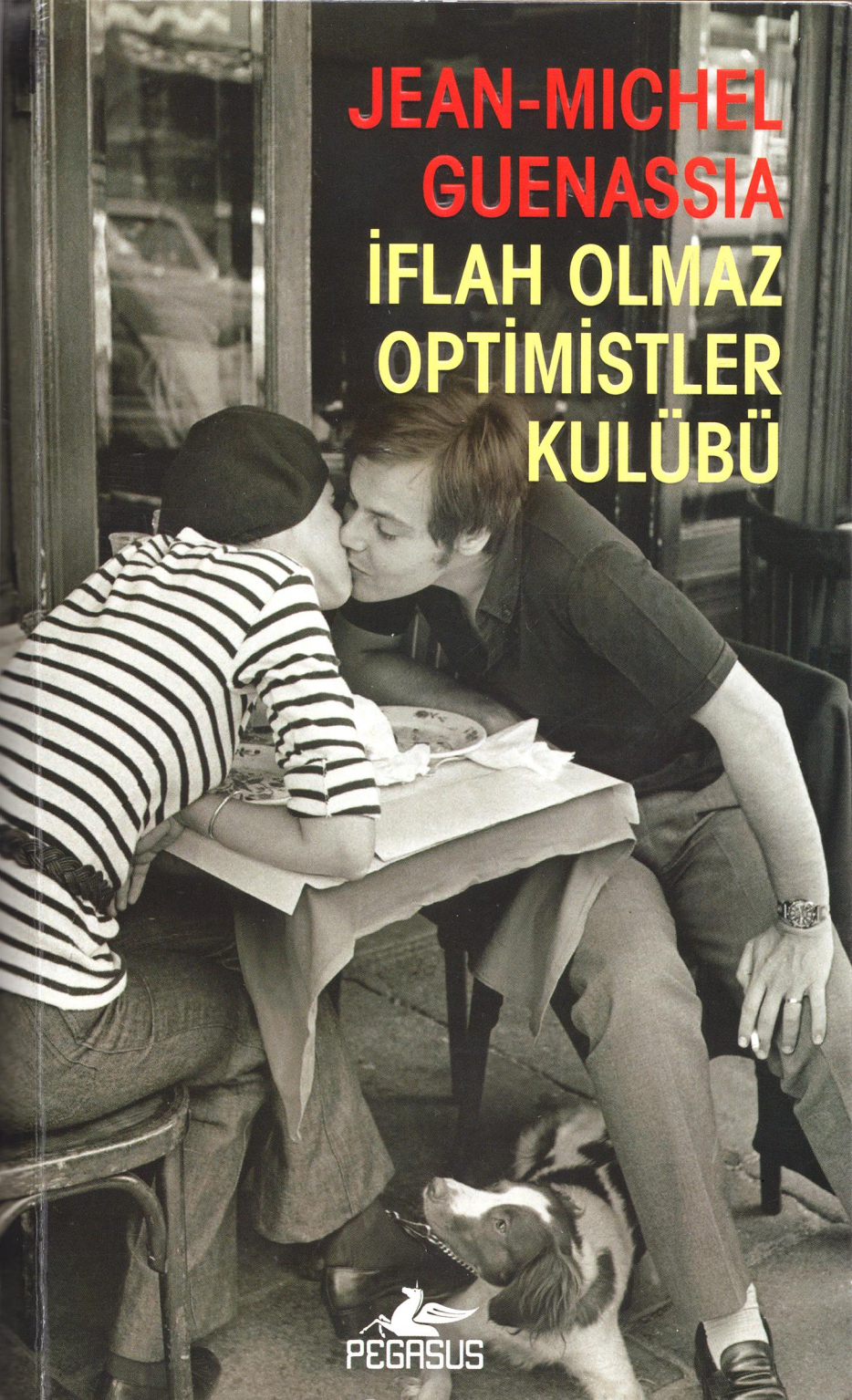

JEAN-MICHEL
GUENASSIA
İFLAH OLMAZ
OPTİMİSTLER
KULÜBÜ
PEGASUS

"Benzersiz bir dille, eşine az rastlanır bir zarafetle yazılmış bu roman dönemin politik çalkantıları ile bir gencin naif dünyasını ustalıkla bir araya getirmiş."
Le Point

"Bu kitap tüm okullarda okutulmalı!"
Magazin-forum.de

"İlk sayfadan son sayfaya kadar sizi kendine hayran bırakacak büyüleyici bir roman."
n-tv.de

"Okuduğum en iyi kitaplardan biri... Kitaplığımda bulunduğu için şanslıyım."
Sunday Express

"Edebiyat çevrelerini sarsacak bir roman, gerçek bir şaheser!"
La Parisienne

"Hem akıcılığıyla elinizden bırakamayacağınız hem de size entelektüel bir şeyler verecek o nadir kitaplardan."
Basler Zeitung

İflah Olmaz Optimistler Kulübü

· Pegasus Yayınları: 1668
Bestseller Roman: 723

İFLAH OLMAZ OPTİMİSTLER KULÜBÜ
JEAN-MICHEL GUENASSIA
Özgün Adı: Le club des incorrigibles optimistes

Yayın Koordinatörü: Yusuf Tan
Editör: Zeynep Şehiraltı
Düzelti: Halûk Kürşad Kopuzlu
Sayfa Tasarımı: Meral Gök

Baskı-Cilt: Alioğlu Matbaacılık
Sertifika No: 11946
Orta Mah. Fatin Rüştü Sok. No: 1/3-A
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: 0212 612 95 59

1. Baskı: İstanbul, Haziran 2017
ISBN: 978-605-299-211-1

Türkçe yayın hakları © PEGASUS YAYINLARI, 2017
Copyright © Editions Albin Michel-Paris, 2009

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Editions Albin Michel'den alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Bu kitapta yer alan fotoğraf/resim ve metinler Pegasus Yayıncılık Tic. San. Ltd. Şti.'den izin alınmadan fotokopi dâhil, optik, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

Yayıncı Sertifika No: 12177

Pegasus Yayıncılık Tic. San. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sk. Alara Han
No: 11/9 Taksim / İSTANBUL
Tel: 0212 244 23 50 (pbx) Faks: 0212 244 23 46
www.pegasusyayinlari.com / info@pegasusyayinlari.com

JEAN-MICHEL GUENASSIA

İflah Olmaz Optimistler Kulübü

Fransızcadan Çeviren:

HASAN CAN UTKU

PEGASUS YAYINLARI

Dominique ve Andrée'ye

Kulüp: İngilizce kökenli isim, sohbet etmek, okumak, oyun oynamak için toplanılan merkez; arkadaş topluluğu.

Kötümser yaşayıp her zaman haklı olmaktansa, iyimser yaşayıp da yanılmayı tercih ederim.
(Anonim)

Nisan 1980

Bugün bir yazarı toprağa veriyoruz. Son bir gösteri gibi. Sessiz, saygılı ve anarşik, beklenmedik bir kalabalık Montparnasse Mezarlığı'nın çevresindeki bütün cadde ve sokakları tıkamış durumda. Kaç kişiler? Otuz bin mi? Elli bin mi? Daha mı az? Daha mı fazla? Kim ne derse desin, bir insanın cenazesinin kalabalık olması önemlidir. Böyle bir mahşer kalabalığı olacağını kendisine söyleseler hiç inanmazdı. Güler geçerdi. Bu mesele onu pek fazla düşündürmemiş olmalı. Bir Hugo ya da Tolstoy gibi törenlerle değil, on iki sadık dostu tarafından alelacele gömüleceğini sanıyordu. Son elli yıl içinde bir aydını uğurlamaya bu kadar çok insanın geldiği görülmemiştir. Gören de vazgeçilmez biri olduğunu ya da istisnasızca sevildiğini sanır. Bu kadar insan neden burada? Onu tanıdıkları kadarıyla gelmemeleri gerekirdi. Hemen hemen her konuda yanılmış, sürekli olarak yoldan sapmış ve bütün yeteneğini savunulmaz olan şeyleri inançla savunmaya adamış bir adama saygılarını sunmak ne saçmalık. Onun yerine haklı çıkmış olanların, onun hep küçümsediği, yerin dibine soktuğu adamların cenazelerine gitmeleri gerekirdi. Onlar öldüğünde kimse kılını kıpırdatmadı.

Bu küçük adamın başarısızlıklarının ardında başka bir şey yatıyordu, hayranlık uyandırıcı bir şey, zihniyle kaderi zorlamak için, her türlü mantığa karşı hareket etmek için, bozgunun kesinliğine karşın pes etmemek için, haklı bir davanın ve önceden yitirilmiş bir mücadelenin, çözüme ulaşmadan hep yeni baştan

başlayan sonsuz bir savaşımın çelişkisini kabullenmek için bir öfke. Mezarlıktan içeri girmeye imkân yok, insanlar daha fazla yaklaşıp da tabutu görebilmek için mezarları çiğniyorlar, anıtların üzerine çıkıyor, dikili taşları deviriyorlar. Sanki bir sahne yıldızının ya da bir azizin cenazesi gibi. Burada toprağa gömülmekte olan yalnızca bir insan değil. Onunla birlikte bir fikir de yerin altına giriyor. Hiçbir şey değişmeyecek ve biz de bunu biliyoruz. Daha iyi bir toplum olmayacak. Kabul etsek de etmesek de. Burada yitik inanç ve hayallerimizin de bir ayağı çukura giriyor. İdeal olanın işlediği hataların kefareti için bir araya toplanmış gibi bir kalabalık. Kurbanlar için değişen bir şey olmayacak. Ne bir özür, ne bir telafi, ne de birinci sınıf bir cenaze töreni. İyilik yapmayı isterken kötülük yapmaktan daha kötü bir şey olabilir mi? Bugün toprağa verilen, kapanmış bir devirdir. Umudu olmayan bir evrende yaşamak hiç kolay değil.

Şimdi artık hesaplar görülmüyor. Bilanço çıkarılmıyor. Herkes eşit durumda ve herkes haksız. Ben buraya düşünür için gelmedim. Onun felsefesinden hiçbir zaman bir şey anlamadım, tiyatro oyunları anlaşılır gibi değildi, romanlarınıysa unuttum bile. Ben buraya eski hatıralar için geldim. Kalabalık bana onun kim olduğunu hatırlattı. Cellatlara arka çıkmış olan bir kahramanın arkasından ağlanmaz. Geri dönüyorum. Ben onu kafamın içinde bir köşeye gömerim.

Kimi kötü şöhretli mahalleler vardır, sizi geçmişinize geri götürürler, bunlarda fazla gezmemek daha iyidir. Artık hiç düşünmediğiniz için geçmişi unuttuğunuzu sanırsınız ama o hep geri gelmeyi ister. Montparnasse'tan uzak durmaya çalışıyordum. Orada nasıl başa çıkacağımı bilemediğim hayaletler vardı. Raspail Bulvarı'nın karşısındaki ara sokakta karşımda onlardan birini görüyordum. Ellili yılların Humphrey Bogart'ını anımsatan, benzersiz balık sırtı pardösüsünü tanıdım. Yürüyüş biçimlerinden hemen tanıdığımız adamlar vardır. Pavel Cibulka, partizan, gelenekçi, büyük ideolojik sapmanın ve üç kuruşluk fıkraların kralı, hiç acele etmeksizin,

kibirli, mağrur ilerliyordu. Yanından geçtim. Şişmanlamıştı, paltosunun önü kapanmıyordu. Karmakarışık, beyaz saçları ona bir sanatçı görünümü veriyordu.

"Pavel."

Durdu, beni dikkatle süzdü. Bu yüzü daha önce nerede görmüş olduğunu belleğinde yokladı. Onda belli belirsiz bir hatıra uyandırmam gerekirdi. Başını iki yana salladı. Ona hiçbir şey hatırlatmıyordum.

"Benim... Michel. Hatırladın mı?"

Hâlâ kuşkulu, inanmaz gözlerle yüzümü inceledi.

"Michel mi? Küçük Michel mi?"

"Yapma, ben senden iriyim."

"Küçük Michel! Ne kadar zaman oldu?"

"En son yine burada görüşmüştük, Sacha içindi. On beş yıl oluyor."

Anılarımızın verdiği utançla sustuk. Birbirimizin kollarına atıldık. Beni sıkıca bağrına bastırdı.

"Seni hayatta tanıyamazdım."

"Sen hiç değişmemişsin."

"Alay etme benimle. Yüz kilo aldım. Rejimler yüzünden."

"Seni gördüğüme sevindim. Diğerleri seninle değil mi? Yalnız mı geldin?"

"İşe gidiyorum ben. Emekli değilim."

Ağzını yaya yaya konuştuğu Bohemya aksanı iyice keskinleşmişti. Sélect diye bir kafe-bara gittik, burada herkes onu tanıyor gibiydi. Daha biz oturur oturmaz garson sipariş vermemizi beklemeden ona koyu bir kahveyle bir fincan soğuk süt getirdi ve bana da ne istediğimi sordu. Pavel yan masaya doğru uzanarak, kutu içinde duran kruvasanlardan üç tane alıp sevinçle ağzına attı ve ağzı dolu olduğu halde müthiş bir açıklıkla konuştu. Pavel yaklaşık otuz yıl önce Çekoslovakya'dan kaçmıştı ve o zamandan beridir de Fransa'da, eğreti koşullar içinde yaşıyordu. Komünist partinin eski genel sekreteri Slansky ile yakın çalışma arkadaşı olduğu

Dışişleri Bakanı Clementis'in canını almış olan tasfiyeden ucu ucuna yakayı kurtarmıştı. Eski Bulgaristan büyükelçisi ve Paris'te hiçbir yayınevinin el sürmek istemediği *Brest-Litovsk Barışı: Diplomasi ve Devrim* adlı bir başvuru kitabının yazarı olan Pavel, Saint-Germain-des-Prés'deki bir otelde gece bekçiliği yapıyor ve otelin çatı katındaki küçük bir odada kalıyordu. Savaştan sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne sığınmış olan ağabeyinin yanına gidebilmeyi umuyor ve geçmişi yüzünden kendisine vermeye yanaşmadıkları vizeyi almayı bekliyordu.

"Bana vize vermeyecekler. Ağabeyimi bir daha hiç göremeyeceğim."

"Büyükelçilikte tanıdığım bir ataşe var. Ona senden söz edebilirim."

"Hiç boşuna zahmet etme. Benim kadar şişman bir dosyam var. Çekoslovakya Komünist Partisi'nin kurucularından olduğum yazılı."

"Doğru mu bu?"

Kaderci bir tavırla omuzlarını kaldırdı.

"Otuzlu yıllarda Prag'da öğrenciysen seçeneklerin belirgindi. Ya sömürenlerin yanında olacaktın ya da sömürülenlerin. Tarafımı ben seçmedim. İçine doğdum. Gençtim, bu davada haklı olduğumuza, ülkemiz için bundan başka bir çözüm yolu bulunmadığına inanmıştım. Doğrudur, partinin sorumlularından biri oldum. Hukuk diplomam vardı. Kitlelerin eğitimi elektrikle birleşince yeni bir insanın doğacağına inanıyordum. Komünizmin bizi nasıl un ufak edeceğini tahmin edemezdik. Kapitalizmin bunu yapacağından emindik. Savaş boyunca bu apaçıktı. Ya komünistlerin safında yer alacaktın ya da faşistlerin. Hiçbir fikri olmayanlarınsa vay haline. Coşkuyla ilerliyorduk. Kendime hiç soru sormadım. Ama kurtuluştan sonra hiçbir şey umduğumuz gibi gitmedi. Bugün, bütün arkadaşlarım asıldıktan, ailem beni inkâr etme noktasına gelinceye kadar eziyet gördükten sonra artık umurlarında bile değilim. Yaşlı bir komünisti istemiyorlar ama ben de onların canlarını sıkmakta

kararlıyım. Her yıl vize başvurusunda bulunuyorum. Reddediyorlar ama umurumda bile değil, ben devam ediyorum."

"Söylesene Pavel, artık komünist değil misin?"

"Hâlâ ve daima!"

"Tam bir fiyasko oldu. Her yerde çöküyor."

"Komünizm güzel bir fikir Michel. Yoldaş sözcüğünün bir anlamı var. Kötü olansa insanlar. Eğer kendilerine fırsat bırakılmış olsaydı Dubček ve Svoboda başaracaklardı. Aklında olsun, benim için çark dönmeye başladı."

"Nasıl?"

"Jimmy Carter'ın Dışişleri Bakanı Cyrus Vance'e yazdım. Bana cevap verdi, düşünebiliyor musun?"

Cüzdanından orijinal zarfında duran bir mektubu özenle çıkardı ve okumam için bana uzattı. Cyrus Vance, onun 11 Ocak 1979 tarihli mektubuna yanıt olarak mektubunu yetkili servise aktardığını yazıyordu.

"Ne diyorsun?" diye sordu.

"Hazır bir cevap bu. Çok fazla ilgilenmemiş."

"Yirmi beş yıldır ilk defa tepki veriyorlar. Bu bir işaret. Cyrus Vance Cumhuriyetçi de değil üstelik, Demokrat."

"Öncekilerde yanıt alamıyor muydun?"

"Salaklık edip doğrudan devlet başkanına yazıyordum. Onun gelen mektupları yanıtlamaya zamanı yok ki. Dışişleri bakanına yazmamı Imré önerdi."

"Doğru kapıyı çalmış olabilirsin. Peki yine reddederlerse ne yapacaksın?"

"Artık Çek vatandaşı değilim ben. Fransız da değilim. Vatansızım. En kötü durum bu. Sanki hiç yokmuşsun gibi. Ağabeyimi görebilmek için hâlâ küçük bir umudum var. O Amerikan vatandaşı. Her yıl birbirimize iyi yıllar dilemek için bir defa telefonlaşıyoruz. Ustabaşı olarak çalışıyor. Ailesi var. İyi bir yaşam sürüyor. Avrupa'ya gelebilecek kadar kazanmıyor. Gelecek yıl yine başvuracağım. Ondan sonraki yıl da..."

Kafe, cenazeden sonra biraz dinlenmeye gelen insanlarla yavaş yavaş doluyordu. Bir grup, bizim masamıza doğru yöneldi. Bir kadın bizim yanımıza oturmak istedi.

"Burası boş mu?"

"Dolu!"

Kadın yanıtın saldırganlığı karşısında şaşkın geri çekildi. Küçük grup uzaklaştı.

"Hayal görüyor olmalıyım! Şu alçak herif için sokaklara dökülmüş bu ahmaklar sürüsünü gördün mü? Kafalarında beyin yerine ne bok var bunların acaba?"

"O bir simgeydi."

"Ben gidip mezarına işeyeceğim. Bundan fazlasını hak etmiyor o. Gurur duyabileceği hiçbir şeyi yok."

"Sözünden dönemezdi."

"Biliyordu. Gide ve Rousset'den beridir biliyordu. Slansky ile Clementis'i ona ben anlattım. Hiçbir şey söylemedi. Kravçenko'yu da biliyordu. Kravçenko'yu mahkûm etti. Sen bunu açıklayabiliyor musun? Sürüyle birlikte feryat etmek. Şehit düşenleri küçümsemek. Gerçeği inkâr etmek. Bu suç ortaklığı değildir de nedir? Alçağın tekiydi."

Alnını öne eğip yüzü kasılmış bir halde düşünceye daldı.

"Kimseye ders verebilecek durumda değildim, böyle konuşmamalıyım."

"Anlamıyorum."

"İnsan yediği ekmeğe minnet duymalı hiç olmazsa. Onların bize verdikleri parayla hayatta kaldık. Onlar olmasa çoktan ölmüştük."

"Kimlerin verdiği para?"

Pavel gözünün ucuyla bana sanki aptal numarası yapıyormuşum gibi baktı. Samimiyetle sorduğumu anladı.

"Her ikisi de. Kessel ve Sartre. Çeviriler, bunun gibi küçük işler karşılığında bize arka çıkıyorlardı. Birçok insan tanıyorlardı. Bizi dergilere, gazete müdürlerine öneriyorlardı. Bize tek seferlik işler buluyorlardı. Meteliksiz kaldığımızda ev sahiplerine, alacaklılara

onlar ödeme yapıyorlardı. Başımızın çaresine nasıl bakacaktık? Tek kuruşumuz yoktu. Her şeyimizi yitirmiştik. Onların yardımı olmasa sonumuz köprü altı olurdu. O kör olup da evden çıkamaz hale geldikten sonra işler daha da kötüye gitti. İki yıl önce Vladimir'e yardım ettiler, onu hatırlıyor musun?"

"Sanki dünmüş gibi."

"Çok sıkıntı çekti."

Bana anlatmak için içi içini yiyordu. Vladimir Gorenko, Balto'nun arka odasında erzak dağıtırkenki haliyle gözümün önüne geliyordu.

"Vladimir'e ne oldu?"

"Batıya kaçmadan önce Odesa'daki petrol tesislerini yönetiyordu. Geldiğinde siyasi sığınmacı statüsü elde etti. İş bulamadı. Hiçbir petrol şirketi onu işe almak istemiyordu. Hatta tanıdığı, eskiden iş yaptığı şirketler bile. Ona yardım etmek için kimse parmağını bile oynatmadı. Nedenini biliyor musun? Moskova'dan korkuyorlardı çünkü. Onu işe alsalar Moskova'dakilerle ters düşeceklerdi. Hem komünistlerin arkalarından konuşuyor hem de onlarla alışveriş yapıyorlardı. Marcusot'yu hatırlarsın, bistronun sahibi olan, iyi adamdı, Daguerre Caddesi'ndeki bir şarküteri dükkânında ona bir hizmetçi odası ayarladı. Vladimir dükkânın muhasebesine bakıyordu.

"Adam da ona sucuklar ve hazır yemeklerle ödeme yapıyordu. Aslında ödeme yapıyor demek abartılı olur, Vladimir atılacak artıkları kendisine verdiği için söylenip dururdu hep.

"Bundan yararlandık. Vladimir kazandıklarını bizimle paylaşıyordu. Başka tüccarlar da ondan kendi işlerine bakmasını istediler. Yavaş yavaş kendine bir müşteri kitlesi oluşturdu. İşler iyi gidiyordu. Bu durum mahallenin öteki muhasebecilerinin işine gelmeyince şikâyette bulundular. Vladimir'in bir sürü iyi niteliği vardır ama mühendis zihniyetlidir. Her zaman o haklıdır. Diplomat tarafı yoktur, anlatabiliyor muyum? Polisler kapısına dayandığı zaman aptal ayağına yatıp çenesini tutacağı yerde sinirlendi ve üste çıkmaya kalkıştı: 'KGB'den bile korkmadım ve Stalingrad'dan sağ çıktım ben, sizden çekinecek değilim. Çalışıp kazanıyor, vergilerimi ödü-

yorum, siktirin gidin!' Kimseleri dinlemedi. Bütün uyarılara karşın çalışmaya devam etti. İnanmayacaksın ama onu kodese tıktılar. Yasa dışı olarak muhasebe uzmanlığı mesleğini icra etmekten. Yargıca da kafa tutmaya kalktı. Dört ay içeride yattı. Düşünebiliyor musun? Altı yedi dil bilen bir adam. Bürosunu da mühürlediler. İflas etti. O zaman kim yardım etti dersin? Kessel yargıçla konuşmaya gitti, Sartre da para cezasını ödedi."

"Şimdi ne yapıyor peki?"

"Kendisini polise ihbar eden muhasebecinin yanında çalışıyor. Eski müşterilerini de geri kazandı. Diploma almaya hakkı yok."

"Sacha iki üç defa ondan söz etmişti. Size onların yardım ettiklerinden haberim yoktu."

"Sacha ile arkadaş olduğunuzu bilmiyordum. Ben seni Igor'la arkadaş sanıyordum. Sacha'yı kimse sevmezdi. Biraz..."

Ona nasıl baktığımı görünce Pavel sustu. Orada, gürültü patırtının ortasında, bizi kurşuna dizmek için geri gelmiş olan anılarımızla baş başa sessizce oturduk.

"Ben her ikisiyle de arkadaştım."

"İkisiyle birden arkadaş olunmazdı. Mümkün değildi bu."

"Benim için mümkün oldu. Sacha bana, bir keresinde kaldığı hizmetçi odasının kirasını Kessel'in ödediğini söylemişti. Ödemekte yine gecikmişti ama ondan istemeye cesaret edemiyordu."

"Kessel'in kocaman bir yüreği vardı. Geçen yılki ölümüne kadar bize hep yardım etti. Görüyorsun ya işte, ben bile aşağılık bir adam gibi davranıyorum. Kimseden hiçbir şey ummamak gerek. Sen iyilik yapıyorsun gelip suratına tükürüyorlar. Elimde değil, Sartre'ın söylediklerini, söylenmesine izin verdiklerini ve en çok da söylemediklerini bir türlü unutamıyorum. Bu yüzden fazla sevilmezdi. Pisliğin tekiydi, bir salon devrimcisiydi ama cömertti. Para her şeyi telafi etmiyor."

"Bütün o yıllar boyunca ben hiçbir şey görmedim. Gençtim. Bana seni severmiş gibi geliyordu."

"Ona şakalar yapıyordum, eğleniyordu. O kadar iyi bir belleği olduğu halde benim fıkralarımı hiç aklında tutamaz, bana sürekli tekrarlatırdı."

"Leonid'in Stalin ve güneşle ilgili fıkrasını hatırlıyorum."

"Anlatsana, bir kere olsun ben dinleyeyim."

"Dur biraz, hatırlamam gerek. Stalin bir sabah uyanmış. Hava çok güzelmiş. Güneşe seslenmiş: Söyle bana güneş, kimdir en akıllı, en güçlü, en güzel? Güneş hiç duraksamadan yanıt vermiş: Sensin ey Stalin, evrenin ışığı! Öğlen olduğunda Stalin sorusunu yinelemiş: Söyle bana güneş, kimdir bütün zamanların en parlak, en dâhi, en dikkat çekici insanı? Güneş yanıtlamış: Sensin ey ulu Stalin. Akşam yemeği saatinde Stalin'in içinden güneşe bir kere de dünyadaki en iyi komünistin kim olduğunu sormak geçmiş. Güneş yanıt vermiş: Hastasın sen Stalin, psikopatın, zırdelinin tekisin, siktir git başımdan, ben batıya gidiyorum!"

Pavel sanki ilk defa duyuyormuş gibi kahkahayı bastı.

"Fıkra anlatmayı bilmiyorsun. Fransızlar hiç fıkra anlatamazlar. Bunu Leonid anlattığında bir saat sürerdi."

"Doğru. Olağanüstü bir şeydi. Bunu Stalin'e de anlattığına gerçekten inanıyor musun?"

"Kendi öyle söylüyor. Leonid övünmeyi seven tipte bir adam değildir. Yanlış hatırlamıyorsam sen onunla da arkadaştın, değil mi?"

"Çok iyi arkadaştık. Onu görmeyi çok isterim."

"Ama o Sacha'dan nefret ederdi."

"Artık kimseyi ilgilendirmeyen eski meseleler bunlar. Bugün hiçbir önemleri kalmadı."

Yanıt vermedi, duraksayarak omuzlarını kaldırdı. Bir kruvasan daha aldı.

"Beni davet ediyor musun?"

"Hani şu senin Brest-Litovsk barışıyla ilgili kitabın vardı ya, basıldı mı o?"

"Ne diyorsun? O kitabı yeniden çevirdim, yeniden yazdım, düzelttim, kısalttım. Hep bir neden çıktı. Genç bir yayıncıyla anlaş-

mak üzereydim. Kitap dokuz yüz altmış beş sayfa olmuştu. Adam benden iki yüz elli sayfa kısaltmamı istedi. Ben de vazgeçtim."

"Haydi bana bir fıkra anlat Pavel."

"Bir rubleyle bir dolar arasında ne fark vardır biliyor musun?"

Bu boktan şakayı daha önce de duymuştum. Hatta on beş yıl önce bunu bana bizzat kendisi anlatmıştı. Düşündüm ama hatırlayamadım.

"Hayır, bilmiyorum."

"Bir dolar!"

Sevinçle kahkahayı koyuverdi.

"Ne oldu Michel? Bir zaman senin haberlerini alırdık, sonra ortadan kayboldun."

"Sacha'nın ölümünden sonra Igor ve Werner'le görüşmeyi sürdürdüm. Sen diğerleriyle görüşüyor musun?"

"Artık hiç görünmeyen bir tek sen varsın."

Ekim 1959 - Aralık 1960

1

Hayatımda, iki ailemi bir arada gördüğüm tek sefer buydu. Yani bir kısmını aslında, ama yine de yirmi kişi kadar vardık. O doğum günümde kötü bir hisse kapılmıştım. Adını koyamadığım bir sezgi, tanıdık olmayan bir tehlike. Daha görür görmez anlamış olmam gereken bazı sinyalleri sonradan keşfettim. Bunları anlayabilmek için henüz çok gençtim ve kendimi de kutlamaya, hediyelere kaptırmıştım. Arkadaşlarımın tek birer aileleri olduğunu görüyordum, oysa bende birbirinden ayrı iki tane vardı. Mariniler ve Delaunayler. Biri babamın ailesi, diğeri annemin. İki ailenin birbirinden nefret ettiklerini o gün fark ettim. Yalnızca babam, her zamanki gibi neşe dolu, bir o tarafa, bir bu tarafa koşturuyor, elinde meyve suyu tepsisiyle Gabin ya da Jouvet'nin sesini taklit ediyordu:

"Biraz portakal suyu alır mıydınız? Merak etmeyin, meyvenin içinden çıkmıştır."

Mariniler gülmekten yerlere yatıyorlar, Delaunayler ise gözlerini deviriyorlardı.

"Kes şunu Paul, hiç komik değil!" dedi babamın taklitlerinden nefret eden annem.

Annem oturmuş, savaştan sonra Cezayir'e yerleştiğinden beridir artık görüşemediği ağabeyi Maurice ile konuşuyordu. Babam onu pek sevmiyordu. Ben seviyordum çünkü sürekli şakalar yapardı. Bana Callaghan diye seslenirdi. Neden bilmiyorum. Beni görür görmez hemen: *"How do you do Callaghan?"*[1] diye sorardı. Benim

1 (İng.) Nasılsın Callaghan? (yay. n.)

de *"Very good!"*[2] diye karşılık vermem gerekiyordu. Ayrılacağımız zamansa çeneme şakacıktan bir yumruk vurarak, *"Bye-bye Callaghan!"*[3] derdi. Maurice her yıl bir kere bir Amerikan işletme seminerine katılmak için Paris'e gelirdi. Yeniliklerden ilk yararlanan olmakla gurur duyardı. Bunun da adına *management* deniyordu. Dağarcığını Amerikanca sözcüklerle doldururdu. Bunun ne anlama geldiğini kimse bilmiyordu ama biliyormuş gibi yapıyorlardı. "Nasıl kazanan olursunuz?" konulu seminerden çok etkilenmişti. Seminerin temellerini anneme anlatıyor, annem de tek sözcüğünü kaçırmadan onu dinliyordu. Bunun şarlatanlıktan başka bir şey olmadığından emin olan babam fırsatı kaçırmadı:

"Keşke bana da haber verseydiniz. Bu staja Fransız ordusunun generallerini de gönderirdim," dedi De Gaulle'ün sesiyle.

Kahkahayı bastı, Mariniler de onunla birlikte. Ancak bu da ortamı yumuşatmaya katkıda bulunmadı. Maurice ona hiç aldırış etmeden devam ederek annemi de yazılması için cesaretlendirdi. Philippe dedem, emekli olunca meşaleyi kızına devretmişti. Onun kendini mükemmelleştirmesine de büyük önem vermişti. On yıldır kızını yanında çalıştırıyordu. Maurice'in tavsiyesi üzerine onu "Modern bir yönetici olmak" konulu bir Amerikan eğitimine de tabi tutmuş, on beş günlük yoğun eğitim için Brüksel'e göndermişti. O da dönüşünde yanında bir sürü kalın kitap getirip bunları kütüphanesine yerleştirmişti. Yetkinliğinin tanıkları ve kanıtları olan bu kitaplarla gurur duyuyordu. "Zorlu müşterileri kazanmak"tan "Etkin bir ilişkiler ağı yaratmak"a ve "Kararlı olma potansiyelini geliştirmek"e kadar. Her yıl Hoche Caddesi'ndeki lüks bir merkezde üç günlük bir seminere katılıyor, sonrasında da kırmızı deri kaplı koleksiyonuna yeni bir kitap ekleniyordu. Geçen yıl katıldığı "Nasıl arkadaş edinilir?" semineri onu tamamen değiştirmişti. O gün bugündür, şimdiki ve gelecekteki başarılarının anahtarı olan silinmez bir gülümseme yüzünden hiç eksik olmuyordu. Vücut

2 (İng.) Çok iyiyim. (yay. n.)

3 (İng.) Güle güle Callaghan. (yay. n.)

hareketleri iç huzurunu yansıtacak şekilde gevşemiş, sesi kişisel gücünü kanıtlayacak şekilde kararlılık kazanmıştı ve bu seminerlerin tasarlayıcısı olan Dale Carnegie'ye göre bunlar onun bütün yaşamını değiştirecekti. Babam buna inanmıyor, bütün bunları para ve zaman kaybı olarak görüyordu.

"Ne yaparsan yap, yük atından yarış atı çıkaramazsın," dedi gözünü Maurice'e dikerek hafif bir gülümsemeyle.

Bir hafta öncesinde annemden doğum günüme Marinileri de çağırmasını istemiştim.

"Genellikle onları pek davet etmeyiz. Doğum günlerini biz bize, ailece kutlarız."

Üstelemiştim. Yeni gülümsemesi yok olmuştu. Ben yine de boyun eğmeyip daha da üstüne gitmiştim. Eğer onlar gelmeyecekse kutlama da olmayacaktı. Annem bana üzgün gözlerle bakmıştı. Fikrini değiştirmiyordu. Sonunda ben de pes etmiştim. Babam, yüzünde suç ortağı bir gülümsemeyle bana Marinilerin davet edildiğini söylediğindeyse sayemde iki ailenin nihayet barışacağı inancıyla sevinçten çılgına dönmüştüm. Annemi buna zorlamamam gerekirmiş. Onları görmezden geldi. Partide aile dışından olanlar yalnızca pastayı beklerken sıkıntıdan ölmek üzere olan, tek arkadaşım Nicolas Meyer, elindeki portakal suyu tepsisi ve sıcak şarapla iki grup arasında mekik dokuyan İspanyol hizmetçi Maria ve onun peşinden bir köpek gibi hiç ayrılmayan kızıl çizgili tüylü kedim Neron'du. Uzun zaman, iki aileye birden sahip olmanın yararlı bir şey olduğuna inandım, uzun süre bu durumdan faydalandım. Hiç ailesi olmayanlar benim ne kadar şanslı olduğunun farkına varamayan şımarığın teki olduğumu düşünebilirler ama işin aslı iki aileye sahip olmak hiç ailesi olmamaktan bile daha kötü.

Mariniler, kendi köşelerinde Enzo dedemin çevresinde toplanmış, bekliyorlardı. Ağabeyim Franck onların tarafını seçmişti. Alçak sesle Baptiste amcam ve Jeanne ninemle konuşuyordu. Babam, elinde kocaman bir çikolatalı pastayla göründü ve, "İyi ki doğdun Michel," diye şarkı söylemeye başladığında bütün Mari-

niler de koro halinde ona katıldılar. Onlar için bu bir alışkanlıktı. Bir araya geldiklerinde hep şarkı söylerlerdi. Her birinin kendine ait bir repertuvarı bulunurdu ve bir araya toplandıklarında koro oluştururlardı. Annem şefkatle gülümseyerek bana bakıyordu. O, şarkıya eşlik etmiyordu. Pastanın üzerindeki on iki mumu iki seferde üfledim. Annemin babası, Philippe dedem alkışladı. O da şarkı söylemiyordu, ne o ne Maurice ne de öteki Delaunayler. Onlar alkışlıyor, Marinilerse iyi ki doğdun şarkısını söylüyorlardı. Bir taraf şarkı söyledikçe, öteki taraf da alkışlamaya devam ediyordu. Küçük kız kardeşim Juliette alkışlıyor, Franck şarkı söylüyordu. Nicolas da şarkıya eşlik ediyordu. İşte tam o anda içimi o tatsız duygu kapladı. Hiçbir şey anlamadan onların yüzlerine bakıyordum ve odadaki uğultu içimdeki rahatsızlığın üzerini örtüyordu. Aile toplantılarına karşı fobim o anda başlamış olabilir.

Üç hediye aldım. Delaunayler bana 33 ve 45 devirli, 45'likler için kocaman bir yükleyicisi de bulunan Teppaz marka bir pikap hediye ettiler. Önemli bir hediyeydi bu ve Philippe, kolun ne kadar hassas olduğunun üzerinde ısrarla durarak kullanım kılavuzuna harfiyen uymak gerektiğini bildirdi.

"Annen bu konuda artık ağabeyinle kavga etmeni istemiyor."

Enzo Marini bana kalın bir kitap hediye etti: *Louvre'un Hazineleri.* Demir yollarından emekli olmuştu ve indirim kartı sayesinde ayda bir kere Jeanne ninemle birlikte Paris'e geliyordu. Bu vesileyle de babamın ağabeyi olan ve karısı bir trafik kazasında öldüğünden beridir iki çocuğunu tek başına büyüten Baptiste'i ziyaret ederdi. Paris-Meaux hattında tren makinisti olan Baptiste zamanında konuşkan ve dışa dönükmüş. Annemle babam ondan söz ederken manalı manalı bakışırlardı. Onlara bu konuda soru sorduğumdaysa yanıtlamaktan kaçınırlar ve amcamınkinden de daha ağır bir sessizliğe gömülürlerdi.

Enzo ile birlikte Louvre Müzesi'ne giderdik. Onun yaşadığı Lens'ta ya da yakınındaki Lille'de görülecek hiç ilginç bir şeyler yoktu. Bilgisi

nereden geliyordu hiç bilmiyorum. İlkokul diplomasından başka bir şeyi yoktu. Tabloları ve ressamları iyi tanır, İtalyan Rönesansı'nı özellikle tercih ederdi. Kapanış zamanına kadar saatler boyunca o kocaman koridorları arşınlardık. Baş başa olduğumuz o günleri çok severdim. Benimle sanki torunuymuşum gibi değil de bir arkadaşıymışım gibi konuşurdu. Çoğu zaman ona gençliğine ilişkin sorular sorardım. Bu konuda konuşmaktan hoşlanmazdı. Babası, yoksulluk nedeniyle Parma yakınlarındaki Fontanellato'yu terk etmişti. İki küçük erkek kardeşiyle birlikte buraya göç etmişlerdi. Ailelerine ait olan çiftliğiyse en büyük ağabeylerine bırakmışlardı. Kuzeyde bir madende çalışmaya başlamışlardı. Ailenin Fransa'da doğan ilk üyesi Enzo olmuştu. Babası Fransız olmayı aklına koymuş olduğundan evde İtalyanca konuşmayı yasaklamış, ana vatanıyla bütün bağlarını koparmış, ailenin geri kalanıyla bağlantısını da yitirmişti. Enzo, Picardieli bir kızla evlenmişti. Bir Fransızdı artık ve bununla gurur duyuyordu. Sersemin biri onu incitmek için Makarnacı ya da Rital[4] diye seslenecek olsa gülümseyerek: "Memnun oldum, ben de Teğmen Vincenzo Marini, Pas-de-Calais vilayeti, Lens bölgesinden."

Babamın anlattıklarına bakılırsa saygısızlıkla karşılaştığında kimi zaman yumruklarına başvurduğu da olurmuş. Onun için İtalya, hayatta ayak basmadığı, yabancı bir ülkeydi yalnızca. O gün bize İtalyanca dersleri almaya başladığını duyurduğunda bu yüzden hepimiz şaşırmıştık.

Louvre'un eğitime yönelik erdemleri kuşku götürmezdi. Enzo bana ressamları tanımayı, üslupları ve dönemleri ayırt etmeyi öğretti. Çıplak kadın heykellerine karşı ilgimin tamamen Canova ya da Bartolini'nin hatlarının kusursuzluğundan kaynaklandığına inanırmış gibi yapıyordu. Bu şekilde bana takılıyordu. Babam, Philippe'in verdiği pikap karşısında nasıl tek kelime etmediyse

4 İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa ve Belçika'ya çalışmak için gelen İtalyan mülteciler için kullanılan, göç belgelerinin üzerinde yazan ve *Refugié Italien* (İtalyan Göçmen)'in kısaltması olan R.ital kısaltmasına gönderme yapan aşağılama sözü. (yay. n.)

kitabı görünce de bir o kadar coştu, taklitlerin kalitesi karşısında heyecan dolu çığlıklar attı. Sayfaları hayranlık dolu "Oh" ve "Vay vay vay" nidalarıyla çeviriyor, her zamanki abartılı biçimiyle beğenisini vurguluyordu. Da Vinci'nin parmağını havaya kaldırmış, bukleli saçlı *Saint Jean-Baptiste* tablosunun üzerinde biraz durup bu pek de dindarca gözükmeyen gülümsemenin gizemine şaşkınlıkla bakmıştı.

"Pek de bir azize benzemiyor."

"Sen neden bizimle Louvre'a hiç gelmiyorsun?" diye sordu Enzo.

"Aman ne bileyim, müzeler işte..."

Babam etki yaratmayı her zaman bilmiştir. Masanın üzerine gece mavisi parlak bir kâğıda sarılı ve kırmızı bir kuşakla bağlı, küp şeklinde bir paket koydu. Açmadan önce içinde ne olduğunu tahmin etmem gerekiyordu. Hayır, kitap değildi. Kitap almak babamın aklından hayatta geçmezdi. Oyuncak mıydı acaba?

"Sana oyuncak alınacak yaşı geçtin artık."

Bir çeşit masa oyunu da değildi. Bir tek bir köşede gülümseyen annemden başka herkes tahmin oyununa katılmıştı. Parçaları monte edilecek bir kamyon da değildi, bir uçak, bir gemi, bir tren ya da bir araba da değil, mikroskop da değildi, saat de, dürbün de, kravat ya da parfüm de, kurşun asker takımı veya dolmakalem de. Yenmiyordu, içilmiyordu, küçük bir tavşan ya da farecik de değildi.

"Canlı bir hayvanı kutuya koyacağımı nasıl düşünebilirsin? Hayır doldurulmuş bir hayvan da değil."

Düş gücümüzü tüketmiştik. Ben hediyeyi alamayacağıma inanarak donup kalmıştım.

"Senin için açmam mı gerekecek?" dedi babam.

Parlak kâğıdı aceleyle yırttım. Saydam plastikten kutuyu görünce ürperdim. Brownie Kodak! Babamın bana böyle bir hediye verebileceği hayatta aklıma gelmezdi. İki hafta öncesinde, Soufflot Caddesi'ndeki fotoğrafçı dükkânının önünden geçerken durup bu makineyi seyretmiş ve babama onun özelliklerini anlatmıştım. Fotoğraf konusunda bu kadar bilgili olmama şaşmıştı. Aslında yalnızca

hayal kuruyordum ve o da konuyu benim kadar bile bilmiyordu. Boynuna atılıp babamı öperek ona beni ne kadar sevindirdiğini göstermek için teşekkürleri arka arkaya sıralayıp durdum.

"Annenle ortak hediyemiz sayılır, o gidip aldı."

Birkaç saniye içinde heyecanla filmi kutucuğa geçirebilmeyi başardım. Sonra da lisedeki yıllık fotoğraf çekimi sırasında fotoğrafçının yaptıklarını taklit ederek bütün aileyi pencerenin karşısına toplu halde yerleştirdim.

"Dede, gülümse. Maurice Dayı, annemin arkasına geç. Gülümsesenize yahu, gülümseyin!"

Flaş patladı. Kendimi garantiye almak için hemen bir tane daha çektim. İnsanın kaderi piyangodan çıkar. Karar verilmişti, büyüyünce fotoğrafçı olacaktım. Bu bana saygın ve erişilebilir bir hedef gibi görünüyordu. Babam da beni destekledi:

"Doğrudur Michel'ciğim, fotoğrafçı olmak eğlenceli olmalı, hem iyi de kazandırır."

Babamın rızasını da almış olduğuma göre artık yolum açılmış demekti. Franck, her zaman olduğu gibi heyecanımı söndürmeyi bildi:

"Eğer fotoğrafçı olmak istiyorsan matematiğini geliştirmen gerekecek."

O ne anlardı ki? Onun yüzünden sohbet, fotoğrafçılığın bir sanat olduğunu ve matematikle hiçbir ilgisi olamayacağını savunanlar ile perspektif, optik, emülsiyon ve daha bir sürü teknik ıvır zıvırın bilinmesi gerektiğini öne sürenler arasında bir tartışmaya doğru tehlikeyle sapıyordu. Her iki grup da kendinden emin görünüyordu. Bu durum beni rahatsız ediyordu. Herkes yığınla gerekçe ileri sürerek birbirini ikna etmeye çalışıyor ama kimse kimseyi dinlemiyordu. Ben her iki tarafın da haklı olabileceğini anlayamıyordum. Franck'a gelince, o ise kıskanmış olmalıydı. Benim yaşımdayken ona böyle güzel bir hediye alınmamıştı. Fotoğraf bilim değildir, bir rastlantı ürünüdür. Türünün tek örneği olan bu tarihî bir araya

toplanmış aile fotoğrafı, üç yıl boyunca büfemizi süsledi. Ortadan kaybolmasınınsa sanatsal nitelikleriyle hiçbir ilgisi yoktu.

Ben uzun zaman, kendi ailemin tarihinden tamamen habersiz olarak yaşadım. Benim açımdan her şey tozpembeydi. Kendilerinden önce yaşanmış şeyler çocuklara anlatılmaz. İlk başta anlayamayacak kadar küçüktürler, sonra dinlemeyecek kadar büyürler, daha sonra buna zaman bulamazlar, en sonundaysa artık çok geç olmuştur. Aile yaşamının özü budur. Sanki birbirimizi tanıyormuşuz gibi yan yana yaşarız, oysa birbirimizden habersizizdir. Kan bağından mucizeler bekleriz: olanaksız uyumlar, mutlak sırdaşlıklar, bilinçdışı birlikleri. Akrabalığımızın iç rahatlatıcı yalanıyla yetiniriz. Belki de ben çok fazla şey bekliyordum. Bildiğim her şey Franck'tan geliyor. Mağazanın açılış gününde yaşanan ve ailemizi altüst eden olaylardan sonra bana gerçeği o açıkladı.

Franck'la aramızda yedi yaş fark var. O 1940 doğumlu. Onun öyküsü, bütün rastlantıları ve inanılmazlıklarıyla birlikte ailemizin öyküsüdür. O olmasaydı ben de olmayacaktım. Kaderimiz savaşın ilk yıllarında çizilmiş. O yıllarda Philippe tesisat-kaplama-çinko şirketini kendi yönetiyormuş. Savaştan önce buna klozet ve ocak satışını da eklemiş. Yaşamı boyunca hiçbir çinko boruya ya da alev lambasına el sürmemiş. Yalnızca başkalarını çalıştırmakla yetiniyormuş ve kendi ifadesine göre bu hiç de kolay değilmiş. Kendisinin de babasından devraldığı bu işi başarıyla sürdürüyormuş. Sıkıntılarıysa tam olarak 3 Şubat 1936 tarihinde, Paul Marini'yi çırak olarak işe aldığı gün başlamış. Babam o sırada on yedi yaşındaymış ve babadan oğula geçen demir yolu işçiliği geleneğini sürdürmeye hiç mi hiç niyeti yokmuş. Onun istediği Paris'te yaşamakmış. İşe alındığı gün Delaunay Dede'yi rekor bir sürede kusursuz bir kalay kaynağı yaparak etkilemeyi başarmış. Dedem, gülümsemesi, kibarlığı, çalışkanlığı ve becerikliliğiyle herkesin gönlünü kazanmış olan babamı keşfettiği için bundan sonraki üç yıl boyunca övünüp durmuş. Farkına bile varmaksızın kurdu ağı-

lın içine sokmuş aslında. Kızı Hélène bu kadife bakışlı, dalgalı saçlı, güzel gamzeli, yorulmak bilmez bir dansçı olan ve Maurice Chevalier ya da Raimu taklitleriyle onu güldüren yakışıklı çocuğa âşık oluvermiş. Annem ve babam için hayatlarının en güzel yılları bunlar olmalıydı. On yedi on sekiz yaşlarındaymışlar ve kimsenin ruhu bile duymadan gizlice buluşurlarmış. O devirlerde bir patron kızının bir işçiyle, üstelik de bir İtalyan göçmeninin oğluyla gezmesi olacak şey değilmiş. Düşünülemezmiş bile. Herkes yerini bilmeliymiş. Zamanla her şey yoluna girermiş nasıl olsa. Savaş yaklaşıyormuş. Âşıklar için silah zoruyla ayrılmaktan daha kötüsü yoktur. Neler yaşadıklarını ve ayrılmanın onlara nasıl bir acı vermiş olması gerektiğini hiç zorlanmadan tahmin edebiliyorum. Babam askere alınarak, bozgundan önce Ardennes'in ücra bir yerindeki saçma savaşa gönderilmiş. Annem hamile olduğunu ailesinden altı ay boyunca gizlemiş. Aile doktoru ona şişmanlamasına yol açan bir kan hastalığı teşhisi koymuş. Sonra bir gün hastalandığında asıl durumu ortaya çıkmış. Adını Franck koyduğu bebeğinin babasının kim olduğunu ısrarla söylemiyormuş. Babamsa dört yıl boyunca Pomeranya'daki bir esir kampında tutsak olarak bulunmuş ve hiçbir haber alamamış. Unutulduğuna inanmışken, Fransa'ya dönüşünde gerçeği öğrenmiş. Savaştan önce uçarı ve kaygısız bir genç kız olarak bıraktığı annemi bir kadın olarak bulmuş. Her ikisi de o kadar değişmişler ki birbirlerini güç tanımışlar.

Eğer Franck dünyaya gelmiş olmasa ne birbirlerini yeniden görecek ne de bir araya geleceklermiş. Her ikisi de kendi kaderlerini izleyecek, aralarındaki maceraysa kendilerinden başka kimsenin bilmeyeceği ve zamanla belleklerinden silinecek bir gençlik anısından öteye geçemeyecekmiş. Eğer Franck olmasa annemle babam evlenmeyecekler ve ben de bu dünyaya hiç gelmeyecekmişim. Franck o sırada beş yaşına gelmiş. İşleri yoluna koymaları gerekmiş. Sorumluluklarını yerine getirmişler. Beşinci bölgedeki belediye binasında alelacele evlenmişler. Nikâh sabahında müstakbel evli çift Delaunaylerin noterine acilen uğrayarak okumaya bile zah-

met etmeden bir mal ayrımı sözleşmesi imzalamışlar. Paul Marini kızlarını almış olabilirmiş ama servetlerini değil. Alice ninem o sabah vakitsiz bir soğuk algınlığına yakalanıverince Philippe de onu yalnız bırakamayacağından her ikisi de kızlarının nikâhında bulunamamışlar. Belki babam diplomasiden biraz olsun anlasaydı durumu düzeltmenin bir yolunu bulabilirdi. Ama o Tanrı'ya inanmadığı gibi budalaca bir bahaneyle dinî tören yapmayı reddetmiş. Bu da, Saint-Étienne-du-Mont Kilisesi'nde ta ezelden beri kendine ait bir sırası bulunan Delaunay ailesinin nazarında durumu iyice kötüleştirmiş. Belediye binasının merdivenlerinde çekilmiş siyah beyaz bir fotoğrafta genç çift, Marini ailesi tarafından kuşatılmış olarak görülüyor. El ele tutuşmamışlar, küçük Franck aralarına girmiş. Annemle babamın nikâh günü güzel bir gün olmamış. Aynı gün öğleden sonra Daniel Delaunay'in Strazburg'da öldürüldüğü haberini almışlar. Marinilerin hazırladıkları mütevazı yemek daveti de iptal edilmiş. Aile bir yıllık bir yas dönemine girmiş. Soğuk algınlığını unutmuş olan Alice herkese kızının nikâhına, oğlunun çarpışma sırasında kahramanca ölmüş olmasından dolayı gitmediğini anlatıyormuş. O gün Delaunay ailesi için hep Daniel'in ölüm yıldönümü olarak kalmış. Annem ve babam hiç evlilik yıldönümü kutlamamışlar.

2

Lise hiç ilgimi çekmiyordu. Onun yerine Lüksemburg Bahçesi'nde, Contrescarpe Meydanı'nda ya da Latin Mahallesi'nde gezinmeyi tercih ediyordum. Yaşamımın büyük kısmını okuldan kaçarak geçiriyordum. Derslerim bir üst sınıfa geçmeme yetecek kadar iyiydi. Henri-IV lisesinin altıncı sınıfına kabul edilişim zoraki olmuştu. Delaunay Dede, aileyi tanıyan okul müdürüne ziyarette bulunmaya teveccüh göstermişti. Franck da burada okumuştu. Köhne görünüşüne ve küf kokmasına karşın Henri-IV'ın bazı avantajları da vardı. Öğrencileri özgürdüler, kontrol edilmeden istedikleri gibi girip çıkabiliyorlardı. Şansıma Nicolas sınıfın en iyi öğrencisiydi. Matematik ödevlerimi ondan kopya ederken bire bir almıyor, süslemeler yapıyordum. Kimi zaman konuyu boş yere uzatıyor, kimi zamansa aralara küçük hatalar serpiştiriyordum. Yalnızca ondan aldıklarımı başka şekilde ifade ediyor olduğum halde kimi zaman ondan daha yüksek notlar aldığım da oluyordu. Sonra, yazılılar sırasında bacaklarımın üzerine kitap yerleştirmek gibi aptalca, küçük hilekârlıklardan fark edilmeyecek kadar küçük kâğıtlara kopyalar yazmak gibi daha hünerli örgütlenmelere geçtim. Bunları hazırlamak için harcadığım zamanı ders çalışmaya ayırsam zaten her şeyi öğrenirdim. Hiç yakalanmadım. Tarih ve coğrafyada kopyaya ihtiyacım olmuyordu. Bir kere okusam ders aklıma kazınıyordu. Bu da Nicolas'ya iyiliğinin karşılığını vermeme yardımcı oluyordu. Onun zayıf noktası da buydu. Böylece ikimiz en üst sıraları paylaşıyorduk. Yıllar boyunca iyi bir öğrenci olarak görüldüm, oysa

hiç çalışmıyordum. Yaşımdan büyük görünmek için sistemli bir çaba harcıyor ve bunu kolayca başarıyordum. Bir metre yetmiş üç santimlik boyum sayesinde orta ikiye giderken herkesi lise birde olduğuma inandırabiliyordum. Bu yüzden de Nicolas dışında yaşıtlarımla pek arkadaşlık etmiyordum. Daha çok, zamanlarını Maubert'deki bistrolarda aralarında tartışıp dünyayı kurtararak geçiren, Franck'ın arkadaşlarıyla takılıyordum.

Hareketli bir devirdi. De Gaulle uzun bir inziva döneminin ardından Cezayirli teröristlerin tehdidi altındaki Fransız Cezayir'ini kurtarmak üzere yeniden işbaşına dönmüştü. Benim için anlamları çok da açık olmayan kimi sözcükler çok sık kullanılır olmuştu: dekolonizasyon, imparatorluğun sonu, Cezayir savaşı, Küba, Bağlantısızlar ve Soğuk Savaş gibi. Bu yeni politikalarla hiç ilgilenmiyordum. Franck'ın arkadaşları da bunlardan başka bir şey konuşmadıkları için, ben hiçbir şey söylemeden onları dinliyor, söylenenleri anlıyormuş gibi görünüyordum. Yalnızca konuşma "rock'n'roll" sözcüğünü içerdiği zamanlarda canlanıyordum. Bu sözcük birkaç ay önce durup dururken üzerimize düşüvermişti. Fazla dikkat etmeden radyo dinliyorduk. Ben bir koltuğa yayılmış kitap karıştırıyordum, Franck ise ders çalışıyordu. Birden cihazdan hiç tanımadığımız türden bir müzik yükseldi. İkimiz de aynı anda başlarımızı kaldırarak inanmaz gözlerle birbirimize baktık. Radyoya yaklaştık. Franck sesi açtı. Bill Haley hayatımızı değiştirmekteydi. Bir gecede bu müzik bizim müziğimiz haline gelmiş, eski müziğin gıygıylarını hemen unutturmuştu. Caza bayılan babam hariç, bütün yetişkinler bu müzikten nefret ediyorlardı. Kulaklarımızı sağır edip bizi olduğumuzdan da daha aptallaştıracak, vahşi bir müzikti bu. Sözlerinden hiçbir şey anlamıyorduk ama bu bizi hiç rahatsız etmiyordu. Franck ve arkadaşları bir yığın Amerikalı şarkıcı keşfettiler: Elvis, Buddy Holly, Little Richard, Chuck Berry ve Jerry Lee Lewis bizim için yanımızdan hiç ayrılmayan birer can yoldaşına dönüştüler.

O dönemin hareketliliğinden Latin Mahallesi de nasibini almıştı. Beşinci bölgenin Poujadeci[5] milletvekilinin adı Jean-Marie Le Pen'di. Küçük esnaf ve kapıcılar tarafından seçilmişti ve "kızıllar"a, yani kendi fikirlerini paylaşmayan hiç kimseye göz açtırmıyordu. Sorbonne ve Saint-Michel Bulvarı çevresinde, iki tarafın öğrencileri arasında düzenli çarpışmalar yaşanıyordu. Dehşetini her geçen gün biraz daha fazla dayatmakta olan Cezayir Savaşı geleneksel sağ-sol ayrımının dibine dinamit döşemişti. Şimdi artık Fransız Cezayir'inin ya yanında veya karşısında olmak zorundaydınız. Sosyalistlerden birçoğu yanında, sağcılardan birçoğu karşısındaydı ve birçok insan da her iki yöne doğru fikir değiştiriyordu.

Franck bağımsızlık taraftarıydı. Genç Komünistler'in kayıtlı üyesiydi ve yakın zamanda partiye de kabul edilmişti, bu davaya sonuna kadar inanıyordu. Enzo ve Baptiste'le yakın olduğundan her yıl partinin düzenlediği İnsanlık Bayramı'na onlarla birlikte giderdi. Bu onu bir Marini yapıyordu. Delaunay Dede onu azarlamak, kendisine karşı hoşnutsuzluğunu göstermek için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Bu gizli savaş, Franck'ın evi terk etmek için iktisadi bilimler eğitimini tamamlamayı nasıl sabırsızlıkla beklediğini de açıklıyordu. Babamsa iki arada bir derede kalmıştı. Komünist olduğunu açıklayacak olsa Philippe onu anında kapının önüne koyardı. Babam aşmaması gereken sınırı iyi biliyordu. Kendini radikal eğilimli bir sosyalist olarak tanıttığı için ona hoşgörü gösteriliyordu. Onun için, kendi ailesine karşı bağımsızlığını ilan etmek daha önemliydi. Kayınpederine karşı sivri uçları yumuşatmak ve onun tarafından kabul görmek için elinden geleni yapıyordu. Yalnızca sözde sosyalistti. Gündelik yaşamında bu hiç görülmüyordu. Franck, hiç olmazsa düşünceleriyle yaşamını birbirine uydurmak için çaba harcıyordu. Pazar yemekleri bizde çoğu ailede olduğundan daha hareketli geçiyordu. Annem sofrada güncel konuların tartışılmasına

5 1953 yılında Pierre Poujade'ın önderliğinde başlayan, büyük şirketlere karşı küçük esnafı ve orta sınıfı koruyan bir politik akım. (yay. n.)

izin vermiyordu. Bundan kaçınmaksa kolay olmuyordu. Franck'ın dediği gibi her konu siyasiydi.

Delaunaylerin evinde Cezayir, Fransa demekti. Üstelik dokunulmaz olmasının tek nedeni bu da değildi. Maurice'in savaştan sonra safkan bir Kara Ayak[6] olan Louise Chevallier ile evlenerek buraya yerleşmiş olması da ülkeyi kutsal kılıyordu. Kadının zengin ailesi Cezayir ve Oran kentlerinde onlarca apartmanın sahibiydi. Maurice karısının mülklerini işletirken her yıl yeni binalar satın alarak aile varlığını daha da artırıyordu. Onlar için "bağımsızlık" sözcüğü olanaksız ve münasebetsizdi. Philippe ile annem, Maurice'in tarafında yer almışlardı ve De Gaulle'ün iktidara gelişi içlerini rahatlatmıştı. Bu büyük ulusal kahraman sayesinde Cezayir, Fransız kalmayı sürdürecekti. Bir avuç çulsuz terörist dünyanın üçüncü büyük ordusunun hakkından gelecek değildi. Fellahlar yalnızca, Amerikalılar tarafından kullanılmakta olan, nankör ve gözünü kan bürümüş bir soysuzlar çetesinden ibarettiler. Delaunayler her ne kadar "yerli halk"ın bu çıkmazda yolunu şaşırmış olabileceğini kabul ediyorlarsa da ülkelerine ve yurttaşlarına ihanet ederek isyancıları destekleyen Fransızlara sonsuz bir nefret besliyorlardı. Franck ile Maurice'in arasında hınçtan daha fazlası vardı. Her biri kendi konumunda ısrar ediyor, fikrini dile getirmeyi ve karşı tarafı kışkırtarak onu en derin biçimde aşağılamayı onur meselesi haline getiriyordu. İkisini bir araya getirmekten herkes kaçınıyordu. İkisinin de bulunduğu ortamlarda annem konunun açılmasını yasaklamıştı. Yemekler ve öncesindeki aperatifler sırasında Cezayir, savaş, saldırılar, ulusların kendi kaderini tayin hakkı, referandum, general, albay, Afrika, lejyoner ve ordu sözcüklerinin yanı sıra onur, kaygı, gelecek, serseri, işkence, küçük budala, özgürlük, komünist, petrol ve ticari açıdan kötü gibi sözcükleri de ağza almak yasaktı. Bu da sohbet alanını daraltıyordu gerçi ama fasulyeli kuzu budunun hakaretler tarafından eşlik edilmeden bitirilmesini sağlıyordu.

6 Cezayir Fransızlarına o dönemde verilen isimlerden biri. (ç. n.)

Franck'ın yüzünden, benim de onun izinden yürümemi önlemek için Philippe ve annem, benim babamın ailesiyle görüşmeme engel olarak ve onlarla birlikte İnsanlık Bayramı'na gitmemi yasaklayarak bir çeşit tampon bölge yaratmışlardı. Onların bu bayramdan söz ederken takındıkları imalı tavırlar ve dudak büzmeler yüzünden uzun zaman bu etkinliklerde ağza alınmayacak derecede korkunç ve gizli şeyler döndüğünü sandım. Annem ayda bir kere Enzo'yla birlikte Louvre Müzesi'ne gitmeme engel olamıyordu. Enzo ise beni kandırıp kendi tarafına çekmek için hiçbir girişimde bulunmuyordu. Komünistliğinden önce bir kaderciydi o. Muhtemelen ikisi aynı şeydi zaten. İşçi olarak doğarsanız komünist oluyordunuz, burjuva olarak doğarsanız sağcı. İkisi birbirine karışmamalıydı. Onun gözünde asıl döneklik sosyalistlikti. Düşmanın tarafına geçtiği ve işçi sınıfına ihanet ettiği için babama kızıyordu. İnsanın toplumsal sınıfını değiştirmeye hakkı yoktu. Dünya basitti, ben bir burjuva çocuğu olduğuma göre burjuva olacaktım. Aslında onların bütün bu öyküleri, inanışları, ağız dalaşları hiç umurumda değildi. Her iki taraftan da değildim ben. Onların inandıkları şeylerden bu denli emin oluşlarını sıkıcı buluyor ve anlayamıyordum. Onların savaşları beni ilgilendirmiyordu. Yaşamda beni ilgilendiren şeyler rock'n'roll, edebiyat, fotoğrafçılık ve langırttı.

3

Nicolas ile birlikte langırtta çok iyi bir takım olmuştuk. O arkada, ben önde. Bizi yenmek kolay değildi. Sessiz sakin oynamak istediğimizde Contrescarpe Meydanı'na gidiyorduk. Orada rakiplerimiz mahallenin öğrencileri ya da yakındaki mühendislik okulundan gelen ve langırttan hiç anlamayan koca kafalardı. Onları kolaylıkla ezip geçiyorduk. Kimileri kendilerinden on yaş küçük çocuklar tarafından yenilmeyi hazmedemiyorlardı. Biz de Samy'den gördüğümüz gibi yapıyorduk. Onları hiç dikkate almadan gülüp geçiyorduk.

"Sıradaki."

Başlarda coşup taşıyorduk. Sevincimizi gösteriyorduk. Sonralarıysa zaferimizin tadını sessizce çıkarmaya başladık. Onları hiçe sayıyorduk. Gözümüzü masaya, beyaz topa ve mavi-kırmızı renklerdeki küçük futbolculara dikiyorduk. Rakiplerimiz daha başlamadan kendilerini neyin beklediğini, bizi yenemeyeceklerini biliyorlardı. Yok saymanın darbesi aşağılamanınkinden beterdi. Yüzlerine bakmamızı hak edebilmeleri için bizi tehdit altında bırakmaları, öne geçmeleri ya da maç sayısına ulaşabilmeleri gerekiyordu. Oynamak isteyenlerin sayısı hiç de az değildi ve bir kez yenildiniz mi yeniden oynayabilmek için uzun zaman beklemeniz gerekiyordu. Oyunlar üst üstè bindikçe sonunda yorulmaya başlıyorlar ve hızları kesilir kesilmez gücün el değiştirdiğini belli etmek üzere dudaklarının köşesinde birer gülümsemeyle oyun dışı kalıyorlardı. Kimileri üst üste beş altı oyun oynayacak kadar dayanıklı çıkıyor, kimileriyse bir kerede geçip gidiyorlardı.

Kendimizi formda hissettiğimiz, yere serilmeye, bütün dünyanın üzerimizden geçmesine hazır olduğumuz zamanlardaysa Denfert-Rochereau Meydanı'ndaki büyük bistroya giderdik. Balto'da iki tane langırt masası vardı. Biz büyüklerle oynar, saygı görürdük. Oyun makinelerinin yanında duran masanın boş olduğu ya da bize oradan oyun teklif edildiği zamanlarda bile o masada oynamayı aklımızdan bile geçirmezdik. Bütün enerjimizi güney banliyösünden gelen kodamanlarla karşılaşmak için saklıyorduk. İçlerinde en güçlüsü Samy idi. İki rakibe karşı tek başına oynar, yine de kolaylıkla kazanırdı. Canı sıkıldığında veya işe gitme zamanı geldiğinde oyunu bırakırdı. Haldeki bir tüccarın yanında geceleri çalışır, tonlarca sebze ve meyve taşırdı. Muz modeli taranmış saçları, uzun favorileri, kocaman pazılı yapılı vücudu ve her iki bileğinde birer deri bilekliğiyle tam bir rockçıydı, insanın saygısızlık etmek istemeyeceği türden bir görünüşü vardı. Oyunu bizi hayrete düşüren bir süratle oynar, her bir topa inanılmaz bir şiddetle vururdu. Onu yenmeyi başarabilmiş oyuncuların sayısı bir elin parmaklarını bulmuyordu. Ben de bunlardan biriydim. Onu yalnızca üç defa ucu ucuna yenebilmiştim, o ise beni onlarca defa paramparça etmişti. Samy öğrencilere ve burjuvalara hiç değer vermezdi. Hepimizi aynı kefeye koyar, bize işe yaramazlar der, heybetli cüssesiyle hepimize tepeden bakar, bizi küçümserdi. Yalnızca kendi benzerleriyle konuşurdu ve az sayıdaki bu kişilerin arasında Balto'da garson olarak çalışan ve onunla aynı banliyöde yaşayan yakın arkadaşı Jacky de vardı. Samy'ye onun arkasından fısıldanmakta olan dedikoduları yetiştirirdi. Samy, küçük bir serseri olarak bilinirdi ya da belki büyüğünden. Bu şöhreti kazanmış olmasını hırçın tavırlarına ve siyah ceketine mi borçluydu, yoksa gerçek bir temeli de var mıydı, orasını bilen yoktu. Balto'nun, iki oyun makinesinin arasında parıldayan, Wurlitzer marka, kocaman müzik kutusunda *Come On Everybody*'yi çaldığım günden beridir bana iyi gözle bakıyordu. Bu hareketim bana onun tarafından sırtıma dostça bir yumruk ve sevecen bir dudak bükme kazandırmıştı. Zaman

zaman, karşısına tek başına yenebileceğini gözünün kesmediği bir çift sağlam oyuncu çıktığında arkasına destek olarak beni alırdı. Onun bu tercihine layık olmak benim için gurur verici bir şeydi ve minnetimin göstergesi olarak her seferinde, becerebilen çok az sayıda kişiden biri olduğum zor bir atışı kullanarak iki üç gol atardım. Bu ender sevecenlik anlarının dışında kalan zamanlardaysa ben de herkesle aynı muameleye tabiydim. Onun küçümsemesinden ben de payımı alır, "koca işe yaramaz" yaftasını yerdim ve bu sürekli tavır değişiklikleri başımı döndürürdü. Cebimde birkaç kuruşum varsa, müzik kutusuna bir rock plağı koyardım. O da gitarın ilk tınılarını duyar duymaz, içi rahatlamış gibi derin bir soluk alır ve bana arka tarafta yanına gelmemi başıyla işaret ederdi. İkimiz birlikte tek bir oyun bile kaybetmedik.

Balto tam bir Auvergne bistrosuydu. Marcusot çifti savaştan sonra Cantal'dan gelmişlerdi ve yaşamlarını bu mekânda geçiriyorlardı. Haftanın yedi günü, sabahın altısından gece yarısına dek karı koca çalışıyorlardı. Koca Albert, bistronun işletmesini ustaca yönetiyor ve toplumsal başarısının göstergesi olarak da koleksiyonunu yaptığı İngiliz papyonlarını takıyor, dengeli durduklarından emin olmak içinse sürekli aynaya bir göz atıyordu. Hasılatın iyi olduğu günlerde iki elini haşmetli göbeğinin üzerine hoşnutlukla vururdu.

"Pasta burada ve kimse onu benden alamaz."

"Ehli keyif" lafı sanki Marcusot Baba'yı tanımlamak için bulunmuştu. Yurduna geri dönmekten dem vurur, Aurillac'ta ya da Saint-Flour'da yarım kalmış işleri olduğunu anlatırdı. Işıl ışıl karısı Madeleine ise, her üç çocukları da Paris civarına yerleşmiş olduklarından geri dönmeye hiç de hevesli değildi.

"Mezarlığa girince yeterince canımız sıkılacak zaten, daha hayattayken gömülmenin hiç âlemi yok. Tatillerde gidiyoruz işte, o yeter."

Marcusot çifti, hemen hemen her şeylerini Cantal'dan getirtirlerdi. Quercy sosisleriyle pişirdikleri ve şöhreti de boyutları kadar kocaman olan *truffade*'ları[7] insanı en az iki gün tok tutardı, yerel Salers sığırlarından yaptıkları antrikotları tatmak içinse çok uzaklardan gelenler olurdu. Marcusot Ana çok iyi bir aşçıydı. Her gün ev yapımı bir yemek pişirirdi. Dükkândan içeri girdiğinizde sizi karşılayan bu iştah kabartıcı kokular ona, menünün yanı başına altın bir çerçeve içinde asılmış olan üç yemek eleştirisi yazısı da kazandırmıştı. Auvergneliler hakkında çok kötü sözler söylenirdi. Oysa bu çift son derecede cömert insanlardı ve ne porsiyonların büyüklüğüne ne de ay sonlarına doğru müşterilerine tanıdıkları açık hesap hakkına aldırırlardı, tabii bir sonraki ayın başında hesaplarını kapatmaları şartıyla, yoksa onlara bir daha servis yapılmazdı. Açık bıraktığı hesabını unutup da bistro değiştirebileceğini sananlar olursa da Auvergne telefon hattı onlara borçlarını hatırlatmaktan geri durmazdı.

Barın arka tarafı Marcusot çiftinin alanıydı. Salon ve teras Jacky'ye aitti. Sabahtan akşama dek koşturur, siparişleri alıp hemen Marcusot Baba'ya yetiştirir, tepsisinin üzerini tabaklar, bardaklar ve şişelerle tıklım tıklım doldurup hiçbirini de devirmeden servisini yapar, en küçük bir hataya düşmeden zihninden tutarları hesaplar, kendisine cömertçe bahşişler kazandıran gülümsemesiyle ihtimamını da hiç ihmal etmezdi. Jacky'nin hayattaki tek tutkusu futboldu. Stade de Reims takımının azılı bir taraftarı olarak, "ibnelerin takımı" diye en büyük hakaretle aşağıladığı Racing Club de Paris'ye karşı otomatik bir nefret beslerdi. Onun için bütün dünya bu rekabetin ekseninde dönüyordu. Herkes iki taraftan birinde bulunmalıydı. Kahramanlarınaysa hayatta laf ettirmezdi: Fontaine, Piantoni ve "ihanet"ini bir türlü bağışlayamadığı Kopa. Racing'e ya da Real Madrid'e yenildikleri günlerde yas tutar, böyle zamanlarda hiç kimse, sayıca çok daha üstün olan Racing taraftarları bile ona

7 Auvergne bölgesine ve özellikle Cantal iline özgü, patates, köy peyniri ve kaz yağından yapılan bir tür hamur yemeği. (ç. n.)

bulaşmazlardı. Samy, yakın arkadaşı Jacky'nin bu tutkusunu da paylaşıyordu. Onların formalarının onuruna, langırtta hep kırmızılarla oynardı. Kolaylıkla yendiği zamanlarda tek kelime etmez, rakibini küçümseyerek yalnızca sıralarını bekleyenlerin kül tablasının üzerine bıraktıkları yirmi kuruşluk bozukluğu alıp delikten içeri attıktan sonra topların gelmesini beklemekle yetinirdi. Biraz güçlük çekip de kazanabilmek için az çok çaba harcaması gerektiği zamanlardaysa zaferini noktalamak için haykırırdı: "Reims böyle sokar işte!"

Balto, iki bulvarın kesiştiği yerde bulunan kocaman bir bistroydu. Denfert-Rochereau Caddesi'nin tarafında bar ve tütün tezgâhı ile langırt masaları, oyun makineleri ve müzik kutusu bulunuyordu, Raspail tarafındaysa altmış kişilik bir lokanta. En arkada bulunan iki masanın arasında, yeşil bir kadife perdenin arkasında kalan bir kapı olduğunu fark etmiştim. Olgun yaşta adamlar buradan içeri geçiyorlardı. Kimsenin dışarı çıktığınaysa tanık olmamıştım. Merakımı uyandırıyordu bu. İçeride ne olabileceğini sık sık düşünüyordum. Girip bakmayı hiç aklımdan geçirmedim. Langırt arkadaşlarımdan hiçbirinin bundan haberi yoktu. İlgilerini çeken bir şey değildi bu. Uzun süre boyunca ben de bununla ilgili bir şey yapmadım. İçerisi kalabalık olup da uzun uzun beklemenin gerektiği zamanlarda bir kitap alıp hiçbir şey ısmarlamadan terasta, güneşin altında otururdum. Jacky bana dokunmazdı. Reims, final maçında Real'e yenildiğinde ne kadar hüsrana uğradığımı görmüştü. O günden sonra artık beni bir müşteri olarak görmüyordu. O sıralarda Balto, Marcusot çifti, Nicolas, Samy, Jacky ve müdavimleriyle birlikte benim için ikinci bir aile gibiydi. Orada deli gibi zaman geçiriyordum. Annem işten dönmeden önce evde olmam gerekiyordu. Her akşam saat yediye yaklaştığında eve giriyor, çalışma masamın üzerine kitap ve defterlerimi yayıyordum. Annem de babamla birlikte eve geldiğinde beni ders çalışırken buluyordu. Erken gelip de beni bulamadığı zamanlardaysa yanmıştım. Nicolas'nın evinde

ders çalıştığımıza onu inandırmayı başarıyordum. Yalan söylemek konusundaki hünerim beni mutlu ediyordu.

Brownie'mi yanımda götürüp fotoğraf çekme alıştırmaları yapıyordum. Sonuç vasattı. Kişiler kazık gibi dikilmiş bir halde, kadrajın içinde kayboluyorlardı. Yüzler seçilemiyordu. Çektiğim fotoğraflar hiçbir şey ifade etmiyordu. Öznelerime yakınlaşmaya başladım. Zaman zaman bir yüz ifadesi ya da bir duygu yakalamayı başarabiliyordum. Kendimi göstermeden nasıl fotoğraf çekecektim? Ne yapacağı hiç belli olmayan bir düşmanla başa çıkmam gerekiyordu: benden üç yaş küçük olan kız kardeşim Juliette. Onun tarafını seçmesi gerekmemişti. Tepeden tırnağa bir Delauney'di o. Süsüne düşkündü, dolapları giysilerle tıka basa doluydu. Yine de giyecek hiçbir şeyi olmadığından yakınır, dışarı çıkarken ne giyeceğini düşünerek saatler geçirirdi. Masum tavırlarıyla annem ile babamdan her istediğini elde ederdi. Oysa o saf ve içten yüzü yalnızca bir maskeydi aslında. Kızına güveni tam olan annem çoğu zaman, benim eve söylediğim gibi saat altıda gelip gelmediğimi ona sorardı. Juliette başının bir hareketiyle en küçük bir vicdan azabı bile duymadan beni ele verirdi.

Saatler boyunca konuşabilecek ama söylediklerinin tek sözcüğünü bile hatırlayamayacağınız, inanılmaz ve iflah olmaz bir gevezeydi o. Sohbeti tamamen tekeline alırdı. Onunla en küçücük bir tartışma yapmak bile mümkün olmazdı. Size tek bir sözcük söyletmezdi. Pes ederdiniz. Ağzından çıkan sözcüklerin ardı arkası kesilmeyen seline kapılır, sözünü kesmeye bile fırsat bulamazdınız. Herkes onunla alay ederdi. Ona pek düşkün olan Philippe dedem bile onu "benim güzel laf değirmenim" diye severdi. Kendisini bitap düşürdüğü için onun yanındayken konuşmasını yasaklamaktan da geri durmazdı. Enzo ise kız kardeşimin karnında bir kocakarı taşıdığını söylerdi.

"Hâlâ Parma'da yaşayan kuzenim Lea gibi tam bir çaçaronsun sen."

Bu lakap ona yapışmıştı. Kendisiyse bundan nefret ediyordu. Onu sinirlendirmek istediğimizde çaçaron derdik. Hemen susardı. Kimi zaman yemeğin başında sözü alır, bitmek bilmez monoloğunu uzun uzun sürdürürdü. O zaman babam elini masaya vururdu.

"Yeter Juliette, kafamızı şişirdin! Ne geveze kız bu böyle."

O da şiddetle karşı koyardı:

"Geveze değilim ben! Kimse beni dinlemiyor."

4

Zamanımı boşa harcamaktan nefret ederdim. Bana yararlı gözüken tek işse okumaktı. Bizim evde kimse pek okumazdı. Annem yılın kitabını bütün bir yıl boyunca okur, sonra da onun hakkında bolca konuşarak büyük bir kitapsever geçinirdi. Babamsa hiç okumaz ve bununla övünürdü.

Franck'ın kendi odasında siyasi kitapları vardı. Philippe dedeme gelince, o da gençliğinde romanlarına tapındığı Paul Bourget'den başka bir yazara değer vermezdi.

"Kim ne derse desin, savaş öncesinde edebiyat başka türlüydü."

Odéon Caddesi'ndeki kitapçı dükkânlarından koleksiyon kitapları satın alırdı. Bunları okumaz, kütüphanesinde saklardı. Bense takıntılı bir okurdum. Ailenin geri kalanının açığını kapatırcasına okuyordum. Sabahları uyanır uyanmaz kitabımı elime alır, bir daha da hiç bırakmazdım. Başımı elimdeki kitabın üzerinden hiç kaldırmayışım annemin sinirlerini bozuyordu.

"Yapacak başka işin yok mu senin?"

Bana bir şey söylediğinde onu dinlememe katlanamazdı. Birçok kere, beni ona yanıt vermeye zorlamak için elimden kitabımı zorla çekip aldığı olmuştur. Akşam yemeği saatinde bana seslenmekten bıktığı için, bunun yerine kendince etkili bir çözüm bulmuştu. Mutfaktan benim odamdaki elektriği kesiyordu. Ben de onların yanına gitmek zorunda kalıyordum. Sofrada da okumaya devam ediyor oluşum babamı dehşetlere salıyordu. Dişlerimi fırçalarken, tuvalette otururken bile okumayı sürdürüyordum. Banyoyu boşalt-

mam için kapıyı yumruklamaları gerekiyordu. Yürürken de okuyordum. Liseye gitmek için on beş dakika yürümem gerekiyordu. Çeyrek saatlik bu yol, okuma sayesinde yarım saate, bazen daha bile fazlasına uzuyordu. Ben de bunu hesaba katarak evden daha erken çıkardım. Çoğunlukla okula geç kalır ve geçerli bir neden olmaksızın üç kez geç kalınca verilen cezadan bol bol yerdim. Sözde bizi eğitmekle görevli olan o sersemlere geç kalışlarımın haklı nedene dayanıp önlenemez nitelikte olduğunu açıklamaya çalışmaktan sonunda vazgeçmiştim. Koruyucu meleğim bana göz kulak oluyor, beni yönlendiriyordu. Başım kitabımın üzerine eğik halde yürürken, bir kez olsun ne bir direğe çarpmış ne de karşıdan karşıya geçerken bir arabanın altında kalmıştım. Paris'in bütün kaldırımlarını kirletmekte olan köpek boklarına bile basmıyordum. Hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey görmüyordum. Yalnızca radarımla yol alıyor ve okula sağ salim varıyordum. Derslerin çoğunda da kitabımı bacaklarımın üzerine koyup okumamı sürdürürdüm. Öğretmenlerden hiçbiri beni yakalayamadı. Kimi zaman özellikle heyecan verici birkaç sayfa beni uzunca bir süreliğine kaldırıma yapıştırıp kaldığı için geç kaldığım olurdu. En kötüsüyse yaya geçitleriydi. Sıklıkla geçiş sıramı kaçırırdım ve klakson sesleri beni gerçek yaşama döndürüverirdi.

Zaman içinde yazarları iki kategoriye ayırmıştım: zamanında yetişmenize izin verenler ile sizi geç bırakanlar. Rus yazarlar bana epeyce çok sayıda cezaya mal olmuşlardır. Yağmur yağmaya başlayıncaysa bir saçak altına sığınarak rahatça devam edebilmeye çalışırdım. Tolstoy dönemim benim için kara bir ay olmuştu. Borodino Muharebesi, üç saatlik bir cezaya yol açmıştı. Birkaç gün sonra, doktora tezini vermeye çalışan bir gözetmen olan kapı görevlisine geç kalışımdan Anna Karenina'nın intiharının sorumlu olduğunu söylediğimdeyse onunla alay ettiğimi sandı. Bu intihar için nedeninin ne olduğunu tam olarak anlayamamış olduğumu itiraf etmemse durumumu daha da güçleştirdi. Belki de nedeni gözden kaçırmışımdır korkusuyla başa dönmem gerekmişti. Adam bana iki perşembe ceza verdi: ilki

bu kim bilir kaçıncı geç kalışım yüzünden, ikincisiyse ona yaptığım açıklamaya layık olmayan baş belasının teki olduğu için. Ama ona kızmadım. Bu sayede Emma Bovary'nin sonuna kadar gidebilmiş oldum. Bir yazarı ele aldığım zaman, onu kolay kolay bırakmazdım, kimilerinin yakalanması epey güç olduğu halde. Dağa da çıksak, denize de gitsek annemle babamı umutsuzluklara sürüklüyordum. Onların ilgisini çeken şeylere hiç aldırmaksızın, ben zamanımı hep okuyarak geçiriyordum. Panthéon'un karşısında bulunan belediye kütüphanesinin çalışanları, almış olduğum beş kitabı çok kısa bir süre sonra geri vermeye gittiğimde bana kuşkulu gözlerle bakıyorlardı. Bense onların bakışlarına hiç aldırış etmeden o sıradaki yazarım kimse onun rafını tamamlamak üzere kararlılıkla yoluma devam ediyordum. Klasikleri kişisel edebî ölçütlerime göre tüketiyordum. Bir romancıyı okumuyordum. Önce biyografisini okuyor, adamı sevmezsem eserlerini de sevemiyordum. Benim için yazarın kim olduğu, eserinden daha önemliydi. Yazarın yaşamı kahramanca ya da parlaksa romanları da daha iyi oluyordu. Adamcağız berbat ya da vasat biriyse eserlerinin geçer not alması da zorlaşıyordu. Saint-Exupéry, Zola ve Lermontov, uzun bir süre boyunca en sevdiğim yazarlar olmuşlardı, yalnızca eserleriyle de değil. Ateşli yaşamı dolayısıyla Rimbaud'yu, gizli kapaklı, az bilinen yaşamı dolayısıyla da Kafka'yı seviyordum. Jules Verne, Maupassant, Dostoyevski, Flaubert, Simenon ve daha pek çoklarına taparken, bunların iğrenç birer serseriden ibaret olduklarını öğrenirseniz ne tepki verirdiniz? Onları unutmalı, yok saymalı, bir daha hiç okumamalı mıydım? Romanları beni bekliyor olduğu halde sanki hiç yaşamamışlar gibi mi davranmalıydım? Böylesine sefil yaratıklar oldukları halde bütün o olağanüstü eserleri nasıl yazmış olabilirlerdi? Bu soruları arkadaşlarıma sorduğumda yüzüme sanki Kızılderili dilinde konuşuyormuşum gibi bakıyorlardı. Nicolas, kendi eserlerine ihanet etmiş olanlarla zaman yitirmek yerine okunmaya değer daha çok fazla yazar bulunduğunu öne sürüyordu. Doğru değildi bu. Herkesin dolaplarında gizlenen mide bulandırıcı cesetler bulunuyordu.

Aynı soruyu Fransızca öğretmenime sorduğumda bana Lagarde ve Michard'ın el kitabına girmiş olan her yazarın ilgime değer olduğunu söylemiş ve eğer bu ahlaklılık ve yurtseverlik ölçütünü kullanmaya devam edecek olursam, söz konusu kitapta adı geçen yazarların en az yüzde doksanını elemem gerekeceğini göstermişti. Bu yüzden de söz konusu aforozu yalnızca en uç noktadaki durumlara, Lagarde-Michard'ın elemesinden de geçmemiş olan, incelenmeye layık bulunmayacak yazarlara saklamalıydım.

Bu konuda Enzo dedemin görüşü belirleyici oldu. Louvre'u gezmekte olduğumuz bir pazar günü ona bu derdimi açtım. O sırada Jules Verne'in histerik bir Paris komünü düşmanı ve şiddetli bir Yahudi karşıtı olduğunu yeni öğrenmiştim. Dedem omuzlarını kaldırdı ve çevremizde bulunan tuvalleri işaret etti. Çalışmalarına hayran olduğum bu ressamlar hakkında ne biliyordum? Botticelli'yi, Greco'yu, Ingres'i ya da Degas'yı gerçekten tanıyor olsaydım, tablolarını bir daha hiç görmemek üzere gözlerimi yummam gerekirdi. Ünlü bestecilerin ya da onca hayran olduğum rock şarkıcılarının çoğunun müziklerini duymamak için kulaklarımızı tıkamamız mı gerekiyordu yani? Bu durumda, hiçbir şeyle suçlayamayacağım, temiz bir dünyada sıkıntıdan ölerek yaşamaya mahkûm kalacaktım. Ona göre konunun tartışmaya değer bir yanı yoktu ve bu konudaki samimiyetinden de hiç kuşku duymuyordum, ona göre eser her zaman için daha önemliydi. İnsanları kim olduklarıyla değil, ne yaptıklarıyla değerlendirmeliydim. Beni pek ikna olmamış görünceyse, hafif bir gülümsemeyle ekledi:

"Aşağılık bir adamın romanını okuman ve sevmen onun yaptıklarını bağışlamış, suçlarına ortak olmuş olman anlamına gelmez. Bu yalnızca onun yeteneğini kabul etmektir, ahlakını ya da ülküsünü değil. Hergé'nin elini sıkmaya hiç de can atmıyorum ama Tenten'e bayılıyorum. Hem sonra, kendin çok mu tertemizsin sanki?"

5

Maubert'deki bir bistro olan Narval'de de langırt oynuyorduk. Oraya okul çıkışlarında giderdik. Nicolas o civarda oturuyordu. Denfert'e gitmek ona ters geliyordu. Buradaki oyun seviyesi daha düşüktü gerçi ama Sorbonne ve Louis-le-Grand öğrencileri sayesinde ortamı daha güzeldi. Burada bizden korkuluyordu. Saatler boyunca masanın kollarına asılarak süre rekorları kırıyorduk. İzleyenlerin bazıları, kendileri hiç oynamadan bizim üzerimize bahis oynuyorlar ve bize de birer içecek ısmarlıyorlardı. Narval, Franck ve arkadaşlarının da toplanma yeriydi. Beni orada görür görmez hemen eve dönüp ders çalışmamı söylerdi. Uzun zaman boyunca hiç tartışmadan onun sözünü dinledim. On ikinci doğum günümden bir süre sonraysa, günün birinde onu başımdan savdım. Ağabeyime karşı koyacak cesareti nereden bulmuştum, bilmiyorum. Oyun sırası bize gelmişti. Biz mavilerle oynuyorduk. Buradaki masada bu, küçük bir handikap oluşturuyordu. En öndeki çubuk katılaşmıştı. Ben bir ileri geri hareketle onu yerinden oynatmayı başardım ve bu da seyredenlerin arasında tezahürat ve kutlamalara yol açtı. İçlerinden biri, başka işi gücü yokmuş gibi, salonda arkadaşlarıyla birlikte oturmakta olan Franck'a seslendi:

"Baksana, kardeşin başının çaresine bakmakta pek becerikliymiş."

Onun yanıma gelip elini masanın kenarına dayayarak herkesin içinde beni azarlamaya koyulacağını çok iyi biliyordum. Başımı bile kaldırmadan golleri sıralamaya devam ediyordum. O ise gelmiş, gözlerini üzerime dikmişti. Parmaklardan sinirlenmeye başladığını görebiliyordum. Oyunumu alışılmadık bir şiddetle sürdürüyordum.

Gollerimin sesleri ilgi dolu bir sessizliğin içinde çınlıyordu. Sol önden son bir vuruşla karşı tarafı mars ederek oyunu bitirdim. Tam bir sonraki oyun için bozuklukları almaya hazırlanıyordum ki beni elimden yakaladı.

"Eve dön Michel!"

Küçük yavrucuğun her zamanki gibi ağabeyinin sözünü dinleyerek uslu uslu evine döneceğinden emin, sırıtmakta olan alaycılara baktım. Birdenbire avazım çıktığı kadar bağırdım:

"Olmaz!"

Bu tepkim karşısında şaşırmıştı:

"Ne dediğimi duymadın mı? Çabuk!"

Kulağımda kendi feryadım çınladı:

"Ne yapacaksın? Dövecek misin? İhbar mı edeceksin?"

Franck buna hiç hazırlıklı değildi. Anlamamış gibi yüzüme bakıyordu. Bana söz geçiremeyeceğini sezmiş gibiydi. Omuzlarını kaldırdı. Arkadaşlarının yanına geri döndü. Kaçamak bakışlarla onu süzmeye devam ettim. Bana hiç bakmıyordu. Kendilerini şampiyon sanan bir beceriksizler takımı bizi masadan uzaklaştırdı. Nicolas, bir parça bozuk para atmıştı bile, sırayı almayı istiyordu. Bendeyse hiç bozukluk kalmamıştı. O da söylene söylene evine döndü. Bunun üzerine ben de gidip Franck'ın hemen yanındaki banka oturdum. O, sanki ben hiç orada değilmişim gibi konuşmaya devam ediyordu. Tam ben eve dönmeye hazırlanırken ise son derecede doğal bir tavırla sordu:

"Ne içersin?"

Böyle bir teklifi hiç beklemiyordum. Bir yerlerde bir tuzak olmalıydı.

"Param kalmadı."

Onun karşısında oturmakta olan Pierre Vermont lafa karıştı:

"Bu turu ben ödüyorum küçük aptal, ne istersen söyleyebilirsin."

Bir bardak zencefilli gazoz ısmarladım ve bardağımı Cezayir'e gidişini kutlamakta olan Pierre'in şerefine kaldırdım. Hakkındaki erteleme kararı kaldırılmıştı. Sağlık muayenesinden geçmiş olduğu için

rahatlamıştı, çürüğe çıkarılmaktan korkuyordu. Henri-IV lisesinde üst sınıflara gözetmenlik yapıyordu. Buzdolabı gibi cüssesiyle PUC ragbi takımının temel direğiydi. Öğrencilere neredeyse otomatik olarak hep "küçük aptal" diye seslenirdi. Bu onun konuşma biçimiydi. Başlangıçta insan bunu yadırgıyordu. Birliğine katılmasından önceki son iki ay boyunca onunla her gün görüşmüştük. Arkadaş olmuş gibiydik. Aramızdaki yaş farkını düşününce, bana böyle bir ilgi göstermesine şaşırıyordum. Onunla ilgilenen tek kişi bendim. Başkalarını dinlemeyi her zaman sevmişimdir. Siyasal bilgilerden sonra iki defa Ulusal İdare Okulu'nun sınavına girip kazanamamıştı. Her iki seferinde de yazılı sınavı geçebilmiş ama sözlüde takılmıştı. Görünüşe bakılırsa bu durumda olan tek kişi de oydu. Radikal düşüncelerini hiç saklamıyordu ve yaşamını da devrime adamaya karar vermişti. Uzun saçları, güve yemiş gibi sakalı ve V yakalı İskoç yününden örülmüş beyaz bir kazağın üzerine giydiği, hiç değişmeyen siyah, kadife takım elbisesine bakınca, Henri-IV'ın öğrencilerin kılıkları konusunda son derecede titiz olan müdürü Beynette'in onu işe nasıl alabilmiş olduğuna şaşardınız. Pierre, yüksek bir memur olmak fikrinden vazgeçmişti. Ona göre sistem kötücüldü ve içinde yer almayı reddediyordu. Her türlü örgütlenmiş yapıya karşı şiddetli bir hınç besliyordu, özellikle aileye, millî eğitime, işçi sendikalarına, siyasi partilere, basına, bankalara, orduya, polise ve sömürgeciliğe karşı. Ona kalsa bütün aptallar öldürülmeliydi. Öldürmek derken, bu sözcüğü boş yere kullanmıyordu. Onları gerçekten yok etmekten, ortadan kaldırmaktan, canlarını almaktan söz ediyordu. Bu da bir dünya insanın katledilmesi anlamına geliyordu. Bu fikir onu hiç korkutmuyordu. Dine ve papazlara karşı nefreti sınır tanımıyordu. Çok derin bir öfkeydi bu.

"Bütün o maymunlukları, dalkavukluklarıyla haddinden fazla saygı görüyorlar. Duvara konuşmaktan farksız bu. Kutsal dedikleri şey endişeli zihinlerinin bir uydurmacasından ibaret. Dinî ve dinsel olan her şeyi kökünden kazımak gerekir. İyi şeyler de yaptıklarını

söylemeyin bana. İnsanın ahlak sahibi olabilmesi için İsa'dan emir almış olmasına gerek yok ki."

En çok nefret ettiği şey, ona göre insan soyunun en mutlak düşmanıysa duygulardı. Üstelik duyguları gözler önüne sermek daha da beterdi.

"Duygularını göstermeye kalktın mı ayvayı yedin demektir. İçinde neler hissettiğini kimse bilmemeli."

Bir kere başladı mı, artık onu durdurmak mümkün değildi. Kimse söylediklerine karşı bir sav öne sürmek için onun sözlerini kesemezdi. Çok hızlı konuşur, daldan dala sıçrar, nereye varmak istediğini anlayamayacağınız şekilde bir yöne doğru ilerlerken beklenmedik yeni konulara sapar ama sonunda ayaklarının üzerine düşmesini de bilirdi. Kimileri onun sırf kendi sesini dinlemekten hoşlandığını ileri sürerlerdi ama aslında çok zengin bir mizah duygusuna sahipti ve hiç kimseyi ya da hiçbir şeyi fazla ciddiye almazdı, en başta da kendisini. Bununla birlikte, Fransa Bisiklet Turu'ndan hangi nedenle bu kadar nefret ettiğiniyse hiç anlayamamışımdır.

Siyasi görüşleri taban tabana zıt olduğu halde Franck'ın en iyi arkadaşıydı. Bütün zamanlarını aralarında dalaşarak, tartışarak, bağrışarak, sonra da barışarak geçirirlerdi. Birbirlerine inanılmaz derecede şiddetli bir dille saldırırlardı. Her ikisinin de birbirine ölümüne öfkeli olduklarını sanırdınız ama bir saniye sonra gülüşmeye başlarlardı. Komünistler ile Troçkistlerin, aynı insanların haklarını savundukları halde birbirlerinden neden bu kadar nefret ettiklerini hiç anlayamıyordum. Pierre artık bir Troçkist olmadığını ve onlardan en az Franck kadar iğrendiğini haykırıyordu. Bundan böyle o özgür ve bağlantısız bir devrimciydi. Onların bu sağırlar diyaloğunu, lafa karışmaya hiç cüret edemeden, birbirlerine böyle bir hışımla saldırıyor olmalarından rahatsızlık duyarak dinliyordum. Daha katedecek çok yolum vardı. Pierre'i dinleyerek saatler geçiriyordum. Bu çürümüş toplumun yıkılması ve daha sağlıklı temeller üzerinde yeniden kurulması gerektiği noktasında ona epeyce hak veriyordum gerçi ama bu yıkımın ve yeniden kuruluşun pek çok

ayrıntısı hâlâ karanlıkta kalıyordu. Onu dinlemekten zevk alıyordum. Açık ve ikna edici konuşuyordu. Kimi zaman bir soru sormak için onun sözünü kesiyordum, örneğin:

"Bu savaş neden soğuk?"

Bana bunalmış gibi yanıt veriyordu:

"Ah be küçük aptal, açıklaması çok uzun sürer."

Beni şüphe ve belirsizlik içinde bırakıyordu. En büyük nefretiniyse çiftlere saklıyordu:

"Bu sapkınlığın ortadan kaldırılması gerek, zaten sonu da yakın."

Keyfî bir şekilde hiçbir gönül ilişkisinin bir ya da iki, en fazla üç aydan uzun sürmemesi gerektiğini öne sürüyordu, "istisnai durumlar" hariç. Cesaretimi toplayarak bana bunu açıklamasını istedim.

"Her şey kıza bağlı. Bir gün sen de anlayacaksın. Sakın ha üç ayı geçirme. Ondan sonra boku yersin."

Kız arkadaşlarını, onların gelecekteki mutluluklarını düşünerek terk ediyordu.

"Sağlıklı bir şey değil, anlıyor musun? Kendimize gelecekte içinden çıkamayacağımız bir hapishane inşa ediyoruz."

Pierre her zaman yanında, peşinden hiç ayrılmayan ve sanki o bir Mesih'miş gibi ağzının içine bakan iki üç kızla dolaşırdı. Bu kızların onun eski sevgilileri olduklarını fark etmem biraz zamanımı almıştı. Acaba günün birinde fikrini değiştireceğini mi umuyorlardı? Günlerinin sayılı olduğunu bilmeyen ve banketin öteki tarafında bulunan diğerlerinin yanına katılması an meselesi olan yeni seçilmişi hiç kıskanmıyorlardı. Onun söylediklerine bakılacak olursa, aşk saçmalıktan, evlilik yüz karasından, çocuklarsa pislikten başka bir şey değildi. Tam o sırada Çin'de hem piyasanın diktatörce yasalarını hem de erkekler ile kadınlar arasındaki zararlı ilişkileri ortadan kaldırmak suretiyle insanlığın bütün akışını altüst edecek bir devrim yaşanıyordu. Duyguların yok edilmesi, aşkın silinip süpürülmesi başlamıştı bile. Çift yaşamının bin yıllık zorba hükümdarlığı artık sona ermek üzereydi. Her ne kadar kendisi

aksini iddia ediyor olsa da bana kalırsa aslında kadınları devrime tercih ediyordu, hem de açık arayla.

Türün feci sonuçlarına bakılınca, insanoğlunun neredeyse tamamına üreme hakkının yasaklanması gerektiğini savunuyordu. Fenin ve biyolojinin ilerlemesi sayesinde ahmak kitlelerin anarşik biçimde üremelerinin sona erdirilebileceğini umuyordu. Bu noktada, gelişim aşamasında olan bir kuramı da vardı. Adını da koymuştu üstelik. "Özgürlük düşmanlarına özgürlük yok," diyen meşhur devrimciye saygı belirtisi olarak kuramına "Saint-Justçülük" diyordu. Onun ateşli açıklamalarına kulak verilecek olursa, bütün belalarımız demokrasiden ve budala çoğunluklara oy hakkı tanımanın yol açtığı zararlardan kaynaklanmaktaydı. Kitle cumhuriyetinin yerine bilgelerin cumhuriyetini koymak gerektiğini düşünüyordu. Bireysel özgürlükler kaldırılmalı, yerlerine de toplumun geleceğine yalnızca en yetkin ve en eğitimli kişilerin karar vereceği bir kolektif düzen konulmalıydı. Cezayir'de bulacağı boş zamanı, bu konu üzerine temel ve önemli bir kitap yazarak değerlendirebileceğini umuyordu. Askere alınışından yararlanarak baskıcıların fiziksel olarak ortadan kaldırılmalarına alternatif oluşturabilecek bir yöntem bulmaya çabalayacaktı. Yeni bir Stalin'e dönüşmeden hedeflerine ulaşabilmesinin çok da kolay olmayabileceğini sezinliyordu.

"Belki de çoğunluk için bulunabilecek başka çözüm yolları da vardır. Ama yine de birçoklarının öldürülmesi kaçınılmaz olacaktır. İbret olsun diye."

Benzersiz bir rock'n'roll albümleri koleksiyonuna sahipti. İçinde bütün Amerikalı şarkıcıların plakları vardı. Hem de istisnasız bir şekilde. Son derecede pahalı, ithal ürünlerdi bunlar. Ama Pierre cömertti, plaklarını hiç duraksamaksızın ödünç verirdi. Bize kıyasla bir avantaja da sahipti. Şarkı sözlerini anlayabiliyordu. Bizler yalnızca müziği ve ritimleri seviyorduk. Şurada, burada birkaç sözcük yakalayabiliyorduk ancak. Şarkıların anlamına varamıyorduk ama bu pek de umurumuzda değildi. O dinlerken, bize şarkı sözlerini

anında tercüme ederdi. Kimi durumlarda ona inanmakta güçlük çektiğimiz oluyordu.

"Mavi süet ayakkabılarından söz ettiğinden emin misin?"

Sözlerin içerikleri bizi düş kırıklığına uğratıyordu. Daha fazla tercüme etmemesini tercih ettik. Bir keresinde bana, en sevdiği şarkıcı olan Jerry Lee Lewis'in yeni plağından söz etti. Plağı ödünç alıp kaydetmek üzere onun evine gittik. Yedinci katta, asansörsüz bir hizmetçi odası bulacağımı bekliyordum. Oysa o, Grands-Augustins Rıhtımı'nda, Notre Dame manzaralı devasa bir apartman dairesinde yaşıyordu. Dairenin sırf salonu bile, bizim bütün evimizden büyüktü. Labirent şeklindeki koridorların içinde o, son derece doğal bir tavırla gezinebiliyordu. Mobilyalara hayranlıkla baktığımı fark edince bana şöyle dedi:

"Benim değil bunlar küçük aptal, hepsi baba mülkü."

Schimmel marka, kuyruklu bir piyanosu da vardı. Şahane çalıyordu. Plağı koyup hemen piyanonun başına koşturuyor, Jerry Lee'nin trillerini aynı sürat ve ustalıkla takip ederek eğleniyordu ama şarkıcılıkta aslı kadar iyi değildi. Pierre'de eksik olan yalnızca bir tek nitelik vardı. Langırt oynamayı bilmiyordu ve öğrenmeyi istiyordu. Franck'la takışmamın ardından bana zencefilli gazoz ısmarladığı o akşam birlikte bir oyun oynamamız için ısrar etti. Ben ağabeyimle takım oldum. İkimiz birlikte ilk defa oynuyorduk. Pierre oynarken rakip oyuncuyu takip ediyordu, oysa bu bir hataydı. Rakibi bloke edebilmek için mümkün olduğunca az kımıldamak gerekir. Franck talimatları uyguluyordu. Pierre aklına ne eserse onu yapıyor, kurallara göre yasak olduğu halde çubukları turnike gibi döndürüyordu. Sonra da kahkahalarla gülüyordu. Ben ona durmasını söyledikçe devam ediyor, ben sinirlendikçe onun heyecanı daha da artıyordu. Bu oyunda umutsuz vakaydı.

Birliğine katılmasından önceki gece Pierre arkadaşları için müthiş bir parti düzenledi. Beni de davet ettiğinde benim yerime Franck yanıt verdi:

"Annemler izin vermez."

Formalite gereği itiraz ettim. Akşam olunca şansımı bir denedim. Annem dehşetle yüzüme baktı.

"Michel, on iki yaşındasın sen!"

Bütün klasik gerekçeleri öne sürdüm: Franck'la birlikte gidip dönecektim, zamanında eve gelmiş olacaktım, gece yarısından önce, on birden önce, ondan önce, sadece bir uğramalık. Hiçbiri kâr etmedi. Genellikle benim tarafımda olan babam bile karşıydı. Kendisi on sekiz yaşına kadar gece sokağa çıkma hakkına sahip olmamış. Üstelik o zaman da Baptiste ile birlikteymiş ve çalışmak için dışarı çıkıyorlarmış. Benim ne kadar üzüldüğümü görünce avutmak istedi:

"Yakında büyüyeceksin."

Daha fazla üstelemedim. Akşam yemeğinden sonra televizyonun karşısına geçip oturmuştuk. Berbat bir eğlence programını ilgiyle izlermiş gibi görünüyordum. Franck, saat dokuzda evden çıktı. Annem ona çok geç kalmamasını tembihledi. Ben de hiçbir şey yokmuş gibi yatmaya gittim. Annem bana bakmak için odama uğradı. Neron, bacağımın dibinde top gibi büzüşmüş uyuyordu. Annem okumakta olduğum kitaba bir göz attı, *Rahip Mouret'nin Günahı*. Ona büyük bir heyecanla kitabı anlatmaya koyuldum. Annem yorgundu, bu kitabı okuduğunu hatırlamıyordu. Bana da uyumamı tavsiye etti. Ben de boyun eğerek ışığı söndürdüm. Annem beni şefkatle öptü ve odamdan çıktı. Ben karanlığın içinde bekledim. Kalkıp giyindim ve yeniden yatağa girdim. En küçük bir gürültüye kulak kabartarak beklemeyi sürdürdüm. Ortalık sessizleşti. Neron gizemli bakışlarını yüzüme dikmişti. Kulağım kirişte yataktan kalktım. Annemle babam uyuyorlardı. Koridorun öbür ucundaki odalarından babamın horultusunu duyabiliyordum. Ayaklarımın ucuna basarak mutfağa geçtim. Binbir özenle servis merdiveninin kapısını açtım. Arkamdan anahtarla kilitledim. Sahanlıkta ayakkabılarımı giyerek karanlıkta merdivenlerden aşağı indim, ıssız bahçeyi aşıp kapıcıların dikkatini çekmemek için bir kedi gibi

sessizce apartmanın holünü geçtim. Bina kapısını açıp birkaç saniye bekledim ve arkama hiç dönüp bakmadan dışarı çıktım.

Paris gecesi. Güzel hayat. On yaş büyümüş gibiydim. Kendimi kuş gibi hafiflemiş hissediyordum. Sokakların ve barların kalabalığı karşısında şaşırıp kalmıştım. Saint-Michel Bulvarı tıklım tıklımdı. Herkes hayatından memnun görünüyordu. Bense fark edilmekten korkuyordum. Kimse farkıma varmadı. Yaşımdan büyük gösteriyordum. Herhangi bir üniversite öğrencisi sanılabilirdim. Ellerimi cebime soktum ve ceketimin yakasını kaldırdım. Grands-Augustins Rıhtımı'nın kaldırımlarında müzik duyuluyordu. Carl Perkins erken yatmışları uyandırıyordu. Zili çaldım. Kapıyı hiç tanımadığım bir genç kadın açtı. Düzgün yüz hatlarına sahip, zayıf, kısacık, siyah saçlı, şaşkın bakışlı kahverengi gözlü, sinsi gülümsemeli bir kadındı. Kenara doğru açılarak beni içeri davet etti. Tam adımımı attığım sırada Pierre de gelip bizi tanıştırdı:

"Kardeşimle tanışmış mıydın küçük aptal?"

Kekeledim.

"Cécile, bu Michel, sol yakanın en iyi langırt oyuncusudur. O da senin gibidir, sürekli kitap okur. Cécile edebiyat öğrencisidir. Aragon hayranı, düşünebiliyor musun? Aragon!"

Kızın gülümsemesi daha da keskinleşti. Sonra da arkasını dönüp "Hound Dog" eşliğinde dans etmekte olan kalabalığın arasına karıştı.

"Kız kardeşin olduğunu bilmiyordum."

Pierre bir elini omzuma koyarak beni içeri sürükledi, yanındaki iki eski ve bir yeni kız arkadaşına da beni en iyi arkadaşı olarak tanıttı. Alkol kokuyor ve Cenova'dan almış olduğu bir Küba purosunu tüttürüyordu. Bana da bir puro ve bir kadeh viski teklif etti, geri çevirdim. Eski sevgililerden biri, elinde şişeyle her an kadehleri doldurmaya hazır olarak dolaşıyordu. Pierre ciddi bir tavırla gözlerini yüzüme dikti.

"Gelebilmene çok sevindim Michel. Senden bir iyilik isteyebilir miyim?"

Benden her isteyeceğini yapacağıma yemin ettim. Uzun bir süreliğine Cezayir'e gidiyor ve ne zaman geri döneceğini bilmiyordu. En az bir yıl kalacaktı, belki de daha çok. Orada askerlere izne çıkma hakkı verilmiyordu. Giderken bana küçük bir hazine emanet etmeyi istiyordu. Ona göre, o geri dönünceye dek buna göz kulak olmaya değer tek kişi ben olabilirmişim. Bu ağır bir sorumluluk olduğu için karşı koymak istedim. İtirazlarımı yarıda keserek elini rock albümleriyle dolu iki kutunun üzerine koydu. Tam olarak elli dokuz adet. Dünya parası vererek satın almış olduğu ithal Amerikan albümleriydi bunlar. Ağzım bir karış açık, ne diyeceğimi bilemeden kalakaldım.

"Bunlardan kimsenin yararlanamayacak olması çok yazık olacak. Fransız ordusu için kahramancılık oynamak niyetinde değilim. Kitabımı yazacağım. İlk fırsatta da terhis edileceğim! Altı aya kadar dönmüş olurum. Bu konuda bir fikrim var."

Bana emanet ettiği bütün albümlerin bir listesini çıkaralım istedim. Gereği yoktu. Hepsini ezbere biliyordu.

"Bunlardan Franck'a ödünç verebilir miyim?"

Pierre purosundan bir nefes çekti, omuzlarını kaldırdı ve arkasını döndü. Üsteledim.

"Hiç umurumda değil!"

Ona yetiştim. Bana tamamen güvenebileceğine dair ona yemin ettim.

"Aklıma gelmişken, bilim kurgu sever misin küçük aptal?"

Birazcık hazırlıksız yakalanmıştım. Nereye varmak istediğini anlamaya çalışıyordum. Başımla hayır dedim.

"Bradbury'yi tanır mısın?"

Cehaletimi itiraf etmek zorunda kaldım. Eline bir kitap aldı ve bunu cebime sokuşturdu.

"Okuduğum en güzel roman bu. Süssüz, yapmacıksız."

Kitabı elime aldığım sırada karşımda gördüğüm şeyle olduğum yerde donakaldım. Sarmaş dolaş çiftlerin arasında Cécile, Platters grubunun şekerli bir ezgisi eşliğinde Franck'la kucak kucağa

dans ediyordu. Tutkuyla öpüşüyorlardı. Pierre'in üzerlerine atlayıp da Franck'ın ağzını burnunu dağıtacağından emin olduğum için bakışlarımı çiftin üzerinden ona doğru kaydırdım. Oysa Pierre onlara keyifle bakmaktaydı. Telaşa kapıldım:

"Pierre, ona kızma sakın."

Beni duymamıştı, pikabın başında duranı azarlamakla meşguldü:

"Yetti bu kadar ağır şarkı!"

Parmağını tehdit edercesine bana doğru salladı:

"Yeni düzende rock müziğiyle dans etmeyenler idam edilecekler!"

Yumuşacık müziğin yerini birden keskin bir rock şarkısı aldı. Franck o anda beni fark etti. Üzerimize doğru koşturarak beni kolumdan yakaladı ve şiddetle sarstı.

"Ne işin var ulan senin burada?"

Pierre teklifsizce araya girdi:

"Rahat bırak çocuğu! Bu gece parti var."

Franck beni öfkeyle bıraktı. Cécile, biraz endişeli bir şekilde yanımıza sokuldu. Pierre tanıştırma faslını tamamladı. Kız kardeşi de Franck'a döndü:

"Kardeşin olduğunu bilmiyordum."

Franck onu elinden tutarak dansa götürdü. Pierre kadehini bitirdi ve gözlerini boşluğa dikerek mırıldandı:

"Bugün konuşalım ve bir daha hiçbir şey söylemeyelim."

Hayatımın ilk partisini, bir entomolojistin yeni bir karınca kolonisini incelediği şekilde gözlemliyordum. Kendime ziyafet çektim, içtiğim votkalı portakal suyu başımı döndürdü. Fiyaka olsun diye yanımda duran birinin teklif ettiği Boyard sigarasından bir tane aldım. İlk nefes ciğerlerimi patlattı. Franck bana hiç aldırmıyordu. Cécile ise bir köşeden gülücükler gönderiyordu. Gece yarısına doğru eve dönmeye karar verdim. Pierre zilzurna halde, bir kanepeye çöküp kalmıştı. Giderken albümlerini de alsa mıydım? Bana bu teklifte bulunduğunda sarhoşluğun yarı yolundaydı. Belki de ayakları yeniden yere bastığında fikrini değiştirecekti. Kimsenin dikkatini çekmeden dışarı sıvıştım.

Aynı yoldan geri döndüm. Çıkışımda göstermiş olduğum özeni yineleyerek servis kapısını açtım ve sahanlıkta hareketsiz durup çevreyi dinledim. Ev sessizdi. Annemler uyuyorlardı. Ayakkabılarımı elime alarak, vasistastan içeri süzülen bir ay ışığı hüzmesinin aydınlatmakta olduğu mutfağa girdim, kapıyı anahtarla kilitledim ve hiç ses çıkarmadan odama doğru yönelmiştim ki ışık yandı. Annem karşımda duruyordu. Daha ben hiçbir harekette bulunamadan okkalı bir şamar beni olduğum yerde bir tam tur döndürdü. Annem bütün gücüyle üzerime çullandı. O gece hayatımın dayağını yedim. Korkusu ne kadar büyük olmuşsa bana o kadar şiddetli vuruyordu. Feryat figan haykırarak ellerini ayaklarını savuruyordu. Ben sırtım iki büklüm, yerde büzüşmüştüm. Dayak bir türlü bitmiyordu. Kafama öyle bir vuruyordu ki öleceğimi sandım. Bizi ayırmaya kalkışınca babama da vurmaya başladı. Beni sakat bırakmasına engel olabilmek için babamın bütün gücünü kullanması gerekti. Sonunda ona hâkim olmayı başararak annemi kenara doğru çekti. Annem sinir krizi geçiriyordu.

"Komşuları düşün!" diye haykırıyordu babam.

Annem sakinleşti. Babam beni odama doğru itti. Kapıyı çarptı. Annem genelde erkeklerin, bu durumdaysa oğlunun nankörlüğüne sövüp sayıyordu. Babam ona önemli bir şey olmadığını söyleyip duruyordu. En sonunda ortalık yatıştı. Benim kalbim küt küt çarpıyor, yanaklarım alev alev yanıyor, kalçalarımsa zonkluyordu. Karanlıkta uzanıp soluğumu toplamaya çalıştım. Uykumun gelmesini bekliyordum ama bir türlü gelmiyordu. Yediğim dayağa ve bundan sonra gelecek cezalara karşın bu firarın hiçbir anından pişmanlık duymuyordum. Pierre'in verdiği roman hâlâ cebimdeydi. Başucu lambamı yakarak Bradbury'nin romanının ne olduğuna baktım: *Fahrenheit 451.* Kalın bir kitap değildi. Annemin öfkesinden de nasibini almamıştı. İçindeki bazı satırların altı Pierre tarafından çizilmişti. Rastgele okumaya başladım:

... *"Çocukları on günün dokuzunda bir okula sepetledim. Ayda üç gün eve geldiklerinde onlara katlanıyorum; o kadar da kötü değil.*

Onları 'oturma odası'na atarsın ve düğmeyi çevirirsin. Tıpkı çamaşır yıkamak gibi. Kirli çamaşırları doldur ve kapağı kapat." ...En iyisi onları, kimsenin şüphelenip bulamayacağı yaşlı kafalarda saklamak... Bak, Maryland'de, hiçbir bombanın düşmeyeceği, sadece yirmi yedi kişinin yaşadığı bir kasaba var. Bu şehirde Bertrand Russell ismindeki adamın bütün denemeleri var.[8]

Kimi paragraflara notlar alınmıştı. Kargacık burgacık el yazısı okunur gibi değildi ama üçüncü bölümün en altındaki bir not okunabiliyordu: *"Her pazartesi mi?"*[9]

8 Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, çev: Zerrin Kayalıoğlu, Korkut Kayalıoğlu. (yay. n.)

9 Montag, *Fahrenheit 451*'deki başkahramanın adı olmasının yanında Almancada pazartesi anlamına gelmektedir. (yay. n.)

6

Bundan sonraki birkaç hafta çok acı verici oldu. Parmakla gösterilen bir vebalıya dönmüştüm. Ailem ve yakın çevremiz bana sanki küçük bir serseriymişim gibi ters ters bakıyordu. Her zaman son derecede sevecen olan Maria bile yüzüme sanki ben bir haçın üzerine tükürmüşüm gibi bakıyordu. Binanın kapıcısı Bardon anne suratını asıp gözlerini bana dikiyordu. Paris belediyesinde odacı olarak çalışan kocasıysa annemin önünde bana akıllar veriyordu:

"Paspasa ayaklarınızı silmeyi ihmal etmeyin delikanlı, başkalarının yaptıkları işe saygı gösterilmesi gerekir."

Annem de ona arka çıkıyordu:

"Bay Bardon doğru söylüyor Michel, hiçbir şeye saygın yok senin."

Bu Poujadecının iğnelemeleri bana dayatılan bütün yasaklamalardan daha ağır geliyordu. İyice hırslanmıştım. Ne zaman sokakta bir köpek boku görsem inadına gidip üstüne basıyor, sonra da ayağımı onun paspasına siliyordum. Perşembeleri bana televizyon yasaktı, odamdan dışarı bile çıkmadan ders çalışmak zorundaydım. Maria'ya, emirlere karşı gelmek yönünde en küçücük bir heves gösterecek olsam anında anneme telefon etmesi tembih edilmişti. Bu da sonunda bana yeni azarlar işitmeye mal oluyordu. Ben de kendi durumumu daha da kötüleştiriyordum. Hatamı kabul edip başımı önüme eğmeye yanaşmıyordum. Elde etmiş olduğum az sayıda özgürlüğü de yitirmiştim. Liseye annesinin götürüp getirdiği küçük bir çocuk olmaya geri dönmüştüm. Telaşa kapılarak babamdan bağışlanma dilemeyi denemek istedim. O da bir süre

duraksayıp birkaç kere fikir değiştirdikten sonra, tam ikna olmuş gibi değilse de kararını verdi:

"Neyse o, başka türlü de olmayacak."

Annem benim cıvatalarımı sıkıştırma işini kimselere bırakmak niyetinde değildi. Benim eğitimimi bizzat ele almaya karar vermişti ancak eğitimin olabilmesi iki kişi gerektirir. Bense hiçbir şekilde katkıda bulunmamaya kesin kararlıydım. Babam akşamları beni okuldan alma işini üstlenmeyi önerdi. Çoğu akşam o annemden erken işten çıkıyordu. Fakat kesin bir ret cevabı alınca fazla üstelemedi. Franck da benim adıma ricacı olmayı denedi. Kötü arkadaşlarından dolayı annem onu bu durumdan kısmen de olsa sorumlu gördüğü için ağabeyime de haddini bildirdi. Görünürdeki gülümsemesinin arkasında annem, evi tıpkı Delaunay şirketini de yönettiği gibi enerjik ve itaat görmeye alışkın bir kadın olarak yönetiyordu. Bir süreliğine yoğun iş programı dolayısıyla akşamları okul çıkışında beni almaya gelemeyeceğini ummuştum. Ancak o, gözetmenle konuşarak benim her akşam saat yediye kadar etüde kalmamı sağladı. Langırt ve arkadaşlar da böylece bitmiş oluyordu. Daha fazla çalışıyor değildim, bu zamanı kitap okuyarak değerlendiriyordum. Belediye kütüphanesinden uzak kaldığım için mecburen okulun kütüphanesiyle yetinmek zorundaydım ve burası da yalnızca yıl sonunda ödül olarak dağıtılan eserleri içeren kansız cansız bir yerdi.

Pierre'in kitabı beni sarmıştı. Bradbury'yi okumak beni gücümü kanıtlamaya yönlendirmişti. Direnmeyi bilmek gerekiyordu, boyun eğerek ya da pes ederek gücün egemenliğini kaçınılmaz olarak kabul etmek değil. Karar apaçıktı ve alınması hiç de güç değildi. Elimdeki silahlarla direnecektim. Artık hiç konuşmayacaktım. Hiç kimseyle. Bu benim onları cezalandırma biçimim olacaktı. Koruyucu bir sessizliğe sığınmıştım ve yalnızca homurtular çıkararak cevaplar veriyordum. Etüdün bitiminde liseden çıktığımda, annem beni arabada bekliyor oluyordu. Onun o gün neler yaptığımla ilgili sorularına hiç yanıt vermeksizin arabaya biniyordum. Kısa araba

yolculuğu, ağır ve zevkli bir sessizlik içinde geçiyordu. Sofranın başına geçtiğimdeyse gözlerimi tabağımdan hiç ayırmıyor ve yaratmış olduğum rahatsızlıktan da belli bir haz duyuyordum. Hiçbir şey söylemeden sofradan kalkıyor ve odama çekilip bir daha da dışarı çıkmıyordum.

Başlangıçta onlarla oyun oynuyordum ve onlar bundan habersizdiler. İnsan anne ve babasıyla konuşmadan ne kadar süre yaşayabilir? Bu küçük oyunu daha uzun süre sürdürebilecek durumdaydım. Onlar benden önce pes edeceklerdi. Artık hiç konuşmuyordum. Kendimde önceden bilmediğim bir güç keşfetmiş olmam hoşuma gidiyordu. Sessizliğin bu kadar rahatsız edici olabileceğini tahmin edemezdim. Bunun bedelini ödeyense Neron oldu ve iletişim yoksunluğundan dolayı beni terk ederek Juliette'in odasına sığındı, o da kediyi seve seve ağırladı. On beş gün geçtikten sonra bezginlik belirtilerini sezmeye başladım. Babamla annem benim hakkımda kavga ediyorlardı ama asla benim önümde değil. Onların tartışmalarının şiddetini duymak beni mutlu ediyordu. Annem böyle bir hendek savaşına karşı hazırlıklı değildi. Bense onun attığı yemleri, barış girişimlerini görmezden geliyordum. Onların huzursuzlanışlarını, gözlerinin ucuyla beni süzüşlerini, aralarında sanki ben hastaymışım gibi, "Belki de gözle görünmeyen bir derdi vardır," diye konuşmalarını, bir psikoloğa akıl danışmak konusundaki tartışmalarını izlemekle yetiniyordum. Kandıramadığım bir tek Franck vardı. Beni sürekli "aptal ayağına yatmayı" kesmem için sıkıştırıp duruyordu.

Delaunay Dede konuya el atarak tıp profesörü olan bir arkadaşını bir pazar günü öğle yemeğine davet ettirdi. Adam iki saat boyunca beni uzaktan inceledi. Juliette'ten, adamın benim yorgun ve bunalımda olduğum sonucuna varmış olduğunu öğrendim. Spora başlatılmamı ve bir vitamin kürü kullanmamı önermişti. Her sabah bir bardak taze sıkılmış portakal suyu içmeye başladım. Futbol takımına yazılmayı ise reddettim. Bana ne zaman bir soru sorulacak olsa susup kararsızlıkla omuzlarımı kaldırıyor, sonra da odamda kitap okumaya geri dönüyordum.

Zaman zaman Juliette yanıma geliyordu. Yatağın kenarına ilişiyordu. Neron da ikimizin arasına uzanıyordu. Kız kardeşim bana yaşamının bütün ayrıntılarını anlatıyordu. Bense okumayı kesmiyor, onu dinlemiyordum. Yalnızca Neron onunla ilgileniyor gibiydi. Bir iki saat böyle geçtikten sonra onu susturuyordum:

"Juliette, uyuyacağım."

O da susuyor, yüzüme sevecenlikle bakıyor ve beni öpüyordu:

"Arada sırada böyle sohbet etmemiz çok hoş oluyor."

Bir akşam, yemek sırasında annem pazar günü öğleden sonra sinemaya giderek, o sıralarda herkesin konuştuğu film olan, John Wayne'in *Alamo*'sunu seyredebileceğimiz olasılığından söz etti. Gitmek için yanıp tutuşuyordum. Daha film gösterime girmeden birkaç ay önce Davy Crockett'a olan hayranlığımı dile getirmiştim. Babam da bana sahte kürkten tilki kuyruğu süslü şapkadan hediye etmişti. Annem benim bu teklife karşı koymakta zorlanacağımı biliyordu. Babam böyle bir teklifi hiç beklemiyormuş gibi rol yaparak bunun ne kadar harika bir fikir olduğunu haykırdı. Filmden önce de Grand Comptoir'da öğle yemeği yiyebilirdik. Babam bulvar sinemalarından birine gitmeyi istiyordu. Bunlardaki dev ekran, filmin etki gücünü daha da artırıyordu. İkisi de gözlerini yüzüme dikerek bir yanıt beklediler ama o yanıt hiç gelmeyecekti. Hiçbir şey söylemeden ayağa kalktım ve sofrayı terk ettim. Tam kapı eşiğine gelmiştim ki aklıma bir fikir geldi. Yerime geri döndüm. Konuşmak üzere ağzımı açtım. Bu zevki biraz daha uzatabilmek için kendimi tuttum. Düşmanlıkların sona erip yaşamın yeniden normale dönmesi için bir evet demem yeterliydi, üstüne bir de heyecanlı bir film izlemiş olacaktım. Mazoşizmin ve kışkırtmanın tadına varmıştım artık. Sonunda çekici çiviye vurdum:

"Önümüzdeki yıl yatılı okumak istiyorum."

Babam afallamış göründü. Annem ağzı bir karış açık, hiçbir şey anlamamış gibi kalakaldı. Franck da şaşırmış görünüyordu. Başka hiçbir şey söylemedim. Verecekleri tepkinin olumlu ya da

olumsuz olması hiç mi hiç umurumda değildi. Teklifimi hemen o anda kabul etseler ne üzülür ne de sevinirdim. Onlarsa ne diyeceklerini bilemeden birbirlerine bakıp duruyorlardı. Annem sordu:

"Neden?"

Etkili olmak için bir süre bekledim:

"Sizi bir daha görmemek için."

Yemek odasından çıktım. *Alamo*'yu panoramik ekranda izleme fırsatını bunun için tepmiştim. Daha o anda içim burkuldu. Tek avuntumsa onların da istediklerini elde edememiş olmalarıydı. Odama kapanıp kararsızlık içinde düşündüm. Geri dönüp onurlu biçimde barışmama ramak kalmıştı. Pes etmek üzereydim. Kulağımı duvara yapıştırınca, annemle babamın her zamankinden daha şiddetli bir kavgaya tutuşmuş olduklarını duydum. İlk defa babam kapıyı sertçe çarparak dışarı çıktı. Annem odama geldi. Ben de sanki *İnsanlık Durumu*'nu okumaya dalmışım gibi yaptım. Yanaklarım alev alev yanıyor, kalbim hızla çarpıyordu. İçimdeki çalkantıyı belli etmemek için çaba harcıyordum. Annem yatağın kenarına oturdu. Sessizce yüzüme bakıyordu. Bense hiçbir şey söylemeden okurmuş gibi yapmaya devam ediyordum.

"Michel, konuşmamız gerek."

Kitabı indirdim.

"Sinemaya gitmediniz mi siz?"

Annem büyük bir dikkatle yüzüme bakarak beni anlamaya çalışıyordu. Ben hiç düşünmeden hareket ediyorken beni anlaması nasıl mümkün olabilirdi ki? Gözle görülür biçimde endişeliydi. Yeniden kitabımı okumaya dönmüş gibi yaptım.

"Korkutuyorsun beni. Eğer böyle devam edecek olursan yanlış yollara sapacaksın. Hayatını mahvedeceksin. O zaman ben de senin için hiçbir şey yapamayacağım."

Sanki hiçbir şey duymamışım gibi şaşkın bir ifadeyle başımı kitabımdan kaldırdım.

"Yatılı okumak konusunda ciddi miydin?"

İstediğimin bu olduğunu söyledim. Annem başını birkaç kere iki yana salladı.

"Neyin var senin Michel?"

Neredeyse kahkahayı koyuverecek, ona hepsinin kötü bir şakadan ibaret olduğunu, hiç de böyle bir şey düşünmediğimi söyleyecektim. Ama içimde daha güçlü bir itki uyandı:

"Bunu tercih ediyorum. Böylesi daha iyi olmaz mı?"

Sırtımı dönüp okumamı sürdürdüm. Annemin ayağa kalktığını hissettim. Odadan çıktığını duymadım. Bekliyor olmalıydı. Arkama döndüm. Yüzüme bakıyordu. Böylece yüz yüze kaldık. İlk konuşanın kaybetmiş olacağını içgüdüsel olarak biliyordum. Kibir ya da küstahlık olmaksızın gözlerinin içine bakıyordum. Yemek odasında telefon çalmaya başladı. Kimse açmadı. Çıkmışlardı. Evde yalnızca ikimiz kalmıştık. Telefon susmak bilmeden çalıp durdu. Bizse tek sözcük söylemeden bakışıyorduk. Telefonun sesi kesildi. Odaya yeniden sessizlik çökmüştü. Annemin kolunu kaldırdığını gördüm. Bir süre kolu hafifçe sallanarak havada asılı kaldı. Hiç kımıldamadım. Annem kolunu bütün gücüyle savurdu. Darbeyi yiyen Malraux oldu. Kitabım havalanarak duvara çarptı. Annem elini ovuşturarak odadan çıktı. Sokak kapısı çarptı. Annemin ayak seslerinin merdivenlerde uzaklaştığını duydum. Evde tek başıma kalmıştım. Telefon yeniden çalmaya başladı. Bıraktım çalsın. O akşam Neron, aramızdaki ayrılığın yeterince uzun sürmüş olduğuna karar verdi. Odama gelerek yatağımın ayak ucundaki eski yerini aldı.

Ertesi sabah Maria bana okula tek başıma gideceğimi bildirdi. Annem beni almaya da gelmeyecekti. Öğleden sonra baş gözetmen Sherlock, beni odasına çağırttı. Doğal bir otoriteye sahip olan, kuru ve köşeli bir adamdı bu. Daha onu görür görmez hepimiz susardık. Onunla karşılaştığımızda koşmayı keser, başımızı önümüze eğerdik. İnsanın yüzüne öyle bir bakardı ki insana kendini suçlu hissettirirdi. Oysa ne sesini yükselttiğini duymuş ne de bir öğrenciye kötü davrandığına tanık olmuştuk. Pierre Vermont onu çok sever, idarecilik uğruna öğretmenliği bırakmış olan bu felsefe-

cinin, tanıdığı en kültürlü adamlardan biri olduğuna yemin ederdi. Sherlock benden çıkış kâğıdımı istedi. Her zamanki kuşkulu tavrıyla kâğıdı inceledi. Okul dosyam önünde açık duruyordu. Bakışları benimle önündeki fişler arasında gidip gelirken ben de olduğum yerde sallanıp duruyordum.

"Marini, notlarınız yeterince iyi değil. Özellikle de matematikte. Böyle giderse sınıfta kalacaksınız. Ders yılının son üç ayı içinde durumunuzu düzeltmeniz gerek. Bir yıl ileridesiniz, bunu yitirmeniz çok yazık olur."

Sarı çıkış kâğıdını yırtarak yerine soluk yeşil renklisini çıkardı ve imzaladıktan sonra üzerine benim fotoğrafımı yapıştırdı. Yeşil kâğıt dersten sonra çıkmakta özgür anlamına geliyordu. İzin belgesini bana uzattı. Tam ben alacakkense geri çekti.

"Bistrolarda sürttüğünüzü görmek istemiyorum. Anlaşıldı mı?"

Saat beş olunca bekledim. Beni almaya kimse gelmedi. Bir an için, içimden dükkâna gidip annemi görmek geldi. Özür dileyip ona pişman olduğumu söylemek. Duraksadım. Eve dönmeye karar verdim. Bendeki tavır değişikliğine ilk şaşıran Nicolas oldu. Onunla Balto'ya ya da Narval'a gitmeyi reddettim. Sherlock'tan hiç söz etmedim. Bir an önce ders çalışmaya koyulmam gerekiyordu, yoksa... Nicolas, hiç art niyetsiz konuşan, gerçekçi bir çocuktu:

"Sen matematikte umutsuz vakasın. Ama kaygılanmana gerek yok, matematik bilmeyi gerektirmeyen bir dolu meslek de var."

Eğer Tanrı varsa, elimden geleni yaptığıma da tanıktır. Gerçekten. Asılabildiğim kadar asıldım. Bu işe deli gibi zamanımı verdim. Franck da öyle. O lanet olasıca müfredatı kafama sokmak için elinden geleni ardına koymadı. Benim kafamın içiyse duvardan beterdi, sanki kocaman bir boşluk vardı. Bir an her şeyi anladığımı sanıyor, havalanabileceğime inanıyordum. Oysa o beni bıraktığı anda yere çakılıveriyordum. Franck inat etmişti:

"Çok da karmaşık bir şey değil ki bu. Heyecanlanmana gerek yok. Bu alıştırmaları her önüne gelen sersem çözebilir! Senin de başarman gerek, başaracaksın da!"

Bu işe akşamlarımızı, cumartesilerimizi, pazarlarımızı, tatillerimizi verdik. Başaramadık. O bana bir teoremi açıkladığında her şey çok basitmiş gibi görünüyordu ama tek başıma uygulamayı bir türlü beceremiyordum. Ağabeyimin yakın arkadaşlarından ikisi daha bu işe koyuldularsa da sonunda pes ettiler.

"Endişeye kapılma. Tek gereken şey biraz daha zaman ve çalışma."

Günün birinde o da vazgeçti. Kendi sınavlarına hazırlanması gerekiyordu. Denemeyi bıraktığı için ona kızmış değildim. Bir ağabeyin yapabileceği her şeyi yapmıştı. Matematik ve ben barışamıyorduk. Kimsenin elinden gelebilecek bir şey yoktu. Yeryüzünde açıklanması mümkün olmayan bir şeyler ilk defa görülüyor değildi ya, son defa da olmayacaktı. Sınıfta kalırsam neler olabileceğini düşünmeyi bıraktım. Matematik kitabını rafa kaldırdım. Nicolas'nın yanına gittim. Ne olacaksa olabilirdi. Yeniden langırta başladık. Bozgunlara uğradığımız oldu. Ama daha çok biz bozguna uğrattık. Hayat işte.

Bir akşam Nicolas üzerini değiştirmeyi istedi. Onun ısrarıyla Narval'deki Maubert'e gittik. Pierre gideli üç ay oluyordu ve ben de o zamandan beridir buraya hiç gitmemiştim. Benim eve kapanmış Öklid, harmonik bölmeler ve ikinci dereceden denklemler üzerine kafa patlatmakta olduğumu sanan Franck'la burun buruna gelmeyi de hiç istemiyordum. Beni Nicolas'yla birlikte langırt oynarken görünce ağzının içinden, "Anlıyorum," demekle yetinmesi bile çok şey söylüyordu. Bense hiçbir şey olmamış gibi davrandım. Hıncımı rakiplerimden çıkararak onların canına okudum. Langırt masasının her iki yanına da birer seyirci topluluğu birikmişti. Bir takım değiştirme arasında Franck'ın masasına doğru hızlıca bir göz

attım. Tek kelime etmeden bistrodan çıkıp gitmişti. Omzumda bir el hissettim. Dönüp baktım. Cécile bana gülümsüyordu.

"Nerelere kaybolmuştun sen?"

Franck'ın ona benim ailevi meselelerimden hiç söz etmemiş olduğunu anladım. Konuyu uzatmaya gerek duymadım. Kaçamak bir yanıtla geçiştirmek istedim:

"Biraz... ders çalışmam gerekiyordu."

Gözleri pırıl pırıldı. Kendimi sıcak bir su birikintisine dönüşmüş gibi hissediyordum. Boncuk boncuk terliyordum. Hayatımda ilk defa langırtta sıramı kaçırdım. Yeni bir takım arkadaşıyla oyuna başlamak zorunda kalan Nicolas'nın yüzündeki şaşkın ve inanmaz ifade içimdeki huzursuzluğu daha da artırdı.

"Neyin var senin böyle?"

Tezgâhta buluştuk. Ben de onun gibi bir sütlü kahve söyledim.

"Biliyorsun ya, Pierre giderken plaklarını sana bıraktı. Onları senin evine ben taşıyacak değilim herhalde."

Ne kadar karşı koymaya çalışıp yığınla gerekçe öne sürsem de boşunaydı. Bir cumartesi uğrayıp albümleri alacağıma söz verdim. Ayrılırken beni yanağımdan öptü. Limon kokan parfümünü içime çektim. O gece iyi uyuyamadım. Maria, bir daha akşam vakti sütlü kahve içmememi tembih etti.

7

Bir süredir fazla dikkat çekmemeye çalışıyordum. Annemin herkesten uzaklaştığını hissediyordum. Şirket vergi denetlemesi altındaydı. Vergi müfettişinin sorduğu kalleşçe sorulara annem yanıt veremiyordu. Yüzü hiç gülmez olmuştu. Açıkları kapatabilmek için deli gibi zaman harcıyor, ağır bir vergi cezasıyla karşılaşmaktan korkuyordu. Şirketin ticari müdürü olarak çalışan babamsa işletmeden hiç anlamıyordu. Annem ona bu konuda güvenemeyeceğini yüzüne vurmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor, nankör yöneticilik görevinin üstüne kaldığından sürekli yakınıyordu. Maurice'le saatler süren telefon konuşmaları yapıyor, ondan yararlı öğütler alıyordu. Anneler Günü'nde babam, otuz dokuz kırmızı gülden oluşan muhteşem bir buket yaptırmış ve La Coupole lokantasında bizim için bir masa ayırtmıştı. Öğle saatine doğru annem rüzgâr gibi eve girdiği sırada babam o şahane buketi vererek onun Anneler Günü'nü kutladı. Annemse ertesi gün vergi müfettişiyle yapacağı toplantının ayrıntılarını muhasebeciyle birlikte gözden geçirmek üzere aceleyle evden çıkması gerektiği için çiçeğe doğru dürüst bakmadı bile. Tek sözcük söylemeden bizi ekip masanın üzerinde öylece kalıveren buket için bir teşekkür dahi etmeksizin koştura koştura çıkıp gitti. Babam hiçbir şey olmamış gibi davranıp pazar günleri bile çalışmaya mahkûm ettikleri annelere hiç saygısı olmayan sadist memurlara küfürler etti. Çiçekleri, ambalajlarını bile açmadan kristal bir vazoya koydu. Annem olmadan öğle yemeğine gittik. Onun yanımızda olmayışı iştahımızı kesmişti. Akşam eve

geldiğindeyse hâlâ şeffaf kâğıdının içinde duran çiçeklere hiç dokunmadı. İki gün sonra soldular. Maria onları çöpe attı.

Anneme, Anneler Günü hediyesi olarak orta ikiye geçmiş olduğumu haber vermeyi istiyordum, bunun Nicolas sayesinde gerçekleştiğinden hiç söz etmeden. Bu konuda kendimi kandırıyor değildim ama asıl önemli olanın sonuç olduğunu düşünüyordum. Anneme konuyu hiç açmadım. Ne o gün ne de daha sonra. O da bana hiç sormadı. Ona göre bu doğal bir şeydi zaten. İlkokuldan sonra okumamış olan babamsa son derecede mutlu ve gururluydu. Karşımıza çıkan herkese bu haberi, sanki ben teknik üniversiteye kabul edilmişim gibi büyük bir sevinçle duyuruyordu. Bizi sinemaya götürdü. Juliette ve ben *Balonla Seyahat*'i görmeyi istiyorduk. Onunsa bu filmi hiç canı çekmedi. *Ben-Hur*'u tercih ediyordu. Ama ona hiç yer kalmamıştı. *Balonla Seyahat*'e razı olmak zorunda kaldı. Sinemanın önündeki bekleme kuyruğu sokağın köşesini dönüp gidiyordu. Babam kaynak yapmayı denedi. Her ne kadar kalabalığın arasına sessizce karışmakta usta olsa da yine de durumu fark ederek bağırıp çağırmaya başlayanlar oldu. Caddelerde gezinmeye başladık. Önünden geçtiğimiz salonlardan birinde *Serseri Âşıklar* oynuyordu. Franck bize bu filmi çok övmüştü. Önünde bekleyen kimse de yoktu. Kasiyer kadın bizi bu filmin çocuklara göre olmadığı konusunda uyardı. Babamsa bizi salona itiştirdi. Hem o hem de Juliette, filmden nefret ettiler. Bitmeden çıktık. Babam lanet okuyup durdu:

"Franck bu pisliğin nesini beğenmiş?"

Ben de aptal ayağına yattım. Franck'ın bu filmi neden o kadar çok sevmiş olduğunu biliyordum içten içe. Zaten ben de aynı nedenle bayılmıştım.

Bakalorya sınavlarıyla birlikte lise kapanmak üzereydi. Nicolas'yla birlikte bütün zamanımızı Lüksemburg Bahçesi'nde, kitap okuyarak, gezinerek ya da havuzdaki arızalı tekneleri toplayarak geçi-

riyorduk. Her günün sonundaysa gündelik langırtımızı oynamak üzere Balto'ya uğruyorduk. Ben, âşıkların oturdukları en arkadaki banketlerin ardında, lokantanın en dibinde bulunan yeşil kadife perdeli o kapıyı fark etmiştim. Hiç uğramadığımız bir köşeydi orası. Tuhaf görünüşlü kimi adamlar, Balto'ya yalnızca bu perdenin arkasında gözden kaybolmak için geliyor gibiydiler, hiçbir zamansa kadın olmuyordu. O kapının ardında ne olabileceğini sık sık merak ediyordum. Langırt arkadaşlarımdan hiçbiri bunun yanıtını bilmiyorlardı. Marcusot Baba'ya sorduğumdaysa, "Senin yaşına göre bir şey değil," yanıtını almıştım ve hevesim kırılmıştı. Jacky, elinde siparişlerle buraya giriyordu. Ona sorduğumda omuzlarını kaldırmıştı. Nicolas ise beni başından savuşturmuştu:

"O kapının arkasında ne olduğundan sana ne be?"

"Haydi işe yaramazlar, oynayacak mısınız, yoksa hayallere mi dalacaksınız?" diye haykırmıştı Samy bütün özgüveniyle ve yeni bir oyuna başlamıştık.

8

Haziran sonunda nihayet korktuğum başıma geldi. Karşımda Saint-Michel Bulvarı'ndan yukarı doğru yürüyen Cécile'i gördüm. Kaçışım yoktu. Üstüme doğru geliyordu. Heyecan içindeydi, cümlelerini tamamlamaksızın konuşuyordu. Konuşurken, o da ağabeyiyle aynı çılgın heyecana sahipti. Hiç itiraz kabul etmeyeceği apaçık bir sesle benden kendisine Sorbonne'a kadar eşlik etmemi istedi. Yanıtımı bile beklemeden koluma girip beni fakülteye sürükledi. Merdivenlerden inip çıkan, karşılaştıklarında kalabalığın gürültüsü arasında birbirlerini duyabilmek için bağırarak konuşmak zorunda olan öğrencilerin arkası kesilmeyen seli beni şaşırtmıştı. Cécile ise duraksadı, telaşa kapılarak kaçmaya hazırmış gibi göründü ve elimi sertçe sıktı. Birinci kata çıktık. O yanımda, başı önde, gergin, rengi solgun, sıkışık kütleyi yara yara ilerliyordu.

"Michel, şuraya bakar mısın lütfen?" dedi sızlanır gibi bir sesle.

Başımı çevirdiğimde, sınav sonuçlarının asılmış olduğu panoların karşısında birbirlerine yapışmış bir öğrenci güruhuyla karşılaştım. Kimileri zafer işaretleri yapıyor, kimileriyse yıkılıp ağlamaya başlıyorlardı. Kendime yol açtım. Bitmek bilmez listelerde onun adını aradım. Beklenmedik hareketlenmelerle bir metre kadar yana itildim. Olduğum yerde kalabilmek için dirseklerim ve omuzlarımla elimden geldiğince kararlılıkla direnmeye çalışıyordum. Sonunda onun adını gördüm:

"Cécile Vermont: geçer dereceyle kabul edildi." Güçlükle oradan çıktım. Cécile gözlerini yummuştu. Haykırdım:

"Cécile, kabul edilmişsin!"

Onun yanına koştum. Birbirimizin kollarına atıldık. Bana, boğacak kadar sıkı sarılıyordu. Bedenini, boynumdaki kesik soluyuşunu, kokusunu, ürperişlerini hissedebiliyordum. Bu sarılış bana sonsuza dek sürmüş gibi geldi. Başım dönüyordu. Yalnızca sınav sonuçlarının verdiği sevinç patlamasının hak ettiğinden birkaç saniye daha uzun bir süre birbirimize yapışmış olarak kalmıştık. Ona büyük bir haz ve kibarlıkla sarılıyordum. Yüzümü ellerinin arasına aldı ve mırıldandı:

"Teşekkür ederim küçük kardeşim, teşekkür ederim."

Bana ilk defa böyle sesleniyordu. Aramızdaki bu yeni samimiyet çok hoşuma gitmişti. Beni yanağımdan öptüğünde kalbim sanki yerinden fırlayacaktı. Neşe içinde fakülteyi yeniden aşıp dışarı çıktık. Cécile sanki bir bulutun üzerinde gezermiş gibi gülüyor, tepiniyor, karşısına çıkan herkesi öpüyor, sınavı kazanamamış olanlara moral veriyordu. En doğal haliyle beni insanlara adımla tanıtıyor, daha fazla açıklamaya girişmiyordu. Öğrencilerden kimileri yüzüme hayretle bakıyorlardı. Sırtımda bile bakışlarını hissediyordum. Bir serçe kadar hafif gibiydim. Sorbonne'un bahçesinde sınav sonuçları hakkında yorumlar yapmakta olan öğrenci gruplarının arasına girmiştik. Cécile her zamanki doğal sakinliğine ve sevincine yeniden kavuşmuştu. Karşısında Franck'ı gördü. Ağabeyim onun yüzünü görür görmez mutluluğundan durumu anladı ve ona kollarını açtı. Ona sarılıp çevresinde döndürdü. Uzun uzun öpüştüler. Franck tıklım tıklım bir kafede bize birer fincan kahve ısmarladı. Cécile sınavlarını ve aşmak zorunda kaldığı tuzakları anlatmaya koyuldu. Sözünü kesip de araya girmeye olanak yoktu. Zaten bunu yapmayı isteyen de yoktu. Kısacık saçları ve gelişimini tamamlayamamış oğlan çocuğu fiziğiyle tıpkı Jean Seberg'i andırıyordu. Onun kadar güzel ve ışıltılı, onunki kadar narin bir zarafet ve yoğunluğa sahipti, tek farksa Cécile'in esmer, iri gözlerinin de kahverengi oluşuydu.

Pierre'in bana bırakmış olduğu plakları almaya gitmemiz için ısrar etti. Ne benim ne de Franck'ın itirazlarımız bir işe yaradı. Grands-Augustins Rıhtımı'ndaki o kocaman apartman dairesine

girdiğimizde, ortalıkta hüküm süren neşe verici bir kargaşa olmasaydı ev iç karartıcı görünebilirdi. Cécile, Pierre'in düzenlemiş olduğu o veda eğlencesinden beri hiçbir şeye el sürmemişti. Boş içki şişeleri, üst üste yığılmış kitaplar, ağzına kadar dolu kül tablaları, kirli tabaklar ve yerlere düşmüş tablolar bir kişi için fazla büyük olan bu ıssız eve tuhaf bir yaşanmışlık duygusu veriyordu. Cécile, kanepenin üzerine yığılı duran giysileri yere iterek biraz yer açtı ve bizi oturttu. Kendi de plakları getirmeye gitti. Onun bir yandan ortalığın dağınıklığına söverken dolapların içini dışını yokladığını duyabiliyorduk. Arada bir görünüyor, sonra yine kayboluveriyordu. Franck, elini omzuma attı.

"*Serseri Âşıklar*'ı beğenmemişsiniz anlaşılan."

"Ben beğendim. Babamla Juliette beğenmediler. Senin o filmi neden o kadar sevdiğini hiç anlayamadılar."

Franck dalıp gitti: "Bir kız sevdim, çok güzel ensesi var, çok güzel memeleri, çok güzel bir sesi, çok güzel bilekleri, çok güzel bir alnı, çok güzel dizleri..."

Gözleri yaşarmış, dudaklarında incecik bir gülümseme tutsak kalmıştı. Cécile, kucağında içi plaklarla dolu bir kutu taşıyarak içeri girdi. Plakların sayısı çok fazlaydı. Onları almaya utanıyordum. Cécile, ağabeyinin isteğinin ne olduğunu açıklığa kavuşturmak istedi:

"Pierre bunları sana hediye etmiyor, ödünç veriyor."

Ben kuşkulu görününce o da paket lastiğiyle tutturulmuş bir zarf yığını çıkardı ve ağabeyinin son yazmış olduğu mektubu okudu:

Cécile'ciğim,

Tatil devam ediyor. Hava bir harika. Geceleri kıçımız donuyor. Sürekli olarak Souk Ahras'taki görev yerimizde bulunuyoruz. Morice hattı artık kevgire dönmüş olduğu için Challe hattıyla destekliyoruz. Orada iş ağır. Çit boydan boya beş bin volt elektrikle korunuyor, kimi noktalardaysa otuz bine çıktığı oluyor. Hiç dokunmamak en iyisi. Buradaki arkadaşlarımdan biri elektrik idaresinde çalışmış, yüksek gerilimden anlıyor. Eğer yakında kendime idari bir görev bulamazsam bendeki bu

askerî beceriklilikle kendimi elektriğe çarpılmış olarak bulmam işten bile değil. Her ne kadar inanılmaz gözükse de Fransız ordusu geçmişte yapılmış hatalardan ders çıkarabilmiş. Maginot hattı gibi ağır ve aşılmaz şöhrete sahip kalelerden artık vazgeçiliyor, Challe hattı yalnızca geçişleri belirlemek amacıyla yapılmış, basit bir bariyerden ibaret ve bu niteliğiyle de epey şeytani aslında. Hangi noktada bir kesilme olduğunu belirlememize izin veren bir sistemimiz var, bu sayede anında oraya birimlerimizi göndererek müdahale edebiliyor, Tunus'tan sızıntıları önleyebiliyoruz. Bir alarm olduğu anda tanklarımızı yolluyoruz. Gözetim radarları ve mayınlı dikenli tel ağı sayesinde ortalık epey sakin şimdi. Hatta fazla sakin, haftalardır hiçbir şey olduğu yok. Sanki Tatar Çölü *romanında gibiyiz. Kendimi Teğmen Drogo'ya benzetiyorum. Tek fark benim herhangi bir konuyu tartışabilecek kimsemin olmaması. Buzzati'nin eseri tamamen hayal ürünü ve gerçekçilikten uzakmış. Onun kalesinde kilometrekareye düşen aydın sayısı inanılmayacak kadar yüksek. Buradaysa gerçek hayat var: bir araya toplanmış bir sürü dangalak. Önümüze bakıyoruz. Oradalar. O yöndeler. Tam nerede olduklarını bilemiyoruz. Karşımızda yalnızca çalı ve molozlar var. Belki de başka bir yerdeler. Burada günlerimizi Ulusal Kurtuluş Ordusu'ndan adamları bekleyerek geçiriyor ve sıkıntıdan ölüyoruz. Saatlerim radardan ses yankılarını kollamakla geçiyor. Ne zaman bir alarm çalacak olsa, tuzağa yakalanmış bir yaban domuzu çıkıyor. Böylece hiç olmazsa tayınımız artmış oluyor. Son olarak, asıl canımı sıkan şeyse fikrimin değişmekte olması. Bizim birer pislik olduğumuz, buradaki halkın bize karşı olduğu ve bağımsızlık istedikleri konusunda çok emindim. Herkes kendi tünediği yerden kendi uydurduğu kuramını haykırıp duruyor. Bu çorak topraklarda neler olup bittiğini insanın kendi gözüyle görmesi gerekiyormuş. Ordu burada gerçekten bir iş görüyor ve bize anlatılan bütün o saçmalıklara inanmamak gerekirmiş. Bugün artık ben bunu anlamaya başlıyorum. Buradaki seçim iki kötü çözüm yolu arasında bulunuyor. Bu konularda benim kadar çok saçmalamış insan da azdır herhalde. Belki Franck hariç. Bütün onlar Paris'teykendi. Oysa burası çok farklıymış. Biz burada bir bistroda oturmuş çene çalıyor değiliz, ellerimiz bokun içinde. Burada*

kendimi bir topaç gibi hissediyorum. Fikrim sürekli değişip duruyor. Bir an kendime burada ne halt etmekte olduğumuzu sorarken, bir sonrakinde çıkıp gitsek ortalığın iyice berbat olacağını düşünüyorum. Karşı taraftaki heriflerin hiç şakaları yok. Ama gelip bize sataşmaya da kalkışmıyorlar, iyi donanımlı olduğumuzun farkındalar. Asla cepheden saldırmıyorlar.

Saint-Justçülük şekil almaya başlıyor. Meşakkatli bir başlangıç aşamasından sonra, bir yıldan uzun zaman önce bütün öğrencileri boşaltılmış olan civardaki bir okulda bulduğum iki defteri tamamen doldurdum. Demokrasinin, burjuvazi tarafından sistemin yönetimini sürekli biçimde elinde tutmak üzere uydurulmuş bir dalavere olduğuna gitgide daha çok ikna oluyorum. Her şeyi havaya uçurmak gerekecek. Acımadan, tartışmadan. Bireysel özgürlükler birer yemden, hayalden ibaret. Bok gibi bir maaşla çalışıp da itler gibi yaşamaya mahkûm edildiğin sürece, düşündüğünü dile getirme özgürlüğüne sahip olmanın sana ne yararı olabilir sanki? Kendini ifade edebiliyorsun, sözde demokrasinin temelleri olduğu iddia edilen özgürlüklerden yararlanıyorsun ama berbat bir yaşam sürüyorsun. Devrimler yapılmış, savaşlar verilmiş, hükümetler devrilmiş. Ama hiçbir şey değişmiyor. Zenginler hep zengin, yoksullarsa yoksul kalıyorlar. Sömürülen hep aynı insanlar oluyor. Vatandaşlara verilmesi gereken tek özgürlük ekonomik özgürlüktür. Buradan asıl olana varmak gerekiyor: "Herkes kendi yeterliliklerine göre, herkes kendi ihtiyaçlarına göre." Şimdi her zamankinden de çok, gerçek iktidar ekonomik olandır ve ele geçirilmesi gereken de budur. Bu da gönüllü olarak değil, zorla yapılabilir. Eski düzende köşeleri tutanların ortadan kaldırılması gerekecekse de oluversin. Yeni bir devrim gerçekleştirip de ekonomik gücü tekellerinde bulunduranların kellerini uçurmadıkça laftan öteye gidemeyiz. Seçimler aptallar için birer tuzaktan başka bir şey değil.

Sınavlarının sonuçlarını öğrenmeyi dört gözle bekliyorum. Hiç endişem yok, kolayca başaracağını biliyorum. Her zaman olduğu gibi. Yalnızca kendine güvenmeyi öğrenmen gerekiyor, o kadar. Sonuçları öğrenir öğrenmez bana da bildir. Michel denen şu küçük aptal plakları almaya geldi mi? Ne bekliyor anlamıyorum. Eğer bundan yararlanmayı istemiyorsa kendi bileceği iş. Onları başka kimseye emanet etmem ben,

Franck hariç. Sen bir çaresine bakarsın. Plakları hediye etmiyorum, yalnızca ödünç veriyorum...

Cécile beni avutmayı istedi:

"Bilirsin, Pierre 'küçük aptal' dediğinde bunu kötü niyetle söylemez."

Bütün plakları almayı istemiyordum. İçlerinden seçim yaptım. Otuz dokuz tane saydım. Cécile liste çıkarmayı reddetti.

"Merak etme, geri döndüğünde kendisine verirsin. Bunları sana bağışlamaya yanaşmaz zaten."

On altı tanesini bıraktım. Canım isterse gelip değiş tokuş yapabilecektim. Franck, her zamanki gibi bilgiçlik taslamaya kalktı. Pierre'in mektubu onu rahatsız etmiş olmalıydı. Kötü günlerindeki suratını takınmıştı.

"Rock dinleyeceğine biraz matematik çalışsan iyi edersin. Nerede kaldı o verdiğin sağlam kararlar? Uçup gittiler. Hemen pes mi ettin? Gelecek yıl postu sereceksin, sonra da ömrünün sonuna kadar pişman olacaksın. Pierre haklı, küçük aptalın tekisin sen."

Hemen o anda içimden onun üzerine atılmak geldi. Cécile beni savundu. Ortak bir noktamız vardı. O da benim gibi matematiğe karşı alerjikti. Engelleyici duvar ve temel bir kavrama yetersizliği. Pierre bunun üzerinde yıllar boyunca uğraşmıştı. Kız kardeşinin gelişme kaydedebilmesi uğruna elinden gelen her şeyi denemişti. Bağırıp çağırmış, onu bir erik ağacı gibi silkelemişti ama hepsi nafileydi. Sonunda Cécile kurtuluşu edebiyat üzerine lisans yapmakta bulmuştu. Franck da fırsatı kaçırmadı:

"İşte bu! Senin de yapmak istediğin bu mu yani? Edebiyat lisansı mı?"

Cécile ona tuhaf bir bakış fırlattı. Bu laf hiç hoşuna gitmemişti. Benim yüzümden matematik ve edebiyat lisansı birbirlerine giriyorlardı. Sesleri giderek yükseliyor, yükseldikçe tonu sertleşiyordu. Sonunda birbirlerine havlamakta olan bir çift bekçi köpeğine döndüler. Ağabeyim kapıyı çarpıp çıktı. Cécile'in keyfi kaçmıştı.

Benim de öyle. Kanepede öyle sessizce oturup kaldık. Franck'ın geri geleceğini sanıyorduk. Gelmedi.

"Bunu niye yaşıyoruz?" diye mırıldandı Cécile.

"Ona çok kızma, aslında kötü niyetli değildir. Yalnızca bazen düşünmeden konuşur."

"Ben matematiği kastediyorum kardeşim. Matematikten hiç anlamıyoruz. Normal bir şey değil bu."

"Doğamız böyle. Bunda utanılacak bir şey yok ki. Matematikçilerin çoğu da edebî konularda sıfırdırlar ama onlar bununla gurur duyarlar."

Açıklama yapmak konusunda pek başarılı değildim herhalde. Söylediklerim pek bir işe yaramamıştı. Sanki karşımda hareket eden bir dağ var gibiydi. O devam ettikçe ben küçülüyordum. Sonunda vazgeçtim. Bu sorunu çözmemiz gerekiyordu. Madem her ikimizin derdi de aynıydı, o halde işbirliği yapabilirdik. Eğer yetenekli bir adam boş kafalının tekine matematiği öğretmeyi beceremiyorsa belki de iki boş kafalı bir araya gelirse başarabilirlerdi. Onun bana teklifi bu oldu. Bu konuda başarısızlığı kabullenmeyi istemiyordu. Bense akıl yürütmesinin haklılığına pek ikna olmuş değildim. Topal biri iki koltuk değneğiyle koşmaya kalkışırsa maratoncu olacak değildi ki. Ama karşı koyacak gücüm de yoktu. İkiyüzlüce bir inanç göstererek birlikte matematik çalışma önerisini kabul ettim.

"Çok güzel bir fikir bu."

Plakları eve götürdüğümdeyse başka bir dertle karşılaştım. Annem bunların nereden geldiğini, bana kimin tarafından ve hangi nedenle verildiğini öğrenmeyi istiyordu çünkü söylediğine göre hayatı boyunca hiç kimse ona hiçbir şeyini karşılıksız vermemişti, ne bir plak ne de başka bir şey. Franck onu yatıştırmayı başardı. Komşular yüzünden bana bu plakları yalnızca alçak sesle dinleyebileceğimi bildirdi ki bu rock'n'roll söz konusu olduğunda küfre girerdi. Çoğu zaman pikabımla plakları alıp Nicolas'ya gitmeye başladım, onlar daha modern bir binada oturuyorlardı. Böylece Elvis'i ve Jerry Lee

Lewis'i kulaklarımız vızıldamaya başlayana kadar dinleyebiliyorduk. O ne kadar ısrar ettiyse de ben plakları ödünç bırakmaya hiç yanaşmadım. Sonra, üst kat komşularımız taşındılar. Daireleri birkaç ay boyunca boş kaldı. Ben de sesi yükselttim. Annem evden çıkıncaya kadar bekliyor, geliş saatinden hemen önce de sesi yeniden önceden belirlenmiş düzeye düşürüyordum. Manastır gibi bir dünyada, bir nefeslik oksijendi bu. Nihayet yaşıyordum. Saatler boyunca yatağıma uzanıp arka arkaya plakları dinliyordum ve hiçbir şey anlamadığım halde bütün şarkı sözlerini ezberlemiştim. Maria hiç aldırış etmiyordu. Juliette bir şeyler söylemek zorunda olduğunu hissediyordu. Başlangıçta eğlence programlarının hevesli bir seyircisi olarak Gilbert Bécaud'ya bayılıyordu. Sonunda o da pes etti ve bu müziğe hayran oldu. Rock onun üzerinde mucizevi bir etki yaratıyor, onu susturuyordu. Sesi açıyorduk. Rock müziğin dinlenmesi gereken normal düzeye getiriyorduk, hoparlörlerin en üst kapasitesine kadar. Kapı çalıyordu. Hemen müziği kapatıyordum. Dördüncü kattaki komşu, "Acaba bu gürültü buradan mı?.." diyecek oluyordu ama burada hiç ses yoktu ki.

Juliette'in hiç bilinmeyen bir yanı ortaya çıkmıştı. Bir uzman olan benden bile daha iyi yalan söylüyordu. Doğal masumiyeti sayesinde en küçük bir sahtekârlık şüphesi uyandırmaksızın yuvarlak gözlerini kocaman açıyor, yüzünde şaşkın bir ifade, dudakları aralık, cehennemden gelir gibi bu korkunç gürültüden yakınıyordu. Yeryüzünde onun bu saf halini görüp de bu meleksi yüzün mutlak gerçekten başka herhangi bir şeye tanıklık edebileceğine inanacak hiç kimse yoktu. Her pazar ayine giden, perşembeleri günah çıkaran ve papazın küçük defterine girmiş olan kız kardeşimle alay etmenin zevkine karşı koymam mümkün değildi:

"Peder Strano bu duruma ne diyor? Söylediğin yalanları ona itiraf ediyor musun?"

Yanıt olarak, müphem bir gülümsemeyle yetiniyordu. Bardon ve komşulardan bazıları benden şüphe ediyorlardı. Juliette'in aklına müthiş bir fikir geldi. Kurnazlığı iyice ileri götürerek, benim evde

olmadığım zamanlarda da pikabı çalıştırmaya başladı. Sesi sonuna kadar açıyordu. Bense apartmana girdiğimde sahte bir tavır takınarak Bardon'a ders çalışmama izin vermeyen bu feci gürültüden yakınıyordum.

"Evimizde de rahat yok artık! İnanılır gibi değil!"

Juliette birkaç defa da beni annemizin eve erken gelişi konusunda uyarmıştı. Hilemiz epeyce uzun sürdü. Bizi birbirimize yakınlaştırmış olması gereken bu mesele, şaşırtıcı biçimde daha da uzaklaştırmıştı. Benim yalan söylemem durumu değiştirmiyordu. Yaşamın zorunluluklarından doğan ve bir erkeğin hayatta kalması için kuşanmak zorunda olduğu silahlardan biriydi bu ancak daha ergenlik çağında bile olmayan, saflığın simgesi bir kız çocuğunun böylesine ustalıklı biçimde rol yapabiliyor olması önümde insanın ruhunun gerçeklerine ilişkin korkutucu bakış açıları açıyordu. Bu derecede ürkütücü bir içtenlikle yalan söyleyebiliyor, beni kendimden kuşkuya düşürebiliyorsa ne zaman gerçeği söylediğini nasıl bilebilecektim? Kime güvenebilecektim? Demek artık hiç kimseye güvenmem mümkün değildi. Bu korkunç bir gerçekti.

9

Balto çok kalabalıktı. Langırt masasının çevresine on kişi yapışmıştı. Ben göz kamaştırıcı şekilde formdaydım. Karşımdaki rakiplerin biri gidip biri geliyor, hiçbiri bana karşı koyamıyordu. Her zamanki alışkanlığımız gereği yine başımız önümüze eğik olarak oynuyorduk. Önce deri bileklikleri gördük, sonra da onun o boğuk sesini duyduk:

"N'aber işe yaramazlar? Gelişme gösteriyorsunuz sanki?"

Samy bozuk parasını masanın üzerine attı. Kendinden emin görünüyordu. Nicolas ile bir an birbirimize baktık. Onu buradan yenik ve perişan olarak göndermeye kararlıydık. Biz alev alev yanar durumdaydık, o ise henüz soğuktu. Bu avantajdan yararlanmak niyetindeydik. Samy beni orta sahaya geçirdi. Nicolas hayatının oyununu verdi. Neredeyse her atışı durduruyordu. Orta geri Samy'nin atışlarını önlemek için dikilmişti ve Samy'nin sinirleri bozulmaya başlıyordu. Nicolas arkadan dört tane gol attı. Bense berbattım. Daha topu öne aldığım anda Samy, sanki ne yapacağımı önceden biliyormuş gibi atışlarımı engelliyordu. Onun ellerini çubuğun üzerine yeni koyduğu anda atışımı yaparak sefil bir gol atabildim. Bu bardağı taşıran damlaydı. Büyük derebeyi olarak Samy buna itiraz etmedi. Maç sayısı olarak öyle hızlı bir vuruş yaptı ki beyaz topun kalenin içinde kayboluşunu bile göremedik. Madenî bir şakırtının arkasından, "Görüşürüz işe yaramazlar!" nidasını duyduk. Nicolas bana çok öfkelendi. Kül tablasının içinde yedi tane bozukluk vardı. Bir tane de o koydu. Samy tarafından tekrar bozguna uğratılmak için kırk beş dakika sıramızı beklemek zorundaydık. Nicolas oyun

makinelerinden birindeki Liberty Belle'e yanaştı. Bana bir el oynamayı önerdi. O oynamaya başladığında ben de kitap okumak üzere terasa çıkıp oturdum. Ter içindeydim.

Lokantanın en dibinde, en arka sıraların ardında kalan yeşil perdeli kapı tam karşımda duruyordu. Jacky, elinde boş fincan ve bardaklarla buradan dışarı çıktı. Ben köşeye büzülmüştüm. Beni görmeden geçip gitti. Kirli sakallı, lekeli ve lime lime bir yağmurluk giymiş bir adam perdenin arkasında gözden kayboldu. Bu mevsimde ne diye böyle bir kılıkta geziyordu ki? Haftalardır hiç yağmur yağmamıştı. Merakımı yenemeyerek perdeyi araladım. Kapının üzerine beceriksiz bir el tarafından "İflah Olmaz İyimserler Kulübü" diye yazılmıştı. Kalbim küt küt atarken, çekine çekine ilerledim. Hayatımın en büyük sürprizi beni bekliyordu. Bir satranç kulübüyle karşılaşmıştım. On kadar adam, bütün dikkatlerini vermiş oyun oynuyorlar, altı kişi de ya oturarak ya da ayakta, oyunları izliyordu. Birkaç kişi aralarında alçak sesle çene çalıyorlardı. İki penceresiyle Raspail Bulvarı'na açılan odayı neon ışıkları aydınlatıyordu. Marcusot Baba'nın burayı aynı zamanda tek ayaklı masalarını, katlanabilir iskemlelerini, şemsiyelerini, delik deşik kanepelerini ve bardak kasalarını yığdığı bir depo olarak da kullandığı anlaşılıyordu. İki adam birer koltuğa oturmuş yabancı gazeteleri okuyorlardı. İçeri girdiğimi kimse fark etmemişti.

Karşılaştığım sürpriz, satranç kulübünü keşfetmek değildi. Jean-Paul Sartre ve Joseph Kessel'in, bu halka açık bistronun duman altı arka odasında satranç oynamakta olduklarını görmekti. Onları televizyondan tanıyordum. Ünlü adamlardılar. Büyülenmiştim. Aralarında üniversite öğrencileri gibi gülüşüp eğleniyorlardı. Sartre ve Kessel'i böylesine güldüren şeyin ne olabileceğini hep merak etmişimdir. Hiç öğrenemedim. Kulübün temel taşlarından biri olan Imré, Sartre'ın satranç oyununda bir patatesten farksız olduğunu söylerdi hep. Bu hepsini eğlendirirdi. Orada, kapı eşiğinde onlara bakarak ne kadar zaman kaldım, bilemiyorum. İçlerinden hiçbiri bana dikkat etmedi. Nicolas bana bakmaya geldi:

"Sıra bize geldi."

Burada bir satranç kulübü olduğunu bilmiyordu, umurunda da değildi. Kessel ya da Sartre adları da onun için bir şey ifade etmiyordu. Nicolas'nın televizyonu yoktu, okumaya da çok düşkün sayılmazdı.

"Ben artık oynamak istemiyorum."

İnanmaz gözlerle yüzüme baktı:

"Hasta mısın?"

"Eve gideceğim."

Bu öyküyü Franck ve Cécile'e anlatmak için sabırsızlanıyordum. Kendime saklasam daha iyi edermişim. Benim yüzümden yine kavga ettiler. Başta onlara söylemedim, tahmin etmelerini istedim. Bana bir yığın ünlü adı saydılar. Franck, satranç oynadıklarına göre bunların birer aydın olması gerektiği sonucunu çıkarmıştı. Sonunda Sartre'ı tutturdu. Onu görmüş olduğuma bir türlü inanamıyordu. Kessel'i bulamadılar. O ikisinin birlikte gülüşerek oyun oynayabilecekleri akıllarından geçmiyordu. Sorun şuydu ki Franck Sartre'a hayranken Cécile ondan hiç hoşlanmıyordu. O da Camus'ye bayılıyordu ve Franck ondan nefret ediyordu. Ben o sıralarda bu ikisinin de tıpkı Reims ile Racing Club ya da Renault ile Peugeot gibi, Bordeaux ve Beaujolais şarapları gibi, Ruslar ile Amerikalılar gibi olduklarını bilmiyordum. İki taraftan birini seçmen ve bir daha hiç değiştirmemen gerekiyordu. Ses tonlarını bu kadar çabuk yükseltmelerine bakılırsa, bu iki adam arasındaki rekabet epey yaman olmalıydı. Tartışmalarının kimi incelikli noktalarını anlayamıyordum. Birbirlerini ikna etmek için karşılıklı olarak yer değiştirerek aynı gerekçeleri kullanıyorlardı. Her iki taraf da birbirine inatçı, tarih, suç ortağı, kör, zihin berraklığı, kötü niyet, ödleklik, ahlak, bağlantı, vicdan sözcüklerini savurup duruyordu. Cécile üstün geldi. Belki de hareketliliği ve makineli tüfek gibi hızlı belagati karşısında Franck cevap yetiştiremez olmuştu. Ağabeyim sonunda bunalmış gibi şöyle haykırdı:

"Ahlakçı bir küçük burjuvasın sen ve hep de öyle kalacaksın. Tıpkı Camus gibi."

Cécile burnundan soludu. Sakin bir sesle karşılık verdi:

"Sen de kendini beğenmiş küçük bir salaksın ve hep öyle kalacaksın. Tıpkı Sartre gibi."

Franck kapıyı çarpıp çıktı. Cécile ve ben olduğumuz yerde kalıp onu bekledik. Geri gelmedi. Cécile bana kızmamıştı. Onu avutmak istedim ve Franck'ı savundum. O ise bu tartışmayı bir ilke sorunu olarak görüyordu. Onun için son derecede önemli, hayati bir meseleydi bu. Neden bu kadar ciddi olduğunu anlayamıyordum. Bana şöyle söyledi:

"Fazla üsteleme. Haksız olan o."

Salonun çeşitli yerlerinde yığılı duran kitap tepeciklerinden birinin içinden kalın bir kitap çekip aldı ve onu bana uzattı.

"Albert Camus'nün *Başkaldıran İnsan*'ı."

"Anlayamam herhalde."

Kitabı açıp ilk satırını okudu: "Başkaldıran insan nedir? Hayır diyen insandır." Çok da karmaşık gibi durmuyordu. İlgimi uyandırmıştı. Yoksa ben de başkaldıran bir insan mıydım?

"Oku da bir gör bakalım. Camus'nün kolay okunabilir olması onların canını çok sıkıyor. Hem aydınlık da. Sartre gibi değil. Doğruyu söylediği için ondan nefret ediyorlar, gerçi ben de her söylediğine katılıyor değilim. Benim için birazcık fazla hümanist. Kimi zaman biraz daha radikal olmak gerekiyor. Anlıyor musun?"

O akşam sofrada kendime engel olamadım:

"Bilin bakalım bugün kimi satranç oynarken gördüm?"

Franck kapkara gözlerle bana baktı. Ben onu görmezden geldim. Şaşırıp kalmış olan babam, anneme Sartre'ın ünlü bir komünist filozof olduğunu açıklama gereği duydu.

"Komünist değil o, varoluşçu."

Babam bu ayrımı anlayamıyordu.

"Aynı şey."

"Hiç de değil!"

Annem Franck'tan yardım istedi, o da kendisini doğruladı:

"Komünistlerle yakınlığı var ama kendisi üye değil. Her şeyden önce bir aydın o."

Babam bu mayın tarlasında daha fazla gezinmesinin iyi olmayacağını sezdi. Enzo tarafından onca hezimete uğratılmış olsa da iyi bir satranç oyuncusu olduğuna güveni tam olduğundan ona oyunun inceliklerini göstermek istediğindeyse lafı ağzına tıkandı:

"En son satranç oynadığımızda seni mat ettiğimi hatırlatırım."

"Savaş sonrasıydı o. Belki ben de bir gün gelip şu kulübe bir göz atabilirim."

Annemin bakışından, zamanını bir satranç kulübüne giderek harcamasının onun hiç de hoşuna gitmeyeceğini anladı. Fırtınanın yaklaşmakta olduğunu seziyordum.

"Peki senin o bistroda ne işin vardı? Sana dışarılarda sürtmeni istemediğimi yüz defa söylemedim mi ben? Matematik notlarını görmüyor musun? Bir daha oraya gitmeni yasaklıyorum! Anlaşıldı mı?"

Arkasını dönüp gitti. Franck'ın ağzı kulaklarına varıyordu. Babam beni avutmaya çalıştı:

"Neyse o, başka türlü de olmayacak."

İşte böylece aynı gün içinde Kessel'i, Sartre'ı ve Camus'yü keşfetmiş oldum.

10

Tabii ki oraya tekrar gittim. Kapıyı ittim. Yavaş yavaş kulübün üyelerini tanımaya başlıyordum. Neredeyse hepsi doğu ülkelerinden gelmiş insanlardı. Macarlar, Polonyalılar, Rumenler, Doğu Almanlar, Yugoslavlar, Çekler, Ruslar, pardon Sovyetler... Bir Çinli ile bir de Yunan vardı. İçlerinden büyük çoğunluğu satranç tutkusunu paylaşıyordu. İki üç tanesiyse bu oyundan nefret ediyorlar ama hiç oynamadıkları halde her gün geliyorlardı. Gidecek başka yerleri yoktu. Macarlar kendi aralarında, kurallarını başka kimsenin bilmediği ve anlatılsa bile anlayamadığı bir iskambil oyunu oynuyorlardı. Bir köşedeki küçük bir masanın üzerinde duran bir de dama vardı. Marcusot Baba ile Werner'den başka kimse bunu oynamıyordu. İkisinden biri oyun arkadaşına takılmak istediğinde köşedeki masayı işaret ederek diyordu:

"Satranç senin kafana ağır gelir. Sen dama oyna daha iyi."

Bu adamların kimi ortak noktaları vardı. Hepsi ülkelerinden dramatik ya da olağanüstü koşullar altında kaçmak zorunda kalmışlardı, çoğunlukla da bir iş gezisi ya da diplomatik yolculuk bahanesiyle Batı'ya gelmek suretiyle. Kimileri hiçbir zaman komünist olmamış, fikirlerini yıllar boyunca gizlemek zorunda kalmışlardı. Kimileriyse ilk günden beri komünisttiler ve bütün dünyanın mutluluğu için çalıştıklarına derinden inanmışlardı, ta ki sistemin korkunçluğunun farkına varıp kendi kurmuş oldukları tuzağa düşmüş olduklarını görünceye dek. Aralarında hâlâ komünist olanlar da vardı, her ne kadar kendi partileri tarafından dışlanmış ve onlara birer hain gözüyle bakan Fransız Komünist

Partisi tarafından da kabul edilmemiş olsalar bile. Franck'ın bana anlattığına göre en kötüsü bu döneklerdi! Bunlar sonu gelmeyen tartışmalara girerek kendilerini aklamaya çalışıyorlar, çözülmesi mümkün olmayan sorular öne sürüyorlardı: Neden devrim başarısız oldu? Nerede hata yaptık? Troçki haklı mıydı? Bütün bunlar yalnızca Stalin'in suçu mu yoksa hepimiz bu suçun ortakları mıyız? Başka bir deyişle: Bizler de birer canavar mıyız? Suçlu muyuz? En kötüsüyse: O halde çözüm sosyal demokrasi olamaz mı? Bu soru hararetli, gergin, nefret ve tutku dolu atışmalara yol açıyordu. Çoğunlukla da bu tartışmalar dil yetersizliğinden sönüp gidiyordu. Kulübün iki kurucusundan biri olan Igor, Fransızcayı ortak dil ilan etmişti. Bu konuda ödün vermiyor ve hiç durmadan aynı şeyi yineliyordu:

"Madem Fransa'dayız, Fransızca konuşacağız. Lehçe konuşmak niyetindeysen Polonya'ya geri dönebilirsin. Ben Rus'um ama senin ne dediğini de anlamayı istiyorum."

Özgürlüğü seçerek karılarını, çocuklarını, ailelerini ve arkadaşlarını terk etmişlerdi. Bu yüzden de bu kulüpte hiç kadın yoktu. Hepsi kadınlarını kendi ülkelerinde bırakmışlardı. Onlar burada diplomaları geçerli olmayan, meteliksiz birer gölgeden, paryadan ibarettiler. Karıları, çocukları ve yurtları kafalarının, yüreklerinin bir köşesinde duruyordu. Onlara hâlâ sadıktılar. Yaşamlarını kazanmanın derdine düşmüş, bu yaşamı haklı gösterme çabası içinde geçmişten pek söz etmiyorlardı. Batıya kaçarak içinde yaşadıkları rahat evlerden, güzel koşullardan vazgeçmişlerdi. Yarınlarının bu kadar zor olabileceğini hiç düşünmemişlerdi. İçlerinden bazıları, yalnızca birkaç saat içinde ayrıcalıklı yüksek memur ya da kamu girişiminin rahatı yerinde yöneticisi konumundan evsizliğe düşüvermişlerdi. Yaşamış oldukları bu alçalma da onlara içlerini dağlayan sıla özlemi ve yalnızlık kadar dayanılmaz geliyordu. Çoğu, çeşitli yolculukların ardından kendilerini onlara siyasi sığınma hakkı tanıyan Fransa'da bulmuşlardı. Burası onları dışlamış olan ülkelerden daha iyiydi. Burası insan haklarının ana yurduydu, çenelerini kapalı tutup çok fazla talepte bulunmadıkları sürece. Hiçbir şeyleri yoktu, hiçbir şey

değildiler ama hayattaydılar. Aralarında bu sürekli yinelenen bir nakarat gibiydi: "Hayattayız ve özgürüz." Bir keresinde Sacha bana şöyle demişti: "Bizi diğerlerinden ayıran şey şu ki onlar yaşıyorlar, bizlerse hayatta kalıyoruz. Hayatta kalanların kaderlerinden yana sızlanmaya hakları yoktur, orada kalmış olanlara hakaret olur bu."

Kulüpte kimsenin birbirine açıklama yapmasına, kendini haklı göstermeye uğraşmasına gerek yoktu. Sürgünler arasında bulunuyorlardı ve aralarında anlaşabilmek için konuşmaya ihtiyaç duymuyorlardı. Hepsi aynı yaftayı taşıyorlardı. Pavel komünist idealini gerçekleştirebilmiş oldukları için kendileriyle gurur duyabileceklerini söylüyordu: Hepsi eşittiler.

"Daha ne istersin ki?"

Benimle ilk konuşan Virgil oldu, duyduğumda yüzümü güldüren şarkı söyler gibi, kırık bir aksanla konuşan bir Rumen'di bu. Ortak noktalarından biri de buydu işte. Komik aksanlarıyla sözcüklerin yarısını yutarak konuşuyor, fiilleri mastar halinde bırakıp cümlenin en başına koyuyor, zamirleri birbirine karıştırıyor, sesteşleri birbirlerinin yerine kullanıyor, sözcüklerin erilliğine dişilliğine ya hiç aldırmıyor ya da rastgele birbirine katıyorlardı. Kimi zaman içlerinden biri diğerlerini düzeltmeye kalkışıyor ve hatalarla dolu bir Fransızca dilbilgisi dersi vermeye girişiyordu. Arkasından bitmek bilmez, yararsız tartışmalar birbirini izliyor ve yıllar geçtiği halde telaffuz ve dilbilgisinde hiçbir gelişme görülmüyordu. Yine de onlar birbirlerini anlayabiliyor ve başlıca etkinlikleri olarak kendi aralarında siyaset konuşurken ya da güncel olayları yorumlarken Fransızca kavga edebiliyorlardı.

"Burada kalabilir miyim?"

"Susmak sen, olabilir kibitz."

Ne demek istediğini anlayamadığımı görmüştü.

"Konuşmadan oyunu izlemek. Karışmamak."

Kulüpte sessizlik vazgeçilmezdi. Aslında istenen şey sessizlikten ziyade sakinlikti. Satranç tahtasının üzerinde taşların ilerleyişi, soluk

alıp verişler, derin iç çekmeler, boğuk fısıltılar, parmak çıtırdatmalar, zafer gülüşleri, gazete hışırtıları ve zaman zaman da uykuya dalmış bir oyuncunun düzenli horultuları duyulabiliyordu. Adamlar konuşurken birbirlerine dokunabilecek kadar yaklaşıyorlardı. Sohbet ettikleri yalnızca dudaklarının hareketi ile kulaklarının eğilmesinden anlaşılabiliyordu. Kimileri konuşmalarını gizlemek için elleriyle ağızlarının önünü kapatma huyundan vazgeçmemişlerdi. Onları bir grup komplocuya benzeten bu fısıldaşmalara alışmak zaman alıyordu. Igor'un söylediklerine bakılacak olursa bu alışkanlıkları dünyanın öbür ucundaki evlerinden, en küçük bir sözün bile insanı hapse ya da mezara yollayabildiği, herkesin en yakın arkadaşından, kardeşinden, kendi gölgesinden bile kuşku duymak zorunda olduğu yerlerden kalmaydı. İçlerinden biri sesini biraz yükseltecek olduğunda hepsi şaşırıyorlardı. Bir saniye geçip de artık Paris'te olduklarını hatırladıkları zamansa bir müzik parçasının neşeli kısımlarına geçercesine kendilerini sevince teslim ediyorlardı. Kahkahalar bir anda yükseliveriyor ama anında da yeniden sönüyordu. Bense farkında bile olmaksızın masaların arasına süzülme, kimsenin dikkatini çekmeden bir köşede dikilme, konuşurken neredeyse duyulmayacak bir ses tonu kullanma, kendimi bakışlarla, kaşlarımın ve göz kapaklarımın hareketleriyle ifade etme alışkanlığını kazanmıştım.

Kimi öğleden sonraları sessizlikler kısa sürüyor, kahkahalarsa çok şiddetli oluyordu. Igor, Pavel, Vladimir, Imré ve Leonid, başta kendileri olmak üzere hiçbir şeyi fazla ciddiye almadan her şeyle dalga geçen, neşeli bir arkadaş grubu oluşturuyorlardı. Homurdanarak sessizlik isteyen oyuncuyu ilk susturan onlar oluyorlardı. Birbirlerini gülmekten katıltan sayısız komünist fıkraları biliyorlardı. Onların bu absürt şakalarının aslında gerçek hayattan çok da fazla uzak olmadığını anlamam biraz zamanımı aldı. Gündelik alışkanlıklarına karşın aslında üzgün ya da hüzünlü değildiler. Tam tersine sürekli bir mizah duygusu sergiliyor, sanki geçmiş onlara hiç ağır gelmiyormuşçasına kaygısız görünüyorlardı. İçi kararıp da

sıkıntısını dile getirenin vay haline, hemen ona yükleniyorlardı: "Dertlerinle canımızı sıkma, hayattasın işte, tadını çıkarmaya bak."

Onlar için ya cennet ya cehennemdi. İkisinin ortası hiç yok gibiydi. Sistemden nefret edenler ile insan soyunun geleceğine inancı olanlar arasında bir anda çatışma patlak verebiliyordu. İki ya da üç kişi sesini yükseltmeye başlıyordu. Igor'un koymuş olduğu kuralı çiğneyerek Fransızcayı bir kenara bırakıp ana dillerine dönüyorlardı. Atışmanın nedenlerini bilmeyenler de dâhil olmak üzere bloklara ayrılıyorlardı. On dakika boyunca ortalık Babil harabelerine dönüyordu. Birbirlerine hakaretler yağdırıyorlar, her an gırtlak gırtlağa gelebilecekmiş gibi görünüyorlar, birbirlerinin suratına türlü çeşitli adlar takıp en korkunç küfürleri savuruyorlardı. Igor'dan bana söylenenleri tercüme etmesini istediğimde gülümseyerek diyordu ki: "Etmesem daha iyi. Hiç de hoş şeyler değil. Yapacak bir şey yok, hepimiz koptuk ama bazılarımızın bir parçası orada kaldı."

Bir keresinde Igor, kulübün üyelerini uzlaşması mümkün olmayan iki kategoriye ayıran bu karmaşık tanımlamayı bana açıkladı. Kimileri sosyalizmle aralarındaki göbek bağını koparmışlardı, kimileriyse bu fikre hâlâ inandıklarından kendilerini çözümü olmayan bir ikilemin içine gömülmüş buluyorlardı. Yaraları hâlâ açık ve acı vericiydi. Bu kavgalar, tıpkı bir şehri yerle bir eden kasırgalar kadar şiddetli geçiyordu ama şu farkla ki geçip gittiklerinde geride en küçük bir hasar bırakmıyorlardı. Atalardan kalma çatışmalar, Orta Avrupa'nın kadim hınçları yüzeye çıkıyordu. Lehler kendilerini aşağılayan Ruslardan nefret ediyor, Bulgarlar kendilerini görmezden gelen Macarlardan hiç hoşlanmıyor, Almanlar kendilerini hor gören Çeklerden iğreniyor, Rumenleri yok sayıyorlardı. Buradaysa herkes vatandaşlıktan çıkmış bulunduğundan hepsi düşmanlıkta birbirine eşittiler. Taraflar içlerini iyice bir döktükten sonra mucizevi biçimde yatışıyor ve oyunlarına geri dönüyorlardı. Kavgalarından geriye hiçbir iz kalmıyordu. Beş dakika içinde yeniden hiçbir art niyet olmaksızın gülüşmeye başlıyorlardı. Ölçüsüzce içiliyordu. Kötü

haberler de iyileri kadar kadeh tokuşturmaya değer bulunuyor ve şişeler boşalıveriyordu. O devirde votka çok pahalı olduğundan onlar da yerel ürünleri keşfetmişler, Kalvados, Armanyak ve Konyak tüketiyorlardı. Birbirlerine selam verir gibi 102 ikram ediyorlar, karşılığını da yine aynı şekilde veriyorlardı; 51 marka *pastis* likörünün dublesiydi bu. Paris'e ilk geldiğinde henüz hiç Fransızca bilmeyen Leonid Krivoşen'in bir deyişini aralarında kullanıyorlardı. "Bir kadeh içmeye gidelim," demeyi bilmediği için, "Şişeye düşelim," dermiş. Onlar da şişelere düşüyorlardı. İçme konusunda Leonid'in eşinin benzerinin bulunmayacağında hepsi hemfikirdiler. Kimse onun yalpalayarak yürüdüğüne tanık olmamıştı. Hatta bir ya da iki tane 204 götürdükten sonra bile.

Eskiden ülkelerinin tek gazetesine abone olmuş olduklarından, şimdi istedikleri yayınları seçebilme özgürlüğünün tadını çıkarıyorlardı. Ellerine geçen bütün gazeteleri okuyor, bir gazetecinin bakanın birini eleştirip de karşılığında tutuklanmamasına ya da kurşuna dizilmemesine, bir gazetenin hükümetin söylediklerini kuşku altında bıraktığı halde kapatılmıyor olmasına çok şaşıyorlardı. Çarşambaları Ördek[10] günüydü. Vladimir, Imré ya da Pavel, sivri dili, yorulmak bilmeyen başkaldırma gücü ve "şairane kavgacılığı" nedeniyle yere göğe sığdıramadıkları Morvan Lebesque'in makalesini yüksek sesle okurdu. Bu polemikçinin köşe yazıları ve kavga edebiyatı onları birleştiriyordu.

"Bu herif kamu sağlığına yararlı ilan edilmeli," derdi Werner.

Bu adamların Kessel ve Sartre'ın verdikleri parayla hayatta kaldıklarını da söyleyebilirim. Onlar ünlü, zengin, cömert ve ağzı sıkı yazarlardı. Bu arkadaşlarını çeviri işleri için Gaston Gallimard'a ve diğer yayıncılara tavsiye ediyorlardı ama fazla iş çıkmıyordu. Yıllar boyunca onların arasında yaşadığım halde hiçbir şey görmedim. Gerçeğiyse, kulübün ortadan kalkmasından on beş yıl sonra Sartre'ın cenazesinde Pavel'le karşılaştığımda tesadüfen öğrendim.

10 *Canard enchaîné*: Zincirlenmiş Ördek, 1915'ten beri yayımlanmakta olan haftalık bir Fransız siyasi mizah dergisidir. (ç. n.)

Langırt arkadaşlarımı terk ettim. Kulübün en genç üyesi olmuştum. Bana satranç oynamayı öğreten bir Rus doktor olan Igor Markiş'le dostluk bağı kurmuştum. Onun Leningrad'da benim yaşımda bir oğlu varmış. Beni, Rusça konuştukları yakın dostu Kessel'le de tanıştırdı. Sartre'ı da bu sayede tanıdım. Benim onun hakkındaki tanıklığım bütün biyografilerinin aksine olacaktır. Sartre şakacı ve oyunbazdı, piyonları araklayarak satrançta hile yapar, Kessel F5'teki atının nerede olduğunu sorarak onu yakaladığındaysa kahkahayı koyuverirdi. Çok sık gelmiyordu. Onun komünistlerle olan yakınlığından hoşlanmayan ama yine de parasını kabul eden bazı kulüp üyelerinin düşmanlıklarını hissediyordu. Bütün bir öğleden sonrayı, başını hiç kaldırmadan çalışmasına dalıp gitmiş bir halde, bir yandan sigarasını tüttürerek bir not defterine yazı yazmakla geçiriyor, kimse de onu rahatsız etmeye cesaret edemiyordu. Herkes ona uzaktan, birazcık çekinerek ve eylem halindeki yaratıcılığa tanıklık etmenin ayrıcalığını hissederek bakıyordu. Ondan hoşlanmayanlar bile sessizliği bozmuyorlardı:

"Gürültü etmeyelim. Sartre çalışıyor."

11

Yılın sonu kasvetli geçti, Paris boz rengi bir gökyüzünün ve tam bir kutup soğuğunun tutsağı olmuştu. İlk defa Noel'i ailece kutlamadık. Bizi bir arada tutan bir şeyler bozulmuştu. Yedek subay okuluna hazırlanan Franck bir ay süreyle çağrılmıştı. Almanya'nın bir köşesinde karlı toprakları arşınlıyordu. Cezayir hakkında çılgınca ve birbiriyle çelişkili söylentiler dolaşıyordu. Philippe dedem, fikir edinebilmek üzere oraya gidip olan biteni yerinde görmeye karar verdi. *L'Aurore* dışında, bütün gazetelerin satılmış olduğu, onlara güvenilemeyeceği söyleniyordu. Dükkândaki işlerinin yoğunluğuna karşın annem de hem sevgili ağabeyine kavuşmak hem de birazcık mavi gökyüzünden yararlanabilmek hevesiyle ona eşlik etti. Juliette de yolculuğa katıldı. Bense onlarla gitmeyi istemedim. Lisedeki derslerimden çok geri kaldığımı bahane ettim.

"Nasıl istersen," dedi annem hiç üstelemeden.

Babamla ben iki bekâr gibi evde kaldık. Ben onunla ilgileniyor, alışverişleri yapıyor, akşamları onu almak üzere aile şirketimizi altüst edecek olan kocaman şantiyedeki çalışmaları gözetmekte olduğu Gobelins Caddesi'ne gidiyordum. Onunla Fossés-Saint-Jacques Sokağı'nda, müdavimi olduğu bir kahvede buluşuyordum. Dükkânın arka salonunda yakın arkadaşlarıyla bir araya gelip tarot oynardı.[11] Başlarda oyunun kurallarını anlamakta güçlük çektim.

11 Tarot oyunu on beşinci yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan, altıncı yüzyıldan itibaren Fransa'da oynanmaya başlanan, klasik tarot destesiyle oynanan dört kişilik bir kart oyunudur. (yay. n.)

Sonra birden her şeyi çözüverdim. Babamın arkasına otururdum ve o da nasıl oynayacağı konusunda duraksadığı zamanlarda bana gözleriyle saldırıya mı geçsin yoksa savunmada mı kalsın diye sorardı. Oyun arkadaşlarının nahoş yorumlarına hiç aldırmazdı:

"Mariniler ailece oynuyorlar."

Birlikte çoğu zaman kazanırdık. Sonra dışarı çıkardık. Babam Çin yemeklerine bayılırdı. Her akşam Monsieur-le-Prince Sokağı'ndaki küçük bir lokantaya giderdik.

Saint-Étienne-du-Mont'daki Noel ayinini ilk defa ektik. Panthéon Meydanı buz pistine dönmüştü. Bütün akşamı televizyon karşısında likörlü Noel pastası, çikolata ve kestane şekeriyle karnımızı şişirip gece yarısı ayininden çıkışta mahalle ahalisinin ayaklarının nasıl donacağına kahkahalarla gülerek geçirdik. İyi Hıristiyanların haliyle alay etmek çok Hıristiyanca bir şey değildi belki ama zevkliydi.

"Annene ayine gittiğimizi söylememiz gerek. Çok kalabalık olduğu için kilisenin içine kadar giremediğimizi söyleriz."

"Neden gerçeği söylemiyoruz?"

"Tartışmaktan kurtulmak için."

"Benim hastalandığımı ve senin de bana bakmak zorunda kaldığını söyleyebiliriz. Nasıl olsa grip salgını var."

Noel öncesinde babam kendine hediyelerin en güzelini vermişti. Bir DS 19 Prestige. Bir yıldır bu arabayı dilinden düşürmüyordu. Annemse onu hiç istemiyor, onun yerine sağlam bir 403'ü tercih ediyordu. Ama babam annemin vetosunu aşmayı bildi. Bir akşam, kaygısız bir tavırla arabayı almış olduğunu bize bildirdi.

"Neyse o, başka türlü de olmayacak."

Teslimatı hızlandırabilmek için bin dereden su getirmiş ve üç ay önden teslim edilmesini sağlamayı başarmıştı. Arago Bulvarı'ndaki acenteye arabayı teslim almaya gittik. Anahtar teslim töreni sırasında bunun için "araba" sözcüğünü kullanmanın uygun olup olmayacağından pek emin olamadık. Efkaristiya ayinini kutlayan rahipler bile böylesine tumturaklı tavırlar takınmıyorlardı. Arabadan yalnızca

bir tane vardı. Ayna gibi parıldayan, ışıl ışıl siyah rengiyle sanki canlı bir kediyi andırıyordu. Dokunmaya kıyamadan çevresinde dört dönerek onun bize ait olduğunu kavramaya çabaladık. Atölye şefi babama onun nasıl kullanılması gerektiğini açıkladı. Babam açıklamaları adama birkaç kere tekrar ettirip iyice pekiştirmek için kendi de her seferinde yineledi. Her yerinde düğmeleri, stereo bir radyosu ve birer koltuk kadar yumuşacık minderleri vardı. Başlangıç biraz zahmetli oldu. Babam, direksiyonun arkasındaki kontrol panelinin üzerinde bulunan vites koluyla ilgili biraz güçlük çekti. Araba şaha kalkarak üstüne binilmesine direnen bir at gibi kesik kesik yol alıyordu. Babamsa küsüyor ve sinirleniyordu. Sonunda işi öğrendi ve DS yola koyuldu. Araba kendi kendini kullanıyor, kendince hızlanıyor, fren yapıyor, solluyordu. Onu kendi haline bırakmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Mareşaller Bulvarı'na doğru yola çıktık. Yoldan geçen insanlar dönüp arabamıza bakıyorlardı. İtalya Kapısı'ndan şehirler arası yola çıktık. DS, gökyüzünde özgürce uçan bir kuş gibi kayıp gidiyordu. Hiçbir araba ona karşı koymayı denemiyordu bile. O diğerlerini birer sivrisinek gibi yutuyordu. Babam dünyanın en mutlu adamıydı. Kusursuzca taklit ettiği Gabin aksanını takınarak Philippe dedemle alay etmeye koyuldu. Ben kahkahayı koyuverdim ve ben güldükçe o da taklidini daha da abarttı. Dağarcığındaki Pierre Fresnay, Michel Simon ve Tino Rossi taklitlerini de tatma ayrıcalığına kavuştum. Gülmekten gözlerimden yaşlar geliyordu. Babam radyoyu açtı. Bahtımıza Brassens çıktı. Ona koro halinde eşlik ettik: "*Sokak banklarında öpüşen o âşıklar, ne de şirin suratları var.*"

Noel akşamı için babam bana bir sürpriz hazırlamıştı. Beni Paris Operası'na götürdü. Son dakikaya kaldığı için de biletlere bir servet ödemesi gerekmişti. Kendisi iki dirhem bir çekirdek giyinmişti ve benim şekli bozulmuş takım elbisemle geldiğimi görünce yüzüme şaşkınlıkla baktı.

"Operaya giderken giyecek başka bir şeyin yok mu?"

"Bir tek bu var."

"Annene söyleyeyim de sana giyecek bir şeyler alsın. Haydi, geç kalıyoruz."

Sahnenin yan tarafındaki ikinci balkona yerleştik. Babamın bütün itirazlarına karşın koltuğu ona bıraktım, ben de açılıp kapanan iskemleye kaldım. Oturduğum yerden sahnenin ön tarafını görebilmem için boynum kopuyordu. Opera, gece elbisesi giymiş kadınlar ve smokinli erkeklerle tıka basa doluydu. Her şey heyecan vericiydi. Program bile fazlasıyla gösterişliydi.

"Deden *Rigoletto*'yu izlemek için neler verirdi kim bilir?"

Işıklar sönünce birkaç öksürük duyuldu. Orkestra çalmaya başladı. Müzik çok güzeldi. Sahnede hiçbir şey olmuyordu. Karanlıkta öylece oturup perdenin açılmasını bekledik ve sonunda Mantoue Dükü'nün sarayı ortaya çıktı. Programı okumasam hiçbir şey anlayamazdım. Şarkıları İtalyanca söylüyorlardı. Seyirciler ne söylendiğini anlıyormuş gibi görünüyorlardı. Babam mest olmuş bir halde sözcükleri adeta içiyordu. Aryalardan birini dükle birlikte mırıldandığına tanık oldum. Oturduğum yerin loşluğunda programa bakamıyordum. Ölesiye sıkılmıştım. Bir türlü bitmek bilmiyordu.

"Söylesene baba, daha çok var mı?"

"Tadını çıkar oğlum, tadını çıkar. Buradan sonrası muhteşem olacak."

Sorun şuydu ki neyin tadını çıkarmam gerektiğini bilmiyordum. Birer kabak gibi sıraya dizilmiş nağmeleri dinleyen, sonra da sıraları gelince saatler boyunca gönülden şakımaya başlayan oyun kişilerini birbirlerine karıştırıyordum. Kalçalarım karıncalanıyor, oturduğum yerde iki yana sallanıp duruyordum. Yanımda oturan kadın bana saldırganca bir, "Şşşt!" gönderdi. Babam da kulağıma eğildi:

"Gözlerini kapat Michel. Dinle. Müziğin içine girmesine izin ver."

Doğru söylüyordu. Gözlerimi kapatınca daha iyi oldu. Yeniden açtığımda kendimi hareket etmekte olan DS'in içinde buldum ve buraya nasıl geldiğimi hiç anlayamadan uyandım.

"Beğendin mi?"

"Evet, çok. Belki biraz uzundu. Özellikle sonu."

"Bana kalsa bütün gece sürebilirdi."

Yılbaşı gecesi Lens'a, Enzo dedemlere gitmeyi tasarlamıştık. İki gün kala dedem daveti iptal etti. Jeanne ninem yorgundu ve dinlenmesi gerekiyordu. Babamın buna canı sıkıldı. Sırf annesinin hastalığına da değil, aynı zamanda DS'i babasına göstermeye de can atıyordu. Hangi yoldan gideceğimizi bile belirlemişti. Bölgedeki bütün eski arkadaşlarına uğramayı istiyordu. Planlarının bozulmuş olması onu çok üzdü. Baptiste telefon ettiğinde, annemin aradığını düşünerek ben açtım. Şaşırmıştım. Bizi hiç aramazdı. Babamla ikisi pek anlaşamazlardı. Babam, hazırlıksız yakalanarak onun davetini düşünmeden kabul etti. Herhalde biri kendini bir jest yapmak, diğeri de bunu kabul etmek zorunda hissetmiş olmalıydılar. Baptiste, babamın ağabeyiydi. Aralarında yalnızca bir yaş fark vardı ama o, olduğundan daha yaşlı görünüyordu. Öyle farklı iki adamdılar ki yan yana geldiklerinde kardeş olduklarına inanmak güç olurdu. Babam yeğenleri için oyuncaklar, ağabeyi için de funda kökünden yapılmış, oymalı, güzel bir pipo satın aldı. Buna karşılık amcam hiçbir hediye almamıştı. Babamı kendisini aşağılamaya çalışmakla suçladı. Hediyeleri kabul etmedi ve çocukların da kendilerininkileri açmalarına izin vermedi.

"Önceden haber vermen gerekirdi. O zaman ben de hediye alırdım. Hiçbir şey söylemedin."

Babam olayı büyütmek istemedi. Kuzenlerimse hediye paketlerini açmak için yanıp tutuşarak babalarından izin çıkmasını bekliyorlardı.

"Baptiste, böyle bir günde sinirlenmeye gerek yok."

"Paul, durumumun iyi olmadığını biliyorsun. Kasten beni gücendirmek istedin."

"Çocukları düşündüm. Hediyelerimi geri çeviremezsin."

"Hediyelerinle hayatımızı zehirliyorsun. Onlara hiç ihtiyacımız yok. Neyi kanıtlamaya çalışıyorsun yani, zengin olduğunu mu? Tamam, kazandın o zaman! Bana kalırsa senin parayla ilgili büyük bir sorunun var."

"Saçma sapan konuşuyorsun!"

"Nereden geldiğini unutuyorsun Paul, sorunun bu işte."

"Günümü yaşıyorum ben. Yaşamın tadını çıkarıyorum, sevdiklerimin de çıkarmalarını sağlamaya çalışıyorum. Herkes mutlu olsun istiyorum. Bunda ne kötülük var?"

"Karşı tarafa geçtin sen! Burjuva oldun!"

Babam kıpkırmızı olmuştu. Yumruklarını sıktı. Onun üzerine atlayacağını sandım.

"İyi bir adam olmak için boktan bir maaşla çalışmak, salakça bir işte ömür tüketmek ve..."

Cümlesini tamamlayamadı. Odayı kötü bir koku kaplamıştı. Onlar tartışırlarken fırındaki hindi kızarmaya devam ediyordu. Kapkara bir duman bize gerçeği hatırlattı. Babam içeriyi havalandırmak üzere pencereyi açmaya koştu. Baptiste, tepsiyi fırından çıkarırken elini yaktı. Hayvan tamamen yanmıştı. Kireçleşmiş kestaneler petank oyununun toplarını andırıyorlardı. Hindinin üzerini beş santim kalınlığında bir kömür tabakası kaplamıştı. Baptiste hayvanın yan taraflarına saldırarak boz renkte, yenmesi mümkün olmayacak incecik zarlar kesti.

"Eğer şu hediyeleri sesini çıkarmadan kabul etmiş olsaydın şimdi huzur içinde yemeğimizi yiyor olacaktık. Sizin şu üç kuruşluk ahlakınızdan bıktım usandım artık. Bizi boğuyorsunuz!"

"Eğer sen de değişmeden, bizim gibi kalmış olsaydın bunların hiçbiri olmayacaktı."

Babam yenmemekte inat eden bir kestaneyi çiğnemeye çabalıyordu. Sonunda tabağına tükürdü.

"Ben değişmedim! Dünya değişti. Sen o küçük komünist beyninle bunu anlayamıyorsun, değil mi? Tamam, yetti artık, biz gidiyoruz!"

Ayağa kalkıp tabağını masanın üzerine fırlattı ve iskemlesine asılı duran ceketini alıp arkasına hiç bakmadan dışarı çıktı. Baptiste arkasından koşup onu kolundan yakaladı.

"Dur Paulo, spagetti yapayım."

"Sakın bana Paulo deme! Duydun mu beni? Benim adım Paul! Paulo bitti artık! Bende iştah bırakmadın! Çocuklar, hediyeleri istemiyorsanız çöpe atabilirsiniz! Bu senin evine son ayak basışımdır."

Öfkeyle evden ayrıldı. Ben de onun peşine düştüm. Baptiste, peşinde kuzenlerle birlikte arkamızdan merdivenleri indi.

"Haydi ama Paul, saçmalama."

Babam onu dinlemiyordu. Sokağa çıktık. Babam hızlı adımlarla ilerliyordu. Bense onu durdurmak için ceketinin kolundan çekiştiriyordum. Arkamızda Baptiste özürler dileyip duruyordu ama nafile. Babam anahtarlarını bulamıyor, arabanın kapısını açamıyordu.

"Bu araba da neyin nesi?"

"Bunu sana göstermek için sabırsızlanıyordum ama şimdi utanç duyacağım."

"Benim böyle bir araba alabilmek için ne kadar çalışmam gerekir biliyor musun? En az beş yıl."

"Banaysa üç ay yetti. Aramızdaki fark bu işte. Şimdilerde restore etmekte olduğum mağazayı bir görseydin kıskançlıktan çatlardın."

Arabaya bindik. Babam kapıyı sertçe çarptı. Hareket etti, Baptiste'in yanından geçerken durup camı indirdi ve ona seslendi:

"Buna araba demezler, bir DS bu. Eğer aradaki farkı anlayamıyorsan ömrün boyunca salak bir proleter olarak kalacaksın demektir!"

Arabayı son sürat hızlandırdı. Hiç de mutlu görünmüyordu. Karnımızı doyurmak üzere Monsieur-le-Prince Sokağı'ndaki Çin lokantasına gittik. Yemek sırasında babamın ağzını bıçak açmadı. Sonunda bana sordu:

"Michel, haksız değilim, değil mi?"

"Kuzenlerim hediyelere bayıldılar."

"Zavallı çocuklar. Baptiste her zaman oyunbozanın teki olmuştur zaten. Şimdi her şeyi daha iyi anlayabiliyorum."

"Neyi yani?"

"Eski defterler. Hiç açmamak daha iyi."

"Anlatsana."

"Büyüyünce. Yeri gelmişken, büyüyünce ne yapmak istiyorsun? Gelecek televizyon ile elektrikli ev aletlerinde. İyi düşün."

Bir akşam Baptiste, babamın doğum gününü kutlamak için eve telefon açtı. Juliette telefonu babama vermek istediğindeyse babam onun duyabileceği bir sesle şöyle dedi:

"Evde olmadığımı söyle. Bir daha da aramaya zahmet etmesin!"

Onu mağazanın açılışına da davet etmedi. Babaannemin cenazesine kadar bir daha hiç görüşmediler, o gün de birbirlerinden uzak durdular zaten.

12

Paris'ten ayrılmayı istemiyordum. Cécile'den uzak kalmamak için. Franck, subay olmak uğruna onu terk etmişti. Artık yalnız olduğu için onu bize akşam yemeğine davet ettim. Ama o babamla tanışmayı istemiyordu. Üsteledim. Franck'la ilişkisini resmî hale getirmeye yanaşmıyordu. Bir sonraki yıl sunumunu yapmayı tasarladığı tezi üzerinde çalışmayı tercih ediyordu. Yalnızlık onu hiç rahatsız etmiyor, aksine hoşuna bile gidiyordu. Evden dışarı adımını bile atmadan günler geçirmekten hoşlanıyordu. Bense onun alışverişlerini yapıyor, ona süt, kahve, gravyer peyniri, baharatlı kek, elma ve Poulain çikolatası götürüyordum. Bunca şeyi midesi bulanmadan nasıl yiyebildiğine de şaşıyordum. Onu dışarı çıkarmaya çalışıyor, sinemaya gitmeyi öneriyordum. Dışarıda hava soğuktu ve o da yerinden kımıldamayı bile istemiyordu. Bana evinin anahtarlarını da vermişti ama ben onları kullanmaktan hoşlanmıyordum. Çok erken saatte gitmemeye çalışıyordum. Çoğu zaman kapı zilini uzun uzun çalıyordum. Sonunda uykulu bir halde Pierre'in, bacaklarının ortasına kadar inen beyaz yünden kazağını giymiş ve bir battaniyeye sarınmış olarak beliriyordu.

"Saat kaç kardeşim?"

"On bir."

"Olamaz!"

Ben ona kahvaltı hazırlarken o da duş alıyordu. Bütün bir gün boyunca sütlü kahve yudumlayıp duruyordu. Her akşam bana, ihtiyaç duyduğu şeylerin bir listesini yapıyor, alışveriş için para veriyor ve para üstünü geri almayı da reddediyordu. Çok üşüyordu.

Odun ateşi yakıp öğleden sonralarımızı Adalet Sarayı manzaralı, yemek odalı kocaman salonda geçiriyorduk. Zaman zaman bana bir kitap veriyor ve acil olarak hakkında ne düşündüğümü öğrenmeyi istiyordu. İki üç gün sonra ben o kitabın sözünü açtığımdaysa ya tamamen unutmuş oluyor ya da konuşmaya zaman bulamıyordu. Ben koltuğa gömülüp okumaya dalıyordum. Salona bir parçacık güneş ışığı düşer düşmez Cécile yerinde duramıyordu. Gezinmeye çıkıyorduk. Kitapçı dükkânlarında bulunması güç kitapların peşine düşüyordu. Sohbet ederek Seine'in rıhtımlarını arşınlıyor ya da Lüksemburg Bahçesi'ni turluyorduk. Bahçe onu bir mıknatıs gibi çekiyordu. Medici Çeşmesi'nde, çınarların altına oturuyorduk. Burası onun köşesiydi. Buraya sığınarak çalışmaya bayılıyordu. Kendimize açıkta, havuzun kenarında, mümkünse güneşten yararlanabilmek için sağ tarafta bir yer arıyorduk. Ona göre açık arayla Paris'in en güzel yapısı buydu. Sanki içinde gizlenmiş bir sırrı araştırıyormuşçasına çeşmeyi inceleyerek saatler geçirebilirdi. Benim içinse o yalnızca şık bir çeşmeden ibaretti. Cécile düşlere dalmış gibi bir sesle mırıldandı:

"Bu çeşme, su, taş ve ışık arasında inanılmaz bir düş gibi. Göz zevkinden başka bir şeye yaramıyor. Hiç görülmeden yanından geçilip gidilebilir. Gördüğümüz andaysa tutsağı oluruz. Büyüleriyle insanı pençesine düşüren bir Floransa tanrıçasıdır o. Orantıları ideal, perspektifi kusursuzdur. Romantik olmayanı bile romantik yapar. Ayrı düşmüş âşıklar Akis ve Galathea'ya bir bak, artık sonsuza dek birlikteler. Burası âşıkların ve şairlerin buluşma noktası, sırların koruyucusu, ebedî yeminlerin tanığıdır. Günün birinde sen de âşık olduğun kızı buraya getirecek ve ona şiirler okuyacaksın."

"Hiç sanmıyorum."

"Gelmezsen yazık olur."

"Franck'ın da sana şiir okuduğunu söylemeyeceksin herhalde?"

Bana gizemli bir bakışla karşılık verdi.

"Okudu mu? Hayır, inanmıyorum. Franck şiir okumuş olamaz."

"Unutma, bu çeşmenin sihirli bir gücü var. Hepimizi daha iyi hale getiriyor."

Çeşmenin fotoğraflarını çektim. Uzaktan, yakından. Ayrıntılarını, sütunlarını, oymalarını... Bir sürü fotoğraf çektim. Bana bir servete mal oldu. Boş yere. Ezilmiş olan havuzun perspektifini bir türlü yakalayamıyor, nedeniniyse hiç anlayamıyordum.

Cécile, tezi için yığınla kitap okuyor, notlar alıyordu. Bütün bir günü her birimiz kendi köşemizde, hiç konuşmadan geçirdiğimiz oluyordu. Ben zamanımın çoğunu onu çalışırken izleyerek, en küçük hareketlerini bile inceleyerek geçiriyordum. Yerinden kımıldadığı andaysa başımı yeniden kitabıma gömüyordum. Onun ne okuduğunu, ne düşündüğünü, ne yazacağını hayal ediyordum. Bütün bir öğleden sonra kafasını ders notlarından hiç kaldırmadan oturabilirdi. Yalnızca zaman zaman başını hafifçe yükseltip yüzünde dalgın bir ifadeyle bana bakıyor ve sanki varlığımı hatırlayarak gülümsüyordu.

"Sütlü kahve yapsak mı?"

Her gün postanın gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu. Bende onun posta kutusunun da bir anahtarı vardı. Her sabah geldiğimde ilk yaptığım şey onu açmak oluyordu. Bir mektup var mıydı? Pierre haftada bir kere yazıyordu. Bir ay boyunca Franck yalnızca bir tane siyah beyaz kartpostal göndermişti, Ren Nehri kıyısındaki Mainz kentinden, arkasında, "Öpüyorum, Franck," yazılıydı.

"Belli ki epey kafa patlatmış."

"Franck yazmaktan nefret eder."

Bir gülümsemeyle içindeki kaygıyı gizliyordu.

"Bugün biraz matematik mi çalışsak?"

"Öyle mi diyorsun?"

Sonra da Lebossé ve Hémery'nin *Cebir ve Geometri Yardımcı Ders Kitabı*'na gömülüyorduk. Alıştırmaları çözmeye çalışıyorduk. Bu işkenceci ikilinin düş güçleri sınır tanımıyordu. Cécile'in kişisel tercih ölçütleri vardı. Bir dolu alıştırmanın içinden bir bisikletçiyle ilgili olan bir tanesini seçti.

"Kendimizi kıra açılmış gibi hissedelim bari."

"Kırları sevmiyorsun sanıyordum."

"Böylesi daha hoş olmaz mı yani? Havuz boşaltan musluklar çok iç karartıcı, eğer demir yollarında çalışmıyorsan karşılıklı yola çıkmış trenlerin de sana hiçbir faydası olmaz. Göreceksin bak, bu kolay olacak: 'Bir bisikletçi 36 kilometrelik düz alanla, 24 kilometrelik çıkış ve 48 kilometrelik inişten oluşan bir yolu aşıyor. Yokuşları çıkarken hızı saatte 12 kilometreye düşüyor, inerkense 15'e yükseliyor. Düz alanın yolun toplam süresinin üçte birini oluşturduğunu ve tekerleğin çapının da 83 santimetre olduğunu bildiğimize göre: 1) Bisikletçinin düz alanda saatte ne kadar hız yaptığını bulunuz; 2) Yolun toplam süresini, gerçekleştirilmiş olan ortalama hızı ve tekerleklerin dönüş sayısını hesaplayınız.'"

Biraz telaşa kapılmıştık. Bize bisikletçinin yaşı, hangi saatte yola çıktığı, üç vitesli bir hız değiştirgecinin olup olmadığı ya da yokuşları inerken pedal çevirip çevirmediği söylenmiyordu.

"Belki de bir Michelin haritasına baksak daha kolay olur."

İkimiz birden kafa yorduk, rakamları dizdik, düşündük, taşındık, artıları ve eksileri tarttık. Sonunda yöntem konusunda anlaştık. Hoşnut kalmıştık. Bu bisikletçi bize fazla zorluk çıkarmayacaktı. Girişmiş bulunduğumuz bahsi kazanacak ve birer matematik ustası oluverecektik. Cécile, çarpma ve bölme işlemlerini bana bıraktı. Hesap yapma konusunda yeteneğim vardır. Rakamları kolayca hizaya soktum.

"Bisikletçi, saatte... 4645 kilometre yol almış!"

"Onu yüze bölmeyi unuttun herhalde. Bir yerlerde bir içler dışlar çarpımı olmalıydı mutlaka."

Birlikte aradık. Nerede olduğunu bulamadık. Baştan başladık. Yine aynı sonuca ulaştık. Cécile hesabı yeniden yapmayı istedi. Bu sefer saatte 4316 kilometre buldu. Ona virgülü öne kaydırmasını önerdim. Kabul etmedi. Hatada ısrarcı olmanın neye yarayabileceğini hiç anlamıyordum. Bu lanet olasıca bisikletçinin yokuş tırmanırken bile saatte 46,45 kilometre yol yapmış olması muhtemeldi ve bu da

onun olağanüstü bir atletik yapıya sahip olduğunu kanıtlarken bir yandan da matematiksel bir sapkınlığa işaret ediyordu.

"Kim bilecek sanki?"

"Ben bileceğim!"

"Önemli olan sonuçtur."

"Önemli olan doğru akıl yürütme biçimini bulabilmektir!"

"Aynı şey."

"Tam tersi!"

Ben farkı anlayamıyordum. Onun içinse ortadaki fark çok büyüktü. Cécile endişeli görünüyordu.

"İşte erkekler ile kadınlar arasında böyle bir duvar bulunuyor, anlıyor musun kardeşim? Aynı şekilde akıl yürütmüyoruz."

Geleneksel yöntemlerin sınırları açıkça belli olunca Cécile, benim üzerimde eğitimde devrim yaratacak ve benim gibi zavallıları birer matematik dehasına dönüştürebilecek yeni bir pedagoji yöntemini denemeye karar verdi. Düşünce ve ilerlemeye dayalı olmayan, bunun yerine analitik bellek ve bilinçdışı çalışmaya dayanan kişisel bir matematik öğrenme kuramı geliştiriyordu. Zekâmızın bizim kontrolümüz dışında hareket etmesine izin vermemiz gerekiyordu. Eğer matematik demek mantık demek idiyse, o halde ona ulaşmak için bilinçdışından geçen bir arka kapı da bulunuyor olmalıydı. Mesele doğru kapıyı bulmaktaydı. Cécile buna temel olarak, Amerikalıların geliştirmiş olduğu bir uykuda dil öğrenme yöntemini seçmişti. Uyku sırasında bir teybin yineleyip durduğu cümleler kişinin belleğine kök salıyordu. Matematikte de aynı şeyi yapabiliyor olmalıydık. Ona kitabı arka arkaya tekrar ettirerek iyice ezberlemesini sağlıyordum. Birkaç tekrardan sonra sıra bana geliyordu. Bu şekilde ilerliyorduk. Bu yolla sonunda teoremleri çarpım tablosunu ezberler gibi mekanik biçimde öğrenmiş oluyorduk. Bu yöntemin kısmen işe yaramış olduğunu kabul etmem gerekir. Matematik hocam, iğrenç Lachaume, benim son derecede gevşek bir halde şunları söylediğimi duysa sevincinden havalara uçardı mutlaka:

"Bir P düzlemine göre simetriyle bu düzlemdeki bir O noktasına göre simetrinin ürünü, O noktasından P düzlemine dik inen D doğrusuna göre simetridir."

Cebir ve geometri ders kitabını sular seller gibi ezberlemiştik. Bütün teoremleri gayet inandırıcı tonlamalarla yineleyebiliyorduk. Temeldeyse bu yöntemin hiçbir sonuç vermediğini itiraf etmek zorundaydık. Cécile bilinçdışımızın tıkanmış olduğunu, bunun sık görülen bir durum sayılabileceğini ve eğitim denen şeyin aslında tıkalı boruları açmaya yönelik bir tesisatçılık işine indirgenebileceğini söylüyordu. Birkaç hafta boyunca didindikten sonra gözle görüleni kabul etmek zorunda kaldık, analitik yöntem elimizde patlamıştı. Gerçi bu, yöntemin kötü olduğu anlamına gelmiyordu, başkalarında er geç işe yarayacaktı mutlaka ama ben ya matematiğe ya da matematik öğrenmeye yönelik olarak psikanalizden türemiş yöntemlere tamamen kapalıydım. Cécile, teoremleri iyice sindirebilmesi için bilinçdışımıza zaman tanınması gerektiğine ve sonucun bir zaman gelip de bir çeşit ışık patlaması ya da bir su kaynağı gibi fışkırıvereceğine inanmış biçimde üsteliyordu. Ne bir tetiklenme ne de bir bağlantı meydana geldi. On beş günün sonunda artık matematik kitabımın tamamını ezbere biliyor olduğum halde tek bir alıştırmayı bile çözemiyordum. İşin kötüsü ve en anlaşılmaz tarafıysa lanet bisikletçinin hızının saatte 4645 kilometreden 4817'ye çıkıvermiş olmasıydı! Baştan başladık. Adam saatte 4817 kilometre yol alıyordu. Psikolojik matematiğin giriş kapısını aramaya uzun zaman devam ettik. Bulamadık. Bu yöntemden son derecede emin olan Cécile perişan olmuştu. Elimden geldiğince onu avutmaya çalıştım. Avutma konusunda hiçbir zaman yetenekli olmamışımdır. İnanç dağları yerinden ne kadar oynatabiliyorsa psikoloji de matematikle o kadar ilgiliydi. Cécile'e bakılacak olursa benim sorunum psikanalitik nitelikte bir tıkanma olmalıydı.

"Babanla sorun yaşıyor olmalısın, öyle değil mi?"

"İyi anlaşıyoruz."

"Matematik otorite demektir. Matematikte tıkanma yaşayan birinin babasıyla ve otoriteyle bir sorunu var demektir."

Bir süre susup bu akıl yürütmenin derinliğine vakıf olabilmeye çabaladım. Ancak düşündükçe karmaşıklaşıyor gibiydi.

"Bizim evde otorite daha çok annemdir."

"Evin reisi odur mu diyorsun yani?"

"Babam otoriter yapılı bir insan değildir. Her şeyi annem yönetir. Babamın umurunda olmaz. Tam tersine, babam için asıl önemli olan yaşamın tadını çıkarmaktır. Şakalar yapar, gülümser, canının istediği şeyi de satar. Eğer senin söylediklerin doğruysa, şu halde benim matematikte hiç sıkıntı çekmemem gerekirdi."

"Annenle sorunun var mı peki?"

"Bir süredir çok kötü durumda değiliz."

"Annen, dedenin yerine otoriteyi temsil ediyor. Onun yerine kendini koymuş. İşte tıkanmanın nedeni bu. Kendine edebiyatla ilgili bir kol seçsen iyi edersin. Nasıl bir şey yapmak senin hoşuna gider?"

"Belki fotoğrafçılık. Sen ne yapmayı istediğinden ne zaman emin oldun?"

Yanıt vermedi. Sessiz kaldı. Sanki belleğinin derinliklerini yokluyormuş gibi gözlerini kısmıştı.

"Bilmiyorum."

"Öğretmen olmak fena bir şey değil."

"Birden içim karardı. Bütün bir ömrünü bizim gibi ahmakların karşısında geçirmeyi hayal edebiliyor musun kardeşim? Sen onlar için yırtınıp duruyorsun, onlarsa senden nefret ediyorlar."

"Çok tuhaf, geçen pazar babam da bana aynı soruyu sordu. Benim ticaret okuluna gitmemi istiyor. Gelecek elektrikli ev aletlerindeymiş."

"Ne korkunç! Şofbenler, çamaşır makineleri satarak mutlu olunmaz ki."

"Çok para kazanıyor ama."

"Senin de istediğin bu mu yani? Olamaz Michel! Sen böyle olamazsın!"

Ertesi gün Cécile bana çalışmalarını bırakmaya karar verdiğini açıkladı. Kendini ömrü boyunca edebiyat öğretmenliği yaparken göremiyordu.

"Belki psikoloji okurum."

Bunun çok iyi bir fikir olduğundan pek emin değildim ama bir şey söylemedim.

"Senin sayende oldu bu kardeşim."

"Ben ne yaptım ki?"

"Seninle konuştuklarımız sayesinde. Sen benim gerçekten konuşabildiğim tek insansın."

"Peki ya Franck?"

İçimi eriten o hüzünlü gülümsemesiyle yüzüme baktı, sonra da önemli bir şey yokmuş gibi omuzlarını silkti. Arkasından yüzü hemen değişiverdi. Bir saniye içinde o acılık gitmiş, yüzü ışıl ışıl olmuştu.

"Cécile, fotoğrafını çekebilir miyim?"

"İstiyorsan. Şu teze takılıp kalmaktan kurtulmanın beni ne kadar rahatlattığını tahmin bile edemezsin."

"Ona inancın var gibiydi."

"Tez hocam komünist, ara sıra da Aragon'la yolu kesişiyor, tek derdi ona yaranabilmek. Eğer Pétainci olsa bana Claudel'i önerirdi. Ben edebiyatı seviyorum, öğretimi değil. Öğretmenlik insanın içinden gelmeli, benimse içimde yok."

O sırada, hâlâ Ren Nehri kıyısındaki Mainz'de bulunan Franck'tan bir kart daha aldı. Her zamanki telgraf üslubuyla yakında döneceğini duyuruyordu. Pierre'den de uzun bir mektup gelmişti. Cécile, zarfı yırtmadan kapağını açtı ve içindeki iki sayfayı nazikçe çıkardı. Onun dudaklarını okurken Pierre'in sesini duyabiliyordum:

Cécile'ciğim,

İki haftadır tek bir Fellah ne gördük ne de duyduk. Belirleme ve müdahale sistemimiz öylesine ileri düzeye ulaştı ki sızıntı girişimlerini neredeyse yüzde yüz oranında engelleyebiliyoruz artık. Kıyıdan ya da daha kuzeydeki Tebessa'dan hâlâ geçebiliyorlar ama bizim burası ve Souk Ahras bölgesi sakin. Bir yaralımız var, hödüğün teki bir radyo anteni takmaya çalışırken çatıdan düştü. Başlıca işimiz Challe hattının çevresindeki mayınları temizlemekten ibaret. Zaman zaman iki ya da üç tane mayına rastlıyoruz. İki gün üst üste pusuya yatsak bile Fellahları yakalamayı başaramıyoruz. Görünüşe bakılırsa bizden vebadan kaçar gibi kaçıyorlar. Üstümüze ateş açtıklarında da o kadar uzaktan yapıyorlar ki nerede olduklarını anlayamıyoruz. Buradan bir şikâyetimiz de yok. Burada olmayı, başkentte ya da Oran'da düzeni sağlamaya çalışmaya tercih ederiz. Hükümet sınırı aşmamıza izin vermiş olsaydı şimdiye kadar onları çoktan un ufak etmiştik bile. Öte tarafta, bizim tam karşımızda bulunuyorlar ve onların tarafına geçmemize izin verilmediğini biliyorlar. Dikenli tellerimizin, gözetleme kulelerimizin arkasında pusuya yatmış olduğumuzu sanıyoruz ama aslında, çölün orta yerinde bizi Tunus'tan ayıran basit bir hattan ibaret olan sınır bizi köşeye sıkıştırıyor, onlarsa karşı tarafta rahat rahat pusu kuruyorlar. Bu herifler, savunmasız çiftçileri, köylüleri gırtlaklayabilecek, onlara işkenceler edebilecek bir avuç ödlek. Bizi gördükleri anda tavşanlar gibi kaçışıyorlar. De Gaulle'ün gelişiyle işlerin değişeceğini, onların içerlerine sokulup hepsini birer sinek gibi ezerek bu işi kökten çözeceğimizi sanmıştık ama hiçbir şey olduğu yok. Artık kimse bir şey anlamıyor.

Bundan altı ay önce zekâ özürlü gözüyle baktığım üç adamın artık en yakın arkadaşlarım olduğunu, bütün günlerimi ve gecelerimin bir kısmını onlarla kâğıt oynayarak geçirdiğimi söylersem içinde bulunduğum tükenmişliğin boyutlarını kavrayabilirsin sanıyorum. Saint-Justçülüğün temel ilkelerini onların üzerinde denemeye karar verdim. Sonuç olarak, madem ezilenlerin uğrunda savaşmamız gerekiyor, bari onların da fikrini alalım, ne istediklerini soralım. Belki bu bizi aynı korkunç hataları yinelemekten kurtarır. Şansıma burada yanımda derin

Fransa'nın proleter sınıfının ideal örnekleri bulunuyor: Ardèche'ten bir çiftçinin oğlu, Saint-Etienne'deki bir mekanik fabrikasında çalışan bir işçi ve Havre'dan bir kamyon şoförü. Eğitim düzeyleri: altıncı sınıf. Bütün muhabbetleri kızlar, futbol ve arabalardan ibaret. Başlıca uğraşıları tıkınmak. Siyaset umurlarında bile değil. Kafalarının içinde neler döndüğünü anlamaya çalışmak için bir neden daha.

Kitabım ilerliyor. Üçüncü defteri de doldurdum. İki tane daha yazarsam kuramım tutarlı ve saldırılara karşı korunmalı hale gelecektir. Ritmim yavaşlıyor. Sonuçla ilgili ağır sorunları çözmem gerekiyor. Saint-Just'ün şu cümlesinin ne anlama geldiğini hesaba katmamışım: "Bu davanın zafere ulaşabilmesi için çok sayıda muhalifi öldürmek gerekecektir." Eski düzenin simgeleri olan, bir avuç yenilmezin ortadan kaldırılmasıyla yetinebileceğimizi umuyordum. İktidarını koruyabilmek uğruna her türlü yola başvurabilecek olan düşmanın direnme kapasitesi konusunda boş hayallere kapılmamak gerekir. Bu ya gerçek bir devrim olacaktır ya da hiçbir şey. Çok fazla ölen olacak ama bugün bu kadar çok kan dökmeye hazır olduğumuzdan emin olamıyorum. Bu zahmete değecek mi? Mutlaka. Halk yanımızda olacak mı? Ondan bu kadar emin değilim. Şimdiki köleleştirilmiş haliyle, burjuvazinin kendisine ihsan etmiş olduğu sefil çıkarları yitirmekten korkarak başkaldırmaya cesaret edemeyecektir. Efendilerinin ellerini yalayan bu kölelerin uğruna savaşmak niye? Doğrusunu söylemem gerekirse bu soruya tam bir yanıt veremiyorum. İnsanları kendilerine rağmen mutlu etmek uğruna ne kadar ileri gitmeliyiz? Çin'de olup bitenler eğitici ve umut verici, bize de yol gösterecektir. Derin bir devrim yolda, sonuçlarınıysa henüz kestiremiyoruz. Terhis edilir edilmez hemen oraya gidip neyi nasıl yaptıklarını yerinde göreceğim. Belki de devrimin eşiğinden içeriye adım atmama Batılı duyarlılığım engel oluyordur. Kim bilir, belki de bir ara aşamaya gerek duyulacak.

Michel denen o küçük aptala Albert Einstein'ın şu sözünü hatırlat: "Matematikle sorun yaşıyorsan endişelenme, inan bana benim sorunlarım çok daha büyük." Bir yıldan fazla zamandır kapalı duran okulu yeniden açtılar ve komutan buralı çocuklara, Poitiersli bir teğmenle birlikte ders

vermemi istedi. Teğmen onlara Fransızca öğretiyor, bir de Bérénice *trajedisini sahnelemeye çalışıyor. Bu yumurcaklar öğrenmeye hasretler, her şeyi hızla kavrıyorlar. Üç aylık müfredatı bir ayda bitirdik. Kendimizi düşmanlarımızın çocuklarını eğitirken buluverdik. Mantıklı mı bu?*

Franck'ın Almanya'da kıçının donduğunu düşündükçe eğleniyorum. O gelinceye kadar savaş bitecek. Ona da yazdım ama cevap vermedi. Mektubumu aldı mı bilemiyorum...

Cécile okumayı bıraktı. Dalıp gitmişti. Mektubu elinden aldım. Güçlükle okuyabiliyordum. Pierre'in el yazısı doktor yazısı gibiydi.

"Endişelenecek bir şey yok. Sakin bir yerdeymiş."

"Yanlış bir şeyler var. Başka bir giriş kapısı daha olmalı. Doğru anahtarı bulmak gerekiyor. Bu arada sen de babana söyle de sana özel ders aldırsın."

Cécile sütlü kahve hazırlamaya gitti. Kahve cezvesi ısınıyordu. Alışveriş için liste yaptı.

"Bunları kendin de alabilirsin."

"Artık bana alışveriş yapmayı istemiyor musun?"

"Evinden dışarı çıktığın yok. En az bir haftadır kapının dışına adım atmadın."

"Benim için alışveriş yapacak mısın, yapmayacak mısın?"

İki tane on franklık banknotla birlikte listeyi bana uzattı.

"Listeye gerek yok. Hepsini biliyorum zaten. Kahve, süt, baharatlı kek, elma. Bunlardan başka bir şey yememeye devam edersen sonunda hasta olacaksın."

"Sen de mi başlayacaksın?"

Beni omuzlarımdan yakalayıp sıktı. Cüssesinden beklenmeyecek derecede güçlüydü.

"Dinle beni kardeşim. Birilerinin bana bakmasına ya da beni korumasına hiç ihtiyacım yok. Ne senin ne de başka birinin. Kendi başımın çaresine bakabilecek yaştayım ben. Eğer arkadaş kalmamızı istiyorsan bir daha sakın bana ne yapmam gerektiğini söyleme! Anlaşıldı mı?"

"Nasıl istersen öyle olsun. Ama çok zayıfsın."

Beni kanepeye yatırıp üstüme çullandı ve gıdıklamaya başladı. Cécile beni gıdıklamaktan çok hoşlanıyordu. Çünkü ben çok gıdıklanıyordum. O da benim kadar gülüyordu. Ben kendimi korumaya çalıştıkça o daha da üstüme geliyordu. Ben ona aynı şekilde karşılık veremiyordum. O hiç gıdıklanmıyordu. Hıçkırık ve feryatlar arasında onu kollarımla havaya kaldırarak kurtulmayı başarabildim. Onu havada tutuyordum. Ter içinde ve soluk soluğa kalmıştım. O da öyle. Kollarım titriyordu. On saniye dayanabildim. Sonra onu bıraktım. Üstüme düştü. Birbirimize yapışmış, bitkin ve mutlu, refleks olarak gülmeye devam ediyorduk. Yanında baharatlı kek ve Britanya'ya özgü tuzlu krepleriyle o günkü kim bilir kaçıncı sütlü kahvemizi içtik.

"Pierre'in Saint-Justçülük kuramı hakkında ne düşündüğünü bana hiç söylemedin."

"Bin kere haklı."

"Diktatörlük bu!"

"Ya bugünkü ne? Demokrasi mi?"

"Olacak şey değil. Bir katliam önceden programlanamaz."

"İnsan hayatta ne istediğini bilmeli!"

Tehlikeli bir konuydu bu. Başka şeylerden konuşmakta yarar vardı. Onunla kavga etmeyi istemiyordum.

"Gitmem gerek. Bu akşam annem eve dönüyor."

Cumartesi günü Lüksemburg Bahçesi'nde fotoğraf seansı yaptık. Tek bir filmim vardı. Medici Çeşmesi'nin, parktaki heykellerin önünde, plak satan büfenin altında poz verdi. Hava güzeldi. Doğru açıyı bulmak, ışığı yakalamak için epeyce uğraştım. Sonunda sinirlendi. Bana acele etmemi, fotoğraflarda çok çirkin çıkacağını, hepsini yırtacağını söyledi. Havuzun kenarına oturdu. Onu yakından kadraja aldım. Yüzünden otuz santim mesafeden. Saçları darmadağınıktı. Bir güneş ışığı onu yandan aydınlatıyordu. Tam o anda gülümsedi. Gözlerinin içi gülüyordu. Gökyüzünün ve ağaçların önünde çok

hoş duruyordu. Dingin ve ışıltılı görünüyordu. Yandan bakışını yakaladım. Bunlar onun benim çektiğim en güzel fotoğrafları oldu. Fotoğrafları ona da gösterdim. Yırtmadı.

13

Annem ve Juliette, Cezayir yolculuklarından bronzlaşmış olarak döndüler. Biz kurşun rengi gökyüzünün altında donarken, onlar güneşin altında sefa sürmüşler. Orada neler olup bittiği hakkında onları sorguya çektik. Pek fazla bir şey görmüş değillerdi. Juliette hariç. Babam ona ağzını açmasını yasakladı.

"Konuşmaya hakkım yok mu?"

"Sesini duymak istemiyorum."

"Neler gördüğümü asla öğrenemeyeceksin!"

Yalnızca annem konuşabilirdi. Her kavşakta paraşütçüler varmış. Kimi zaman gecenin bir yarısı saldırıların patlama sesleriyle uykularından uyanıyorlarmış ve sesin uzaklığına göre patlamanın kentin hangi kısmında olmuş olabileceğini kestirmeye çalışıyorlarmış. Bir keresinde, Bugeaud Caddesi'nde Louise'le birlikte mağazada alışveriş yaparlarken beyaz kasketli biri, bir bankın üzerinde gazetesini okumakta olan bir adama iki el ateş etmiş. Tetikçi, bir Peugeot 203'le son sürat olay yerinden uzaklaşmış. Bankta oturan adamsa yere yığılmış. Kimse de yardımına koşmamış. Yoldan geçenler sanki hiçbir şey olmamış gibi adamın çevresinden dolanıp yollarına gidiyorlarmış. Kaldırım boyunca adamın kanı oluk gibi akıyormuş. Oysa herkes kendi yolunda devam ediyormuş. Bunun dışında ortalık sakinmiş. Philippe dede, Cezayir'den içi rahatlamış olarak geri dönmüştü. Fransız ordusu duruma egemen olabilmişmiş. Orduya ve De Gaulle'e güvenilebilirmiş. Çok yakında olaylar tamamen sona erecekmiş.

"Bir Fransız toprağı asla terk edilmez. İsyan çok kanlı olmuş. Liderleri hapiste."

O ve Maurice, artık Cezayir'de yatırım yapmak için zamanın uygun olduğunu düşünüyorlarmış. Orada kazanılacak çok para varmış. İnsanların büyük çoğunluğu gayrimenkullerini bir lokma ekmek paḥasına satmaya hazırlarmış, yalnızca her şeyin büyük bir gizlilik içinde gerçekleştirilmesi gerekiyormuş çünkü Gizli Ordu Örgütü Fransızların buradan kaçmalarını ya da mallarını terk etmelerini istemiyormuş. Babam aynı fikirde değildi. Ama ona söz düşmüyordu. Yatırım yapmak yerine o bir şube açmayı tercih ederdi.

"Vah zavallı Paul'cüğüm," dedi Philippe, "büyüklük kompleksine kapılmışsın sen. Firavunlara özgü işlere girişmek niyetindesin, oysa ben firavun falan değilim. Gerekenden bir frank bile fazlasını ödeyecek halim yok. Her türlü ek harcama senin cebinden çıkacaktır. Eğitiminden dolayı işletmeden hiç anlamıyorsun, tabii bu da benim suçum. Bu inşaatı tek başına yönetmene izin vermemem gerekirdi."

Babam hiçbir şey söylemeyen anneme doğru döndü.

"Paul, daha iyi düşünmeliydin," diyerek babasını destekledi annem. "Bizim fikrimizi hiç sormadan bu işlere nasıl girişebildin? Sonu ne olacak belli değil. Bizi çok güç bir duruma soktun."

Akşam yemeğinden sonra sofradan kalktığımızda annem mutfakta yüzüme baktı:

"Çok iyi görünmüyorsun Michel, tatil boyunca ne yaptın?"

"Matematik çalıştım."

Hayretle bana baktı. İnanmıyordu.

"Hem de her gün. Ders kitabımı ezberledim. İstersen gösterebilirim."

"İlerleme gösterebildin mi?"

"Matematik çok karmaşık bir şey. İnsan ezberlese bile anlayamayabiliyor, anlamayınca da nedenini hiç bilemiyor. Bana söylendiğine göre psikolojik bir tıkanma yaşıyormuşum."

"Yok, daha neler."

"Anlaşılan sorumlusu ben değilmişim."

"Kimin suçuymuş peki?"

Babam elinde bir yığın tabakla mutfağa, yanımıza gelmişti. Ben az kalsın bunun bir otorite sorunu olduğunu söyleyecektim. Ama çenemi tutmamın daha iyi olacağına karar verdim. Yoksa bitmek bilmez açıklamalara girişmem gerekecekti. Matematikte yaşadığım tıkanmanın iki sorumlusu benden bir yanıt bekleyerek suratıma bakıyorlardı. Omuzlarımı kaldırdım. Psikanalizin en tatsız tarafı buydu, sorunun kaynağını bilsen bile bu çözüm sağlamıyordu.

14

Balto'ya girdiğimde her zamankinden farklı bir hava sezdim. Langırt masaları da oyun makineleri de boştu. Herkes barın tezgâhına oturmuş, alçak sesle konuşuyordu. Kulüpteyse kimse satranç oynamıyordu. Hepsi sessizce yan yana oturmuşlar, hiç gürültü etmemeye özen gösteriyorlardı. Her ne kadar burada genellikle sessizlik hüküm sürüyor olsa bile, bu seferki zorunluydu. Sartre, dalgın bir tavırla bir masada tek başına oturuyordu. Dudaklarının köşesinde duran sigarası, o hiç nefes çekmeden kendi kendine tükeniyordu. Ucundan bir kül yığını boşluğa doğru sarkmıştı. Önünde iki boş kadehle bir tane de son damlasına dek içilmiş olan duruyordu. Jacky üstü siparişlerle dolu tepsisiyle birlikte içeri girerek, bunları masalara hiç de alışıldık olmayan bir özenle dağıtmaya başladı. Sartre'ın yanından geçerken o, boş kadehini Jacky'ye doğru uzattı. Jacky olduğu yerde durdu, Sartre'a özür diler gibi baktı ve kulüpten dışarı çıktı. Birkaç saniye sonra da elinde bir Black&White şişesiyle geri gelip şişeyi masaya bıraktı. Sartre başını kaldırdı. Jacky onun kadehini viskiyle doldurdu. Sartre ona teşekkür etmek için başını salladı, kadehini küçük yudumlarla içmeye başladı, sonra da gözlerini boşluğa dikerek omuzları düşük, yorgun bir ifadeyle hareketsiz oturdu. Bacağının üzerine koymuş olduğu sağ elinde boş kadehi tutuyordu. Kulüpten içeri girenler ortamdaki sessizliğin içine karışıyorlardı. Herkes gözünü merhametle Sartre'a dikmişti. O da bir dolma kalem çıkardı ve gergin bir tavırla çiziktirmeye koyuldu. Tatil sırasında yakınlaşmış olduğum Igor Markiş'in yanına sokul-

dum. Bana sanki bir sırrı paylaşıyormuşuz gibi gülümseyerek içimi rahatlatmak istercesine elini omzuma koydu. Kulağına fısıldadım:

"Ailesinden birini mi kaybetti?"

Igor, soruma şaşırarak duyulması güç bir sesle yanıtladı:

"Camus öldü."

"Albert Camus mü?"

"Araba kazası. Anında ölmüş. Korkunç bir kayıp."

"Yıkılmış görünüyor. Çok yakındılar herhalde."

"Savaş sonrasında arkadaştılar. *Başkaldıran İnsan* çıktığındaysa Sartre, Camus'yü yerle bir etti. Çok kırıcı ve aşağılayıcı davrandı. Birbirlerine çok öfkelendiler."

"Bir arkadaşım bana o kitabı vermişti. Henüz okumadım."

Sartre gerginlikle yazmayı sürdürüyordu. Dolma kaleminin kâğıt üzerinde çıkarmakta olduğu öfkeli hışırtı duyulabiliyordu. Sürekli yazdıklarının üzerini çizip yeniden başlıyordu. Somurtkan bir tavırla ayağa kalkıp kadehini başına dikti. Heyecanlı görünüyordu, kâğıdı masanın üzerinde bırakarak telaşla dışarı çıktı.

Igor ve diğerleriyle birlikte ne yazmış olduğuna bakmak üzere masaya yanaştık. Her tarafı karalanmış haldeki kâğıt parçası neredeyse okunmaz haldeydi. Yalnızca birkaç satır anlaşılabiliyordu. Igor bunları okumaya koyuldu:

"...Onunla darılmıştık. Dargınlık hiçbir şey değil, birbirimizi bir daha hiç göremeyecek olsak da bize verilmiş olan şu daracık dünyada birbirimizi gözden kaybetmeden bir arada yaşamanın başka bir biçimi işte. Yine de bu onu düşünmeme hiç engel olmadı, kitabın sayfası üzerinde onun bakışını hissetmeme, okuduğu gazetenin üzerinde, kendi kendime hep, 'Buna ne diyor? Şu an aklından ne geçiriyor?' diye sorarak... Onun o inatçı, dar ve katıksız hümanizmi, bütün ağırbaşlılığı ve tenselliğiyle zamanımızın büyük ve biçimsiz olaylarına karşı şaibeli bir savaş veriyordu. Ancak buna karşılık, dikbaşlılıkla reddettikleriyle, çağımızın tam kalbinde bulunan bütün Makyavelcilere karşı, gerçekçiliğin altın buzağısına karşı, ahlaki olgunun varlığını kanıtlıyordu..."

Pavel duyduklarına inanamıyormuş gibi sayfayı Igor'un elinden aldı ve şifreyi onun için çözdü. Sonra Vladimir de kâğıdı alıp kendi gözleriyle okudu, ardından sıra Werner'e geldi. Kâğıt parçası bütün grubu dolaştı. Herkes farklı bir fikirdeydi. Imré anlayamıyordu:

"Ben onların düşman olduklarını sanıyordum. 'Birbirimizi gözden kaybetmeden bir arada yaşamanın başka bir biçimi' de ne demek oluyor? Birbirlerine kin duyuyorlar mıydı, duymuyorlar mıydı?"

"Pişmanlık duymak için artık biraz geç," diye atıldı Vladimir.

Her zaman olduğu gibi, birbirlerini dinlemeye zahmet etmeden hep bir ağızdan konuşarak tartışmaya başladılar, yalnızca seslerini daha düşük tutuyorlardı. Virgil, Sartre'ı kınıyor, Gregorios ondan yana çıkıyordu. Tartışmaya başladıklarında az çok doğru kullandıkları Fransızcayı bir tarafa bırakıp ana dillerine dönüyorlar ve böylece birbirlerine daha kolay hakaret edebiliyorlardı. Sartre yanında Jacky ile birlikte geri geldi. Şamata anında dindi. Bizi kendi yazdıklarını okumak üzere bir araya toplanmış halde yakalamıştı. Hoşnut görünmüyordu, aceleyle üzerimize doğru gelerek kâğıdı Leonid'in elinden çekip aldı, onu çantasına yerleştirdi ve çantanın içinden çıkardığı bir tomar banknotla hesabı ödedikten sonra tek kelime etmeden kulüpten ayrıldı. Herkes olduğu yerde taş kesilmişti. Igor'a neden bu kadar sarsılmış göründüklerini sordum.

"Çünkü bütün dertlerimiz burada."

15

Son birkaç haftadır ev, yeni mağazanın açılışıyla çalkalanıyordu. Dünyanın sekizinci harikasıydı bu. Babam, süsleme çalışmaları için bu kadar çok para harcamakta hiçbir yarar görmeyen Philippe'e karşı çetin bir savaş vermek zorunda kalmıştı.

"Hepsi göz boyamaca. Delaunay adının bir itibarı var. Temizlik adına bir badana yapmak doğal bir şey. Ama şıklık uğruna her şeyi yıkıp dökmek olacak şey değil!"

Eğer annem dengeyi onun tarafına doğru eğmeseydi, babam bu mağaza çarpışmasını hayatta kazanamazdı:

"Bak baba, sen bu mağazayı bana bıraktın. Artık onu ben yönetiyorum. Senin de gördüğün üzere bayağı da iyi gidiyor. Paul haklı, kendimizi yenilememiz gerekiyor."

"Caddeye bakan bir vitrin, her yerde mermerler ve neonlar, döner kapılar için büroları birinci kata, atölyeyi bahçeye taşımak ve hâlâ yepyeni olan tabelamı değiştirmek için milyonlar harcamak razı olacağım bir şey değil kızım. Müzik de nereden çıktı? Bu nasıl saçmalıktır böyle! Opera değil ki burası. Mağazayı yöneten sen olabilirsin ama sahibi hâlâ benim. Bu hali fazla büyük, fazla güzel. Bizim müşteri kitlemiz halktır. Bunu hiç unutmamamız gerek. Lüks bu mahalleye yakışmaz. Hayatta olduğu gibi ticarette de insan kıçına göre don giymeli."

Kendisine karşı gelindiğinde annem anında tepki veren cinsten bir kadın değildi. Susar, sabreder, içten yanardı. Onun sessizliğine hiç güven olmazdı. Yıllar boyunca babasını desteklemişti. O pazar

öğleden sonrasında Philippe içindeki zehri akıtırken annemin yüzü katılaşmıştı.

"Baba, üzgünüm ama bugün artık patron benim. Kararımı verdim. Neyse o, başka türlü de olmayacak."

Babamın deyişini bu şekilde kullanmış olmasından hayrete düşerek Juliette, babam ve ben birbirimize bakakaldık. Philippe de ne diyeceğini şaşırmış görünüyordu ve aralarındaki mesafeye karşın babam onu avutmaya çalıştı:

"Gösterişli bir mağazadan alışveriş etmek insanların gururunu okşar. Onların aklını başından almamız gerek. Artık küçük esnaf devri kapandı. Daha az kâr payıyla satacağız. Siparişlerimiz iki üç kat artacak. Şimdikinden daha çok kazancımız olacak. Reklam yapacağız."

"Mahalle reklamı demek istiyorsun yani."

"Gerçek reklamı kastediyorum. Radyoda ve *France-Soir* gazetesinde!"

Dedem ayağa kalktı, bize bir avuç zekâ özürlüymüşüz gibi baktı ve peşinde gölgesi gibi dolaşan Alice ninemle birlikte bozum olmuş bir halde çıkıp gitti. Altı ay boyunca onları hiç görmedik. Açılışa da gelmediler.

Gobelins Caddesi'ne gittim. Bana kocaman görünen o eski tabelanın yerini şimdi iki katı büyüklükte, son sürat yanıp sönen ışıkları olan, saati ve hava sıcaklığını gösteren bir yenisi almıştı. Italie Meydanı'ndan bile görülebiliyordu. Açılıştan bir önceki gün inşaat sahası tam bir mahşer yerine dönmüştü. Yarım yüzyıldır yerinden hiç kıpırdamamış olan o ağırbaşlı, tekdüze, renksiz dükkân şimdi yerini ön cephesi beyaz mermerden, banyolar, küvetler ve mutfak gereçleri için bir sergi salonunu andıran ışıl ışıl ve son derecede modern bir mağazaya bırakmıştı. Tıpkı bir Şarlo filmindeymiş gibi hareket eden, yaşayan bir yerdi burası. Annem, babasını dinlemediğine pişman olduğunu, felakete doğru gitmekte olduklarını söyleyerek babamın peşinden ayrılmıyor, babamsa hâlâ hiçbir şey

hazır olmadığı için mimarın yakasından düşmüyordu. Onu, ağzını burnunu dağıttıktan sonra bir de mahkemeye verip her şeyini elinden almakla tehdit ediyordu. Mimar, yeterince hızlı çalışmadıkları için işçileri azarlıyor, işçilerse gecikmenin merdiven tepelerine ya da asma tavanlara tünemiş, ince ayar yapmayı bir türlü bitiremeyen ama tavandan gelmekte olan *Kwai Köprüsü* filminin ezgisini bastıracak şekilde var gücüyle haykıran iki metrelik İtalyan ustabaşılarından dolayı kimsenin bir şey diyemediği elektrikçilerden kaynaklandığına yeminler ediyorlardı. Bu ustabaşı çok da cana yakın bir adam değildi. Eskiden Cinecittà stüdyolarında ışıkçılık yapmıştı ve şimdi de buradaki işini fazlasıyla ciddiye alıyor, spotların başında uğraşıp didinerek her bir fırını sanki güzel bir film yıldızıymış gibi aşkla ve esinle aydınlatmaya uğraşıyordu. Müstakbel satıcılar ıslıkla *Kwai Köprüsü*'nü çalarak malzemeleri ambalajlarından çıkarıyor, yerlerine yerleştiriyor, ovalayıp parıldatıyorlardı. Babam onları bir orkestra şefi gibi yönetiyor, sağa sola emirler yağdırıyordu. Tiz ve keskin bir gürültü bizi yerimizden sıçrattı. Hoparlörleri ayarlamakla görevli adam paniğe kapılarak ses sistemini fişten çekti. Birkaç başarısız girişimden sonra nihayet orkestrayı yeniden başlatarak, ıslık çalanların sağır edici sesini bastırmayı başardı. Mimar, babamın peşinden koşarak ona yirmi tane kadar kâğıt uzatıyor, babamsa bunlara bakmayı reddediyordu. Adamı anneme havale etti ve o da kuşkulu gözlerle kâğıt tomarını inceledi. Mimar, kâğıtları imzalaması için anneme kalemini uzattı.

"Bu ne böyle?"

"Çalışmalar için ek masraflar."

"Sesi biraz kısın!" diye haykırdı babam.

Annem telaş içinde bordroları gözden geçirdi.

"Olacak şey değil. Olamaz! İmzalamıyorum. Dolandırıcılık bu! Duydunuz mu beni?"

"Kocanız demişti ki..."

"Söyleyin de o ödesin! Ben başta anlaştığımızın üzerine bir kuruş ödemiyorum!"

Her ikisi de bağırarak birbirlerinin sesini bastırmaya çalıştılar. Annem, hükümet tarafından ruhsat verilmiş ve kendisinin iki katı ağırlığında biri bile olsa, bir mimarın karşısında sinecek cinsten bir kadın değildi. Yönetim meseleleriyle hiç ilgilenmeyen babam birden dışarıda acil bir işi olduğunu hatırlayarak arka kapıdan sıvışmıştı. Annem, mimarla birlikte onu aramaya koyuldu. Kimse onu çıkarken görmemişti. Ortadan kayboluşu heyecan yarattı. Mimar aptal yerine konduğuna inanıyordu. Anneminse en küçük bir kuşkuya bile tahammülü yoktu. Her ikisi de son derecede yaman olan avukatlarını aramaya yeminler ederek, birbirlerini en korkunç davalarla tehdit ettiler. Üstelik her ikisi de kazanacaklarından emindiler: Mimarın kolu her yere uzanıyordu, anneminse yüksek yerlerde tanıdıkları vardı. Söylediklerine bakılacak olursa içlerinden biri ömrünün sonuna kadar pişman olacaktı. Annem telefonu açarak bir numara çevirdi. Avukatı yerinde yoktu. Mimarın bürosundan kendi avukatını aramasınaysa izin vermedi. Mimar işçilere inşaatı terk etmelerini emretti. Annem işlerini yarıda bırakırlarsa paralarını ödememekle tehdit etti ve iki arada kalmış olan adamlar ne yapacaklarını bilemediler. Tam o anda babam yeniden ortaya çıktı. Onun belirmesi ortalığı yatıştıracak yerde tam aksine hem mimarın hem annemin hem de bu işin hemen çözülmesini isteyen İtalyan ustabaşının öfkesini daha da katladı. Bu paniği görünce ben pes ettim. Eve dönüp *Başkaldıran İnsan*'ı okumaya başladım.

Babam eve ertesi sabahın ilk saatlerinde bitkin bir halde geldi. Ses sistemi hariç mağaza hazırdı. Babam halinden hoşnut görünüyordu. Öfkeli mimar ve ek masraflarla ilgili sorun çözülmüş olmalıydı. Bu konudan hiç söz etmediler. Babam büyük hücum öncesinde iki saat dinlenebilmek üzere yattı. Annem ne giyeceğine bir türlü karar veremiyordu, bana da fikrimi sordu. Fazla tüccar işi olmayan şık bir kıyafet ile ailenin geleceği açısından hayati önem taşıyan bir açılışa yaraşır düzeyde olmayacak gösterişsiz bir kılık arasından hangisinin tercih edilmesi gerektiği konusunda belirgin bir fikrim

yoktu. Ben bu ikilemi çözmeye uğraşırken annem de bana sanki daha önce hiç görmemiş gibi büyük bir dikkatle baktı.

"Peki sen ne giyeceksin?"

"Bunu işte."

"Blucin mi? Çıldırmışsın sen!"

Dolabımı gözden geçirdi. Baldırlarımın altına kadar uzanan üç tane gri pantolonum ve dizleri yamalanmış, eski ve daralmış bir tergal takım elbisem vardı.

"Okula giderken ne giyiyorsun?"

"Şunlardan birini. Blucin giymemize izin vermiyorlar."

"Bir bu eksikti. Hata bende. Sana yeteri kadar özen göstermiyorum."

Hemen Saint-Michel Bulvarı'ndaki giyim mağazalarından birine koştuk. Bizimle patron ilgilendi. Annem bundan yararlanarak onu da eşiyle birlikte açılışa davet etti.

"Çocuğun giysiye ihtiyacı var. Sorun şu ki sürekli boyu uzuyor."

"Lastikli pantolonu tercih edebilirsiniz, pantolonda bir devrim yarattı."

Bana benimle birlikte boyu uzayacağı söylenen üç tane pantolon verdiler. Düzeltmelerin yapılması için biraz bekledik.

"Mimar konusunda bir çözüm bulabildiniz mi?"

"Sen bunu nereden biliyorsun?"

"Dün akşam mağazaya uğradım."

"Onunla uzlaşmaya vardık. İçim rahat şimdi."

"Önceden anlaşmamış mıydınız?"

"Ek çalışmalar söz konusu olunca adam babanın saflığından faydalanmak istedi. Biraz bekledik, yola geldi."

"Dünkü halinden hiç de..."

"Ticaret bu Michel. Bir gün anlayacaksın."

Manidar bir tavırla başımı salladım.

"Aklıma gelmişken, ağabeyin nerelerde? Hiç görünmüyor. Ortadan kayboldu."

"Franck neler çevirdiğini bana hiç anlatmaz."

"Belki de şu... kızla birliktedir."

"Ona da bir şey anlatmıyor."

"Onun evinde mi kalıyor?"

"Sanmıyorum."

"Demek ilişkileri ciddi değil. Belki de yeni sevgili bulmuştur."

Biraz kuşkulanmıştım. Annem, babam gibi ya da çoğu insan gibi laf olsun diye konuşmazdı. Enzo bir keresinde onun sanki kafasının arkasında başka düşünceleri varmış gibi konuştuğunu söylemişti. Bu lafı açması hiç de hoşuna gitmemişti. Yüzüne sürekli yapıştırmış olduğu gülümsemesi de bu izlenimi güçlendiriyordu. Beni sorgulamayı sürdürdü. Kızı tanıyor muydum, nasıl biri olduğunu, neler yaptığını biliyor muydum? Bu konuyu annemle konuşmak hiç de içimden gelmiyordu. Doğru sözcükleri bulabilsem bile annem Cécile'i anlayamazdı. Birbirlerinden kilometrelerce uzaktaydılar. Franck ikisinin arasında bir çatışma kaynağı olmaktan öteye gidemezdi. Aptal rolü oynadım. Annem üsteledi. Hakkında çok şey biliyor ya da biliyormuş gibi görünüyordu. Ağabeyinin Cezayir'de bir teğmen olduğundan, evden gizlice çıktığım o meşhur gece onun veda partisine gitmiş olduğumdan, anne ve babaları bir trafik kazasında öldüğünden beri iki kardeşin yalnız yaşamakta olduklarından haberdardı. Franck ona bazı açıklamalar yapmıştı. Gözlerimi kocaman açtım, masum bir tavır takındım ve omuzlarımı kaldırdım. Sessizlik oldu. Annem sabırsızlıkla birkaç kere saatine baktı. Kuafördeki randevusunu kaçırmaktan korkuyordu.

16

Uğur getirmesini istermiş gibi babam açılış için evlilik yıldönümleri olan 22 Kasım'ı seçmişti. Annem bu tarihi hiçbir bahaneyle duymak istemiyordu. Aynı zamanda kardeşi Daniel'in ölüm yıldönümüydü çünkü. Babamın ısrarı üzerineyse boyun eğmek zorunda kaldı. Babam herhangi bir konuda kendi istediğini ona dayatmış olmasına inanamıyor olmalıydı. Aslında annem bütün bu ek çalışmalar yüzünden bir taşla iki kuş vurabileceğini öngörmüştü: Böylece açılış en az birkaç hafta gecikecek ve kendisini de Philippe'in istilacı vesayetinden kurtarmış olacaktı.

Açılışın öğleden sonra saat dörtte başlayarak akşam boyunca sürmesi düşünülmüştü. Ben de hazırlanmak üzere eve döndüm. Yanımda getirmiş olduğum paketlerin verdiği kıskançlıkla Juliette "giyecek hiçbir şeyim yok" havalarına girdi ve gazetecilerin gelecekleriden emin olmak için telefonun başından ayrılmayan babamdan ağzının payını aldı. Babamı duyan bu açılışın Drugstore'dan bu yana Paris'in gördüğü en önemli ticaret olayı olduğunu sanırdı, üstelik babam ikna edici konuşmayı da iyi bilirdi. Telefonu heyecanla kapattı.

"*L'Aurore* geliyor!"

Listesini eline alıp bu sefer de *Elle*'i aradı.

Juliette kararsızları oynayarak benim odama geldi. Örnek küçük kız gardırobu aslında seçeneklerle doluydu. Onu kapı dışarı ettim. Neron'un heyecan dolu bakışları altında yeni giysilerimi ambalajlarından çıkardım. Takım elbise beni yetişkin bir erkek gibi gösteriyordu. Kravatı da takınca, saçlarımı yatırıp omuzlarımı

dik tutarsam, ellerimi de cebime sokup gülümsemeden durursam on altı on yedi yaşında sanılabilirdim. Annem eve, çok gurur duyduğu kabarık ve parlak, sarı bir permayla geldi. Yaptığı alışverişin sonucunu görsün diye ben karşısında dönerken birden annemin yüzü dağıldı. Banyodan babamın avaz avaza bağırdığı duyulmuştu:

"*La donna è mobile, qual piuma al vento, muta d'accento, e di pensiero...*"

Annem bir sıçrayışta ayağa kalktı. Tartışmalarını uzaktan duyabiliyordum:

"Çıldırdın mı da böyle bağıra çağıra şarkı söylüyorsun? Bütün apartman duyacak."

"Şarkı söylemek de mi yasak artık?"

"İtalyanca olursa evet. Komşuların aklına fikirler sokmaya hiç gerek yok."

"*Rigoletto* bu, Verdi!"

Banyonun kapısı sertçe çarptı. Annemin ayak sesleri koridorda yankılandı. Babam tenor sesiyle yeniden "La donna è mobile"yi söylemeye koyuldu.

Annemin sesini yükseltmeden bağırmak gibi az bulunur bir yeteneği vardı.

"Paul, derhal kes şunu!"

Almanya'dan döndüğünden beridir Franck hiç ortalıkta yoktu. Yüzünü çok az görebiliyorduk. Eve rüzgâr gibi geliyor, buzdolabına koşup ne bulursa onu yiyor, odasına girip kapısını kilitliyor, yüzünde bir kumpasçı ifadesiyle saatlerce telefonda konuşuyor, sonra da kimseye haber vermeden çekip gidiyordu. Cécile onun peşinden koşturuyordu. Evi sık sık arıyor, mesajlarını ona iletmediğim için bana sitemler ediyordu. Franck ona hiç haber vermiyordu. Geceleri evde yatmıyordu. Onunla birlikte de değildi. Cécile endişeleniyordu. Ağabeyimin neler karıştırdığından hiç kimsenin haberi yoktu.

Yeniden göründüğü gün Franck'ın yüzünde kötü günlerine özgü bir ifade, gözlerinin altında torbalar ve bir haftalık sakalı

vardı. Annem ona çıkıştı. O da hiç duraksamadan babamı savunmaya geçti.

"Yıllardır komşuların yüzünden canımıza okuyorsun. Onların ne düşünecekleri kimin umurunda? Burada boğuluyoruz biz. Evin içinde çoraplarla yürümemiz gerek. Radyonun sesini açamayız. Yetti artık!"

Annem çileden çıkmıştı.

"İnsan komşularına saygı göstermek zorundadır. İyi insanlar onlar, sana onlar hakkında böyle konuşmayı..."

Franck, onun söylediklerine daha fazla kulak asmadan mutfak masasına oturup kızarmış tavuktan ne kaldıysa tüketmeye koyuldu. Annem öfkesine egemen olmak için çaba harcadı.

"Eve geldiğine sevindim. Açılış için hazırlanman gerek."

"Ah, hiç uygun bir gün değil. Gelemem."

"Nedenini öğrenebilir miyim acaba?"

"Hücre toplantımız var. Hazırlanmam gerekiyor."

"Belli ki bugün başıma gelmedik kalmayacak."

"Benim gelip gelmemem ne değiştirecek sanki? Sizin bana ihtiyacınız yok, oysa partinin var."

"Boktan partinin toplantısı için mi aileni yüzüstü bırakıyorsun yani?"

"Birileri karaborsacılıkla semirirken kurşuna dizilenlerin partisi o senin boktan parti dediğin, bilmem anlatabildim mi?"

"Hayır, anlamadım," dedi annem buz gibi bir sesle. "Ne demek istiyorsun yani?"

"Ah, doğru ya, Delaunay ailesinin savaş sırasında nasıl kahramanca davrandıklarını unutmuşum. Yiğit Daniel Dayı. Adamcağız boşu boşuna ölmedi."

"Seni böyle konuşmaktan men ederim! Çok aşağılıksın."

"Delaunay ailesi savaş sırasında zenginleşmedi mi?"

"Yalan bu! Aklandık biz."

Babam tartışmanın tehlikeli bir yola sapmakta olduğunu sezerek ortamı yatıştırmayı denedi:

"Franck, bunlar geçmişte kaldı. Ben beş yıl boyunca esir kampında yattım ama şimdi artık Almanlarla dostuz. Sayfayı çevirdik ve böylesi çok daha iyi oldu. Ben artık geleceği ve ailemizi düşünüyorum. Sen de aynı şeyi yapsan iyi edersin."

"Beni dinle baba, bu toplantıya gitmem gerek. Çok önemli bu."

"Sorarım sana, açılıştan daha önemli ne olabilir sanki?"

"Göreceksin!"

Bu konu burada kapanabilirdi. Milyonlarca benzeri gibi bir aile kavgası. Herkes kendi köşesine çekilir ve üç gün sonra her şey unutuludur. Kimse kimseye kin gütmezdi. Hayat önceki gibi devam ederdi. Annem doğruldu ve her bir sözcüğün altını çizerek şöyle dedi:

"Özür dileyeceksin Franck. Söylediklerini geri alacaksın."

Uzun bir sessizlik oldu. Annemin gözleri parıldıyor, yüzündense kararlılık okunuyordu. Franck'ın buna karşılık vereceğini biliyordum ve içten içe versin istiyordum, bu da insanın o yaşta ne kadar aptal olabildiğini kanıtlıyor.

"Özür dilemeyeceğim. Yalnızca gerçekleri söyledim."

"Ya sözlerini geri alırsın ya da şu kapıdan çıkıp gidersin!"

Franck elinde tavuk buduyla ayağa kalktı. Babam son bir çareye başvurdu:

"Haydi, sakin olalım. Dinle Hélène, sinirlenmenin kimseye bir faydası yok. Madem açılışa gelmeyi istemiyor kendi kaybeder, şampanyadan içemeyecek o halde."

"Koynumda yılan beslemeye hiç niyetim yok benim. Hemen özür dileyeceksin!"

Franck, tavuk budunu mutfağın öbür ucuna fırlattı.

"Bir daha beni kolay kolay göremeyeceksiniz!"

Hemen odasına koşup aceleyle bir çantaya giysi doldurdu. Kapıyı çarpıp çıktı. Biz neler olduğunu anlamaya çalışıyorduk. Gerginlik anlarında susmayı bilmek gerekir. İlk konuşan kaybeder. Babam ağzının içinde geveledi:

"Öyle demeyecektin!"

Annem patladı. Hıncını ondan çıkardı. Komşuların duyacağı şekilde hem de. Franck yoldan çıkmıştı, onun terbiye görmemiş olmasının, Marini ailesinin siyasi fikirlerinin bedelini ödüyorduk şimdi. Kim ne derse desin Delaunay ailesinde bir çocuk annesine karşı böyle laflar ettiğinde babasının hiç tepki vermeden ot gibi orada durduğuna asla rastlanmamıştı. Sonra alışılmadık bir şey oldu. Babam hiç düşünmeden söyleyeceklerini içine atıp fırtınanın geçmesini bekleyeceği yerde yumruğunu masaya vurdu. Öyle şiddetli vurdu ki kristal vazo devrildi. İçindeki sular parkeye aktı. Kimse engel olmayı aklına bile getirmedi.

"Sus!" diye haykırdı babam. "Oğlunu evden kovdun! Mutlu musun?"

"Merak etme, geri gelecektir."

"Sersem!"

Annem öylece kalakaldı, biz de öyle. Babam banyoya geri döndü. Şarkı söylemedi.

Bir saat sonra evin girişinde bir araya toplandık. Babam siyah deve yününden en güzel takımını giymiş, adeta parfümle yıkanmıştı. Juliette koridordaki kanepede onun yanına oturmuş, ayaklarını sallayarak bekliyordu. Babamla el ele tutuşmuşlardı. Ben de yanlarına gittim. Oturmam için yer açtılar. Ben de babamın öteki elini tuttum. Annem Chanel tayyörünü giymiş olarak geldi. Bize hiç bakmadan önümüze geçti. Ayağa kalktık.

"Geç kalıyoruz," dedi babam ifadesiz bir sesle.

Yeni mağazamızın açılışına değil de kendi cenazemize gidiyormuş gibi bir halimiz vardı. Tam evden çıkmak üzereyken telefon çaldı. Babam içeri koştu. Franck'ın aradığını sanmıştık. Babam ahizesini bana doğru uzattı.

"Sanaymış."

Arayan Cécile'di. Sesi boğuk çıkıyordu.

"Yalvarıyorum Michel, buraya gel!"

"Ne oldu?" diye haykırdım.

"Gel, ölüyorum!"

Bir daha söylemesine gerek kalmadı. Hemen kendimi merdivenlere attım. Annemin arkamdan bağırdığını duydum:

"Nereye gidiyor bu?"

Çılgınlar gibi koştum. Yeterince hızlı yürümeyen insanları itiştiriyordum. Hiç durmadan Saint-Michel Bulvarı'nı aşıp Grands-Augustins Rıhtımı'na vardım. Merdivenleri üçer üçer tırmandım. Kapının önüne vardığımda ciğerlerim patlamak üzereydi. Soluğumu toplarken zili çaldım, kapıyı yumrukladım. Kimse açmadı. Anahtarımla kapıyı açtım. Bütün odaların ışıkları yanıyordu. Kocaman dairenin içinde koştururken bir yandan da sesleniyordum. Cécile'i banyoda yerde baygın yatarken buldum. Adını haykırdım. Hiçbir tepki vermiyordu. Yüzü solgundu. Onu şiddetle sarstım. Bir bez bebek kadar gevşekti. Kulağımı kalbine dayadım. Güçlükle çarpıyordu. Ne yapacağımı şaşırmış haldeydim. Kımıldasın, doğrulsun diye bekliyordum. Oysa hareketsiz yatıyordu. Bacaklarım titriyordu. İçimden bir ses, "Seni küçük aptal, paniğe kapılmanın sırası değil," deyip duruyordu. İtfaiyeyi aradım. Bir adam bana adresi sordu ve hemen geleceklerini söyledi. Hayatımın en uzun yirmi dakikası oldu bu. Bir eldivenin içine soğuk su doldurup Cécile'in alnına bastırdım. Onun elini öptüm. Yüzünü okşadım. Kulağına bir yakarış fısıldadım: Gitme Cécile, yanımda kal, sana yalvarıyorum. Ona sıkıca sarıldım. Onu kollarımın arasına alıp bütün gücümle sıktım, onu koruyabilmek için, gitmesine engel olabilmek için. Onu kucağımda bir bebek gibi pışpışladım. O sırada, lavabonun altına yuvarlanmış olan şişeyi fark ettim. İtfaiyeciler geldiler ve ona bir oksijen maskesi taktılar. Şişeyi onlara verdim. İçi ilaç kutularıyla tıka basa dolu olan ecza dolabını karıştırdılar. İtfaiyecilerden en yaşlısı bana onun hasta olup olmadığını sordu. Ona hayır demek istedim ama ağzımdan çıkmadı. Ona bir iğne yaptılar. Adam bir plastik torba alarak dolabın içindekileri buna doldurdu. Onu bir sedyeyle aşağıya taşıdılar. Çılgınca bir süratle Paris'in öbür ucuna yol aldık. Siren korkunç bir gürültü çıkarıyordu. Camın arkasından

Cécile'in iki itfaiyeci tarafından tutulurken sallanmakta olduğunu görüyordum. Cochin Hastanesi'ne varınca onu acil servise taşıdılar. Beyaz gömlekli genç bir doktor, yanında bir hemşireyle birlikte bana sorular sordu. Onlara işe yarar bir şey söyleyemedim, yalnızca bir arkadaşı olduğumu ve ondan bir telefon aldığımı söyleyebiliyordum. Anladığım kadarıyla evinde orada bulunmaması gereken bir yığın ilaç bulmuşlardı. Acil servisin girişinde bir iskemlenin üzerinde oturup kaldım. İtfaiyeciler ile polis memurları, can çekişen hastalar, kan kaybeden yaralılardan oluşan iç ezici yüklerini buraya boşaltıp hiç bitmeyen mekiklerini dokumaya devam etmek üzere yeniden yola düşüyorlardı. Bir hemşire bana doldurmam için bir hastaneye kabul formu verdi. Verilmesi gereken yanıtlardan birçoğunu hiç bilmiyordum. Adamın biri, karın bölgesi kan gölüne dönmüş, feryat figan bir kadını içeri soktu. Duyduğum kadarıyla kadın kendi kendine kürtaj yapmaya kalkışmış. Gözlerimi yumdum.

Bitmek bilmez, karanlık bir koridor boyunca Cécile'i arayarak ilerliyordum. Kapıları açıp bakıyordum. Hastane odaları boştu. Kimilerinin duvarlarında kan lekeleri görülüyordu. Acı dolu, tiz çığlıklar bana bu ıssız koridorlar ve merdivenler dolambacı içinde yol gösteriyor, ben kaynaklarını belirleyebilmek üzere durduğum andaysa kesiliveriyorlardı. İğrenç bir koku soluğumu kesiyordu. Dehşet içinde ellerimin bokla kaplı olduğunu fark ettim. Birden yanımdan, sersemlemiş bir adam beni hiç görmeden geçip gitti, kolu omzundan kopmuştu. Cécile feryatla beni çağırıyordu. Onu bulamıyordum. Dipte, bir acil çıkışın yeşil ışığını fark ettim. Buradan kaçmak üzere oraya doğru atıldım. Ben koştukça ışık uzaklaşıyordu. Cécile'in feryatlarını duyduğum halde onlara sırtımı dönüyordum. Acil çıkışa ulaşmak üzereydim. Kendimi kurtarmak için kapıyı itiyordum. Devasa bir el beni omzumdan yakalayarak sarsmaya başladı. İrkildim ve uyku sersemliği içinde doğruldum. Genç doktor, kaşları yay gibi kalkmış yüzüme dikkatle bakıyordu.

"Beyefendi, beyefendi... Arkadaşınız tehlikeyi atlattı. Şimdilik."

"Bir sorun mu var?"

"Bir fili uyutmaya yetecek kadar ilaç yutmuş. Midesini yıkadık. Uyanmasını bekleyeceğiz."

"Ters giden bir şey oldu mu?"

"Olabileceği en iyi durumda şu anda."

"Onu görebilir miyim?"

"Hayır. Uyuyor. Yarın gelin."

"Onu görmeden gidemem!"

Doktor, baş belasının teki olduğumu anlamam için derince bir iç çekti. Arkasını dönüp tek kelime etmeden uzaklaştı. Kapının bir kanadını açık tutarak beni içeri çağırdı. Cécile, bir odayı beş hastayla paylaşıyordu. Yanındaki yatakta yaşlı bir kadın kımıldanıyor, sayıklıyordu. Cécile düzenli soluk alıp vererek, yüzünde sakin bir ifadeyle, sağ koluna bir serum bağlanmış halde uyuyordu.

"Ne zaman uyanır?"

"Öğleye doğru."

Eve sabahın dördünde gittim. Zili çaldım, kapı hemen açıldı. Babam beni kollarının arasına aldı.

"İyi misin koca adam?"

Annem beni soru yağmuruna tuttu. Nereden geliyordum? Neler yapmıştım? Onu nasıl kaygılandırdığımın farkında mıydım? O ne yapmıştı da Tanrı ona böyle oğullar vermişti? Babam ona susmasını ve beni rahat bırakmasını söyledi. Annem makine gibi devam ediyordu. Neden koşup gitmiştim öyle? Franck'ın yanında mıydım? Cécile'le mi birlikteydim? O kız ne diye bana telefon etmişti? Neler olmuştu? Ona sakin bir sesle şöyle dedim:

"Hiçbir şey olmadı."

Odama girdim. Kapıyı kapattım. Onlar kapının ardından benim hareketlerimi gözetliyor, sesimi dinliyorlardı. Uzaklaştıklarını duydum. Uykum yoktu. Yatağımın üzerine oturdum, Neron da gelip bana sokuldu.

Acı bir tadı olan, o karanlık günlerden biri olmuştu bugün, insanın yaşamının saçmalığın içine yuvarlandığı, kum tanecikleri gibi avucunun içinden kayıp gittiği o günlerden biri. Biraz, annemle babamın mutsuz evliliklerinin başladığı, Daniel dayımın ölüm haberini aldıkları o gün gibi. Bugün de öyle karanlık bir gün olmuştu. Yalnızca açılışın mahvolması ve Cécile'in intihar girişimi yüzünden değil, aynı zamanda Franck ile annem arasındaki kavga yüzünden de. O anda kimse bunun üzerinde fazla durmamış, benim ortadan kayboluşum onların ağız dalaşını unutturmuştu. Oysa bu, o gün olan biten her şeyin en ciddisi olduğu halde hepimiz ortalığın yatışacağını sanıyorduk. Her ailede yaşanan türden aptalca bir atışmaydı işte: biraz gerginlik, öfke, yorgunluk, seslerin yükselişi, nahoş yorumlar, çok da inanılmaksızın söylenen ve telafisi olmayan sözcükler, en sonunda da üçüncü perdenin büyük sahnesi. Annem ve Franck aynı mizaçtaydılar ve her ikisi de ödün vermeye hiç yatkın değildiler. Yirmi beş yıl boyunca ne görüştüler ne de konuştular. Bu yitik yaşam süresince o günü sık sık düşünmüş, bu noktaya neden ve nasıl geldiklerini, zaman geçtikçe ne olduğu bile hatırlanamayan boş şeyler yüzünden birbirlerine ölümüne kin tutmaya gerçekten değip değmediğini sorgulamış olmalılar. Belleğimiz kötü anıları silip yalnızca en iyi olanları koruyacak şekilde yapılmıştır. Yirmi yıl sonra bir gün babamla çene çalarken bana bu soruyu sordu. O kavganın çıkış noktasını unutmuştu. Benim de hatırlayabilmek için kendimi zorlamam gerekti. Böyle olacağını bilseler barışırlardı ama kimse geleceği tahmin edemiyor. Yalnızca günbegün yaşayabiliyoruz. Öngörülerimiz, üzerinde düşündüğümüz tasarılarımız sonunda gülünç ve bulanık kalıyor. Annemin küçük hesapları felaketle sonuçlanmıştı. Ailemiz için bir umut ve kutlama günü olması gereken o açılış günü, sağlam binanın çatlamaya başladığı gün olup çıkmıştı.

17

Igor Markiş, yedi yıldan beridir Fransa'da yaşıyordu. Leningrad'ı hangi koşullar altında terk ettiği konusunda konuşmaya hiç yanaşmıyordu. Diğerleri gibi onun da nedenleri siyasi olmalıydı. Bu konuyu açtığım zaman yüzünde mesafeli bir gülümseme belirirdi. Werner Toller'le birlikte ikisi kulübün kurucularıydılar. İdari formaliteler konusunda danışma bürosu görevi görüyorlardı. Akılları fikirleri tek bir şeydeydi: belgelerinin tam olması, rutin bir kimlik kontrolü sırasında tutuklanmamak, sınır dışı edilmemek, nihayet valizlerini ellerinden bırakabilmek, geçmişi arkada bırakarak yeni bir hayata başlayabilmek, yeniden çalışabilmek. Kurallara uygun olmak onlar için bir saplantıya dönüşmüştü. Bir sığınmacının sonu hiç gelmeyen endişesini, canını zor kurtardıktan sonra adına vilayet memuru denen o gizemli düşmana karşı savaşmak zorunda oluşunu ancak kendini kurallara aykırı durumda bulmuş kişiler anlayabilirler. Aralarında sıkça kendi hükümetleri hakkında tartışır, içlerinden hangisinin daha titiz, daha sağı solu belli olmaz, daha kâbus gibi olduğuna karar vermeye çalışırlardı. Her biri kendi ülkesini savunur, dünyanın en aptal hükümeti unvanına hararetle sahip çıkmaya kalkışırlardı. Ya tanığı ya da kurbanı oldukları, dinleyeni şaşkınlığa sürükleyen öyküler anlatırlardı: ölü olmadığını ya da adaşın olan bir vatan hainiyle akrabalığın bulunmadığını, zan altında olmadığını kanıtlamak zorunda kalmak gibi, üstelik suçlamaların listesi de sonsuzdu. En berbatının Rus hükümeti olduğunda karar kılıyorlardı. Bir Çek, inanılmaz bir örnek öne sürerek birincilik ödülünü hak ettiğini düşünürken, bir Leh ya da

bir Macar çıkıp unvanı elinden kapıveriyordu. Leonid Krivoşen kendi başından geçmiş şu serüveni büyük bir ciddiyetle anlatmıştı.

"Neden tutuklanmış olduklarını anlayamayan başka iki Rusla birlikte bir hücredeydim. Kievli olan biri, beş dakika geç kalmış olduğu için sabotajla suçlandığını söyledi. Novgorodlu olan diğeri beş dakika erken gittiği için casuslukla suçlandığını anlattı. Ben de onlara tam vaktinde gittiğim için saatimi Batı ülkelerinden satın almış olmakla suçlandığımı bildirdim."

Herkes kahkahayı koyuvermişti. Leonid bunun bir fıkra değil, gerçekten yaşanmış bir olay olduğuna yeminler ediyordu. Kanıt olarak da bize, Moskova-Londra hattında çalıştığı yıllarda Paris'teki bir konaklaması sırasında kendisine hediye edilmiş olan kadranı büyüteçli Lip Président marka kol saatini gösterdi. De Gaulle ve Eisenhower da bu saatten takıyorlardı. Kendisine inanılmayınca gücenmiş göründü. Bu da oyunun bir parçasıydı. Leonid her zaman şakalar yapardı. Söylediklerinden hangisinin gerçek olduğu hiç bilinemezdi.

"Bizi işletiyorsun," dedi Tibor. "Hayatında hiç tutuklanmadın sen. Yalancıların mı şahısın yoksa salakların mı karar veremiyorum."

Leonid gülmeyi kesti, kadehini başına dikti ve Tibor'a parıldayan gözlerle baktı.

"Eğer bu lafı bana bir daha edersen seni öldürürüm. Ahdim olsun, seni ellerimle boğarım. İnan bana eğlencelik bir gösteri olmaz."

Kategori dışı saçmalığın altın palmiyesine ise bu uzmanlar jürisi tarafından Tomasz Zagielovski layık görülmüştü. *Trybuna Ludu* gazetesinin bu eski muhabiri Polonya hükümetinin birinci sınıf kurbanı olmak gibi gözde bir unvan taşıyordu. Varşova banliyösündeki mahallesinin belediyesine çağrılmış. Kuşkuya kapılan bir devlet memuresi ona kim olduğunu sormuş. Kimliğini açıkladığındaysa ona sahtekâr gözüyle bakmış. Çünkü gerçek Tomasz Zagielovski üç aydan beridir devlet hapishanesi Białołęka'da tutuklu bulunuyormuş. Tomasz, polisin yanlışlıkla kendisinin yerine adının Piyotr Levinsky olduğunu söyleyerek boş yere masumiyetini kanıtlamaya çalışan

bir zavallıyı yakalamış olduğunu anlamış. Aslında bu korkunç bir hataymış çünkü Levinsky iyi bir komünistmiş. Tomasz, artık her şeyi kaybetmiş olduğunu düşünerek tutuklanmaya hazırlanıyorken, onun çekiciliğine karşı kayıtsız kalamayan memure (çünkü karşı konulmaz bir Apollon olduğu konusunda kuşkusu yoktu) ona Zagielovski'nin sonunda suçlarını itiraf etmiş ve ihanet suçuyla on yıl hapse mahkûm edilmiş olduğunu bildirmiş! Tomasz, bu işin içinden kendisinin aslında Piyotr Levinsky olduğunu söyleyerek sıyrılmış. Zaman zaman Tomasz Zagielovski adını kullanıyormuş. Onun evinde yaşıyor, karısıyla sevişiyormuş. Memure bir parça şüphelenmiş görününce Tomasz da mutlak kanıtını öne sürmüş:

"Eğer ben Tomasz Zagielovski olsam, ihanetle suçlandığımı bildiğim halde buraya kendi ayağımla gelir miydim? Yüzüme bir baksanıza, kurdun inine yürüyüp girecek kadar aptal birine benziyor muyum ben?"

Kadın böyle karşı konulmaz bir akıl yürütme karşısında verecek bir yanıt bulamamış. Tomasz, evinden belgelerini getirerek ona gerçeği kanıtlamayı önermiş. Memure de onun çıkıp gitmesine izin vermiş. Bunun üzerine o da üzerindeki giysilerden başka yanına hiçbir şey almadan hemen o an firar etmiş. Tomasz, Fransa'ya varır varmaz hemen Polonya hükümetine yazarak yapılmış olan yanlışlığı bildirmiş. Mektubunun nasıl bir sonuç doğurduğunu ise bilmiyordu. Kulübün üyeleri bu girişimin hiçbir işe yaramamış olduğundan emin gibiydiler. Hükümet hatasını kabul etmekten ve rezil olmaktan nefret eder. Ayrıca, Varşovalı eski bir avukat olan Jan Paczkowski'nin belirttiği üzere bir kere hüküm verildi mi bundan geri dönüş yoktur, ikinci bir şans verilmez, özellikle de komünist ülkelerde. Bu öykü benim kanımı dondurmuştu. Yalnızca işlememiş olduğu suçlardan hüküm giymiş olmakla kalmayıp bir de üstüne adı elinden alınmış olan zavallı Piyotr Levinsky gözümün önüne geliyordu. Başka birinin suçlarını ne diye itiraf etmiş olabileceğini hiç anlamıyordum. Bunu bana Igor açıkladı:

"Bizde kuşku kesinlik demektir. Sistem bu temele dayalıdır. Eğer senden kuşku duyuluyorsa suçlusundur. Bu Piyotr da kendinde suçlanacak bir şeyler bulmuş."

"Ama masummuş!"

"Bu yetmez. Biraz da şanslı olmak gerekir. Bizim eksiğimiz buydu işte. Piyotr'un da şansı yaver gitmemiş."

Polonya'dan o destansı kaçışının ardından Tomasz, Champs-Élysées'deki bir giyim mağazasında satıcı olarak iş bulmuş ve hayatını pekâlâ da kazanmaya başlamış. Şık giyinen yakışıklı bir erkek ve büyük bir baştan çıkarıcı olarak pazarlarını Lappe Sokağı'ndaki danslara giderek geçiriyormuş, başından geçen bu pazar fetihlerini bize anlatmadan da durmazdı hiç ama onu yanında biriyle gören de hiç olmamıştı.

Genel kanıya göre Fransız hükümeti, doğu ülkelerindekilerle karşılaştırıldığında bir şeffaflık ve yalınlık numunesiydi. Ancak bürokrasi ormanının gölgelerinde pusu kurmuş, sinsi bir düşmanın, mutlu işçilerin vatanı SSCB ya da kardeş ülkelerden birini küçümsemiş vatan hainlerinden nefret eden komünist memurun eline düşenin vay haline.

En büyük hedef, her kapıyı açacak olan asıl anahtar, siyasi sığınmacı statüsünü elde edebilmekti. Her türlü mantığa göre, onlar gibi demir perdenin öte yanından gelmiş kişiler için elde edilmesi en kolay belge bu olmalıydı. Ancak öngörülmemiş ve kaçınılmaz bir engel bulunuyordu: Siyasi sığınma servisini yöneten kaypak büro şefi, iğrenç Patrick Rousseau. Bu adamın sıcak gülümsemesi bir hile, merhametiyse karşısındakini daha iyi mahvedebilmek için kullandığı bir silahtı. Vladimir onu bir kere yandaki bistronun tezgâhında *L'Humanité* gazetesini okurken görmüştü ve adam ona siyasi sığınmacı adını yalnızca faşist diktatörlerin kırana geçirmekte olduğu İspanya ve Portekiz'den gelen kişilerin layık olduklarını bildirmişti. Bu sapık, kendi deyişiyle Fransa'ya suçlularını ve toplum düşmanlarını yollayan Doğu Avrupa'dan gelen bütün dosyaları engellemek ya da geri çevirmek için elinden geleni yapıyordu. Hep bir belge,

bir damga ya da bir tanıklık eksik kalıyor, yirmi denemeden sonra nihayet dosyanın tamamlandığı düşünülürken de bir sertifika ya kayboluyor ya da süresi doluyor, sonuç olarak da her şeye en baştan başlanması gerekiyordu. Rousseau, normalde çok soğukkanlı olan Pavel Cibulka'nın bile sakinliğini bozmayı başarabilmişti, yanında Igor olmasa Pavel adamın gırtlağına sarılıverecekmiş. Rousseau ondan Bohemya'da doğmuş olduğu ve siyasi sığınmacı statüsünün de yolculuk halinde bulunan kişilere tanınmadığı bahanesiyle bir medeni hal belgesi istemiş, oysa firarilerin böyle bir belgeyi edinmeleri mümkün değildir. Eski bir Bulgaristan büyükelçisi için bu ölümcül bir hakaret sayıldığından, sonucu Rousseau'nun okkalı bir tokat yemesi, Pavel'inse statüden yararlanabilmek için üç yıl fazladan beklemek zorunda kalması olmuş. Igor vilayet, belediye ve çoğu bakanlıktaki bütün servisleri tanıyor, hangi belgelerden kaçar nüsha gerektiğini, hangi memurlardan uzak durulması gerekeceğini ve hangilerinin satın alınabileceğini biliyordu. Belgelerini edinmekte çektikleri güçlükten yola çıkarak, Paris valiliğinin oturma izni servisindeki memurların azılı birer sendika taraftarı oldukları sonucuna varmışlardı.

Igor Fransızcayı hafif bir aksanla konuşuyordu. Çoğunlukla onu Alsacelı sanırlardı. Yetiştiği çevrede Rusçadan önce Fransızca öğretilirmiş. Babası her yıl Nice'te bir villa kiralarmış. Çocukluğunda İngilizler Yolu'nda geçirdiği yaz tatillerini hatırlıyordu. Birinci savaştan önceki yıllarmış. Igor anılarından söz etmekten çok hoşlanmazdı. Yeni bir yaşama başlayabilmek uğruna çok çaba harcaması gerekmişti ve şimdi de geçmişinin onu tutsak almasına izin vermek niyetinde değildi. Varlıklı bir aileden geliyordu. Babası St. Petersburg'da klinik sahibi olan ünlü bir cerrahmış. Devrim, yaşamlarını bir günde altüst etmişti. Hiçbir özlem taşımıyordu. Yeni bir dünya başlamıştı çünkü. Herkes sosyalizmin kurulması için payına düşeni yapıyordu. Igor da diplomasını alınca bir hastanede doktor olarak çalışmaya başlamış ama kardiyoloji uzmanlığını elde etmeyi başaramamıştı. Artık ailesini geçindirmek zorunda olduğu

için de eğitimine devam etmek için zamanı yoktu. Mutlularmış. Derken dünya dönmeyi durdurmuş ve infilak etmiş. Bir pazar günü, akşam saatlerinde geçmişini örten sır örtüsünü birazcık aralamıştı:

"Kuşatma sırasında ve cephede cerrahlık yaptım. Hatta Gostiny Dvor bombardımanı sırasında bir sezaryen bile uyguladım. Anestezi için elimizde votkadan başka bir şey yoktu. Anneyi de çocuğu da kurtardık. Ne ameliyatlar yaptığıma inanamazsın. Bana da önceden söyleseler böyle şeylerin mümkün olamayacağına yemin edebilirdim. Yine de yapabildim. Hemşirelerin ateşte ısıttıkları gereçlerle organları kesişlerine tanık oldum. Savaş zamanında ameliyat yapmak için diploman olması gerekmiyor. Önemli olan tek şey hayatta kalmak, değil mi ama?"

Savaş yaşadığı şehri harap etmiş. Kızıl Ordu'da tabip olarak savaştıktan sonra kuşatmadan mucize eseri sağ çıkarak Almanya seferine katılmış. Hastanenin yeniden inşa edilmesi sırasında yol işçisi olarak çalışmış. Sürekli oraya geri dönüp duruyordu. Leningrad'ın yıkılışına. Her yerde, göz alabildiğince yıkıntılar. Paçavralar içinde, sıskalıktan kemikleri sayılan, ağaç kabuklarını ya da sokak köpeklerini yiyebilmek için birbirleriyle dövüşen hayalet güruhları. Sokaklar, caddeler, kanallar yok olmuş. Her şeyin yeniden inşa edilmesi gerekiyormuş. Eskisi gibi. Hatta daha da büyük, daha güzel. Rusya büyüklüğünde, olağanüstü bir inşaat sahası. Igor o günlerden söz etmeyi hiç istemiyordu. Bunun için onu zorlamak gerekiyordu.

"Batı'ya neden geldin?"

"Kaçmasaydım bugün hayatta olmazdım."

"Neden kaçtın? Anlatsana bana."

"Anlatsam da anlayamazsın ki. Çok karışık iş. Haydi, oyununu oyna. Kocakarı gibi gevezesin."

Oyuna dönerdim. Bir süre sonraysa bir soru daha sorardım. O kendini oyuna kaptırmış görünürdü. Kimi zaman anılarından kırıntılar dökerdi. Banaysa başlıca parçaları eksik kalan bu yapbozu bir araya getirmek düşerdi. Orada, ardında bir ana, bir eş, benim

yaşlarımda bir oğul ve daha küçük bir kız bırakmıştı. Sekiz yıldır onlardan hiç haber almamıştı.

"Birkaç hayat yaşadım ben ama hepsini unuttum."

"İnsan geçmişini bir parmak şaklatmayla kasıtlı olarak unutamaz ki."

"Unutabilir. Unutmazsan ölürsün çünkü."

Onun bu muammalı sessizliği benim merakımı uyandırıyordu. Sorularımdan kaçınması, kendini tutuşu, geçmişinin gizemli bir yanı olduğunu düşündürüyor, ben de bunu tahmin etmeyi istiyordum. Igor bu konuları düşünüp durmamaya karar vermişti. Sözünü etmeye razı olduğu tek yaşamı Fransa'ya gelişiyle birlikte başlamıştı. Igor çaba harcamadan ve hesapsızca sıcakkanlı bir insandı. Sizinle konuşurken doğallığıyla içinize bir rahatlık verirdi. Hiç kimsenin onun hakkında tek bir kötü söz söylediğini duymadım. Aksine herkes onu sever ve sayardı. Heybetli cüssesi, dalgalı saçları, mavi gözleri ve kardeşçe gülümsemesiyle hemen dikkat çeken, yakışıklı bir adamdı. Biraz Burt Lancaster'ı andırırdı ve ona bununla ilgili olarak sürekli takılırlardı.

"Sinemaya başlaman gerek senin."

"Mümkün değil, hiç yalan söyleyemem."

Igor bana satranç oynamayı öğretmişti. Benim yanıma gelip oynamayı öneren de o olmuştu:

"Oynamayı biliyor musun?"

"Birazcık."

"Otur şuraya."

Kendimi satranç masasının başında, beyazlarla oynarken bulmuştum. Hayatımda daha önce hiç oynamamıştım. Daha önce yapıldığını gördüğüm üzere rastgele bir piyonu iki kare ileri sürükledim. O da kendi piyonunu benimkinin önüne sürdü. İki hamle daha oynarmış gibi yaptıktan sonra atlardan birini piyon gibi oynattım.

"Oynamayı bilmiyorsun sen!"

"Pek sayılmaz."

"Ben sana öğretirim."

İyi bir öğretmendi. Birkaç gün içinde kuralları öğrenmiş, işin mekaniğini kavramaya başlamıştım bile. Bana şunu söylediğinde ne demek istediğini anlamadım:

"Artık satranç oynamayı öğrendin. Şimdi de oyuncu olman gerekecek. Bu daha uzun sürecektir."

"Ne kadar uzun?"

"Orası sana bağlı. Beş yıl, on yıl, daha fazla... Imré'ye bir bak. Adam elli yaşında ve bu taşları otuz beş yıldır oynatıyor. Ama biraz dikkatini verirsen onu yenebilirsin. Unutma: bolca konsantrasyon ve biraz da hayal gücü."

Her günün sonunda bir ya da iki hızlı oyun oynamak üzere buluşuyorduk. Oyunlar çoğunlukla sessizce oynanıyordu.

"Eğer içinden sohbet etmek geliyorsa yandaki bistroya git."

Birbirimize üç kelime etmeden saatler geçirdiğimiz oluyordu. Hep o kazanıyordu. Ben başıma ağrılar girinceye kadar düşünüyor, öngörebilmeye başlıyor, taşlarımı yerleştirmeye, bir strateji geliştirmeye, hamlelerimi gizli tutmaya uğraşıyordum ama o her seferinde benim oyunumu açık bir kitap gibi okuyabiliyordu. Nereye varmak istediğimi hemen görebiliyordu. Benim küçük taktik girişimlerim onu eğlendiriyordu.

"Kaleni çıkarmayı istemen iyi bir şey ama çaprazı benim vezirime açmamaya dikkat et, yoksa üç hamle sonra mat olursun."

"Kalemi ileri süreceğimi nereden bildin?"

"Başka yolun yok ki. Bu kadar hızlı gitme. Düzensizce saldırıya geçiyorsun. Konumunu güvence altına al. Savunma yapmak daha kolaydır."

"Saldırmazsam kazanamam ki."

Igor üzüntüyle başını iki yana salladı.

"Eşeğin tekisin sen. Eşeklere de haksızlık ettim, akıllı hayvanlardır onlar. Senin gibi değildirler. Sen hiç dinlemiyorsun. Not alman gerekir."

İlerleyebilmek için oyunları izlemem, her bir oyuncunun hamlelerini not almam ve bunları küçük bir cep satrancı üzerinde yinelemem gerekiyordu. Zaman zaman Igor da benim küçük not defterimin üzerine eğiliyor, basit notlar aracılığıyla oyunları yeniden kurabilmeyi başarıyordu. Örneğin: 1.e4 c5 2.Cf3 e6 3.g3; 3... d5 4.exd5 exd5 5.Fg2 De7 6.Rf1; 6... Cc6 7.d4 Cf6 8.Cc3 Fe6 türünden bir oyun dizgesi üzerine şöyle bir yorumda bulunabiliyordu:

"Vladimir hâlâ gelişme kaydedemedi. Eskisi kadar süslü oynuyor."

"Kazandı ama!"

"O kazanmadı, Pavel kaybetti. Eğer kendini geliştirmeyi istiyorsan Leonid'i incele. En iyi oyuncu odur. Yalın ve etkili."

İki yıl boyunca satrançtaki tek rakibim o oldu. Oynamayı bilenler ya da bildiğini sananlar, yeni başlayan bir acemiyle oynamaya hiç yanaşmıyorlardı. Ben onlara oynamayı teklif ettiğimde yanıtları şu oluyordu: "Hele bir oynamayı öğren de ondan sonra oynarız."

Igor beni kabul etmiş olduğu için onlar da kabulleniyorlardı. Her isteyen kulübe girip oyun oynayabilirdi ama kimin üye olacağına o ve Werner karar veriyorlardı. Onların keyfinden başka bir ölçüt bulunmuyordu. Bir davetsiz misafir içeri daldığında onu vazgeçirmeyi ya da uzaklaştırmayı da iyi biliyorlardı: "Burası özel bir kulüptür. Yeni üye kabul edilmiyor. Bekleme listesine kaydolmanız gerekecek."

İki yılın sonunda onu pata getirmeyi başardım. Berabere kalmıştık. Ne kazanan ne de kaybeden vardı. Benim için bu bir zafer demekti. Igor da bunu sezdi.

"İki üç yıl daha uğraşırsan sonunda bir el kazanmayı başaracaksın delikanlı."

Onu yenebilmem için bir yıl daha geçmesi yeterli oldu. Bir mazereti vardı. Siyatik yüzünden iki büklüm olduğu bir güne denk gelmişti. İskemlesinde oturabilmekte bile güçlük çekiyordu. Igor, Fransa'ya ilk gelişinde doktorluk yapmayı denemiş ama reddedilmişti. Diploması Fransa'da tanınmıyordu. Denkliğini elde edebilmesi için de hiçbir yol bulunmuyordu. Leningrad'ı aceleyle terk etmiş

olduğundan yanına hiçbir resmî belge alamamıştı. Elinde sözlerini kanıtlayacak hiçbir yazı yoktu. Savaş sırasında askerî doktor olarak çalıştığını gösteren hizmet kayıtları ve madalyaları bir işe yaramıyordu. Doktorlar birliğinin bir üyesinin kendisine sevecenlikle önerdiği tek çözüm sıfırdan başlamak olmuştu. Elli yaşında bir adam için yedi yıllık bir eğitime kolları sıvamak o kadar da kolay bir şey değildi. Ayrıca hiçbir gelir kaynağı bulunmamasının ötesinde Igor'un çok ciddi bir başka sorunu daha vardı; uykusuzluk hastalığına yakalanmıştı. 1952'de SSCB'den kaçtığından beridir bu dertten çekiyormuş. Helsinki'ye vardığında tam on bir gün boyunca hiç uyumamış, sonunda halsiz düşüp uykuya dalacağını ve bu lanetten bu şekilde kurtulacağını umuyormuş. Bedeni uykusuzluğa mümkün olanın ötesinde dayanıklı çıkmış. Kafası dumanlı, sersem bir halde ama uyanık kalmış. Trafiğin ortasında sayıklamalara, on derecenin altındaki havalarda gövdesi çıplak avaz avaza şarkı söylemelere başlamış. Ona yatıştırıcı iğne yapmışlar. Uyandığında kendisine yazılmış olan uyku ilaçlarını almayı reddetmiş, ta ki kendi de zamanında sonu gelmeyen bir uykusuzluk çekmiş olan bir doktor ona başka bir çözüm yolu önerene dek: "Eğer geceleri uyuyamaz hale gelirseniz biyolojik saatiniz tersine döner. Nedeni ne? Kimse bilmiyor, yalnızca kuşkularımız var. Peki uykuyu nasıl bulacaksınız? Hiçbir fikrim yok. Leningrad'a geri dönerek mi? Bu durumda çözüm sorundan beter çıkabilir. Siz de benim gibi yapın o halde. Gündüz uyuyun, gece çalışın."

Igor bu tavsiyeye uyarak kendine düzenli bir yaşama ritmi bulabilmiş. Ertesi ay Paris'e geldiğindeyse Halles bölgesindeki bir zerzevatçının yanında mal hazırlayıcı olarak işe girip doktorlar birliğinden yanıt beklemeye koyulmuş. Bu iş sırtını ağrıtınca da Madeleine yakınlarındaki bir otelde gece bekçiliği yapmaya başlamış. Bu işte ölümüne sıkılıyormuş. İki yıl boyunca La Pitié Hastanesi'nde gece sedyeciliği yapmış. Kendi kendine nasıl bir günah işleyip de böyle bir akıbeti hak ettiğini sorduğu bir gece hayatını değiştirecek olan iki adamla tanışmış.

Kont Viktor Anatolyeviç Volodin, pırıl pırıl Simca Vedette Régence marka arabasını sürerek onurlu taksi şoförlüğü mesleğini uygulamaktaymış. Tolbiac Sokağı'ndan geçerken, pestili çıkarıldıktan sonra ölüme terk edilmiş, kanlar içindeki bir evsizi arabasına almış. Az kalsın adamın üzerinden geçip gidecekmiş. Son anda frene basabilmiş. İç savaş sırasında ceset ve yaralı görmekten yana nasibini yeterince almış, azımsanmayacak sayıda Kızılın burnunu ve kulaklarını kesmiş olan Viktor, adamın henüz tamamen ölmemiş olduğunu anlamış. Fakat can çekişmekte olduğunu da görebiliyormuş. Viktor Volodin hakkında isteyen istediğini söyleyebilirmiş, ukalanın, yalancının, hırsızın teki olduğu, gerçekte hiçbir zaman kont olmadığı ve kutsal Rus çarının hizmetinde bulunmadığı söylenebilirmiş, kendisinin hayretten ağzı bir karış açık müşterilerine büyük bir şevk ve heyecanla en ince ayrıntısına kadar anlattığı üzere Rasputin'in katili Felix Yusupov'un kuzeni ve yakın dostu da değilmiş. Onun bu, gerçek diye anlattığı yalanları geçer akçe sayan kimi ünlü tarihçilerin kitaplarında düştükleri hataları da açıklıyormuş. Viktor, Yusupov'un Paris'te bulunduğu dönemde ona şoförlük yapma fırsatı bulmuş. Prens, aslında Rusya hakkında fikir bildirmeye yanaşmazmış ama bir vatandaşıyla karşılaşınca onunla Rusça konuşmadan da duramamış, komünist rejimin hızla ve kaçınılmaz biçimde çökeceğinden ve kendilerinin de zaferle yurtlarına döneceğinden emin olduğunu belli etmiş. Viktor Volodin, çarın ordusunda basit bir askerden başka bir şey değilmiş ve önce Denikin denen o sersemin, sonra da pek müşfik sayılmayacak Vrangel'in yönetimindeki beyaz orduda başçavuşluk yapmış. İşte o gece de Folies Bergères'den almış olduğu iki müşterisini gecenin bir vakti Pigalle'de bırakarak müstakbel cesedi en yakın hastaneye yetiştirmeye koşmuş.

Saat biri yirmi beş geçe sedyeci Igor, yaralıyı taksiden indirmesine yardım ederken, adamın arabasının beyaz koltuğunun kan lekesiyle kaplanmış olduğunu görünce bastığı küfrü duymuş. İnsan otuz üç yıldır Fransa'da yaşıyor ve bu ülkenin dilini bir Parisli-

den farksız kullanabiliyor olsa bile öfkeye kapılıp da hakaretler yağdırmaya başladığında ana diline dönüverirmiş. Ülkelerinden kovulmuş iki yurttaş yabancı bir ülkede karşılaştıkları zaman geçmiş önemini hemen yitiriverir ve birbirlerini bulmuş olmaktan mutlu olurlarmış. Birbirlerinden nefret etmeye, birbirlerini yok etmeye programlanmış da olsalar karşılaştıkları anda kucaklaşıvermişler. İnsanın tam adını ana dilinden duyması başka türlü bir şeymiş ne de olsa. Fransa'da herkes birbirine tek isimle hitap ediyormuş çünkü. Bir anda vatanlarının kokusu, müziği, ışığı geri gelivermiş, üstelik içlerinden biri Bolşeviklerden nefret eden kadın ve Yahudi düşmanı, koyu Ortodoks bir Beyaz Rus ve diğeri de onun eski can düşmanlarından, komünizmin yerleşmesine katkıda bulunmuş, inançlı ve coşkulu bir koyu Kızıl olduğu halde. Kendi ülkelerindeyken birbirlerinin karnını deşmelerine neden olabilecek bu farklılıklar, burada ortadan kayboluveriyormuş. Özellikle de söz konusu olan, uykusuzluktan muzdarip iki Rus olduğunda.

18

Hayatımda ilk defa okulu asmıştım. Daha önce böyle bir şey yapmak hiç aklıma esmemişti. Dersler beni sıkıntıdan öldürürken bile onlara tevekkülle katlanıyordum. Ancak bu sefer zorunlu bir nedenim vardı. Cécile'i tek başına bırakamazdım. Evden hiçbir şey yokmuş gibi çıktım. Cochin Hastanesi'ne gittim. İçeriye yolgeçen hanı gibi girilebiliyordu. Odada yalnızca üç hasta kalmıştı. Hemşireye onun hangi servise götürülmüş olduğunu sordum. Kadın anlamadan yüzüme baktı ve aceleyle odaya daldı. Terk edilmiş yatak ile boşalmış dolabı görünce şaşakalmış gibiydi.

"Kaçmış!"

Hemşire telefona sarılıp telaş içinde kapıdaki nöbetçiye Cécile'in ortadan kaybolmuş olduğunu haber verdi. Onu kısaca tarif etti. Gören olmamıştı. Kendisini gölge gibi takip eden bir öğrenci grubuyla birlikte bir profesör içeri girdi. Hemşire bozuk bir yüz ifadesiyle adama kötü haberi verdi. Yalnızca on beş dakika önce odaya uğramıştı ve o da mışıl mışıl uyuyordu ama sonra... Cümlesini yarıda bıraktı. Profesör inanılmaz bir saldırganlıkla ona türlü sıfatlar haykırmaya başladı, kadınsa bu hakaretlere hiçbir tepki vermiyordu. Adam öğrencilerine dönerek bağırdı:

"Siz ne halt ediyorsunuz salaklar sürüsü? Harekete geçmek için daha ne bekliyorsunuz?"

Profesör bana hiç bakmadan bir odadan içeri girip kapıyı arkasından sertçe çarptı. Öğrencilerle hemşire bir serçe sürüsü gibi dört bir yana dağıldılar. Hastalarla ziyaretçilere sorular sordular. Cécile buhar olup uçmuştu. Hastaneden çıktım. Binanın karşısındaki ka-

felerde onu aradım. Garsonlara sordum, hiç kimse onu görmemişti. Bütün bistrolara girip bakarak Saint-Jacques Sokağı'ndan Seine Nehri'ne kadar indim. Cécile yoktu. İçimde çılgınca bir umutla ona rastlamayı bekliyordum. Grands-Augustins Rıhtımı'na, onun evine gittim. Ev hâlâ bir önceki gün itfaiyeciler girdikten sonra gelmiş olduğu halde bulunuyordu. İçeride kendimi acemi bir hırsız gibi rahatsız hissettim. Evin içinde dört dönerek uzun süre onu bekledim. Çok geç kalmayacaktı. Bir duvarda Franche-Comté bölgesine özgü bir sarkaçlı saat bulunuyordu. "Saat onda gelecek."

Saat onu vurduğunda sanki o bir sihirli değnek dokunuşuyla kapıda beliriverecekmiş gibi yüzümü girişe doğru çevirdim. Hiçbir şey olmadı. Pencereden dışarıdaki kalabalığın içinde onu arıyordum. Saat on buçukta duvar saati beni burnumu cama yapıştırmışken yakaladı. "Saat on birde gelecek. Gelmemezlik edemez."

Saatin on birinci vuruşuyla birlikte umudum da uçup gitti. Gelmeyecekti. Geleceğini sanmam aptallıktı. Anahtarlarımı paspasın altına bırakarak evden çıktım. Bir daha buraya hiç gelmeyeceğine ilişkin yapış yapış, nahoş bir duyguya kapılıyordum. Yine bir saçmalık yapmaya kalkışacak olursa hiç haberim olmayacaktı. Bir kâğıt parçasının üzerine birkaç sözcük karalayıp kapı aralığından içeri attım: "Eğer herhangi bir şey olacak olursa bana haber verin: Michel Marini" altına da telefon numaramı yazdım. Mahalleyi arşınladım, onun genellikle gittiği kafelere, dükkânlara baktım, Saint-André-des-Arts Sokağı'na ve Saint-Sulpice yakınlarına gittim. Onu gören olmamıştı. Başım önüme eğik, Lüksemburg Bahçesi'nin parmaklıkları boyunca yürüdüm. Başlangıç noktasına geri döndüm. Doğruca liseye. İçimi açacak hiçbir neden yoktu. Geç kalışım için Sherlock'a verecek bir bahane düşünüyordum. Beton gibi sağlam, karşı konulmaz bir gerekçe olmalı, gerçeğinden asla ayırt edilememeli, onun kadar kurnaz bir gözetmenin bile kuşku duyup da doğrulamaya kalkışmayacağı bir şey olmalıydı. Bu sonsuz kedi fare oyununda ben, acınası bir düş gücüne sahip zavallı bir hayvandım. Aklıma gelen her türlü gecikme mazeretini Sherlock

denen o ihtiyar kedinin paramparça etmesi birkaç saniyeden fazla sürmezdi. Odeon Tiyatrosu'nun bitişiğindeki giriş kapısına vardığımda kendimi çarmıha gerilmeye hazırlamıştım bile. Medici Çeşmesi'nden yalnızca birkaç kilometre ötedeydim. Saatin on ikiyi vuruşunu kaçırma tehlikesiyle karşı karşıyaydım. Yoluma devam ettim. Birden durdum. "Eğer orada değilse, onu bir daha hiç göremeyeceğim demektir."

Arkama döndüm. Ancak beş dakikalık mesafedeydim. Çeşmeye koştum. Orada yalnızca kitap okuyanlar ile her zamanki sessiz, sakin âşıkları görebiliyordum. Cécile yoktu. Bana sık sık bu çeşmeden ve onun ne kadar kusursuz olduğundan söz eder, bu tutkusunu benim de paylaşmamı isterdi. Bense onu sabırla ve ilgilenmeden dinlerdim. Birdenbire çeşmenin tam ortasında biri yeşil, biri beyaz iki leke fark ettim, bir mücevher kutusunu andırıyordu sanki. Neden ve nasıl olduğunu anlayamamıştım ama sanki büyülenmiş gibiydim. Gözlerimi, Galathea ile Akis'i yakalamış, çobanı öldürmek üzere olan güzel ve korkunç, orantısızca büyük ve acınası Polyphemus'tan alamıyordum. Zorunlu ve faydasız bir cinayet. Havuzun kenarına vardığımda bu çaresiz ve aşağılanmış köre karşı içim merhamet dolmuştu. Bir köşede tek başına olan Cécile'i fark ettim. Başı yana düşmüş, kolları iki yanına sarkmış, bir koltuğun üzerinde uyuyordu. Avurtları çökmüş, teni mum rengine dönmüş, son derecede solgun görünüyordu. Göğsünü hareket ettiren hiçbir soluk yoktu. Avucumu alnına dayadım. Sıcaklığını hissettim. Üzerini ceketimle örttüm. Onun yanına oturdum. Cécile gözlerini açtı. Beni gördüğüne hiç şaşırmadı, yüzünde çekingen bir gülümsemeyle elini bana doğru uzattı. Elini tutup avucumun içinde sıktım.

"Epey geciktin," diye mırıldandı.

"Her yerde seni aradım."

"Gelmeyeceksin diye korktum."

"Geldim işte."

"Yalvarırım beni bırakma."

"Merak etme sen. Evine dönmek ister misin?"

Başıyla hayır dedi. Çeşmenin yanı başında kaldık. Uyuyor muydu yoksa dinleniyor muydu karar veremedim. Gözlerimi, dünyada tek başlarına kalmış gibi mutluluktan kendilerinden geçmiş Galathea ile Akis'e dikmiştim. Cécile de dikkatle beni süzüyordu.

"Çok güzeller, değil mi?"

"Başlarındaki tehlikeden habersizler."

"Yaşadıkları için mutlular. Birbirlerini seviyorlar. Başka hiçbir şeyin önemi yok. Onlar için tehlike diye bir şey yok. Sonsuza dek âşık kalacak onlar. Paran var mı?"

"Biraz."

"Bana kahve alır mısın?"

Güçlükle ayağa kalktı. Küçük adımlarla ve bana tutunarak yürüyebiliyordu. Yirmi metre kadar gittikten sonra artık bana ihtiyacı kalmadı. Bahçenin karşısındaki Petit-Suisse bistrosunda sütlü kahve içecektik. Terasa oturduk.

"Acıktım."

"Bu iyiye işaret."

İki kruvasanı arka arkaya bitirip bir sütlü kahve daha ısmarladı. Konuşmak istiyordu, sözünü yarıda kesti.

"Sana güvenebilir miyim Michel?"

"Elbette."

"Bana hiçbir şey olmadı. Anladın mı? Hem de hiç. Bundan bir daha hiç söz etmeyeceğiz. Böyle bir şey hiç olmamış gibi yapacağız."

"...Madem öyle diyorsun."

"Söz mü?"

"Söz."

"Franck'a tek kelime etmek yok."

Sıkıntılı sessizliğimi ve dudaklarımı büzdüğümü fark etti.

"Hiçbir şey olmadı! Hiç kimse için. Franck bunu bilmemeli."

"Ona söylememezlik edemem. Bir gün öğrenecek olursa beni öldürür."

"Sen söylemezsen, ben söylemezsem hiçbir zaman öğrenemez. Hem zaten hiçbir önemi de kalmadı, artık birlikte değiliz."

"Ne?"

"Aramızda her şey bitti."

"Ne zamandan beridir?"

"Bilmem. Artık görüşmüyoruz. O... Yok oldu."

"Eve de uğramıyor artık."

"Eğer biriyle birlikteysen, ortada iyi bir neden yokken onu haftalar boyunca habersiz bırakmazsın. Onu yüz defa aradım. Baban çıktı, annen çıktı, sen çıktın, kız kardeşin çıktı. Aynı mesajı kim bilir kaç kere bıraktım ama o beni hiç aramadı. Onu telefonda yalnızca bir kere yakalayabildim, o konuşma da sadece otuz saniye sürdü. Kapıdan çıkmak üzereymiş, acelesi varmış. Beni akşamına arayacaktı. Üç hafta geçti. Genel olarak bir erkek bir kadına karşı böyle davrandığında, ondan sürekli... kaçtığında başka bir kadınla tanışmış ama bunu söylemeye de cesaret edemiyor demektir."

"Olacak şey değil. Franck yapmaz."

"Bir şey bilmediğine yemin eder misin?"

"Yemin ederim."

"Sen ortadan kaybolması için bir açıklama bulabiliyor musun?"

"Bir nedeni olmalı. Seni seviyor, biliyorum."

"Sana böyle mi söyledi?"

"Anlamamı sağladı."

"Ne zamandı bu?"

"Senin evindeydik."

"Hayatında başka bir kadın olduğundan eminim ben. Gönül işleri konusunda pek de uzman sayılmam. Bütün deneyimim okuduklarımdan ibaret. Bu uzun süreli kayboluşlar için başka bir açıklama göremiyorum. Almanya'dan döndüğünden beridir evde üç dört geceden daha fazla kaldığı olmadı. Ona bu konuyu açmak istemedim."

"Eğer bunu yaptıysa tam bir pislikmiş demektir."

Omuzlarını kaldırıp gülümsemeye çalıştı. Yanakları kızarmıştı. Gözleri de öyle. Dudağını ısırdı, burnunu çekti ve derin bir soluk alıp acısını yutkundu.

"Bir erkek uğruna intihar etmek için insanın salak olması gerek! Geçti artık. Güçlü olmam gerek."

"Buna inanamıyorum. Olacak şey değil."

"Hayat böyle bir şey işte. Oysa yemin bile edebilirdim ki... Eve gideyim."

Garson bize hesabı getirdi. Cécile'in üzerinde metelik yoktu. Benim param da iki frank altmış santim eksik çıktı. Yerin dibine girdim. Garson anlayışlıydı ve yeni franga da henüz geçememişti.

"İki yüz altmış kâğıt fazla bir şey sayılmaz. Daha sonra getirirsiniz. Size güveniyorum. Ben kasaya öderim."

"Parayı size yarın getireceğim, mutlaka," diye söz verdim.

"Affedersiniz," dedi Cécile, "bir sigaranız var mıydı acaba?"

Adam ona bir Gitane sigarası uzattı. Bir de kibrit yaktı. Cécile sonsuz bir mutlulukla sigaradan bir nefes çekti.

"Bu sana iyi gelir mi emin değilim."

"Beni dinle Michel, bana ne yapacağımı söylemekten vazgeç artık."

Onu evine götürdüm. İçimizden konuşmak gelmiyordu. Yürüyüşten yorgun düşerek iki defa durdu.

"Belki de hastaneye dönsen daha iyi edersin?"

"Michel, tekrar söylüyorum, bir dadıya ihtiyacım yok benim."

Merdivenleri çıkarken onun önüne geçtim. Kapının altından atmış olduğum o küçük notu ona belli etmeden aldım. Paspasın altından anahtarlarımı çıkardım. O evine girdi, bense kapının önünde kaldım.

"Merak etme. Geçecek."

"Anahtarları geri vermemi ister misin?"

"Hayır, sende kalsın. Tabii eğer bir daha gelmek istemiyorsan o başka."

"Öyle demek istemedim."

Beni yanağımdan öptü.

"Teşekkür ederim kardeşim. Her şey için teşekkürler."

"Yarın belki uğrarım."

"Ne zaman istersen."

Bir kere daha bütün bistroları dolaştım. Bu sefer de Franck'ı arıyordum. Kimse onu görmemişti. İki kişi beni alaya aldı:

"Ağabeyin hâlâ Cécile'le birlikte mi?"

"Cécile'i görürsem ağabeyine söylemem."

Onlara açıklama yapmakla uğraşmadım. Gittiğim her yere aynı mesajı bıraktım: "Onu görürseniz kardeşini aramasını söyleyin. Çok acil."

Caminin arkasında oturan en yakın arkadaşı Richard'ın evine uğradım. İkisi de aynı hücrenin üyeleriydiler ve birlikte Mouffetard Sokağı'ndaki pazarda *L'Humanité Dimanche* dergisi satıyorlardı. Beni gördüğüne şaşırmış gibi bir hali vardı. Saçlarını sıfır numara kestirmişti.

"Bir derdin mi var?"

"Ne oldu ki?"

"Saçların?"

"Meşgulüm Michel, ne istiyorsun?"

"Franck sendedir diye umuyordum."

"Bir zamandır görmedim onu. Sana burada kaldığını mı söyledi?"

"Kaldığı oluyordu. Sanmıştım ki..."

"Cécile'in evindedir herhalde."

"Onu görürsen beni aramasını söyle. Önemli bir şey var."

"Söylerim mutlaka."

İki saniye daha öylece bakışıp kaldık. Her zaman son derecede sıcak ve içten olan Richard tetikte gibi görünüyordu. Renk vermemek için kendini zorluyor gibiydi. Tavırlarında hoşuma gitmeyen bir katılık vardı. İyi yalan söyleyen insanlar başlarını dik tutarlar. Hiçbir şeyden çekinmezler. Beceremeyenlerse gözlerini kaçırırlar. Sanki korunmak ister gibi. Bunu hatırlamam gerekiyordu.

"Bu saç sana yakışmamış. Eskisi daha iyiydi."

Vicdanım rahat olsun diye Franck'ın iki arkadaşına daha uğradım. Nerede olduğunu bilmiyorlardı ve onu görecek olurlarsa mesajımı iletmeye söz verdiler.

Akşam yemeğinde annem sordu:

"Bugün okul nasıldı?"

"Her zamanki gibiydi."

"Ne yaptınız?"

"İngilizcede Shakespeare'e devam ettik, Fransızcada da *Davacılar*'a başladık."

"Matematik sınavın için hazır mısın?"

"Nicolas'yla çok çalıştım."

"Artık onu pek göremememiz çok yazık," diye araya girdi babam. "Bir pazar günü buraya çağırsana."

Gecenin önemli bir kısmı boyunca kafamda Sherlock'a sunduğumda onun irkilerek kuşkuya kapılıp doğrulamaya kalkışmayacağı, inandırıcı mazeretlerin bir listesini çıkarmakla uğraştım. Onun süzgecinden geçmeyi başaramayacaktım. İyi uyuyamadım. Sabah olduğunda kurbanlık koyun gibi kesime gitmeye hazırlanırken ceketimin cebinde Cécile'in acil servise yatırılışı sırasında hemşirenin doldurmam için bana vermiş olduğu hasta kabul formunu buldum. Bunun kaderin bir işareti olduğunu düşündüm. Yaptığım iyiliğin karşılığı gibi bir şey. Çok büyük bir şey olduğu için işimi görebilirdi belki. Bu belge üzerinde oynama yapmakta kararsızdım. Başka bir çözüm yolu da bulamıyordum. Elime siyah bir dolmakalem alıp formu kendi adıma doldurdum. Mümkün olduğunca az ayrıntıyla. "Yaralar" satırına "küçük bereler" diye yazdım. "Kaza nedeni" olaraksa "bir bisikletçi tarafından devrilme" yazdım. Bir doktor gibi küçücük ve okunaksız harflerle yazmaya çabalıyordum. Okunmayacak bir karalamayla imzaladım. Bu mazeret pusulasını ona uzatırken heyecandan kalbim küt küt atıyordu. O ise kâğıdı gerçekliğinden hiç kuşku duymadan inceleyerek bana sağlığımı sordu.

"Bugünlerde her şeye karşı dikkatli olmak gerekiyor: arabalara, otobüslere, bisikletçilere. Bu bana ders olsun."

Sonra da eklemem gerekti:

"Üstelik adamı tutuklamadılar bile!"

"Ne korkunç! Hangi çağda yaşıyoruz böyle?"

"Ciddi bir şey değil aslında. Doktorun da dediği gibi korkusu hasarından büyük oldu."

Matematik sınavıysa Nicolas'nın sayesinde iyi geçti. Bana yardım etmesine gerek kalmadı. Ondan kopya çekmeme izin verdi. Eskisi gibi. Bütün bu olaylar yüzünden onu biraz ihmal etmiştim. Kindar biri değildi. Kendimi bağışlatmak için ona langırt oynamayı önerdim. Maubert'e gittik. Üç aydan beridir bu oyuna el sürmüş değildim. Ama langırt da bisiklet gibi, asla unutulmuyor.

19

Can çekişen yaralıyı işi başından aşkın ve zavallıyı muayene etmeye neresinden başlayacağını bile bilemeyen nöbetçi stajyer doktora teslim ettikten sonra Igor ve Viktor birbirlerini daha iyi tanımak üzere Canon d'Austerlitz'e gitmişler. Mekânın votka rezervleri çok geçmeden tükenmiş.

"Hiç viski içtin mi Igor Emilyeviç?"

"Asla."

"Tuhaf bir tadı var ama kolay alışılıyor."

"Amerikan şeylerine pek düşkün değilim."

"Dikkat et ama gerçek viski İskoç'tur."

Igor hayatındaki ilk Rus usulü viskisini içmiş. Votkanın yerini tutmasa da fena sayılmazmış. İki adam birbirlerine ebedî kardeşlik sözü verip bir daha hiç ayrılmayacaklarına ant içmişler ve birbirlerine bütün yaşamlarını anlatmışlar. Viktor çok kurnazmış. Bir yurttaşının uyduracağı mavalları anında fark edeceğini iyi biliyormuş. Ona gerçekleri anlatmış. Yalın gerçekleri. Kavuşmanın vermiş olduğu coşku geçip gittikten sonra tarihsel düşmana karşı güvensizliğin yerleşeceğinin farkındaymış. Bütün yalancılar gibi Viktor da insanların gerçeği söyleyebileceklerine inanmıyormuş, bu yüzden de Igor'un söylediklerine inanmamış:

"Hayır, doktor falan değilsin sen! Olmaz öyle şey."

"Yemin ederim. Leningrad Tıp Akademisi'nden aldım diplomamı. Ama Fransa'da geçerli sayılmıyor. Kardiyolojide uzmanlık yapıyordum. On beş yıl boyunca hekimlik yaptım. Leningrad'daki Tarnovski Hastanesi'nde çalıştım. Savaş sırasında da Jukov'un or-

dusunda teğmen rütbesiyle askerî tabip olarak görev yaptım. İyi bir hekimdim. Hastalarım bana taparlardı."

"Uyduruyorsun. Sedyecisin işte! Hastaları görüp doktorları dinleyerek tıbbı birazcık öğrenmişsin, o kadar. Viktor Baba'ya kül yutturamazsın. İkimiz de aynıyız. Kurnaz adamlar cahilleri, ahmakları işletirler. Sen de bana maval okumayı bırak yoldaş."

Igor çözümü olmayan bir sorunla karşı karşıya bulunuyormuş. Eskiden bir doktor olduğunu nasıl kanıtlayabilirmiş ki? Bütün açıklamaları, girişimleri, kanıtlamaları ve taslakları sert bir inanmazlık duvarına çarpıp kalıyormuş. Viktor gerçek bir kanıt istiyormuş. Antetli kâğıda yazılmış, altında bakanlık imzası ve renkli resmî mühürler bulunan bir belge görmek. Oysa diploma Leningrad'da kalmış. Viktor gülümsemiş.

"Ben Prens Yusupov'un ne kadar kuzeniysem sen de o kadar doktorsun."

"Sen Prens Yusupov'un kuzeni misin?"

"Dalga geçmek için turistlere öyle anlatıyorum. Hakkını vereyim ki yeteneklisin. Önemli olan görünüştür. Ben öyle grandükler, kontlar tanıdım ki kapıcıdan, kunduracıdan farksızdılar. Soylu olduklarını söylediklerinde herkes onlara yalancı gözüyle bakardı. Banaysa herkes inanıyor."

Igor çatışmacı mizaca sahip bir adam değildi. SSCB'den kaçışı ve ardından yaşadığı bütün o sürgün yolculukları yalan ve gerçek kavramlarını yeniden gözden geçirmeye sevk etmişti onu. Geldiği noktada artık hayatta olduğundan başka hiçbir konuda kendinden emin değildi. Onun için yeryüzünde geçerli olan yegâne gerçek buydu işte: Ya hayattasındır ya da ölü. Gerisi tamamen inanışlardan ve zihin ürünlerinden ibarettir.

"İster inan, ister inanma, umurumda değil. Haklısın, burada doktor falan değilim zaten, sedyeciyim."

Viktor bu hızlı pes edişi Igor'un birinci sınıf bir yalancı olduğunun ve dolayısıyla da ondan çok iyi bir taksi şoförü olabileceğinin bir kanıtı olarak almış.

"Bu işten ne kadar kazanıyorsun?"

"Pek fazla değil."

"Hayatını yaşayabilecek kadar kazanmayı, canının istediğini satın alıp özgür olmayı ister miydin?"

"Böyle bir teklifi kim geri çevirebilir ki? Dürüst bir işse kabul ediyorum."

"Benimle dalga mı geçiyorsun yoksa bana hakaret mi ediyorsun? Unutma ki ben çarın ordusunun eski bir subayıyım. Yahudi olmasan bari?"

"Hayattayım işte, yetmez mi?"

Igor, böylece gayet esnek bir dürüstlük anlayışı olan ve onu da müşterilerine, özellikle de yabancı olanlara karşı hiç uygulamayan Viktor'un adına çalışan bir taksi şoförü olmuş.

"Bu küçük ayrıntılara takılmakla hata ediyorsun Igor Emilyeviç. Beni bilirsin, inançlıyımdır, on emre de saygım vardır. Ama Tanrı güvercinleri yaratmışsa avlayalım diye yaratmış."

Igor'un gerçek bir Paris taksi şoförü olması zaman almış. Paris kocaman bir şehir, Paris'in erkekleri zırdeli, kadınlarının öfkesi burnunda, banliyöleri karmakarışık, banliyö ahalisi cimriymiş. Ancak doktor belleği sayesinde Igor, sonunda bütün sokakların planını avucunun içi gibi öğrenmiş. Trafikse içinden çıkılır gibi değilmiş.

"Eskiden işler yolundaydı. Savaş sonrasında her şey mükemmeldi. Sonra Citroën 2 CV çıktı, hayatımızı mahvetti. Hele Renault hanımlar için Dauphine'i çıkardığından beridir ortalık iyice bombok oldu."

"Senin için çalışmayı bir şartla kabul ederim: Geceleri çalışacağım. Yalnızca gündüzleri uyuyabiliyorum."

"Hiç belli olmaz. Gece dediğin zor iştir."

"İster kabul et ister etme Viktor Anatolyeviç."

"Karım sana dualar edecek. Gündüzleri çalışan şoför beni soyuyor. Seninle içim rahat olur, siz komünistlerin tek iyi yanınız dürüst olmanızdır. Uyuyabilmek için ne almam gerekir?"

"Fransız ilaçlarını tanımıyorum. Ben uyku ilacı kullanmıyorum zaten. Uzun zamandır mı uykusuzluk çekiyorsun?"

"Paris'e geldim geleli hiç uyumuyorum. Kırk kilo aldım. Gençliğimde serçe gibi hafiftim, davul gibi de ağır uyurdum. Yaman bir yalancısın sen, eğer doktor olsaydın uykusuzluğuna bir çare bulmayı da bilirdin."

Viktor kendisine, L'Haÿ-les-Roses tepelerindeki, bütün Paris'i, Eyfel Kulesi'ni ve Sacré-Coeur'ü gören, büyük bir gurur duyduğu beyaz evi satın almasını sağlamış olan çeşitli kurnazlıklarla ay sonunu nasıl getirebileceğini ona öğretmiş. Bundan on iki yıl sonra, "68 Mayıs"ındaki olaylar sırasında Orly yakınlarındaki yedi numaralı otoyolda, kendisini iki saat boyunca güney banliyösünde dolaştırıp durduğu için ona bağırıp çağıran Teksaslı bir müşterinin önünde, korkunç bir trafik sıkışıklığının ortasında kalp krizinden öldüğü güne dek Viktor, Igor'un palavracının önde gideni olduğuna ve hayatında hiç doktorluk yapmadığına inanmayı sürdürmüş. Ona bunları kimseye, hatta günah çıkardığı rahibe bile anlatmayacağına dair Novodeviçi ikonu üzerine yemin ettirdikten sonra, müşteriye belli etmeden doğru gidiyormuş gibi yapıp onu aynı yerde döndürüp durma sanatını, kırmızı ışıklara takılarak yolun nasıl uzatılabileceğini, arkasına takılabileceği çöp kamyonlarının hangi sokaklardan geçtiğini, Cumhuriyet Muhafız Alayı atlılarının haftada üç gün hangi yolları takip ettiklerini, açık olan yolları tercih etmektense üzerinde çalışma bulunanları seçmenin yararını, müşteriyi kuşkulandırmadan bir teslimat ya da nakliye kamyonunun ardına takılıp kalabilmeyi ve yirmi yıllık namuslu emek sonunda kendine banliyöde hoş bir ev satın alabilmesini sağlayabilecek daha binbir türlü dümeni öğretmiş. Ayrıca ona valiliğin taksi şoförlerinin başına mümkün olan her türlü bahaneyle musallat olmaları için ortalığa saldığı özel ve sadist polislere karşı dikkatli olmayı, onları nasıl ayırt edebileceğini ve başka çare kalmadığında onlarla nasıl uzlaşmaya varabileceğini de öğretmiş.

"Onları ayırt etmenin yanılmaz bir yolu vardır. Yalnızca siyah Peugeot 403'ler kullanırlar. Ne zaman peşine bu arabalardan bir tanesi takılacak olsa kendine çeki düzen vermen gerekir. Şanslısın ki geceleri pek çıkmazlar."

Igor ve Viktor aralarında bir sözleşme imzalamaya gerek duymamışlar. El sıkışıp öpüşmekle yetinmişler. Igor, Viktor'un kendisini sömürdüğünden dert yandığı halde onun için çalışmaya da devam ediyordu. Onun tavsiyelerinden hiçbirine kulak asmıyor, en kısa yolları tercih ediyor, müşterisi için en hesaplı yoldan gidiyordu. Onun verdiği akla uysa belki de köşeyi dönmüştü ama o kendi bildiği yoldan gitmeyi tercih ediyor, hayatını da tasasızca kazanıyordu. Onun için önemli olan buydu. Geçmişiyle övünmeyi seven Viktor'un aksine Igor, müşterilerine Rus olduğunu hiç anlatmıyordu. Paris'teki Rus kabarelerine bayılan, Sovyet komünist partisinin önde gelenlerini arabasına aldığı olmuştu. Taksinin içinde fısıltıyla yapılmış gizli konuşmalar duymuştu. Bu sayede bize Nikita Kruşçev'in görevden alınacağını ve yerine Leonid Brejnev'in getirileceğini dört gün önceden haber vermiş ve koltuğundan kaldırılması mümkün olmayan Buster Keaton benzeri Andrey Gromiko'nun Paris'e her gelişinde Martine adında pek değerli bir hanım arkadaşını mutlaka ziyaret ettiğini duyurmuştu.

20

Franck sırtını Saint-Étienne-du-Mont Kilisesi'ne dayamış sigara içiyordu. Henri-IV Lisesi'nin ders çıkışını bekliyordu. Kendi de burada okumuştu. Ondan yedi yıl sonra ben de aynı öğretmenlerin karşısına geçmiş, onların kuşkulu bakışlarıyla karşılaşmıştım.

"Franck Marini'yle akrabalığınız var mı?"

"Evet efendim, ağabeyimdir."

"O sizden daha yetenekliydi."

On gün önce kapıyı çarpıp çıkmıştı. Caddeyi geçip onun yanına gittim ve o da elimi sıkacağı yerde beni yanaklarımdan öptü. Bunu fazlasıyla duygusal olduğuna yordum.

"Mesajını aldım. Bir şeyler içelim mi? Zamanın var mı?"

Yeniden Clovis Sokağı'nın karşı tarafına geçtik. İyi bir gözetmen olarak okul çıkışına göz kulak olmakta olan Sherlock'la karşı karşıya geldik. Bize doğru yaklaştı ve Franck'ın elini sevecenlikle sıktı.

"Nasılsınız Marini?"

"Çok iyiyim efendim. Peki Michel nasıl, iyi gidiyor mu?"

"Tanrı'ya şükür, kazadan ciddi bir yara almamış."

"Kaza mı geçirdin sen?" diye haykırdı Franck.

Dizlerim titremeye başladı. Tüylerim diken diken olmuştu. Nihayet kekeleyebildim:

"Yok... Önemli bir şey değildi. Anlatırım."

"Dikkatli olmak gerek Michel," dedi Sherlock. "Ağabeyinizle caddeyi geçişinizi gördüm. İyi bakmadınız."

"Yemin ederim daha dikkatli olacağım efendim."

"İnanılır gibi değil. Boyu sizden uzun ama size hiç benzemiyor Franck. Geçer not almak ona yetiyor. Daha fazlasına uğraşmıyor."

"Çalışmadığımdan değil, inanın efendim."

"Anladığım kadarıyla langırtta daha yetenekliymiş."

"Ah, langırt bitti artık, şimdi satranç oynuyorum."

"Satranç mı? İlgimi çektiniz Michel'ciğim, nasıl oynadığınızı bir gün bana da gösterin."

Contrescarpe Meydanı'ndaki La Chope'a bir şeyler içmeye gittik.

"Bu kaza da neyin nesi?"

"Devamsızlığımı açıklayabilmek için öyle bir şey uydurdum."

"Kafanın üstüne mi düştün sen?"

"Merak etme, dikkat ediyorum!"

"Böyle bir saçmalık yüzünden okuldan atılabilirsin! Evdekiler ne hale gelir düşünebiliyor musun?"

"Onlar için endişeleniyor musun?"

"Seni düşünerek konuşuyorum. Böyle salakça hareket etmeyi bırakıp biraz geleceğini düşünmen gerek. Başarılı olmak için çalışmak şart."

Garson masaya Franck için bir küçük bira, benim için de bir zencefilli gazoz bıraktı.

"Sen hiç yalan söylemiyor musun?"

"Ben diplomamı aldım. İstediğimi yaparım. Senin o acil meselen ne peki? Evdekiler içinse hiç zahmet etme."

"Cécile... Onu hemen unuttun mu yani?"

"Ne olmuş Cécile'e?"

"Çok mutsuz. Onu arayacağını söylemişsin. Ama hiç aramamışsın. Haftalardır senden hiç haber almamış. Neler olup bittiğini anlayamıyor."

"Sana ne bunlardan?"

"Onu seviyorsun sanıyordum."

"Seni ilgilendiren şeyler değil bunlar."

"Olağanüstü bir kız o, şahane... 'Bir kız sevdim, çok güzel ensesi var, çok güzel memeleri, çok güzel bir sesi, çok güzel bilekleri, çok güzel bir alnı, çok güzel dizleri...' Hatırlıyor musun?"

"Sus! Neyin peşindesin sen? Senden beni bulmanı mı istedi? Bana dersimi vermeni mi?"

"Başka biriyle birlikte olduğuna ve bunu onun yüzüne söyleyecek cesareti bulamadığına inanıyor!"

"Kadın sayıklamaları bunlar. Kimseyle birlikte değilim ben."

"Onu bırakıyor musun?"

Franck buna yanıt vermedi. Başını önüne eğdi. Kapkara gözlerle bana kaçamak bakışlar atıyordu. Bir Gitanes sigarası çıkarıp yaktıktan sonra, kül tablasında tükenmekte olan bir sigarası daha olduğunu hatırladı. Sigarayı söndürdü.

"Sır tutabilir misin?"

"Sen de mi başlayacaksın?"

"Celbimi öne aldırdım. Askere alınıyorum. Cezayir'e gideceğim."

"Daha öğrencisin."

"Tecilimi kaldırttım."

"Çıldırmışsın!"

"Bir kadına onu orduya yazılmak için terk ettiğini açıkla açıklayabilirsen. Orada yıllarca kalabileceğini. Ona hiçbir şey söylemedim. Çünkü faydası yok. Benim gücümü aşan bir şey bu."

"O senin kendisini başka bir kadın uğruna terk ettiğini sanıyor!"

"Bunu kasıtlı yaptım. Benden soğusun diye."

"Neden ona her şeyi açıklamadın?"

"Çünkü onu seviyorum budala! Açıklamayı başaramazdım. Beni beklemesini istemiyorum. Bana ayak bağı olmasına ihtiyacım yok. Hiçbir şey söylemeden gitmeye karar vermiştim."

"Peki bana neden söylüyorsun?"

"Bütün Paris'i ayağa kaldırmışsın! Ben de ciddi bir şeyler oldu sandım."

"Oldu!"

"Ne?"

"Hadi oradan be! Öğrenmeyi hak etmiyorsun!"

Ayağa kalktım. Bistrodan dışarı çıktım. Franck, beni meydanda yakaladı. Beni ceketimin yakasından tutup sarsarak haykırdı:

"Ne oldu Tanrı aşkına?"

Onu hiç bu kadar gergin görmemiştim. Bir banka oturduk. Bir serseri, asfaltın üzerine uzanmış uyuyordu. Ona her şeyi anlattım. Tek bir soru bile sormadan anlattıklarımı dinledi. Yüzü allak bullak olmuştu. Ben bitirince omuzları düşük, düşüncelere daldı gitti. Yıkılmıştı. Başı sallanıyordu.

"Teşekkür ederim," dedi kırılgan bir sesle. "Peki, o... artık iyileşti mi?"

"Bir iki gün daha hastanede gözlem altında kalsa daha iyi ederdi. Ama hiç söz dinlemiyor."

Yerden yükselen bir ses mağaradan çıkarmış gibi çınladı:

"Tam bir pisliksin sen!"

Serseri yattığı yerde doğrulmuş, bütün öyküyü dinlemişti ve şimdi de kaldırımın kenarına oturmuş, parmağını Franck'a doğru uzatarak ona küçümsemeyle bakıyordu.

"İnsanın kız arkadaşını bırakıp da Fransız ordusuna yazılması için ahmağın önde gideni olması gerekir. Bu herif kafayı yemiş! Kendinle ne kadar gurur duysan azdır!"

Franck çok öfkelenmişti. Adamın üzerine saldıracağını sandım.

"Sen ne karışıyorsun? Haydi, yaylan da canına okumayayım!"

Serseri torbalarını ve ucuz şarap şişesini toparladı. Ekşi kokusunu da yanında götürerek söylene söylene uzaklaştı.

"Salaklar be! Hepsi salak bunların!"

Yoldan geçenlere küfürler edip surat asarak Mouffetard Sokağı'nda gözden kayboldu.

"Onu görmeye gidecek misin?"

Başıyla hayır dedi.

"Franck, Cécile bu!"

"Bu kararı vermem kolay olmadı. Onunla yüz yüze gelirsem bu cesareti bulamam."

"Senin yüzünden ölebilirdi!"

"Bunun için çok üzgünüm ve kendime kızıyorum. Ama artık çok geç. Dört gün sonra gidiyorum. Oraya varınca ona bir mektup yazıp her şeyi açıklarım. Döndüğüm zaman da ne olacağına bakarız."

"Seni bekleyeceğini mi sanıyorsun? Senden nefret ediyor!"

"Bu benim hayatım Michel! Buna mecburum."

"Siktir be Franck, sahiden de ahmaksın sen!"

"Senden ona hiçbir şey söylememeni rica ediyorum. Ben gidene kadar anlatma. Bu işi bana bırak."

"Aklını kaçırmışsın sen. Bunun için ömrünün sonuna dek pişman olacaksın."

"İşimi zorlaştırma! Haydi gel, bir şeyler yiyelim."

"Canım istemiyor. Eve döneceğim ben."

"Seninle konuşmam gerek. Önemli bir şey bu."

Onu orada bırakıp gitmek istedim. Ama çok perişan görünüyordu. Onu ikna edebilmek için umutlandım.

"Evi arayıp akşam yemeğini Nicolaslarda yiyeceğimi söyleyeyim."

Beni Volcan'a götürdü, sahibesinin Selanik mutfağından yemekler pişirdiği bir Yunan lokantasıydı bu. Mutfağa girip tencerelerin kapaklarını kaldırdık ve kokularına göre seçim yaptık. Doğranmış patlıcan, kabak ve biberler soğan, kimyon ve defne kokuyordu. O akşam Franck bana ailemizin öyküsünü anlattı, annemle babamın tanışmalarını, savaşı, kendi doğumunu, annemlerin beş yıl süren ayrılıklarını, sonra yeniden bir araya gelişlerini ve zoraki evliliklerini. İçini dökmeye ihtiyaç duyuyordu. Ben ağzımı bile açmadım. Çocuklar anne ve babalarının yaşamlarını hiç bilmezler. Küçükken bunu hiç düşünmezler bile çünkü onlar için dünya kendileriyle birlikte başlamıştır. Ailelerinin bir öyküsü yoktur ve ayrıca çocuklarına geçmişten değil, yalnızca gelecekten söz etmek gibi kötü bir alışkanlıkları da vardır. Çok büyük bir hatadır bu. Onlar geçmişlerini anlatmadıkça çocukları için daima kocaman bir boşluk olarak kalırlar.

"Annem benden nefret ediyor. Bunu kabullenmem epey zaman aldı. Benim yüzümden babamızla evlenmek zorunda kalmış ve hayatı mahvolmuş. Eğer ben doğmuş olmasam o da kendi çevresinden bir adamla iyi bir evlilik yapabilirmiş."

Doğru söylüyordu. Buna hiçbir itirazım olmazdı.

"Peki ya ben? Benden de mi nefret ediyor?"

"Bu senin suçun değil. Evlendikten sonra bir ailesi olsun istemiş. Onun için sen bir Marini'sin, Delaunay değil. Bunu hiç unutma. Bunu seni ona karşı doldurmak için söylemiyorum. Ona bir kinim yok. Yalnızca bunu bilmen gerekiyor."

Aramızda bundan daha büyük bir fark vardı. Bütün bunlar beni fazla ilgilendirmiyordu. Değiştirebileceğim hiçbir şey yoktu. Beni tek ilgilendiren şey Cécile'di.

"Neden askere yazıldın?"

"Harekete geçmezsek meydanı faşistlere bırakacağız. Belki de artık çok geç ama hiç olmazsa denemiş olacağız."

"Bütün bir toplumu değiştirebileceğini mi sanıyorsun?"

"Tek başıma değilim ki."

"Peki ya babam? O senden nefret etmiyor ki. Ona haber vermeden gidemezsin. Haksızlık bu."

"Babama söyleyebilirsin. Ama Cécile'e tek kelime etmek yok!"

Çok öfkelenmiştim ama elimden bir şey gelmiyordu. Onun askere yazıldığını gizli tutmak bana çok adice görünüyordu. Ama Cécile'e söyleyecek olursam da ağabeyimi kaybedecektim. O seçimini yapmıştı ve seçtiği Cécile değildi. Kendimi kirlenmiş, köşeye sıkışmış ve çılgıncasına öfkeli hissediyordum. Daha güçlü olsam onun ağzını burnunu dağıtırdım. Mantıkla ilgili bir sorunum vardı. İnsanın nasıl olup da bir şey söylerken onun tam aksini yapabildiğini hiç anlayamamışımdır. Birini sevdiğine yemin ederken onu incitmek, bir dosta sahipken onu unutmak, akraba olduğunu söylerken birbirini yedi kat yabancıymış gibi görmezden gelmek, büyük ilkelere sahip çıkarken onları uygulamaya yanaşmamak, Tanrı'ya inandığını iddia ederken sanki o hiç yokmuş gibi yaşamak, kahramanlık taslarken pisliğin teki gibi davranmak.

21

Igor içmeyi sevmezdi. Alkolü kaldıramıyordu. İçtiği zamanlardaysa arayı kapatmaya çalışır gibiydi. Felsefeden ve filozoflardan nefret ettiği halde felsefe yapmaya başlardı.

"İnsan ayağını yerden kesmeyecek," derdi. "Ne zaman birazcık havalanacak olsan sonunda çakılırsın."

O gece, sendeleye sendeleye La Pitié Hastanesi'ne geri dönmüş ve dalgalı topuzunun şaşırtıcı yüksekliği meslektaşları arasında hayranlık uyandıran başhemşireden zılgıtı yemiş. Onun bir yurttaşıyla karşılaşmış olması kadının hiç mi hiç umurunda olmadığından ona görev yerini terk ettiği ve mesai saatleri içinde sarhoş olduğu gerekçesiyle ceza yazmaya hazırlanıyormuş. Igor kadının suratına kahkahayla gülmüş. Dolabındaki eşyalarını boşaltıp da hastanenin mide bulandırıcı dünyasını sonsuza dek terk etmek üzereyken de koridorda gözüne Viktor'un getirdiği yaralı adam ilişmiş. Adam geldiğinden beri sedyesinin üzerinde öylece yatıyormuş. Kimse ona bakmaya tenezzül göstermemiş. Nöbetçi doktorlardan hiçbirinin zamanı olmamış. Servis şefi hastaneye saat sekizde gelecekmiş ve adamcağız da o zamana dek çoktan ölmüş olacakmış. O sırada baygın yatıyormuş. Igor adamın göz bebeklerini kontrol etmiş, nabzına ve tansiyonuna bakmış. Burnunda soluk almasını güçleştiren bir ezilme, çenesinde bir kırık, birkaç kırılmış diş ve yüzünde bolca kan varmış. Igor adamın çenesini açmaya çalışmış. Adam inliyormuş. Igor elini adamın ağzından içeri sokarak kırık dişleri çıkarıp soluk borusunu açmış. Eline bir makas alıp adamın giysilerini kesmeye koyulmuş. Göğüs kafesine masaj yapmış. Sinir ağının hizasında

belli bir nokta adama ağrı veriyormuş. Göğüs boşluğundaki bir çıkıntı burada da bir kırılma olmuş olabileceğini gösteriyormuş. Hemşire yanına sokulmuş.

"Ne yapıyorsunuz siz? Durun! Çıldırdınız mı? Bunu yapmaya hakkınız yok!"

"Ben doktorum! Bu adamda hemotoraks var. Plevrası boşaltılmazsa ölecek. Bana çabuk bir diren bulun. İyotlu alkole ve lidokaine ihtiyacım olacak."

"Elimizde hiç anestezik yok."

"Onsuz yaparız."

Igor hastayı soymakta zorlanmış. Hemşire bir şişe iyotlu alkol ve yarı sert bir direnle birlikte geri gelmiş.

"Ancak bunları bulabildim."

"Yardım edin de onu doğrultalım. Siz koltuk altlarından tutup ağırlık yapın."

Baygın adamı oturtmuşlar. Igor adamın kürek kemiğini alkolle temizledikten sonra kaburgaların arasındaki ikinci boşluğun yerini belirleyip hiç duraksamadan iğneyi batırmış. Hasta irkilmiş. Hemşire onu tutuyormuş. Igor delgiyi çekip iğneyi iyice içeri sokmuş ve şıringayla kanı dışarı çekmiş. Boşaltma işi birkaç dakika sürmüş. Igor sert bir hamleyle iğneyi çekip çıkardıktan sonra adamın çok sayıdaki yarasını temizlemiş. Hemşire nöbetçi odasına koşup telefona sarılmış ve karşısındakine beş dakika içinde oraya gelmezse polisi arayıp hayati tehlikede bulunan kişiye yardım etmemekten şikâyet edeceğini avaz avaz bağırmış. Üstelik onun gözlerini kendi elleriyle oyacağı tehdidini de savurmuş. Igor kadının yanına gitmiş.

"Kanaması devam ediyor. Ameliyata alınması gerek, torakotomiye ihtiyacı var. Eğer onu derhal ameliyat etmezlerse kendim yaparım, anestezi olsa da olmasa da."

Beş dakika sonra iki stajyer gelip adamı devralmışlar ve ameliyathaneye götürmüşler. Hemşire, benzi solmuş, bitkin Igor'a dönmüş. Üstü başı kan içinde kalmış.

"Doktor olduğunuzu bana neden söylemediniz?"

"Sedyeciyim ben."

"Merak etmeyin, sizi rapor etmeyeceğim."

Igor iki saniye duraksadıktan sonra omuzlarını kaldırmış.

"Benim burada işim bitti. Size kolay gelsin."

Hastaneden çıkıp gömleğini bir çöp tenekesine atmış ve son bir kafe-konyak içmek üzere Canon d'Austerlitz'e gitmiş. Hesabı öderken Viktor Volodin'in bir Gitane sigarası paketinin üzerine karalamış olduğu telefon numarasını bulmuş. Ortalık zifiri karanlıkmış. Kasiyerden bir jeton isteyerek ankesörlü telefondan evine yeni varmış olan Viktor'u aramış.

"İşi kabul ettiğimi söylemek için aradım. Ne zaman başlıyorum?"

"Başlangıçta bana eşlik edeceksin. Kabul edersen ilk birkaç akşam benimle çık da sana işi göstereyim."

"Sorun yok."

"Yarın, yani bu akşam saat yedide buluşalım. Nation Meydanı'ndaki Le Royal birahanesini biliyor musun?"

"Bulurum. İyi geceler Viktor Anatolyeviç."

"Sana da, Igor Emilyeviç, iyi uykular."

Igor sedyecilik mesleğini hiç pişmanlık duymaksızın bırakmış. Telefonu kapatırken bir daha asla bir hastaneye adım atmamaya ve kim olursa olsun hiç kimseyi tedavi etmemeye yemin etmiş. Hemen o akşam taksi şoförü olarak yeni bir yaşama başlamış ve bundan çok da mutlu olmuş.

Viktor'un ağzı epey laf yapıyormuş. Onun yanındayken insan ne konuşacağını düşünmek zorunda kalmazmış hiç. O sohbeti kendi başına yönetiyormuş. Ön koltuğa oturmuş olan Igor, onun ağzı bir karış açık kendisini dinleyen İngilizlere, kuzeni Felix Yusupov'la birlikte Rasputin'in öldürülmesinde az kalsın etkin bir rol oynayacak olmasının öyküsünü anlatışını dinlemiş. Kutup soğuğunda yeterince ısıtılamayan koridorlarda yaptıkları toplantılar yüzünden amansız bir bronşite yakalanınca, Orlov Arşidükü'nün kızı ve Rostopçin ailesinin uzaktan akrabası olan karısı Kontes Tatyana

ona komploda görev almak üzere Neva kıyısındaki saraylarından dışarı çıkmayı yasaklamış çünkü. Vendôme Meydanı'nda, Ritz'in önünde durup, motoru durdurup sayacı açık bırakarak bir saat yirmi dakika boyunca öyküyü anlatmış. Üstelik bu onun için bir rekor da değilmiş. Ne de olsa büyüleyici bir öyküymüş anlattığı. Viktor Volodin bir palavracı değildi. O bir öykücüydü. Sözlerine bir gerçeklik halesi kazandıran hiç tahmin edilemeyecek ayrıntılar ekler, heyecanlı ya da korkunç küçük notlarla anlatısını süslerdi. Müşterileri buna layık olduğunda, yani İngiliz ya da Amerikalıysalar, torpido gözünden altın nakışlarla süslü mor bir kadife parçası çıkarır, bunu büyük bir saygıyla açarak talihli turistlere Rasputin'in canını almış olan ve Yusupov'un dostluğunun bir göstergesi olarak kendisine hediye etmiş olduğu elmas kakmalı Kazak hançerini gösterirmiş. İngilizler de gözlerini bile kırpmadan hayatlarının en kabarık taksi ücretini ödedikleri gibi üstüne bir de Bolşeviklerin kurbanı olmuş bu zavallı aristokrat eskisine dolgunca bir bahşiş bırakırlarmış. Hiçbir şey Viktor'u şaşırtamazmış. Onun pişkinliğine hiçbir İngiliz karşı koyamazmış.

"Rasputin öldürüldüğünde kaç yaşındaydınız? Fazla yaşlı olamazsınız herhalde?" diye sormuş adamın biri kötü bir niyeti olmaksızın.

Viktor en sevimli gülümsemesini takınırken bir yandan da tarihleri hesaplıyormuş.

"Sizce ben kaç yaşındayım beyefendi?"

"Elli beş civarı, bu durumda Rasputin öldüğünde on altı yaşında olmalıydınız. Yanılmıyorsam 1916'ydı."

"Nezaketinizden ötürü teşekkür ederim lordum. Hayat beni kayırmadı. İki ay sonra yetmiş bir yaşıma gireceğim ancak ailemi doyurabilmek için hâlâ çalışmak zorundayım."

"Tanrı aşkına, hiç göstermiyorsunuz."

1956 Nisan'ının o akşamında hava yaz gibiymiş. Viktor Volodin, Régence'ının camını indirerek havayı sevinçle içine çekmiş. Elli

altı yaşına yeni girmiş. Bir lord ve kraliyet maiyeti üyesi bile olsa bir İngiliz'in kendisini köşeye sıkıştırmasına izin verecek değilmiş.

"Bak, ne kadar güzel," demiş Igor'a.

Vendôme Meydanı onlara aitmiş.

"Sanki St. Petersburg'da gibiyiz."

"Benim için o şehrin adı Leningrad."

"Benimle arkadaş kalmayı istiyorsan, bir daha sakın yanımda o sözcüğü ağzına alma."

Igor, daha işinin ilk akşamında bir adlandırma meselesi yüzünden patronuyla tartışacak değilmiş. Hangi adla anıyor olurlarsa olsunlar ikisi de aynı kenti düşünüyormuş.

"Söylesene Igor Emilyeviç, şehrin harap olduğu doğru mu?"

"Dokuz yüz gün süren bir kuşatma oldu, sonra da neredeyse bir o kadar bombalama ve yağmalama. En az bir milyon kişi öldü. Hiroşima'yı gördün mü? Aynı onun gibiydi. Şimdi yeniden kuruyorlar. Eskisinden bile güzel olacak."

Viktor ona bir Gitane sigarası ikram etmiş. Savaştan önceki Kış Sarayı'nın hayalini kurarak sigaralarını tüttürmüşler. Büyünün etkisi altında bulunan Igor, torpido gözündeki Kazak hançerinin Rasputin'in öldürülmesinde kullanılmış olmadığını öğrenince düş kırıklığına uğramış. Aslında bir Berberi silahıymış ve Viktor bunu 1931 yılındaki Paris Sömürge Sergisi sırasında üç yüz elli frank gibi cüzi bir fiyata satın almış. O zamandan beri Montreuil'deki bir Faslının dükkânından bu hançerden düzineyle satın alıp doğum günlerinde arkadaşlarına hediye ediyormuş. Viktor, kendisini hayretle dinleyen, Bordeaux'dan şarap üreticisi, sessiz sakin bir çifte, olmayan çocuklarının başı üzerine yeminler ederek Arşidüşes Anastasya ile tanışıklığı olduğunu anlatmış. Onun hakkında ne bir kuşku ne de bir gizem söz konusu olabilirmiş. Kendisi, hiçbir itiraza yer bırakmayacak şekilde Romanov Hanedanı'nın son üyesiymiş. Tanrı onu korusunmuş. Çocukluklarında, Viktor'un ailesinin sık sık davet edildiği Petergof Sarayı'nın bahçesinde onunla oyunlar oynarlarmış.

"Görüyorsun ya, çok zor bir şey değil. Öykün ne kadar büyükse bahşişin de o kadar kabarık olur."

"Ben böyle terbiye görmedim. Yalan söylemeyi hiç bilmem."

"Ben yalan söylemiyorum ki. Öykü anlatıyorum."

"Ben becerebileceğimi pek sanmıyorum."

"O halde şişkin bahşişlerin üstüne bir bardak soğuk su içersin. Şaşırmadım doğrusu, ne de olsa komünist terbiyesi görmüşsün."

O ilk akşam Viktor hasılattan öyle hoşnut kalmış ki işi her zamankinden erken bırakmaya karar vermiş. Igor sabahın dördüne doğru Bastille yakınlarındaki oteline yaklaştığında kendini gevşemiş hissediyormuş. Uykusu yokmuş. Aklına bir gece önce tedavi ettiği adam gelmiş, hayatta kalıp kalmadığını merak etmiş ve her ne kadar bir daha hiç gitmemeye yemin etmiş de olsa La Pitié Hastanesi'ne geri dönmüş. Başhemşire onu görünce işini geri almaya geldiğini düşünmüş. Igor yaralı adamın durumunu sormuş.

"Şimdilik hayatta. Mazerin onu bizzat ameliyat etti, tam beş saat sürdü. Hasta henüz kendine gelmiş değil. Teşhis belirsiz. Profesör hayatını sizin kurtarmış olduğunuzu söyledi. Üzerinden hiçbir kimlik belgesi çıkmadığından adını bilemiyoruz. Siz geri dönmeyi gerçekten istemiyor musunuz?"

"Onu görebilir miyim?"

"Charcot kanadı, 112 numaralı oda."

Suratı şişmiş olan adam zemin katındaki bir odada yatıyormuş. Tek başına. Sağ koluna serum takılı, solunum cihazına bağlı, kalp atışları kontrol altında. Kafasına sarılmış olan bütün o sargı bezleriyle bir mumyayı andırıyormuş. Igor adamın sağlık fişine ve ameliyat raporuna bakmış. Durum pek parlak sayılmazmış. Adamın yanına oturmuş. Bu serviste boğucu bir sıcak ve ezici bir sessizlik hüküm sürüyormuş. Igor adamın sol elini tutmuş. Rengi bozlaşmış, soğuk ve buruşuk bir elmiş bu. Igor üfleyip ovuşturarak adamın elini ısıtmaya çalışmış. Biraz sonra rengi birazcık yerine gelmiş. Duraksamada kalmış bu bedenin içinde nasıl bir savaş verilmekteymiş? Daha ne

yapabilirmiş? Bu adamı kurtarabilecek yeni bir hareket, bilinmeyen bir şifa var mıymış? Yaşadığı çaresizlik kaçınılmaz mıymış? Adamın vadesi mi dolmuş? Yüzeye çıkmayı başarabilecek miymiş, yoksa dibe batmaya kendini bırakacak mıymış? Igor doktorun ölüm karşısında hissettiği bu duyguyu unutmuş olduğunu fark etmiş. Ona karşı savaşabilmek, hakkı olanı ondan alabilmek için yaman bir istek, pençesine düşürdüğü avı onun elinden koparıp almanın verdiği o haz. Bitmek bilmez Leningrad kuşatması sırasında ya da cephede ellerinin arasından kayıp giden o sayısız unutulmuşlar, feda edilmişler kalabalığının, hiçbir önemi olmayan, hiçbir şey ifade etmeyen bütün o insanların yüzleri, yastıklara yapışmış parmakları, sanrılar gören gözleri, ağza alınmaz korkuları, soluklarının kaçınılmaz biçimde kesilişi gözlerinin önüne gelmiş. İçinin derinliklerinde hissettiği bu iğrenmeyi, sürekli yeniden başlayan bu acılık hissini çok iyi tanıyormuş. Yaşamla ölüm arasında askıda kalmış bu hareketsiz adam ona dünyada herkesten daha yakınmış. Bir insanoğlu. Bu seferkini elinden kaçırmayacakmış. Adamın elini sıkarak ona Rusça şunu söylemiş:

"Yemin ediyorum ki yaşayacaksın."

Mesleğini ne kadar çok özlemiş olduğunu fark etmiş. Dört yıldan biraz fazla zaman geçmiş. Yeniden doktorluk yapabilmesi için Fransa'dan ayrılması mı gerekecekmiş? Afrika'ya gitmesi mi? Ya da belki Güney Amerika'ya? Diploması hangi ülkede geçerli olacakmış? Bilgi edinmesi gerekiyormuş, hayatta kalmakla yetinmemesi, kendini tevekküle terk etmemesi. Saat beşte gece hemşiresi kontrole gelmiş. Igor kadına kendini tanıtmış. Kadın saat altıda Igor'u koltuğa yığılmış uyurken bulmuş. Adamın elini tutuyormuş. Saat yedide gündüz hemşiresi onu istemeden uyandırmış. Igor özür dileyerek oradan sıvışmış. Günün sonundaysa geri dönmüş. Bir süre komadaki adamın yanında kalmış. Bütün gece çalıştıktan sonra yine gelip onun yanında bir saat daha kalmış. Onun elini tutmuş. Kulağına alçak sesle bir şeyler söylemiş. Her gün iki kere uğramayı

alışkanlık edinmiş. Hemşirelere hastasının durumunu sorduğunda hep aynı yanıtı alıyormuş:

"Değişiklik yok."

Hemşirelerden biri ona o gün içinde Gobelins Polis Karakolu'ndan bir müfettişin saldırı hakkında sorular sormak üzere uğradığını bildirmiş. Yanıtlayabilecek durumda olmadığını görünce kalmamış.

Igor hastanenin büyük patronu, Profesör Mazerin'le de tanışmış, epeyce genç, etine dolgun, müthiş papyonlar takan bir adammış bu. Mazerin, Igor'un doktor olduğunu öğrenince onu sorularıyla sıkıştırmış: Böylesine kusursuz bir plevra boşaltımını nasıl gerçekleştirebildiğini sormuş. Nereden geldiğini, kim olduğunu... Igor, soruların hiçbirine yanıt vermemiş. O da Profesör'ü sorgulamaya girişmiş. Adamın komadan ne zaman çıkacağını ve ne durumda olacağını kimse bilemezmiş. Travmatik beyin hasarı geçirmiş ama omurgasında kırık yokmuş. Tek iyi haberse çok düşük olan tansiyonunun normale dönmüş olmasıymış. Mazerin, kafaiçi basıncı düşüren, Kanada'dan gelmiş yeni bir gereci onun üzerinde deneyip denememekte duraksıyormuş. Igor, raporu gözden geçirdikten sonra bu gerecin hiçbir işe yaramayacağı sonucuna varmış çünkü buradaki mesele beyin tansiyonunun yüksekliği değilmiş. Beklemek gerekiyormuş. Belki de adamın şansı yaver gidermiş.

Igor her gün adama gidiyormuş. Hasta ziyareti kurallarına uygun davranıyor, koltuğa oturup onun elini tutuyormuş. Ona Viktor'un uydurduğu peri masallarını, müşterilerin bunlara verdikleri tepkileri, topladıkları bahşiş tutarını, gece yolculukları sırasında keşfettiği yeni mahalleleri anlatıyormuş. Paris'in ve banliyölerin sokaklarını gösteren kılavuzu alıp sınava çalışır gibi hepsini ezberliyormuş. Viktor ona metro güzergâhı ile otobüs hatlarından başlamasını ve bunları kendine işaret noktası olarak almasını önermiş. Gece hemşiresi de ezber çalışmalarında ona yardım ediyor, kılavuzu gözden geçiriyormuş. Bu konuda da epeyce katıymış. Paris'i avucunun içi gibi biliyor, ona bölgelerin nasıl sınıflandırıldığını anlatıyormuş. Burjuva mahalleleri diğerlerinden farklıymış. Nöbetçi odasındaki

zilin çaldığını duyuncaysa hemen hastanın başına koşuyormuş. Suzanne gerçek bir Parisli, bütün yaşamını Buttes-Chaumont'da geçirmiş tiz sesli, esmer bir kadınmış. Nihayet konuşabilecek birini bulmuş olmanın verdiği mutlulukla hiç susmadan konuşuyormuş.

"Taksici belgeni alabilecek misin emin değilim. Eğer başaramazsan toplu taşıma idaresine girebilirsin."

Igor'un cazibesine karşı kayıtsız olmayan kadın ona yaşamına ilişkin sorular sormaya başlamış, bir pazar günü şehri birlikte gezmeyi önermiş. Igor da onunla yakınlaşma girişimlerini hemen durdurmuş. Ne de olsa evli ve çocuk sahibi bir adammış o. Suzanne buna fena bozulmuş. Sonraki gecelerde onu görmezden gelmiş, ona tek kelime etmemiş. Igor ise sabah akşam gelmeyi sürdürmüş. Eter ve çamaşır suyu kokan bu hastane ortamını ve bir arı kovanını andıran düzenliliği seviyormuş. Bu hastane lüks, bolluk ve modernlik içindeymiş. Yine de içindekiler yakınıyor, sızlanıyorlarmış. Rusya'nın en kötü hastanesi bile sayılmayacak olan Tarnovski'de bir staj yapacak olsalar sefaletin ve çaresizliğin ne demek olduğunu öğrenir, burada ağlanıp durmayı da keserlermiş. Başta hastalar olmak üzere kimse ne kadar şanslı olduğunun farkında değilmiş.

"Kayırılanların söylenmeye hakkı yoktur, elinde hiçbir şeyi olmayanlara hakaret etmek olur bu."

"Unutmayın ki Igor," diye karşılık vermiş Mazerin, "Fransızlar söylenmeye doğuştan başlarlar."

Igor sınavı ilk hakkında vererek Parisli bir taksi şoförü olarak yaşamına başlamış. Viktor, Simca Régence'ını geceleri ona emanet ediyormuş. Akşamları Nation Meydanı'nda buluşuyorlar, sabah olunca da Igor arabayı hasılatla birlikte ona geri veriyormuş.

Haftalar geçmiş. Adamın uyanması umudu giderek azalıyormuş. Suzanne durumu kabullenmiş ve onunla yeniden konuşmaya başlamış. Onun fikrince Igor boşa zaman harcıyormuş. Adam hiç uyanmayacakmış. Durumu kötüye gidecek, komplikasyonlar baş gösterecek ve sonunda da kalbi duracakmış. Igor kaderciliğe boyun

eğmeyi reddediyormuş. Cephede açıklanması mümkün olmayan mucizelere tanıklık etmiş. Daha ameliyata girmeden yarıda kalacağı ön görülen ama başarıyla tamamlanan ameliyatlar, durduktan sonra yeniden atmaya başlamış kalpler, ceset çukurundan sürünerek çıkmış ölüler görmüş. Artık ne Mazerin'le ne de başka bir doktorla karşılaşyormuş. Ama o pes etmiyor, yaralının yanı başına oturup sol elinden tutarak ona o gece işte başından geçenleri bütün ayrıntısıyla anlatıyormuş. Kimi zaman adamın anlattıklarına tepki verdiği izlenimine kapılıyormuş. Kimi zamansa Igor kendini kaptırıp farkında olmadan Rusça konuşmaya başlıyor, sonra da aklı başına gelerek Fransızcaya dönüyormuş. Sonunda da uykuya dalıyormuş. Gündüz hemşiresi Irène nöbeti devraldığında onu uyandırıyormuş.

Elli dokuzuncu gün yabancı komadan çıkmış. Igor yanına gelmiş, ona o akşam Étoile Meydanı'nda tanık olduğu üç arabalık bir zincirleme trafik kazasını anlatırken adamın elini sıktığını hissetmiş. Hareket ediyormuş. Igor, hemen Irène'e seslenmiş. Adam gözlerini açmış, dalgınca ikisine bakıyormuş. O gün Igor oteline hiç gitmemiş. Adama sorular sorup durmuşlar. Adam bitkin haldeymiş. Mazerin'e göre konuşamıyor olması kaygı vericiymiş. Eğer yirmi dört saat içinde konuşmaya başlamazsa bu, beyinde geri döndürülemez hasarlar bulunduğunu gösterirmiş.

Yaralı sekiz gün boyunca hiçbir şey söylememiş. Hastane yönetimi onu bakımevine almaya hazırlanıyormuş. Igor gelişmeleri not alıyormuş. Adam iki elini de kaldırabiliyor, bacaklarını oynatıyormuş. Kendi kendine su bardağını ağzına götürebiliyormuş. Igor'a birkaç defa gülümsemiş. Igor ona sıkıca masaj yapıyormuş. Adamın kasları erimiş. Irène'le birlikte her biri bir koluna girerek ona üç dört adım yürütmeyi başarmışlar. Her gün bir metre daha ileri gidiyorlarmış.

Bir akşam Igor *Le Monde* gazetesini okurken adam aksırmış.

"Çok yaşayın," demiş Igor gayriihtiyari.

"Hep birlikte," diye yanıt vermiş adam.

Igor yerinden sıçramış.

"Siz... Konuştunuz!"

"Neredeyim ben?"

"La Pitié Hastanesi'nin Charcot kanadındasınız."

Igor hemen nöbet odasına koşmuş.

"Konuştu!"

Irène onun peşinden odaya gelip adama sormuş:

"Kimsiniz siz beyefendi? Adınız nedir?"

"Bilmiyorum," diye yanıtlamış adam.

Hemşire kuşkuyla onun yüzüne bakmış.

"Konuşması biraz tuhaf değil mi sizce?" diye sormuş Igor'a.

"Ben bir şey fark etmedim."

"Adınız nedir beyefendi? Size nasıl hitap edildiğini hatırlamıyor musunuz?"

"Adım... Benim adım... Hatırlamıyorum. Hiçbir şey hatırlamıyorum," demiş adam koyu bir Alman aksanıyla.

"Hadi be! Almanmış!" diye haykırmış Irène.

22

Cécile değişmeye karar vermişti. Sıklıkla yaşamımızın farklı olmasını isteriz. Başka türlü bir şey düşleriz ama hiçbir şey değişmez. Kendimize sözler veririz. Eğerlerle yola çıkarız ama onlar hiç gerçek olmazlar. Bekleriz, yaşamımızın daha iyiye gideceği anı öteleriz, sonra günler, yıllar geçer ve yeminlerimiz ağzımızın içinde yinelenirken yok olup gider. Cécile artık geleceğe yönelik tasarılarda bulunmuyordu. Kapı önünde bir kamyon sesi duydum. Kulağımı kapıya dayayarak gürültünün kaynağını araştırdım. Anahtarları yeniden cebime koydum. Zili çaldım, kapıya vurdum. Motor sesi kesildi. Cécile, üzerinde Pierre'in, bacaklarının ortasına kadar inen bir gömleğiyle ve elinde bir bezle, saçları darmadağın bir halde, baca temizleyicileri gibi kapkara bir yüzle kapıda belirdi.

"Ne oldu sana böyle?"

Kaşları çatık, ciddi gözlerle yüzüme baktı.

"Hayatımda büyük bir temizlik yaptım, şimdi de evimde büyük bir temizlik yapıyorum."

İçeri girebilmem için kenara çekildiğinde salonu tanıyamadım. Her yer derli topluydu. Sanki lambadan çıkmış bir cin sihirli bir değnek dokunuşuyla bir zamanlar kargaşanın hüküm sürdüğü, mobilyalarına yıllardır toz bezi değmemiş, daha düne dek ağzına kadar dolu kül tablalarının, boş bira ve başka içki şişelerinin, tepeleme gazete, teksir kâğıtları, açılmış ambalajlar, yarı açık mektup zarfları, buruşturulmuş kitapçıklar, kapakları dört bir yana saçılmış 45'lik ve 33'lük plaklar ve içlerindeki çiçekler solmuş vazoların ortasında eski partilerden kalma kirli tabakların üst üste yığılmış olduğu bu

yeri bambaşka bir hale getirivermişti. Kanepenin kaplaması soyulmuştu. Minderlerin içi dışına çıkmıştı. Lekelerle kaplı, delik deşik eşya kılıfları parkenin üzerine serilmiş döşemeciyi bekliyorlardı. İçerisi taze cila kokuyordu. Her yer, modern kadının mutluluğunu öven reklamlarda görüldüğü gibi ışıl ışıl parlıyordu.

"Nasıl buldun?"

"İnanılmaz."

"Bal dök yala, değil mi? Bütün bir günümü ve gecemi verdim. Sırf salondan on poşet dolusu çöp çıktı. Sakladığımız onca şey bizi nasıl da boğuyor. Şimdi soluk alıyorum. Sana da öyle gelmiyor mu? Bittim ama."

Tanınması mümkün olmayan salonun içini dolaştım, her bir nesne yerli yerine konmuştu. İki duvarı yerden tavana kadar kaplayan kütüphane, üzerine yığılmış olan kitap, dergi ve kâğıtlardan görünmez olurdu. Şimdiyse hiçbir şey dışarı taşmıyordu. Kapı girişinde birer metre yükseklikte bir düzine kitap yığını çöpe atılmayı bekliyordu.

"Kitapları atmayacaksın ya?"

"Sevdiklerimi tutuyorum ama Pierre'e ait olanları koyacak yer bulamadım. Plaklarınaysa dokunmuyorum, onlar kutsaldır. Geri kalanını umursamaz, sorun değil."

"Ondan mektup aldın mı? Nasılmış?"

"Küçük aptal matematiğini ilerletti mi diye soruyor."

"Ona... Franck'ı anlattın mı?"

"Ondan bir şey saklamam ben."

"Ne yanıt verdi?"

Cebinden bir mektup çıkarıp açtı ve içinde bir yer aradı:

"'...bize yük olan ne varsa kurtulmalıyız. Temizlik yap. Gereksiz olan her şeyi at...'"

Mektubu buruşturup çöpe fırlattı.

"İlgini çeken kitaplar varsa alabilirsin. Yoksa hepsini atacağım."

"Bu çok aptalca. Onları Gibert'e götürebiliriz. Kullanılmış kitapları satın alıyorlar."

"Canın istiyorsa senin olsunlar. Götür sat. Bir daha da bana Franck'ın adını anma. Anlaşıldı mı?"

Ön yüzünde bir farı bulunan ve krom kaplı kocaman gövdesinin üzerinde hacimli, kırmızı bir torba sarkan bir metre yüksekliğinde bir makineyle karşı karşıya geldim.

"Bu da ne böyle?"

"O bir elektrik süpürgesi. Hoover marka. Babam savaştan önce Amerika'dan almış. Bir dolabın içinde tesadüfen buldum. Fişe taktım, bir kerede çalıştı. On yıldan fazla zamandır hiç kullanılmamıştı. Fazla ses çıkarıyor ama işe de yarıyor."

"Kullanamazsın ama, elektrikli matkap gibi gürültü ediyor."

"Babamın anneme hediyesiydi."

Cihazı incelemek üzere eğildim. Müzelik bir koleksiyon parçasıydı.

"Komşular umurumda bile değil. Sütlü kahve yapalım mı?"

Kısmen kullanılmaz durumda olan mutfağa henüz el atmamıştı. İçi bulaşıklarla dolu olan evyeden iki fincan çıkarıp temizledi. Kahve oluncaya kadar biraz bekledik ve ben de bu arada her zamanki gibi tabak ve şişeleri ittirerek kendime yer açtım. Cécile eline bir çöp torbası aldı ve içini sayısız lokanta kartonları ve ambalaj kâğıtlarıyla doldurdu. Bu, masanın üzerini biraz boşalttı.

"Bu şekilde devam edemem."

"Ortalığın biraz dağınık olduğunu kabul etmek gerekir."

"Bu kutuları atacağım."

"Ben onları aşağı indiririm."

"Bana bir yardımda bulunmayı ister miydin?"

"Zevkle."

"Evi temizlememde bana yardımcı olur musun?"

Yarım saniye kadar duraksadım. Önümdeki iş yığınını gözden geçirecek kadar.

"Bütün evi elden geçirmeyi mi istiyorsun? Bu iş... aylar sürer. Bazı köşeler çok yorucu olur. Bir temizlikçi kadın tutabilirsin."

"Bunu kendim halledeceğim. Evi eski haline getirmeyi istiyorum. Sonra, her yer temizlendiğinde kapıcı kadından temiz tutmasını isterim."

"Bu iş bizi öldürür."

"Görüyorsun ya Michel, çok düşündüm. Yanlış yola sapmıştım. Sıfırdan başlıyorum. Kendimi bırakmış, gömülmüştüm. Bitti artık. Bundan sonra yeni bir yaşama başlayacağım. Eve çekidüzen vereceğim. Tezimi bitireceğim... Ya da psikoloji okuyacağım. Hem... spor da yapacağım."

"Sen mi?"

"Başladım bile. Her sabah pencereleri açıp bir saat jimnastik yapıyorum."

"Sana inanmıyorum."

"Birlikte yapalım."

"Ben mi? Nefret ederim."

"Eğer böyle devam edersen yirmi yaşında göbek bağlayacaksın. Kafamızla fazla uğraşıyoruz biz."

"Beden eğitiminden muafım ben."

Karnıma sertçe bir yumruk attı ve iki büklüm oldum.

"Hiç karın kasın yok. Hamur gibi yumuşacıksın. Hadi be Michel, bir şeyler yapmak gerek!"

"Hangi spor olacak peki?"

"Paten kayabiliriz. Molitor'da, açık havada. Kışın, Lutetia'nın havuzuna gideriz. Yazın da Deligny'ye."

"Cécile, paten tehlikelidir."

"Saçma sapan konuşma. Yeniden yaşamaya başlıyoruz."

23

Kendisine biraz da olsa sevecenlik ve ilgi gösteren tek kişi o olduğundan adam Igor'un gelişini sabırsızlıkla bekliyormuş. Bütün hatırladığı uyanışından itibaren olanlarmış. Öncesi tamamen yok olmuş. Görünmez bir el belleğindeki kara tahtayı silip temizlemiş. Geriye hiçbir şey kalmamış ya da belki azıcık. Kilise duvarlarındaki hayalet fresklerde kayıp gölgelerden, belli belirsiz çizgilerden başka bir şeyin kalmadığı gibi, devasa bir yapbozdan kalmış birkaç minicik parçacık. Igor ona hiç doğrudan soru sormuyormuş. İmgeler ve fikir çağrışımları yaratmaya çalışıyormuş. Üç ila beş yaşındaki çocuklar için bir kart oyunu satın almış, ona hayvan ve nesne resimleri göstererek beyninde bir tepki tetiklemeye çabalamış. Yabancı duruyor, gözlerini kısıp kafasının içinde bir şeyler arıyor, boynunu büküp tir tir titriyormuş. Igor onun çok yaklaşmış olduğunu, fışkırmaya hazır bir kaynak gibi bir anda bir bağlantının kurularak onu karanlıktan aydınlığa çıkarmasına ramak kaldığını hissediyormuş. Sonra yüzü ve omuzları çöküyormuş. Yeniden boşluğun içine yuvarlanıyormuş. Bütün çabalarına karşın gelişme kaydedemiyormuş. Hiçbir mantığa ya da tutarlılığa bağlı olmayan, dağınık ve belirsiz kırıntılar dökülüyormuş. Bekleyip umut etmekten başka yapılabilecek bir şey yokmuş. Gizemli kapıyı açacak olan anahtarı bulmayı ummaktan başka. Bir Alman ya da Avusturyalıymış ama hiçbir şey hatırlamıyormuş. Söyleyebildiği çok az sayıda sözcüğü uğursuz bir hatırası olan o kaba ve hırıltılı aksanla dile getiriyormuş. Başka ulusları da düşünmüşler ama her seferinde aynı sonuca geri dönüyorlarmış. O yıllarda Fransa'da bir Alman olmak çok hoş bir şey sayılmazmış.

Çok fazla hınç, çok fazla kin varmış. Her hafta yeni bir film Nazi barbarlığını gözler önüne sererek Fransızlara Direniş hareketinin kahramanlığını anımsatıyormuş ve zamanında hiç de cesaret göstermemiş olanlar bile çok zorlanmadan kendilerinin birer kahraman olduklarına ve hep de öyle davranmış olduklarına inanıveriyorlarmış. Bu da onlara ellerinin altında bulduklarıyla ödeşmek için daha da fazla neden sağlıyormuş. Kırk beş yaşlarında olan bu adam, onlu yıllarda doğmuş olması gerektiğine göre mutlaka Alman ordusunda da görev yapmış olmalıymış.

"Onları dört yıl boyunca burada ağırladık, sonra onlardan kurtulmayı başardık, şimdi artık onları evimizde istemiyoruz."

En sevimli hemşirelerin, en gayretkeş hasta bakıcı çocukların, en sıcakkanlı doktorların bile dilinde istisnasızca hep aynı nakarat varmış: Dışarı, derhal. Ağız birliği etmişçesine. Adamsa yol açmış olduğu heyecandan hiçbir şey anlamıyor, bütün gününü tek başına bırakılmış bir halde, koltuğunda oturarak geçiriyormuş. Igor akşamları geldiğinde onu bir çocuk gibi besliyor, yıkıyormuş. Çünkü hiçbir hemşire ona dokunmayı istemiyormuş. Igor, bu nefret seline set çekmeyi başaramıyormuş. Onları ikna etmeye çalıştıkça sert bir duvara tosluyormuş.

"Belki de İsviçreli Almanlardandır."

"Alman işte!" diye sinirleniyormuş Mazerin. "Siz de benim kadar biliyorsunuz."

"Bir hastayı dışlamaya hakkınız yok!"

"Fiziksel olarak bu kişinin sağlığı tamamen yerinde. Bellek kaybının da bilinen bir tedavisi yok. İyileşmesi belki on yıl sürer, belki hiç bitmez. Burası bir hastane, bakımevi değil. Size yirmi dört saat veriyorum. Sonra onu kapının önüne koyacağım. Bu herif yüzünden hastanemde bir grevle uğraşmaya hiç niyetim yok."

Kapıyı çarpıp çıkmış. Yabancı gülümsüyormuş. Igor ona durumu açıklamayı denemiş. Belleği ancak beş gün geriye gidebilen birine, on yılı aşkın zaman önce yaşanmış şeyler yüzünden kendisinden nefret edildiğini anlatabilmek kolay olmuyormuş.

"Nereden başlamalı? Savaşı sana nasıl anlatmalı?"

Kapı vurulmuş. Atletik yapılı bir zenci içeri girip polis kimliğini göstermiş.

"Müfettiş Daniel Mahaut. Gobelins Karakolu'ndan."

Polis müfettişi yaralıyı uğradığı saldırıyla ilgili olarak sorgulamak için gelmiş. Hastane yetkililerine onu taburcu etmeden önce kendisine haber vermelerini tembihlemiş. Igor ona adamın karşı karşıya bulunduğu ortak nefret ve nedensiz dışlamayı anlatmış. Müfettiş, koltukta oturan adamın üzerine doğru eğilmiş.

"Ben polisim. Soruşturma yürütüyorum. Şikâyette bulunacak mısınız? Uğradığınız saldırıyı hatırlıyor musunuz beyefendi? Size bunu kimin yaptığını biliyor musunuz?"

Adam suratında narin bir gülümsemeyle, hiç karşılık vermeden onun yüzüne bakıyormuş.

"Saldırı mı dediniz? Hatırlamıyorum."

"Hiç değişmeyecekler!" diye söylenmiş Müfettiş. "Eğer belleği yerine gelirse karakola uğrayabilir. XIII. bölgede, belediyenin arka tarafındayız."

Bir süre sonra Mazerin odaya uğrayarak yatağa ihtiyacı olduğunu, ertesi sabah adamı kapı dışarı edeceğini haber vermiş. Biraz daha zaman tanımayı reddederek arkasını dönüp gitmiş. Adam hiçbir şey söylemiyormuş. Yüzünde güvenli bir ifadeyle Igor'a bakmakla yetiniyormuş.

"Kendi kaldığım küçücük otel odasını ödeyecek kadar ancak kazanabiliyorum. Bir de sana bakamam. Belki de gerçekten bok herifin tekisindir ama öyle de olsa fark etmez artık. Merak etme, seni bir başına bırakacak değilim. Benim yanımda kalırsın. İdare edeceğiz, patron bundan hoşlanmazsa da yer değiştiririz."

24

"Annemize de tek kelime etmeyeceksin. Ben de onun lafını duymak istemiyorum artık. Anladın mı? İşin içinden nasıl çıkabiliyorsan çık, yoksa karışmam..."

Franck bana seçme şansı bırakmamıştı. Cécile'e karşı tek yapmam gereken susmak ve hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi davranmaktı, o kadar. Evdeyse durum farklıydı. Kapıyı çarpıp çıktığından beri Franck konusu tabu haline gelmişti. Sanki hiç var olmamış gibiydi. Oysa hep aramızdaydı. Bakışlarımızda, selamlaşmalarımızda hep o vardı. Birbirimize, "Nasılsın?" ya da "Bugün ne yaptın?" diye sorduğumuzda o vardı. Aile içinde birbirimize görünmez bağlarla bağlıyızdır, biz onları kessek bile bağımız kopmaz. Oyunun kuralını bana da, Juliette'e de söyleyen olmamıştı. Biz onu içgüdüsel olarak öğreniyorduk. Babam yeni mağazayla meşguldü. Artık onu pek fazla göremiyorduk. Bütün zamanını orada geçiriyordu. Akşam yemeklerini onsuz yiyor, tek kelime konuşmuyorduk. Eve geç saatlerde, yorgun argın geliyordu. Onu mutfakta, sofradan artanları ısıtırken buluyordum. Gözleri boşluğa dalıp gitmiş, zihni başka yerlerde, benim anlattıklarımı dinliyormuş gibi görünerek karnını doyuruyordu. Anneme yakalanma tehlikesi olmadan ona Franck'tan söz etmeyi istiyordum. Bunu evde ya da mağazada yapmama olanak yoktu. Doğru anı kollamak zorundaydım. Oysa zaman akıp geçiyordu. Onunla hiç baş başa kalamıyordum. Franck'ın gidişine yalnızca iki gün kalmıştı ki bir sabah kahvaltı sırasında annem yalnızca özel günlerde giydiği şık Chanel takımlarından birinin içinde beliriverdi. Üç gün boyunca "Liderlik yeteneklerinizi ge-

liştirin" başlıklı bir seminere katılacaktı. Maurice'in tavsiyesi olan Amerikan eğitim programlarından biriydi bu da.

Annemle babamı mutlu edebilecek hiç olmazsa bir tane vesile vardı. Yeni mağazanın açılışı *France-Soir*'ın sekizinci sayfasında bir fotoğrafa değer bulunmuştu ve babam da bunu büyütüp çoğaltarak V., VI. ve XIII. bölgelerin bütün posta kutularına dağıttırmıştı. Etkisini göstermesiyse fazla uzun sürmemişti. Başarı babamın en iyimser tahminlerini bile aşan büyüklükteydi. Siparişlere yetişerek teslimatları sağlamakta güçlük çekiyorlardı. Babam ekibini onlara hiç göz açtırmadan yönetiyor, bir gözünü üzerlerinden ayırmadan güler yüzle, rahat ve şakacı tavırlarla kırmızı ceketli satıcıların başında bulunuyor, peşin ödemeye gücü yetmeyen müşterilere her ay çok cüzi bir tutar ödemelerini sağlayacak bir taksitlendirmeden yararlanmalarını öneriyordu. Bu fikri kabul ettirebilmek için, katıldığı bütün seminerlere karşın hâlâ geleneksel ticaretin eski moda ilkelerine yürekten bağlı olan anneme epeyce ısrar etmesi gerekmişti.

"Yoksulların sayısı zenginlerden daha fazla olduğuna göre, eğer çok satış yapmayı istiyorsak parası olmayıp da güçlerinin yetmeyeceği şeyleri satın alabilmek için yanıp tutuşanlara satmamız gerekir. Onlara krediler vermeliyiz."

Philippe Delaunay de siparişlerin karşılanmasına yardımcı olabilmek için yeniden çalışmaya başlamıştı. Tanıdıklarının karşısında hiç utanıp sıkılmadan bu formülün başarısını sahiplenmeye kalkıyordu. Ancak kimi dokundurmalarından içinin buruk olduğu hissedilebiliyordu. Ticaretin mutlak ahlaksızlığından ve derin adaletsizliğinden dem vuruyordu: hiçbir eğitimi olmayan Paul Marini gibi ahmak bir işçi parçası bile sırf iyi bir fikir bulduğu için servet edinebildikten sonra... Alışveriş artık onun zamanındaki gibi değildi. Artık başarılı olabilmek için okuyup dokumaya gerek yoktu. Yarının dünyası sonradan görmelere, açıkgözlere ait olacaktı. Babamsa ona bu girişimin sonucuyla ilgili yapmış olduğu felaket öngörülerini hatırlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor, ci-

royu on, kârı on beş kat artırmış olduğunu göstererek yaraya tuz bastıkça zevkten titriyordu. Annem hesapları yapıyordu. Elektrikli hesap makinesi titreşiyor, rakamları ardı ardına dizdikçe annem de sevincinden kıpkırmızı oluyordu. Bir mağaza daha açmaktan söz ediliyordu. Babam Général-Leclerc Caddesi'nde uygun bir yer de bulmuştu. Anneme masraf tutarını bildirdiğindeyse annem bu yatırımın büyüklüğü karşısında ürkerek geri atmış, birbirlerine girmişlerdi. Babam pes etmemiş, gözünü güzel mahallelerden Passy Sokağı'ndaki bir dükkâna dikmişti, bu arada asıl düşüyse günün birinde Versailles'da bir mağaza açmaktı.

"Parası olmayan yoksullar fena değil, biraz parası olan zenginlerse daha iyi."

Mağazaya girdiğimde babam beni gördü ve müşterilerini satıcılardan birine bırakarak yanıma geldi.

"Seni burada görmek ne mutluluk."

"Sana söyleyeceklerim var. Önemli bir konu. Gel."

Onu dışarı sürükledim. Gobelins Caddesi'ne indik. Ona konuyu açıklamakta zorlanıyordum. Sürekli sözümü kesip sorular soruyordu. Söylemek istediklerimin sırasını kaybediyordum. Saint-Médard Kilisesi yakınlarında bir banka oturduk.

"Neden yarını bekliyoruz?"

"Öyle istedi."

"Şimdi nerede?"

"Bilmiyorum."

"Ne karıştırıyor böyle? Ha? Tecilli değil miydi? O kız arkadaşı yüzünden, değil mi?"

"Onun bir şeyden haberi yok. Çaresiz durumda. İntihara kalkıştı!"

"Ne? Ben senin babanım. Bu ne anlama geliyor anlayabiliyor musun? Hayatta güvenebileceğiniz tek insan benim, oysa siz bana bir yabancıymışım gibi davranıyorsunuz!"

"Ben de iki gün önce öğrendim. Daha önce kendine yeni bir sevgili buldu sanıyordum."

"Olacak şey değil! İnsan öylece gidip orduya yazılmaz! Ben mecbur bırakılmıştım. Topyekûn savaş vardı. Seçme şansımız yoktu. Elimde olsa gitmezdim. Kimse idealizm uğruna askere yazılacak kadar budala olamaz. Savaşın ne demek olduğundan haberi yok. Oyun değil bu."

"Bir de Cécile'i tanısaydın oğlunun tımarhanelik deli olduğunu anlardın."

"Philippe'i arayacağım, onun savunma bakanlığında tanıdıkları var."

"Hiçbir şeye yaramaz. Franck kabul etmez."

"Ona yardım edemeyecek miyiz yani?"

"Bizi yarın saat dörtte Château-de-Vincennes'deki metro çıkışında bekleyecek. Bir de, bundan annemin haberi olsun istemiyor."

"Açılış günündeki kavga yüzünden mi?"

"Nedenini ben de tam bilmiyorum. Kendisine sorarsın."

"Yarın bir yığın işim var ama yine de gelip onunla kucaklaşacağım."

25

Bütün gece çalıştıktan sonra Igor, adamı alıp götürmek üzere hastaneye gitmiş. Ona verebileceği ilaçları sormak ya da mümkünse bir reçete almak üzere Suzanne'ı görmek için uğradığında hemşire omuzlarını kaldırmış.

"Hiç ilaç yok!"

Koluyla onu kenara iterek hemşire odasından çıkıp gitmiş. Igor, adam için almış olduğu birkaç eşyayı bir naylon torbanın içine doldururken odanın kapısı vurulmuş. Gelen, elinde bir kâğıt parçasıyla Müfettiş Mahaut imiş.

"Bu mesele kafamı kurcalıyordu. Emniyet müdürlüğünün kayıp şahıslar servisine bir araştırma talebi gönderdim. Orada çalışan, Antillerden bir arkadaşım var. Gerçi o Martiniklidir ama elimizden geldiğinde birbirimize yardımcı oluruz. Bütün gece bunu araştırmış. Endişe verici olmayan kayıpların kaydedildiği dosyada bir ev sahibesinin Alman kökenli bir sığınmacı olan kiracısının kaybolduğunu bildirmiş olduğuna rastlamış. Başka bir şey de bulamamış."

"Yani sizce..."

"Belki gidip kadını görebiliriz diye düşündüm. Buradan pek uzakta değil. Böylesi onu karakola çağırtmaktan daha hızlı olabilir. Hiç olmazsa içimiz rahat eder."

"Gidelim o zaman. Adamın adı neymiş?"

Müfettiş Mahaut gözlüklerini takıp kâğıdın üzerindeki ismi okumuş.

"Wener Teul... Werner Toller."

Igor adamın elini tutup gülümsemiş.

"Werner Toller siz misiniz? Adınız bu mu?"

Adam düşünmüş.

"Werner Toller... Bana hiçbir şey ifade etmedi. Werner Toller diye birini tanımıyorum."

"Belki de o değildir," diye tahmin yürüttü Müfettiş.

Gökyüzünün kurşun gibi ağır olduğu, hüzünlü bir mayıs ayıymış bu. Paris'in üzeri kapkaraymış. Saint-Marcel'den metroya binmişler. Müfettiş'in kendi arabası yokmuş. Kısa süren yol boyunca Igor'a sorular sormuş ve kuşkulu görünmüş:

"Eğer doğru anlıyorsam siz sedyeci olarak çalışıyordunuz ve bir Rus taksi şoförü bu yaralıyı hastaneye getirdiğinde yurttaşınıza yakınlık hissettiniz. Şimdi de geceleri onun için taksi şoförü olarak çalışıyorsunuz."

"O Fransız vatandaşıdır. Ben değilim. Gerçekten de her şey böyle gelişti."

"Sizce de biraz tuhaf bir öykü değil mi bu?"

"Hayat böyle. Ben de ayak uydurmak zorunda kalıyorum."

"Onunla neden ilgileniyorsunuz?"

Müfettiş çenesiyle, metronun açık havadan geçiyor olmasından yararlanarak burnunu cama yapıştırmış, gözünün önünden akıp giden, hiç tanımadığı kentin görüntülerini seyre dalmış, adı Werner Toller olabilecek adamı işaret etti.

"Yalnızdı. Ben de yalnızım."

"Peki siz, şey misiniz?"

"Eşcinsel mi? Hayır, hiç de değil. Rusya'da bir ailem vardı, canımı kurtarmak için oradan kaçmak zorunda kalmış olmasam hâlâ da olacaktı."

"Gerçekten de onu daha önce hiç tanımıyor muydunuz?"

"Size yemin ederim."

"Eğer bu doğruysa, size rastladığı için çok şanslıymış."

Denfert-Rochereau'da inmişler. Adam şehri keşfediyor gibi görünüyormuş. Werner Toller adındaki şahsın kaybolduğunu bildirmiş olan kadın, Denfert-Rochereau Caddesi, 110 numarada oturuyor-

muş. Apartman sakinleri listesinde Toller'in adı bulunmuyormuş ve kapıcı da yerinde yokmuş.

"Bilgi edinmek uğruna ne kadar çok zaman yitirdiğimizi tahmin bile edemezsiniz," diye dert yandı Mahaut. "Bu işler yalnızca sinemada çabuk ilerler. Gelin de şu bistroya soralım, hem de size bir kahve ikram edeyim. Bunu hak ettik."

İki bulvarın köşesinde yer alan büyük kafenin kapısını itmiş. İçerisi sığır eti ve doğranmış soğan kokuyormuş. Sabahın bu saatinde içeride yalnızca barın önünde çene çalan birkaç müdavim varmış. Dört öğrenci, iki langırt masasından birinin başında birbirleriyle savaşıyorlarmış. Elli yaşlarında, şiş göbekli bir adam aceleyle onların yanına gelmiş.

"Werner! Nerelerdeydin?"

Ona kavuşmanın mutluluğuyla adamı kucaklayıp sıkı sıkı sarılmış. Werner bu sevgi gösterisine karşı kayıtsız kalmış. Onu tanımamış. Adam nihayet onu serbest bırakmış ve arkasını dönüp boru gibi bir sesle bağırmış:

"Madeleine... Werner geldi! Geri döndü!"

Igor ve Mahaut, beyaz önlük takmış, cüsseli bir kadının belirdiğini görmüşler. Kadın mutfak kapısında durarak tezgâhın arkasından ışıldayan bir yüzle bakmış.

"Werner! Sensin!"

Yumuk yumuk kollarıyla ona sarılmış ve heyecandan gözünden yaşlar akarak büyük bir coşkuyla adamın ayaklarını yerden kesmiş.

"İyi de nesi var bunun böyle?" demiş kadın.

Müfettiş Mahaut kendini tanıtmış. Balto'nun sahipleri, on yıldan fazla zamandır Val-de-Grâce Sokağı'ndaki bir stüdyo dairelerinde kiracı olarak oturan Werner Toller'i hiçbir kuşkuya yer kalmayacak biçimde tanımışlar. Hep birlikte Balto'nun arka tarafındaki salona geçip oturmuşlar. Werner banketin üzerinde, onlardan biraz açığa oturmuş, sohbete yabancı gözlerle bakıyormuş. Igor, Marcusot çiftine onun yaşadığı bellek kaybını ve şu anki kaygı verici durumunu anlatmış.

"Hiç haber vermeden çekip gitmek onun yapacağı şey değildi," diye yorumda bulunmuş Madeleine. "Bu işte bir anormallik olduğundan kuşkulanmıştık. Edgar-Quinet Karakolu'nda bize inanmadılar. Almanya'ya dönmüş olabileceğini söylediler. Bizse bunun mümkün olmadığını biliyorduk. Söylesenize, belleği geri gelecek mi?"

"Şu an bu soruya kimse yanıt veremiyor," diye yanıtlamış Igor. "Uğradığı saldırı sırasında beyni hasar görmüş. Hasar ne kadar ciddi, iyileşmesi mümkün mü değil mi, bunu kimse bilemiyor. Yarın sabah uyandığında belleği geri gelebilir, bu altı ay ya da altı yıl sürebilir, hiç olmayabilir de."

Igor, Werner'in Alman olduğu için hastanede nasıl dışlandığını anlatmış. Albert Marcusot kıpkırmızı kesilip haykırmış.

"Olacak şey değil! Çılgınlık bu! Rüya görüyorum herhalde! Werner Toller Nazi düşmanı bir Almandır! Alman servislerine sızma konusunda uzmanlaşmıştır. Direniş'ten madalyası var, ayrıca bizzat Kriegel-Valrimont tarafından imzalanmış Fransız İç Kuvvetleri kartı da. Hangi ülkede yaşıyoruz biz?"

"Direniş'in içinde Almanların da bulunduğunu hiç bilmiyordum," demiş Mahaut.

"Savaş başladığında burada, otuzlu yıllarda ülkelerinden kaçmış Almanlar ve Avusturyalılar vardı, en az üç dört bin kişi. Bunların çoğu müthiş bir istihbarat çalışması yaptılar, bağlantılar kurdular, çeviriler yaptılar, Wehrmacht'tan kaçan askerleri topladılar, direniş hareketinin işine yarayan bir yığın bilgi toparladılar ve Fransız polisi tarafından yakalandılar. Çoğu Yahudi ya da komünistti. Ama içlerinde Nazilerle aynı fikirde olmayan Hıristiyanlar, sosyal demokratlar, sade vatandaşlar da vardı. Werner savaşın başlamasından önce bile direnişçi yaşamı sürdürürmüş. Başımıza gelecekleri önceden görmüş. Biz göremedik. Onun neler yaptığı ve sistemin ağlarının deliklerinden kurtulmayı nasıl başardığı üzerine kitap yazılır. Ülkesini reddetti. Savaş bitince de oraya geri dönmeyi istemedi. Ne de olsa insanın kapı komşusu ya da iş arkadaşı olarak kendisini ele vermiş, tutuklamış ya da en azından cellatlara alkış tutmuş kimselerle

birlikte yaşaması kolay bir şey olmayacaktı. Almanca konuşmayı reddediyor. Geriye yalnızca şu lanet olasıca aksanı kaldı. Ondan kurtulmayı bir türlü beceremedi. Diline yapışmış bir kere. İyice uğraşırsa becerebiliyor. Bir keresinde bir devriye onu durdurmuştu. Onun yurttaşlarıyla Paris aksanıyla konuştuğunu işittim. Artık Alman değil o ama Fransız vatandaşı da değil, vatansız."

"Ne iş yapıyor?" diye sormuş Mahaut.

"Champollion Sokağı'ndaki bir sinemada makinistlik yapıyor," diye yanıtlamış Albert Marcusot. "Sinemanın sahibi onu Direniş'ten tanıyormuş. Bu işi yaparken kimseyle konuşması gerekmiyor. İşi bitince bize yemek yemeye gelir. Ailemizden biri gibidir. Her akşam bir el dama oynarız."

"Werner'in düşmanları var mıydı?"

"Bildiğim kadarıyla yoktu."

"Ortadan kaybolmasından önce herhangi birileriyle bir çekişme, bir tartışma yaşamış mıydı?"

"Bana bir şey anlatmadı. Ya sana?"

"Kavgasız, gürültüsüz, sakin bir adamdır," diye doğruladı Madeleine.

"Yine de pestilini çıkarıp ölüme terk etmişler."

"Doğrusu bu beni korkutuyor. Daha önce hiç görülmemiş türden, nedensiz şiddet eylemlerine rastlanıyor artık. Belki de bunun savaşla ve Werner'in geçmişiyle ilgisi bile olmayabilir."

"Size inanmayı isterdim hanımefendi. Bizim mesleğimizde rastlantılara yer yoktur, yani çoğu zaman."

Bütün bu süre boyunca Werner, onların yanı başında oturmuş, kendisini ilgilendiren hiçbir şey yokmuş gibi bakıyormuş. Marcusot çiftinin hakkında konuşmakta oldukları adamın bu olduğuna inanmak kolay değilmiş. Igor onun karşısına geçip oturmuş.

"Nasılsınız Werner?"

"İyi."

"Bu bistroya kavuştuğunuz için mutlu musunuz? Burası sizin eviniz gibiymiş."

"Bilemiyorum."

"Burayı hiç hatırlamıyor musunuz?"

Başıyla hayır demiş. Gözü yan masanın üzerinde karmakarışık bir halde yığılmış duran oyun kartlarına, taşları bir kutu içinde satranç takımına, siyah ve beyaz piyonları darmadağınık dama takımına, tarot kartlarına ve zarlara takılmış.

"Oynamak ister misiniz?" diye sormuş Igor.

Werner gözlerini oyun masasından ayırmamış ama yanıt da vermemiş.

"İskambil mi?"

Igor yanıt bekliyormuş ama o yanıt hiç gelmiyormuş.

"Zar mı yoksa? Kurallarını biliyor musunuz? Bana da öğretir misiniz? Deneme oyunu oynayalım isterseniz?"

Werner sessiz kalmış.

"İsterseniz satranç da oynayabiliriz? Dört yıldır hiç oynamadım ama eskiden fena değildim."

Werner, sessizce masayı incelemeyi sürdürmüş. Igor biraz cesaretini kaybederek başını çevirmiş. Madeleine ona başını sallayarak onay vermiş. Igor da satranç tahtasını eline alıp ikisinin ortasına yerleştirmiş. Kutunun içinde duran taşları tahtanın üzerine dizmiş.

"Kısa bir el oynayalım mı? Hoşunuza gitmez mi? Bakın, beyazları size bırakıyorum. Avantaj sizde. Siz başlayacaksınız."

Werner, hiç konuşmadan gözlerini dikmiş, satranç tahtasına bakıyormuş. Igor onu beklemiş. Yan masada oturan diğerleri de saygılı bir sessizlik içinde bir türlü başlayamayan oyunu takip ediyorlarmış. Arka taraftan langırt oynayanların nidaları ve madenî kaleye vuran topun şıkırtıları duyuluyormuş. Bu sesler onları rahatsız etmiyormuş. Madeleine ve Albert'in bacakları karıncalanmaya başlamış. Igor'un sırtı ağrımış. Kimse yerinden kımıldamıyormuş. Hepsi Werner oynasın diye bekliyormuş ama Werner oynamıyormuş. Gözlerini satranç masasından hiç ayırmadan, kaşları yay gibi kalkık, yüz hatları gerilmiş, mermerden bir heykel gibi hareketsiz oturuyormuş. Karşısındaki Igor ise, dudaklarında muzip bir gülümsemeyle

hiç sinirlenmeden, en küçük bir huzursuzluk göstermeden sabırla bekliyormuş, tıpkı zorlu bir rakibe ilk hamleyi yapmadan önce stratejisini belirlemek üzere zaman tanıyan bir satranç oyuncusuna yakışacağı gibi. Ama o hamle bir türlü gelmiyormuş. Karşılıklı bakışarak geçen iki saatin sonunda Igor, manidar iç çekişlerden, öksürüp tıksırmalardan, ağrımaya başlamış kalçaların altındaki banket gıcırtılarından seyredenlerin usanmaya başladıklarını hissetmiş. Hiçbir şey olmayacağından kuşkusu kalmamış. Bu şekilde yüz yüze yıllarca otursalar bile Werner harekete geçmeyecekmiş. Igor, dudaklarını büzmüş, gözlerini kırpıştırıp başını sallayarak bu oyunun hiç de iyi bir fikir olmadığını düşünüyormuş. O sırada önceden tasarlamadığı bir harekette bulunmuş. Siyah piyonunu iki kare ileri sürmüş. Görülmemiş bir densizlik, tam bir saçmalıkmış bu. Satranç oyunu icat edildiğinden beridir geçen yüzlerce yıl boyunca hiçbir oyun siyahlarla başlamamış. Bir küfürmüş bu. Olacak şey değilmiş. Hayatta yapılmayacak, hatta düşünülemeyecek bir şeymiş. Satrancın özüne, doğasına aykırı bir şeymiş. Werner yüzünde hayret dolu, şaşkın bir ifadeyle başını kaldırmış. Ağzı bir karış açık, gözleri yusyuvarlak Igor'un suratına bakıyormuş. Onun bu hareketinin kabul edilemez olduğunu anlatmak istercesine homurdanarak başını iki yana sallamış. Sonra da hiç duraksamaksızın beyaz piyonunu eline alıp Igor'un siyah piyonunun iki kare önüne koymuş. Oyun böylece başlamış. Igor başka bir siyah piyonu hareket ettirerek devam etmiş. Werner de buna aynı biçimde karşılık vermiş. Igor, üçüncü siyah piyonunu ileri sürdüğündeyse Werner, atını hareket ettirmiş. Yeni başlayanlar dâhil, bütün satranç oyuncuları üçüncü hamlede atını hareket ettiren birinin savaşmak niyetinde olduğunu bilirler. Yine herkes bilir ki saldırganca oynayan bir oyuncu kendine güveniyor demektir. Werner bu atla iki piyonu almış. Yirmi kadar hamle daha yaparak oyunu sürdürmüşler ve herkesi şaşırtan biçimde Werner, rok yaparak Igor'u tehlikeli bir duruma sokmuş.

"Bana öyle geliyor ki durum kötü," diye itiraf etmiş Igor.

"Dört hamle sonra mat olacaksınız."

"Siz kazandınız, ben de çok mutlu oldum," demiş Igor şahını devirerek.

"Bir gözlemde bulunmama izin var mı?"

"Rica ederim."

"Siyahlarla başlanmaz. Yasaktır."

Yıldırım gibi bir anda geri gelivermiş bu hatıra hepsini hayrete düşürmüş. Werner'in çevresini sarıp onu kutlamışlar. Onu kucaklamış, soru yağmuruna tutmuşlar. Werner artık hemen hemen her şeyi hatırlıyormuş. Uyanmasından önceki yaşamını da sonrasını da. Tek hatırlamadığıysa, uğramış olduğu o saldırı ya da bunun failleriymiş. Müfettiş Mahaut çok üzgün görünüyormuş. Igor ona moral vermeye çalışmış:

"Önemli olan meselenin iyi bitmiş olması."

"Werner gerçeği söylemiyor. Saldırganları tanıyor."

"Bunu nereden çıkardınız?"

"Bu konuda konuşmadan önceki duraksamasından. Biraz düşündü ve belleğinin o noktada kararmış olduğunu uydurdu."

"Doğrusu bunu hiç sanmıyorum. Sürekli sözcükleri aramak için duruyor. İnsan belleğine yeni kavuşmuşken yalan söylemeyi düşünmez."

Albert Marcusot, en iyi şampanyadan ayırt edilmesi güç olan Die köpüklü şarabından ikram etmiş. Garson Jacky, bu şaraptan altı şişe açmış ve yirmi kadar müşteri de bundan yararlanmışlar. İçlerinden bazıları Albert'in birden bu kadar cömertleşmesini piyangoyu kazanmış olmasına yormuşlar. Bedava içki dağıtması fazla görülmüş bir şey değilmiş. Igor, Werner'e köpüklü şaraptan içmemesini önermiş. O da bu tavsiyeye uyarak kendine köpüksüz bir küçük bira ısmarlamış. Madeleine sürekli bunun, aralarında kapanmamış kocaman bir hesabın bulunduğu Tanrı'dan bir işaret olduğunu söyleyip duruyormuş. Yaşlandıkça dine daha yakınlaşıyormuş ama kiliseye de hiç adımını atmazmış. Pazar sabahları Balto çok yoğun oluyormuş, yine de bu ihmalkârlığından dolayı kendine kızıyor, bu küstahlığının ve sorumsuzluğunun cezasını er ya da

geç ödeyeceğine inanıyormuş. Bu şekilde araya girdiği için Aziz Antuan'a minnetini göstermek üzere kocaman bir mum yakacağına ant içmiş. Oysa Werner, böyle mucizevi bir süratle iyileşmesinde Tanrı'nın parmağı olmadığından eminmiş. Ne de olsa kendisi iyi bir müşteri değilmiş. Yaradan'ın kayıracağı cinsten sayılmazmış.

"Tanrı'ya küfretmek iyi değildir Werner. Tanrı her şeyi görür."

"Eğer bu doğruysa, hiç mazereti yok demektir Madeleine. Eğer minnet edeceğim bir kişi varsa o sadece Igor olabilir. Bana bakan da o oldu, anahtarı bulan da. Teşekkür ederim Igor."

Kucaklaşmışlar. Köpüklü şarabın marifeti mi yoksa duygusallıktan mı tam olarak emin olamasa da Igor'un başı hafiften dönüyormuş.

"Hiç de olağanüstü bir şey yapmadım ben. Asıl övgüye değer olan Müfettiş Mahaut'dur."

Bu açıklama Müfettiş'e kocaman bir alkış ve Balto'da bulunanların ebedî minnettarlığını kazandırmış. Adam bu tezahürat karşısında altüst olmuş. Her gün alkışlanıyor sayılmazmış. Genellikle bunun tam tersiyle karşılaşırmış. O sıralarda polis memurları pek fazla sevilmiyorlarmış. Igor kadeh kaldırmış. Bu herkesin hoşuna gitmiş. Jacky, boş kadehleri yeniden doldurmuş.

"Werner'in sağlığına!" diye haykırmış Igor, sonra da kadehini bir dikişte bitirip yere fırlatarak paramparça etmiş.

Herkes onu taklit etmiş. Bütün kadehler fondip yapıldıktan sonra ortak bir hareketle yere çarpılmış. Zemin cam kırıklarıyla kaplanmış. Albert, Madeleine ve Jacky ise bardaklarının yok oluşuna dehşet içinde bakakalmışlar. O günden itibaren Balto'da büyük olaylar kadeh kaldırılarak kutlanmaya devam etmiş ama mekânın sahipleri Rus usulü kadeh kırmayı yasaklamışlar.

İki grup aralarında şiddetle tartışıyorlarmış. Birbirine karşı çıkan iki taraf varmış: Bu olayda ilahî bir müdahale gören mistikler ve bunu insan bedeninin gizemlerinden bir diğeri olarak yorumlayan inançsızlar. Açıklanması mümkün olmayan bu ani iyileşmenin doğaüstü bir yanı var mıymış? Yoksa cehaletimizin apaçık bir

kanıtından başka bir şey değil miymiş? Tıpkı tarihsel maddecilik gibi bir fiziksel, hatta bedensel maddecilik de var mıymış? Sesler yükselmiş. Herkes birbirinin sözünü kesiyormuş. Heyecanlar artıyormuş. İki taraf da birbirine gerekçeler, öğretici örnekler savurup duruyormuş. Bu parlak ispatlardan hiçbirinin etkili olamayışını görmek üzücüymüş. Birbirimizi ikna etme yeterliliğine sahip olamayışımız, küçümseme dolu hakaretlere, yumruklara, bıçaklara, tabancalara, bir tetiğe bağlı dinamit lokumlarına ya da nükleer uçak gemilerine neden gerek duyduğumuzun mutlak kanıtıdır. Bütün felaketlerimizin aslında tek bir nedeni vardır: fikirlerimizin kutsal oluşu. Fikrini değiştirmeyi reddedenler ahmaklardır, kolayca ikna oluverenler de öyle.

Banketin üzerinde yan yana oturmuş olan Igor ve Werner, birbirlerine geçmiş yaşamlarını anlatırken, bütün bu gürültü patırtıya da kaygısız kalmışlar.

"Hayatınız kolay olmamış," demiş Igor.

"Sizinki de kolay olmamış."

"Önemli olan hayatta kalmış olmak, değil mi?"

"Evet, geleceği düşünmek gerekir."

"Eğer biz de iyimser olmayacaksak kim olabilir ki?"

İşte kulübün resmî kuruluş tarihi o gün olmuş: 30 Mayıs 1956. Werner'in uğradığı saldırıdan geriye zaman zaman gelip giden baş ağrılarından başka bir şey kalmamış ve o da bu konuyu bir daha hiç açmamış. Ertesi günden itibaren makinist olarak işini yapmaya geri dönmüş. Igor'la ikisi yakın arkadaş olmuşlar ve satranç oynamak üzere Balto'da buluşmayı alışkanlık edinmişler. Onları birbirinden ayıran tek şeyse Werner'in gündüzcü, Igor'unsa gece kuşu olmasıymış. Çok geçmeden Igor da aileye dâhil olmuş ve akşam yemeklerinde Werner, Jacky ve Marcusot çiftine katılmaya başlamış. Geceleri Viktor Volodin'le buluşup taksiyi ondan dev-

ralıyormuş. Viktor'dan devrin artık Nation Meydanı'nda değil, Denfert'de gerçekleşmesini rica etmiş.

Viktor, Balto'ya ilk gidişinde Tolbiac Sokağı'nda ölmek üzereyken bulup da hastaneye yetiştirdiği adamı tanımış. Ondan kanla kaplanmış beyaz arka koltuğunun temizliği için harcadığı parayı kendisine ödemesini istemiş. Igor bunu şaka sanmış. Oysa Viktor'un şakası yokmuş. Werner, her ne kadar tutarı biraz yüksek bulsa da Viktor'a bunu son kuruşuna kadar ödemeyi gurur meselesi yapmış ve Igor'un katkıda bulunmasını da kabul etmemiş. Herkes kendi borucunu kendi ödemeliymiş. Bu da Viktor Volodin'in kulübe üye olarak neden kabul edilmemiş olduğunu açıklıyor.

Dört yıl sonra, Igor bana bu öyküyü anlattığında acınacak derecede sıradan bir yorumda bulundum:

"Akıl almaz bir şey."

"Bu öyküyü nitelemeye yetecek sıfat yok, insanının düşünemeyeceği, hayal bile edemeyeceği şeyleri anlatabilecek sözcük bulunmuyor."

Igor'un bana söylediğine göre Werner'in iyileşmesi, daha saniyeler öncesine dek düşünülemeyecek bir şeymiş. Bu da bizi sonsuz olduğunu düşündüğümüz hayal gücümüzün yeterliliklerini sınırlandırmaya ve çoğu zaman anlayışla karıştırdığımız düşlemimizin aslında ne kadar zayıf olduğunu sorgulamaya itiyor. Gulagların, soykırımların, imha kamplarının ya da atom bombasının aslında hiç de akıl almayacak, hayal edilemeyecek bir yanı bulunmuyor. Bunların hepsi, temeli hepimizin içinde bulunan insan icatları ve bizi yalnızca büyüklükleriyle eziyorlar. Anlayışımızın sınırlarını aşıp insana inanma isteğimizi mahvediyor, bize kendimizi birer canavar olarak gösteriyorlar. Aslında bunlar ikna edebilme yetersizliğimizin en gelişmiş biçimleridirler. Yaratıcı kapasitemizin en uç noktasıdırlar. Zamanda yolculuk yapmak, piyangoyu kazanacak numarayı önceden bilmek, ideal kadın ya da erkeğimizle karşılaşmak gibi hayal bile edilemeyecek şeyleri yaptığımızı hayal edebiliriz, ne de

olsa kimileri soyut resmi ya da somut müziği icat ettiler, her şeyi hayal etmemiz mümkün, bir tek bu hariç. Mucizevi bir iyileşme buna dâhil olamaz. Bu ya rastlantının ya da şansın eseri olmalıdır.

Champollion Sokağı'ndan geçerken Werner'i görürdüm. Sinemanın makine dairesi yokuş aşağı inen sokağa bakıyordu. O da havalandırmak için penceresini açardı. Patronu, bitişikteki sinemayı da satın almış, iki salonu birden çalıştırıyordu. Werner de artık iki kat fazla çalışıyordu. Filmlerin seansları çakışmadığı için bu onu rahatsız etmiyordu. Bobinleri değiştirme zamanı arasında fırsat bulunca kapının eşiğine sigara içmeye çıkıyordu. Onunla havadan sudan konuşurduk. Beni filmleri bedava izlemeye davet ederdi. Çoğu zaman davetini geri çevirirdim. Kimi zaman kulüpte bize ne pahasına olursa olsun kaçırılmayacak bir başyapıtın gelmiş olduğunu duyururdu. İşini yaptığı küçücük oda çok rahat değildi, makine de çok gürültü çıkarıyordu. Salon dolu olmadığında yer gösterici olan arkadaşından bizim için bir açılır kapanır iskemle bırakmasını isterdi. Sinemasına gelen altyazılı yabancı filmler fazla konuşmalı ve sıkıcı oluyordu. Kendisi bunlara coşku dolu yorumlar yapıyordu. Bense o filmlerin ne kadar canımı sıktığını ona söylemeye cesaret edemediğimden Champollion Sokağı'ndan uzak durmaya çalışıyordum. O da bunu sezmiş olmalıydı ki bana karşı mesafeli davranıyordu. Kimi kitapların çok erken yaşta okunması yasaklanmalıdır. Okurken anlamadan geçip gideriz. Filmler de böyledir. Kimilerinin üzerine bir etiket konması gerekir: Yeterince yaşamadan önce izlenmeyecek ya da okunmayacak.

26

Cardinal-Lemoine metro istasyonuna vardığımda Sherlock'u burada, *Le Figaro* gazetesini okurken buldum. İnandırıcı bir bahane uydurmam kolay değildi. Kartal gibi bakışlarıyla beni süzdü.

"Sizin matematik dersiniz yok muydu Marini?"

"Sırtım çok ağrıyor efendim. Cochin Hastanesi'ne gidiyorum."

"Sizi ben götüreyim yavrucuğum."

"Bu iş bütün öğleden sonramı alabilir ama."

"Umarım önemli bir şey değildir. Bana velinizden bir kâğıt getirirsiniz. Aslında Cochin için bu doğru metro değil. Otobüse binseniz daha iyi edersiniz. 27 numara. Öyle daha çabuk gidersiniz."

Nezaketi, benimle birlikte otobüsü bekleyecek kadar ileri götürdü. Terminus'a vardığımda Franck henüz gelmemişti. İki asker adayı bir langırt masasının başında dalga geçiyorlardı. Bir bozukluk atıp onların karşısına geçtim.

"Tek başına mı oynayacaksın?" diye sordu yaşça daha büyük olanı.

"Bir sakıncası mı vardı?"

En sağlam oyunumu oynadım. Tıpkı Samy gibi. Üç haftadır hiç pratik yapmıyordum. Her zamankinden farklı bir enerjim vardı. Onları canımın istediği gibi oynatıyordum. Tam bir profesyonel gibiydim. Toplar, saygılı bir sessizliğin içinde şıkırdıyordu. Onları başımdan savdım. Bir kere yüzlerine bakmaya bile tenezzül etmeksizin. Aynı yolu izleyen başkaları da çıktı. Ardı ardına yedi oyun kazandım. Gücüm tükenmeye başlıyordu. Omzuma bir el dokundu. Franck, saçları sıfır numara tıraşlı, karşımda duruyordu.

"Belli ki gelişme kaydetmişsin."

Terasa oturduk. Saat dörde çeyrek vardı. Elindeki kocaman çantayı yere bırakıp sipariş verdi.

"Bir küçük bira ve bir zencefilli gazoz."

"Seni iyi benzetmişler doğrusu."

"Tekrar uzar."

"Babam da gelir birazdan. Nereye gönderileceğini biliyor musun?"

"Orası büyük sır. Kimse bir şey bilmiyor. Kendimizi Cezayir'de de bulabiliriz, Cibuti'de de, Berlin'de de... Cezayir olacağını sanıyoruz. En çok yedek subaya orada ihtiyaç var."

"Nerede olduğunu bana haber verecek misin?"

Franck düşündü.

"Hayır."

"Neden?"

"Annem nerede olduğumu öğrensin istemiyorum. Onunla göbek bağımı kestim artık."

"Cécile'e yazacağına söz verdin."

"O nasıl?"

"Ondan haber almayı istiyorsan kendisine sorabilirsin!"

"Senden rica ediyorum Michel, bana ondan söz et. Ne yapıyor? Fakülteye döndü mü? Tezinde ilerliyor mu?"

"Bırakmayı istiyor."

"Bu da nereden çıktı?"

"Farkında değil misin? Perişan halde. Devam edip etmemek arasında duraksıyor. Psikolojiye ilgi duymaya başladı. Bu konuda yeteneği de var."

"Ne saçmalık bu böyle? Tezini verirse edebiyat öğretmeni olacak. İyi bir iş bu, hem yapmayı sevdiği şey hem de güvenli. Psikoloji okursa sonu meçhul olacak. İş bulması zor. Onu bu çılgınlıktan vazgeçirmek gerek."

"O kadar eminsen bunu ona kendin söyle. Beni hiç dinlemiyor."

Franck çok kızmıştı. Başını önüne eğip düşündü. Sağ elini gerginlikle masaya vurup duruyordu.

"Dinleyebileceği tek insan Pierre olacaktır. Ona yazayım."

"Onun nerede olduğunu biliyor musun?"

"Souk Ahras'taki üste bulunuyor. Psikoloji hiç onun kalemi değildir."

"Pierre ona yazacağı zaman senden ya da benden sakın söz etmesin. Cécile çok alıngan oldu. Ona tavsiye vermeye kalktığında hemen üstüne sıçrıyor."

"Sen onun arkadaşı oldun. O... sana içini döktü mü?"

"Artık senin adını duymayı istemiyor. Bana onunla ilgili daha fazla soru sorma."

"Ona göz kulak olman gerek."

"Merak etme, onun kimseye ihtiyacı yok."

"Onunla aynı fikirleri paylaşıyoruz. Hatta pek çok konuda o benden bile daha ateşlidir. Biraz Pierre gibi. Bu savaş fazla uzun sürmeyecek. De Gaulle Cezayir'in işini bitirecektir. Çok geçmeden geri döneceğim, o zaman birbirimize her şeyi anlatırız. Yaptıklarımdan ötürü benimle gurur duyacaktır. Aramızdaki şey hiç de bitmiş değil."

"Onu terk edip gittiğin için seni hayatta bağışlamayacaktır. Eğer karşısına geçip de her şeyi yüzüne söyleyecek cesaretin olsaydı bunu anlayışla karşılar ve seni beklerdi. Sen onu sırtından bıçakladın. Bunu hiç beklemiyordu. Seni hayatından çıkarıp attı. Boş hayallere kapılma, geri döndüğünde onu bulamayacaksın."

"Kusura bakma Michel ama sen kadınları hiç tanımıyorsun. Sabah beyaz dedikleri şeye akşam gri derler, ertesi günse fikirlerini değiştirirler. Şimdi öfkesine yenilmiş durumda. Geri döndüğüm zaman yeniden konuşmaya başlayacağız."

Franck duvardaki saate bir göz attı. Dördü yirmi beş geçiyordu.

"Babama gerçekten haber verdin mi?"

"Çok gecikmez."

"Saat beşte orada olmam gerek."

Birer içecek daha sipariş verdik. Bana bir de Gitane sigarası teklif etti.

"İçmiyorum. Sana bir şey sorabilir miyim?"

Yanıt vermedi ve ben de devam ettim:

"Oraya neden gidiyorsun? Halkların kendi geleceğini belirleme ilkesi gereğince bu meselenin nasıl sonuçlanacağı belli. Neye yarayacak? Oyun bitti bile."

"Yanılıyorsun. Oyunun bitmesi yalnızca sen kuralları kabullenmişsen mümkündür. Bu konuyu konuşmak istemiyorum."

"Bize nasıl bu şekilde davranabiliyorsun?"

Franck duraksadı. Doğru sözcükleri arıyordu. Düşündüklerini dile getirmekte zorlanıyor, nereden başlayacağını bilemiyor gibi bir hali vardı.

"Eğer sana devrim dersem... Bundan ne anlarsın?"

"Devrim yapmak mı istiyorsun?"

"Sana bunu açıklayacak zamanım yok. Fırsatçılar ile ezilenlerin arasındaki uçurumu kapatmak hiçbir zaman mümkün olamayacaktır. Yegâne soru şudur: Sen hangi taraftasın? Yeryüzünde hiç barış olmayacak, hiç anlaşma, ilerleme, toplumsal diyalog ve gelişme olmayacak. Harekete geçmenin zamanı geldi artık."

"İşleri azar azar da iyileştirebiliriz. Aynı fikirde olmadığımız zaman bile birbirimizi anlamaya çalışabiliriz."

"Saygı, burjuvazinin emellerine ulaşabilmek uğruna icat ettiği bir şeydir. Proleterlere kimsenin saygı gösterdiği yok."

"Bunu hiç umursamayan insanların uğruna savaşacaksın."

"Dünya değişiyor. İnsanlar bıktılar artık. Yalnızca Fransa'da da değil, her yerde. Üçüncü Dünya Savaşı başladı bile. Bu defa zaferimizi elimizden alamayacaklar."

"Sen ya düş görüyorsun ya da arzularını gerçeklikle karıştırıyorsun: Halkın ezici çoğunluğu size oy vermiyor."

"Düşünme biçimimiz aynı değil. Bu yüzden de tartışmamızın bir yararı olmayacak."

Aramızda bir duvar vardı. Ne söyleyeceğimizi bilemeden öylece oturduk. Giriş kapısının açıldığını duydum. Franck'ın yüzü aydın-

landı. Dönüp baktım. Richard, elinde koca bir çantayla gelmişti. Ağabeyim ayağa kalktı.

"Daha fazla bekleyemeyeceğim."

Hesabı ödedi. Üçümüz birlikte dışarı çıktık. Vincennes Kalesi'ne doğru yöneldik. İki asker adayı kapıdaki nöbetçi erlerden birine bir celp kâğıdı göstererek içeri girdiler. Benim gözüm babamı arıyordu. Tek görebildiğimse yabancılardan oluşan bir kalabalıktı. Küçük asma köprünün önüne vardık.

"Bir sorun çıkmış olmalı."

"Artık çok geç oldu Michel."

Beni omuzlarımdan tutup bağrına bastırdı. Uzun süre birbirimizin sırtına vurup durduk.

"Kendine dikkat et."

Çantasını yüklenip asma köprünün üstüne çıktı. Richard da peşinden gidiyordu. Kapıdaki asker ellerindeki kâğıtları gözden geçirerek, madenî kapıdan içeri girmelerine izin verdi. Franck geri dönüp bakmadan içeriye girdi. Saatim tam beşi gösteriyordu. Arkamı döndüm. Gözlerim yanıyordu.

Giriş kapısının tam karşısında bir taksi durdu. Babam, içinden şoföre söylenerek indi ve açık pencereden içeriye bir yüz franklık fırlattı.

"Nasıl araba kullanacağını bilmeyen ders alır! Ömrümde böyle dangalağa rastlamadım!"

Beni fark edince yanıma koştu.

"Nerede o? Hâlâ gelmedi mi yoksa?"

"Baba, içeri girdi."

Babam başını kaldırıp kapkara ve düşman gibi güçlü şatoya baktı.

"Olamaz!"

"Neden geciktin?"

"Lanet olası DS arıza yaptı! Debriyaj gitti! Tam Versailles'dan çıkarken. İçine sıçtığımın arabası! Ormanın ortasında taksi bulabiliyorsan bul bakalım! Otostopla da kimseyi durduramadım.

On kilometre yürüdüm. Sonunda bir taksi buldum! Taksi değil sümüklüböcek! Herif kırkla gidiyor. Daha kırmızıya yakalanmadan duruyor! Neredeyse elimde kalacaktı!"

Daha ben ona bir şey söylemeye fırsat bulamadan asma köprüyü geçmişti. Ben de peşine düştüm. Nöbetçi askerin yanına sokuldu, asker ona görevinin askere çağırılanların belgelerini kontrol etmek olduğunu söyledi. Görevli subayı çağırmaya gitti. Beş dakika sonra da yanında, Chéri-Bibi'yi andıran, kapı gibi bir adamla geri geldi. Babam ona durumunu açıklamaya çalıştı. Lafı çok uzattı. Versailles'da ziyaret etmeye gittiği mağazadan başladı, biraz tuzlu da olsa işi için iyi olacak bir yerdi burası, sonra daha garanti süresi dolmamış, katıksız güzellik olan DS'inin Marly ormanının orta yerinde nasıl onu yüzüstü bırakıverdiğine geçti ve acemi taksi şoförünü anlattı. Chéri-Bibi onun sözünü kesti. Üç asker adayı kapının önünün açılmasını bekliyordu.

"Girişi engelliyorsunuz."

"Oğlumu görmem gerek."

"Nerede oğlunuz?"

"İçeride. Gitmeden önce onu kucaklamak istiyorum."

"Kucaklamak mı? Geçti artık beyefendi. Girişi kapatmayın lütfen."

"Beş dakika yeter bana."

"Şu an askerî bölgede bulunuyorsunuz. Burada olmanız yasak."

"Beş dakika. Savaşın gidişatını değiştirecek değil ya."

"Savaş falan yok. Eğer burayı terk etmezseniz askerî polisi çağırıp sizi tutuklattıracağım."

"Hangi nedenle acaba?"

"Askere alınacakların girişine engel olmaktan. Gidin buradan!"

Babamı kolundan tutup çektim. Geri çekilip kaldırıma çıktık.

"Salağa bak!" diye haykırdı babam. "Franck'a sabırlar dilerim. Hepsi bunun gibiyse çekeceği var demektir."

Çavuş bize tepeden bakıyordu. Babam da gözlerini onun gözlerine dikti. Kalenin girişinin önünde duruyorduk. Babam ellerini

beline koymuş, gülümseyerek ona meydan okuyor gibiydi. Çavuşsa kollarını kavuşturmuş, bir heykel gibi hareketsiz dikiliyordu. Adeta bir bilek güreşiydi bu. Birden sağanak yağmur indirdi. Çavuş bir adım geri çekilerek, nöbetçi kulübesinin altına girdi. Köşeli yüzünde alaycı bir gülümseme belirdi. Kalabalık bir anda ortadan kaybolmuştu. Şiddetli yağmurun altında yalnızca ikimiz kaldık. Bir çift pırasa sapı gibi.

"Baba, onu bize göstermeyecekler."

"Neden yaptı bunu?"

"Bilmiyorum. Haydi gel, eve gidelim."

Arabalar, kamyonlar, otobüsler, kulakları sağır eden bir uğultu içinde göz alabildiğince arka arkaya diziliyorlardı. Ortalık leş gibi benzin ve egzoz kokuyordu. Sürücüler tepiniyor, yolu açılmaya zorluyor, birbirlerinin önünü tıkıyor, korna çalıp küfürler savuruyorlardı. Uğursuz, kaygan bir Paris yağmuru altında olağan bir trafik sıkışıklığıydı bu. Taksi aradık ama hepsi doluydu, beklemenin bir yararı olmayacaktı. Paris Caddesi'nden yukarı doğru iki kilometre yürüyüp Vincennes Kapısı'na vardık. Hareket edemeyen arabalardan daha hızlı ilerliyorduk. Sırılsıklam olmuştuk. Benim ısrarlarıma karşın babam metroya binmeye yanaşmıyor, taksi aramayı sürdürüyordu.

"On beş yıldır metroya binmiyorum, bugün başlayacak değilim."

Sonunda bir taksi yakalayabildik. Bütün Paris felç olmuştu.

"DS'i almaya yarın sabah giderim. Citroën'de beni dinlerler."

"Baba, okul için de bana bir mazeret kâğıdı yazman gerekecek."

"Neden?"

"Sherlock yüzünden... Yani Bay Masson, baş gözetmen. Ona tedavi olmak için hastaneye gideceğimi söyledim. Gerçeği söyleyemezdim, ağabeyimin komünist olduğunu. Sonu iyiye varmazdı. Bay Mason Cezayir'in Fransız kalmasını savunuyor."

Babam beni dinlemiyordu. Gözleri camlardan süzülen yağmur damlalarına dalıp gitmişti. Dudakları oynuyordu. Ağzının içinde anlaşılmaz sözcükler geveliyordu. Yüzüme şaşkın gözlerle baktı.

"Sana neler söyledi?"
"İlginç bir şey söylemedi."
"Beni bekleyebilirdi."
"Anneme tek kelime etmemizi istemiyor."
Kendini buna ikna etmek istermiş gibi başını sallamaya koyuldu.
"Neyse o, başka türlü de olmayacak," diye mırıldandı.

Akşam yemeği boyunca, seminerinden çok hoşnut ayrılmış olan annem hiç susmadı ve coşkusuna bizi de ortak etmeye çabaladı. Babam yemek yemedi. İki ya da üç kere ona bir şeyler söylemeye çalıştı. Ben ürperdim ve bir aksırık nöbetine tutuldum. Zorlu bir nezle bastırıyordu.

Bir hafta boyunca evden dışarı hiç çıkmadan kitap okudum. Babam bana bir mazeret kâğıdı yazdı. Her şey düzene girmişti. Cécile'e hiçbir şey söylemedim. O da zaten sormuyordu. Balkonları yıkarken ya da parkeleri parlatırken birden dalıp gidiyor, temizliği bırakıyordu. Ne düşündüğünü sormaya hiç gerek duymuyordum. Franck'ın yazmaya söz vermiş olduğu mektubu ona göndermesini bekliyordum. Onu devreden çıkarmış olmayı istemiyordum. İyice düşünmesi, her bir sözcüğünü ölçüp biçmesi, nedenleri, nasılları iyi açıklayabilmek için cümlelerini iyi kurması, kendini bağışlatması, onu aralarındaki ilişkinin bitmemiş olduğuna, hâlâ bir gelecekleri olabileceğine ikna etmesi gerekiyordu. Aylar geçti. Aşk ve savaş bir arada bulunamıyordu demek. Ona hiç yazmadı.

Ocak-Aralık 1961

1

Martha Balazs, Macar demir yollarında başmühendis olan kocası Edgar'ın 1927'de bölge müdürü olarak atandığı, Macaristan'ın bir köşesindeki perişan bir bucak olan Debrecen'de canı ölümüne sıkılmakta olan bir süslü boncukmuş. Offenbach ve Lehar'ın aklını başından aldığı, operet şarkıcılığı günlerindeki kaygısız yaşamını özlüyormuş. Perde açılmadan önce insanın soluğunu kesen o sahne heyecanını, salonların o ünlü ezgilerle titreyişini, gösteriden sonra kadroyla birlikte yenen o neşeli akşam yemeklerini, Bratislava, Bükreş, Avusturya ve Almanya'ya trenle ya da kara yoluyla yapılan o bitmek bilmez turneleri, tüylerini diken diken eden o ayakta alkışlanmaları, Zagreb'de on yedi kere yapılmış olan tekrar tekrar selama çağrılmaları. Gazetelerde çıkmış haberlerini iki büyük mavi defter içinde saklıyor, haberin yazıldığı dili anlamasa bile kendi adını bulabiliyormuş. Bu sararmış kupürler ondan söz ediyor, onun tiz, soprano sesini övüyorlarmış, öyle gür bir sesmiş ki bu ona operanın kapılarını açabilirmiş, Verdi ve Bizet'nin söylendiği gerçek operaların, eğer... Eğer, birazcık daha şansı olsaymış ya da belki cesareti veya sesi, artık her neyse. Eğer gelecek korkusuna kapılıp sonunun sahnenin arkasındaki koro sürüsünden biri olan ve hiç düşünmeden işten çıkarılıveren o soluğu kesilmiş şarkıcı eskileri gibi olacağı telaşına yenilmeseymiş belki birkaç yıl daha dayanabilirmiş. Martha zamana ayak uydurmayı bilerek iyi bir evlilik yapmış ve şimdi de köylülerden, ayılardan ve ormanlardan başka bir şeyin bulunmadığı bu ücra taşra vilayetinde, kaba Hajdu

şivesiyle konuşan cahil Debrecen küçük burjuvalarını küçümseyerek makamına sahip çıkıyormuş.

Sürgünü sırasında Martha'nın iki tutkusu varmış, biri güzelliğiyle, meleklere özgü gülümsemesi ve sevimliliğiyle herkesi kendine hayran bırakan küçük Tibor'u, diğeriyse Fransa'ymış. Martha Paris'e savaştan sonra gitmiş. Kendisine yalnızca altı ay sürmüş gibi gelen bu çılgın yıllar ömrünün sonuna dek onda iz bırakacakmış. O günlerden hâlâ yaşamının altın çağı olarak heyecanla söz ediyormuş. Her ay kapısına gelen *L'Illustration* ve moda dergisi *Le Petit Écho* ona gökyüzünden bir armağanmış adeta. Seine Nehri'nin rıhtımlarından yükselip de yaşamını aydınlatan bir ışıkmış onlar. Hem onun hem de kendi dinine, yani Parisliliğe döndürmüş olduğu üç arkadaşının daha. Parisli kadınlar gibi yaşamak, konuşmak, yürümek, yemek, giyinmek... Martha inceliğin bütün biçimlerini geliştiriyormuş. Yemek becerisinin zirvesi olarak iyi kaynamış yahninin görüldüğü bu yörede, Fransız mutfağını yaşatmak için büyük çaba harcarmış ve zaman içinde benzersiz bir aşçı olup çıkmış. Evrenin merkezini Viyana zanneden Arpad Meydanı'ndaki modacı kadından giyinen yerel hatunların alaycı gülümsemelerini küçümsüyormuş. Kendisi, giysilerini Madeleine Vionnet'den getirtiyor, onun evaze eteklerine, verev kesimlerine ve yılbaşı kutlama kartlarına yazdığı küçük dostluk sözcüklerine bayılıyormuş. Martha, saçlarını alagarson modeli kestiren ilk Macar kadınıymış. Kloş şapkaların delisiymiş ve kurdelelerin kendine özgü bir dili olması geleneğini sürdürmeye gayret edermiş, oysa Macar halkı şapkayı başı örtmekten ibaret gören hödüklerden oluşuyormuş. Yüksek volanlı bir kurdelenin hanımın nişanlı olduğu anlamına geldiğinden ya da kurdeleye iliştirilmiş bir gülün, taşıyanının gönlünün sahipsiz olduğunu anlattığından bihabermişler. Martha, Bac Sokağı'ndaki bir kitapçı dükkânının kendisine gönderdiği Fransız romanlarını okurmuş. Onun tanrıları Radiguet, Cocteau ve bir de Montparnasse'taki bir şenlik sırasında tanışıp bir macera yaşadığı ele avuca sığmaz, ateşli şair Léon-Paul Fargue'mış. Bu adam ona Paris'i gezdirmiş. Komik ve kaynağı hiç

tükenmeyen biriymiş bu, herkesi de tanıyormuş. Onun aracılığıyla Martha, Modigliani, Picasso ve Erik Satie ile tanışmış. Bu şairin sırf kendisi için yazmış olduğu ve onun da her birini ezbere bildiği aşk şiirlerinden oluşan küçük bir defteri kutsal bir hazine gibi saklarmış. İki yıl boyunca karşılıklı mektuplaştıktan sonra adam ona yazmaz olmuş. Noktürn yazan şairler genellikle böyle olurlar zaten.

Tibor Balazs, Macarcadan önce Fransızca konuşmayı öğrenmiş. Martha, kendisini çileden çıkaran şu aksanı yok etmeyi hiçbir zaman başaramamış. Hiç durup dinlenmeden çocuğun telaffuzunu düzeltmeye uğraşmış. Küçük Tibor bunu bir türlü beceremiyormuş. Anne, konuşmasına hayran olduğu Cocteau'ya yazarak ondan bu konuda tavsiye istemiş. Yanıt alamamış. Oğlu büyüyüp de Paris'te yaşamaya gittiği zaman aksanının geçeceğine inanıyormuş. Onun başka bir yerde yaşayacağını hayal bile edemiyormuş. Onunla saatler boyunca Fransızca konuşurmuş. Çocuğun babası tek sözcüğünü bile anlamadığı bu fısıltılı ayinlere katlanamıyormuş ama Martha'ya karşı çıkmaya da cesareti olmadığından, her ne kadar faturasını her ay biraz daha tuzlu bulsa da onun Parisli olma kaprislerine ses çıkarmıyormuş. Martha, oğlunun sanatsal niteliklerini geliştirmesini de sağlayarak onun Budapeşte'nin dramatik sanatlar konservatuvarına kabul edilmesinde etkili olmuş fakat tam çocuğun parlak bir kariyere adım atacağı sırada Avrupa alev almış.

Bu yüzden bir gecikme yaşanmış ama barış sağlandığında komünist rejimin bütün körlüklerine karşın Tibor, Macar yönetmenlerin paylaşamadıkları bir başrol oyuncusu haline gelmiş. On yıl boyunca menajeri Imré Faludy onu Fransız ve Alman klasiklerinde oynatmış. Tibor, *Don Juan*'da, *Bérénice*'te, *Lorenzaccio*'da ve *Hombourg Prensi*'nde büyük başarılar kazanmış. Film çekebilmeyi başaran birkaç sinema yönetmeni de ona rol veriyorlarmış. Tibor, yerini sağlamlaştırmış.

1952'de, filmlerinden biri, István Tamás'ın yönettiği *Panayırcıların Dönüşü*, Cannes Film Festivali'ne seçilmiş. Eleştirmenler

filmi çok beğenmişler ama seyirciler o kadar da bayılmamışlar. Festival sırasında filmin, incelikli bir propaganda ürünü mü yoksa kaybolan özgürlüğe bir güzelleme mi olduğu konusunda tutkulu tartışmalar yaşanmış. Bir hafta boyunca, bu filmde oynadığı acınası serseri rolünün ona en iyi erkek oyuncu ödülünü kazandırabileceği konuşulmuş. Filmin fotoğraf makinesi flaşları ve uzun uzun alkışlar altındaki kırmızı halı yürüyüşü kariyerinin doruk noktasıymış. Artık bundan sonra her şey mümkünmüş. Dünya onunmuş artık, derken *Viva Zapata* gelmiş ve bütün oyuncular bir anda kendilerini modası geçmiş buluvermişler. Marlon Brando ödülü kapmış ve Tibor da unutulmuş. Ödül gecesi Imré, Tibor'un kazanmış bulunduğu şöhretten yararlanmayı isteyerek Fransa'dan siyasi sığınma talep etmiş. Oyuncusu için İtalyan yapımcılardan eylül ayında başlanmak üzere tarihî bir macera filmi ile bir sonraki yılın başı için de bir gangster filmine teklifler almış. İkincisinin senaryosu bir Chester Himes romanından uyarlamaymış. Tibor teklifi heyecanla kabul etmiş. Getirisi çok büyük olmayacakmış, hasılat üzerinden bir hisse kazanacakmış. Küçük bütçeli bir film için bundan fazlasını beklemek de doğru değilmiş. Önemli olan çalışabilmekmiş.

"Annem ne olacak peki?"

"Biliyorsun işte..."

Tibor eğer Batı'ya yerleşirse, annesini bir daha hiç göremeyeceğinin farkına varmış. Her insan için aşamayacağı bir alçaklık eşiği vardır. Tibor annesinin Debrecen'de bir başına, sevgili oğlunun nasıl olup da kendisini terk edebildiğini sonsuza dek düşünüp durduğunu hayal etmiş. İkisi de ayakları geri geri giderek de olsa mutlu işçilerin ülkesine geri dönmüşler ve Tibor burada bir ulusal kahraman, oyuncuların en iyisi, emperyalist adaletsizliğinin bir kurbanı olarak karşılanarak sonunda sahnede *Galileo*'yu oynamayı başarabilmiş.

Macaristan'da gerçeği bilenlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmiyormuş. Ülkenin en sevilen aktörü, aslında Macarları zerre

kadar umursamayan yakışıklı Tibor, menajeri Imré'ye deliler gibi âşıkmış. Aşkları ne kadar gizliyse bir o kadar da tutkuluymuş. O yıllarda partinin asosyallere ve onların proleter karşıtı aşklarına karşı hiç şakası yokmuş. Imré iyice zeki davranarak hayatının erkeğini asistanı olan kızla evlendirmiş ve böylece bir yandan milyonlarca Macar kadınının kalbini kırarken bir yandan da ünlü oyuncu hakkında çıkan dedikoduları da yatıştırmış.

Karanlık gökyüzünde bazı çatlaklar oluşmuş. Beklenmedik küçük açıklıklar, bir özgürlük esintisinin üflediği bilinmedik alanlar. Bir adım atılıyormuş. Jandarmanın düdüğü bekleniyormuş. Sonra ikinci bir adım, derken üçüncü ve diğerleri. Bir noktada artık o kadar ilerlenmiş olunmuş ki bir daha geri dönüş yokmuş. Devam etmek gerekiyormuş. Her ne olursa olsun. Bunun adına devrim deniyor. Tibor, Vigszinhaz Tiyatrosu'nda *Galileo Galilei*'yi oynuyormuş. Bu oynadığı ilk Brecht değilmiş. Imré, gereken resmî izinleri almış. Endişelenmek için hiçbir neden yokmuş. Sonuçta bu hem Marksist hem de saygın bir yazarmış. Üçüncü temsilden sonra oyun neden gösterilmeksizin yasaklanmış. Hoşgörüsüzlük ile dogmatizm arasındaki kimi yakınlıklar ve aptalca paralellikler yüzünden. Daha önceleri olsa bu yasaklanma hiç dikkat çekmeyebilirmiş. Kimse sözünü bile etmezmiş. Ancak olay 16 Ekim 1956'da, halk arasında kaynaşma ve rahatsızlıkların çoğaldığı bir sırada yaşanmış. Öğrenciler bu sansüre karşı gösteri düzenlemişler. Üç gün içinde Tibor, çiğnenen özgürlüklerin simgesi olup çıkmış. Çeşitli röportajlar vermiş, isyancılara olan desteğini bildirmiş, gözler önünde kartını yakmış ve bütün yurttaşlarını direnmeye ve ayaklanmaya çağırmış. Başkaları gibi o da artık bu utanç verici rejimin sonunun geldiğine, özgürlüğe kavuşmak üzere olduklarına inanıyormuş. Tiyatronun oyuncuları büyük bir coşkuya kapılarak oyunu yasağa karşın oynamaya oybirliğiyle karar vermişler. Her akşam üniversitenin büyük amfiteatrında, coşkulu bir kalabalık önünde yasağa meydan okuyorlar, seyircileriyse oyun sırasında Engizisyon

mahkemesini sürekli yuhalıyor, Galileo'yu alkışlıyormuş. Tibor bir kahraman değilmiş. Yaşamı boyunca onu bayrak taşımaya hazırlayacak hiçbir şey olmamış. O yalnızca kendini bütün ülkeyi etkisi altına almış olan isyan dalgasına bırakıp sürükleniyormuş. 4 Kasım günü Ruslar Budapeşte'ye girdiklerinde direnişin hiçbir sonuç veremeyeceğini anlamış. Eş eksenli makineli tüfeklerle donanmış iki bin altı yüz T54 tankına ve yetmiş beş bin askerden oluşan bir orduya karşı çıplak elle mücadele edebilmek mümkün değilmiş. Bir hafta boyunca direniş kahramanca, çaresiz ve faydasız olmuş. Tibor, Martha'yı bulmak üzere Debrecen'in yolunu tutmuş. Grev, göçler ve telaş nedeniyle oraya ulaşması mümkün olamamış. Ayın altısında insanlar çılgınlığa kapılmışlar. İngiliz ve Fransız paraşütçüleri Süveyş Kanalı'nı geri almak üzere buraya gelmişler. Ancak Ruslar ve Amerikalılar onlara kötü kötü bakınca kuyruklarını bacaklarının arasına sıkıştırıp geri dönmek zorunda kalmışlar ve Ruslar atom füzeleriyle kendilerini vurmakla tehdit etmeye başladığından, Macaristan'da ne haltlar karıştırıldığını kimse umursamaz olmuş.

Ayın dokuzunda, soğuğun ve karın içinde tetikte bekleyerek geçen üç günün sonunda Tibor ve Imré Avusturya'ya kaçmayı başarmışlar. Her şeylerini arkalarında bırakmış ve Viyana'ya meteliksiz olarak varmışlar. Arabalarını satarak bir ay geçinebilmişler. Bir operet dekorunu anımsatan ve binlerce yurttaşlarının yolunu yitirmiş, şaşkın bir halde dönenip durmakta oldukları bu uğursuz kentte nasıl bir iş bulmayı umabilirlermiş ki? "Paris'te beni tanıyorlar," diyormuş Tibor, Cannes'daki karşılanışını hatırladıkça.

2

Spordan nefret ediyordum. Sporculardan da nefret ediyordum. Budala oluyorlardı ve leş gibi de kokuyorlardı. Yine de, günde iki paket sigara içiyor olmasına karşın tazı gibi koşan Cécile'e yetişebilmek için ben de at gibi koşuyordum. Neredeyse baygınlık geçirecektim. Kalbim küt küt çarpıyor, şakaklarım alev alev yanıyor, bacaklarım pamuk gibi yumuşuyordu, üstelik ben sigara da içmiyordum. Cécile, zaman zaman arkasına dönüp bir bakıyor ve benim kendisine yetişebilmem için birazcık yavaşlıyordu. Ben onun hizasına vardığımdaysa soluğunu toplamaya gerek duymadan soruyordu:

"İyi misin?"

Ben kıpkırmızı ve ter içinde kalmış oluyordum. Kafamdan dumanlar tütüyordu. Burnum çeşme gibi akıyordu. Ona yanıt vermekten vazgeçmiştim artık çünkü beni beklemeden küçük adımlarla arayı yeniden açıyordu. Yere düşme tehlikesindeki Pierre'in şortuna iki elimle sıkı sıkı asılıyordum.

"Hiç durmayacak mıyız?"

Ben ne kadar yalvarsam da o devam ediyordu. Peki ya bu aptalca egzersiz yapma ihtiyacının arkasında başka bir şey gizleniyorsa? Ya bu meleksi yüz ifadesi aslında ikiyüzlü bir gülümsemeyi maskeliyorsa? Ya Franck'ın yaptıklarının öcünü benden almayı istiyorsa? Bunun için *Iphigenia*'yı okumak yeterliydi. Bu da düşünülmeyecek şey değildi. Bir bankın üzerine çöküyordum. O uzaklaşıp gidiyordu. Beni göremez olunca geri dönmeye mecbur kalıyordu. Toz toprak içinde Lüksemburg Bahçesi'nin etrafında koşturmaktan bıkmıştım artık. Bu bahçe gezinmek içindi, koşu pisti değildi ki. Medici

Çeşmesi'nin kenarına oturup kitap okumak ve hayallere dalmak için bir park. Üzerime bol gelen bir don giyip de soytarıları oynamak için değil.

Sabah onu yatağından kaldırabilmek için kapı zilini on dakika çalmıştım. Ona çok koyu bir sütlü kahve hazırlamıştım. Limon sarısı, jarse kumaştan bir eşofman takımıyla görünmüştü.

"Nasıl buldun?"

"Çok değişik."

"Amerikan. Bir servet ödedim. Senin eşyaların nerede?"

"Lüksemburg Bahçesi'nde gezintiye çıkmayacak mıydık?"

"Sana bir kıyafet uydurmamız gerek."

Beni Pierre'in odasına sürükledi. On dört ay önce o gittiğinden beridir buraya hiç adım atmamıştım. Oda aynen onun bıraktığı şekilde duruyordu. Yapılmamış yatak, top gibi yuvarlanmış çarşaflar, ezilmiş iki yastık, üstü üste dizilmiş bir düzine kitap yığını, çevresinde bir sürü 45'lik plakla yerde yatan bir pikap, rastgele ortalığa saçılmış giysiler ve masanın üzerinde ağzı açık bir konyak şişesi ile iki boş kadeh. Bütün bu kargaşa ve her bir nesnenin üzerini kaplamış olan toz, odaya sanki Pierre hiç burada yaşamamış gibi bir ölü havası veriyordu. Cécile dolabı açarak içinden çıkardığı bir yığın gömlek ve kazağı yere fırlattı. Kenarlarında eflatun çizgileri olan beyaz bir şortu tutup bir zafer kupası gibi havaya kaldırdı.

"Onu giymemi beklemiyorsun herhalde, değil mi?"

"Pierre'in şortu bu. Burnunu çekip durmayı da kes, çok sinir bozucu."

"Hastayım. Bunun içine benden iki tane girer."

"Kemer takarsak idare edersin."

Üzerimde bu beyaz şort ve sırt numarası 14 olan, çamur lekeli, eflatun yakalı kocaman bir Paris Üniversite Kulübü (PUC) beyaz ragbi üniformasıyla kendimi çok rüküş hissediyordum. Aynaya bakınca karşımda bir palyaço buldum.

"Tam bir ragbi oyuncusuna benzedin," dedi Cécile.

"Evde kalıp temizlik yapsak daha iyi değil mi? Ben Pierre'in odasına girişebilirim. Dönüşünde derli toplu bulursa sevinir."

"Onu daha sonra yaparız. Kitaplarını ayıklamam gerek."

Kapı çalındı. Kapıcı mektupları getirmişti. Pierre'den de bir tane gelmişti. Cécile, zarfı heyecanla yırtarak okumaya koyuldu. Gülümsemesi silindi. Kaşlarını çattı ve daha ben bir şey soramadan kıpkırmızı kesilerek mektubu yırtıp çöp tenekesine attı.

"Ne diye burnunu sokuyor? Ben onun meselelerine karışıyor muyum? Bu da canımı sıkmaya başladı artık!"

Öfkeyle odadan çıktı. Ben parçaları toparlayarak sehpanın üzerinde mektubu bir yapboz gibi yeniden bir araya getirdim, çok da fazla zorlanmadım.

Cécile'ciğim,

Son mektubumdan beridir yeni bir şey yok. Paris'teymişiz gibi, burada da kıçımız donuyor. Bütün zamanımız radyonun başında, başkentten gelen haberleri dinlemekle geçiyor. Benim bildiğim kadarını sen de biliyor olmalısın. Kendime sorduğum sorulardan hiçbirine henüz yanıt bulamadım. Burada zamanın hiçbir önemi kalmadı artık. Bana da ülkeden mi bulaştı bilemiyorum ama giderek kaderci oluyorum. Buradaki üç oyun arkadaşıma kuramımı ayrıntılı olarak açtım. Bana deli gözüyle baktılar. İki oyun arasında onlarla uzun uzun tartıştık. Onlara kitabımdan birkaç bölüm okudum. Alkışlayıp bana cesaret vereceklerini sanıyordum. Ne söylediklerimden bir şey anladılar ne de bir devrim kuramı üzerinde niye kafa patlatmış olabileceğimi. Bu konuyu duymak bile istemediler. Hepsi işçi, köylü ya da işsiz herifler olduğu için böyle tepki vermeleri daha da ilginç oldu. Son bölümü yazmak üzere kolları sıvamadan önce, derinlemesine bir araştırmaya girişmeye karar verdim. Bunu yapabileceğimi sanıyorum çünkü kendilerine küfürler etmediğim ve sabahtan akşama dek onları azarlayıp durmadığım için adamlarım benim olağanüstü bir yedek subay olduğumu düşünüyorlar. Nasıl devam edebileceğim konusunda beni aydınlatması için bu büyük çaplı soruşturmaya çok güveniyorum.

Senin tezin ne durumda? Keşke bana biraz ondan söz etsen. Aragon meselesini, gerçeküstücülüğü ve Breton'la bozuşmalarını nasıl ele alacağını görmek için sabırsızlanıyorum. Belki de gerçeküstücülüğün tarihsel temelinin ne olduğunu ve kimin neye ya da kime ihanet ettiğini sorgulayarak başlaman iyi olabilir. Bana birkaç sayfa yolla. Çalışmana asılman gerek. Seni tanırım. Değişiklik isteyeceksindir. Bu büyük bir hata olur. Önceliğin tezin olmalı. Tezini yüksek notla alman gerekiyor. Ondan sonra da psikoloji okuyabilirsin. Şimdi böyle bir değişiklik yapman büyük aptallık olur. Bir heves uğruna yılların emeğini çöpe atamazsın. Psikoloji okuyunca iş bulamayacağın kesin, oysa doktoranı verirsen öğretmenlik işin hazır olacak, ne kadar yakınsak da iş iştir. Sen de bu iş için yaratılmışsın...

Aynı şekilde daha bir sayfaya yakın devam edip gidiyordu. İncelik konusunda Pierre pek de incelik ustası sayılmazdı. Ben yazının şifresini çözmeye devam ederken Cécile hışım gibi içeri daldı.

"Ona bunu sen mi söyledin?"

"Hayır!"

"Senden başka kimseye bu konuyu açmadım ben!"

"Ben ona hiçbir şey söylemedim. Ona hiç yazmadım bile."

"Tezimi bırakmayı istediğimi nereden biliyor öyleyse?"

"Bilemiyorum."

"Mümkün değil Michel. Yalan söylüyorsun!"

"Varsayımda bulunurmuş gibi konuşuyor aslında. Hem zaten sen de henüz karar vermiş değilsin ki. Bırakmayı düşünüyorsun sadece. Ağabeyinin de sana böyle bir tavsiyede bulunması gayet normal."

"O da aptalca tavsiyeleri de hiç umurumda değil!"

"Eline kalemi al da yaz ona. Hoşuna gider."

"Sen ne karışıyorsun? Sana fikrini soran oldu mu? Eminim ki senin işin bu. Sinsice hareket eden küçük yaramazın tekisin sen."

"Ona bunu nasıl söylemiş olabilirim ki? Adresini bile bilmiyorum."

"Yazmadığına yemin et."

"Yemin ederim!"

"Şeref sözü mü? Gözlerimin içine bak."

"Söz veriyorum Cécile. Benim için ha edebiyat okumuşsun ha psikoloji, ikisi de aynı şey."

"Ağabeyim de pek ileri görüşlü çıktı."

"Seni iyi tanıyor."

"Tezimi kolay kolay okuyamayacak. Neyse, biz koşmaya çıkalım haydi."

Bankın üzerinde soluğumu topluyordum. Cécile, geri dönüp yanıma geldi.

"Her beş dakikada bir duracak mısın?"

"Bittim ben! Bu şort da düşüyor."

"Bıktım artık. Sürekli söyleniyorsun!"

"Sen çok mu şirinsin sanki? Dayanılmazsın! Tam bir şirret oldun! Koşmak mı istiyorsun? Durma, keyfine bak. Beni bekleme!"

"Pierre haklıymış, küçük aptalın tekisin sen!"

Öfkeyle parkın çıkışına doğru yöneldim. Daha önce de atıştığımız olmuştu ama hiç bu noktaya gelmemiştik. Parmaklıklara vardığımda hâlâ arkamdan seslendiğini duymamıştım. Dönüp baktım. Cécile ortada yoktu. Bu kılıkta eve dönemezdim. Eşyalarımı onun evinde bırakmıştım. Oraya dönmek zorundaydım. Merdivenin bir basamağına oturup tam bir saat onun gelmesini bekledim. Beni gördüğüne şaşırdı.

"Ne işin var senin burada?"

"Giysilerim içeride."

"Gel de bir kahve iç."

"İstemiyorum."

"Sıcak çikolata yapayım o zaman?"

"Bak Cécile, üstümü değiştireceğim ve hemen gideceğim."

"Artık benim küçük kardeşim değil misin yani?"

Onunla başa çıkacak gücüm yoktu. O da bunu biliyordu.

"Çok can sıkıcı oldun."

"Sigarayı bıraktım da."

"Haydi canım! Ne zamandan beri?"

"Bir haftadır elime almıyorum. Hıncımı çıkaracak senden başka kimsem de yok."

Pierre'in mektubunun sehpanın üzerinde duran parçalarını topladı ve çöp tenekesinin pedalına basarak hepsini içine boca etti. Kendimize birer sütlü kahve yaptık. Çikolatası yoktu.

"Bunu bana söyleyemez miydin?"

"Spor yapmaya neden başladım sanıyorsun? İki kilo aldım."

"Şişkinliğin vardır."

"Yedi kilo alacağım. Kaçınılmaz oluyor. Bir arkadaşım on kilo almıştı. Yumuk yumuk olacağım. Sence bu güzel olur mu?"

"Belki de fazla belli olmaz."

"Söz konusu bile olamaz!"

Çıkıp gitti. Biraz sonra elinde bir fotoğraf albümüyle geri döndü. İçinden bir fotoğraf çıkardı.

"Bu annemin evlenmeden önceki hali. Kırk sekiz kiloymuş."

Sayfaları son sürat çevirerek albümün sonuna doğru durdu ve parmağıyla annesinin Akropol yakınlarında bir kürk manto içinde poz verdiği siyah beyaz bir fotoğrafı işaret etti.

"On beş yıl sonrası, otuz kilo almış. Ben de onun gibi olmayı istemiyorum."

"Bu otomatik olarak olan bir şey değil ki."

"Öyle. Bütün kızlar sonunda annelerine benzerler, oğlanlar da babalarına. Bütün sorunlarımız da bundan kaynaklanır."

"Benim babamla bir sorunum yok."

"Olacaktır. Pierre bundan kaçınmayı denedi. Çok az sayıda erkek çocuğu ailelerini mutsuz edebilmek için onun kadar çaba harcamıştır. Belayı kendine bir mıknatıs gibi çekiyordu. Babamla ikisi hiçbir konuda anlaşamazlardı, oysa o da aynı babam gibi düşünüyor. Ters yöne işleyen aynı mekanik yani. O da babam kadar çekilmez hale geldi."

"Annen ile babandan hiç söz etmiyorsun."

"Öldüler ve gömüldüler. Anlatacak bir şey yok ki."

"Bana albümünü gösterecek misin?"

"Hayatta olmaz. Bana kalsa hepsini atardım. Pierre saklamak istedi. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Her zaman duygulara yenik düşüyoruz."

Yenik düşen bir kişi daha vardı. Kendimi haftada iki kere Lüksemburg Bahçesi'nde hayvanlar gibi koşarken buldum. Cécile bana üzerime göre bir eşofman almıştı. Başlarda cehennem azabı gibiydi. Bir türlü kendime gelemiyordum. Perşembe ve cumartesileri birer saat koşuyorduk, pazarlarıysa temizlik yapıyordum. Pratik yaptıkça kolaylaşmaya başladı. Ben aslında Cécile için koşuyordum, onun bir daha eline hiç sigara almamak üzere ettiği yemini bozmamasına yardımcı olabilmek için. En küçük bir bahaneyle vazgeçiyor, kendine geçerli bir neden uyduruyordu. Evine girdiğimde, pencerelerin hepsini açarak içeriyi havalandırmış bile olsa soğumuş tütün kokusunu alabiliyordum. Tezi ilerleyemediği için içiyordu, Pierre mektuplarında ısrarla tezi okumayı istediği için, arkadaşlarından biri pisliğin teki tarafından terk edildiği için ya da sırf zevk için... Aklını başına getirmenin hiç yolu yoktu.

Beklenmedik biçimde işler tersine döndü. Mart sonlarına doğru bir perşembe günü öğleden sonraydı. Hava soğuktu ve yağmur çiseliyordu. Lüksemburg Bahçesi ıssızdı, yanaklarımızı yakan bir rüzgâr esiyordu. Her zamanki gibi o benim önümden koşuyordu. Ben de peşinden gidiyordum. Yanına vardım. Hızlandı. Pes etmedim. Onun soluduğunu duyabiliyordum. Kendimi hiç bu kadar hafif hissetmemiştim. Dirsek dirseğe ilerliyorduk. Hızımı artırdım. Bana yetişemedi. Onu geçip gittim. Arkamdan zorlanarak geldiğini duyabiliyordum. Arayı on metre açtım, derken yirmi. Yanıma gelsin diye durup bekledim. Soluğu kesilmişti. Hızlandım.

"Dur Michel, yapamayacağım."

İki büklüm olmuş, elleri dizinde soluğunu toplamaya çalışıyordu. Kendine gelmesi iki dakika sürdü. Ben yüzümde hafif bir gülümsemeyle onu bekliyordum.

"İyi görünüyorsun."

"Öyle mi dersin?" diye fısıldadı soluk soluğa.

"Keşke fotoğraf makinem yanımda olsaydı. Suratının halini görmeni isterdim."

"Kendimi bir ton ağırlığındaymış gibi hissediyordum."

"Koşmanın insanı zayıflattığından emin misin? Belki de sende ters etki yaratıyordur."

Kıpkırmızı kesildi. Yanıtını beklemeden yeniden koşmaya koyuldum.

"Seni pis küçük aptal!"

3

Tibor'un ayakları çok geçmeden yere basmış. Paris'in tiyatro dünyası her ikisi de aynı derecede önemli olan ve birbirinden şiddetle nefret eden iki gruba ayrılıyormuş: ilginç oyunlar çıkaran pislikler ve bulvar tiyatrosu yapan satılmışlar; kimileriyse her iki etikete birden sahip çıkıyorlarmış. Yönetmenlerin çoğu komünist partiye üyeymiş ve Sovyet istilasını coşkuyla destekliyorlarmış. Bir oyuncu seçmesine gittiğinde Tibor, ünlü bir yönetmen tarafından faşist damgası yemiş ve asistanlarınca salondan dışarı atılmış. Bir diğeriyse onu işçi sınıfının sırtından geçinen küçük burjuva sınıfına karşı duyduğu nefreti kendisine iletmiş. Gittiği her yerde nefret, hakaret ve terslemeyle karşılaşıyormuş. Komünist olmayanlar da onu hiç tanımıyorlarmış ve böylesine tuhaf, çirkin bir aksanla konuşan tanınmamış bir oyuncuya rol vermek istemiyorlarmış. Geçmişteki şöhreti ona ayak bağı oluyormuş. Ona yardım olsun diye rol teklif etmiş olan sadece iki yönetmense bunu neden reddettiğini anlamayarak onu kendini beğenmiş baş belaları kategorisine sokmuşlar. Tibor'un önde gelen meziyetleri arasında tevazunun bulunmadığı da bir gerçekmiş zaten.

Imré'yle ikisi siyasi sığınmacı statüsü elde edebilmek için bir başvuru dosyası hazırlamışlar. Servisin başındaki ikiyüzlü Rousseau, akın akın gelen Macarların tekerine çomak sokabilmek için elinden geleni yapıyormuş. Ülkenizi apar topar terk etmişken, kaçak olduğunuzu, orada hayatınızın tehlikede bulunduğunu nasıl kanıtlayacaktınız ki?

"Bana kanıt gerek, anlıyor musunuz? Siyasi polisin peşinizde olduğunu söylemesi kolay. Bildiğim kadarıyla Sovyetlerin müdahalede bulunmuş olmaları Macar hükümetinin talebi üzerine, ülkeyi küçük mülk sahiplerinin karşı devrim girişiminden kurtarmak içindi. Yurttaşlarınızın ezici bir çoğunluğu bu müdahaleyi onaylıyor. Macaristan'dan bir suç işlemiş ya da vergilerinizi ödememiş olduğunuz için kaçmadığınız ne malum? Kanıtları göstermek size düşüyor, bana değil. Şu an için dosyanız boş. Komisyonun önüne geldiğinde içinde ciddi bir şeylerin bulunuyor olması yararınıza olur. Yoksa reddedilirsiniz. Fransa başıboş yabancılar için bir yolgeçen hanı değildir! Bizim kendi serserilerimiz bize yetiyor."

1957'nin başlarında buraya ilk geldiklerinde Paris'teki otel ücretleri gözlerini korkutunca, Saint-Denis'de fuhuş için kullanılan ucuz bir otele yerleşmişler. Ertesi gün müdür onları kapıya koymuş.

"Burada oğlancılar istemiyorum!"

"Orospulara izin var ama?" diye karşı koymuş Imré.

"Aynı şey değil. Başımı polisle derde sokmayın."

Tibor hiç iş bulamıyormuş. Kol saatlerini, kol düğmelerini satıp kuru ekmekle karınlarını doyurmuşlar, parasını ödeyecek güçleri kalmadığı için en berbat, küçük otellere yerleşip hesabı ödemeden kaçıyorlarmış. Imré şans eseri, Halles'de tereyağı, yumurta ve peynir satan bir adamın yanında mal hazırlayıcı olarak iş bulmuş. Her ne kadar ona kaçak olarak, piyasa ücretinin yarısının bir maaş ödüyor olsa da iyi bir adammış bu. Pis işleri yapmak için ortalıkta Macar'dan bol bulunan bir şey yokmuş. Hiç olmazsa bu adam onun nakliye sırasında hasar görmüş malları alıp götürmesine izin veriyormuş. Tibor da istese belki Halles'de bir iş bulurmuş ama o gücünü oyuncu seçmeleri için saklıyor ve Imré bütün gece çalışıp didinirken o hiçbir şey yapmadan bekliyormuş. Sürekli hesap ödemeden kaçtıkları için Halles civarında adları çıkmış olduğundan Huchette Sokağı'ndaki bir küçük otele kadar düşmüşler.

Bir pazartesi akşamı Écoles Sokağı'ndaki bir birahanenin terasında bir fincan kahveyi paylaşıyorlarmış. Moralleri artık iyice çökükmüş. Imré'nin omuzları ağrıyormuş, elleriyse nasır içinde kalmış. Tibor çaresizlik içindeymiş. O gün, bir Feydeau oyunu için seçmelere girmek üzere sabahtan akşama kadar beklemiş. Rüzgârın altında tam dört saat dikilip bekledikten sonra bir asistan çıkıp bekleyenlere bütün kadronun tamamlandığını duyurmuş.

"Bu ahmaklar ülkesinde hayatta rol bulamayacağım. İngiltere'ye mi gitsek? Onlar yabancıları daha kolay kabul ediyorlar."

"Ben İngilizce bilmiyorum ki," diye karşı çıkmış Imré.

"Yalnızca kendini düşünüyorsun!" diye çıkışmış vefakârlıkla arası çok da iyi olmayan Tibor. "Ben burada ölmek üzereyim."

"Senin için çırpınıyorum ben burada. Sen de bana sitem etmekten başka bir şey yapmıyorsun. Peynirlere batıp çıkmaya bayılıyorum mu sanıyorsun? Sürekli peynir kokmuyor muyum?"

"Leş gibi kokuyorsun! Bir çiçekçide iş bulsaydın bari. Hemen gidelim Imré. Londra'da bana iyi roller verebilirler."

"İngilizlerin sana verecekleri tek şey küçümsemeleri olacaktır."

"Macbeth oynadım ben, Othello oynadım."

"Shakespeare'i Macarca oynaman, dahası bunu kendi evlerinde yapman onlar için ya vatana ihanet ya da tatsız bir şaka demek olacaktır. Daha ağzını açtığın anda kahkahayı basarlar. Şu yerin dibine batası aksan orada da yakanı bırakmayacak."

"Doğru değil bu, İngilizce konuşabiliyorum ben."

"Oxfordlu gibi değil ama! Onlar için sen bir Macarsın, yani yabaninin tekisin."

"Yalnızca tiyatro yok ya. Sinema da yapabilirim. Sen de beni hep küçük görüyorsun."

"Başlamışken Amerika'ya kadar git o zaman!"

"Béla Lugosi'ye ne diyeceksin? Hollywood'da başarılı olmadı mı o? Macar aksanı onlarca film çevirmesine hiç de engel olmadı."

"Vampir filmlerinde Dracula'yı oynamak için o aksan şart. Senin de hedefin bu mu? O sefil filmlerde oynayacaksın, öyle mi? Sen?"

"Oynamak istiyorum. Ben bir sanatçıyım! Ayaktakımından değilim!"

Giderek geriliyorlarmış. Diğer müşteriler birbirlerine anlamadıkları bir dilde bağırıp duran bu iki yabancıya şaşkınlıkla bakıyorlarmış. Bir adam yanlarına sokularak Tibor'u dikkatle süzmüş.

"Affedersiniz beyefendi, siz Tibor Balazs olmayasınız?"

"Ne istiyordunuz?" diye sormuş Tibor temkinle.

"Ben sizin bir hayranınızım. *Panayırcıların Dönüşü* filminize bayılmıştım. Onlarca defa izledim. Müthiş bir filmdir."

Fransa'ya geldiğinden beri geçen dört ay içinde ilk defa biri onu tanımış. Bir oyuncu için tanınıyor olmak, kendisini diğer fanilerden ayıran şeydir. Ne yazık ki Tibor'un şansına, dört yıl önce gösterime girdiğinde hiç ses getirmeden geçip gitmiş, unutulmuş bir Macar filmini hatırlayabilecek tek Parisli sinemasever karşısına çıkıvermiş. Bu adamın gözlerinde Macar hayranlarının bakışlarında bulmaya alışkın olduğu aynı mutluluk ışığını görebiliyormuş.

"*Panayırcıların Dönüşü*'nü onlarca defa izlediniz, öyle mi? Benimle alay mı ediyorsunuz siz?"

"Latin Mahallesi'ndeki bir sinemada makinist olarak çalışıyorum ben. O film de bizde günde beş seanstan altı hafta kalmıştı..."

"Oynattığınız filmleri her seferinde seyreder misiniz?"

"Film iyi çıkmışsa, mesleğimin en büyük yararı bu oluyor."

Werner Toller, oyuncuları çok sevdiği, daha önce hiçbiriyle karşılaşmadığı ve içe dönük mizacına karşın aslında cilveli bir genç kız ruhu taşıdığı için Tibor'la tanıştığına çok mutlu olmuştu.

"Fransız değilsiniz. Hafif bir aksanınız var."

"Alman'ım ama Almanya'ya bir daha hiç dönmeyeceğim."

"Biz de Macar'ız, ama Macaristan'a hiç geri dönmeyeceğiz."

"Beyler, sizi akşam yemeğine davet edebilir miyim? Sinemadan konuşuruz."

Böyle bir teklifi kim reddedebilir ki? Tibor ve Imré, daha Balto'dan içeri adım attıkları anda kokuyu içlerine çekmeye başlamışlar. Böylesine lezzetli bir kokuyu uzun zamandır duymuyorlarmış.

Igor, bankete oturmuş, *L'Express* okuyarak bekliyormuş. Werner onları tanıştırmış. Tibor'u yaşayan en büyük Macar oyuncusu olarak tanıttığında Igor da onun sözüne inanmak zorunda kalmış. Gerçi o *Panayırcıların Dönüşü*'nü ya da başka herhangi bir Macar filmini hiç görmemiş ama Werner asla yanılmazmış. Onları dinleyince Igor da dört yıl geriye, Paris'e ilk geldiği günlere dönmüş. Aynı kuşkular, aynı korkular, anlatacak aynı öyküler. Yalnızca birkaç dakika içinde sanki birbirlerini yıllardan beri tanırmış gibi olmuşlar. Marcusot çifti de yemekte onlara katılmış. Sinemaya bayılan Madeleine, Albert'in yüzünden artık çok seyrek gidebiliyormuş. Yılda ancak bir kere, 1 Mayıs'ta. Dükkânı kapattıkları tek gün. İşçi Bayramı'nda işi olsa bile bu geleneğini hiç bozmamış. Böyle bir fırsatı boşa harcamayı göze alamayacağı için gideceği filmleri hep romantik olanlarından seçmeye özen gösterirmiş, *Rüzgâr Gibi Geçti* gibi. Bu filmi o kadar çok sevmiş ki ertesi yıl tekrar gitmiş. Werner'in *Panayırcıların Dönüşü*'nü görmeye gelmesi için ne kadar ısrarcı olduğunu da hatırlıyormuş. Macar bile olsa bir film yıldızının, üstelik de bu kadar yakışıklı bir adamın lokantasında yemek yemeye gelmiş olması onu mutlulukla doldurmuş.

"Sizin buraya gelmiş olmanız Tanrı'nın bir lütfudur."

"Madeleine, çok rica edeceğim, Tanrı'yı rahat bırakın artık," diye çıkışmış Igor. "Tibor ve Imré'nin buraya gelmiş olmaları Tanrı'nın değil, Bay Kruşçev'in işi, üstelik ben onun Yaradan'dan akıl alarak, hatta onu aklından geçirerek bile hareket ettiğini hiç sanmıyorum."

Jacky servis yapmış. Tabaklar ağzına kadar doluymuş ve dumanı tütüyormuş. Sessizce yemeklerini yemişler.

"Çok lezzetli. Bayıldım buna. Nedir bu?" diye sormuş Imré.

İyi aşçılar da film yıldızları gibidirler. İltifat duymaya bayılırlar. Genellikle müşterileri yemeklerini beğenseler bile kutlamalarında biraz cimri davranırlarmış. Imré, Madeleine Marcusot'nun kalbini fethetmiş.

"Provence usulü et kızartması ama kendi tarifimle yaptım."

"İçine ne koyuyorsunuz da tadı bu kadar güzel oluyor?"

Madeleine sesini alçaltıp sağına soluna bir göz atmış. Sırrını kimse duymamalıymış:

"Biraz karanfil, biraz da kimyon."

"Bu tat başka bir şey. Karanfil ile kimyondan ayrı."

"Kimseye söylemeyeceksiniz ama?"

"Söz veriyorum."

"Herkes buna ya Gamay ya da Côtes du Rhône şarabı koyar. Bense meyve şarabı kullanıyorum. Sığır etini Saumur-Champigny ile marine ediyorum, en sonunda da bir parmak kiraz likörü katıyorum."

"Harikulade. Gulaş yapmayı biliyor musunuz? Gerçeğinden, Macar gulaşı?"

"Bildiğiniz iyi bir tarif var mı?"

"Şeyinki var..."

Gözlerini Tibor'a dikmiş ama onun anlaması biraz zaman almış.

"Martha'nın tarifi var, kendisi annem olur. Paris'i o kadar çok seviyor ki bundan mutlu olurdu, tarifi verebilirsin."

"Gerçek gulaş sığır etinden yapılır, domuzla kesinlikle olmaz. Domuzu yalnızca yoksullar, bir de Avusturyalılar kullanırlar. Ya omuz etinden olacak ya da dizin üst tarafından. Yarım kilo taze soğan, biraz tatlı biber, kocaman birer çorba kaşığı incecik doğranmış taze maydanoz, mercanköşk ve Cayenne karabiberi, iki dolmalık biber, yarım kilo da domates. Galuska da olacak, küçük Macar hamur işlerinden. Un, tuz ve sudan yapılır. Soğanları pembeleştirirsiniz, domatesleri soyarsınız, eti küçük parçalara ayırırsınız..."

"Imré," diye onun sözünü kesmiş Madeleine, "gelin de bize gulaşınızı kendiniz pişirin. Benim aşçı olarak görmem gerekir. Ağzımı sulandırdınız."

"Mutfağınıza girip de gulaş pişirmemi mi istiyorsunuz?"

"Ne zaman isterseniz."

Imré'nin mutfak konusundaki becerileri ortalama bir bekârın hayatta kalması için yeterli olabilecek düzeydeymiş. Omlet, jambon, spagetti. Madeleine'e karşı biraz fazlaca ileri gitmiş ve kendini

Balto'nun fırınının önünde bulduğunda içi biraz daralmış. Kadın onun tariflerini aynen uygulamış. O da Madeleine'in kulağına Martha'nın gulaşının sırrını fısıldamış:

"Tatlı biberi, pişmeden önceki son on dakikada eklemek gerekiyor. Kaynamaması ve yapışmaması lazım. Yeniden ısıtıldığında daha da güzel olur. Kimse nedenini bilmiyor."

Werner, Igor, Albert, Jacky ve Madeleine tadına bakmışlar. Tibor ile Imré ise kararı bekliyorlarmış.

"Bence muhteşem olmuş. Siz ne dersiniz?" diye sormuş Madeleine.

"Tam bir zevk!" diye onaylamış Werner.

"Söylenecek hiç söz yok," demiş Albert bilirkişi olarak.

Onun ağzında bu basit yorum bir iltifat sayılırmış. Karısına soran gözlerle bakmış. Kadın da Imré'ye dönmüş.

"Bu yemeği menüye eklememe izin verir miydiniz? Müşteriler bizim yemeklerden bıktılar artık."

"Ülkem adına onur duyarım," diye karşılık vermiş Imré.

"Sizin için," demiş Albert, "perşembe öğle yemekleri bedava olsun. Biberi biraz daha az koymamız gerekecek. Böylesi bu muhit için fazla baharatlı. Sosa da birazcık un katalım."

Ertesi perşembe gulaş günün yemeği olarak menüdeki yerini almış ve bir saat yirmi dakika içinde tükenmiş. Imré ve Tibor da Balto'nun müdavimleri arasına katılmışlar. Kulübün üye sayısı iki katına çıkmış. Haftalar içinde yeni bir müşteri kitlesi oluşmuş. Sürgünde bulunan Macarlar bu güzel haberi birbirlerine taşımışlar. Denfert'deki bir bistroda, Budapeşte'dekinden farksız gulaş yapılıyormuş, porsiyonu bol, fiyatı uygunmuş, gerçi gerektiği kadar baharatlı da değilmiş ama ne de olsa insan her şeyi birden bulamazmış. Öğle yemeğinden sonra lokantanın salonunda zaman geçirmeyi alışkanlık edinmişler. Boş zamanları varmış ve satranca da bayılıyorlarmış. Küçük esnaf böyle gelişir işte. Ağızdan ağza.

4

Yaşamak ya da hayatta kalmak öngörülemeyecek ayrıntılara bağlıdır. Örneğin bir gribe. Ben nezlemden iyileşmiştim ama akarsuların taştığı ve bütün ülkeyi sellerin bastığı o uğursuz kışta iğrenç bir virüs beni fena vurdu. Yakalanan ben değildim. Öylesini tercih ederdim ama beni ıskaladı. Aslında demir kadar sağlam olan ve on birinci sınıftan beri tek bir gün bile hastalanmamış olan Nicolas bu virüse yakalanmıştı. Milyonlarca başkaları gibi. Nicolas'nın devamsızlığı benim için de felaketin kapısını aralıyordu. O olmayınca ben yolumu kaybediyordum. Bizim Sıska adını taktığımız ve boynuna doladığı vazgeçilmez siyah fularıyla kıskançlıktan çok acıma duygularına yol açan matematik öğretmenimiz Lachaume da salgından kurtulmuş olanlar arasındaydı.

Nicolas'yı ziyarete gittiğimde hem ilgimden dolayı çok mutlu oldu hem de benim sağlığım için endişelendi. Amansız ve ölümcül biçimde yaklaşan kaçınılmaz sondan, matematik sınavından ona söz etmeye cesaret bulamadım. Genel olarak sınavların, özellikleyse matematik sınavının bizlerin bilincinde ve bilinçdışında yaratmakta olduğu ilkel kaygılar, travmatik kâbuslar ve tedavisi mümkün olmayan hasarlar düşünürleri, psikiyatrları ve millî eğitim bakanlarını nedense hiç ilgilendirmemiştir. Bir uçurumun ağzında, havada asılı duruyordum ve bu durum dünyanın umurunda bile değildi. Lüksemburg Bahçesi'ndeki şekerci dükkânında iflas etmiştim. Nicolas'ya düşkünü olduğu şekerlemelerden bir çeşitleme hazırlayıp getirmiştim. Meyankökü ruloları, karamelli gofretler, Coco Boer, deniz kabuğu şekerleri, Mistral tozu, ayıcıklı şekerle-

meler ve çikolata sigaralarından oluşan kocaman bir paket. Bütün bunların ona kuvvet vermesini ve hızlıca iyileşmesine yardımcı olmasını umuyordum. Oysa mide fesadına yol açtım. Hâlâ evinin temizliğiyle meşgul olan ve tezine devam etmek ile psikolojiye geçmek arasında sürekli fikrini değiştiren Cécile'i de kendi derdimle rahatsız etmeyi istemiyordum.

Çılgınlar gibi çalışmama karşın, ne kadar çok kafa yorarsam o kadar az anlayabiliyor ve giderek dağılıyordum. Sınavların en büyüğüne tek başıma ve altımda güvenlik ağı bulunmadan göğüs germek zorundaydım. Biz Fransızlar için Berezina ve Waterloo ezici, acı yenilgilerle eş anlamlıydı. En azından bir çarpışma olmuştu. Yenilmiştik. Ama çaresizliğimize karşın yiğitçe savaşmıştık ve düşmanlarımız, hatta İngilizler bile cesaretimizin hakkını vermişlerdi. Oysa benim durumum utancın da ötesindeydi. Önermeyi sanki Çin alfabesiymiş gibi güçlükle okuyabildim. Sıska, yanlış konudan soru sormuş olmalıydı. Arkadaşlarıma baktım, başlarını önlerine eğmişler, soğukkanlılıkla işlem yapmakla meşguldüler. Bense bir saat boyunca zavallılığımın sonsuz boşluğu karşısında öylece bakakaldım. Mezbahaya götürülen bir koyun da herhalde böyle bir ruh hali içinde olurdu. Çektiği işkence bitsin diye bıçak darbesini bir kurtuluş olarak beklerdi. Kâğıdımı bembeyaz, hiçbir matematiksel işlemle lekelenmemiş halde teslim ettim. Sıska, bana pek çok sitemde bulunabilirdi ama kendisine iş çıkardığımı söyleyemezdi.

Gerçeklerden kaçmayı, dünyamızı aldatmayı, erdem kisvesinin altına gizlenmeyi, devekuşunu oynamayı, mazeretler ve bahaneler uydurmayı, ayak sürümeyi, geri çekilmeyi deneyebiliriz ama gelecek bizim mesafeye karşı direncimize, mutluluksa ödleklik yetimize bağlıdır. Gerçek, bir bumerang gibi hızla geri gelir. Kaçmaktan pes ettiğinizde uçurumun kenarına gelmişsinizdir. Eğer aşağı atlamayacaksanız hesabı nakit ödeyeceksinizdir.

Akşam, yemek sırasında o kader sorusunun sorulmasını kaygıyla bekliyordum. Annem konuyu unutmuş görünüyordu. Babamsa

kalbindeki rahatsızlık nedeniyle ikinci kere hastaneye kaldırılmış olan Jeanne ninemin kötü haberini almıştı. Ertesi pazar, onu ziyaret etmek için Lens'a gitmeyi tasarlıyor ve benim de kendisine eşlik etmemi istiyordu. Juliette bir arkadaşının doğum gününe katılmaya söz vermişti, ben de tarih-coğrafya sınavım için çalışmak zorunda olduğumu bahane ettim.

"Doğru ya Michel, senin şu matematik sınavı nasıl geçti?" diye sordu annem sebze çorbasını servis ederken.

Her zamanki yanıtı almayı bekliyordu: "Fena değil gibiydi, göreceğiz bakalım." Zafer çığlıkları atmadan alçak gönüllü davranmak; Delaunay ailesinin en köklü geleneği.

"Tam bir... felaketti."

"Neden?"

Trafalgar ve Maginot Hattı gibi büyük yankılar uyandırmış bozgunlardan, götüne giyecek donu olmayanlardan ve büyük adamlardan, öğrencilikleri sırasında anne ve babalarına çok dert açmış oldukları halde sonradan Nobel ödülü kazanıp Panteon'da yerini almış tescilli tembellerden söz edeceğim müthiş bir söylev hazırlamıştım. Ama tıkanıp kaldım. Kafamın içi bomboş kalıverdi. Hiç mazeret yoktu. Yalnızca gerçek. Tanrı'nın hükmü.

"Einstein... Gençliğinde... Savaş sırasında... Pastör'le... Hem Churchill de... Nicolas gibi... Ciddi bir şey değil, kötü bir grip... Yıllardır hep ondan kopya çekiyordum ben!"

Annemin elindeki kepçe tencerenin içine düştü. Masa örtüsü çorba lekeleriyle kaplandı. Ciddi miyim, yoksa kendim kadar budalaca bir şaka mı yapıyorum emin olamadan, ağzı bir karış açık, yüzüme bakarak donakaldı.

"Boş kâğıt verdim. Soruyu bile anlayamadım."

"Nicolas konusunda şaka mı yapıyorsun?"

"Yıllardır hep kopyayla geçiyorum. Artık yalan söylemekten yoruldum."

Fuhuş yapmaya başladığımı ya da Ulusal Kurtuluş Cephesi için bombalar yerleştiriyor olduğumu söylesem bundan daha büyük

bir etkiye yol açmazdı. Annem öfkeden kıpkırmızı olmuş bir yüzle masanın çevresinden dolaşarak yanıma sokuldu. Sağ elini havaya kaldırdığını gördüm. Hiç kımıldamadım, kaçmaya ya da kendimi korumaya kalkışmadım. Bütün gücüyle vuracağını biliyordum. Bu tokat da ödemenin bir parçasıydı. Kolu titreyerek havada asılı kaldı.

"Hélène! Yeter!" diye haykırdı babam yanımıza koşarak.

Keşke vursaydı. O zaman sayaçlar sıfırlanacaktı. Bu ikimizin arasında bir meseleyken şimdi aile sorunu haline gelmişti. Babam araya girmişti. Annemin havaya kaldırdığı kolu onu tehdit ediyordu. Babam gözünü ayırmadan, soğukkanlılıkla ona bakıyordu. Sonunda annem kolunu indirdi.

"Bu ona vurmayı gerektirecek bir neden değil," dedi babam ikna edici olmak isteyen bir sesle.

Annem heyecanından titriyor, içinde belirmeye başlayan taşkınlığa güçlükle egemen olabiliyordu.

"Oğlun yalancının, hilekârın biri olduğunu itiraf ediyor ve sen de bunu normal karşılıyorsun, öyle mi?"

Normalde bizim önümüzde değil, kendi odalarında tartışırlardı. Onlar görünüşü kurtarmaya özen gösterirler, biz de hiçbir şey duymamışız gibi davranırdık.

"Hiçbir şey söylemiyorsun! Hiçbir şey yapmıyorsun! Hiç tepki vermiyorsun. Her şeye izin veriyorsun. Babam böyle bir rezilliğe bir saniye bile göz yummazdı. Evini nasıl idare edeceğini bilirdi o. Hepimiz ondan çekinirdik. Hele bir kemerini çıkarmaya görsün. Delaunay ailesinin evinde bir ahlak vardı. Çocuklar ebeveynlerine boyun eğerlerdi. Sonucunu gördük. Ağabeyim Daniel bir kahraman gibi öldü, Maurice başarılı oldu..."

"Sus! Yalnızca Cezayir'in en büyük servetlerinden birinin varisiyle evlendi o."

"Ya sen? Sen ne yaptın? Sen patronun kızıyla evlenmedin mi?"

"Bunu söylemen utanç verici."

"Maurice çocuklarına babalık edebiliyor. Seninkilerse bozuk çıktılar. Hiçbir şeye saygıları yok. Senden hiç korkmuyorlar."

"Benim evimde çocuk dövülmez. Aptalca bir şey yapmışlarsa konuşur, tartışırız. Annem her zaman derdi ki..."

"Marini ailesinin terbiyesi pek güzelmiş!" diye onun sözünü kesti annem. "Franck'ı ne hale getirdiğini gördük. Michel de aynı yola girmiş bile."

"Her şeyi birbirine karıştırıyorsun."

"Seni tanıyorum ben. Anlamak gerekirmiş, bağışlamak gerekirmiş. Belki kutlanmayı da hak etmiştir, ha?"

"Çocuklarıma hiç vurmadım ben, bundan sonra da vuracak değilim."

"Ben aynı fikirde değilim!"

"Neyse o, başka türlü de olmayacak."

Annem kapıyı çarparak yemek odasından çıktı. Dehşete kapılmış olan Juliette de ayağa kalkıp onun peşinden gitti. Babam gelip yanıma oturdu ve elini omzuma koydu.

"Merak etme sen koca adam, annen şimdi sinirli. Yakında yatışır."

"Özür dilerim, böyle olsun..."

"Üzme kendini, ben buradayım. Okulda mesele nedir?"

"Mesele matematik. Hiçten de beterim."

"Eskiden notların iyiydi."

"Bütün notlarım Nicolas'nın sayesindeydi."

"Çok tuhaf. Oysa ben sanırdım ki... Önemli değil. Eğer okumayı, yazmayı ve sayı saymayı biliyorsan bu sana hayatta yeter. Matematik, fizik, felsefe, bunların hepsi boş şeyler. Ben ilkokul mezunuyum. Okulda da sınıfımın sonuncusuydum. Bir tek beden eğitimi hariç her derste en arkadan gelirdim. Hayatta başarılı olmak için lise ya da üniversite diplomasına ihtiyacım oldu mu?"

Bir saat boyunca mahallede dolaştık. Beni omzumdan tutuyordu. Ben buraları arşınlamayalı yıllar olmuştu ve kimse beni fark etmemişti. Babamsa herkesi tanıyordu, esnafı, kapıcıları, yoldan geçenleri. Hepsini selamlıyor, onlara iyi akşamlar diliyor, gülümsüyor, onlarla şakalaşıyor, çene çalıyor, beni çok çabuk büyüyüp şimdiden kendi

boyunu geçmiş olan iki numarası olarak tanıtıyordu. Bu kuşağın hiçbir şeyine şaşmamak gerek. Sanki mahallenin muhtarı gibiydi.

"Franck'tan haber aldın mı?"

"Hiç ses yok."

"Peki ya kız arkadaşı, o bir şey duymuş mu?"

"O artık kız arkadaşı değil baba. Franck gitmeden önce ayrıldılar."

"Bak sen, haberler sendeymiş yine de."

"Franck yazmayı sevmez. Tatile çıktığında da hiç kartpostal göndermezdi."

"Aynı şey değil ki, savaş bu."

Bir çift, ona on beş gün gecikmiş olan yeni banyolarının ne zaman tamamlanacağını sordular. Babam onlara artık zamanın eskisi gibi olmadığını açıkladı. Grip salgını yüzünden bütün işçiler hastalanıyormuş. Onlara bu konuyla şahsen ilgilenmeye söz verdi. Onlar da teşekkür ederek uzaklaştılar.

"İşlerimiz öyle yoğun durumda ki daha kim bilir ne kadar uzun süre onlara birini gönderemeyeceğim. İleride bir ticaret okuluna gidebilirsin."

"Sen her zaman ticaretin öğretilemeyeceğini söylersin."

"Ticaret kolaydır, asıl zor olanı muhasebe, hukuk, vergiler, kâğıt işleri."

"Sen okula gitmediğin halde başarılı oldun. Bildiklerini bana da öğretirsin."

"Gerçekten de ticaret öğretilmez. Bir oyundur o. Yalnızca bir oyundan ibarettir."

"Anlamıyorum."

"Sen kedisin, müşterin de fare. Fare dediğin kurnazdır, kediyse sabırlı. En önemlisi de kedi fareyi yemek istediği için kendini onun yerine koyar. Bir fare gibi düşünür. Kedinin fareyi yakalayabilmek için çok fazla düş gücüne ihtiyacı vardır. Kedi olmayı mı istersin yoksa fare mi, karar vermesi sana kalmış. Düş gücü denen şeyse ticaret okullarında öğretilemez. Ne dersin?"

"Matematik yoksa hayır demem."

"Harika! İnan bana çok güzel bir yaşamın olacak. Benim kafamda çok büyük tasarılar var. Seninle ikimiz birlikte ortalığı yıkıp geçeceğiz."

Bu konuyu Igor'a açtığımda benim küçük bir aptal olduğumu ve her zaman da öyle kalacağımı söyledi.

"Babam haksız sayılmaz, ticaretten çok para kazanabilirim."

"Bütün yaşamın boyunca para kazanmak uğruna didineceksin yani, bunu mu düşlüyorsun?"

"Başka ne yapabilirim ki? Matematikte dökülüyorum!"

"Ben sana söyleyeyim Michel, dünyanın en iyi mesleği taksi şoförlüğü."

Igor ikna edici konuşuyordu. Kulüpte üç taksi şoförü vardı ve onlar aynı fikirde değildiler. Sırtın ağrımıyorsa fena bir meslek olmayabilirmiş. Hepsinin siyatiği ve omurilik eğrilmesi varmış, sabahtan akşama kadar egzoz gazı soluyorlarmış, trafik sıkışıklıklarında sinirleri harap oluyor, sefilin teki hasılatlarını çalmaya kalkıştığında gırtlaklarının kesilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor, onları kurallara uydurmak için göz açtırmayan polis memurları tarafından tartaklanıp duruyorlarmış.

"Geceleri çalışmak gerek. Yollar fazla kalabalık olmaz. Başında patron yoktur. Kendini özgür hissedersin. Ne trafik ne polisler... Serserilerin de taksi şoförleriyle uğraşmaktansa yapabilecekleri çok daha kazançlı işler var. Geceleri durum farklı oluyor."

Igor kendine geceleri sokağa çıkan lokanta ya da gece kulübü sahipleri ve sanatçılardan oluşmuş bir düzenli müşteri topluluğu edinmişti ve sabahın erken saatlerinde onları taşıyordu.

"Gece insanları yaşamayı biliyorlar. Cimrilik etmezler. Çoğu zaman ücretten fazla bahşiş öderler. Geceleri bolca arkadaş edinirsin. Hem de gerçek dostlar. Gündüz insanlarının birbirleriyle konuşmaya, birbirlerini dinlemeye zamanları olmuyor."

İşe başladıktan birkaç ay sonra bir akşam, gece yarısına yakın bir saatte Falguière Sokağı'ndan bir müşteri alarak, onu Franklin Roosevelt'e götürmüş. Yol boyunca adam ağzını hiç açmamış. Kimi

müşteriler konuşkan olmuyorlarmış. Ödeme zamanı geldiğinde adam ona sormuş:

"Rus musunuz siz?"

Igor adamın yüzüne bakmış. Onu daha önce hiç görmemiş. Adamın heybetli bir cüssesi, çok gür saçları ve kaçak bir kürek mahkûmu gibi kırış kırış bir yüzü varmış. Igor, kuşkuyla başını evet anlamında sallamış. Adam konuşmaya Rusça devam etmiş:

"Nerelisiniz?"

"Leningrad."

"Ben Arjantin'de doğdum. Gençliğimdeyse Orenburg'da yaşadım. Orayı bilir misiniz?"

"Ural bölgesindedir, değil mi?"

"Babam orada doktordu. Fransa'ya devrimden önce geldik."

"Ben de Leningrad'da doktorluk yaptım. Adım Igor."

"Benimki de Jef."

Igor ve Joseph Kessel, arabanın içinde oturup iki saat boyunca Rusya'dan söz etmişler. Kessel, onu evine bir kadeh içmeye davet etmiş ve sabahın ilk saatlerine dek sohbeti sürdürmüşler. Rusça. Savaştan, Paris'ten, müzikten, Dostoyevski'den, satrançtan ve daha bin türlü şeyden söz etmişler. Sanki birbirlerini ezelden beri tanıyormuşçasına. Igor onun özel şoföründen de öte bir hale gelmiş. Birlikte sık sık akşam yemekleri yiyorlarmış. Jef onu herkese eski bir dostu olarak tanıtıyormuş. Hem onu yemeğe götürüyor hem de taksi ücretini kuruşu kuruşuna ödüyormuş. Arkadaşı olduğu için de hiç bahşiş vermezmiş. Bir kereden fazla, Igor'un onun kulağına artık eve gitme zamanının geldiğini fısıldadığı ve onu kapısına kadar götürdüğü olmuş. Onu artık bir müşteri olarak görmüyormuş. Ön koltuğa oturmasına izin verdiği tek kişi Kessel'miş. Onun için kitaplarını Rusça imzalıyor, sık sık Balto'ya da uğruyormuş. Madeleine, büyük bir gururla sırf ona özgü yemekler pişiriyormuş. Kulüp üyelerinden çoğuyla arasında dostluk bağları kurulmuş, hatta kimileri kitaplarında birer kahraman olarak da belirmişler. Viktor Volodin onu ilk gördüğünde Igor ve Kessel satranç oynuyorlarmış.

Igor'un böylesine ünlü bir adamla senli benli oluşuna bir türlü inanamamış. Topuklarını birbirine vurarak Kessel'e kendini tanıtmış.

"Kont Viktor Anatolyeviç Volodin, Çarlık Muhafız Alayı'ndan."

Viktor muhtemelen yanlış meslek seçmiş, aslında oyuncu olmalıymış. Kessel onun söylediği her şeye tamamen inanmış, hatta Igor olmasa ondan Rasputin'in hançerini bile satın alacakmış. Bir süre sonra Igor kendisine onunla ilgili gerçekleri anlattığındaysa inanmakta güçlük çekmiş çünkü Viktor düşmüş aristokrat rolünde son derecede inandırıcıymış.

5

Daha ağzını açtığı anda herkesi güldüren bir aksanla konuştuğu için hiçbir yönetmenin rol vermeye yanaşmadığı, kimsenin tanımadığı bir Macar aktör, Paris'te ne yapabilir? Hiç. Aksanından kurtulabilmek onun için bir saplantı haline dönüşmüş. İnsanı içten içe yiyip tüketen kötü bir virüs gibi ses tellerine yapışmış, silinmesi mümkün olmayan bir izmiş bu. Imré bunun umutsuz bir çaba olduğuna, Macarların genizden gelen konuşma biçimlerinin kolay kolay kaybolamayacağına, bunun ancak yıllar sürecek gündelik ve amansız bir çalışmayla yok edilebileceğine yeminler ediyormuş. Tibor'unsa bunun için ne zamanı ne de sabrı varmış ve bir oyuncu için de sessizliğe mahkûm olmaktan daha kötü bir şey düşünülemezmiş. Igor ve Werner yardıma koyulmuşlar. Önce birlikte, daha sonra her biri ayrı ayrı. Ne yöntem ne de yapılacak alıştırmalar konusunda görüş birliğine varabiliyorlarmış. Başarılması olanaksız bir görevmiş bu. Hayırseverliğe karşı acıma duygusu. Öğretmen dersi anlayamamışken ilerleme sağlamak mümkün olabilir mi? Alman aksanını bir ceza gibi peşinden sürüklemekte olan Werner, bu konuda ona yardımcı olabilecek son insanmış. Igor ise son derecede yavaş konuştuğu zaman kökenini gizli tutmayı başarabiliyormuş. Dikkat etmeyi bıraktığı andaysa Volga Nehri taşıveriyormuş.

"Kusura bakma Igor ama sen bana Köln Lisesi'ndeki yüzme öğretmenimi hatırlatıyorsun. Kendi yüzme bilmediğinden bize dersi el kitabını okuyarak anlatırdı."

"Sana kalsa da adam Alman aksanını kapacak."

"Aşk konusunda ahkâm kesen iki hadım gibiyiz."

"Bu iş için bir Fransız gerekirdi."

"Pedagojiden de anlayacak biri."

Tanıdıkları arasında bu profile uyan tek bir kişi varmış. İkisinin de aklına aynı anda gelmiş.

"Kabul etmez."

Gregorios Petroulas, kulüpte türünün tek örneğiydi. Ülkesinden komünistler kovulduğu ve ortadan kaldırıldığı için kaçmıştı. Yunanistan'ı 1949'da, iç savaşın sonunda terk etmişti. İki kardeşini birden öldürmüş olan aşırı uçtaki bir kraliyetçiler hareketi onun kellesine de ödül koymuştu. Gregorios koyu ve engellenmiş bir komünistti ve bu da onu en yakın arkadaşları için bile sağı solu belli olmayan biri haline getiriyordu. Nedeni hiç anlaşılmadan bir saniye içinde coşkudan halsizliğe, konuşkanlıktan suskunluğa geçiveren bir meczup olarak tanınıyordu. Bir an sıcakkanlılıkla sizi kollarının arasına alırken bir anda size sersem, aşağılık, faşist gibi isimler takıp Yunancada aşırılık anlamına gelen *pleonasmos* sözcüğünden türemiş bir pleonazma olduğunuzu haykırabilirdi. Gregorios içinde kökeni Yunancaya dayanan bir sözcük bulunmadan tek bir cümle kuramaz, bunun da uygarlığımızın aslında Yunan kökenli olduğunun apaçık bir kanıtı olduğunu göstererek en küçük bir minnettarlık duymadan bütün kimliğimizi ona borçlu olduğumuzu söylerdi. Gerçi minnettarlık[12] Latincedendi ama bu bir istisna sayılırdı.

"Yaptığım şeyden utanç duyuyorum," derdi kimi zaman, anılarına dalmış bir halde.

"Ne yaptın ki?"

Başını doğrultup omuzlarını kaldırırdı.

"Geçti gitti. Kimsenin umurunda bile değil. Haydi, oynuyor musun?"

Gregorios on tane kadar özel kursta ders veren bir Latince ve eski Yunanca öğretmeniydi. Bu iş dolayısıyla Paris bölgesinin bir

12 Fransızca "reconnaissance", Latince "cognoscere" kökeninden gelir. (ç. n.)

ucundan diğerine koşturur, değerli bilgilerini her yere dağıtırdı. Ona iş veren okullar yalnızca bu ölü dilleri hâlâ öğretiyor olmayı gurur meselesi haline getirmiş rahip ya da rahibelerin yönettikleri kurumlardı, oysa Gregorios, genel olarak kiliselerden, özel olaraksa Katolik papazlarından nefret ederdi. Atina'daki Patissia Lisesi'nin eski bir Fransızca öğretmeni olarak Paris'e ilk geldiğinde Gregorios kendisini kucak açarak karşılayacaklarını bekliyormuş. Ancak millî eğitim ona, diplomalarının Fransa'da öğretmenlik yapmak için yeterli olmadığını bildirmiş. Bulabildiği tek iş XVI. bölgede, düzgün genç kızlar yetiştirmeye yönelik bir okul olan Sainte-Thérèse'de olmuş. İşe alınması mucizevi bir süratle gerçekleşmiş. Okulun müdürü olan rahip onu karşısına oturtup şöyle bir süzmüş ve durup dururken onunla Latince konuşmaya başlamış. Gregorios ona hiç düşünmeden karşılık vermiş ve bir saat boyunca böyle sohbet etmişler. Müdür, kendi bilmediği Yunanca konusunda ona güvenerek anında onu işe almış. Ondan sonra da her karşılaştıklarında aralarında Vergilius'un dilinde konuşmayı sürdürmüşler.

"Biz bu dili konuşmayı sürdürdükçe," dermiş rahip ona Latince, "ölü bir dil sayılamaz."

Gregorios'un kendine özgü, yaşayan bir öğretme biçimi olmalıymış. Öğrencileri bakalorya sınavlarında her zamanki acınası notlarını kat kat aşan sonuçlar elde ediyorlarmış. Bu da onun için yeni bir kariyerin başlangıç noktası olmuş. Ona gitgide bağlanmış olan okul müdürü rahip, çok kısa bir süre içinde kendisine bir oturma ve çalışma izni de çıkarttırmış. Çalışmalarından öylesine hoşnutmuş ki onu Katolik eğitim camiasındaki meslektaşlarına da tavsiye ediyormuş. Bu şekilde Gregorios, Paris Başpiskoposluğu'na bağlı dinî eğitim kurumları için eski diller konusunda kaçınılmaz bir otorite halini almış. Rağbeti arttıkça bu onu beyin kanamasına yaklaştıracak bir öfkeye de sürüklüyormuş. Din adamları, onların verdikleri vaazlar ve kateşizmi baş tacı eden tutucu görüşlü ailelere karşı duyduğu tiksintiyi bastırarak her gün çekmekte olduğu çileye dayanabilmek için kendi kendine bu dindarların Yunan olmadık-

larını ve kendi ülkesinde işlenip Ortodoks Kilisesi tarafından da kutsanmış olan korkunç eylemlerle hiçbir ilgileri bulunamayacağını hatırlatmak zorunda kalıyormuş. Maaşı yeterli gelmediği için gelirini artırmak üzere öğrencilerinden en zayıf olanlarına özel dersler de veriyormuş. Bu yolla, söz konusu ahmaklardan birinin çaresizlik içindeki babasıyla tanışmış ve adam onun bilgisine hayran kalarak ondan kendisinin konuşma yazarı olmasını istemiş. Gregorios duraksamış. Cahil, aptal ve gerici bir Poujadeci milletvekiliymiş bu ve hayattaki tek inancı Kızıllara karşı duyduğu nefretmiş. Bu işi, sırf karısının göz korkutucu baskısı altında ve bir de konuşma yapmayı icat edenler Yunanlar olduğu için kabul etmiş. Bu şekilde Demostenes ve Perikles'in işini sürdürebilecekmiş. Yazdığı söylev metinlerini Yunanca ve Latince alıntılarla dolduruyor, bu da parlamentoda büyük bir hayranlık uyandırarak bu kültürlü meslektaşlarını ateşli biçimde alkışlamalarına yol açıyormuş. Yaşadığı vicdani ikilemleri bizimle de paylaşıyordu. En yakın arkadaşı ve satranç oyununda tescilli rakibi olan Pavel, onun anlattıklarını nezaketle dinlerdi. Tiratları çoğunlukla şöyle biterdi:

"Eğer bu papazlar hakkında ne düşündüğümü söyleyecek olursam beni kapının önüne koyarlar. Köşeye sıkıştım."

"Önemli değil," diye karşılık verirdi Pavel. "Bir tabak mercimek uğruna kendini satan ne ilksin ne de son olacaksın."

"Ben satılmış değilim. Sen benim yerimde olsan ne yapardın?"

"Oyun oynardım. Zaman geçiyor. Birazdan süren dolacak ve oyunu kaybedeceksin."

"Benimki ödleklikten değil Pavel. Beni tanıyorsun sen. İşin en kötü tarafı, ben onlardan nefret ederken onlar beni kendilerinden biri sanıyorlar. Hayatta pişmanlık duymadığım tek şey içlerinden birkaçını öldürmüş olmamdır."

Gregorios, aftan sonra istese Yunanistan'a dönebilirdi. Ancak onun çalıştığı özel okullardan birinde İspanyolca öğretmenliği yapan, cumhuriyetçi bir mülteci ailesinin ince yüz hatlarına sahip, sessiz sedasız kızı olan Pilar'a âşık olmuş. Onunla kafa dengi olabilecek

bir aileymiş bu. Karşılıklı olarak birbirlerine kendi ülkelerindeki iç savaşın ihanetlerini, dehşetlerini ve iğrençliklerini anlatabiliyorlarmış. Gregorios, İspanyol Katolik Kilisesi'nin de kötülük ve alçaklıkta Yunan Ortodoks Kilisesi'nden aşağı kalır yanı olmadığını öğrendiğinde hiç şaşırmamış. Ailesinden ayrılmayı istemeyen Pilar'ın güzel gözleri hatırına o da ülkesine dönmekten vazgeçerek Parisli olmuş. Evlenmişler, üstelik Gregorios onu mutlu edebilmek için kendi inançlarını hiçe sayarak dinî nikâh bile yapmış. Arkadaşları onu tefe koymuşlar. O da onlara darılmış. Pilar'la birlikte Vanves Kapısı yakınlarında küçük bir apartman dairesine yerleşmiş ve üç çocuk yapmışlar. Pilar hiç beklenmedik şekilde, tedavisi mümkün olmayan bir yobaza dönüşmüş ve kocasını fikrini bile sormadan ayinlere, akşam dualarına sürükler olmuş, hiçbir dinî bayramı kaçırmıyormuş ve XXIII. Ioannes'e de gönülden bağlıymış. Pilar bir yandan, şimdi De Gaulle solcusu olmuş milletvekili öte yandan, kendisini beslemekte olan papazlar başka bir yandan derken Gregorios kendini inkâr edip sonunda dinci olup çıkmaktan korkar hale gelmiş, başındaki bu üçlü felaketi kaderi olarak kabullenip katlanmaya çalışıyormuş. Bu yükü sırtında Sisifos gibi taşımak zorundaymış, ne de olsa Yunanlar heykelciliği, edebiyatı, felsefeyi, mimariyi, siyaseti, stratejiyi, sporu ve spor yarışmalarını icat ettikleri gibi mitolojinin de mucidiymişler. Gerçek bir öğretmen olarak o da, kendilerine karşın öğrencilerinin iyiliğini istemeden duramıyormuş.

"Sen Latince biliyor musun Michel?"

"Hayır."

"Latince öğrenmek şarttır, her ne kadar bu Yunanca kadar ilginç bir dil olmasa ve pek çok sözcüğünü de ondan ödünç almış olsa bile."

"Benim derdim matematikle."

"Matematiği Yunanlar icat etmiştir: Öklit, Pisagor, Arşimet, Thales. Hepsi birer dehaydı. İstersen sana Yunanca öğretebilirim."

"Baksana Gregorios, ben matematiğin Fransızcasından bile bir şey anlamıyorum."

"Yazık o zaman sana. Bir barbar olarak kalacaksın. Yunancada *barbaros* aptal demektir."

Igor ve Werner ondan Tibor'a yardım etmesini istediklerinde Gregorios geri çevirmiş. Zamanı zaten çok doluymuş, yeni bir öğrenciye ayıracak bir tek dakikası bile yokmuş.

"Daha iyi ya, onun da parası yok zaten, sana ödeme yapamayacak," demiş Werner. "Biraz çaba göster Gregorios. Adamın durumunu biliyorsun. İçimizde kusursuz bir konuşmaya sahip olan bir tek sen varsın. Herkes seni Parisli sanıyor."

"Pedagojiden de çok iyi anlıyorsun. Öğrencilerin muhteşem notlar alıyorlar hep," diye üstelemiş Igor.

"Merhamet edin dostlarım, şurada aldığım bir soluk oksijeni de çok görmeyin bana. Çılgın günlerimin içinde bulabildiğim tek dinlenme anı, burada kafasını dinle bozmuş olmayan normal insanlar arasında geçirdiğim zamanlar. Nelere katlandığımı tahmin bile edemezsiniz."

Israr etmişler. Nasıl bir gerekçe öne sürerlerse sürsünler Gregorios'un nazik ama kararlı reddedişiyle karşılaşıyorlarmış. Gündelik satranç oyunu onun için vazgeçilmez bir şeymiş. Bu küçücük özgürlük saatini feda etmeye hiç yanaşmıyormuş. Werner pes edip başka bir çözüm yolu aramaya koyulmuşken Igor'un dudaklarını büzmüş, gözlerini kırpıştırarak başını salladığını görmüş.

"Bunun için mutlak bir neden var," diye mırıldanmış Igor.

"Üzgünüm dostlarım. Bana fikrimi değiştirtebilecek hiçbir şey ya da hiç kimse yok."

"Tibor Oidipus'u oynamayı istiyor ama bu telaffuzla hiç şansı yok."

"*Kral Oidipus*'un Oidipus'unu mu?"

"Macar aksanıyla konuşan bir Oidipus düşünebiliyor musun?"

"Doğrusu olacak şey değil. Eğer Sofokles'i Yunancasından dinleyebilseydiniz o zaman tiyatro ne demekmiş anlardınız. Eshilos'un *Oresteia*'sı, sözcüklerle müzik çalan, trajik bir şiirdir. Fransızcasıysa gülünç oluyor."

Igor hemen taksi telefonuna koşarak Imré'ye, Gregorios'un konuşurken o yerin dibine batası hışırtıdan kurtulması için Tibor'a bedava ders vermeyi kabul ettiğini haber vermiş. Imré de Igor'un söylediklerini ona iletmiş:

"Bir yönetmen Oidipus rolü için seni düşünüyormuş."

"Oidipus mu? Şahane bir şey bu. Annem onun olağanüstü bir oyun olduğundan söz ederdi hep. Budapeşte'de seyretmiş. Hangi yönetmenmiş bu? Hangi tiyatro?" diye sormuş Tibor büyük bir heyecanla.

"Acele yok. Önce metnini çalış ki denemen kusursuz geçsin."

Belki de Imré biraz daha düşünmeli, daha açık konuşmalı ya da kimi önlemler almalıymış. Ancak bir çözüm bulmuş olmanın verdiği neşeyle Tibor ve Gregorios'u baş başa bırakmayı tercih etmiş.

"Nezaketinden dolayı sana teşekkür ederim Gregorios. Fazla zamanın olmadığını biliyorum. Bana yaptığın bu iyiliğin farkındayım. Umarım bir gün ben de senin gibi Fransızca konuşabilirim."

"Yunanların aksanı olmaz. Diksiyonu biz icat ettik. Korkma Tibor, seni ağzına çakıl taşları doldurarak konuşturacak değilim."

"Ben senin en iyi öğrencin olacağım. Bu benim için ölüm kalım meselesi."

"Eğer genizden konuşmayı bırakabilmeyi istiyorsan Tibor, daha yavaş konuşmalısın. Sanki söyleyeceğin her şeyi iyice düşünürmüş gibi. Her heceyi ayır, aynı tondan devam et ve son hecede ya da soluğun yetmediğinde vurgu yap. Örneğin: Lütfen bana, -na hecesini vurgula, bir bardak bira, -ra'yı vurgula."

"Lütfen bana, bir bardak bira."

"Parmaklarını ağzına götür, dudaklarını kulaklarına doğru çek ve sesini karnından yukarı doğru yükselt."

"Lüt-fen ba-na, bir bar-dak bi-ra."

"Mükemmel! Metin üzerinden gidelim. Böylesi daha kolay olur."

Gregorios, çantasından iki kitapçık çıkarıp birini Tibor'a vermiş ve o da bunu şaşkın bakışlarla incelemiş.

"Gerçek metni çalışsak daha iyi olur."

"Bu gerçeği işte. Çevirisi harikadır."

"Buna gerek yok. *Saatli Bomba* üzerinden gidelim."

"Ne diyorsun be sen?"

"Cocteau'nun oyununu diyorum."

"Sen *Kral Oidipus*'u oynuyorsun, Sofokles'in oyununu."

"O eski şeyi oynayacak değilim ama Cocteau'nun oyunu da Oidipus üzerine zaten."

"İnsanlık tarihinin en büyük eserlerinden *Kral Oidipus*'u o ibnenin yazdığı sefil maskaralıkla karşılaştırmaya nasıl cüret edersin?"

"Modası geçmiş, ağır, hamasi ve donuk bir metin o."

"Biz tiyatroyu ve Freud'dan yirmi dört asır önce psikolojiyi icat etmişiz."

"Sorun şu ki o günden beridir de başka hiçbir şey icat edemiyorsunuz. Dünya değişti ama siz farkında bile değilsiniz."

"Bir Macar, Sofokles'i nasıl anlayabilir ki?"

Gregorios ağırbaşlı bir tavırla ayağa kalkıp kitapçıklarını toplamış ve hesabı bile ödemeden çıkıp gitmiş.

"İbneler senin hakkında ne söylüyorlar biliyor musun? Papazlara satılmış herif!" diye haykırmış Tibor, bir bardak birasını onun arkasından boca etmiş.

Bu anlaşmazlık Tibor'un neden hâlâ aksanlı konuştuğunu açıklıyor. Gregorios'la ikisi o günden sonra bir daha hiç konuşmamış ve birbirlerini kasıtlı olarak görmezden gelmişler. Imré onun için küçük roller bulabilmiş, Tibor da kabul etmiş. Kendini göstermesi, tanınması gerekiyormuş. *Son Beş Dakika* dizisinin on bir bölümünde, Komiser Bourrel'in ikinci adamı olan bir polis müfettişini oynamış. Tek diyalogu olan ve dört beş kere yinelediği, "Tamam patron,"u Igor'la uzun uzun prova yaptıktan sonra bir Fransız gibi

söyleyebilmeyi başarmış. Her ne kadar metin vasat olsa da parası iyiymiş. Tibor oynadığı karakterin biraz daha geliştirilmesi için yönetmenle tartışmaya girmek gibi bir hatada bulunmuş. Comédie-Française Tiyatrosu kendisini işe aldığındaysa çok umutlanmış. *Athalie* oyununda mızrak taşıyıcı, *Bérénice*'te bir Romalı asker ile bir senatör, *Ruy Blas*'da bir uşak ve bir İspanyol soylusu ve *İyi Anne*'de de bir Moro prensi, bir tüccar ve bir gondolcu olmuş. Bunların hepsi repliksiz figüran rolleriymiş. Her ne kadar artık sahneye çıkmayı başarabilmiş olsa da hâlâ ışıklar altında değilmiş ve bu onu öldürüyormuş.

Imré ona adını değiştirmeyi önermiş. Bunu kabul etmesi kolay olmamış. Herkes onu yüreklendirmiş. Çok sayıda deneme ve duraksamadan sonra nihayet François Limousin adının yüzde yüz Fransız tınısı verdiğinde karar kılmışlar. Tibor artık milliyetinden hiç söz etmemeliymiş. Yeni adına karşın yönetmeni, küçük bir cümle kulağını tırmalayınca asistanıyla bu oyuncunun Alsacelı mı, Belçikalı mı yoksa adı üstünde Limousinli mi olduğunu tartışmaya koyulmuş. François Limousin de Tibor Balazs'tan daha kolay rol bulamıyormuş. İki yıllık nafile savaşmanın sonunda bu takma ad terk edilmiş. Tibor, kendi adına geri dönmüş. Boulogne-Billancourt'daki bir dublaj stüdyosunda çalışan bir yurttaşları sayesinde Imré ona iki rol bulmuş: Walt Disney'in *Uyuyan Güzel*'inde Kral Hubert ve *Temel Reis*'in yirmi kadar bölümünde Kabasakal, bunlar aksanın çok da önemli olmayacağı karakterlermiş.

Imré, Aboukir Sokağı'ndaki bir hazır giyim toptancısında tezgâhtarlık işi bulmuş. Sentier Mahallesi'nin bir ucundan diğerine kadar, bir el arabası üzerinde yığınla kumaş balyası ve biçki taşıması gerekiyormuş. Tibor için çalışıp didinmekten artık bıkıp usanmış. Onun da bir işe girerek kendi yükünü biraz hafifletmesini istiyormuş. Tibor bu şekilde köşeye sıkıştırılmış olmaktan çok öfkelenmiş. Imré de ona ültimatom vermiş: "Gerçek bir rol bulman için sana altı ay veriyorum."

Yılın sonunda, umduğu rol başka birine verilmiş. Tibor, can sıkıcı mesai arkadaşları ve başının etini yiyecek bir patronunun olacağı gerçek bir işe girmeye yanaşmıyormuş. Igor'un sayesinde, Pigalle'deki bir striptiz kulübü ve uluslararası eğlence mekânı olan L'Acapulco'da gece bekçisi olarak iş bulmuş. Kim bilir hangi ülkenin imparatorluk muhafız subaylarına ait, firuze rengi bir üniforma ve kasket içinde Clichy Sokağı'nı akşamın ilk saatlerinden itibaren arşınlamaya başlıyor, yoldan geçenlere ve özellikle de yabancı olanlara seslenerek onlara içeride tüketecekleri için indirim kuponları ve şampanya şişesi başına yüzde ellilik indirimler teklif ediyormuş. Çok tatsız bir iş sayılmazmış aslında, yalnızca yağmurlu havalar, ya da mart soğuğunun iyice azdığı akşamlar hariç. Patronu ondan memnunmuş. Ayrıca gündüzleri de seçmelere gidebilmesi için birazcık hali kalabiliyormuş. En ücra taşra turneleri için bile olsa hiç rol bulamıyormuş. Çizgi film dublajları ve L'Acapulco onu iyi kötü idare ediyormuş. Sayılarla arası hiç iyi değildi. Ne hesap yapmayı ne de tasarruf etmeyi biliyordu. Dunhill sigarası içiyordu, günde en az iki paket. Yalnızca üç nefes çekip sonra söndürüyordu. Tibor'a sorulacak olursa Imré küçük hesapların adamıydı. Eline üç kuruş geçtiği anda Tibor hepsini pahalı giysilere harcardı. Imré ise kendi için hiç alışveriş yapmazdı. Oysa aslında ihtiyacı da vardı. Sentier Mahallesi'ndeki yolculukları sırasında giyecek topluyordu. Balto'da Tibor menüyü eline alıp fiyatlara hiç bakmadan sipariş verirdi. Onların ne kadar güç durumda olduklarını ve borçlarının kabarıklığını iyi bilen Jacky, Imré'ye bakar, o da sonunda başını sallamakla yetinirdi. Jacky, Tibor'a pek düşkün olduğu ciğerli patates eşliğinde karabiberli biftek getirirdi.

"Sen bir şey yemiyor musun?" diye sorardı Tibor, ağzı dolu.

"Aç değilim," diye yanıtlardı Imré, kayıtsız bir şekilde.

Tibor, her ne kadar artık ünlü olmasa bile Balto'da yıldız muamelesinden yararlanmayı sürdürüyordu. Madeleine'e göre bir sinema sanatçısı herkesle aynı maddi dayatmalara boyun eğdirilemezmiş. Onun hesap defteri, açık arayla herkesinkinden kabarıktı. Kırmızı

çizgiyi aştığı zamanlarda Jacky durumu Albert'e haber verir, o da Madeleine'i uyarırdı. Ancak Madeleine, Tibor söz konusu olduğunda biraz aşırılığa hiç ses çıkarmazdı. Bu ayrıcalığa tek sahip olan oydu. Borç, acı verecek eşiğe ulaştığı zamansa Madeleine, Imré'ye küçük bir dokundurmada bulunur ve o da söz konusu borcu kabul edilebilir bir düzeye indirmeye uğraşırdı. Buna sessizce katlanıyordu. Yalnız zaman zaman ona biraz çıtlatırdı:

"Yediklerine dikkat etsen iyi olur Tibor. Kilo aldın."

"Öyle mi dersin?"

"Fransa'da baştan çıkarıcılar ince olur. Eğer gözün başrollerdeyse dört beş kilo vermen gerekir."

Tibor rejim yapmaya başlardı. İradesi çok zayıftı. O yüzden de Balto'da yemek yemeyi bırakır, kendini L'Acapulco'da arkadaş olduğu ve hepsi kendisini çok seven dansçı kızlar ile teknisyenlere davet ettirirdi. Zaman içinde Tibor'un foyası meydana çıkmıştı.

"Beni asıl şişmanlatan çalışamamak! Macaristan'da canım ne isterse yerdim ama bir gram bile almazdım. Onca zaman boşa gidiyor. Şu Bretonya'ya turne teklifi ne oldu?"

Imré, bir önceki hafta onlardan olumsuz yanıt almıştı.

"Bütçelerini denkleştirmekte zorlanıyorlarmış."

"Bu ülkede hiçbir iş sonuçlandırılamıyor. Amerika'ya gidelim. Orada her yıl yüzlerce film çekiliyor. Béla Lugosi de bana yardım elini uzatır. Macarlar birbirlerini kollarlar."

"Tibor, sen şansını denemeyi istiyorsan buyur git. Ben gelmiyorum. İngilizce bilmiyorum ben. Fransa'da başımın çaresine bakmak için bir şansım var hiç olmazsa."

6

Hüzünlü ve karanlık bir pazar günüydü. Göğün dibi delinmişti. Herkes kendi düşüncelerine dalıp gitmişti. Imré, Jan ile Gregorios'a Morvan Lebesque'in *Le Canard enchaîné*'deki makalesini okuyordu. Onun köşe yazılarını hangi nedenle olursa olsun hiç kaçırmazlardı. Igor ve Leonid onu ahlakçı buluyor ve *Hérisson*'daki karikatürleri tercih ediyorlardı. Tibor yağmuru seyrediyordu. Tomasz hayallere dalmıştı. Pavel, Brest-Litovsk Barışı hakkındaki kitabının çevirisini ve düzeltmelerini bir türlü bitiremiyordu. Kessel onun için bir yayıncıdan randevu almış, adam da ondan örnek parçalar istemişti. Vladimir, bir köşede bir tüccarın muhasebe işlerini yapıyordu. Werner ve Piyotr, komplocular gibi fısır fısır konuşmaktaydılar. Leonid ve Virgil satranç oynuyorlardı. Biz de Igor'la yan yana oturmuş, sessizce onların oyununu izliyorduk. Bay Lognon, her zaman olduğu gibi ayakta durmuş, başını sallayarak beğenisini gösteriyordu. Leonid, kulübün en iyi oyuncusuydu. Kimse onu yenmeyi başaramamıştı. Onunla berabere kalmak bile büyük bir zafer olarak görülüyordu. Bunu da yalnızca Igor ve Werner yapabilmişlerdi. Çok da gerilerde kalmamış olan bir tarihte o, SSCB'nin en iyi kırk satranç oyuncusu arasına girmişti. Otuz üçüncü sıradan. Bu da onu Fransa şampiyonunun üzerine yerleştiriyordu. Dört yıl üst üste Aeroflot pilotları turnuvasını kazanmış, Stalin'e karşı iki oyun oynamak gibi belirleyici bir onura erişmişti. Önceden uyarılmış olduğu için onu güç durumda bıraktıktan sonra kazanmasına izin vermiş, bu sayede de omzuna dostça vurulmasını hak ettiği gibi bu bir Tupolev uçağının da sorumlu pilotu haline gelmesini sağlamıştı. İkisinin

de bütün hamlelerini defterime not alıyordum. Virgil Cancicov da fena bir oyuncu değildi ama Leonid'le boy ölçüşemezdi. Zorlama saldırılara girişiyor, Leonid ise karşısında mermer gibi duruyordu. Virgil, kapalı bir savunma karşısında gücünü tüketiyor ve taşlarını arka arkaya yitiriyordu. Leonid bir kedinin sabrına sahipti ve karşı saldırıya geçmek için bekliyordu. Virgil kaçınılmaz ölüm anının yaklaşmakta olduğunu hissederek geri çekiliyordu. Beklenmedik şekilde bir filini feda etti. Leonid kaşlarını çattı ve çenesini ovuşturarak düşündü. Kalesini ileri sürdü ve Igor gülümsedi. Ben hareketi not aldım. Bay Lognon hayranlıkla dudağını büktü.

Üyesi olmadığı halde son birkaç aydır kulübe geliyordu. İçeri nasıl girdiğini gören olmamış, kimse onun farkına varmamıştı. Göbeği dışarıda, ağzında yanan piposuyla, ellerini arkasında kavuşturmuş olarak orada öylece dururdu. Kimseyi rahatsız etmezdi ve herkesin hoşuna giden bir özelliği de vardı: Dinlemeyi biliyordu. Pavel'in, Tomasz'ın, Imré'nin, Vladimir'in ya da herhangi birinin karşısında, yüzünde ilgili ve sevecen bir ifadeyle saatlerce oturur, hiç araya girmeden, soru sormadan, büyük bir dikkatle dinlerdi. Anlayışlı bir emekli adamcağız tavrıyla başını sallardı. Zaman zaman piposunu doldurur ya da yakardı. Kimse onun "Vah zavallı dostum," ya da, "Başınıza gelenler inanılır şey değilmiş," türünden beylik sözler dışında bir şey söylediğini işitmiş değildi. Bay Lognon konuşkan biri değildi. Hakkında sözünü etmiş olduğu üç dört küçük ayrıntı dışında pek bir şey bilinmiyordu: Elektrik idaresinden emekli olmuştu, karısı bir apartmanda görevliydi ve o da geçmek bilmeyen günlerinde biraz oyalanmak üzere buraya satranç oynayanları seyretmeye geliyordu. Bir küçük, köpüksüz bira ısmarlıyor ve akşama kadar onu yudumlayıp duruyordu. Hiç oyun oynamadığı halde, herhangi bir talepte bulunmadan kulübün fiilî bir üyesi olmuş sayılırdı. Hiç ses çıkarmadan seyrettiği için de kimse ondan rahatsız olmuyordu. Kendisine oyunlara katılması teklif edildiğinde çok kötü bir oyuncu olduğunu, asıl tutkusunun da briç oynamak olduğunu söylerdi ancak kulüpte briç oynanmı-

yordu. Kendisine hatırı sorulduğundaysa her zaman aynı şekilde yanıt verirdi: "İyiyim, teşekkür ederim, ya siz?"

Tek rahatsızlık, Werner ona ön adının ne olduğunu sorduğunda çıkmıştı. Kulüpte herkes birbirine öyle sesleniyordu çünkü.

"Sizin için bir sakıncası yoksa Bay Werner, soyadımla çağırılmayı tercih ederim. Ön adımdan hoşlanmıyorum. Elektrik idaresinde de iş arkadaşlarım bana Lognon diye seslenirlerdi. Dostlarım da öyle."

Onun bulunmadığı zamanlarda ailesinin ona nasıl komik bir isim yakıştırmış olabileceğini tahmin etmeye çalışarak epeyce eğlenirdik. Tomasz, postane takvimine bakmış, kimsenin hiç duymadığı kimi isimler bulmuştu: Paterne, Guénolé, Fulbert ya da Fiacre gibi. Pavel, Tomasz ve Tibor'un arasında bu bir çeşit oyuna dönüşmüştü. Rastgele bir isim söylüyorlar ve onun bakıp bakmayacağını bekliyorlardı: "Hey, Léonce... Ignace... Landry", "Ah, Enguerran... Parfait... Aymard", "Hişşt, Romaric, yok Barnabé." Adolphe, Benito ve Rodrigue'i de denemişlerdi. Bir mühendis olarak akıl yürüten Leonid'e göre adamın adı Anicet ya da Casimir de olabilirdi, seslendiğini duymazdan gelebilirdi ya da belki adı takvimde bile olmayan bir şeydi. Sonunda Lognon'un gizemli adı unutuldu ve varlığına alışıldı. Gelişi hiç duyulmuyor, bir masanın biraz gerisinde durmuş oyunu seyrettiği fark ediliyor, sonra da büyü yapılmış gibi ortadan kayboluveriyordu.

"Ön adlarını bildiğimiz halde canımızı sıkan bir yığın insan var," diyordu onun sessizliğini çok takdir eden Werner. "Hepimizin birkaç sırrımız vardır. Onunki kötü bir şey değil."

Müfettiş Daniel Mahaut, kulübe çok seyrek olarak uğrardı. Belirli saatleri olmayan soruşturmaları bütün zamanını almasının üstüne bir de banliyöde oturduğu için ne zaman biraz boş zamanı olsa ailesiyle geçirebilmek üzere evine gidiyordu. Igor ve Werner'le hâlâ görüşüyor, onları pazar günleri Corbeil'de yenilettiği evine davet ediyordu. Kendisini doğduğu yer olan Guadalup Adası'na kavuşturacak olan tayinini bekliyordu. Kızları oraya dönmeyi is-

temiyorlardı. Zaman zaman bir kadeh içki içmek için uğradığı olurdu. Onun her gelişinde mutlaka birinin hükümetle ilgili bir derdi ya da ortadan kaldırılmasını istediği bir para cezası olurdu. Daniel hiç surat asmadan isteneni yerine getirirdi ve başını iki yana salladığı zaman elinden bir şey gelmeyeceği anlaşılmış olurdu. Bu yağmurlu pazar gününde onu görmek herkesi şaşırtmıştı. Bütün geceyi nöbette geçirmiş, biraz kendine gelebilmek için uğramıştı. Igor ona ne içeceğini sordu. Daniel, sırtı kendisine dönük olarak Leonid ile Virgil arasındaki satranç oyununu izleyen Bay Lognon'un kocaman siluetini fark edince donakaldı.

"Désiré!"

Lognon kendisine ön adıyla seslenildiğini duyunca hayretle başını kaldırıp arkasına döndü.

"Mahaut!"

"Ne işin var senin burada?"

"Ya senin?"

"Satranca mı başladın?"

"Siz tanışıyor musunuz?" diye sordu Igor.

Daniel yanıt vermedi. Uzun bir sessizlik oldu. Gözlerini Lognon'dan ayırmıyor ve duraksıyordu. Onun ne söylemiş olduğunu, burada ne yapıyor olabileceğini hiç bilmiyordu.

"Tanışıyor musunuz?" diye yineledi Werner.

Lognon, Daniel'e yaklaşarak kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Doğru olamaz!" diye haykırdı Daniel. "Düş görüyorum herhalde. Çıldırmışsınız siz!"

"Onu tanıyor musun?" diye üsteledi Igor.

"Beyler," diye devam etti Daniel bir an durup düşündükten sonra, "sizi Genel İstihbarat servisinden Müfettiş Désiré Lognon'la tanıştırayım."

"Aptallık etme!" diye atıldı Lognon.

"Sizi gözetlemekle görevliymiş. Ben hiç farkında değildim ama meğerse sizler doğu ülkelerinin ve Fransız-Rus ilişkilerinin güvenliğini tehdit eden bir terörist çetesiymişsiniz."

Grubun içinde değişik duygular dolaştı, inanmazlık baskın çıkıyordu. Leonid, Lognon'a ağzını burnunu dağıtmak üzere Balto'nun dışına çıkmasını söyledi. Genel kanıya göre bu çözüm faydadan çok zarar getirecekti. Bir hükümet temsilcisini, üstelik de görev başında olan bir memuru dövmek pahalıya mal olabilirdi. İçinde bulundukları konum onları bu türden bir zevkten yoksun bırakıyordu. Lognon'u ne yapmalıydı? Kulüpten atılması mı gerekiyordu? "Atılmak" fiili kulaklarında hiç de hoş tınlamıyor, onlara kötü anılar hatırlatıyordu. Kendileri de onlar gibi mi davranacaktı şimdi? Hem zaten bir polis müfettişini atabilirler miydi? Kendi ülkelerinde olsa böyle bir şey mümkün değildi, her yer onlara aitti çünkü. Fransa'da nasıl olduğunu bilmiyorlardı. Polis mantığına göre durum burada da aynı olmalıydı.

"İçimizde kimin adli sicili var?" diye bağırdı Tomasz saldırgan bir sesle.

"Pavel'in olabilir," dedi Vladimir, dudağının köşesinde bir gülümsemeyle. "Amerikan Dışişleri ona vize vermeyi reddetmişti. Belki de sabıkası vardır."

"Yalan bu, ben cadı avının kurbanı oldum!" diye kükredi Pavel, kendisini işlettiklerini anlamadan önce.

Ortak itiraflara alışkın olan bu grubun içinde Lognon, açıklama yapmaya mecbur bırakıldı. Hayır, gözüne çarpan önemli bir şey olmamıştı, doğru anda rok yapma sanatının ya da pat yapmanın en iyi yollarının sırları dışında. Hayır, oyunların nasıl geçtiğinden hiç söz etmiyordu. Yüksek yerlerdekiler bununla ilgilenmiyorlardı. Evet, üstlerine ayda iki kere rapor veriyordu. Bu raporlarda yararlı hiçbir bilgi yoktu. Bunun için kendisine sitem ediyorlardı. Olmayan şeyleri uyduracak değildi. Evet, yabancıları, komünistleri ve siyasi sığınmacıları gözetlemek olağan bir durumdu. Hayır, bu adamlar tehlikeli değildiler. Hayır, onun fikrinin bu kişilerin gözetlenmesine hiç gerek olmadığı yönünde bulunduğunu onlara hiç bildirmemişti çünkü başka bir yere gönderilmeyi, işçilerin, öğrencilerin ya da Fellahların arasına sızmayı hiç canı istemiyordu. Burası gayet

zahmetsizdi. Lognon'a yaptıklarından utanç duyup duymadığını sordular. Düşündü ve başını salladı. Hayır, o yalnızca meşru bir otorite tarafından verilmiş meşru bir emri yerine getiriyordu. Ne kimseyi aldatmış ne kimseyi kullanmış ne de kimseye vurmuştu. Tek yaptığı buraya gelip kulaklarını açmaktan ibaretti. Bu iş için onu seçmişlerdi çünkü fark edilmeksizin bir grubun içine karışabilmeyi bir bukalemun gibi bilen kapı komşusu suratıyla güven uyandırıyordu. İnsanlar, kendilerine soru sorulmadığında hiç kuşkuya kapılmıyorlardı. Polisi belli eden şey sorularıydı. Bu yüzden o hiç soru sormazdı. Tekniği buydu. İnsanlara güven verdikten sonra çenesini tutmak. Belki uzun sürüyordu ama sonuç veriyordu. Genel olarak insanlar konuşmaya ihtiyaç ve istek duyarlar. Dikkatli bir kulak bulduklarında da artık soru sormaya gerek yoktur. Sabır gerekir. Yalnızca beklemek yeterlidir. O, insanları onlara hiç belli etmeden, yalnızca yüz ifadeleriyle yönetebiliyordu: hayret, şaşkınlık, korku, ilgi, şefkat. Özellikle de şefkat. Evet, kendisinden istendiği sürece bu işi yapmayı sürdürecekti. Bu işi yapan başka biri olacağına kendisi olması daha iyiydi. Foyasının ortaya çıkmış olduğunu açıklarsa kendisine uygulanabilecek yaptırımlardan çekiniyordu ve bir meslektaşını zor duruma düşürmek de canını çok sıkacaktı. Onu salondan dışarı çıkardılar. Grup, Daniel Mahaut'yla birlikte durumu değerlendirdi.

"Ona Balto'ya ayak basmayı yasaklamaya hakkımız var mı?" diye sordu Werner.

"Hiç fark edememiş olmamız inanılır gibi değil," dedi Vladimir. "Hiç uyanmamış olmamız. Demek ki yumuşamışız. Fransa'da yaşamaktan. Orada olsak herkese kuşkuyla yaklaşır, hep tetikte kalırdık. Burada kimseden şüphe etmiyoruz. Böylece de ağzımıza sıçılıyor."

"Şüphe etsen ne değişecek sanki?" diye sordu Pavel.

"Bizi gözetliyorlarsa," dedi Leonid, "demek ki bizden çekiniyorlar. Bizi bir tehdit olarak görüyorlar, yoksa ne diye gözetlesinler ki?"

Imré gözünü zafer kazanmışçasına Tibor'a dikti:

"Sana ne demiştim, hatırlıyor musun?"

"Onun polis olduğunu tahmin ettiğine inanacağımızı sanmıyorsun herhalde!" diye haykırdı Pavel.

"Doğru söylüyor. Imré bana, 'Bu herifte bir tuhaflık var, kulakları kocaman,' demişti," diye yanıtladı Tibor.

Hepimiz Lognon'un kulaklarına dikkatle baktık. Birdenbire gözümüze kocaman, açık, kepçe ve sanki yapay biçimde büyütülmüş memeleriyle tehlikeli görünmeye başlamışlardı. Hiç bu kadar büyük kulak görmemiştik. Sanki daha önce bunu hiç fark edemediğimiz, en azından hiçbir şeyden kuşkulanmadığımız için kendimize kızıyormuşuz gibi birbirimize şüpheli gözlerle baktık.

"Bu polis bir daha kulübe ayak basmamalı!" diye atıldı Gregorios.

Başkaları da bu fikre katılırken Daniel Mahaut araya girdi:

"Bu yapılacak hataların en büyüğü olur!"

"Bize karşı casusluk yapıyor!" diye itiraz etti Imré.

"Asıl önemli olan bunu biliyor olmanız. Eğer rakibinizin taktiğini önceden biliyorsanız onu yeneceğinizden şüpheniz olmaz, değil mi?"

Tescilli satranç ustalarına yönelik bu benzetme karşısında hiçbiri tepki veremedi.

"Senin önerin nedir?" diye sordu Igor.

"Adamcağızı tanıyorum ben. Tilki gibi kurnazdır. Onunla anlaşma sağlamanız mümkün. Raporlarını Igor'a ya da Werner'e göstermesini isteyin."

Lognon birkaç saniye düşündükten sonra reddetti:

"Olamaz. Size bir rapor göstermem hiçbir şey kanıtlamaz. Sonradan başka bir rapor daha yazabilirim. Eğer bir sorun çıkarsa sizi önceden uyarmaya söz veriyorum. İster kabul edersiniz, ister etmezsiniz."

Kabul ettiler. Lognon, Daniel'in yanına sokuldu:

"Onlara bu ahmakça fikri sen mi verdin?"

"Ben onlara mantıklı olmalarını öğütledim. Bana teşekkür etmen gerekir."

"Ben pek çok gruba, ağlara sızdım. İlk defa kimliğim açığa çıkarılıyor. Bu da senin yüzünden oldu."

"Emekliliğini istemen gerek Désiré, yaşlanıyorsun."

Lognon, Leonid ile Virgil'e doğru döndü:

"Oyununuzu bitirsenize! Haydi. Ben sizi tutmayayım. Ben burada değilmişim gibi devam edin."

"Çok dikkatli ol Koca Kulak," dedi Gregorios, yavaş yavaş konuşarak, "eğer günün birinde içimizden birinin başı senin yüzünden derde girerse seni bulurum. Nerede olursan ol. Önce kulaklarını keserim, ondan sonra yapacaklarımı da söylememeyi tercih ediyorum."

"Buna hakkınız yok, ben devlet memuruyum."

"Zavallı dostum, sen benim iç savaş sırasında devlet memurlarına neler yaptığımı bir bilsen arkana bakmadan kaçarsın. Unutma ki Yunanlarda ihanetin bedeli gözlerinin oyulmasıdır."

"Hiçbirinizin başına haksız yere dert açmayacağıma söz veriyorum."

Artık o içeri girdiğinde hemen fark ediliyor, sesler alçalıyor, sohbetler kesiliyordu. Bu onlara kendi ülkelerini ve oradaki satranç kulüplerini anımsatıyordu. Biraz daha az baskıcı olmakla birlikte ortam çok benziyordu. Lognon ön adından nefret ettiği için kendisine onunla seslenilmesini istemiyordu. Bu da anlaşılır bir şeydi. Ona artık Koca Kulak diyorlardı. Hemen hemen hiçbir şey değişmemiş gibiydi. Birkaç ay sonra, artık onun daha seyrek gelmekte olduğunu fark ettiler. Hafta sonlarında uğruyor, keyifsizce herkesin hatırını soruyordu. Kimse ona yanıt vermiyordu. Raporuna ne yazacağı konusunda endişe ediyordu.

"İyi birer vatandaş olarak sakin sakin oturduğumuzu yaz," diyordu Gregorios, "siyasete hiç karışmadığımızı. Şunu da hiç unutma ki intikamı icat eden Yunanlardı!"

Bundan sonra yılda ancak dört beş kere gelir oldu. Beklenmedik bir zamanda sessiz sedasız geliyor, yine girdiğini ve çıktığını gören olmuyordu. İş için mi, zevk için mi geldiği belli olmadan öylece durup bir oyun seyrediyordu. Oyun sırasında oyunculardan

biri heyecanlanıp da aptalca bir laf ettiği, hükümete ya da idareye sövüp saydığı zaman hepsi dönüp onun orada olup olmadığına bakıyorlar, göremeyince rahatlıyorlardı. Leonid ya da Pavel küfür edeni tehdit ediyordu:

"Dikkatli ol, böyle huysuzluklara devam edersen seni Koca Kulak'a ihbar ederim ha!"

7

Kapıyı anahtarımla açtım ve getirdiklerimi mutfak masasının üzerine bıraktım. Evin derinliklerinden onun sesini duydum:

"Michel, sen misin?"

"Kim olsun istiyordun?"

Cécile banyo yapıyor, benimle de kapının ardından konuşuyordu.

"Girebilirsin istersen."

"Salonda bekliyorum."

Birkaç kere fikir değiştirdikten sonra Cécile en son Aragon'la ilgili tezini tamamlayıp arkasından psikoloji lisansına başlamakta karar kılmıştı. Pierre'in, tezini okuma isteğini kursağında bırakmış ve tez için birden çok kere kolları sıvamıştı.

Dairenin temizliği küçük adımlarla ilerliyordu ve en son sırf ev işiyle çözülemeyecek kimi teknik sıkıntılar tarafından engellenmişti. Basit görünen sorunlar karmaşık hale geliveriyordu. Her bir odadan nasıl çözeceğimizi bilemediğimiz yeni bir sorun çıkıyordu. Kurtlar tarafından yenmiş ahşap kepenkleri kurtarabilecek miydik? Halılardaki kaynağını bilmediğimiz lekeler çıkacak mıydı? Ya bir duvarda bulduğumuz su sızıntıları? Evyenin üzerindeki gaz kazanı neden yanmıyordu? Kımıldattığımız zaman zangır zangır sallanıyordu. İnsan gaz zehirlenmesinden bir anda ölebilir miydi, yoksa önceden hissedilebiliyor muydu? Duvar kâğıdını bıçak yardımıyla sıvayı sökmeden çıkarabilmek mümkün müydü? Aspiratör neden dönmüyordu? Cécile ilke olarak tamirci çağırmayı reddediyordu.

"Onların hepsi Poujadeci! Hiçbirine zırnık koklatmam."

Bize Buci Sokağı'ndaki dükkânının yarısını satmış olan eczacı Bay Bisson'a akıl danışıyorduk. Aldığımız ürünler yetersiz çıkıyordu, ya biz onları kullanmayı bilmiyorduk ya da gerekli araç gerecimiz yoktu. Cécile cesaretini yitiriyordu.

"Bu işi sana bırakıyorum Michel. Benim tezim üzerinde çalışmam gerek."

Aragon iyi bir bahane oluşturuyordu. Cécile, bütün zamanını onun kitaplarını, makalelerini, konuşmalarını ayıklayarak geçiriyor, notlar alıyor, bunları sınıflandırıyor, not defterlerini dolduruyor, bunları aralarına renkli ayraçlar koyarak tahta kutuların içine yerleştiriyor, ayrıca arkadaşı Sylvie'yle saatlerce telefonda konuşuyor, kanepeye gömülerek onunla Sorbonne'un son dedikodularını paylaşıyordu. Tezini okuyabilir miyim diye sorduğumda beni başından savıyordu:

"Ne diye hepiniz bana sataşıp duruyorsunuz? Bitirdiğim zaman okursun."

"Gelip de evyenin altına bir bakman gerek."

"Yine ne var?"

"Fareler."

O küçük, siyah toplar fare pisliği miydi? Bay Bisson'un hiç kuşkusu yoktu. Ya çok etkili olan ama ne olduğunu öğrendikten sonra farelerin artık yemedikleri bir kiloluk fare zehri kutularından almamızı ya da giyotin gibi keskin bir yayı bulunan ama yem olarak kullanılacak gravyeriyle birlikte satılmayan, geleneksel bir kapan öneriyordu. En iyisi de ikisini birden almaktı. Cécile karşı çıktı:

"Eğer farelerden birinin başı kesilecek olursa sen mi temizleyeceksin?"

"İstersen sana Neron'u ödünç verebilirim. Bizim evde artık hiç fare kalmadığı için onun da canı sıkılıyor zaten."

"Kedi sevmem ben."

Bütün yiyecekleri yüksekteki iki dolaba doluşturup kilit altına aldık. Benim elim tamirata hiç yatkın değildi. O yanı başımda ders çalışırken ben de salonda bir koltuğa oturup kitap okuyordum.

Çoğu zaman da fark ettirmeden onu izliyordum. Çalışmıyordu. Gözlerini boşluğa dikiyor, dalıp gidiyordu.

"Bütün bunlardan Franck'a hiç söz etmedin mi?" diye sordu bir gün durup dururken, ben lekelerini çıkarabilmek için tahta parkeleri demir yongasıyla kazıyorken.

"Gittiğinden beridir ona hiç yazmadım. O da yazmadı."

"Eve telefon da mı etmedi? Hiç haber almadınız mı?"

"Hiç. Elbet bir gün yazacaktır."

Karşılık vermedi. Başını yeniden kitabına eğmişti. Okumadığını görebiliyordum.

"Çalışmaktan sıkılmadın mı? Biraz koşmaya çıksak ya?" diye teklifte bulundum.

"Canım istemiyor."

"Bir el satranç oynamaya gitsek?"

"Saatler boyunca kıçını iskemleden kaldırmadan piyonları oynatıp beklemenin ne zevki olabilir, hiç anlamıyorum. Masa oyunlarının hepsini sıkıcı buluyorum."

"Seni arkadaşlarımla tanıştırayım. Onlarla iyi anlaşırsın. Eski komünistlerdir. Yani, hepsi de değil. Kimileri komünist, kimileri değil. Neyse anlarsın zaten. İçlerinde edebiyattan çok iyi anlayanlar da var. Hatta belki Kessel ya da Sartre'ı da görebilirsin."

"Sık geliyorlar mı?"

"Daha çok akşamları. Bazen gündüz de."

"Gidelim haydi."

21 numaraya bindik. On dakika sonra Denfert'deydik. İyi bir gün seçememiştim. Her zamankinden farklı bir hareketlilik ve şamata vardı.

"Burası satranç kulübü mü?" diye sordu Cécile alçak sesle.

"Genellikle sessiz olur."

Genel bir kapışmanın ortasına denk gelmiştik. Böyle durumlarda tartışmanın dışında kalmanın hiç yolu yoktu. Sakinlik ve huzur isteyen, kalkıp caddenin karşısına geçmek, bistro değiştirmek zorundaydı. Haftalar boyunca tam bir sükûnet hüküm sürdükten

sonra bir anda bir patlamayla çekişme başlayabiliyordu. O gün, yani 12 Nisan 1961'de Yuri Gagarin, *Vostok* uzay aracının içinde uzayda insanlı ilk uçuşu gerçekleştirdiğinde bütün dünya bunun insanlık tarihini değiştirecek büyük olaylardan biri olacağını anlamıştı. Ancak başka yerlerde ağız birliğiyle hayranlıklara yol açmış olan bu olay, kulüpte Igor'un deyişiyle Sovyetler'den koptuktan sonra birer parçası orada kalmış olanlar ve olmayanlar arasında çığlıklar ve diş gıcırdatmalarına neden olmuştu. Yani sosyalist ideolojiden nefret ederek gözlerini Amerika'ya dikmiş olanlar ile Doğu Bloku ülkelerinden kaçmış olmalarına karşın hâlâ sosyalist kalanlar arasında. Bu sonuncular için yalnızca sistem yolundan saptırılmıştı. İlke yerli yerinde duruyordu ve ideali hâlâ coşku vericiydi. Kendilerini istenmeyen vatandaş ilan etmiş ve eğer Batı'ya kaçmış olmasalar canlarını alacak olan bir ülkenin zaferlerinden ve gelişmesinden coşku duymak gibi bir çelişkinin içinde bulunuyorlardı. Bütün gezegende geçerli olan ABD-SSCB çatışması satranç oyunlarını ve sessiz okuma saatlerini de bölüyor, en yakın arkadaşları birbirlerine düşürüp birbirlerine hakaret etmelerine yol açıyordu. Eşit derecede büyük ve kesinlikle uzlaşmaz nitelikteki bu iki blok arasında atışma bahanesi bolca bulunabiliyordu. Amerikalıların canına okumuş olan Gagarin'den, üst üste kim bilir kaçıncı yıldır bütün rakiplerini ürkütücü bir kolaylıkla yenerek daha onlarca yıl boyunca dünya satranç şampiyonluğunu kimselere bırakmayacağını belli eden Botvinnik'e, Lenin'in düşüncelerinin Rus hokey takımının yenilmezliği üzerindeki etkilerinden Rus çeliğinin kalitesi ve toplu antrenmanların etki gücü sayesinde ciritlerini iyice uzağa ve yükseğe fırlatabilen Sovyet ciritçilerine kadar.

"Bu mutlak bir kanıt, öyle değil mi?"

"Ben senin sisteme karşı olduğunu sanıyordum?"

"Tarafsız olmaya çalışıyorum, sonuçları kendi değerleri içinde almayı istiyorum."

"Bu sonucu sağlayan da sistemdir."

"Dürüst insanların hayranlığını kazanan bir halka saygım var."

"Sistemi onayladığını söyledin."

"Ben öyle bir şey demedim."

"Evet, dedin!"

"Hayır! Bu sistem bir sapkınlık. İnsanı eziyor, ona hiç saygısı yok. Ben Marksistim, komünist değil."

"Komünistler de Marksistler de aşağılık serserilerden başka bir şey değiller!"

"Sen de pis bir faşistsin!"

Oyun başlamıştı. Dünya ortada hiçbir şey kalmayacak şekilde iki tarafa ayrılmıştı. Herkes lafa karışıyor, kendi deneyimini, kendi tanıklığını anlatıyordu. Artık kimin ne dediği anlaşılmıyor, kimse kimseyi dinlemiyordu. Sesler bir gayzer gibi yükseliyordu. Sonunda birbirlerine Rusça, Almanca, Macarca ve Lehçe küfürler savuruyorlardı.

Cécile bu tartışmaya dâhil olmak gibi büyük bir hata işledi. Böyle bir şey yapabileceğini hiç aklıma getirmemiş olduğumdan ona engel olmaya da kalkışamadım.

"İzin verirseniz," diyerek Tomasz'ın sözünü kesmeye cüret etti, "bence bu olayı tarihsel perspektif içinde ele almak ve SSCB'nin hangi noktaya gelmiş olduğuna bakarak böyle bir teknoloji başarısının devrimsel niteliğinin hakkını vermek gerekir. On beş yıl içinde bir uzay endüstrisi oluşturdular. Bu ancak iyi planlanmış bir yöntemle ve son derecede..."

Cécile cümlesini bitiremedi.

"Bu hatun da kim böyle?" diye bağırdı Tomasz.

"Ben sizinle aynı fikirdeyim küçük hanım," diye lafa girdi Pavel. "Ancak şunun da altını çizmek gerekir ki bu araştırmaların büyük bölümü de kardeş ülkeler tarafından gerçekleştirildi, özellikle de..."

"Kimsiniz siz?" diye haykırdı Tomasz kendinden geçmişçesine.

"Bir arkadaşım, onu ben getirdim," diye öne çıktım.

"Bu kulübe kadınlar kabul edilemez! Bu komünist eskilerine katlandığımız yetmiyormuş gibi, şimdi bir de hatun çıktı başımıza!"

"O hatun dediğin senin ağzına sıçıyor! Seni gerici ihtiyar!"

Cécile, Tomasz'a o tokadı hiç atmayacaktı. Şakırtısı zil sesi gibi yankılandı. İki üç saniye boyunca hayret ve korku dolu tam bir sessizlik oldu. Herkes ne olup bittiğinin farkına varmaya çalışıyordu. Bütün gözler, üzerine parmak izleri çıkmış, kıpkırmızı ve donakalmış yüze çevrilmişti. Sonradan Leonid, bu kısacık sürenin acının etkisinin Tomasz'ın yanağından beynine ulaşması için gerekli olduğunu açıklayacaktı. Leonid Polonyalıları sevmezdi. Tomasz, Cécile'in üzerine atılarak gırtlağına sarılmak istedi. Ama Cécile çevikti ve onun elinden kurtulmayı bildi. Salondaki kakofoni zirveye çıkmıştı. Masalar devriliyor, oyunlar hiç tamamlanamayacak şekilde yarım kalıyor, taşlar eziliyor, bardaklar kırılıyordu. Pavel ile Leonid'in iki tarafından yakaladıkları Tomasz, kızı paramparça etmeden Cécile'i kolundan tutmayı güçlükle başarabildim.

"Ne oldu sana böyle? Hasta mısın?" diye atıldım.

"Çok güzel! Bu budalayı savunmaya mı kalkışacaksın? Arkadaşlığın da pek güvenilirmiş!"

Daha ben yanıt vermeye fırsat bulamadan, art arda yığılmış kornalar çalan arabaların arasına kendini atarak Raspail Bulvarı'nın karşı tarafına geçmişti bile. Ben onun metroya indiğini gördüm ve Balto'ya geri döndüm. Var olan görüş ayrılığına şimdi bir de yenisi eklenmişti. Kadınların kulübe girmelerine izin verilmeli miydi, verilmemeli miydi? Bu sorun sağ-sol çatışmasının dışında kalıyordu. Daha birkaç saniye öncesine kadar aynı tarafta olanlar şimdi birbirlerine kafa tutuyor, az önceki düşmanlarıyla birlik oluyorlardı.

"Kulübe bir kadının gelmesini yasaklayan hiçbir kural yok," diye duyurdu Igor, kurucu üye olmanın verdiği otoriteyle konuşarak.

"Kuralları çoğunluk ve demokrasi belirler," diye atıldı Gregorios. "Şunu unutmayın ki demokrasiyi Yunanlar icat etmiştir. Oylayalım! Ben oyumu aleyhte kullanıyorum. Erkek erkeğe daha sakiniz."

Imré ve Tibor, ilk defa herkesin içinde görüş ayrılığına düştüler.

"Burası bir İngiliz kulübü değil," diye açıkladı Imré. "Burada tek kural özgürlüktür."

"Komünistlerin her yeri istila etmesine, her şeyi çürütmelerine göz yumamayız."

"Saçma sapan konuşuyorsun Tibor."

"Asıl sorun kadınlar ve Gagarin!"

Tehlikeli bir konunun baş göstermiş olduğu hissediliyordu. İnsanı hiç farkında olmadan zehirleyen, varlığı bilinmeyen bir virüs gibi. Uzlaşmayı sağlamaya çalışan ve onarılması mümkün olmayacak hasarlardan kaçınmayı isteyen tek tük kişiler de her iki tarafın birden işkencesine uğruyorlardı. Gırtlak gırtlağa mı gelecektik? Ne istediğimize bizim yerimize fikirlerin karar vermesine göz mü yumacaktık? Kimin dostumuz olduğunu unutacak mıydık? Siyaset ve kadınlar bir kere daha bize mutsuzluk mu getirecekti? Böylesine önemli bir tartışmanın galipsiz sonuçlanması mümkün olabilir miydi?

"Birbirimizi yememiz için bir neden yok. Kadınlarımız bizi unuttular, artık bizi kimse istemiyor."

"Oyun mu oynuyorsun, devrim mi yapıyorsun?"

Sessizlik geri gelmişti. Bir sonraki zafere ya da bir dahaki bozguna dek. Ben dışarı sıvıştım. Koyun ağılına kurdu sokan bendim ve sonuçlarına katlanmak zorunda kalacağımı biliyordum. Ama ne kadar çelişkili görünse de kimse beni sorumlu tutmadı.

Ertesi gün Cécile'in kapısını çaldım. Kapıyı yüzünde kocaman bir gülümsemeyle açtı ve beni sanki hiçbir şey olmamış gibi karşıladı. Kulübe bir sonraki gidişimde kimse bana satrançta ne kadar berbat olduğum dışında bir laf dokundurmaya kalkmadı. Demek ki hata ve suçluluk kavramları da göreceliydi. Delaunay Dede her zaman, insanların iyiliğini kendilerine rağmen istemekten daha kötü bir şey olmadığını bağıra çağıra savunurdu. Oysa bana göre en kötüsü, başkalarının mutluluğunu istememek ya da bundan vazgeçmekti. Kimse denemediğimi söyleyemezdi. Kim bilir, belki de Gagarin gök kubbede cambazlıklar yapmak için bir iki gün daha beklemiş olsa, Cécile kulüpte eller üstünde tutulacaktı.

8

Çok pis bir durumdaydım. Çaresiz değil, hayır: Boku yemiş. Filimi g2'den c6'ya oynatıp da Tomasz'ın vezirini tehdit altına aldığımda müthiş bir hamle bulduğumu sanmıştım ama bütün olasılıkları düşünmeden, fazla hızlı oynamışım. Igor canı sıkılmış gibi başını iki yana salladı. Hatamı benden önce görmüştü. Tomasz açıklığı hissetti. Pavel, sağımda durmuş, başı iki yumruğunun üzerinde, ifadesiz bir yüzle oyunu izliyordu. Tomasz, iyi bir oyuncu olarak bilinirdi. Az oynardı. Daha çok izlemeyi ve her ne kadar seyircilerin konuşması hoş karşılanmasa da izlerken yorum yapmayı tercih ederdi. İşin aslı en iyilerle boy ölçüşmekten çekiniyor, Leonid ya da Igor'la oynamaya hiç yanaşmıyordu. Tomasz duraksıyordu. Kalesini f4'e sürerse bir sonraki hamlede beni mat edebilecekti. Koca bir dağ gibi uzaktan bile görülüyordu bu. Sanki veziri tehlikedeymiş gibi elini ona götürdü ve kolu havada asılı kaldı.

"Gerizekâlı gibi oynuyorsun," diye söylendi Pavel.

"Öyle mi canım? Sen de Botvinnik'sin herhalde?" diye karşılık verdi Tomasz.

"Michel daha acemi. Ona karşı nasıl bu kadar kötü oynayabiliyorsun?"

Tomasz gözünü masaya dikti. Yüzü aydınlandı.

"Buna itirazım var işte," diye çıkıştım. "Bire karşı iki olursanız bu, oyun olmaktan çıkar."

Tomasz elini kalesine uzatmış, tam onu tutmak üzereyken kapı çarptı. Herkes irkildi. Vladimir, kulübün kurallarından birini çiğnemesine neden olacak derecede heyecanlı, telaşlı, soluk soluğa içeri girdi. Igor'a Rusça bir şeyler söyledi. Haykırdığı bu birkaç sözcük hem Igor'u hem de akıcı bir Rusçası olan Pavel'i yerlerinden sıçrattı.

"Nureyev Batı'ya kaçmış!" diye tercüme etti Igor.

"Bourget Havalimanı'nda uçağa binmek üzereyken," diye devam etti Vladimir çılgınlar gibi, "kendisine eşlik eden iki KGB ajanını atlatmış. Bariyerin üzerinden atlayarak deli gibi koşmaya başlamış, peşine başka ajanlar da düşmüş. Ama o bir Fransız gümrük bürosuna sığınabilmeyi başarmış. Nureyev özgür artık!"

"O kim?" diye sordu Tomasz.

"Nureyev'i tanımıyor musun yani?" diye sordu Igor şaşkınlıkla.

"Dünyanın en büyük bale dansçısını nereden tanısın?" diye haykırdı Leonid. "Polonyalılar baleden ne anlarlar?"

"Leonid ve Vladimir'le birlikte geçen hafta Paris Operası'na, onu *La Bayadère*'de[13] izlemeye gitmiştik," dedi Igor. "Gözlerimiz yaşardı. Üçüncü perdede bütün seyircilerin tüylerini diken diken etti. Görülmemiş bir zarafetle sıçrayışları, havada dönüşleri ve ürkütücü bir süratle koşar adımları arka arkaya dizip durdu. Görülmüş şey değildi. Nureyev bir dansçı değil, martı adeta. Ayakları yere değmiyor. Ağırlığı hiç umurunda değilmiş gibi. Uçuyor. Kirov'un o koskoca sahnesini tek başına doldururdu. Yalnızca o, ışık ve müzik olurdu. Havada sanki taklalar atardı. Sen onu gözlerinle takip ederken o seni kendi burgaçlarının içine çekerdi. Bugün şişeleri devireceğiz. Jacky, şampanya getir."

"Köpüklü şarap daha iyi olmaz mı? Aynı şey."

"En iyisinden, Kristal!"

"Roederer mi? Çok pahalıdır."

"İki tane getir!"

---

13 (Fr.) Tapınak Dansçısı. Müziği Ludwig Minkus, koreografisi ise Marius Petipa tarafından yapılan bale. (yay. n.)

Marcusot Baba şampanyayla birlikte plastik kadehler getirdi.

"Bizi onlarla içirmeye kalkmayacaksın değil mi?" diye çıkıştı Leonid.

"Sizin bu küçük kutlamalarınız bana bir servete mal oluyor."

"Boş ver sen onu şimdi. Bugün büyük gün."

"Ben bir 102 alayım," diye araya girdi Tomasz.

O öğleden sonra Albert Marcusot, o yılki en iyi hasılatını yaptı, şampanya ve köpüklü şarap stoklarını tüketti ve kadehlerinin yarısını yeniledi. Bu küçük kutlama Igor, Leonid ve Vladimir'e epey pahalıya patladı. Nureyev'in özgürlüğüne paha biçilemezdi. Igor, dünyanın en iyi bale topluluğu olan Kirov'a kadeh kaldırmak üzere sessizlik istedi. Kadehini bir bayrak tutarmış gibi iyice havaya kaldırdı ve Vladimir onun sözünü kesti:

"Olağanüstü bir dansçı olan Nureyev'e kadeh kaldırmaya varım ama dünyanın en iyi balesi Bolşoy'dur!"

"Umarım şaka yapıyorsundur çünkü Kirov balenin mutlak otoritesidir."

Vladimir orada bulunanlara fikirlerini sordu ama neredeyse tamamı ne birini duymuştu ne diğerini.

"Zamanında belki öyleydi ama bugün Bolşoy'un üstüne yoktur."

"Siz Moskovalılar, kıskançlığınızdan çatlıyorsunuz. Mariinski Tiyatrosu o kadar geniştir ki içine Paris Operası'ndan iki tane alır."

"Ben burada tiyatronun büyüklüğünden değil, balenin şöhretinden söz ediyorum."

"Diaghilev, Nijinski, Vaganova, bu isimleri Moskova'da hiç duydunuz mu?"

"Onlar otuz yıl önce emekliye ayrıldılar."

"Rus balelerini kim yarattı?"

"Savaştan önceydi o. Kime istersen sor, en büyük uzmanlara, hepsi Bolşoy'un açık arayla en iyi olduğunu söyleyeceklerdir."

"Öyle mi? Peki ya Nureyev? O nereden? Moskova'dan mı? Hayır canım, o Leningradlıdır! On beş on altı yaşlarındayken Bolşoy'a girmeyi istemiş de siz onu kabul etmemişsiniz. Düşünebiliyor mu-

sun? Bolşoy, Nureyev'i pas geçmiş! Ondaki yeteneği görememişler. Zavallıcık, sefiller gibi sokaklarda yatıp kalkmış. Onu kabul edip yetiştirense Kirov olmuş. *Korsan*'da dehası patlak verdiği zamansa Bolşoy onu işe almak istedi. Ama o Kirov'la sözleşme imzaladı! Bana Nureyev'le aşık atabilecek tek bir Bolşoy dansçısı söyleyebilir misin? Son yirmi otuz yıl içinde hem de."

Vladimir aradıysa da verecek bir yanıt bulamadı. Leonid söze girdi:

"Bolşoy'u iki kere, Kirov'u on kere izledim. Igor haklı. Bunu Leningradlı olduğum için söylemiyorum. Ama güzellikte Kirov'un üstüne yoktur."

Vladimir omuzlarını kaldırdı.

"Sizinle tartışılmaz. Birliksiniz zaten."

"Beni hüsrana uğratıyorsun Volodya. Kirov benzersizdir. Apaçık bir gerçek bu. Bir şişe ısmarla da kendini affettir," diye konuyu bağladı Leonid.

Tomasz, satranç oyununu bitirmek üzere bana yanaştı. Bense zamanım yokmuş numarasına yattım.

"Burada önemli şeyler konuşuluyor."

"Kazanmak üzereydim."

"Mat olmak üzere olduğunu görmedin mi?"

İnanmaz gözlerle yüzüme baktı. Pavel ve Leonid'in sıkça yaptıklarına tanık olduğum üzere, saldırıya geçmenin tam sırasıydı:

"Sende hiç umut yok. Ömrün boyunca küçük bir banliyö oyuncusu olarak kalacaksın."

Tomasz satranç tahtasının başına oturdu ve akşama kadar oyunu kafasında evirip çevirip tehlikenin nereden gelmiş olduğunu bir türlü bulamadı.

9

Imré ağlıyordu ve yapılabilecek bir şey de yoktu. Aslına bakılırsa ağlamıyordu da Budapeşte'den söz ederken gözünden yaşlar geliyordu.

"Kendini bu hale getirmenin ne yararı var sanki?" diyordu Tibor onu avutabilmek için omzundan tutarak.

Ben de ona moral vermeye çalışıyordum. Imré'nin gözleri, uyanıkken kâbus gören insanlar gibi kocaman açılmıştı. Gözünün önüne öğrencilerin Molotof kokteylleri ürettikleri, mitralyözlerin kemerlerin altında sivil mültecileri taradıkları, cesetlerin üst üste yığıldığı, kuşatma altındaki Corvin Sineması geliyordu. Kulaklarında asfaltın üzerinde gıcırdayan tank paletlerinin gürültüsü ve çaresiz kalabalığın kaygı dolu çığlıkları çınlıyordu.

"Corvin Sineması'nda bir arkadaşım vardı, adı Odon'du. Bir akrobat gibi tanklara tırmanıyor, alevler içindeki kokteylini döner kuleye doğru fırlatıyor ve tank tutuşuncaya dek aşağıya atlıyordu. Tek başına düzinelerce tankı havaya uçurdu. Sonra ona ne oldu bilemiyorum. Üzerimize ateş açtıklarında sinemadan kaçtık."

Her insan, yaşamında belli sayıda hata yapar. Kendine iyi ya da kötü nedenler arar ve bulur, bunlar çoğu zaman birer mazeret ya da bahaneden ibarettirler. Nedenlerin en kötüsüyse kendi derin aptallığının farkına varmaktır. Macaristan'ı kana bulamış olan trajik olayların ardından Tibor, Imré ve ülkeden kaçmış olan yüz altmış bin yurttaşlarından çoğu onlarca yıl boyunca kendilerine hep aynı soruyu sorup durdular: Macar halkı ahmak mıydı? Kendi arzularını gerçeklerle mi karıştırmışlardı? Çocuklar kadar saf mıydılar? İçlerinden yirmi beş bin kişinin ölümüne neden olmuş

bu facia önlenebilir miydi? Nasıl olup da düşmanlarını bu kadar hafife alabilmişlerdi? Sonu gelmeyen tartışmaların arkasından, bozgunun ayrıntılarını her gözden geçirdiklerinde bütün bunların kaçınılmaz olduğu sonucuna varıyorlardı. Imré için kuşkuya hiç yer yoktu. Yangın bir anda, kendiliğinden çıkmış değildi. Nasıl başladığını kimse anlayamamıştı. Biri korların üzerine üflemişti. Önceki birkaç ay boyunca, Avusturya'dan Macarca yayın yapan ve ülkenin neredeyse tamamından dinlenilebilen Radio Free Europe, Macarları isyana teşvik ederek Batı'nın yardımlarına koşacağına yeminler etmişti. Yeter ki halk ayaklanmayı istediğini göstersindi. Hem Avrupa ülkelerinin hem de Almanya'daki üsleri Budapeşte'ye uçakla bir saatten az mesafede bulunan Amerikalıların yardımına güvenebilirlerdi. Bu radyoyu dinleyen milyonlarca Macar, Sovyet boyunduruğundan kurtulmaları için Batı ordularının desteğine sahip olduklarına, bunun için de kendilerinin başkaldırmaları gerektiğine ikna olmuşlardı. Gençler ve öğrenciler, Komünist Parti yönetiminin dalgalanmalarını ve sonra da Sovyet birliklerinin geçici olarak geri çekilmelerini Radio Free Europe'un öne sürdüğü savın onaylanması şeklinde yorumlayarak bu durumdan yararlanmışlardı. Başlangıçta isyan etmeye cüret etmiş oldukları için korkudan ölüyorlarmış. 23 Ekim'den sonraysa korkuları yok olmuş. 1848 Devrimi'ni yeniden yaşamakta oldukları hissine kapılmışlar. Ne bir önderleri ne de devrimi yöneten herhangi biri varmış. İlk bir hafta boyunca Macaristan isyancıların eline kalmış ve özgürlüklerini elde etmişler. Hiçbir örgütlenme bulunmadığından ortalığa tam bir kargaşa egemenmiş. Stalin'in heykelini kurşuna dizilmeden devirebilmişler. Süveyş kriziyle meşgul olan İngiliz ve Fransızların müdahale etmeye, aklı yeniden seçilebilmenin derdinde olan Eisenhower'dan daha fazla niyetleri yokmuş. CIA tarafından finanse edilen Radio Free Europe, Macarları hiç umursamıyormuş bile.

"Yeryüzündeki halkların büyük çoğunluğunu ya Ruslar ya da Amerikalılar oyuna getirmiştir," diye anlatıyordu bana Imré burnunu

çekerek. "Her iki tarafın da becerdiği bir tek biz varız. Radyoda söylenen saçmalıklara hayatta kulak asma."

Imré ağlıyordu çünkü dünya değişmişti. Kulüpte uzlaşmaya varıldığı çok ender görülürdü. Herkes dalaşmaya, hırlaşmaya bayılırdı. Bugün artık Budapeşte'deki olaylar bir daha yaşanamazdı. Bu noktada görüş birliği vardı. Macarlar bir hiç uğruna ölmüşlerdi. Bir şey söylemeyenler, hiçbir karşı delil bulamadıkları için utanıyorlardı. Bütün nesnel ve olumlu işaretler, demokratikleşmenin kaçınılmaz olduğu yönündeydi.

"Geriye dönüşü yok," diyordu Vladimir.

Hileli davaların, toplama kamplarının, KGB'nin ve Stalin'in kara komünizmi güneşte kalmış kar gibi erimeye başlamıştı artık ve gecenin sonu sabah olacaktı; bu benzetmelerden ilki Vladimir'e, ikincisiyse Pavel'e aitti. Tomasz, tırtılın kelebeğe dönüşmesinden, Gregorios ise doğum sancılarından söz ediyordu. Neye benzetilirse benzetilsin, aslında hepsi aynı kapıya çıkıyordu. Bu ışıl ışıl 61 baharında komünizm değişiyordu. Nihayet! Kruşçev Baba'nın sayesinde kamplarda kurşuna dizilmiş ya da kaybolmuş yazarlar ve şairler saygınlıklarına kavuşturuluyorlardı. Onunla birlikte artık umut vardı. Doğu Bloku ülkelerinde, bağımsız muhabirleri olan özgür gazeteler çiçek açıyordu. Artık, saçma sapan otoriter planlara son vermekten, ekonomide bir parça liberalizme geri dönmekten, demokrasiden, özgür seçimlerden, siyasi partilerin, işçilerin haklarını savunacak sendikaların kurulmasından, gizli polisin ortadan kaldırılmasından söz edenler tutuklanıp hapse atılmıyorlardı. Böyle gazeteler her yerde ortaya çıkıyordu. El altından çoğaltılan kitaplar artık resmen basılabiliyordu. Hatta Kruşçev, eski bir mahkûm olan Soljenitsin'in konusu bir gulagda geçen dikkat çekici romanının basılmasına bile izin vermişti.

"Tarih bu yönde ilerliyor," diyordu Pavel.

13 Ağustos 1961 sabahı, gökyüzü başlarına yıkıldı ve ağızlarında yıllar boyunca geçmeyecek bir kurulukla uyandılar. O gece, Al-

man Demokratik Cumhuriyeti'nin yetkilileri Sovyet bölgesi ile Batı tarafı arasındaki seksen sekiz geçiş noktasından altmış dokuzunu kapatmış, bir gecede dikenli tellerle çevrili ilk tuğla duvarı inşa etmişti. Bu duvar sonradan Berlin boyunca yüz elli beş kilometre, dışındaysa yüz on iki kilometre daha uzanarak iki Almanya'yı birbirinden ayıracaktı. Üç metre altmış santim yüksekliğinde, iki metre on santim derine gömülen, doksan altı gözetleme, üç yüz iki kontrol kulesi, yirmi sığınak ve iki yüz elli dokuz bekçi köpeği ünitesiyle donanmış bu duvar, hattı boyunca uzanan evlerin kapı ve pencerelerini örtüyordu. Onları en çok şaşırtmış olan yöntemin sertliği ve iğrençliği, ideolojik nedenleri, diktatörce işleyişi, insanları küçümseyişi, hayatlarını parçalayışı değildi, bütün bunlar onlara zaten tanıdıktı. Onları asıl altüst eden şey, kendi çözümlemelerinin yanılgısı, kapıldıkları ortak körlük, sistemin iyiye gidebileceğine dair inancı korumayı istemiş olmaları, gerçeği anlayamamalarıydı. Bir Marksist için tarihsel maddeciliği anlayamamaktan daha kötüsü yoktur. Artık geri dönüş için hiçbir umut kalmamıştı. Bu duvar onları yeniden hapsedecek bir zindan gibiydi. Serbest bırakılmayı beklerken kendisine cezasının ömür boyuna çevrildiği bildirilmiş birer mahkûm gibiydiler.

"Ailelerimiz için her şey bitti," dedi Vladimir çökmüş bir sesle.

"Bu defa bütün bağlarımız tamamen koptu. Vatanımızı bir daha hiç göremeyeceğiz," diye mırıldandı Igor.

"Ahmağız biz. Hiç değişmeyeceğiz," diye onayladı Imré de.

Her zamanki gibi, haber iyi de olsa kötü de bu olayı köpüklü şarap şişelerini açarak karşıladılar.

"Hâlâ içebiliyorken hayatta olmanın tadını çıkaralım," dedi Leonid.

"Kadehimi," diye seslendi aslında lirizmle hiç ilgisi olmayan Werner, "bizi böyle birbirimizi yakınlaştıran o alçaklara kaldırıyorum."

Imré, artık becerilenin yalnızca Macarlar olmadığını fark edince rahatlamıştı.

Sonraki haftalarda kulübe birkaç perişan Alman'ın uğradıkları görüldü. Fransızca bilenler Paris'e yerleşmişlerdi. İngilizce konuşanlarsa Londra'ya göç ederek fazladan bir cezaya daha maruz kalmışlardı. Nikita Kruşçev, kulübün gelişmesine yapmış olduğu kalıcı katkılardan ötürü ömür boyu onur üyesi ilan edildi.

10

Tibor iki gündür ortalarda yoktu. Imré ortalığı ayağa kaldırdı. Igor, Daniel Mahaut'ya haber verdi ve o da valiliğin kayıp şahıslar servisinde bir araştırma başlattı ancak sonuç çıkmadı. Imré çaresizlik içindeydi. Jacky, Tibor'un bir süredir bunalımda olduğunu, iştahının kesilmiş olduğunu ve her zamankinden çok içtiğini söylüyordu. Imré de uykularının kaçmış olduğunu ve karamsar düşüncelere kendini kaptırmakta olduğunu doğruladı. Canına kıymış olabileceği olasılığı konuşulmaya başladı. Cesedi bulunmamıştı. İşin endişe verici yanı, Tibor'un yanında hiçbir şey götürmemiş olmasıydı. Onca değer verdiği kıyafetlerinden bir tanesi bile eksik değildi. Ne timsah derisi ayakkabılarını ne deri ceketini ne de kendisine dünya paraya mal olmuş Christian Dior marka ekose takım elbisesini yanına almıştı. Bahşişlerinden oluşan parası da hâlâ bisküvi kutusunda duruyordu. Bu da demek oluyordu ki kendi isteğiyle bir yere gitmemişti.

Tetkikleri sonucunda Daniel Mahaut, bunun endişe verici bir kayıp vakası olduğu sonucuna vardı. Paris bölgesinin bütün hastane ve kliniklerini araştırdıysa da boşunaydı. Tibor, L'Acapulco'da işinden sabaha karşı dörtte ayrılmıştı. Halinde, tavrında kimse olağan dışı bir şeyler sezmemişti. Evine gitmemişti. Belki de Pigalle'de serserilere çatmıştı. Orada özellikle geceleri haydutlar kol gezerdi. Kim bilir nasıl bir karanlık alışverişe bulaşmıştı. Lognon da aramaya koyuldu. Genel istihbaratta çalıştığından onun kaynakları daha boldu. Bize elinden geleni yapacağına dair söz verdi ve sonunda o da Tibor'un ortadan kaybolmuş olduğu sonucuna vardı. Bir in-

sanın ardında hiçbir iz bırakmadan yok olup gitmesi iyiye işaret olamazdı. Mahaut, iki meslektaşıyla birlikte otel ve pansiyonların kayıtlarını gözden geçirmek üzere devasa bir çalışmaya girişti. Imré bize Macarların, Tuna'nın mavi değil de çamur rengi olan çalkantılı akıntısına kendilerini bırakarak intihar etme eğiliminde olduklarını bildirdi. Onun da Seine'de boğulmuş olmasından korkuyordu. Belki de şu anda cansız bedeni Kuzey Denizi'ne doğru sürükleniyordu.

Günler, haftalar geçti, ondan artık geçmiş zamanda söz ediliyordu. Kimse bunun farkına bile varmamıştı. Kapıyı çarpıp kulübü terk eden Imré dışında. Üç gündür onu da gören olmamıştı. Igor özür dileyip onu Balto'ya, dostlarının arasına geri getirmek üzere evine gitti.

Marcusot Baba'nın endişelenmek için haklı bir nedeni bulunuyordu. Tibor, ardında bir Auvergne bistrosu sahibinin herhangi birine açmış olduğu en kabarık hesabı bırakmıştı.

"Kim bilir, belki de sırf bu yüzden ortadan kayboldu," dedi bir akşam kendi kendine düşünür gibi.

"Albert, böyle korkunç bir şeyi düşünmen çok utanç verici," diye tersledi onu Madeleine. "Zavallı Tibor. Öyle saf, öyle naziktir ki. Mutlaka başına bir kaza geldi."

"Belki de hayatının erkeğiyle karşılaştı ve bunu Imré'ye itiraf etmeye cesaret edemedi," diye önerdi Jacky. "Tibor'u iyi tanırım, onun eksikliğini çektiği şey roller değil, mangırdı. Belki de yağlı bir kapı buldu ve şu anda da Côte d'Azur'de bir havuzun kenarında keyif çatıyor. Heriflerin ona nasıl baktıklarını gördüm, yirmi kilo almış bile olsa hâlâ güzel çocuk. Hem de film yıldızı ya, bu onu daha da çekici kılıyor. Yine de yıldızların da aslında bizden farksız oldukları doğruymuş."

Her ne kadar Madeleine ilke gereği itiraz etmiş olsa da Jacky'nin varsayımı kimseye olmayacak şey gibi görünmemişti. Bu herkesin aklından geçmişti. Imré dışında herkesin. O, bir iskemlede tek başına oturmuş, masasının üzerine yaydığı gazeteye dalgınca bakıyor, hiç kimse de onu rahatsız etmeye cesaret gösteremiyordu.

Ben gidip yanına oturuyor, bana Tibor'dan söz etmesini istiyordum. Onu çok az tanımıştım. Kim olduğunu bilmiyordum. Ona selam verdiğimde beni sanki bir Kızılderiliymişim gibi incelemişti. Bütün gün müşteriler için yapılmış kruvasanlardan atıştırıp gazete okur, pipo içer, sütlü çayını yudumlayarak hayallere dalar, kimsenin kendisinden istememiş olduğu çevirilerle uğraşırdı. Her zaman özenli ve şık giyinirdi. Hiç satranç da oynamazdı. Madeleine onun nazını çeker, iyi yemekler hüzne karşı en iyi şifa olduğundan onu kuş sütüyle beslerdi. O da karşılığında kadına Macarca şiirler okurdu. Madeleine tek sözcüğünü bile anlamazdı. Rilke'yi Almancadan Macarcaya çevirmişti ve şimdi de onun için Fransızcaya çeviriyordu. Madeleine bu şiirleri çok güzel buluyordu. Tibor'un her şeyine bayılıyor, ona konuşurken aksanı falan olmadığına dair yeminler ediyordu. Bu da Tibor'un kendisine karşı bir komplo kurulduğuna ilişkin inancını körüklüyordu.

Haber, beklenmedik biçimde patlak verdiğinde onları mutlu etmeliydi. İnsan öldü sandığı bir kişinin hayatta olduğunu öğrenince sevincinden havaya uçar, içinin rahatladığını gösterirdi, oysa kulübün üyeleri Tibor'un yaşadığını öğrendikleri zaman donakalmışlardı. Imré bile böyle olacağına onun, Saint-Tropez kıyılarında fink atıyor olmasını tercih ederdi. Hayretlerinin nedeni *France-Soir*'ın manşetinde, onun Budapeşte'ye muhteşem dönüşünü duyuran haberdi. Tibor Balazs ülkesine dönmüştü. Bu komünist rejimden kaçmış bir adamın aynı yolu geri dönüşünün ilk örneğiydi. Üstelik Macaristan, ona işkence etmek ve soruşturmalar başlatmak yerine onu, emperyalistlere karşı halk demokrasisinin üstünlüğünü kabul ederek yuvasına geri dönmüş bir asi oğul olarak bağrına basıyordu. Bu, bütün dünyayı, en başta da yurttaşlarının kaçmalarını önlemek için kendini paralayan ve geri dönmelerine hiç de alışık olmayan Macar yetkililerini şaşırtan, iradi ve kendiliğinden gerçekleşmiş bir hareketti. Tibor Avusturya sınırında kendini göstermişti. Bir-

kaç dakika içinde Budapeşte'den yanıt gelmişti: "Bırakın girsin!" Devlet radyosuna bir röportaj vermiş ve şu açıklamayı yapmıştı:

"Macaristan'a geri geldim. Batı'da yaşam katlanılmayacak kadar iğrençti. Yurdumdan ve annemden daha uzun süre ayrı kalamazdım. Macar halkından beni bağışlamalarını diliyorum."

Onun geri dönüşü, Batı'nın bir seraptan ve propagandadan ibaret, aşağılık bir yer olduğunun ve bütün göç etmişlerin yurtlarına geri dönmeleri gerektiğinin apaçık bir kanıtıydı. Tibor, hapse atılıp soruşturmalara uğramadığı gibi bir de üstüne ulusal kahraman ilan edilerek kutlanmıştı. Debrecen'e geri dönüp Martha'ya kavuştu. Annesi umudunu hiç yitirmemişti. Oğlunun geri döneceğini, onu terk etmeyeceğini biliyordu. Budapeşte gösteri sanatları konservatuvarında öğretmen olarak işe başladı ve daha sonra pek çok Macar filminde rol aldı.

Tibor ardında ödenmemiş, etkileyici bir hesap bırakmıştı. Bin beş yüz franktan söz ediliyor, kimileri bunu bile aştığını söylüyorlardı. Onun ortaya çıkışından kısa bir süre sonra Albert çerçeve içinde şu yazıyı astı: "Veresiye öldü, borçlarını ödemeyenler onu öldürdüler." Imré, bu borcu son kuruşuna dek ödemeye kararlıydı. Albert bunu geri çevirdi. Bu onun tükettiklerinin borcu değildi. Onun ne kadar zor bir durumda bulunduğunu da biliyordu. Imré onu dinlemek bile istemedi. Eğer kabul etmezse Balto'ya bir daha adım atmayacağını söyledi. Albert de kabul etti. Imré, Tibor'un bisküvi kutusunun içinde bırakmış olduğu sekiz yüz yetmiş bir frangı kullandı ve borcun kalanını temizlemesi bir yıldan fazla zaman aldı.

Bütün çabalarına karşın Imré onu hiç unutamadı ve daha sonraları hiç beklenmedik biçimde onu geri getirdi. Herkes bir daha ondan hiç söz etmemeyi gurur meselesi yaptı, her ne kadar hepsinin içten içe düşünü kurdukları şeyi, yurda dönmeyi başardığı için onu kıskanıyor olsalar bile.

11

Annem yeni yıl tatillerini Cezayir'de, ağabeyi Maurice'in yanında geçirmeyi istiyordu. Bu artık bir gelenek halini almıştı ve onu bozmak söz konusu bile olamazdı. Babam aynı fikirde değildi. Tehlikenin orta yerine gitmeyi gereksiz buluyordu. Paris'te de bazı saldırılar oluyordu ama kendimizi tehdit altında hissetmiyorduk. Oradaysa her gün yeni bir patlama oluyor, bombaları koyanın Ulusal Kurtuluş Cephesi mi, yoksa Gizli Ordu Örgütü mü olduğu bile bilinemiyordu. Hükümet her ne kadar durumun kontrol altında olduğunu, ülkenin artık barışa kavuşturulduğunu haykırıyor olsa bile kimse buna inanmıyordu. Bir pazar günü, öğle yemeği sırasında babam sert çıktı:

"Eğer gitmeyi istiyorsan sana engel olamam. Ama Juliette gitmeyecek, buna karşı çıkıyorum."

Delaunay Dede de bunu tekinsiz buluyordu ve bu alışılmadık ittifak karşısında annem pes etti.

Cécile, Konstantin şehrindeki ücra köyünde her türlü olaydan uzak, sanki başka bir gezegendeymiş gibi yaşayan Pierre'den bir mektup aldı. Olan bitenleri radyodan ve gazetelerden haber almıştı ve izin çıkmasını bekliyordu. Nereye olduğunu yazmamıştı. Cécile, Paris'e geleceğini umuyordu ancak Tebessa hurmalığında bir çift deveyi gösteren bir kartpostal geldiğinde şaşakalmıştık:

Cécile'ciğim,

Yıkanmayı düşünüyorduk. Üssümüze yüz kilometre mesafedeki bir suya yedi günde bir gitme hakkımız vardı. Burasıysa bir yeryüzü cenneti. Bütün günlerimiz incirler, hurmalar tıkınmakla ve jokari *oynamakla*

geçiyor. Ordu arasında bir turnuva düzenledik ve ben yarı finalde üç tane akciğeri olan ve osura osura koşan, baş belası bir lejyonere yenildim. Onunla arkadaş olduk. Çiftlerde yakın arkadaşım Jacquot'yla birlikte oynuyorum. Yarın yapılacak finale kaldık. Onları ezip geçeceğiz. Hâlâ tezini okumayı bekliyorum. Aragon'un bir âşık olduğunu sakın unutma.

"Pierre'i *jokari* oynarken gözümde hiç canlandıramıyorum," diye yorumda bulundum.

"Ben de bir lejyonerle arkadaş olmasını."

Birbirimize baktık. Aynı şeyi düşünüyorduk. Bana bundan söz etmesini bekliyordum.

"Kepenkleri ovsak mı? Arka bahçeye bakanları," diye önerdi.

"Ne halde olduklarını gördün mü? Kurtarılabilecek gibi değiller. Birinci Dünya Savaşı'ndan beri temizlenmemişler."

"Her zaman yakınırsın zaten. Hiç değişmeyeceksin."

Üzerime atılıp beni gıdıklamaya başladı. Zaman zaman aklına esiyordu. Bu hoşuna gidiyordu. Onu kızdırmak için gülmeden durabilmeyi isterdim. Ama fazla dayanamayıp çöküyordum. O da benim kadar gülüyordu. O gün onun tamirat yaparken, koridordaki duvar kâğıdını kazırken bir sürü fotoğrafını çektim. Keyfi yerindeydi, elektrik süpürgesiyle, el süpürgesiyle soytarılıklar yaptı. Poz vermeyi sevmiyordu. Fotoğrafı habersiz çekebilmek için uygun anı kolluyordum. Kepenkler konusundaysa ben haklı çıktım. Sağdakini açtığımız anda kurt yeniklerinden dolayı zıvanasından çıktı.

Franck'tan hiç haber yoktu. On beş aylık sessizlik. Cezayir'de miydi, Fransa'da mı, yoksa Almanya'da mı, onu bile bilmiyorduk. Babam Savunma Bakanlığı'na sorduğunda kendisine, ailesine haber verip vermemenin Teğmen Franck Marini'ye kalmış bir şey olduğu yanıtı verildi. Maurice, bu yıl bayramı kutlamaya kendi Paris'e gelerek sorunu ortadan kaldırmaya karar vermişti. Beni görür görmez şöyle dedi:

"Hi Callaghan, how do you do?"

"*Very good*[14], dayı."

Çeneme dostça, küçük bir yumruk attı.

"Okul nasıl gidiyor?"

"Çok iyi."

"Anlaşılan fazla yetenekli olduğun için seni teknik üniversiteye istemiyorlarmış, öyle mi?"

Gülmekten kırıldı. Kuzenlerimin önünde benimle böyle alay etmesi hiç hoşuma gitmemişti. Anında cevabı yapıştırıp ağzının payını vermeyi isterdim. Aklıma hiçbir şey gelmedi. Annem onu hiç görmediği yeni mağazaya götürdü. Genişleme gereğini duyunca, bitişikteki dükkânı da satın almışlardı, burayı atölye ve satış sonrası servisi olarak kullanıyorlardı. Çok kalabalık bir güne denk gelmiş olduğu için, numara dağıtan makineden bir bilet alıp kuyruğa girmiş kalabalığın karşısında hayrete düştü.

"İzninle Maurice, benim bu hanımlar ve beylerle ilgilenmem gerekecek."

Bir çift, sağlam para getirecek bir siparişi imzalıyordu. Adam babama bir çek yazdı. Babam fazla önemsemeden çeki zımbaladı ve Maurice'e doğru uzattığında dayımın gözleri tutar karşısında kocaman açıldı.

"Bir milyon mu? Gözlerime inanamıyorum."

Annem ona gururla çeşitli servislerin nasıl çalıştıklarını ve işlerle başa çıkabilecek yetkinlikte teknisyen bulabilmek konusunda yaşamakta oldukları zorluğu anlattı.

"Çok mutlu oldum. Şampiyonsunuz siz!"

Annem o yılki ciroyu söylediğinde de bu kez kulaklarına inanamadı.

"Üstelik kaçırdığımız satışlar da oluyor. Personel bulabilirsek yüzde otuz, hatta kırk daha çok kazanabiliriz. Kâr payından da söz etmiyorum."

14 (İng.) Çok iyi. (ç. n.)

"Vay canına be Hélène, bravo, bravo, bravo doğrusu! Bütün o işletme seminerlerinin meyvelerini vermiş olduklarını gördüğüme çok sevindim."

"Doğrusu çok faydalarını gördüm," diye kabul etti annem.

"Sen de 'Tesisatınızın lehimlerinde başarılı olma' konulu seminere katılmalısın," diye takıldı babam. "Kasbah'ta bir dükkân açabilirsin."

Bundan sonraki iki günü, tam bir ziyafet olacağı anlaşılan Noel yemeğinin hazırlıkları için alışveriş yaparak geçirdik.

Cécile iki haftalığına, hayatta kalmış tek akrabası olan ve Strasbourg yakınlarında oturan amcasının yanına gitmeye karar verdi. Pierre'e bir mektup yazarak içine tezinin ilk bölümünün, şeffaf kâğıt üzerinde bir nüshasını da ekledi. Benim okumama izin vermedi.

"Bana geri gönderdiğinde sana veririm. Sen de ona bir şeyler yazmak ister misin?"

Ona söyleyecek o kadar çok şeyim vardı ki. Gidişinden bu yana ona ilk defa yazıyordum. Her gün dinleyip de onu hatırladığım bütün o plaklar için teşekkür ettim. Arkadaşlarımın kıskançlıktan çatlamalarına yol açmışlardı. Geri döner dönmez, hepsini ona teslim edecektim. Matematik alanındaki büyük serüvenlerimi de atlamadan ona okuldan, Sherlock'tan, Sıska'dan haberler verdim. Kulüpte tanıştığım insanlardan söz ettim. Onların genel istihbarat servisi tarafından gözetlenmekte olan bir devrimci çetesi olduklarını söyleyerek biraz da abartıyordum. Bunun onun ilgisini uyandıracağından emindim. Bu vesileyle ona Franck'tan hiç haber alıp almadığını da sordum ve aldıysa bana iletmesini istedim. Onun yokluğunun bana katlanılmaz geldiğini ve sohbetlerimizi çok özlediğimi de yazmayı istedim. Ancak duyguların ortaya serilmesinden nefret ettiğini hatırladım. İki satırın üstünü çizdim ve kişisel hiçbir şeyden söz etmedim. Cécile meraklanmıştı:

"Roman yazdın. Ona neler anlatıyorsun böyle?"

Yazdıklarımı omzumun üzerinden okumak istedi ama ben ona fırsat vermeden mektubu zarfın içine sokuşturdum.

Havanın soğukluğuna karşın, Lüksemburg Bahçesi'ne koşmaya gittik. Beş tam tur yaptık.

Doğu garına kadar ona eşlik ettim. Çıkışta, tam karşıdaki bir kafede gözüm bir langırt masasına takılınca karşı koyamadım.

Annem, ağabeyinin bizim evde kalması için çok ısrar etmişti.

"Ne diye otele para verecekmişsin? Burada yerimiz var."

Kendi odamı kuzenlerime bırakarak Juliette'in odasına göç etmek zorunda kaldım. Maurice ile Louise de Franck'ın odasını aldılar. Adeta kamp yapar gibiydik. Kendimizi tatildeymişiz gibi hissediyorduk. Banyoda ve tuvaletlerde kuyruklar oluşuyordu. Bu şenlikli telaştan hoşlanmayan tek kişi olan babam, "Savaşta her şey mübahtır," diyordu. Sabahları şafak vakti evden çıkıyor, akşam yemeğine onu beklememiz için telefon edip geç saatte eve dönüyordu. Mağazada işleri yoğundu. Jeanne ninemin hastalığını bahane ederek üç günlüğüne de Lens'a kaçtı. Zorunlu olarak oda paylaştığımız on beş gün boyunca Juliette uyumama hiç izin vermedi. Horluyordu. Daha önce bunu hiç kimsenin fark etme fırsatı olmamıştı. Ben onu ne kadar sarssam da arkasını dönüyor ve beş dakika sonra yeniden başlıyordu. Bunu kendisine söylediğimde çok bozuldu ve benim yalan söylediğimi öne sürdü. Bir gece gidip kuzenlerim Thomas ve François'yı getirdim. Gerçeği söylediğime onlar da tanık oldular. Juliette durumu kabullenmek zorunda kaldı ama bana da fena diş biledi.

Paris'e her gelişinde Maurice'in tek bir programı olurdu. Görebildiği kadar çok film görmek, üstelik bu sefer biz de ona eşlik edebilecektik. Koşulları önceden bildirdi: Filmi ve salonu o seçecekti. Çizgi film yoktu. Cezayir'de sinemaya gidecek zaman bulamıyordu, üstelik bu orada tehlikeli bir şeydi de. Sinema salonlarında bombalar patlıyordu. Filmler dublajlı gösteriliyordu ve o da bunun bir suç

olduğuna inanıyordu. John Wayne'i Fransızca konuşurken görmek onu güldürüyor, Clark Gable ise ağlatıyordu. Annem, Louise'le birlikte Faubourg Saint-Honoré'nin büyük dükkân ve mağazalarını arşınlarken, biz de her gün bir Amerikan filmini altyazılı olarak izlemeye gidiyorduk. Louise ne zaman onu bir Fransız filmine sürüklese Maurice uyuyakalıyordu. Bu da bir kanıt sayılırdı, öyle değil mi ama? Champs-Élysées'den aşağı yürürken başını havaya dikip filmlerin adlarına, afişlerine ve yıldızlarına bakıyor, sonra da fotoğraflarını inceleyerek sıkılıp sıkılmayacağımıza karar veriyordu. Bir afişin karşısında kalakalmıştı.

"Bu harika olmalı. Tıpkı Amerikan filmleri gibi aksiyon dolu bir Fransız filmi."

Callaghan remet ça filmini izlemeye gittiğimizde takma adımın nereden geldiğini de anlamış oldum. Sonradan bana açıkladığı üzere bu film, *À toi de jouer Callaghan* ve *Plus de whisky pour Callaghan*[15] filmlerinin devamıydı ve Maurice bu vitamin ilaveli mizahi polisiye serisini, Eddie Constantine'in oynadığı *Lemmy Caution* filmleriyle birlikte kişisel sinema evreninin zirvesine koyuyordu. Her iki kahraman da Peter Cheney'in eserlerinden uyarlanmıştı. Çıkışta, çeneme yine küçük bir yumruk atıp, "Hiç olmazsa sıkılmadık," dedi.

Filmden sonra Drugstore'ta dondurma yemeye gittik. Buradaki kovboy filmlerindeki barları anımsatan dekorasyon onun çok hoşuna gidiyordu. Orada, iki yıldır görmediği bir ayakkabı tüccarı olan, Kara Ayak bir arkadaşıyla karşılaştı. Bu adam Cezayir kentinin banliyösündeki dükkânını sattıktan sonra, Voltaire Bulvarı'nda bir yer açabilmeyi becermişti. Maurice'e de kendisini örnek almasını öğütleyince dayım kıpkırmızı oldu.

"Hadi be! Senin ahmakça öğütlerine mi kaldım ben? Olacak şey mi, seni budala köylü? Benim seninki gibi Saint-Eugène'de yirmi metrekarelik bir dükkânım yok. Tam otuz iki tane binam

15 (Fr.) Callaghan Geri Dönüyor, Sıra Sende Callaghan, Callaghan İçin Bir Viski Daha. (yay. n.)

var benim! Eğer bir tanesini bile satmaya kalkışacak olursam sonum mezarlık olacak. Beni uyardılar! Yapabileceğim hiçbir şey yok. Köşeye sıkıştım. Ama bu işin içinden sıyrılacağız, inan bana. Onları ezeceğiz! Evimizden ayrılmayacağız!"

Müşterilerden biri lafa karıştı. Sesler yükseldi. Herif dayıma faşist ve çürümüş sömürgeci dedi. Maurice, anlaşılan diplomasi seminerlerine katılmamıştı. Adamın suratına tükürüp anasını sattığımın pis komünisti diye bağırdı. Adam bundan pek memnun kalmadı. Birbirlerinin yakasına yapışıp vurmayı isteyerek sarsmaya başladılar. Garsonlar araya girdiler. Dondurmalarımızı bile bitiremeden, doğruca Drugstore'dan kapı dışarı edildik. Tek tesellimiz henüz hesabı ödememiş olmamızdı.

12

Noel yemeği çok görkemliydi. Pırıl pırıl gümüşleri, Limoges tabakları, dantel peçeteleri ve kristal bardaklarıyla Delaunay ailesinin belleğinde hiç böylesine güzel bir sofra yoktu. Drugstore'da yaşanan olaydan kimse söz etmedi. Bir avuç sersem yüzünden bayramın tadını kaçıracak değildik. Louise'in anne ve babası da bize katılmışlardı. On beş kişiydik. Sofrada bunun iki katı kadar insanı doyuracak yemek vardı. Annem ve Louise, her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünmüşlerdi. Yemeğin iki saat sürmesi programlanmıştı. Saat on birde, gece yarısı ayini için Saint-Étienne-du-Mont'da bulunmamız gerekiyordu.

"Bu işten kurtulabilmenin bir yolunu bulursan," diye fısıldadı babam kulağıma aperatifler içilirken, "sana Circuit 24[16] alacağım."

Teklif muazzamdı. Annem bana bundan almayı reddediyordu. Hem oyunu aptalca buluyordu hem de benim onu hak etmediğimi söylüyordu. Babamla bir çift komplocu gibi alçak sesle ve ağızlarımızın kenarlarıyla konuşuyorduk.

"Ben hastalanayım, sen de bana bakmak için kalmak zorunda ol."

"Annen yutmaz."

"La Baule'e gittiğimizde istiridyeler mideme dokunmuştu. Hem beyaz şarap da içerim. Beyaz şarabı hiç kaldıramıyorum."

"Şüphelenir."

"Neler fısıldaşıyorsunuz siz?" diye sordu Philippe dedem, gelip ikimizin arasına oturarak.

"Babama bugün gittiğimiz filmi anlatıyordum. Harika bir şeydi."

16 Minyatür araba yarışı oyunu. (ç. n.)

"Michel, dilimizde 'harika'dan başka sözcükler de var. Bugün senin için her şey harika oluverdi. Sözcük dağarcığını birazcık geliştirmeyi istemez misin?"

"Haklısın, bir daha 'harika' demeyeceğim."

"Duyduğuma göre annen biraz rahatsızmış," dedi dedem babama. "Umarım ciddi bir şey değildir."

"Kalbinden. Doktor rejim yapmasını istiyor."

"Bu da bir takıntı oldu artık!" diye haykırdı. "Rejimleriyle hepimizi öldürecekler."

"Noel'i hastanede geçirmek hiç de eğlenceli değil. Bu akşam babam yanında kalıyor."

"Merak etme, atlatacaktır."

"Sofraya!" diye bağırdı annem, devasa bir somon fümeyi masaya taşırken.

Havada bulaşıcı bir neşe vardı. Belki Gewürztraminer şarabı da buna katkıda bulunuyordu. Bardağımı uzattım. Maurice doldurdu. Fena değildi. Kimseye çaktırmadan ikinci bardağı da elde edebildim ama babam bakışlarıyla beni caydırmaya çalışıyordu. O sırada gündemi oluşturan tek sohbet konusu Marie Besnard'ın beraatiydi.

"Hepsini o hakladı. Korkunç bir kadın o," diye görüş bildirdi dedem.

"Masum o," diye karşı çıktı Louise.

"Landru de masum olduğunu iddia ediyordu. Eğer bu kadın masumsa ben de papayım," diye iddia etti Maurice.

"Uzmanlar diyorlar ki..."

"Onların yerinde ben olsam ona ne yapardım, söyleyeyim mi?" diye araya girdi Philippe kendinden emin bir şekilde. "Ona kendi arseniğini içirirdim. Onun garajında bulduklarını. Sonra da can çekişirken hop, giyotine!"

"Bu söylediklerinizi çok korkunç," diye haykırdı Louise.

"Peki onun miras uğruna insanları zehirlemiş olması korkunç değil miydi yani?"

"Kadın beraat etti! Hem..."

"Yüce Tanrı aşkına! Sen katiller hakkında ne bilirsin ki kızcağızım?"

Kimse ondan neden böyle söylediğini açıklamasını istemedi. Tartışmanın bir gereği yoktu. Dedemle aynı fikirde olmayan herkes, erkek de olsa, kadın da, sersemin tekiydi. Dedem başını iki yana sallayıp gözlerini devirdi. Louise pes etti. Tek başına cengâverlik edemeyeceğini bilmesi gerekirdi. Delaunay ailesinde topluca avlanılırdı ve herkes aynı fikirde olmalıydı.

"Umarım sen de somona arsenik koymamışsındır," dedi dedem anneme.

"Sadece birazcık istiridyelere," diye karşılık verdi annem.

İki dakika boyunca güldüler. Sofranın ortası açıldı. Annem ve Maria, iki koldan, büyük bir dikkatle gümüş rengi istiridyelerden oluşan kocaman piramidi getirdiler. On beş el aynı anda uzanarak istiridyelere saldırdı, üzerlerine birazcık yaban sarımsaklı sirke dökerek hop, iki dakikanın içinde hepsi yenip yutuldu. Sanki kim en kısa sürede en fazla yiyecek diye yarış vardı. Sayıları öyle çoktu ki uzun bir süre yığın, sanki hiç el değmemiş gibi görünmeyi sürdürdü. Bense kararımı vermiştim. İstiridyeleri götürecektim. İnsan yığılıp kalmadan kaç tane yiyebilirdi? İki düzine mi, üç mü? Daha mı çok? Saat ona doğru, karnım ağrımış gibi yaparak iki büklüm oldum. Babam benimle evde kalacak, diğerleri ayine gideceklerdi. Biraz daha beyaz şarap içmem gerekiyordu. Birazcık daha. Circuit 24, bu kadarcık riske girmeye değerdi.

"Bana bu seferkinin tadı bir tuhaf geldi," dedi Philippe, istiridyesini kuşkuyla inceleyerek.

"Nesi var?" diye haykırdı annem endişeyle.

"Biraz arsenik kokuyor. Hafif acı ve nahoş," dedi dedem kendinden hoşnut.

"Çok şapşalsın," dedi annem rahatlayarak.

"Dikkat et Paul, az önce arsenikle dolu bir istiridye yedin," diye atıldı Maurice.

"Benim o bakımdan hiç kaygım yok. Miras bırakacak fazla bir şeyim yok çünkü. Louise, sen kocana karşı dikkatli ol. Aklına koyarsa ıskalamaz."

Kahkahalarla uğultuların arasında kaybolan kapı zilini ilk duyan ben oldum.

"Baba, kapı çaldı galiba."

"Ben bir şey duymadım."

Sessizlik sağlandı. Kapı zili çınladı. Uzun uzun.

"Michel, git aç. Bu saatte kim olabilir hiç anlamadım."

"Bekçidir herhalde," dedi annem ben sofradan kalkarken.

Kapıyı açtım. Donup kaldım. Karşımda duran üniformalı dört jandarma beni süzüyorlardı. Babam yanıma geldi. Elini omzuma koydu.

"Ne istemiştiniz beyler?"

"Bay Paul Marini mi?" diye sordu adamlardan yaşça en büyük olanı.

"Benim."

"Biz Franck Marini'yi arıyoruz."

"Franck'ı mı? Burada değil o. Cezayir'de. Askerlik görevini yapıyor."

"Hayır beyefendi. Oğlunuz kaçtı."

"Ne?"

Annem de yanımıza geldi.

"Neler oluyor?"

"Bilmiyorum. Franck'ın kaçtığını söylüyorlar."

"Olmaz öyle şey!"

Jandarma, çantasından bir tomar kâğıt çıkardı ve ilk sayfayı her bir sözcüğün üstüne bastırarak okudu:

"Cezayir'deki ZNA silahlı kuvvetlerinin daimî mahkemesinden askerî yargıç Bay Hontaa tarafından gönderilmiş bir istinabe müzekkeresi doğrultusunda hareket ediyoruz..."

ZNA'yı okurken, ne anlama geldiğini bilmiyormuş gibi sesi titredi. Babamın parmaklarının omzuma gömüldüğünü hissedi-

yordum. Jandarma, soran gözlerle yanında duran adama baktı ve onun beklentiyle dudak bükmesi üzerine okumayı sürdürdü:

"25 Mayıs 1940 Paris XIV. Bölge doğumlu Franck Philippe Marini hakkında bir tutuklama kararı ve ikametgâh adresini arama izni çıkarılmıştır."

Peşinde üç meslektaşıyla birlikte ileri doğru atıldı. Annem onların arkalarından kapıyı hızla kapattı. Sofradakiler açıklama bekliyorlardı. Herkesin birbirine sorduğu sorular iç içe geçmişti. Kimin kime ne yanıt verdiği anlaşılmıyordu. Kapı girişiyle koridor arasında gidip geliyorduk. Delaunay Dede, bakanlıkta bağlantıları olduğundan söz etti. Bu yorum jandarmaların başının hoşuna gitmemişti. Bunu raporuna not edecekti. Hepimizi salonda topladılar. Jandarmalardan biri bize göz kulak olmak üzere kapının önüne dikildi. Diğerleriyse babamla birlikte evi aramaya koyuldular. Hepimiz ayakta durmuş, hiç konuşmadan birbirimize bakıyorduk. Annem, Maurice'in kulağına bir şey fısıldadı. Aramızda alçak sesle konuşmaya başladık. On dakika sonra, jandarmalardan biri kapı aralığında belirdi. Arkadaşından salonda bulunanların kimliklerini almasını istedi ve Maurice'e de kendisiyle birlikte gelmesini söyledi.

"Neden ben? Onunla hiçbir ilgim yok ki benim."

"Lütfen!"

Gözden kayboldular. Duvarın arkasından işittiğimiz ne olduğu anlaşılmaz seslere kulak verdik. Maurice geri geldi. Louise'le birlikte Franck'ın odasında kaldıklarından jandarmalar, odadaki eşyalardan hangilerinin onlara ait olduğunu öğrenmeyi istemişlerdi. Babam, arama işini bitirmiş olan jandarmalarla birlikte göründü. Adamlar odadan dosyalar, defterler, kitaplar, dergiler ve bir ajanda almışlar ve hepsini kırmızı mühür ve resmî damgayla kapatılmış plastik poşetlere koymuşlardı. Babama, el koyma tutanağını imzalattılar. Jandarmaların başı, babama 27 Aralık günü öğleden sonra saat üçte ifade vermek üzere Reuilly jandarma kışlasına gelmeleri için bir çağrı belgesi verdiler.

"Ne hakkında ifade verecekmişiz?" diye sordu annem.

"Oğlunuz hakkında, hanımefendi."

"Orası kolay: Cezayir'e gittiğinden beri ondan hiç haber almadım, almak da istemiyorum."

Jandarmaların başı rahatsız olmuştu. Adamlarından biriyle alçak sesle konuştu ve bu adam başıyla evet dedi.

"İsterseniz ifadenizi şimdi de alabilirim."

Mutfağa geçtiler. Üzeri iyice dolu masanın üstünde biraz yer açtılar. Babam onlara içecek bir şey teklif etti. Birer kahve istediler, yanında yiyecek bir şey istemediler. Bize anlattıklarına göre jandarmalardan sarışın olanı onların söylediklerini eliyle not almış. Annemle babam hiçbir bilgi edinememişler. Jandarmalar bu dava hakkında fazla bilgiye sahip değillermiş.

"Cezayir'deki bir yargıç davayı açmış. Onunla iletişime geçmeniz gerek. Bu dosyada bir sorun var. Diğer kaçaklar için geri götürülme emri çıkarırlar. Tutuklama emri, daha ciddi bir durum olduğunu gösterir. Eğer sizinle iletişim kuracak olursa oğlunuza yetkililere teslim olmasının kendi yararına olacağını söyleyin. Zaten hepsini yakalarız. Er ya da geç."

Öyle çabuk çıkıp gittiler ki sersemlemiş bir halde koltuğuna çöken dedem, kötü bir düş görüp görmediğini sordu. Louise, onun yanına oturarak eline hafifçe vurdu. Maurice, "Buna inanamıyorum!" deyip duruyordu. Maria'nın araya girerek şen şakrak bir sesle tatlı servisine başlayıp başlamayacağını sorması bir hataydı. Annem onu azarladı. Silahlı kuvvetler daimî mahkemesi, istinabe müzekkeresi ve tutuklama kararının ne anlama geldiğini tam olarak bilmeyen biz çocuklar da dâhil olmak üzere hepimiz şaşkınlık içindeydik. Büyüklerimizin kaygısı ve kasveti, bizim endişelerimizi de büyütüyordu. İçgüdüsel olarak bunun, bizden gizledikleri savaşla ilgili büyük bir tehlike, bütün aileyi sarsacak bir felaket olduğunu bilebiliyorduk. Bir Noel yemeğinin orta yerinde dört tane jandarmanın eve girmesi başka hiçbir şeye benzemiyordu. Vincennes'deki bistroda Franck'la vedalaşmamız gözümün önüne geliyordu. Neden kaçmış

olduğunu anlayamıyorduk. Bu haberi Cécile'e nasıl verebileceğimi düşündüm. Maurice masanın başına oturdu.

"Çocuklar, ayini kaçırmayı istemiyorsak acele etmemiz gerekecek."

Annem, babamın yanına sokulup ona bağırdı:

"Görüyorsun ya, sana söylemiştim. Haklı çıktım."

"Neden söz ediyorsun sen?"

"Hepsi senin suçun!"

"Benim suçum değil! Senin de değil! Onun da değil! Hepsi bu lanet savaşın suçu!"

"Hepsi senin o boktan partin ve onun kafasına soktuğun çürümüş fikirler yüzünden. Tepki vermiş olsaydın, işler bu hale gelmezdi."

"Sayıklıyorsun sen! Seni böyle konuşmaktan men ederim!"

"Beni hiçbir şeyden men edemezsin sen! Bunun sorumlusu sensin!"

Babamın tepki vermesini, sesini yükseltmesini, patlamasını bekliyorduk. Gözlerinde anlamayan bakışlarla olduğu yerde kaldı, derken bakışı bulanıklaştı. Düşüncelere dalmış bir halde içini çekti, başını önüne eğdi, arkasını döndü, dolabı açıp paltosunu aldı ve kapıyı arkasından sessizce kapatarak dışarı çıktı.

"Abartıyorsun Hélène," dedi dedem. "Onun bir suçu yok. Git arkasından da konuş onunla."

"Asla!"

"Sözlerine dikkat et. Seni biraz gergin görüyorum. Bir tatile çıkmanız gerek."

"Baba, bu..."

"Yeter! Kendini topla biraz. Haydi, hazırlanalım. Yeterince yemek yedik zaten."

Artık bayram yemeğine devam etmek söz konusu değildi. Sessizce giyindiler.

"Michel, sen ne bekliyorsun?"

"Anne, midem bulanıyor."

"İstiridyelerden," dedi annem, "ona dokunuyor."

"Çok fazla da beyaz şarap içti," dedi Louise.

"Bu yaşta şarap ha? Daha neler göreceğiz bakalım."

"Maurice, ona beyaz şarabı sen mi verdin?"

"Büyüdü artık. Yalnızca bir bardak içti."

"İki," diye düzelttim.

"İnanılır gibi değil," dedi Louise. "Çocuğa şarap verilir mi hiç? Düşünmeden hareket ediyorsun."

"Git, yat," dedi annem. "Ben sana karbonat getireyim."

Kanepeye uzandım. Juliette yanıma geldi. Bana moral vermek istediğini sandım. Yüzünde zevk dolu bir gülümsemeyle kulağıma fısıldadı:

"Zehirlendin, öleceksin."

Çıkıp gittiler. Yüzlerinden bir doğumu kutlama ayinine değil de bir cenaze törenine gittikleri sanılabilirdi. On dakika bekledim. Önümde bir buçuk saat zaman vardı. Giyindim. Kapıyı dikkatle açtım. Apartman sessizdi. Kapıcıların dikkatini çekmemek için merdivenleri karanlıkta indim. Dışarıda kutup soğuğu vardı. Rüzgâr yerden kaldırdığı karları havada döndürüyor, yoldan geçen tek tük insanlar, yakalarını kaldırmış aceleyle koşturuyorlardı.

Her yerde babamı aradım. Sokaklar bomboştu. Gay-Lussac Sokağı'ndan Lüksemburg Bahçesi'ne çıktım. Bütün lokanta ve kahveler kapalıydı. Soufflot Sokağı ıssızdı ve Panthéon Meydanı'nı buz gibi rüzgârlar süpürüyordu. Sonunda onu Fossés-Saint-Jacques sokağındaki küçük kafesinde buldum. Noel gecesi açık olan tek yer burasıydı. Kafaları çekip gülüşerek kâğıt oynayan kâfirlerin mekânıydı burası. Babam oynanan oyunu dikkatle izliyordu. Yanına oturdum. Beni görünce biraz şaşırdı ve kolunu omzuma attı.

"Bira içmek ister misin?"

"Hayır, teşekkürler."

"Bir kola iç."

Patrona seslendi:

"Jeannot, bize iki kola lütfen."

"Zencefilli gazozu tercih ederim."

Adamlar babama oyun oynamasını önerdiler. Babam daveti geri çevirdi.

"Sağ olun çocuklar. Biz seyredelim, daha iyi."

Bardağını bitirip bana doğru eğildi ve sordu:

"Gittiler mi?"

Başımla evet dedim. Babam ayağa kalktı ve hesabı ödedi.

"Haydi, eve gidelim."

Yeniden soğuğa çıktık. Beni paltosunun içine aldı.

"Baksana baba, belki de ayine gidip Franck için bir mum yakmanın tam sırasıdır."

"Biliyor musun Michel? Eğer Tanrı o kadar büyükse ve her şeyi görüyorsa, ne yapacağına karar vermek için bizim ondan bir şey istememize de ihtiyacı yok demektir ama istiyorsan gidelim."

Kiliseye gitmekten vazgeçtiğim için kendime uzun zaman kızdım. Bundan sonra olanlar düşünülünce, bir mum yakmak hiç de fazla bir şey gibi görünmüyor. Dünyada bu kadar çok mum ya da kandil yakan bu kadar çok insan bulunduğuna göre bunun bir işe yarayacak olduğuna ve kıpraşan alevlerin çokluğu içinde zaman zaman bir tanesinin onun dikkatini çekeceğine inanmak gerekir ya da belki bütün bu ışıkları sırf insani gecemizde kendi içimizi rahatlatmak için yakıyoruzdur. Ama insanlığın en başından beri yakılmış olan milyarlar ve milyarlarca ışığı, duayı, yakarışı düşünecek olursak, Tanrı varsa bile bizden hiçbir şey beklemiyor diyebiliriz.

Ocak-Aralık 1962

1

Aşılması mümkün olmayan kimi zorunluluklar vardır, gerçekle yüzleşmek, doğruyu söylemek ya da hatalarını kabullenmek gibi. Kaçınırız, çevresinden dolanır, başka şeylere geçeriz ve Cizvit ahlakını benimseriz: Gerçeği gizlemek yalan söylemek sayılmaz. Cécile tatilden döndüğünde ona hiçbir şey söylemedim.

"Nasıl geçti?"

"Aileyle bayram kutlamak gibi."

Birbirimize mutluluk dolu bir yeni yıl diledik.

"En büyük dileğin nedir Michel?" diye sordu bana Strasbourg'dan getirdiği kuglof kekini keserken.

"Circuit 24 dışında, senin fotoğrafını çekmek olabilir."

"Bir yığın çektin zaten, çok da kötü çıkmadılar."

"Senin fotoğraflarını banyonda çekmek isterdim."

"Şaka mı bu?"

"Sanatsal olurdu."

"Daha orijinal bir fikir bulamadın mı?"

"Demek artık gülmek de yasak. Peki ya senin en büyük dileğin nedir?"

"Ben hiçbir şey istemiyorum. Dilekler üzücü oluyor, hem de imkânsız. Ben düş kurmak niyetinde değilim."

"Pierre'i düşünebilirsin, savaşın sona ermesini ve onun eve dönmesini dileyebilirsin."

"Pierre'i düşünüyorum zaten, savaş sona erecek ve o da eve dönecek."

"Peki ya tezin?"

"Gecikmeli olarak bitecek ve kabul edilecek. Sen yanıt vermedin."

Ona jandarmaların gelişinden söz etmeye çekiniyordum. Birlikte varsayımlar geliştirip saçma sapan açıklamalar uyduracaktık. Aynı dilekte bulunacaktık. Onu iyi tanıyordum. En kayıtsız tavrını takınarak bana artık onun umurunda bile olmadığını, bunun kendi meselesi olamayacağını söyleyecekti.

"Gerçekten istediğim tek şey, şu kugloftan bir dilim daha yemek."

Beni evine sıcak çikolata içmeye çağırmış ama çikolata almayı unutmuştu. Sütlü kahve yapmıştı. Kuglofu bitirdik.

"Amcamın lokantası var. On beş gündür neler yedim anlatamam. Şişmanlamış mıyım sence?"

"Madem bir şey söylemeyebiliyoruz, buna da yanıt vermemeyi tercih ederim. Tekrar koşmaya başlamamız gerekecek."

Ona ne diye Franck'tan söz edecektim sanki? Bir yılı aşkın zamandır bu konudan kaçınıp duruyordu. Hem zaten ne diyecektim? Hiçbir şey bilmiyorduk ki. Maurice'in tanıdıkları vardı ama hiçbir işe yaramamışlardı. "Asker kaçağı" ve "askerî yargıç" sözcüklerini söylediği anda karşısında görünmez ve aşılması mümkün olmayan bir duvar beliriyordu. Bağlantıları ona kendisini arayacaklarına dair söz veriyorlardı. Telefonun başında saatlerce bekliyorduk ama arayan soran olmuyordu. Gelen aramalar da beklediklerimiz değildi. Maurice hattı meşgul etmemek için telefonu, arayan herkesin suratına kapatıyordu neredeyse. Cihazın her zaman serbest kalabilmesi için hepimizi örgütlemişti. Onu arayabilmeleri olasılığına karşı, bizim telefonu hiç kullanmamamız gerekiyordu. Kendisi onları aradığındaysa kimseyi bulamıyor ve boş yere mesajlar bırakmakla yetiniyordu. Delauney Dede, çok geç olmadan dizginleri ele almaya karar verdi ancak onun yüksek yerlerde bulunan tanıdıklarının hepsi artık emekli olmuşlardı. Kimse onu hatırlamıyordu. De Gaulle, bütün bakanlıklarda temizliğe girişmiş, her yere kendi adamlarını yerleştirmişti.

Biz hiçbir haber alamadan tatil bitmişti. Maurice, Louise ve kuzenler Cezayir'e geri döndüler. Maurice iyimser görünüyordu. Orada

bağlantıları daha çoktu, mutlaka çok geçmeden bilgi edinebilecekti. Ancak Cezayir'deki arkadaşları da buradakilerden farklı çıkmadı, kadercilikle omuzlarını kaldırarak ona bu işin peşini bırakmasını önermişler. Cezayir mahkemesine başvurduğundaysa onu bürodan büroya gönderip durmuşlar. Valilikte servis şefi olarak çalışan ve kardeşi gibi gördüğü Fernand bile ondan kaçar görünmüş. "Bırak peşini be Maurice," demiş sonunda çaresizce, "karışma bu işe."

İki sözcük trajediyi özetlemeye yetiyordu: askerî mahkeme. Her şey gizliydi. Tıpkı büyük bir tehlike ya da utanç verici bir hastalık gibi bu konudan ancak alçak sesle söz edilebiliyordu. Kimse duymamalıydı. Yoksa başımıza olmadık işler açılabilirdi. Maurice eve telefon açtığında babam koşuyor, annem ahizeyi eline alıyor ve üçü bir arada tartışıyorlardı. Silahlı kuvvetler daimî mahkemesinin soruşturma yargıcı onu görmeyi reddetmişti. Maurice, güneşin altında beklediği halde, El-Biar kışlasının kapısından içeri giremişti. Bir paraşütçü ona boşuna zaman harcadığını, bir daha gelmesine hiç gerek olmadığını söylemişti. Bir ay boyunca bütün yaşamımız, bu gece aramalarının çevresinde şekilleniyordu. Babam Maurice hakkında ne derse desin, bilgi toplayabilmek uğruna hiçbir çabadan kaçınmamıştı. Bir çözüm yolu bulmuştu. Annem buna şiddetle karşı çıktı. Maurice, Bab el Oued şehrinde, Massu, Bigeard ve genelkurmayın yarısının sıkça uğradıkları bir otel işleten "iyi bir insan" tanıyordu. Babamın bütün buyruklarına karşın annem, ağabeyinin bu kadından yardım istemesini reddediyordu. Ona boyun eğdirebilmek için Philippe'in meseleye el atması gerekti:

"Bu huysuzluklarınla herkesin canını sıkıyorsun Hélène! Bırak da Maurice bu işi halletsin. Erkek işi bu!"

"Bu bizim son şansımız," diye açıkladı Maurice onu ikna edebilmek için. "Bu kadının Cezayir'de tanımadığı yoktur."

Igor, Werner, Pavel ya da Gregorios içinden çıkılmaz durumlarla karşı karşıya kalmışlar, en zorlu sınavlardan hiç telaşa kapılmadan geçmişlerdi. Kulübün kapısından içeri girdiğimde Tomasz, Koca

Kulak'la gevezelik ediyordu. Yüzümden, halimden, tavrımdan başımızdaki dertleri tahmin edeceklerinden emindim. Oysa hiç kimse bir şeyden kuşkulanmadan en kötü işkencelerin içinden geçip gidebiliyoruz. Oturup oynanmakta olan oyunu izledim. İçlerinden birinin, "Neyin var Michel?" diye sormasını bekliyordum.

Kimse bir şey fark etmedi. İçimde sırrımla birlikte oturdum. Hiçbiriyle konuşamayacak olduktan sonra bunca arkadaşa sahip olmanın ne yararı vardı? Igor'u sorgulamaya kararlıydım. O beni anlayabilir, ne yapılacağını bilirdi. Pazar günleri Koca Kulak'ın orada olmayacağını biliyordum. Balto'ya girdiğimde, Madeleine ve Imré'nin çevresinde birbirine yapışmış bir kalabalık radyoyu dinliyordu. Albert heyecanla bir istasyondan diğerine geçip duruyordu.

"Neler oluyor?"

"Haberin yok mu?" diye atıldı Imré.

"Neden?"

"Sartre'a saldırdılar. Ölmüş olabilir!" diye haykırdı Jacky.

7 Ocak 1962 günü, Bonaparte Sokağı 42 numaralı apartmanın dördüncü katında Jean-Paul Sartre'ın 1946'dan beri annesiyle birlikte oturduğu küçük daire Gizli Ordu Örgütü'nün bombalı bir saldırısıyla harap edilmişti. Bir yıl önce de yine böyle bir saldırı evde hasara neden olmuştu. Ancak bu sefer daire tamamen yıkılmış, Sartre'ın piyanosu havaya uçmuş, el yazmaları kül olmuştu.

Marcusot Baba'nın Auvergneli tanıdıklarına ettiği telefonlar sayesinde Sartre, hemen ertesi gün Balto'ya iki adım mesafede, Raspail Bulvarı'nın 222 numaralı modern apartmanın onuncu katında, kiralık bir stüdyo daire bulabilmişti. Yeni bir saldırı korkusuyla, buraya son derecede gizlilik içinde taşındı. Yeni komşuları olarak karşılarında onu görmeleri kiracıların ödlerini patlatmış ve içlerinden on tane kadarı aralarında bir dilekçe imzalamışlardı fakat apartman yönetimi bu kâğıdı çöpe attı. Sartre, Balto'ya da mahallenin öteki bistrolarına da daha sık uğrar oldu. Restoranın salonunda, kulübün kapısına yakın masası hep hazır tutuluyordu. Sabahlarını burada yazarak geçiriyor ve daha gelir gelmez ona bir

kremalı kahve getirip her el edişinde bunu tazeleyen Jacky dışında kimse onu rahatsız etmeye cesaret edemiyordu. Garson bazen de onun yanına oturuyor, sohbet ediyorlardı. Ne hakkında konuşuyor olabileceklerini herkes merak ediyordu. Jacky'nin bildiği tek sohbet konusu Stade de Reims futbol takımıydı. Biz de bundan Jean-Paul Sartre'ın da futboldan hoşlandığı sonucunu çıkarmıştık. Bir gün, Jacky'ye bu konuyu sorduk:

"Birbirinize ne anlatıyorsunuz siz?"

"Ne hakkında mı konuşuyoruz?"

"Bir saattir konuşuyorsunuz. Sana neler anlattı? O da futbolla ilgileniyor mu?"

"Ah, çok karmaşık bir insan o. Bana hep işimle ilgili sorular sorar."

"İşinle mi ilgili?"

"Evet ya. Söylediğine göre ben diğer kafe garsonlarından farklı olarak kafe garsonu rolü oynamıyormuşum. Onun çok ilgisini çekiyorum. Benim samimi olduğumu, numara yapmadığımı, yaptığım işle değil, gerçekte kim olduğumla ilgilendiğini söylüyor. Anlaşılan tanıdığı bütün kafe garsonları içinde bir tek ben içinde bulunduğum durumu oynayarak onu gerçekleştirmek yerine, özünde gerçekten kafe garsonu olabiliyormuşum ve bu da onun çok hoşuna gidiyormuş. Bu adamcağızın gerçekten de bol zamanı var, değil mi ama? Ne alırsınız?"

Kimi zamanlar Sartre, bütün öğleden sonrayı lokantanın salonunda çalışarak geçiriyor ve kulübün kapısından içeri hiç girmiyordu. Igor, Leonid ve Gregorios, ona karşı büyük bir hayranlık beslerlerken, Imré, Vladimir, Tomasz, Piyotr ya da Pavel de Stalin komünizmini savunduğu, Budapeşte'deki olaylar konusunda çift taraflı sözler ettiği ve Kravçenko davası sırasında da bütün antikomünistlerin köpek olduğunu söylediği için ondan nefret ediyorlardı. Onun önünden yüzüne bile bakmadan geçip gidiyor, ona hiç selam vermiyorlardı. Sartre'ın da onlara hiç baktığı yoktu zaten. Bense onu her gördüğümde başımla selamlıyordum. O da başını hafifçe

sallayarak karşılık veriyordu. Bir keresinde ateşi yoktu. Onun için gidip almayı teklif ettim.

"Çok sevinirim."

Ona bir kutu kibrit getirdim.

"Çok teşekkür ederim."

Bana gülümsedi. Ona ortak bir yanımız bulunduğunu söyleyerek, benim de kendisi gibi Henri-IV lisesi öğrencisi olduğumdan söz etmeye cesaret edemedim. Ona daha değişik bir şeyler söylemek istiyordum. Ne diyeceğimi bilemedim. İnsan Jean-Paul Sartre'ın karşısında nasıl zekice bir laf edebilirdi?

"Dünkü maçı gördünüz mü? Racing yine Stade de Reims'i ezdi geçti. İşler artık eskisi gibi değil."

Yuvarlak gözlerini yüzüme dikti. Hiçbir şey söylemeden sigarasını yaktı ve çalışmasına gömülüp yazmaya devam etti. Ben de bundan çam devirmiş olduğumu, onun da aslında Reims taraftarı olduğu sonucunu çıkardım. Başka bir seferindeyse, yere düşmüş bir sayfasını kaldırdım. Madenî sesiyle bana şöyle dedi:

"Teşekkür ederim delikanlı."

"Biliyor musunuz? Henri-IV lisesine gidiyorum ben."

"Orada çok eğlenirdik. Bende güzel anılar bırakmıştır."

Bu konuşmadan çok gurur duydum. Onu Cécile'e de anlattım. Onun da Sartre'ı görmek için gelmesini istedim. Kulüple tanışması o kadar kötü geçmişti ki bir daha oraya adım atmak bile istemiyordu.

Büyük yazarlar, kadınların erkeklerden üstün olduklarını fark etmiş ve onlara içgüdüsel bir psikolojik egemenlik vermişlerdir. Kulüpte hiç kimse tavırlarımda bir değişiklik sezmemişti. Oysa Cécile, sonunda davranışlarımın alışılmışın dışında olduğunun farkına vardı. Lüksemburg Bahçesi'ndeki turumuzu tamamlamış, Medici Çeşmesi'nin önünde dinleniyorduk.

"Neyin var senin Michel?"

"Biraz soluksuz kaldım."

"Yüzünde bir tuhaflık var."

"Sahi mi?"

"Bir derdin mi var?"

"Hayır."

"Okulla mı ilgili?"

Üsteledi. Büyük yazarlar, kadınların üsteldiklerini iyi gözlemlemişlerdir. Kahraman itiraf edip de onlar muratlarına erinceye dek üstelerler. Bu da bir patlamaya yol açar. Yeterince kitap okumuş olduğumdan, hiç itiraf etmemeye kararlıydım. Isabel Archer, Jane Eyre ya da Marguerite Gautier'yi iyice didikledikten sonra kadınların, erkeklerin hiç karşı koyamayacakları kimi silahlardan yararlanabileceklerini iyi biliyordum.

"Bana yalan söylemeye hakkın yok kardeşim."

"Yalan söylemiyorum."

"Eğer önemli bir şey olsa bana söyler miydin?"

"Yeter Cécile. Haydi, bir tur daha koşalım."

Küçük adımlarla yeniden koşmaya koyulduk. Bakışlarından bana inanmadığını anlayabiliyordum. Büyük yazarlar kahramanlarının sorununu çoğu zaman kurtarıcı bir kaçışla çözerler ama okuduğum hiçbir kitapta iki başkahramanın birlikte koşarak uzaklaştıklarına tanık olmuş değildim.

"Sen ne dersen de. Halinde bir tuhaflık var."

Cécile'e hiçbir şey söylemedim. Igor'a da hiçbir şey söylemedim. Her akşam bir yanıt alabilmeyi umuyordum. Telefonun zili çaldığında hepimiz koşuyorduk. Maurice'in girişimleri yine sonuçsuz kalmıştı. Otelci arkadaşının tanıdıkları bin dereden su getiriyorlardı. Yine de kadın bilgi edinmek için uğraşmaya devam edecekti. Franck'ın neden kaçmış olduğunu ve başına neler geldiğini bize söyleyebilecek durumda olan kimse yok gibiydi.

2

"Bir Sturmovik 2 uçağına binmemiş hiç kimse, havada bir ütü uçurmanın ne kadar zevkli bir duygu olduğunu asla bilemez," diye anlatıyordu bana Leonid. "Hele o Messerschmitt 109'un ağırlığı neredeyse iki ton daha azdır, saatte iki yüz kilometre daha hızlı uçar ve kıçına bir mıknatıs gibi yapışır. Terlemeye bir başladın mı, taşakların arka panelle bir olur. Kurşunların kulağının dibinde vızıldadığını, uçağın gövdesini delik deşik ettiğini duyarsın, tetikçin kanlar içinde yere serilir, kumanda kolun çalışmaz olur. Ne yapacağını bilemezsin. Sana bu işin içinden nasıl çıkabileceğini söyleyecek kimse yoktur çünkü daha önce kimse böyle bir durumdan sağ çıkamamıştır. Tek tanrın paraşütündür. İster inan, ister inanma ama ben bir an için bile olsa yenildiğimi düşünmedim. İki defa yere inmeyi başardım, bir keresinde çakıldım. Yedi kere yaralandım. Şans yıldızıma hep güvendim. İki üç kere yandım. Başlarda arka tarafta makineli tüfek tutan bir tetikçimiz olmazdı. Sonraları, İlyuşin bize uzun bir camlı bölme içinde tetikçi sağladığında işler daha da beter oldu. Çinko, paten takmış bir bacaksız kadar oynaktı. 37'lik toplarımız da geri çekilince vuruşlarımızın hiçbir kesinliği kalmamıştı. Bizim Stalin Babacık öfke uyandırmayı iyi bilirdi. Bunun ne anlama geldiğini iyi anlıyorlardı. Gece gündüz çalıştılar. Zırhlı iskeletleri ve yeni motorları olan çift kişilik uçaklara geçtik. 1942'nin sonlarından itibaren, 20'lik topları olan düzgün İlyuşalarımız olmaya başladı ve böylece biz de hasar verebilir olduk. Bombalarımız, bin metrekarelik alanda ne var ne

yoksa silip süpürüyordu. Onların tanklarını, stukalarını oyuncak gibi havaya uçuruyorduk. Savaşın kaderi Ural Dağları'nda değişti."

"Stalin'i gerçekten tanıdın mı?"

"Beni ona Prohorovka Muharebesi sırasında takdim ettiler. Uçağım düşürüldüğünde omzumdan yaralanmıştım. Beni cesaretimden dolayı kutladı, kendi icat ettiği Kutuzov madalyasından takarak beni kahraman ilan etti. Başkaları ondan korkuyordu ama ben hiç çekinmedim. O da bunu sezdi ve bu durum hoşuna gitti. Onunla arkadaşımmış, herhangi biriymiş gibi konuşuyordum. Bana dedi ki: 'Leonid Mihailoviç, duyduğuma göre senin kadar çok fıkra bilen başka kimse yokmuş.' Bunu nereden öğrendiğini bilmiyorum. Kendisine birkaç fıkra anlatmamı istedi. Ben de her akşam arkadaşlarıma anlattıklarımdan ona da anlatmaya başladım. Bademciklerini göstere göstere gülüyordu. Güldüğü fazla sık görülmezdi. Kurmayları da onunla birlikte gülüyorlardı. Zaferi kutlamak için bol bol içtik. Mutluyduk. Savaşı da kazanacağımızı biliyorduk. Bana kendiyle ilgili fıkralardan da bilip bilmediğimi sordu. Adamları gülmeyi kestiler. Nasıl yanıt vermeliydim? Komutanım tir tir titriyordu. Evet dersem hemen oracıkta kurşuna dizilme ya da kim bilir nerelere sürülme tehlikesiyle karşı karşıyaydım. Hayır dersem de bana inanmayacaktı. Hiç bozuntuya vermeden, ona o fıkralardan sadece bir tanesini bildiğimi söyledim. Benden anlatmamı istedi. Böylece arkadaş olduk."

"Neydi o fıkra? Hayır, Leonid, sakın bana güneşin gün boyunca yükselip sonra Batı'ya kaçtığı fıkra olduğunu söyleme."

"Evet ya! Buna bayıldı ve bana defalarca anlattırdı. Her defasında aynı tepkiyi veriyordu. Kurmayları dehşet içinde kalmışlardı. Onunsa gülmekten gözünden yaşlar geliyordu. Fıkrayı benimle birlikte yineliyor, yeni ayrıntılar ekleyip kendi anlatıyordu. Gülmekten boğulacaktı neredeyse. Bir keresinde bir general bu küstahlık karşısında şoka uğradığını ve bunu hiç komik bulmadığını söyledi. Ona karşılık olarak kahramanların bazı küçük ayrıcalıklarının bulunduğu ve onlara istisna yapılabileceği yanıtını verdi. Tilki gibi

kurnaz olduğu ve sonsuz bir sabrı bulunduğu söylenirdi. Bir gün bana bu fıkrayı kimden duyduğumu sordu. Ben de çarpışma sırasında ölmüş olan bir teğmen arkadaşımdan duyduğumu söyledim. Bana inanmadığını fark ettim. Ama bana kızmadı. Onun sayesinde albay yapıldım ve Sovyetler Birliği Altın Kahramanlık Yıldızı'nı kazandım. Bana kıyak olsun diye verilmiş bir madalya değildi bu, üç tane Messerschmitt 109 ile bir tane de şu sıçtığımın stukalarından bir Junkers 87'yi uçuş sırasında borda bordaya saldırarak düşürdüğüm bir hava çarpışması dolayısıyla verdiler. Sovyet hava kuvvetlerinde epeyce sık görülürdü bu saldırılar. Yüzlercesi yaşanmıştı. Yurdumuz için çarpıştığımızdan ölmekten de korkmuyorduk. Japonların kamikazeleri yeni bir icat değildir. Paraşütüm açılmıştı. Bir Rus askerinin elde edebileceği en yüksek onurdur bu. Ben de onu iki defa kazanmak gibi sonsuz bir kıvanca sahip oldum. İkinci seferi, Berlin çarpışmasından sonraydı. Ondan pek gurur duymuyorum."

Babam savaştan hiç söz etmezdi. Kırk ayını esir kampında geçirmiş, sıkıntıdan ölmüştü. Leonid Krivoşen bana savaş anılarını anlattığı zaman aksiyon filmi izler gibi oluyordum. Yirmi yıl geriye yolculuk ediyorduk. Perm'deki askerî hava kolejinden pilot brövesi almış, hava muhafaza savaş birliğine asteğmen olarak katılmış, toplam iki yüz yetmiş sekiz görevde bulunmuş, altmış beşi bireysel, yirmi altısı ortak olmak üzere resmî onaylı doksan bir zafer kazanmış, doksan altı tank, yüz elli bir uçaksavar ve on yedi lokomotifi havaya uçurmuş, yirmi beş tane savaş madalyası ve unvan sahibi olmuştu. Bu kadar hızlı ilerlemiş olmasını hem cesaretine hem de Sovyet birliklerinin katledilmesiyle birlikte çatışmalar sonucunda terfi edebilmek üzere hayatta kalan tek kişi olmasına borçluydu.

Başlarda ona inanmakta güçlük çektim. Gözlerinin çevresindeki torbalara ve yorgun bakışlarına karşın Franck'tan çok da fazla büyük gibi görünmüyordu. Bembeyaz teni, karmakarışık, dalgalı sarı saçları ve tüysüz yanaklarıyla bir Rus havacısından çok genç İngiliz aristokratlarını andırıyordu. Ben onun ancak otuz yaşında olduğunu düşünürken aslında ellisine yaklaşıyordu. Igor ona büyük

değer verirdi ve bana söylediklerinin gerçekliğini doğruladı. İki düşman uçağını düşürdükten sonra bir Henschel 129 tarafından yere indirilmiş olduğu Kursk Muharebesi'nden ya da o korkunç Polonya Seferi'nden söz açtığı anda diğerleri üstüne atlıyorlardı. En sert çıkansa Vladimir Gorenko oluyordu:

"Kafamızı ütülemeyi kes artık Leonid. Sen kazandın işte. Bir dolu madalyan var. Stalin seni öptü, göğsüne madalya taktı. İlyuşin senin dünyanın en iyi pilotu olduğunu söyledi, Tupolev de seni oğlu gibi görürdü. Adını okullara, sokaklara verdiler. Sovyetler Birliği'nde bir kahramandın sen. Tebrikler yoldaş ama şimdi artık Paris'te götü boklu bir taksi şoföründen başka bir şey değilsin. İçine sıçtığımın savaşıyla kafamızı şişirmeyi bırak artık. Bunları daha fazla dinlemek istemiyoruz!"

Leonid, bu terslemeleri hiç sinirlenmeden sineye çekiyor ve çok geçmeden yeniden başlıyordu.

"Eğer bunlardan söz etmezsem Vladimir, eğer yaşadıklarımızı anlatmazsam, kim bilecek?"

Zaman zaman sanki kötü bir kokudan rahatsız olmuş gibi kesik kesik burnunu çekiyor, onlar da aynı şeyi duyuyorlar mı diye yanındakilerin yüzlerini inceliyordu. Cebinden küçük, opak bir cam şişe çıkarıyor ve bir mendilin üzerine bundan beş damla döküp burun deliklerine götürüyordu. Kendisine sormaya cesaret edemediğim için bu konuyu Igor'a açtım.

"Önemli bir şey değil. Burnuyla ilgili küçük bir sorunu var da. Burnuna ilaç çekmesi gerekiyor."

Yaz kış, yuvarlak yakası sarkık, aynı siyah kaşmir kazağı ve en ihtişamlı zamanında Londra'dan satın aldığı, lime lime olmuş bir Burberry mont giyerdi. Sağ kolunda on yıldan fazla zaman boyunca duvardaki sesli saatten bir saniye bile geri kalmamış olan, çerçevesi altından, kadranı büyüteçli bir Lip Président taşırdı. En değerli malı buydu. Leonid her gün yanında, Madeleine'in onun için sevgiyle hazırlayıp porsiyonlarını çifter çifter tuttuğu, biri jambonlu, diğeri gravyer peynirli iki sandviçi götürürdü. Madeleine

bunları bir kâğıt peçeteye sararak onun yağmurluğunun iç cebine sıkıştırırdı. Birden fazla kez, burada hiç yenmemiş bir sandviç bulup da yemediği için Leonid'i azarladığı olmuştu. Böyle zamanlarda o da özür dilercesine gülümserdi. Karnı acıkmamıştı. Alkol ona yetiyordu. Hiç sarhoş olmaz, yalpalamazdı. Olağanüstü bir içici olarak şöhret edinmişti ve kimi zaman serserinin biri çıkıp da onun dayanıklılığını sınamak istediğinde adamlar tezgâhın altında yığılıp kalmışken o her zamanki kaygısız yürüyüşüyle omuzlarını kaldırarak çıkıp taksisine biner ve yolundan tek santim sapmadan uzaklaşıp giderdi. Bu inanılmaz dayanıklılığı kimse açıklayamıyordu. Açık arayla kulübün en iyi satranç oyuncusu da oydu. Zor bir duruma düşürüldüğü ya da içkiyi fazla kaçırmış olduğu zamanlarda bile işin içinden pat yaparak sıyrılırdı. Bu alandaki ünü dışarıya da yayılmış olduğundan zaman zaman sırf onunla karşı karşıya gelebilmek için kulübün kapısını çalan oyuncular olurdu. Yakınlardaki iki büyük okul olan École Centrale ve teknik üniversiteden gelen öğrenciler onu yenebilmeyi umarlardı. Leonid oyun oynamak için koşul olarak bir şişe Côtes du Rhône şarabı, Tournée Générale birası ya da bir aperitif üzerine bahse girmeyi öne sürerdi. Onunla boy ölçüşmeye kalkanların çoğu rezil olup sallana sallana çıkar giderlerdi. En yakın arkadaşları Igor ve Werner ile günün birinde onun hakkından gelmeye ant içmiş olan Pavel dışında herkes ona meydan okumaktan artık vazgeçmişlerdi. Yenilenler çeşitli alaylarla karşılaşmayı da göze almak zorundaydılar: "Gelişme kaydediyorsun Tibor ama geriye doğru," ya da, "sen küçük bir banliyö satranççısından başka bir şey değilsin Imré," veya hiç mizah duygusu olmayan Gregorios'a, "1'den 10'a kadar skalada sıfırın altındasın," gibi.

Satranç hakaretlerinin en berbatıysa onun üstünlüğüne meydan okumaya kalkışanlara ayırdığı yumuşak krep yaftasıydı. Beni de rakip olarak kabul etmesi için birçok defa girişimde bulundum. Gülümseyerek uzak duruyordu:

"On yıl sonra oynamayı öğrendiğinde tekrar konuşalım. Şimdilik Imré'yle, Vladimir'le alıştırma yap. Onları her defasında yenebildiğin zaman karşıma geçebilirsin."

Saatler boyunca onu inceliyor, hamlelerini not alıyor, ona sorular soruyordum. Leonid bu oyuna tutkuyla bağlıydı ve ne tahtaya ne de taşlara gerek duyuyordu. Oyunu kafasının içinde oynardı. En yararlı olan iki yüz seksen yedi oyunu ezbere bildiğini söylüyor, en iyilerinden birkaç yüz tanesinin daha da başlarını ve sonlarını hatırlıyordu. Bunların sayısını bilmiyor oluşu şaşırtıcıydı çünkü normalde her zaman mutlak bir kesinlikle konuşurdu. Her bir hamleyi aklında tutar, karşılıklı birkaç hamleden oluşan bir diziyi ünlü bir turnuvada oynanmış olan bir benzeriyle karşılaştırır, böyle bir durumda yerinde, binden fazla oyunu ezbere bilen ve onunda karşısında üç oyun oynamak onuruna eriştiği ama hiç yenemediği, büyük üstat Alekin ya da onu her defasında ezip geçmiş olan, şampiyonların şampiyonu Botvinnik olsa ne yapacaklarını tahmin etmeye çalışırdı. Anlattıklarını az çok takip edebiliyordum. Ancak yarısını anlayabiliyordum. Bir gün, yenilmekte olduğumu görünce taşları eline aldı:

"Bunda bir zorluk yok. Dört hamlede mat etmelisin."

Beni yetersizliğimle yüz yüze bıraktı. Taşlar yararsız bir bale yapar gibi hareket ediyorlardı. Pavel ve Virgil yanıma geldiler. Bu defa haksız çıktığı sonucuna varmak üzereydik.

"Dört hamle mi dedi?" diye sordu Virgil.

"Otuz altı tane çözüm yolu yok. Budala değiliz," diye bildirdi Pavel. "Şahın hapı yutmuş."

"Şampiyona git de bir sor bakalım, dört hamlede nasıl kazanırmış," diye önerdi Virgil. "Ben sana söyleyeyim, mümkün değil. Beşte belki ama dörtte olamaz."

"Şimdi oyun oynuyor."

"Bize ne?" diye karşılık verdi Pavel. "Kendini ne sanıyor bu?"

Onu bir öğrenciye karşı oynamakta olduğu bir oyun sırasında rahatsız etmeye cesaret gösterdim. Leonid hamlesini yapıp sarkacın düğmesine basmıştı.

"Söylesene Leonid, yanılmış olmadığından emin misin? Dört hamlede mat mümkün gözükmüyor. Hepimiz aynı fikirdeyiz."

"Birazcık bekleyemez miydin yani? Sana söyledim, bir oyuncuyu asla rahatsız etmeyeceksin. Kulüpte yangın çıkmadığı sürece. Ya da Almanlar saldırmadıkça. Tehlike yok mu? O halde beni rahat bırak!"

Oyunu izledim. Genç rakibinin yüz hatlarının gerginliğine bakılacak olursa içinden çıkılmaz bir duruma düşmüş olmalıydı. Zaman zaman sarkacın iğnesine bir göz atıyor, onun ölümcül XII eşiğine yaklaşmasını izliyordu. Sonunda derin bir iç çekti ve başını sanki fazla ağır geliyormuş gibi iki yana sallayarak şahını devirdi.

"Kutlarım," diye mırıldandı gücenmiş bir sesle.

Leonid'e elini uzattı ve o da bunu parmaklarının ucuyla sıktı.

"Jacky," diye haykırdı Leonid, "bir şişe Côtes getir. Beyefendi ısmarlıyor. Siz de bir kadeh içmek ister miydiniz delikanlı?" diye de ekledi.

"Hayır, teşekkürler."

"Ne zaman isterseniz," dedi Leonid kendine bir kadeh Côtes du Rhône doldururken.

Kadehi bir dikişte bitirdi ve yeniden doldurdu.

Sonra sırtını ovuşturarak vücudunu gerdi ve bizim masaya uğramaya tenezzül etti.

"Şu teknik üniversiteliler de bir tuhaf oluyorlar. Matematikte iyiler ama satrançta berbatlar. Bu seferki neredeyse başaracaktı ama oynarken kıçını sıkıyor. Kaybetmekten ödü patlıyor."

"Bize de bir kadeh ikram edecek misin?" diye sordu Pavel.

"Gelişme gösterdiğin zaman sana da ikram edeceğim. Ama o iş bugünden yarına olmaz."

"Bu defa fena yanıldın!" diye atıldı Virgil masaya yaklaşarak.

"Sizi yumuşak krep sürüsü sizi," dedi Leonid siyahlarla beyazları dört hamle oynatarak. "Mat! Kedim bile sizlerle oynamaya yanaşmaz."

Virgil ve Pavel, fazla üstelemeden sıvıştılar.

"Sana gelince," dedi Leonid, "oyunu bitireceksin ve şu küçük salağın neden bırakıp gittiğini anlayacaksın. Hiç olmazsa o yenileceğini görebildi."

Onun masasının üzerine eğildim ve şahı doğrulttum.

"Avantajlı durumdaymış, öyle değil mi?"

"Çok karmaşık bir şey değil. Belki apaçık değil ama aslında basit. Sana bir ipucu vereyim. Geçen hafta da buna benzer bir seri görmüştük, bir tek bir at eksikti."

Sanki hiyerogliflerin sırrını çözmeye çalışıyormuşum gibi, yirmi dakika satranç tahtasının üzerine kapanıp kaldım.

"Çok naziksin Leonid ama ben bunu başaramayacağım. Tıpkı matematik gibi, satrançtan da hiçbir şey anlamıyorum."

"Kafanın içindeki beyni kullanmaya başladığın gün hayatın kolaylaşacak."

"Benim de tek istediğim bu. Ama nasıl yapacağım?"

"Bunun yanıtını bilsem taksiyi bırakırdım. Ceplerim parayla dolup taşıyor olurdu."

"Hiç gerçekten sarhoş oldun mu?"

Çok uzakta kalmış anıları hatırlarmış gibi düşündü.

"Körkütük sarhoş mu diyorsun? Gençliğimde iki ya da üç kere başımın biraz döndüğünü hissettiğim oldu. Savaş sırasında bolca içtim. Ayakta kaldım."

Madeleine ve Igor, ona günün yemeğinden yedirmek için tuzaklar hazırlıyorlardı. Yemeklere hiç dokunmadan şarap sürahilerini yan yana diziyordu, yenisini istediğinde daha fazla vermeyi reddedense yanmıştı.

"Parasını ödüyorum. Sarhoş da değilim. Olay çıkarmıyorum. Sen de işini yap da içkimi getir."

"Leonid," diyordu Igor, "artık hiçbir şey yemez oldun. Öyle zayıfladın ki tanınmaz hale geldin. Nasıl ayakta durabildiğine şaşıyorum. Yakında araba sürmek için bile halin kalmayacak."

"Ömrümde hiç kaza yapmadım ben."

"Üstüme vazife olmayan işe karışıyorum," diye araya giriyordu Madeleine. "Bir deri bir kemik kaldınız. Yakışıklı adamsınız siz Leonid. Ama böyle giderse hiçbir kadın size bakmak istemeyecek."

"Ben de bir dertten kurtulmuş olurum."

"Bana kalırsa sizin alkol sorununuz var."

"Madeleine, asıl alkol olmadığında sorunlarım var benim. Babamın hep dediği gibi: Eller titremedikçe hayat güzeldir. Devrilmeye başlıyorsan o zaman iş ciddi demektir. Votka yüreğimizi ısıtır. Donmayan tek alkol odur. Size Lenin ile Gorki'nin fıkrasını anlatmış mıydım ben?"

Hatırlamaya çalışırlar ve arka arkaya başlarını sallarlardı.

"Bir gün Gorki eski dostu Lenin'i ziyarete gitmiş ve onu bir rublelik votka içmeye çağırmış. Lenin devrimin dayatmış olduğu sınırlamaları hatırlatarak yarım rubleden fazlasını içmeyi reddetmiş. Gorki onu iyi tanıyormuş. Savaştan önceki yıllarda onu Capri'ye davet etmiş. Birlikte bolca cümbüş yapmışlar. Ona bunları hatırlatarak üstelemiş, onların konumunda bulunan iki önemli kişinin birazcık aşırıya kaçmasının mümkün olduğunu söylemiş. Nasıl olsa kimse onlara bir şey söylemeye cesaret edemezmiş. Lenin şiddetle direnince Gorki de ona bu inadının asıl nedenini sormuş. Lenin başını iki elinin arasına almış: 'Baksana, Aleksis Maksimoviç, en son bir arkadaşımla bir rublelik votkayı paylaştığım zaman başıma öyle bir vurdu ki çıkışta beni bekleyen işçilere bir konuşma yapma gereği duydum, inan bana bugün bile hâlâ onlar ne demiş olabilirim ki bunca saçmalığı yapıyorlar diye düşünüp duruyorum.'"

3

Çoğu zaman okuldan sonra kulübe gidecek zamanım olmuyordu ama eve erken gitmeyi de canım istemiyordu. Belediyenin kütüphanesine uğruyordum, özellikle de Christiane geldiğinden beridir. Kocası, şirketi tarafından Toulouse'dan Paris'e tayin edilmişti ve o da bu şehirde kimseyi tanımıyordu. Buraya alışma süreci çok zorlu geçiyordu. Ne bu şehre ve kapalı havasına ısınabiliyordu, ne de nedenini bilmediği bir şekilde kendisinden hoşlanmamış olan ve ona kitapları dizmek ya da okurlardan geciken her gün için bir santimlik para cezasını talep etmek gibi en tatsız işleri vermekte olan kütüphanenin müdiresi Marie-Pierre'e. Christiane, isyan etmeden boyun eğiyordu. Daha ağzını açtığı anda aksanı belli oluyordu. Ben onu ilk gördüğümde eğlenmek için öyle konuştuğunu sanmıştım. O, Marie-Pierre gibi yalnızca fişi doldurmakla yetinmiyor, verdiği her kitaba mutlaka bir yorumda da bulunuyordu: "Çok iyi bir tercih," ya da "En iyi romanlarından biridir, eminim bayılacaksınız," gibi. Kitabı ya da yazarını sevmediği zamanlardaysa yalnızca, "Hakkında pek çok şey söylenebilecek bir kitap bu," demekle yetiniyordu.

Ben onu Dostoyevski dönemimin başında tanımıştım. *Kumarbaz*'ı okuduktan sonra heyecana kapılarak bütün eserlerine saldırmaya karar vermiştim. Bir yazara teşekkür etmenin en hafif yoluydu bu. Büyük Fyodor'un yazmış olduğu kırk küsur romandan yirmi dokuz tanesi rafta duruyordu. Beş tanesini alıp Christiane'ın masasının üzerine bırakmıştım.

"Ah, *İnsancıklar*, bir ilk roman için hiç de fena değildir," diye yorumladı. "Ama ben mektup romanları hiçbir zaman çok sevme-

mişimdir. *Yeraltından Notlar*'ı okuman gerek. Bunun yirmi yıl sonra gelen devamıdır. Sinizm ve kendinden nefret etme üzerine korkunç bir dramdır. Nietzsche'nin de en sevdiği romanlardan biridir."

Karton fişleri titizlikle damgalıyor, sonra da ilk sayfanın üzerine yapıştırılmış, sarı kâğıt parçalarına kitapların geri getirilmesi için son gün olarak dört hafta sonrasının tarihini yazıyordu.

"*Öteki* ha? Bunu okumamışım."

"Neden belediye kütüphanesinde Dostoyevski'nin eserlerinin tamamı bulunmuyor? Bu olağan bir şey değil. Neden on bir tane eksik var?"

"Bilmiyorum. Hiç olağan değil. Bilgi edineceğim."

On gün kadar sonra, aldığım beş kitabı geri götürüp beş tane daha aldım.

"On bir günde beş romanı bitirdiğini söylemeyeceksin herhalde?" diye sordu melodik aksanıyla.

"Ben sürekli okurum, hatta derslerde bile."

"Derslerde mi?" diye yineledi inanamamış gibi.

"Kitabı dizlerimin üstüne koyuyorum ve dersi dinlermiş gibi yaparak rahat rahat okuyabiliyorum. Dersler o kadar sıkıcı ki."

Neredeyse her akşam onunla kitaplar hakkında konuşuyorduk. Beni bir kerede bir yazarın bütün eserlerini okuma alışkanlığımdan vazgeçirmeye çalışıyordu.

"Bu çok aptalca. En iyilerini seçmelisin, asıl olana gitmelisin. Balzac'ın, Dostoyevski'nin, Dickens'in ya da Zola'nın yazdıklarının rahatlıkla yarısı hiçbir değer taşımaz. Onların kötü kitaplarını okuyarak boşa zaman harcıyorsun."

"Okumadan bunu nereden bilebilirim ki? Sizin yere göğe sığdıramadığınız bir romanı ben sevmeyebilirim. Ben *Beyaz Geceler*'e bayıldım, oysa siz Dostoyevski'nin en kötüsü olduğunu söylüyorsunuz. Kim haklı şimdi?"

Onun tavsiyesine uydum ve bir yazarı sistematik biçimde okumayı bıraktım. O beni çağdaş romanlara doğru yönlendiriyordu ama zevklerimiz uyuşmuyordu.

"*Bir Kadının Portresi*'ni oku," diye önerdi bir akşam ona Anna Karenina'nın intiharıyla ilgili gizemlerden söz etmem üzerine.

Daha ben yanıt vermeye fırsat bulamadan da kürsüsünden aşağı inerek iki kitaplığın arasında gözden kayboldu ve biraz sonra elinde bej rengi kapağı olan bir kitapla geri döndü.

"Nasıl bulduğunu bana söylersin."

Bu romanın ne adını ne de yazarını duymuştum. Sayfalarını karıştırırken rastgele bir paragrafta durdum. Ellişer sayfa arayla üç defa onar satır okudum. Okuma işinin akıl dışı işleyen bir tarafı vardır. Bir metni okumadan onu sevip sevmeyeceğimizi tahmin edebiliriz. Kitabı koklar, içimize çekeriz ve zamanımızı onunla geçirmeye değip değmeyeceğini kendimize sorarız. Bir sayfanın üzerine çizili izlerin beynimize işleyen gizli simyasıdır bu. Bir kitap canlı bir varlıktır. İnsanları daha görür görmez onlarla dost olup olamayacağınızı önceden bilirsiniz. Christiane kitaba kapıldığıma inandı. Şunu da eklemeden duramadı:

"Beklentiyi yükseltmek istemiyorum ama Isabel Archer'ın yanında Karenina deryada bir damla gibi kalır."

Önce *Bir Kadının Portresi*, ardından da *Güvercinin Kanatları*, bana üçer gün cezaya neden oldu. Hâlâ sokakta yürürken de okumayı sürdürme alışkanlığımı koruyordum. Koruyucu meleğim beni kolluyordu. Adımımı nereye attığımı görmeye ihtiyacım yoktu. Işıklarda duruyor, direklere, otomobillere ya da diğer yayalara çarpmıyor, okula da tam zilin çalma anında yetişebiliyordum. Ancak bu defa, bir yaya geçidinin başında, kaldırıma yapışmış, Gardencourt'a gidivermiştim:

...Tudor döneminden kalma malikâne, küçük bir tepenin üzerinde bulunuyor, Londra'ya yaklaşık altmış kilometre uzaklıkta Thames Nehri'ne bakıyordu. Zamanın ve sert hava koşullarının kendisini süslemeye ve rengini hoşlaştırmaya yönelik bütün renk fantezilerini yaymış olduğu kırmızı tuğladan, üzeri kalkanlarla dolu, uzun ön cephe, çimenliğe sarmaşıklarla kaplı tahtalarını, bacalarını ve tırmanıcı bitkilerle kaplanmış pencerelerini sunuyordu...

Benim yinelenen bu geç kalışlarım Sherlock'un yıldırımlarını üzerime çekiyor, onu benim aklı bir karış havada ya da belki o çok nefret ettiği hiçbir şeye aldırmazlardan biri olduğuma inandırıyordu. Bunun elimde olmadığını ona nasıl açıklayabilirdim ki? Geç kalmıştım. Hepsi buydu işte, mazereti yoktu. Üç saat ceza alacaktım. Bunun benim için bir sakıncası yoktu. Ailemin hiçbir şeyden haberi yoktu. Onlara okulda tutulduğumu bildiren mektubu zamanında ele geçiriyordum ve perşembe öğleden sonraları, bu sayede rahatça kitabımı okuyabiliyordum.

Bu işe karışan tek kişi Cécile oldu. Lüksemburg Bahçesi'nde koşmak üzere Medici Çeşmesi'nde buluşmak için sözleşmiştik. Ben bahçenin karşısında durmuş, caddeyi geçmek için Isabel Archer'ın Gilbert Osmond'la sorununu çözmesini bekliyordum. Sonunda yürüdüm. Cécile'in çığlığını duydum:

"Hastasın sen!"

"Ne oldu?"

"O nasıl karşıya geçmek öyle?"

"Nasıl yani?"

"Okuyarak! Karşıdan karşıya geçerken yola bakılır: önce sola, sonra sağa. Sen başını kitabından kaldırmadan kırmızı ışıkta geçtin. Üç araba seni az kalsın ezecekti. Bir tanesi direksiyonu kırdı, sense hiçbir şey görmedin, öyle mi?"

"Şey, hayır."

"Sen deli misin Michel?"

"Olağanüstü bir durum değil ki bu."

"Benimle dalga mı geçiyorsun sen?"

"Bunu yıllardır yapıyorum. Başıma hiçbir şey gelmedi. Okula geç kalıp ceza yemekten başka yani."

"Çatlaksın sen!"

"Bir tek ben değilim ki, yürürken okuyan pek çok insan var."

"Madem yürürken okuyorsun, onları nasıl görebiliyorsun? Ben ömrümde sokakta yürürken okuyan birine rastlamadım. Yok öyle bir şey. Kimi zaman insanlar gazetenin başlıklarını okurlar. Ama

bunun için de dururlar. Yürümeye başladıklarında da okumayı bırakırlar. Olacak şey değil bu. Tam deli işi. Su katılmamış çılgınlık."

"Radarım var benim."

"Bana bir daha yürürken okumayacağına yemin et!"

Büyük romancılar, kadınların bir şeylerin kesin olmasına zorunlu bir gereksinim duyduklarını çoğunlukla fark etmişlerdir. Anlatılarının uzun bölümleri onların karşılarındakilerden bir söz alma çabası üzerinedir. Durup durup saldırıya geçer, gitgide daha çok üsteler, bunu bir ölüm kalım meselesi haline getirirler ve sonunda erkekler de pes ederler.

"Nasıl istersen."

"Yemin et!"

"İşi oraya vardırmaya ne gerek var?"

"Yemin et! Yoksa beni artık arkadaşın olarak görmeye kalkma."

"Yemin ederim."

Cécile bana içimi eriten o gülümsemelerinden birini bağışladı. Sanki canını kurtarmışım gibi bana sarıldı. Bana okuduğumun ne olduğunu sormaya bile zahmet etmedi. Lüksemburg Bahçesi'nde dört tur koştuk. Bize kestane kremalı bir gofret aldı. Büyük romancılar, kadınlar erkeklerden mutlak yeminler aldıklarında erkeklerin çoğu zaman bu yemini çiğnediklerini saptamışlardır. Erkekler ile kadınların bu yeminlere biçtikleri değer birbirinden farklıdır. Bu ihanet, öykünün ikinci bölümünü oluşturur. Başının çaresine bakmayı iyi bilenler için ikinci cildi oluşturacak malzeme hazırdır. Belki de çağının aynası olan modern romanın getirmiş olduğu yenilik, kadınlara da kendilerini yadsıma, erkekler gibi ihanet etme ve yalnız kalabilme iznini vermiş olmasıdır.

4

"Bu dava ciddiymiş! Ne demek bu?" diye gürledi babam telefona doğru.

"Paul, böyle bağırmana hiç gerek yok. Bütün apartman duyacak," diye inledi ahizeyi tutmakta olan annem.

"Umurumda değil! Kimseden gizlim saklım yok benim. Neymiş ciddi olan?" diye yineledi bizi aramış olan Maurice'in duyması için. "Senin muhabbet tellalı mı söyledi bunu?"

"Paul, çocuklar!" diye uyardı annem.

"Ne olmuş çocuklara? Nesi var çocukların? Orospu nedir bilmiyorlar mı yani? Michel, orospu nedir biliyorsun, değil mi?"

"Galiba biliyorum. Şey değil mi, hani..."

"Yeter! Gidin, yatın çocuklar," diye bağırdı annem ahizeyi kulağına tutarak.

"Maurice, benim... 'Bu basit bir asker kaçağı vakası değilmiş,' de ne demek oluyor?"

Babam telefonu annemin elinden geri aldı.

"Nedir bu martaval böyle? Neresi burası? Ayda falan mıyız? Burası Fransa! Kanun var, düzen var içine sıçtığımın ülkesinde. Anlıyor musun beni? Buna hakkımız var! Cezayir'de hâlâ avukat var mı? Hepsini öldürdünüz mü yoksa? Kıçını kaldırıp da o yerin dibine batasıca şehrin en iyi avukatıyla görüşmek için daha ne bekliyorsun? Hepsinin içine sıçayım, mahkemesinin de yargıcının da bütün Fransız ordusunun da! Gestapo değil ya bunlar! Taşaklı adam nasıl olurmuş şunlara göstereyim de görsünler!"

Telefonu küt diye kapattı.

"Yarın sabah Cezayir'e gidiyorum!"

"Bırakalım da bu işi Maurice halletsin."

"Onun bir şey yapacağı yok. Kerhanede keyif çatmaktan başka."

"Paul, rica ederim."

"Oğlumun başı dertte. Burada elim kolum bağlı oturacak değilim ben. Onun yardıma ihtiyacı var."

"Ona yardım edebilmek için önce nerede olduğunu bilmemiz gerekir. Nasıl bulacaksın onu? Kutsal Ruh mu yol gösterecek? O sersemin tecili vardı. Kimse onu savaşa zorla göndermedi. Okulunu bitirme şansı vardı. Kendi etti, kendi buldu. Çocuk değil ki artık, bir erkek o!"

"Gitmek zorundayım. Neyse o, başka türlü de olmayacak!"

Babam ertesi gün gitti. Uçakta yer bulabilmişti. Beş gün boyunca ondan hiç haber alamadık. Maurice onu karşılamak üzere Cezayir'in havalimanı Maison Blanche'a gitmiş. Babam ona başının çaresine kendi kendine bakabileceğini söylemiş. Maurice onu bir taksiye binerken görmüş ama nereye gittiğini bilmiyormuş. Annem hiçbir şey olmamış gibi çalışmaya devam etti. Radyoda haberleri dinliyorduk ve bütün o bombalama ve saldırılar içimizi hiç de rahatlatmıyordu.

Lüksemburg Bahçesi'ndeki buluşmamıza gitmeyince Cécile eve telefon etti. Ona hasta olduğumu söyledim. Sesinden bana inanmadığını hissettim.

"Ne var Michel?"

"Hiç."

"Sesin bir tuhaf."

"Kronik bronşitten."

"Gelebilirsen yarın ben yine Lüksemburg'da olacağım."

Balto'ya gittim. Her şeyi Igor'a anlatmayı istiyordum. Onu Werner'le satranç oynarken buldum. Imré de dikkatle oyunu izliyordu. Karşısına oturup uygun anı kolladım.

"Yüzünden düşen bin parça," diye durumu fark etti Imré.

"Neyin var?" diye sordu Werner.

"Kendi dertlerimle sizin canınızı sıkmak istemiyorum."

"Cenazeye gidiyormuşsun gibi bir halin var," dedi Igor.

"Evde biri mi öldü?" diye sordu Imré.

"Öyle bir şey değil."

"Madem ölen yok, suratını böyle asma," diye konuyu kapattı Igor.

"Abartma," diye karşılık verdi Werner, "bırak da konuşsun."

Tam anlatmaya başlıyordum ki Lognon'u fark ettim. Orada, Werner ile Igor'un arasında duruyordu ve her zaman olduğu gibi gelişini hiç gören, duyan olmamıştı. Varlığının farkına vardığımızda, ne kadardır orada durduğunu hiçbirimiz bilmiyorduk.

"E, Koca Kulak, hâlâ casusluğa devam mı?" diye atıldı Imré.

"Boş ver," dedi Igor. "Burada konuşmamakta fayda var."

"Doğru," diye söze girdi Lognon alçak sesle ve benim yüzüme bakarak. "Özellikle de telefonda. Ama konuşmayı da bırakırsak, hayat o zaman iyice çekilmez olur, sizce de öyle değil mi?"

Arkasını döndü ve o kedi gibi yürüyüşüyle komşu masada oyun oynayan Vladimir ve Tomasz'a yanaşarak onlara fark ettirmeden o oyunu izlemeye koyuldu.

"Ne demek istedi?" diye sordu Werner.

"Sanırım ben anladım," dedim gözümü Koca Kulak'ın heybetli siluetine dikerek.

Akşamları babamın aramasını bekliyorduk ama boşunaydı. Juliette endişesini belli etti.

"Kızım, baban için kaygılanmanın bir yararı yok. Fırsatını bulduğunda bizi arayacaktır."

Onun içini rahatlatmak için annem Maurice'i aradı ama onda da hiçbir haber yoktu.

"Ben sana dememiş miydim? Orada o kadar bağlantısı olan Maurice dayından daha iyisini yapabileceğini nereden çıkardı sanki? Kendini herkesten akıllı sanır."

Cécile'i Medici Çeşmesi'nde bulduğumda, ona olan bitenleri açıklamaya karar verdim. Daha ben yanına varır varmaz, cebinden Pierre'den gelmiş bir mektup çıkardı.

"Al, sonunda sana da yanıt vermiş."

Cécile'ciğim,

Gecikme için özür dilerim, mektup görevlerimi aksattım. Moralim bozuktu. Tezinin ilk bölümü içeriğin konusunda içimi rahatlattı ama şu aksi ihtiyarı anlatmak noktasında doğru yolu izliyor olduğundan pek emin olamadım. Ona atfetmiş olduğun bütün o etkilerle adamın ekmeğine yağ sürüyorsun. Yoldan fazla sapmamaya çalış: Komünizm senin ima ettiğin gibi gerçeküstücülüğün ne bir çeşitlemesi ne de evrimidir. Yerinde olsam, timsahın hâlâ hayatta olmasından yararlanarak gidip ona kendisini daha az sevimli gösterecek bazı sorular sorardım. Devamını sabırsızlıkla bekliyorum.

Kâğıt ve jokari arkadaşlarım ve konuyu açtığım diğerleri arasında yaptığım araştırma felaketle sonuçlandı. Siyaset umurlarında bile değil. Demokrasi, mevcut düzeni yerinde tutabilmek için kapitalizmin en son ve en muhteşem icadı. Sömürülenler ne uykuda ne de akılsız, hepsi satın alınmışlar. Kendilerine atılan kırıntıların üzerine aç fareler gibi saldırıyorlar. Kendilerini yöneteceği konusunda De Gaulle'e güveniyorlar. Özellikle de bizim birliğin metropole geri gönderilmesi söz konusu olduğundan beridir. Onların istediği bu durumdan yararlanmak. Devrimin sözünü duymak bile istemiyorlar. Günümüzün proleterleri düdüklü tencerelerin, karavanlı arabaların, televizyonun düşünü kuruyorlar. Bu heriflerle nasıl devrim yapacaksın? Herhangi bir şey yazmak konusunda her türlü hevesimi yitirdim. Dünyanın mutluluğu hakkındaki büyük eserim, Konstantin'in yüksek yaylalarında uçtu gitti. Saint-Justçülük saçmalıktan başka bir şey değil. Bizzat Saint-Just bile onu bir kuram haline getirmeye cesaret edememiş. Hayattaki tek gerçek ölmekle sağ kalmak arasındaki farkla özetlendiğinde haklı olduğunu kanıtlamamaya uğraşmak neye yarar? İnsan burada hümanizmin boş laftan ibaret olduğunu anlıyor. Başkalarına saygı duymanın bir yararı yok. Onları ezmen gerek. Ölüm kalım meselesi bu. Evrimin yasası böyle. Yüz yirmi

sayfalık üç defteri, özgürlük düşmanları ve ahmakları vicdan azabına kapılmaksızın öldürmenin, onların başkalarına zarar vermelerini önlemenin gerekliliğiyle doldurmuş, devrim üzerine, demokrasinin aptallığı ve çevremizi saran salaklar sürüsünün oy kullanma hakkının iğrençliği üzerine yığınla laf kalabalığı yazmıştım. Dün akşam devriye dönüşünde hepsini yok ettim. Saint-Justçülük güzel bir düştü ve bir kamp ateşinin alevleri içinde sonsuza dek yanıp kül oldu.

Dün ben de buradaki arkadaşlarım gibi bok herifin biri haline geldim. Hiç tanımadığım birini öldürdüm. Tüfeğimle nişan aldım, istesem öldürmeyebilirdim. Tetiği çekmek ya da çekmemek. O hiçbir şeyin farkında değildi. Ne düşündüğünü merak ettim, fikirlerinin ne olduğunu, zengin miydi, yoksul mu? Ailesi var mıydı? Annesi, babası, karısı, çocukları? Bu soruların hiçbirine yanıtım yoktu. Onun tek suçu Fellah olmaktı ve ben de tetiği çektim. Yaklaşık bir kilometre mesafeden. Kafası havaya uçtu. Sekiz tanesini hakladık ama bu hiçbir şeyi değiştirmeyecek.

Sana gelince Michel, devrimci arkadaşlarınla tanışmayı isterim. Onlardan hâlâ var olduğunu bilmiyordum. Bana bir iyilik yap. Unutmalarından önce onlara sor bakalım, Molotof kokteyli yapmanın en iyi tarifi neymiş? Hâlâ işimize yarayabilir. Onlarla birkaç el satranç oynamak hoşuma giderdi. Dersini iyi çalış küçük aptal çünkü oynamayalı bir asır olsa da ben eskiden bir şampiyondum. Burada asıl gelişmeyi ise langırtta gösterdim. Yemekhanede bir langırt masası var, bu oyunda şampiyon olan bir lejyon teğmeni beni gedikli kalecisi yaptı. Turnuvada Konstantin'in paraşütçülerine karşı finali kazandık. Yorum yok. Gerzek ağabeyinden haber alıyor musun? Buharlaşıp uçtu sanki...

Mektubu Cécile'e geri verdim. Sessizce oturduk. Duraksıyordu. Bense onun benden açıklama istemesini bekliyordum. Bana soruyu sormak içinden gelmiyordu. Ayağa kalktı ve küçük adımlarla koşarak uzaklaştı. Ben de peşine düştüm. Her zamanki gibi. Spor yaparak kaçmak, iletişimsizliğin en yaygın biçimlerinden biridir.

O akşam babamdan telefon geldi. Telefonu annem açtı. Evin içi bir anda hareketlendi. Ben de koşarak geldim ve ahizeyi aldım.

"Sakın konuşmasın, hiçbir şey söylemesin!" diye bağırdım. Dinleniyoruz!"

"Ne?"

"Telefonda hiçbir şey söylemeyin. Polis bizi dinliyor!"

"Alo? Alo?" diye bağırıyordu babam hattın öbür ucundan.

"Paul, Michel konuşmaman gerektiğini söylüyor."

"Niçin?"

"Söyleme anne."

"Söylemezsem bilemez ki. O zaman da..."

"Alo? Alo? Duyuyor musunuz beni?"

"Paul, bir şey öğrenebildin mi?"

"Durum felaket. Franck bir subayın cinayetinden aranıyormuş. Bu yüzden kaçmış."

"Bu da neyin nesi böyle?"

"Paraşütçü bir yüzbaşıyı öldürmüş. Cezayir kentinin en iyi avukatını tuttum. İki aydır ortalıkta görülmemiş."

Annem iskemlenin üzerine çöktü.

"İnanılır gibi değil! Sen... Söylediklerinden emin misin?"

"Avukata bakılırsa, Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin safına geçmiş olabilirmiş. Bu yüzden bulunamıyormuş."

"Olmaz öyle şey!"

"Aslında dosyaya ulaşamıyoruz. Bu bilgileri edinebilmemiz de..."

Telefonu annemin elinden aldım.

"Baba, benim, Michel. Sen nasılsın?"

"Merak etme koca adam."

"Eve ne zaman döneceksin?"

"Bilmiyorum. Onu askerî polisten önce bulmamız gerek. Öğrendiğim kadarıyla asker kaçaklarını..."

"Orası tehlikeli mi? Saldırılar oluyor mu?"

"Arada sırada patlamalar duyuluyor. Nerede olduğu anlaşılmıyor. Ben şehir merkezinde, Aletti Oteli'nde kalıyorum, burası

Paris gibi. İnsanlar akşamları dışarı çıkıyorlar, lokantaya gidiyor, ailece gezinti yapıyor, dondurma yiyorlar. Pek çok kişiyle konuştum. Burada kalmak konusunda kararlılar. Hiçbir şey anlamamışlar. Burayı gören savaş halindeki bir ülkede olduğumuza inanmaz."

"Kendine dikkat et baba."

Telefonu anneme geri verdim.

"Beni dinle, bu adam sana neler anlatıyor bilmiyorum. Orada daha fazla kalamazsın. Onun için elimizden gelebilecek bir şey yok. Yetiştirilmesi gereken yığınla sipariş var. Bizim sana burada ihtiyacımız var."

"Hiçbir şey anlamadın mı Hélène? Ben buraya oğlumu almaya geldim. Onu bulmadan geri dönmeyeceğim."

Annem telefonu kapadı, omuzlarını kaldırdı ve gözlerini kuşkuyla yüzüme dikti:

"Bu telefon dinleme hikâyesi de nereden çıktı?"

"Modern yöntemler sayesinde polis, konuşmaları kaydedebiliyor. Telefonda çok dikkatli olmamız gerek."

"Sen bunu nereden biliyorsun?"

"Okudum. Bir romanda."

"Çok fazla okuyorsun Michel. Biraz da ders çalışsan iyi edersin."

Odamda kitap okurken Juliette içeri girdi.

"Rahatsız ediyor muyum?"

"Juliette, sana yüz defa içeri girmeden önce kapıyı vurmanı söyledim."

Gelip yatağımın kenarına oturdu. Neron da aramıza katılarak büyük bir temizlenme işine girişti.

"Ne okuyorsun?"

"Kessel'in *Aslan*'ı. Bir arkadaşımdan ödünç aldım. Kessel ona özel olarak imzalamış: 'Igor Emilyeviç Markiş'e. Geçirdiğimiz güzel akşamların ve gelecekteki daha güzellerinin şerefine. Bütün dostluğumla. Jef.' Bunu okuman için sana veremem, kütüphaneden bulabilirsin."

"Kütüphane kitaplarını sevmiyorum. Temiz olmuyorlar."

"Sinemaya giderken otobüse bindiğinde mikrop kapma tehliken daha yüksek."

"Kitap güzel mi?"

"Fazla aksiyon yok ama büyülü bir kitap. Kenya'daki bir tabiat koruma alanında, Masai savaşçıları arasında geçiyor. Bir aslanla arkadaş olan senin yaşlarında bir kızın öyküsünü anlatıyor. Ehlileştirilmiş değil, yırtıcı bir hayvan. Bu kız vahşi hayvanlarla yaşamayı biliyor ama insanlarla anlaşamıyor."

Kitabı ona uzattım. Gözlerini boşluğa dikmişti.

"Franck birini mi öldürmüş yani? Öyle miymiş?"

"Şimdilik kayıplarda. Saklanıyor. Babam bu işin peşinde."

"Yakalarlarsa başına ne gelecek?"

"Sanırım hapse girer."

Dalgın bir şekilde oturdu. Neron yatağın ayak ucunda top gibi kıvrılmış, uykuya dalmıştı.

"Ne kadarlığına?"

"Orası ne yaptığına bağlı."

"Bu iş bizim için can sıkıcı olacak mı?"

"Bilmem."

"Babam onu bulamazsa hiç geri gelmeyecek mi?"

"Mağazayla ilgilenmesi gerekiyor."

"Bu gece seninle uyuyabilir miyim?"

Uyandığımda Juliette odamda değildi. Neron ve *Aslan* da ortadan kaybolmuştu. Okulda Sıska'yla iki saat matematik dersim vardı ve gidip gitmemekte kararsızdım. İçimden Cécile'i arayıp Molotof kokteyli tarifini gerçekten soruşturup soruşturmayacağımı sormak ve bir de koşmaya gitmek isteyip istemediğini öğrenmek geçti. Bugünün onu görmem için uygun bir gün olmadığına karar verdim. Ondan hiçbir şeyi gizleyebilecek gücüm yoktu. Yedekte bekletmekte olduğum *Yürek Söken*'i kaptım ve okula doğru yola çıktım.

Panthéon Meydanı'na yaklaşıyordum ki arkamdan tanıdık bir ses duydum:

"Yürümeye devam et. Arkana dönme. Sağa dönüp Valette Sokağı'na sap. Yürürken kitap okunmaz!"

Valette Sokağı'ndan aşağı inmeye başladım. Sainte-Barbe Koleji'nin giriş kapısı önünde bir yığın öğrenci bekliyordu.

"Dur! Şu binaya gir!"

On üç numaralı apartmanın kapısını ittim. Loş bir koridorda ilerleyip arkama döndüm. Franck karşımda duruyordu.

5

Günün birinde çarpışmalar kesilmiş. Bombardımanlar, uçaklardan açılan makineli ateşleri, patlamalar, tank ve topların tutuşmaları, keskin petrol ve yanmış ahşap kokuları, feryatlar sona ermiş. Nihayet barış gelmiş. Zafer çığlıkları yokmuş, hayır. Endişe verici bir sessizlik varmış. Göz alabildiğine yıkılmış, anıtsal birer harabe tarlasına dönüşmüş kentler. Hiçbir şeylerini bulamayan, şaşkınca ortalıkta dolaşan siviller. Ortadan kaybolmuş sokaklar. Gömmeye kimsenin güç bulamadığı cesetler. Bitmek bilmeyen, saçı sakalı birbirine karışmış, pis ve hırpani esir kuyrukları. Ne için? Kim bunlar? Her şey yeniden başlayacak mı? Birkaç ay sonra, Polonya Seferi sırasında kamplar özgür bırakılmış. Anlaşılması, adlandırılması mümkün olmayan şeyler. Toplu mezarların keşfedilmesi, ölüm endüstrisi, yaşayan iskelet güruhları, tifüs, mağluplardan daha küskün galipler. Utanç, nefret, çılgınlık. Ve nisan ayına kadar Almanya'da, şehirlerin kapılarında korkunç kamplar. Tutuklanmış Alman askerlerinden ve sivil halktan alınan intikam.

8 Mayıs'ta, Leonid'in filosu görevden dönenlerin sonuncusu olmuş. Onun için bu bir kutlama akşamı değilmiş. Kızıl Meydan'daki zafer yürüyüşüne katılmak için haftalarca beklemesi gerekmiş, 24 Haziran Pazar gününe dek. Havanın ağır kapalılığına karşın bütün zamanların en büyük askerî geçit töreni olmuş bu. Antik Roma'dan beri görülmemiş bir zafer. Yüzlerce davul ve üflemeliler korosu *Proşçaniye Slavyanki* marşını çalarak savaştan sağ çıkmış, coşku içindeki milyonların tüylerini diken diken ederken, sayısız askerden oluşan ordu yan yana dizilmiş mareşallerin önünden geçiyormuş:

beyaz atının üzerinde Jukov, siyah atının üzerinde Rokossovski ve Lenin'in mozolesinin üzerine yerleşmiş, muzafferin ayaklarının dibine paramparça fırlatılmış, Reich'ın yenik ordularının bayrakları, sancakları... Filosu Yak 9'un başında Leonid, Moskova'nın üzerinden üç defa geçmiş. O akşam, Halkların Babası'nın ellerinden ikinci Sovyetler Birliği altın kahramanlık yıldızını da almış.

Kesintisiz kırk yedi ay süren çarpışmaların sonunda Albay Leonid Mihailoviç Krivoşen, ülkesini harap olmuş, şehri Leningrad'ı yakılıp yıkılmış, anne ve babasını açlıktan, soğuktan ve hastalıktan ölmüş, sayısız arkadaşınıysa çarpışma ya da bombardımanlarda kaybolmuş olarak bulmuş. Sevgilisi Olga Anatolyevna Piroykova'yı hiç bulamamış. Ondan hiçbir haber alamıyormuş, üç yılı aşkın bir süredir hiç mektup da almamış.

Dönüşünden iki gün sonra bir kâbusla ter içinde, yüreği küt küt atarak uyanmış. Uçağının alev aldığını, bir topaç gibi dönmeye başladığını ve kendisinin de kokpitte mahsur kalmış giderek yaklaşan yere çakılmakta olduğunu görmüş. Sonraki gecelerde de savaşın iblisleri ona musallat olmaya devam etmişler, asker ve sivillerin katledilişlerini tekrar tekrar yaşamış. Kurşuna dizmeler, tecavüzler, görevi suistimaller ve sürgünlerin hayaletleri ona hiç rahat vermiyor, her gece saat tam iki buçukta onu uykusundan sıçrayarak uyandırıyorlarmış. Yeniden uykuya dalamayarak uyanık kalıyor, Doktor Binbaşı Rovin'in kendisine yazdığı uyku ilaçlarını kullanmayı reddediyormuş. İlaç almak hastalığın göstergesiymiş, oysa kendisi bütün yorgunluğuna karşın sağlığının yerinde olduğunu hissediyormuş. Muayenehanesinde, sabırla karşısında oturduğu bu genç hekim, onun için bir tedavi bulabilmek umuduyla bu konu üzerine yazılmış sayısız eseri karıştırıyor, ona birkaç soru sorduktan sonra da yine başını kitaplarına gömüyormuş. Dimitri Vladimiroviç Rovin sıhhiye birliğinde çalışırken Leonid'le aynı çarpışmaları yaşamış. Her ikisi de yolları hiç kesişmeden hayatta kalabilmeyi nasıl başarmış olduklarını merak ediyorlarmış. İlaçların erdemine inanmayan, bütün hastalıklarımızın nedeninin yalnızca kendimiz

olduğuna ikna olmuş bir hekimmiş bu. "Taş devrinde yaşıyoruz," diyormuş, özür diler gibi.

Tedavilerini kuşkucu bir tavırla öneriyor, sonuç verdikleri zamansa şaşırmış görünüyormuş. Çok geçmeden ayrılmaz iki dost haline gelmişler. Rovin, iyi bir arkadaşta bulunması gereken üç niteliğe sahipmiş: Hiç durmadan savaştan konuşuyor, sağlam içiyor ve çok iyi satranç oynuyormuş.

"Senin derdin için hiçbir şifa bilmiyorum."

Leonid, bedenini uyumaya zorlamak için onu iyice yormaya karar vermiş. Kendi kendine karşı bir mücadele. Tek bir canlı varlıkla karşılaşmaksızın şafak vaktine kadar yürüyormuş. Kalk borusuyla birlikte, bahriye tüfekçilerinin, bütün ordu içinde en katısı olduğu söylenen antrenmanlarına katılıyormuş. Başçavuşların ikinci sınıfların bölüğüne yaptırdığı cehennem eğitimlerini uygulayabilmek üzere kendinde gizli bir kuvvet buluyormuş. Gün içinde hava üssüne, hava kuvvetlerinin kaybetmiş olduğu parçaların eksiksiz bir dökümünü çıkarmaya gidiyormuş, kimsenin kendisinden yapmasını istemediği, hiçbir işe yaramayacak, ölçüsüzce büyük bir çalışmaymış bu. Akıllarına esen her şeyi sipariş etmesinler diye askerî bürokrasiyle savaşmaya cüret ediyormuş ve onun hava bölgesine komutan olarak atanabileceği mırıldanırken, kendisine gereken her şeyin yapılacağı konusunda vaatler veriliyormuş. Bizzat Sergey İlyuşin, onu düşman artçıları üzerinde geniş kapsamlı akınlar yapmakla görevlendirilecek uzun menzilli bir uçak projesi üzerinde birlikte çalışmak için kendi bürosuna davet etmiş. Leonid kendini masa başında çalışan bir mühendis olarak düşünemiyormuş, hele ki Moskova'da. Onun tek düşü pilotluk yapmakmış. İlyuşin üstelemiş. Leonid de projenin ilk deneme pilotu olma koşuluyla kabul etmiş ama bir yanıt alamamış.

Akşamları Rovin'le birlikte içiyor ve satranç oynuyormuş. İçki, onun üzerinde hiçbir etki göstermiyormuş. Dozunu artırmış. Satranç arkadaşıyla birlikte birkaç şişe votkayı bitiriyor, o oyunda yenilmeden önce yığılıp kalırken kendisi de yorgunluktan sersemlemiş bir

halde sızdıktan ancak bir saat sonra, uykusundan yay gibi sıçrayarak uyanıveriyormuş. Gözleri şişmiş, şakakları ağırlaşmış oluyor, başının içinde sanki bir nalbant çekiciyle bir örs dövüyormuş. Onu birazcık rahatlatan tek şeyse akşamdan sabaha kadar yanından ayırmadığı buz torbaları oluyormuş.

Bir gece, Neva Nehri'nin kıyısı boyunca yürürken ne olduğu anlaşılmaz, pis bir koku duymuş. Odasına geri dönmüş. Koku da onunla birlikte gelmiş.

"Siz kötü bir koku duymuyor musunuz?" diye sormuş kışladaki arkadaşlarına ama adamlar burunlarını çektikçe, mutfakta pişen lahanadan başka bir koku alamamışlar. "Hayır lahana kokusu değil bu. Bir yerlerde çürüyen bir ceset var."

Aramış durmuşlar ama nafile. Burnuna yapışmış olan o acı, iğrenç koku hiç gitmiyormuş. Kimse ondan kuşku duymamış. Sovyetler Birliği'nin bir kahramanı, ülkenin en çok madalya sahibi adamlarından biri, Stalin'in bir yakınıymış o. Generaller, siyasi komiserler onunla konuşurken saygı ve özen gösterirlermiş. Aramaya devam etmişler, bodrum katlarını, kalenin en karanlık, en ücra köşelerini didik didik etmişler, nehrin kıyılarını, yakınlardaki saray yıkıntılarını yoklamışlar. Bir yerlerde gizlenen bir toplu mezar bulacaklarını sanıyorlarmış. Hiçbir ize rastlayamamışlar. O dayanılmaz koku gitmek bilmiyormuş. Kuzey rüzgârı önüne çıkanı katıp götürerek estiğinde, burnunun üzerine bir tomar mendil bastırdığında, yüzüne gaz maskesi taktığında bile hiç geçmiyormuş. Koku yine burnuna ulaşıyormuş. Uyumasına izin vermiyor, onu boğuyormuş. Üniversitenin en önde gelen profesörlerinin tedavileri bile fayda etmiyormuş. Sonunda kokuyu hafifletmenin bir yolunu bulmuş. Bir mendili votkaya batırıyormuş ve alkol kokuyu silebiliyormuş. Bunu solumak onun başını döndürüyormuş. Koku, votkanın arkasından sızıyormuş. Yoksa içten içe çürümeye mi başlıyorum diye düşünmeye başlamış. Tanınmış bir profesör pes edip de ona sonuç vermesi mümkün olabilecek tek tedavi biçiminin yıllarca sürecek ve sonunda etkili olacağının da bir güvencesi bulunmayan bir terapi

olduğunu itiraf edince Leonid bu işi bitirmeye karar vermiş. Dört yıl süren savaştan böyle azar azar ölmek için kurtulmamış o. Bu kararı bir saniyede almış. Ne yapması gerektiği apaçıkmış. Tek çözüm yolu buymuş. Bütün işlerini yoluna koymuş, Moskova'da yaşayan kız kardeşine bir mektup yazarak sahip olduğu çok az sayıda mülkü ona bırakmış ve Nevski Manastırı'ndaki Tikvin Mezarlığı'na gömülmeyi vasiyet etmiş. Hazırlığını yapmış. Bunun iç karartıcı bir şey olacağını, kendisini altüst olmuş hissedeceğini, yakasına pişmanlıkların yapışacağını sanırmış. Oysa kendini gayet sakin ve huzurlu hissediyormuş. Bir votka şişesini bitirdikten sonra çalışma masasına saklamış. Gitmeden önce kendisine yaşamı boyunca görmüş olduğu en güzel on şeyin ne olduğunu sormuş ve onuncudan sonra tetiği çekmeye karar vermiş. Annesi Marina'yı, onun yaptığı bütün yaramazlıkları bağışlayan gülümsemesini ve kız kardeşinin bulaşıcı kahkahasını düşünmüş. Leningrad'ın savaştan önceki görüntüleri, dünyanın en güzel şehrinin yok edilmeden önceki anıları gözünün önüne gelmiş. Gençliğinin hatıraları canlanmış, buz tutmuş Ladoga Gölü üzerindeki Kuzey Işıkları'nı, Ermitaj Müzesi'nin yok olan hazinelerini, Petergof'un asma bahçelerini, Aziz Nikola Katedrali'nin ışıl ışıl binlerce ikonasını ve Smolny'nin bembeyaz gökyüzüne uzanan altın rengi kubbeleri ile mavi beyaz ihtişamını düşünmüş. Yaşamını güzelleştirmiş olan bütün bu harikaların çarların ve rahiplerin zamanından kalma olduklarını, kendi kuşağınınsa dünyaya yıkımdan başka bir şey getirmemiş bulunduğunu fark edince başı dönmüş. Böyle bir felaketin yaşanmasına göz yumduktan sonra artık yaşamayı hak etmiyormuş. Parmaklarıyla saymış.

Sekize geldiği sırada, saatin iyice geç olmasına karşın kapısının yumruklandığını duymuş. Kapıyı açtığında karşısında, pencerede ışık görmüş olan Rovin'i bulmuş. Elinde beyaz porselenden, koca bir çaydanlık tutuyor ve Leonid'den onun için hazırlamış olduğu bir çayı içmesini istiyormuş. Üstelemiş, onu koluyla iterek içeri girmiş, otoriter bir tavırla bir iskemleye oturmuş ve ona pencereleri kapatmasını söyleyerek koyu yeşil renkli sıvıyı bir fincana boca etmiş.

"Nedir bu?"

"Çay."

"Senin şu çay eter kokuyor."

"Malzemelerini temin etmem zor oldu. Bir aydır uğraşıyorum. İç."

Leonid kaynar sıvıdan birkaç küçük yudum içmiş.

"Bir el satranç oynasak mı?"

"Teşekkür ederim Dimitri Vladimiroviç ama şimdi hiç sırası değil."

"Uykun mu var yoksa?"

"İşim var."

"Kolhozlarda ne derler, bilir misin? Bugünün işini her zaman yarına bırakacaksın. Yoksa seni yeneceğimden mi korkuyorsun?"

Leonid, satrancın hayattaki tek gerçek zevki olduğunu düşünerek giderayak son bir oyun oynamanın hoş bir son olabileceğine hükmetmiş. Tabii, kazanması gerekecekmiş. Rovin, çok fazla saldırgan oynamayan, üstü kapalı savunmaların arkasına sığınan çetin bir oyuncu ve riske girmeksizin rakibinin hata yapmasını bekleyen birinci sınıf bir iş bitiriciymiş. O, taşları tahtanın üzerine dizerken Leonid de bir şişe votka ile iki kadeh çıkarmış.

"Şaka mı yapıyorsun sen? Alkol yok! Sen çayını iç. Ama ben zevkle içerim tabii."

Rovin, Leonid'in burnuna bastırmakta kullandığı, votkaya batırılmış mendili alıp çöp kutusuna atmış. Leonid'in fincanına biraz daha çay koyup kendi kadehini de votkayla doldurmuş.

"Bunu neden yaptın? Nedir bu çay böyle? Çok kötü kokuyor."

"Gereksiz sorular sormayı bırak da oyununu oyna. Beyazları sana bırakıyorum. İhtiyacın olacak. Sana iyi bir ders vermek niyetindeyim."

Leonid iki taş arasında kararsız kalmış, kendini toplamış, bir piyonunu iki kare ileri sürerek saati çalıştırmış. Rovin de piyonunu almış ve Leonid'inkinin karşısına koymuş.

"Sana karşı bu kadar tatsız davranmak içime sinmiyor ama," demiş Rovin, "bu oyun iki üç kurala uyduğun takdirde ilginç hale gelir. Satrançta bir taşa dokunmuşsan onu oynatmışsın demektir. Hatırlatmayı istedim."

"Haklısın Dimitri Vladimiroviç. Bir daha olmayacak. Hazır kurallardan söz açılmışken, ben de sana saatin düğmesine oyunu oynadığın elle basman gerektiğini hatırlatırım."

Oyuna dalmış bir halde, hiç konuşmadan oynamışlar. Leonid, mekanik bir hareketle votka şişesine elini atmış. Rovin de ondan daha hızlı davranarak çaydanlığın içinde kalanı onun fincanına boşaltıvermiş. Oyun iki saate yakın sürmüş. Saatin iğnesi XII'ye yaklaşıyormuş. Kurşun gibi sağlam bir savunma karşısında çaresiz kalan Leonid sinirlenme belirtileri göstermeye başlamış.

"Kendi çıkarın için durumumdan yararlandın. Bu hiç dostça bir hareket değil."

"Üç dakikan kaldı, süren dolmak üzere."

"Pusuya yatarak oynuyorsun. Çok can sıkıcı bir şey bu."

"Önemli olan kazanmaktır. Saldırıya geçseydim beni yenerdin."

"Bir astın üstünü yenmesini yasaklayan kuraldan haberin yok mu yoksa? Hiç olmazsa ben, Stalin'in beni yenmesine izin vermiştim."

"Aramızdaki fark bu işte. Ben senin yerinde olsam onu yenerdim. Hem sen benim üstüm de değilsin."

Leonid başını ellerinin arasına alıp büyük bir dikkatle tahtaya bakarak, onu bu tuzaktan kurtarabilecek bir mucize aramış. Çaresiz bir durumdaymış ve başvurulacak hiçbir dramatik oyun da görünmüyormuş. Tam şahını devirmeye hazırlanıyormuş ki birkaç kere burnunu çekmiş.

"Kokuyu duymuyorum!"

"Senin adına sevindim."

"Bana içirdiğin şeyden, değil mi? Ne koydun o çaydanlığın içine?"

"Basit şeyler."

Leonid ayağa kalkmış, pencereyi ardına kadar açarak gecenin buz gibi havasını ciğerlerine iyice doldurmuş.

"Olağanüstü bir şey bu, kokuyu duymuyorum artık! Söylesene Dimitri Vladimiroviç, iyileştim mi ben?"

"Üzgünüm Leonid Mihailoviç ama koku geri gelecek. Sendeki bu şeyin tedavisi bilinmiyor. Belki psikanalizle ama o da bizim yaptığımız şey değil. Koku geri geldiği zaman, burnuna bunu çekersin."

Cebinden küçük, kahverengi bir şişecik çıkarmış ve bunu ona uzatmış.

"Saf okaliptüs özüdür bu. Koku geri geldiğinde bunu kullan. Günde iki defa da okaliptüs çayı içeceksin. Tadı güzel değil ama başka tedavisi de yok. Sabah akşam okaliptüs buğusu yapacaksın. İşin zor kısmı onu bulabilmen olacak."

"Bunu bana daha önce neden vermedin?"

"Bizim üniversitede bu tür şifalar küçümsenir. Bana bunu bitki çayları satan bir ihtiyar kadın tavsiye etti. Okaliptüsü bulabilmek için yeri göğü birbirine katmam gerekti."

Rovin, bunun aslında bir uyku ilacı olduğunu söylemeden ona baş ağrısına karşı bir hap vermiş.

"Sana çok teşekkür ederim Dimitri Vladimiroviç. Ömrümde ilk defa bir oyunu kaybettiğim halde mutluyum."

O gece Leonid bir bebek gibi uyumuş.

6

Birkaç saniye öylece yüz yüze bakakaldık. Sonra kucaklaştık. Beni sıkıca bağrına bastırdı ve bırakmadı. Üzerinde nemli toprakla tütünün birbirine karıştığı, tuhaf bir koku hissettim.

"Seni gördüğüme çok mutlu oldum."

"Ben de öyle. Nerede olduğunu hepimiz merak ediyorduk. Nasılsın?"

On altı ay içinde saçları uzamış, kıvır kıvır olmuştu. Yüzündeki birkaç günlük sakal, ona ciddi bir hava veriyordu. Zayıflamıştı. Buruşuk ve tozlu bir montun içinde fır dönüyordu.

"Buraya ne zaman döndün?"

Kulak kesilip dinledi. Parmağını ağzına götürdü ve beni merdivenin altındaki çukura çekti. Biri merdivenlerden aşağıya iniyordu. Eliyle beni mahzenin kapısına yapıştırdı. Ayak sesleri kesilmişti. Bir anahtarın kilidin içinde dönerken çıkardığı madenî sesi duyduk. Bastonlu, yaşlı bir kadın, posta kutusundan mektuplarını alıyordu. Koridorda uzaklaştı ve apartmandan dışarı çıktı. Işık sönmüştü. Yakmayı istedim. Franck elimi tutarak bana engel oldu.

"Gürültü etme," diye fısıldadı. Şuradan geçeceğiz. Apartmanın bir kapısı da Laplace Sokağı'na açılıyor."

İkinci kapıdan sızan ışıkla önümüzü görerek, alacakaranlıkta ilerledik.

"Dışarı çıkıp hiçbir şey yokmuş gibi yürü de bir bak bakalım, ortalıkta bir polis ya da tuhaf görünüşlü bir sivil memur falan olmasın. Fırının vitrininin önünde durursan sağı solu kolaçan edebilirsin. Üzerinde hiç para var mı?"

Ceplerimi didikleyerek biraz bozukluk buldum.

"İki frank, elli santim. Fazla değilmiş. Laplace Sokağı'na gir ve biraz ilerleyip dur. Bois-Charbon'a girelim."

Sokak bomboştu. Anormal bir şey fark etmedim ve teknik üniversiteye doğru uzaklaştım. Kaygısız bir hava takınmıştım. Franck da arkamdan geliyordu.

"Sola."

Bir müşterisiyle 421 oynamakta olan bir kahvecinin küçük dükkânına girdik. En arkaya geçip oturduk. Mekânın müdavimleri tezgâhta oturmuş, bize hiç aldırış etmeksizin çene çalıyorlardı.

"İki kremalı kahve," dedi Franck patrona.

Konuşmadan oturduk. Adam siparişimizi getirdi.

"Eve polis geldi. Her yeri aradılar."

"Ne zaman oldu bu?"

"Noel akşamı."

"Hiç zaman kaybetmemişler."

"İş fena büyüdü, anlatamam sana."

"Tahmin edebiliyorum. Peki babam nerede? Birkaç gündür yolunu gözlüyorum."

"Babam mı? Cezayir'de."

"Ne halt ediyor orada?"

"Seni arıyor."

"Ne zaman gitti?"

"Yaklaşık bir ay oluyor. Maurice'ten haber bekleyip durduk. Hiçbir şey çıkmadı. Babam da seni bulmak üzere oraya gitti. Annem gitmesini istemedi ama babam aklına bir şey koydu mu onu hiçbir şey tutamaz."

"Farkında değil. Orası Fransa değil, Vahşi Batı. Ona benim burada olduğumu haber vermemiz gerek."

"Bu iş kolay olmayacak. Telefonumuz dinleniyor. Herhalde onun otelini de dinliyorlardır."

"Bunu nereden biliyorsunuz?"

"Telefonda konuşurken dikkatli olmamız konusunda uyardılar beni. Ben bir yolunu bulmaya çalışırım."

Soğuması için üfleyerek kremalı kahvesini içti. Parmakları nikotinden sapsarı olmuştu.

"Paraya ihtiyacım var Michel."

"Bende yok. Tasarruf hesabımın defteri var ama ona dokunacak olursam annem nedenini soracaktır."

"Çok açım. Dün sabahtan beri hiçbir şey yemedim."

"Daha neler!"

"Sence yiyecek neyle satın alınıyor?"

"Arkadaşların var sanıyordum."

"Arkadaşlarım beni polise teslim etmeyi istiyorlar. Tek başımayım. Seninle babamdan başka kimsem yok."

Pardösüsünün bir kenarını kaldırdı ve kemerine takılı duran tabancanın kabzasını gördüm.

"Kaybedecek hiçbir şeyim yok."

"Hastasın sen Franck! Biraz birikmiş param var, şey için... Haftalığımı harcamamıştım. Onu sana vereyim..."

"Yetmez ki!" diye bağırdı sinirle.

Hemen kendini topladı. Patron kaşlarını çatarak bize baktı.

"Paraya ihtiyacım var," diye yineledi alçak sesle. "Bir an önce kaçmam gerek. Yoksa beni enseleyecekler."

"Para sorun değil, nereden bulabileceğimi biliyorum. Bana yardım edecek tanıdıklarım var. Hiç olmazsa babam dönünceye kadar. Yarın sana biraz getirebilirim. Seni nerede bulacağım?"

"Bir adresim yok. Apartmanların bodrumlarında yatıyorum adamım. Her akşam yer değiştiriyorum. Evet, çünkü başka çarem yok. Eğer borç alacaksan benim için olduğunu kimse bilmemeli. Benimle konuşmayı istersen kitabını sol kolunun altına koy. Acil bir durum olursa da sağ kolunun altına. Yürürken kitap okumayı da bırak! Araba altında kalmak mı istiyorsun?"

"Çok komik, aynı Cécile gibi konuştun. Kelimesi kelimesine."

"Onu hâlâ görüyor musun? Nasıl, iyi mi?"

"Gerçekten bilmek istiyor musun?"

Duraksadı ve içini çekti.

"Hayır, umurumda değil. Sigaran var mı?"

"İçmiyorum ben."

"Parayı bana bu akşam getirebilir misin?"

"Elimden geleni yaparım."

"Derslerin bitince burada buluşalım. Beni burada bulamazsan bir sorun var demektir. Fırsatını bulduğunda seninle iletişim kurarım. Cécile'e sakın bir şey söyleme, anneme de öyle. Hiç kimseye. Paranı bana ver."

"Gerçekten adam öldürdün mü?"

Sürekli bir hareketle başını salladı.

"Pisliğin tekiydi! Hiç pişman değilim."

"Nasıl oldu?"

"Anlatmamayı tercih ederim."

Ayağa kalktım. İki buçuk frangımı masanın üzerine bırakıp dükkândan çıktım. Matematik dersinin iki saatini kaçırmıştım, üstelik ders daha bitmemişti. Bu koşullar altında nasıl devam edebilirdim? İnsanın kaçınmasının mümkün olmadığı zorunluluklar vardır. Bir çeşit kader gibi. Sherlock'la karşılaşma tehlikesine girmemek için Maubert'e sapıp Saint-Michel Bulvarı'ndan dolaştım, Cécile'e rastlamayayım diye Lüksemburg Bahçesi'nden de uzak durdum. Okula bütün bir gün gitmeyişimi açıklayabilmek için beton gibi sağlam bir mazeret bulmak zorundaydım. Ailemizin oğullarının geleceği karanlık görünmeye başlıyordu. Igor'un evine gittim. Bir önceki yıl, Werner'in evinin yakınlarında bulunan, Henri-Barbusse Sokağı'ndaki bir tuğla apartmanın avluya bakan dördüncü katındaki küçük bir dairesine taşınmaya karar verdiğinden bu yana onun evine yalnızca iki kere gitmiştim. Evi yerleştirmek ve duvarları zeminden tavana kadar beyaza boyamak için gönüllülere çağrıda bulunmuştu. Beş dakika boyunca zili çaldım. Tam aşağı inmeye hazırlanıyordum ki kapının açıldığını duydum ve Igor, pijamaları içinde, saçları karmakarışık, yüzü şaşkın bir şekilde göründü.

"Saat kaç?"

"On bir."

"Sabah mı? Ha siktir! Ne diye uyandırdın beni? Geceleri çalıştığımı bilmiyor musun? Saat sekizde yattım. Üst kattaki pezevengin yaptığı gürültü yüzünden de hemen uyuyamadım."

"Bir derdim var Igor."

Gözlerini kısıp alnını kırıştırarak yüzüme baktı.

"Umurumda bile değil Michel. Uyumak istiyorum, anladın mı?"

"Çok büyük bir derdim var."

Arkasını döndü ve evin içinde gözden kayboldu.

"Ne bekliyorsun orada? Girsene!"

Arkamdan kapıyı çarptı. Gidip mutfağa oturdum. Bir duş sesi duydum. Igor, Roma imparatorları gibi bir havluya sarınmış bir halde, üzerinden sular damlayarak geri geldi. Huysuzluğu üzerindeydi ve kendine kahve yaptı.

"Senin adına umarım ki derdin gerçekten büyüktür," dedi küfreder gibi.

7

Tek bir hap normal bir yaşama kavuşmak için yeterli oluyorsa ilkelerin canı cehenneme! Uykuyu bulunca Leonid, yitirmiş olduğu canlılığını yeniden kazanmış ve on yaş gençleşmiş. Arkadaşlarıyla birlikte dışarı çıkmaya, kutlamalar yapmaya başlamış. Anlattığı komik öyküleriyle çevresinde toplanan grupları sabahın ilk saatlerine kadar oyalayan, savaş öncesinin yakışıklı ve baştan çıkarıcı Leonid'i geri dönmüş. Savaşlardan sonra hep kadınların sayısı erkeklerden fazla olur, üstelik bu savaş da katıksız bir kıyım olmuş, dolayısıyla da en seçkin madalyalarla donatılmış bu bekâr albay epey rağbet görüyormuş. Parmağına yüzüğü geçirmeye hiç de niyeti olmayan Leonid, bu talihinin keyfini çıkarmaya bakıyormuş. Her yere davet ediliyormuş. Leningrad gecelerini canlandıran çok sayıdaki eğlencelerin aranan adamı olmuş. Savaştan sağ çıkanlar, arayı kapatmaya ve hayatın tadına varmaya gerek duyuyorlarmış.

Kentin ve yıkılan yapıların yeniden inşa edilmesi herkese enerji veriyormuş. Kirov'daki çalışmaların başlangıcını kutlamak için düzenlenen bir gecede Leonid, Kış Sarayı'ndaki alçıların restore edilmesi işinde çalışan Sonya Viktorovna Petrovna'yla tanışmış. Bu ikisinden daha zıt bir çift düşünmek pek mümkün değilmiş ve kimse birbirlerinden nasıl olup da hoşlanabildiklerini anlayamıyormuş. Hiçbir ortak zevkleri, paylaştıkları en küçük bir fikir yokmuş, her konuda anlaşmazlığa düşüyorlarmış ama onları birbirine yaklaştıran iki şey varmış: Sonya kendisi kadar çok içip de hiç sarhoş olmadığı için Leonid'in hayranlığını kazanmış, ayrıca da kusursuz bir fiziksel uyuma sahipmişler. İki ay içinde evlenmişler. Nikâh memuru ile

davetliler Stalin'in onlara göndermiş olduğu sıcak kutlama mesajı karşısında çok etkilenmişler. Yeni restore edilmiş Büyük Petro'nun at sırtındaki heykeli önünde çekilen geleneksel fotoğraflarıyla, bolca votkayla ıslatılmış, Sovyet usulü sade bir nikâhları olmuş.

Leonid, materyalist bir asker, bir devrim çocuğu, partinin haklı olup olmadığını sorgulamayı bir artı birin üç ettiğini düşünmek kadar saçma bulacak derecede sarsılmaz bir inanca sahip bir komünistmiş. Sonya ise ailesinin ve arkadaşlarının savaş ve tutuklanmalar tarafından kırana geçirildiğine tanıklık etmiş bir idealistmiş ve komünistlerden nefret ediyormuş. Ama Leonid diğerlerine benzemiyormuş. Madalyalara boğulmuş bu albayda genç kadını altüst eden bir kırılganlık, bir hassasiyet bulunuyormuş. Sonya'ya sarılıp da iyice sokulduğunda bütün dertlerini unuturmuş. Karısıysa yazın bile hep üşürmüş. Leonid onu kollarının arasına alır, ısıtırmış. Kendisi sabaha karşı uyuyakaldığında Sonya onu uyandırmaya kıyamazmış.

Leonid, teknolojik bir devrimin hazırlandığını biliyor ve bunun bir parçası olmayı istiyormuş. Savaş bittiğinden beri, Kızıl Ordu'nun ve NKVD'nin[17] bilimsel etkinlikler bölümünün ele geçirmiş olduğu Alman malzeme ve araştırmacıları sayesinde Sovyet mühendisleri, ilk jet uçağını uçuran ülke olabilmek için amansız bir gayretin içindeymişler. Uzun süren oyalamaların ardından savunma komiserliği 12500 metre yüksekliğe ulaşabilecek, en az 700 kilometrelik bir alana etki edecek ve saatte 850 kilometrenin üzeri gibi çılgınca sayılabilecek bir süratle uçarak ülkeye eski müttefikleriyle olası bir savaşa girilmesi durumunda çok kesin bir üstünlük sağlayabilecek güçte bir savaş uçağı projesini geliştirmeleri için iki büroyu görevlendirmiş. Leonid, stratejik bir tercihte bulunmak zorunda kalmış. Hangi uçak üreticisine başvurmalıymış? Sağlamlığını kanıtlamış Yakovlev'e mi, yoksa sınırsız kaynak ve bağlantıya sahip oldukları anlaşılan genç üreticiler Mikoyan ve Gureviç'e mi? Bunların ürettikleri yeni Mig

17 NKVD, 1946'da MGB ve MVD olarak ikiye ayrılacak, 1953'te de KGB adını alacak olan Sovyet güvenlik ve gizli polis servisinin kısaltmasıdır. (ç. n.)

uçağından büyük övgüyle söz ediliyormuş ama Leonid onları hiç tanımıyormuş. Oysa Aleksander Yakovlev'i iyi tanırmış. Savaşın başındaki Yak 1'den, en son versiyonu olan Yak 3'e kadar onun ürettiği bütün uçakları uçurmuş ve üstelik bunların değerlendirilmesi için ona çok değerli yorumlarda da bulunmuş. Yakovlev bu talep karşısında şaşırmamış. Onun niteliklerini iyi biliyormuş ve elindeki deneme pilotları takımına onu da dâhil etmiş. Onu geleceğin jet uçağının prototipi olan Yak 15'le tanıştırmış. Leonid, Sonya'ya yeni görevler dolayısıyla Moskova'ya gitmesi gerektiğinin ötesinde hiçbir açıklamada bulunmamış. Karısı onunla gelemeyecekmiş. Leonid, onun sitemler etmesini bekliyormuş. Sonya uzun süreli bir ayrılığa razı olmuş. Leonid, gidişiyle ilgili idari formaliteleri yerine getirmeye çalışırken Yakovlev'den bir telefon almış:

"Bir sorun çıktı Leonid Mihailoviç. Projemizi iptal etmek zorundayım."

"Neden?"

"Timoşenko'nun emri var. Üzgünüm."

Savunma halk komiseri son derecede kötü bir şöhrete sahipmiş. Rovin, ona daha fazla açıklama istememesini öğütlemiş. Öfkeye kapılmış olan Leonid, yasağı çiğneyerek Yakovlev'in takımına katılmaya kararlıymış. Bir randevu alarak Moskova'ya gitmiş ve Semyon Timoşenko tarafından dostça karşılanmış.

"Senin Mig ya da Yakovlev ekiplerinden birine katılmana izin vermemiz mümkün değil. Deneme pilotları arasında ölüm oranı o kadar yüksek ki bir Sovyetler Birliği kahramanının böylesine tehlikeli bir işte canını riske atmasına göz yumamayız."

"Savaş boyunca her gün bundan çok daha büyük risklere atıldım ben."

"Senin devrendeki yirmi dört pilot arasından tek hayatta kalan sen oldun. Savaşın başındaki Rus askerleri arasında hayatta kalmış olan yüzde beşin içindesin. Başına bir kaza gelecek olursa neler söylenebileceğini bir düşün. Artık gençlerin önünü açmak gerekir. Hem deneme pilotları bekâr olurlar."

"Yarın sabah boşanırım."

"Yararı yok."

"Ben hâlâ ülkeme hizmet edebilirim."

"Bunun fırsatını da bulacaksın."

"Uçmak istiyorum ben. Beni ismi lazım değile kadar çıkmak zorunda bırakmayın."

"Eğer senin başına bir iş gelecek olursa bundan beni sorumlu tutacağını bana şahsen söyledi o."

Leonid'e bir hava birliğinin komutanlığını teklif etmişler. Onun yaşındaki bir adam için bir onurmuş bu. Ancak o bu terfi teklifiyle sevinçten havalara uçmamış. Askerlerin itaatkârlığı çoğu zaman tevekkülden ibarettir. Artık boyun eğmekten başka çaresi olmadığını kabul etmek zorunda kalmış. Bütün şöhretine ve madalyalarına karşın tek istediği kendini bir uçağın komutasında bulmak, tamamen kendisine ait olan uçsuz bucaksız gökyüzüyle baş başa kalmakmış. Arkadaşları ona artık başka şeylerle uğraşmasını, Sonya'yla çocuk yapıp bir aile kurmasını öğütlüyorlarmış. O ise karşılık olarak, eğer bir büroya kapatılacak olursa kendini kafese hapsedilmiş bir kuş gibi hissedeceğini, sıkıntıdan öleceğini söylüyormuş.

1946 güzünde Leonid, sivil havacılık şirketi Aeroflot'un yakında açılacak olan yeni hatlar için pilot arayışında bulunduğunu öğrenmiş. Kendisini seve seve kabul edeceklerinden kuşku duymadan başvuruda bulunmuş. Reddedilmiş. Sivil brövesi yokmuş çünkü. İşinden izin isteyerek Leningrad'daki Sivil Havacılık Enstitüsü'ne yazılmış. Ona en zor gelen İngilizce öğrenmek olmuş. İlk denemede brövesini elde etmiş. Şirket onu bir kere daha geri çevirerek, bu defa da pilotlarının alkol kullanmaması konusunda aşırı titiz olduklarını bahane etmişler ve bu da Şeremetyevo Havalimanı'nın pistinde uzun süren gülüşmelere yol açmış. Bu sefer, ilgili kişiye çıkmış. Leonid Krivoşen, Kızıl Ordu'dan istifa ederek Aeroflot'ta çalışmaya başlayan çok az sayıdaki pilottan biri ve kendi rütbesindeki tek örnek olmuş. Bu şirkette ilk önce, yeni açılmış olan

Moskova-Londra hattındaki yeni İlyuşin 12 uçağının yardımcı pilotu olarak göreve başlamış.

Ertesi yıl birinci pilotluğa yükselmiş. Uçağının kumandası başındayken dünyanın en mutlu insanıymış. Şanlı unvanlarının arasına haklı bir baştan çıkarıcılık şöhreti de eklemiş. Aeroflot yeni reklam kampanyası için onu simge olarak seçmiş ve güzel, lacivert üniforması içindeki fotoğrafı şirketin bütün afişlerini süslemiş. Leonid bir kahramanmış. Bütün Ruslar onun adını ve savaştaki başarılarını biliyorlarmış. Çocuklar oyunlarında onu taklit ediyorlarmış. Ders kitaplarında fotoğrafı bulunuyormuş. Ondan ancak yarı tanrılara layık görülen bir saygıyla söz ediliyormuş ve eğer Orly Havalimanı'na bir inişi sırasında Milène Reynolds ile tanışmasaymış bugün hâlâ bir halk kahramanı olarak kalabilirmiş.

8

Öğlen olmuştu. Igor beni dikkatle dinlemiş, üç soru sormuş ve yaptığı kahveyi bitirmişti.

"Bundan bana daha önce de söz edebilirdin."

"Denedim. Seyyar satıcı gibi gittiğin yerde sorunlarını paketlerinden açıp da göstermek o kadar da kolay olmuyor. Sence durum ciddi mi?"

"Nereden bileyim? Ordu, dünyanın bütün ülkelerinde aynıdır. Hep gizlilik. Hiçbir işe yaramasa bile böyle. Şimdi öncelikli iş babana haber vermek olmalı. Eğer otelinden arayacak olursa polis, ağabeyinin Paris'te olduğunu öğrenecektir. Onunla başka bir yerde konuşmalıyız."

"Maurice dayımın evinde olabilir."

"Çok riskli. Elimizi polisten çabuk tutmalıyız. Bana biraz zaman ver. Uzmanından biraz ipucu isteyeyim."

"Kimden söz ettiğini biliyorum sanırım."

"Biliyorsan da unut."

Mutfaktan çıktı ve bir tomar parayla geri dönüp bunları masanın üstüne koydu.

"Burada yetmiş bin frank var."

"Yedi yüz frank demek istiyorsun."

"Yeni franga bir türlü alışamıyorum."

"Bu çok fazla. Senden üç yüz frank alsam yeter. Babam geri dönünceye kadar, bu ona yetecektir."

"Hepsini al. Neler olabileceği hiç belli olmaz. İhtiyacı olursa bu para işine yarayacaktır."

"Çok büyük bir tutar bu, hepsini sana geri ödeyebileceğimden emin değilim, babam adına da söz veremem."

"Orası önemli değil. Alt tarafı para işte."

"Yaptıkların için çok teşekkür ederim Igor. Bunu hiç unutmayacağım."

"Şanslısın Michel ama bunu senin için yapmıyorum."

"Ağabeyim için de yapıyor olamazsın, onu tanımıyorsun bile."

Igor kahvenin dibinde kalmış olanı fincanına boşalttı ve yeni bir kahve kaynattı.

"Bak şimdi, bundan on yıl önce SSCB'yi terk ettiğimde gidişim için önceden hazırlanmamıştım. Acele kaçmam gerekiyordu. Karımı, çocuklarımı, işimi terk ettim. Bir dakika içinde karar verdim. Ya hemen o anda kaçacaktım ya da kurşuna dizilecektim. Yanımda hiçbir şeyim yoktu. Bir somun ekmekle kaçtım. Şansım yaver gitti. Yolda bana yardım eden biriyle karşılaştım. Karelya Ormanı içindeki bir kolhozdan bir köylüydü bu. Benim kaçak olduğumu anlamıştı. Beni ele verebilir, öldürebilirdi. Bana sınır bekçilerine görünmeden Finlandiya'ya nasıl kaçabileceğimi gösterdi. Yanıma bisküviler ve kurutulmuş ringa balığı verdi. Teşekkür etmek için ona adını sorduğumda bana adını bilmeme hiç gerek olmadığını, elinden gelse kendisinin de benimle birlikte kaçacağını söyledi ve benden orada kalan kendisini hatırlamamı istedi."

"Ailenle hiç konuşmuyor musun?"

"Ne ben ne de diğerleri. Her gün, her saat bunu düşünüyoruz. Onları yeniden görebilmek için hiç umudumuz yok. Mümkün değil bu, gerçekçi değil, çok tehlikeli. Hiçbir şey söylemiyoruz. Onları kafamızın içinde saklıyoruz. Karımın, çocuklarımın neler yaptıklarını merak etmediğim tek bir anım bile olmuyor. Onların da beni düşündüklerini biliyorum ve bu bana dayanılmaz geliyor."

Başını önüne eğip sustu.

"Al şu parayı da suratsızlığınla canımı sıkmayı bırak. Balto'da birbirimize mesaj bırakalım."

Yanımda mazeret kâğıdı olmadan okula gitmemin bir yararı yoktu. Hiçbir gerekçesi olmayan devamsızlığım için Sherlock'a ne anlatabileceğimi düşünüyordum. Babamdan bir mektup götüremeyeceğime göre bana ya çok özgün bir neden ya da bir tıbbi belge gerekecekti. İkisini de bulmama olanak yoktu. Ertesi günden itibaren liseden gelecek mektubu yakalayabilmek için postayı çok sıkı takip etmem gerekecekti. Balto'ya gittim. Bir köşede bekledim. Dikkatimi *Yürek Söken*'e bir türlü veremiyordum. Saat üçe doğru Igor geldi.

"Merak etme, ne yapılması gerektiğini öğrendim."

"Neymiş?"

Ceketinden her iki yüzü de ince bir yazıyla doldurulmuş bir sayfa kâğıt çıkarttı.

"Not aldım. Gel, deneyelim."

Général-Leclerc Caddesi'ndeki postaneye gittik.

Igor, telefon memuruna Cezayir kentinden bir numara verdi. On beş dakika sonra bağlantı sağlandı.

"Otel Aletti, buyurun."

"Bay Marini'yle görüşmek istemiştim lütfen."

"Çıkmış. Anahtarı burada."

"Ne zaman döneceğini biliyor musunuz?"

"Bize bir not bırakmamış. Genellikle öğle yemeğinde amiralliğin lokantasına gider."

"Sizden uzak bir yer mi bu?"

"Bir kilometre mesafede."

"Teşekkür ederim. Yine arayacağım."

Igor telefonu kapattı.

"O lokantanın numarasını isteyebilirdin."

"Olmaz. Oteline beş dakika mesafedeki bir barın telefon numarası var bende. Oraya gitmesi gerekecek. Polisin onu dinlemeye almak için zamanı olmayacaktır."

Yirmi dakikada bir aradık. Telefon memuru artık numarayı ezberlemişti, otelin resepsiyonistiyse kısa bir, "Üzgünüm beyefendi, henüz dönmedi," ile yetiniyordu. Zamanın ilerleyişini kaygıyla iz-

liyorduk. Igor yakında taksisini devralacaktı. Benimse saat altıda Franck'la buluşmam ve annemden önce eve dönmem gerekiyordu. Saat beşi çeyrek geçe, bir kere daha denedik.

"Geldi. Ayrılmayın, bağlıyorum."

Birkaç saniye bekledik. Almaçtan babamın sesini duydum:

"Paul Marini, dinliyorum."

"Bay Marini, ben bir dostunuzum. Sizin için haberlerim var."

"Kimsiniz?"

"Yanımda, oğlunuz Franck'ın birliğine katılması sırasında yanınızda olan biri var. DS'iniz arıza yaptığı için o gün geç kalmışsınız. Yürüyerek gelmişsiniz ve sağanak yağmur yağıyormuş. Kimden söz ettiğimi anladınız mı?"

"Evet. Ne istiyorsunuz?"

"Hemen şimdi Grand Café barına gitmeniz gerekiyor. On dakika diyelim. Orada buluşacağız. Anlaşıldı mı?"

"Hemen gidiyorum."

Igor telefonu kapattı ve telefon memuruna Cezayir'deki Grand Café barının telefon numarasını verdi. Her nedense bağlantı bir türlü sağlanamıyordu. Hatlar çok meşguldü. Belki de bir saldırı olmuştu. Bir türlü bağlanamıyordu. Heyecanlanacak bir şey yoktu, günde yirmi kere olan bir şeydi bu. Zaman geçtikçe biz de geriliyorduk. Saat altıya yirmi vardı. Babamla konuşamadan Igor'u bırakmamın gerekeceği anın yaklaşmakta olduğunu görüyordum.

"Önemli değil," dedi Igor. "On dakikaya kadar ona ulaşamazsak sen ağabeyinin yanına git ve ona parayı ver. Bu daha acil. Babanla ben konuşurum. Umalım ki orada beklesin."

Bir emekli, gişeyi tekelimize aldığımız için maraza çıkardı. Görevliyle bir türlü konuşamadığı için sabırsızlanıyordu.

"Hatlar meşgul."

"Ben Amiens'ı arayacağım."

"Sıranızı bekleyeceksiniz beyefendi," diye karşılık verdi Igor hiç istifini bozmadan. "Biraz sabırlı olun."

"Igor, senden bir şey daha isteyebilir miyim?"

"Yasa dışı bir şey değilse ne âlâ."

"Okulum için. Bütün gün gidemedim ve hiçbir mazeretim yok. Eğer aptalca davranırsam beni atabilirler."

"Benden babanın imzasını taklit etmemi bekleme."

"Peki ya Sherlock'a karşı dürüst olsam? Onu odasında görmeye gidip gerçeği anlatsam: 'İşte böyle, Franck kaçak, askerden kaçtı. Benden yardım istedi. Onu yalnız bırakamazdım.' Hem o Franck'ı da tanıyor, üstelik takdir de ediyor. Bir okul gözetmeni buna anlayış gösterebilecektir, değil mi ama?"

"Doğrudan gidip onu polise versen daha iyi. Yeryüzünde hayatta kalabilmek için çok temel bir ilke vardır. Eğer öteki tarafta yaşamışsan, kafanın içine kazınır bu: Asla güvenmeyeceksin! Kimseye! Beni duyuyor musun? Ölümcül bir sözcüktür bu. Senin gibi binlerce salağın ölümüne neden olmuştur."

"Tanıdığın birine bile mi?"

"Babana, annene, kardeşine, karına bile."

"Ben sana güveniyorum."

"Seni ele vermekle benim elime hiçbir şey geçmez. Ama polis beni siyasi sığınmacı kartımı elimden almakla tehdit edecek olsa seni ve aileni satmak için bir saniye duraksar mıyım sanıyorsun?"

Yüzüne baktım. Bakışı amansızdı.

"Şaka mı yapıyorsun Igor?"

"Cezayir, 5 numaralı kabin," diye seslendi telefon memuresi.

Hemen kabine koştuk. Igor almacı eline aldı, ben de kulaklığı.

"Grand Café, buyurun," dedi bir kadın sesi.

"Merhaba hanımefendi, müşterilerinizden biriyle görüşmek istemiştim, Bay Marini. Barda olması gerek."

Kadının sorduğunu duyduk:

"Bay Marini diye biri var mı?"

"Evet, benim."

"Ne yapıyorsunuz siz?" diye haykırdı babam. "Gitmek üzereydim."

"Hat alamadık," diye açıkladı Igor telefonu bana verirken.

"Baba, benim. Yanımda bir arkadaşım var. Oteldeki hat dinleniyor, bizim evdeki de öyle. Konuşurken dikkatli olmamız gerek. Burada bizi dinleyemezler. Franck Paris'te. Bu sabah gördüm onu."

"Nasıldı peki?"

"Yorgun ve gergin görünüyor. Paraya ihtiyacı var. Dünden beri yemek yememiş."

"Elinde ne varsa ver ona."

"Annemden isteyebilir miyim?"

"İstemesen daha iyi olur. Ona kendi paranı ver, ben de geliyorum zaten."

"Seninle konuşan bey, Franck için bana para verebilecek. Sen sonra ona öder misin?"

"Elbette. Uçak bileti bulur bulmaz Paris'e dönüyorum."

Igor telefonu elimden aldı ve diğer elindeki kâğıda arada bir göz atarak konuştu:

"Beyefendi, ben Michel'in arkadaşıyım. Uçağa binmeyin. Polisin haberi olur. Hem zaten bütün uçuşlar da dolu. Otelinize geri dönün. Oğlunuzdan haber aldığınızı, onun Fas'a geçmeyi başarmış olduğunu, sizin de onunla buluşmak üzere oraya gideceğinizi söyleyin. Eğer resepsiyonist soracak olursa onun Tanca'da olduğunu söylersiniz. Başka ayrıntı vermeyin. Taksiye binmeyin. Takip edilmediğinizden emin olun. Cezayir limanına gidin. Bu akşam saat dokuzda hareket ederek Marsilya'ya gelecek olan bir gemi var, adı *Lyautey*. Gemiye binerken onlar size kimlik sormazlar. İkinci mevkiden bir bilet alın ve nakit ödeyin. Kimseyle konuşmayın. Marsilya'dan Paris trenine binersiniz. Tekrar etmemi ister misiniz?"

"Gizli servisten falan mısınız siz?"

Laplace Sokağı'na koştum. Altıyı biraz geçe Bois-Charbon'a vardım. Franck orada değildi. Dükkânın en arka tarafında, sabah oturduğumuz masaya oturdum. Bir zencefilli gazoz ısmarladım. Patron,

yine aynı müşteriyle 421 oynuyordu ve tezgâhta da yine sabahki haydut suratlı adamları tanıdım. Yoksa bunlar polisti de birazdan üstüme mi atlayacaklardı? Bekledim. Franck görünmüyordu. Bir sorun mu çıkmıştı? Tutuklandıysa nereden haberim olacaktı? Patrona onu görüp görmediğini sormam zordu. Mümkün olan en son ana kadar bekledim. Saat yediye çeyrek kala evde olmak zorundaydım. Yanımda sadece Igor'un vermiş olduğu banknotlar vardı. Patron, yüz franklık banknotun üzerindeki Napolyon'a kuşkuyla baktı. Hiçbir şey söylemeden bana para üstünü verdi. Ev yolunda, birkaç defa dönüp arkama baktım. Onu hiç göremedim. Eve annemden beş dakika önce vardım. Mutfakta yemeği hazırlarken onun yanına gittim.

"Bugün neler yaptın Michel?"

"Matematik ve Fransızca vardı. İngilizce öğretmenimiz hastaymış."

"Yine mi?"

"Peki sen? Mağaza nasıldı?"

"İki ayağımız bir pabuca girdi yine. Baban da olmayınca her gün sipariş kaybediyoruz."

"Bence yakında döner."

"Öyle umalım. Üstelik haftaya da bir seminerim var ve kaçırmayı hiç istemiyorum."

"Söylesene anne, Franck'a hâlâ kızgın mısın gerçekten?"

"Kızgın mı? Hayır."

"Hiç onun sözünü etmiyorsun. Endişeli de görünmüyorsun."

"Artık onun için yapabileceğim hiçbir şey yok. Ama hâlâ oğlum o benim, ne yapmış olursa olsun, her zaman da öyle kalacak."

"Seninle bağlantı kursa ne yapardın?"

"Yaptıklarının sorumluluğunu üstlenmesini söylerdim."

"Peki ya senden yardım istese?"

"Ona polise teslim olmasını ve ülkesinin adaletine güvenmesini öğütlerdim. Onun için başka bir kurtuluş yolu yok. Bu sorular nereden çıktı?"

"Bu konuda hiç konuşmamıştık. Ne düşündüğünü bilmiyordum."

Annem, Aletti Oteli'ne telefon etti. Ona babamın otelden ayrıldığını söylediler. Fas'a gittiğini duyunca çok şaşırdı.

9

Moskova'dan kalkmış olan İlyuşin 12, yoğun bir bulut kütlesinin üzerinde uçuyormuş. Doğuda beyaz bir güneş, lekesiz gökyüzünü aydınlatıyormuş. Bu büyülü manzara karşısında Leonid ve yardımcı pilotu Sergey motorların kulakları sağır eden uğultusunu bile unutmuşlar.

"Bu akşam için bir programın var mı?" diye sormuş Leonid.

"Sinemaya gitmek istiyorum. Hiç olmazsa Londra'da Amerikan filmlerini izleyebiliyoruz."

Pilot kabininin arka tarafında işine dalmış ve nasıl olduysa onların sohbetine kulak kabartmamış olan telsizciye doğru dönüp bir bakmış. Şirket içinde en güzel kalçalara sahip olmak konusunda haklı bir şöhret kazanmış olan yeni hostes Aleksandra onlara kaynar çay ve bisküvi getirmiş. Tam ona kendi fincanını uzattığı sırada Leonid endişeyle kulak kesilmiş.

"Duyuyor musunuz Aleksandra Viktorovna?"

"Farklı bir şey duymuyorum kaptan."

"Size daha önce de söylemiştim yavrucuğum, bana Leonid diyebilirsiniz."

"Kaptan, iki numaralı motordan tuhaf bir gürültü geliyor, sanki adamın biri çekiçle vuruyormuş gibi!" diye atılmış Sergey telaş içinde.

Leonid kulak kabartıp bir felaketle karşılaşmış gibi dudaklarını bükmüş.

"Yoldaş yardımcı pilot, iki numaralı motordaki adamın çekicine el koymamız gerekecek!"

Sergey düğmelere basmış. Işıklar yanmış, sönmüş.

"İki numaralı motordaki adamın çekici elinden alındı kaptan."

"İşte bu kadar Aleksandra. Gürültü kesildi. Bu uçakta ben olduğum için çok şanslısınız."

"Kaptan, iki numaralı motordan iniltiler duyuyorum."

"Sergey İvanoviç, iki numaralı motordaki adama çekicini geri vermenin zamanı geldi."

Sergey, yine aynı düğmelere basmış.

"Çekiç geri verilmiştir kaptan. Adam bir de orak istiyor."

Kahkahayla gülmüşler. Telsizci ayağa kalkıp Leonid'e bir telgraf uzatmış.

"Londra'dan kötü haber var kaptan," demiş.

Yüz binlerce kömür sobasının, gaz kaçağının ve sanayi atıklarının sülfürlü gazları yüzünden dört bin kişinin hayatını kaybettiği 1952 kışı pusların en ölümcülünü gördüyse, 1951'in pusu da tarih kitaplarına İngiliz başkentinin yaşamış olduklarının en kötülerinden biri olarak geçmiştir. İnsan yirmi metre ötesini göremiyormuş ve her yer çürük yumurta kokuyormuş. Buna çok da yabancı olmayan Londralılar birbirlerine, bu mevsimde birazcık serince olan Thames Nehri sularının bedava hamam olduğuna ilişkin hoş şakalar yapıyor, bu hayaletimsi sisin Claude Monnet'ye izlenimciliği yaratması konusunda esin verdiğini hatırlatarak morallerini yüksek tutmaya çalışıyorlarmış. Birkaç defa Londra'nın bütün dünyayla bağlantısı kesilmiş. Heathrow'a hiç uçak inememiş. 9 Ocak 1951 Salı günü de Leonid'e yolunu Paris'e doğru değiştirmesi emri verildiğinde Bourget'ye inmeyi planlamış. Ancak bütün bu beklenmedik inişlerden dolayı Paris'in bu havalimanı dolmuş bulunduğundan, yolunu Orly'ye çevirmek zorunda kalmış. Günün bu son saatlerinde kimse ona yere inmelerinin ne kadar zaman alacağını söyleyemiyormuş. Leonid, yolcularının huysuzluk edeceklerinden endişeliymiş. Ancak gecikme haberi kabinde hiçbir olumsuz tepkiye yol açmamış. Leonid'in taşımakta olduğu iki düzine Rus yolcu arasında bir bakan

yardımcısı ile Sovyet parlamentosunun yedi üyesinden oluşan bir heyet de bulunuyormuş ve bu adamlar yaşadıkları hava muhalefetini Fransız-Sovyet ilişkilerini geliştirmek adına bir fırsat olarak kullanmaya karar vermişler. Bu heyet için birkaç taksi ve bir otel bulunması gerekiyormuş. Meurice Oteli'nde yer bulunabilecek miymiş?

Havalimanı binasında Sovyet parlamento heyeti açık olan tek gişeye saldırmış ama kendilerini karşılamak üzere öngörülmüş hiçbir hazırlık yokmuş. Körüklü ceketi ve fötr beresiyle petrol mavisi çapraz dokuma Air France üniforması giymiş genç ve kibirli bir hanım yüzünde sabit bir gülümsemeyle onları karşılamış. Halk temsilcilerinden iki tanesi Fransız dili konusunda biraz bilgi sahibiymişler ancak genç kadın onları anlamamak konusunda apaçık bir ısrar gösteriyormuş.

"Burası Air France, bir turizm acentesi değil," diyormuş yorucu gülümsemesini hiç bozmadan.

"Turizm acentesi nere?"

"Bu saatte kapalıdır. Champs-Élysées'yi deneyin."

"Siz telefon Champs-Élysées."

"Umumi telefon kulübelerini kullanabilirsiniz, lobide, biraz ileridedir."

O tarafa gitmişler. Postane bürosu ulusal çalışma saatlerini uyguluyormuş. Görevli madenî perdesini indirmiş. Air France yetkilisi olan kadın kendi telefonunu kullanmalarına izin vermemiş.

"Servis için ayrılmış bir dâhilî hattır bu."

"Ben şikâyet şirket," diye kükremiş bakan yardımcısı.

"Şikâyet bürosuna başvurabilirsiniz."

"Büro nere?"

"Birinci katta. Şu an kapalıdır. Yarın açılır."

Bakan yardımcısının kadına Rusça küfürler ettiği sırada Leonid, mürettebatını oluşturan dört kişiyle birlikte Air France tezgâhının önüne varmış. Kadının yüzündeki hiç bozulmayan tebessüm adamı iyice çileden çıkarmış. Leonid bir an durup heykelsi bir güzelliğe sahip olan genç kadını incelemiş. Alnı geniş, omuzlarına dalga

dalga dökülen uzun saçları kızıl kestane, gözleri firuze mavisi, kaşları gürmüş. Sanki bu kadını daha önce bir yerlerde görmüş gibi belli belirsiz bir hisse kapılmış. *Eğer bu kadınla tanışmış olsaydım, nerede ve ne zaman tanıştığımı hatırlardım, böyle bir yüzü unutmama olanak yok*, diye geçirmiş içinden. Kadın bir Amerikalı aktrise benziyormuş. Leonid, Chaplin ile Laurel ve Hardy dışında hiçbir film yıldızının adlarını ezbere bilmezmiş. Tanıyabildiği tek kadın oyuncu Greta Garbo'ymuş ama bu kadın da onun tam zıddıymış. Bakan yardımcısından azar işitince Leonid, kadınla işleri yoluna sokacağına dair ona söz vermiş.

"Ben yok Fransızca konuşmak," demiş kadına en inandırıcı gülümsemesini takınarak.

Sonra da pilot İngilizcesiyle konuşmaya başlamış. Gayretkeş açıklamaları sert bir duvara çarpıyormuş. Kadın İngilizceyi aksansız konuşuyormuş.

"Siz Fransız yoksa İngiliz?"

"Benim milliyetim sizi ilgilendirmiyor."

"Daha yavaş konuşur musunuz?"

"Size son bir defa yineliyorum. Bourget yerine Orly'ye indiniz."

"Londra'daki sis yüzünden."

"Ben hiçbir talimat almadım. Görevim sona erdi."

"Bize yardım etmelisiniz."

"Air France'ta bulunuyorsunuz, Aeroflot'ta değil."

"Kaybolduk, nereye gideceğimizi bilmiyoruz."

"Ben seyahat acentesi değilim ki."

"Elçiliğe haber vermek zorunda kalacağım."

"İster Papa'ya telefon edin, ister Amerikan başkanına. Bana böyle budala gibi gülümsemeyi de kesin lütfen, kendinizi Cary Grant mi sanıyorsunuz siz?"

Kadın tezgâhının parmaklıklarını çekmiş, anahtarla kilitlemiş ve bir büroya girip gözden kaybolmuş. Bakan yardımcısı ile heyeti bu olayı Fransız kadınlarının şirretliğine yormuşlar ve Londra'da olabileceğinden daha hoş bir geziye böyle başlamışlar. Havalimanı

boşalıyormuş. Onlar da dışarı koşturup taksilere doluşmuşlar. Beş kişilik uçuş mürettebatı en son taksiye kalmışlar ama şoför hepsini birden almayı reddediyormuş. Yalnızca dört kişilik yeri varmış. Ona yüklü bir bahşiş vadederek üstelemişler. Ancak şoför, bunu bütün Paris taksilerinin itibarı adına bir onur meselesi haline getirerek kabul etmemiş.

"Üç kişi arkaya, bir kişi öne. Acele edin yoksa gidiyorum!"

Bir uçuş kaptanı, ekibinin güvenliğini sağlamak zorundaymış. Onları arabaya bindirip yeni bir taksi yolu gözlemeye başlamış ama bulabilecek gibi de görünmüyormuş. Tevekkülle sabretmekteyken beyaz bir 203 yanından geçtikten sonra durmuş ve geri gelmiş. Yolcu koltuğunun camı alçaldığında Air France çalışanı kadın belirmiş. Leonid içinde bir iyimserlik dalgasının yükseldiğini hissetmiş. Ona doğru yaklaşmış.

"Paris'e mi gidiyorsunuz?" diye sormuş kadın gizemli bir gülümsemeyle.

"Hayatımı kurtardınız."

"Kusura bakmayın, ben taksi şoförü değilim. Yalnızca iyi bir günümde olduğum için size yolu tarif edeceğim. Dümdüz giderseniz 7 numaralı kara yoluna çıkacaksınız. Onu sağınıza alın. Belki bir taksi ya da otobüs yakalayabilirsiniz. Olmazsa da Paris çok uzak değil. Bulamamanıza imkân yok. Şanslısınız, yağmur yağmıyor. Göreceksiniz, bir erkeğin zamparalık taslamayı kesmesi için fazla bir şey gerekmez. On kilometre yürüdünüz mü sırıtma falan kalmayacaktır. Neden sırıtıyorsanız zaten!"

Kadın basıp gitmiş. Leonid onun gözden kayboluşunu izlemiş. Sonra da arabaların yarışa çıkmış gibi sürdükleri kara yoluna çıkmış. Başparmağını uzatmış. Hiçbir araba durmamış. Yola devam etmiş. Otostop yaparak ilerliyormuş. Yarım saat kadar sonra bir kavşakta "Paris: 11 kilometre" levhasıyla karşılaşmış. Ceketinin yakasını kaldırmış. Yolun sağ tarafında beyaz bir leke fark etmiş ve yaklaştıkça bunun bir araba şeklini almakta olduğunu görmüş. Sol ön lastiği patlamış olan 203, asfaltın üzerinde duruyormuş. Kadın

yanından geçip giden arabalara eliyle işaret ediyormuş. Mantosunun kenarları rüzgârda uçuşuyormuş. Leonid'i görünce olduğu yerde durmuş ve kılığına çekidüzen vermiş.

"İyi akşamlar," demiş. "Sizi bu kadar çabuk görmeyi hiç beklemiyordum."

"Şanslısınız, yağmur yağmıyor."

"Çukur varmış, göremedim."

"Ben yalnızca Rusya'da yollar delik deşik olur sanıyordum. Sayenizde bunda sonra daha dikkatli olacağım. Lastik değiştirmeyecek misiniz? Torpido gözünde bir kullanım kılavuzu vardır mutlaka."

Kadın ona patlak lastiğin yanı başında yatan krikoyu göstermiş.

"Mümkün değil, yapamıyorum. Bana yardımcı olabilir miydiniz?"

"Kusura bakmayın, ben araba tamircisi değil, uçak pilotuyum."

"Hiç de kibar sayılmazsınız."

"Ben mi? Tam tersine! Size bir iyilik yapacağım. Kendinize bir tamirci bulmanız gerekecek. Bu yolu dümdüz takip ederseniz bir garaja rastlayacaksınız. Bu saatte kapalıdırlar. Yarın sabah arabanızı tamir ederler."

"Fırsattan yararlanın. Dökün içinizi."

"Bir küçücük patlak lastik ve işte size gülümseme."

Bu kadının bakışlarında içini bulandıran bir şeyler varmış. Leonid'e kendini küçücük hissettiriyormuş. Sık sık, yıllar sonra bile, hatta ömrünün son gününe dek hep, bütün yaşamını değiştirmiş olan o bir tek anı düşünecekmiş. Bu son cümleden sonra gelen bitmek bilmez sessizliği, yaşadığı duraksamayı ve koruyucu meleğinin ona fısıldadıklarını hiç unutmamış: "Bir şey yap Leonid Mihailoviç. Yenileceksin. Gücün yetmeyecek. Bu kadın seni çiğ çiğ yiyecek. Paris'e doğru yürümene bak. Kurtar canını. Bırak da patlak lastiğiyle kendi kendine başa çıksın." Onu neden dinlememiş acaba? Aradan geçen zaman boyunca bu soruya hep farklı yanıtlar vermiş. Uzun bir süre içimizdeki şeytanın sesine uymamamız gerektiğini düşünmüş. Yoksa vicdan azabı diye bir şey olmazmış ve hiç pişmanlığı olmadan geçen bir yaşamın da

hiçbir yararı yokmuş. Daha sonraları hiçbir erkeğin böyle bir gülümsemeye karşı koyamayacağı sonucuna varmış, koyabiliyorsa o erkek değilmiş zaten. Şimdilerdeyse yalnızca kendisinin budalanın teki olduğunu düşünüyormuş, bir kadının gülümsemesi karşısında bütün erkeklerin olduğu gibi. Leonid eğilip yerden krikoyu almış ve bütün dertleri böyle başlamış.

Jant kapağını kaldırmak, cıvataları gevşetmek, krikonun gireceği yeri bulup da yükseltmek mümkün değilmiş. Sanki sadist bir mühendis arabasının lastiği patlamış bir kadına yardım etmeye kalkacak kişinin canını almaya ant içmiş gibiymiş. Savaş sırasında Leonid yarım tonluk motorlar, kendi ağırlığında uçak lastikleri, paramparça olmuş iniş takımları değiştirmiş, birbirine uymayan parçaları düzeltip uydurmuş adammış, bir Peugeot'nun onu gülünç duruma düşürmesine izin verecek hali yokmuş. İki büklüm olmuş, beli tutulmuş, parmaklarının derisi soyulmuş, bağırmış, çağırmış ama cıvataları yerlerinden oynatamamış, sanki lehimlenmiş gibiymişler. Omurgasının çatırdadığını duyunca feryat etmiş. Kasları yırtılıyormuş. Beynine kan hücum etmiş. Ciğerlerinde hava kalmamış. Yüreğinin patlayıvermesine ramak kala, bir tane cıvatayı kımıldatmayı başarabilmiş. Sonraki üç tanesi de bir o kadar çaba gerektirmiş.

Bir saat sonra, kan ter içinde, dizleri parçalanmış, elleri ve yüzü yağ ve kirden kapkara, pantolonu ile gömleği toza, toprağa, makine yağına ve tere bulanmış halde, soluksuz, titreyerek doğrulmuş.

"Sizin yapabileceğiniz iş değilmiş," demiş bitkinlikle.

Kadın yanına sokulup alnındaki teri silmiş. Eliyle onun yüzünü okşamış. Ona sarılmış. Leonid daha önce hiç duymadığı bir parfüm kokusu almış, çok uzaklardan, Doğu'nun alev alev ufuklarından gelen bir koku. Kadın, elleriyle onun omuzlarını kavrayıp Leonid'i kendine doğru çekerek ağzına bir öpücük kondurmuş. O da kollarında kalan son kuvvetle kadına sarılmış. Uzun öpüşmelerin devriymiş bu. Onlarınki de bir ömür sürmüş. Yoldan geçen arabalar kornalarına basıyorlarmış ama onların hiçbir şey duyduğu yokmuş.

Leonid'in yaşamının en uzun öpüşmesini en uzun gecesi takip etmiş. Geçmişte Leningrad'da, Moskova'da geçirdiği sayısız uzun geceleri muhteşem, şahane, soluk kesici, unutulmaz ya da baş döndürücü olarak nitelemiş olduğu halde, onu soluksuz bırakmış bu geceyi anlatmak için uygun sıfat bulamıyormuş. Adeta karanlıkların içinde yasak bölgeye geçmiş de, sonsuza dek kızgın demirle damgalanmış.

10

Babamın gelişi kötü bir zamana denk geldi. Komiser Bourrel katilin adını açıklamak üzereydi. Cinayetin sırrının çözülmesi için son beş dakikayı sabırsızlıkla bekliyorduk. Tam o hayati anda sokak kapısı açıldı ve babam içinde bulunduğumuz gerilim anına hiç aldırış etmeksizin paldır küldür evin içine daldı. İki gündür uyumamış, tıka basa dolu bir koridorda ayakta yolculuk etmiş, tıraş olmamış sevimsiz bir adama benziyordu. Annemin sorularına hiç kulak asmadan koşup duşa girdi ve biz de yarım saat onun çıkmasını banyonun kapısında bekledik.

"E, Paul?" diye sordu annem.

"Onu bulamadım."

"Dememiş miydim ben? Oralara kadar gitmene hiç gerek yoktu. Ne zaman kaybı ama."

Yatmaya gittiler. Peynir tüccarını kimin öldürmüş olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğimiz için canımız sıkılmıştı.

Gecenin bir vakti babam odama geldi. Omzumda elini hissettim. Lambayı yakmak istemedi. Ona alçak sesle Igor'la birlikte yaptığımız telefon konuşmasından sonra olanları anlattım. Franck'la buluşamadığımızı, ertesi sabah onun okul yolunda karşıma çıktığını söyledim.

"Perşembe, cuma ve cumartesi sabahki dersleri kaçırdım. Benim bir suçum yoktu. Okulun gönderdiği mektubu ele geçirmeyi başardım. Bu konuda senin bir şey yapman gerekecek."

"Ben hallederim. O nerede şimdi?"

"Bodrumlarda yatıp kalkıyor, her gün de apartman değiştiriyormuş."

"Peki ya arkadaşları?"

"Bana onlara kalsa kendisini polise vereceklerini söyledi. Bizden başka kimseye güvenmiyormuş. Korkuyor. Sürekli diken üstünde, çok kuşkulu. Tabanca da taşıyor."

"Ne diye?"

"Yakalanmamaya kararlı olduğunu söyledi."

Babam sessiz kaldı. Derin derin soluk alıp verişini duyabiliyordum. "Olacak şey değil," diye mırıldandı.

"Birbirinizi nasıl buldunuz?"

Okula giderken Franck'ı görmedim. Panthéon Meydanı'na vardığımda sesini duydum, üç dört metre arkamda duruyordu. Hep bu şekilde yaklaşıyordu. Bana yol gösterdi. Arkada o, önde ben Mouffetard Sokağı'ndan aşağı yürüdük. Censier Sokağı'ndaki küçük bir bistroya girdik. Ona bir önceki gün başına bir iş gelip gelmediğini sordum.

"Para getirdin mi?" diye sordu hâlâ tetikte.

Masanın altından ona Igor'un yedi yüz frangını verdim. Franck bu kadar çok para beklemiyordu.

"Nereden buldun bu kadar parayı?"

"Bir arkadaşım borç verdi."

"Benim için olduğunu söyledin mi?"

"Başka ne yapabilirdim ki? O babamla iletişim kurmayı da başardı, yarın ya da bir sonraki gün gelecek."

"Eğer oteli de dinlemedeyse polisler benim Paris'te olduğumu anlayacaklar."

"Sen burada polis görebiliyor musun? Yeterince önlem almıyor musun?"

Hoşnut görünmüyordu. Patronun yanına gidip ona biraz para verdi. Belki de birikmiş borcu vardı. Çok heyecanlıydı.

"Buradan gitmemiz gerek."

Uzaklaşmak yerine metro girişinin yakınında durup bekledik. Konuşuyormuş gibi yapıyorduk. Franck bistroyu gözetliyordu. Biraz gevşemiş gibiydi. Botanik Bahçesi'ne gittik. Franck üst üste Celtique sigarası yakıyordu. Bana da teklif etti.

"Ben içmiyorum. Ne oldu?"

Yanıt vermiyordu. Yağmur başladı. Doğal Tarih Müzesi'ne sığındık. Bizden başka kimse yoktu. İki bekçi, camlı pencerelerden havuzların içine akan suları boşaltıyorlardı. İçi doldurulmuş bir zürafanın karşısındaki büyük galeriye oturduk.

"Oran'ın iç bölgelerinde yaylaların üzerindeydik. Bölgeye hâkimdik. Çok hareketli olan birkaç küçük Fellah çetesi vardı. Onları köşeye sıkıştıramıyorduk. Köyleri basıyor, birkaç tanesini yakalıyorduk. İstihbarat subayları bunları sorguluyorlardı ve biz de yüz metre öteden feryatlarını duyabiliyorduk. Onları öldürüyorlardı. Kimi zaman helikopterlere dolduruluyorlar, sonra bu helikopterler boş dönüyorlardı. Sorgulamadan sonra kırda dolaşmaya götürülüyorlardı. Onlara kaçmaları söyleniyordu. Koşarak uzaklaşırlarken ortadan kaldırılıyorlardı."

"Yani üstlerine ateş mi ediyordunuz?"

"Buradan bakılınca gerçek olamazmış gibi görünüyor, oradaysa her gün olan bir şeydi bu. Bu savaş böyle bir şey. Öte taraftan onlar da hainlik bakımından aşağı kalmıyorlar. Orada bir çarkın içindesin: Onları konuşmaya zorlamazsan saldırıları ve Fransızların öldürülmesini kabul ediyorsun demek oluyor. Sonunda kendini daha kötü şeyleri önleyebilmek için pis bir işi yapmanın gerekli olduğuna ikna ediyorsun."

Daha fazla konuşamadı. Ben devam etmesini bekledim ama o artık benim yanımda değildi.

"Ne oldu Franck?"

"Yüzbaşımız infaz görevi için gönüllüler istedi. Kimse öne çıkmadı. Tek başına gidemezdi, yedi Fellah vardı. Üç tanesi yaralıydı ve ikisi güçlükle yürüyebiliyordu. Ben teğmen olduğum için kendisine eşlik etmek üzere beni seçti. Araplardan birinin

yanında onu tutan, on on iki yaşlarında bir çocuğu vardı. Kasım sonunda, güneşin altında, öldürücü sıcak bir havaydı. Üzerimdeki çuval bezi tenime yapışıyordu. Bir kilometre uzaklaştık. Onlara gitmelerini söyledi. İki tanesini hakladı. Ona çocuğu bırakmasını söyledim. Çocuğa nişan aldı. Öbürleri bir ağacın arkasına saklanmışlardı. Hepsini sıraya dizmek için çıkmalarını bekliyordu. Durması için haykırdım. Beni dinlemedi. Çocuğun babasını vurdu. Ben de onun kafasına bir kurşun sıktım. İşte böyle oldu. Sonra da kaçtım. Beni bulabilmek için her yolu denediler ama ben aradan sıvışmayı becerdim."

"Fransa'da yargıçlar var. Oradaki gibi olmaz."

"Silahlı kuvvetler daimî mahkemesindekiler esas duruşta bekliyorlar. Onların yaptığı iş yargıçlık değil, emirleri yerine getirmek, hem de köpek gibi. Belki sivil bir mahkemede, herhangi bir ceza yargıcıyla bir şansım olabilirdi. Bu durumdaysa şansım yüzde sıfır. Ekimde olanlara bir baksana, Seine'de yüzlerce Arap'ın canına okudular da kimsenin sesi çıktı mı? Hiç. Herkes susuyor. Basın da sendikalar da. Canları ne isterse onu yapıyorlar. Ama beni ele geçiremeyecekler. Fransa'yı terk etmem gerek. Beni bulamayacakları bir ülkeye gitmem gerek. Babam bana yardım etmeli. Paraya ihtiyacım var."

"Kemikleri çıkmış. Onu hiç bu halde görmemiştim. Sonra gitti. Seni bulacak."

"Haydi uyu koca adam. İyi iş başardın. Ona yardım edeceğiz. Onunla gurur duyabiliriz."

Karanlıkta beni öptü. Odamdan çıktığını duymadım. Hâlâ orada olup olmadığını bilmiyordum. Başucu lambamı yaktım. Yoktu.

11

Leonid bakışları dağınık ince bulut tabakasına dalmış, iç çekiyormuş. Sergey çaktırmadan onu inceliyormuş. Kaptanı bugün hiç konuşmuyor, şakalarına gülmüyor, genç hostes Aleksandra'nın görkemli kalçalarına bile bakmıyormuş. Telsizci Londra'ya inişi onaylamış. Onları bekleyen hava güzelmiş.

"Sıçtığımın hava durumu," diye homurdanmış Leonid.

Havalimanında mürettebatına kendisini beklememelerini söylemiş.

"Ben ilk fırsatta otele gelip sizi bulacağım."

Heathrow'daki Air France'ın konaklama şefinin aracılığıyla Orly'deki Milène'le bağlantı kurmayı başarabilmiş. Kadın onun aramasını hiç beklemiyormuş.

"Milène, benim."

"Neredesin?"

"Londra'ya vardım. Sesini duyduğuma o kadar mutluyum ki. Hiç aklımdan çıkmıyorsun."

"Sen de benim."

"Dönüş uçuşuna kadar otuz saat zamanım var."

"Fazla değilmiş."

"Görüşemez miyiz?"

"Seni bekliyorum."

"Nasıl yapacağız? Ben Paris'e gelemem. Vizem yok. Uçakla gelirsem anlaşılır."

"Bunu ben de düşündüm. Aramızdaki ilişkinin artık bittiğinden emindim."

"Milène görüşmeyi bırakamayız. Beni bir daha görmek istemiyor musun?"

"Böyle söyleme."

"Ben buradan ayrılamam. Senin gelmen gerek."

"Buradaki işim sekizde bitiyor. Londra uçağına binebilirim. Dur, bir bakayım... Mümkün değil, son uçak kalkmış."

"Eğer sen Londra'ya gelemezsen ve ben de Paris'e gelemezsem bir daha görüşemeyiz."

"Moskova-Paris hattında çalışsaydın daha kolay olurdu."

"Aeroflot'un Paris'e seferi yok. Milène, sana ihtiyacım var, anlıyor musun?"

"Leonid, sana bunu söylemek benim de hoşuma gitmiyor. Ama bu ilişki yürümeyecek. Çok güzel bir şey yaşadık. Sürdürmekse çılgınlık olacak. Köşeye sıkışmış olduğumuzun farkına varamıyor musun? Bütün dünyaya karşı gelemeyiz."

"Umurumda bile değil. Görüşmemize hiç kimse, hiçbir şey engel olamaz."

"Elimizden bir şey gelmez Leonid, mümkün değil."

"Hiç olmazsa bir şans tanı bize."

"Ayrı dünyaların insanlarıyız biz, bir arada olamayız."

"Bana karşı bir şey hissetmediğini söyle, hemen susacağım."

"Bu iş çok karışık. Sürdüremeyiz."

"Seni yalnızca bir kere gördüm. Seni hiç tanımıyorum, sen de beni tanımıyorsun ama aramızda yaşananlar her şeyden daha güçlü. Böyle bir şey ilk defa başıma geliyor. Ya senin?"

Uzun bir sessizlik olmuş. Milène'in kafasından neler geçiyormuş? Olağanüstü bir maceranın ötesine geçmekten mi korkuyormuş? Yoksa bu kibir miymiş? Kendi kendine, ben başkalarının yapamadıklarını becerebilirim mi diyormuş? Ya da daha bir dakika önce aşılmaz görünen engeller sanki sihirli bir değnek dokunuşuyla silinivermiş gibi şimdi nasıl da gülünç hale geldiler böyle diye kendine sormaksızın, birdenbire akıl yürütmeyi mi bırakmış?

"Hangi otelde kalacaksın?"

"Hyde Park Oteli. Merkezde."
"Oraya git."

Milène sabahın ikisinde gelmiş. Leonid, ışıklar açık, giysileriyle uyuyakalmış. Kapısına hafif hafif vurulduğunu duymuş, güçlükle ayağa kalkmış ve uyku sersemi kapıyı açmış. Karşısında duranın içini ısıtan gülümsemesiyle gerçekten o olduğunun farkına varması birkaç saniye sürmüş. Kadın kendini onun kollarına atmış.

Öğleye doğru, normalde her sabah ilk uyanan kişi olan Leonid'i göremeyince endişelenmiş Sergey ona bakmak üzere odasına uğramış. Kaptanını saçları karmakarışık, yatağın örtüsüne sarınmış, günü, saati, hatta nerede olduğunu bile bilmez bir halde bulmuş. Kapı aralığındansa çarşafların içinden çıkmış ince bir bacak görmüş ve bir kadın sesi işitmiş: '*What happens, darling?*'[18] Bundan, Londra Kulesi'ni ziyaret etmeye Leonid'i de davet etmek için iyi bir zaman olmadığı sonucunu çıkarmış.

Dönüş yolculuğu neşeli ve rahat olmuş. Aleksandra, yüksek irtifa nedeniyle donmuş hosteslerle ilgili pek çok fıkra öğrenmiş.

Bundan sonraki salı günü Londra uçuşları hep eğlenceli olmuş. Yere iner inmez gözden kaybolan ve ancak kalkış zamanına doğru ortaya çıkan Leonid'in bu keyifli halinin nedeninin herkes farkındaymış. Kimsenin bir endişesi yokmuş. Durumdan telsizci tarafından haberdar edilmiş olan MGB[19] de bunda büyütülecek bir şey görmüyormuş. Bir Sovyetler Birliği kahramanının bu kadarcık eğlenceye hakkı varmış. Sovyet büyükelçiliğinin askerî ataşesi tarafından başlatılan rutin soruşturma, işi başından aşkın bir ajan tarafından hızlıca aradan çıkarılıvermiş. Kızlık soyadı Girard olan ve bir sigorta şirketi müdürüyle evli Fransız vatandaşı Milène Reynolds'un çekinilecek bir yanı yokmuş. Raporunda kocasından ayrılmasıyla ve arkasından Air France'taki işine geri dönmesiyle

18 (İng.) Ne oluyor sevgilim? (ç. n.)

19 1946'da kurulmuş olan MGB Sovyet dışişlerinin gizli servisidir. Daha sonra gizli dâhilî polis MVD ile birleşecek ve 1953 Mart'ında da KGB adını alacaktır. (ç. n.)

ilgili hiçbir şey bulunmuyormuş. Bunlar yeni gelişmelermiş. Her iki taraf da stratejik bilgilere erişimi olan kişiler olmadıklarından dosya kısa tutulmuş, özellikle de söz konusu taraflardan birinin yüksek yerlerde tanıdıkları olduğundan.

Haftada bir kere Leonid, Milène'le buluşuyormuş. Heathrow Havalimanı'nın pilot salonunda, gecenin geç saatlerine kadar mektupları getirip götüren posta uçağı DC 3'ün gelişini bekliyormuş. Kargo uçaklarında yolcu taşınması şirket tarafından yasaklanmış olduğu halde Milène, uçağın mürettebatından uçakta yolculuk edebilme iznini koparmayı başarmış. Milène'in güzel hatırı için bir kaptan pilotun yapamayacağı ne olabilirmiş zaten? Hiçbir erkeğin reddedemeyeceği şekilde rica etmeyi iyi biliyormuş. Demirden açılır kapanır iskemlede yolculuk ediyor, sonra da posta çantalarını kullanıyormuş. Heathrow pistinin üzerinde Leonid, daha Dakota görünüp de iniş manevrasına girişmeden sesini ayırt edebiliyormuş. Zamanla bu bir alışkanlık halini almış. Sisin inişe izin vermediği zamanlar hariç elbette.

Kimi durumlarda hava muhalefeti yüzünden zamanları çok dar oluyormuş. Londra'ya gitmek yerine havalimanında kalıp bir köşeye çekiliyor ve el ele tutuşup konuşuyorlarmış. Her ayrılışlarıysa bir yürek yarası ve korku demekmiş. Önlerinde beklemekle geçecek bir hafta varmış. Milène, Leonid'in bütün düşüncelerini kaplıyormuş. Daha önce hiçbir kadın onun zihnini böylesine ele geçirememiş. Kadın, gece gündüz hep onun yanındaymış. Onun bu varlığı Leonid'e çok tatlı geliyormuş. Onunla konuşuyor, ona gülümsüyor, üç bin kilometre mesafeden onu okşuyormuş. Milène de ona karşılık olarak hiç durmadan kendisini düşündüğünü söylüyormuş. Hounslow'da küçük bir ev kiralamış. İki gün, iki gece hiç ara vermeden, neredeyse yemek bile yemeden birbirlerinden hiç ayrılmaksızın yataktan çıkmıyorlarmış. Londra'nın parklarında bir çift öğrenci gibi geziniyorlarmış. Milène, devasa sedir ağaçları ve avucunun içinden yemek yiyen gözü pek sincapları nedeniyle

Greenwich Parkı'nı tercih ediyormuş. Leonid'i British Museum'a da götürmüş ama o, müzelerde çok sıkılıyormuş.

Milène'in sayesinde Amerikan sinemasını keşfetmiş. Her seansta iki film oynatan, Richmond'daki Odeon Sineması'na gidiyorlarmış. Oyuncular çok hızlı konuştuklarından Leonid her şeyi anlayamıyormuş. Milène onun kulağına açıklamalar fısıldıyormuş. Bir keresinde de Covent Garden'a gitmişler. Leonid baleye bayılıyormuş. Başlarda Milène, onun bu kadar çok viski içip de hiç etkilenmemesi karşısında hayrete düşmüş. İlk iki şişe, Leonid'in üzerinde en küçük bir etki yaratamıyormuş. Üçüncüden sonra gözleri parlıyor, en küçücük bir şeye kahkahalarla gülüyormuş ama hâlâ aklını başında tutabiliyor, dümdüz yürüyebiliyormuş. Leonid tek başına içmeyi sevmiyormuş ama Milène de içki içmiyormuş. Kadehle yalnızca dudaklarını ıslatıyormuş, hepsi o kadar. Onun yanındayken Leonid de içmeyi bırakmış. Çoğunlukla akşamlarının bir kısmını mahallenin barı olan Black Fox'ta geçiriyorlarmış. Onları oranın müdavimlerinden ayırabilecek hiçbir şey yokmuş. Saatin ne kadar geç olduğunu şaşkınlıkla fark ederek, en son anda oradan çıkıyor ve Heathrow'a koşturuyorlarmış. Biri Moskova'ya, diğeri de Paris'e dönmek üzere. Haftaya yeniden buluşuncaya kadar.

Eskiden ona bayram gibi gelen Leningrad tatilleri artık çok ağır gelmeye başlamış. Saf okaliptüs özüyle ona can veren Dimitri Rovin'le satranç oyunları şimdi ona bitmek bilmez geliyor, bu oyunları hiç umursamaksızın kaybediyormuş.

"Acemi hataları yapıyorsun. Neler oluyor? Kafan başka yerlerde sanki."

"Dimitri Vladimiroviç, sana bir sır verebilir miyim?"

"Eğer gerçekten sırsa Leonid Mihailoviç, söylememen daha iyi olur. Bizim ülkemizde herkes sadece kendi sırrını saklamalıdır."

"Biriyle tanıştım."

"Seni tanıdığım bu beş yıl içinde yüz tane ilişkin olmuştur, belki daha bile çok, öyle değil mi? Asıl ben sana bir sır vereyim, seni kıskanıyorum."

"Bu seferki başka ama."

"Kadınların en çekici tarafı da budur zaten. Bir de hepsinin birbirine benzediğini düşünsene. O zaman değiştirmeye hiç gerek kalmazdı. Bunun nesi başkaymış?"

"Her şeyi."

"Farklı bir kadınla tanışmış olduğun için şanslısın."

"Birlikte yaşayamıyoruz."

"Evli mi?"

"Ayrılmışlar."

"Kocası yoksa sorun ne peki?"

"Kadın Fransız, Paris'te yaşıyor."

"Leonid Mihailoviç, çıldırmışsın sen! Buradaki kadınlar yetmedi mi?"

"Bunu ben seçmedim. O da seçmedi."

"Ne kadardır devam ediyor?"

"Altı aydır. Ben Moskova-Londra seferleri yapıyorum, o da Paris'te çalışıyor. O kaçıp geliyor ve ben dönene kadar görüşüyoruz."

"Ne yapacaksın peki?"

"Ne yapabilirim dersin?"

"Zavallı Leonid Mihailoviç, iyice düşündüm de yerinde olmayı istemezdim."

12

"Cécile, sana bir şey söyleyeceğim."

Koşmayı bıraktı, eğildi ve kollarını sallandırarak nefesinin düzelmesini bekledi. Sabahleyin bana telefon etmiş, artık Lüksemburg Bahçesi'ne neden hiç gelmediğimi sormuştu.

"Neler oluyor Michel? Beni unuttun mu? Kendine bir kız arkadaş falan mı buldun yoksa?"

Kekeledim:

"Bulmadım. Sadece derslere gömüldüm."

"Dur bir saniye, oturayım da tekrar söyle."

Önceki pazartesi günü beni okula babam bırakmıştı. Sherlock'la görüşmeye gitmiş ve ailemizde bir kayıp olduğunu, cenaze için taşraya gitmemiz gerektiğini söyleyerek devamsızlığımı açıklamıştı. Öyle doğal bir rahatlıkla yalan söylüyordu ki bir an için acaba kim öldü de bana haber vermediler diye merak ettim. O gece babam odama uğradı. Bir müşterisinin evinden çıkarken Franck onu bulmuş. Uzun uzun konuşmuşlar. Babam onu teslim olmaya ikna etmeye çalışmış. Gösterdiği gerekçeleri kesin bir dille geri çeviriyormuş. Franck, yurtdışına kaçmak için para istemiş. Babam da ona yardım edeceğine söz vermiş.

Bu bir alışkanlık halini almıştı artık: Bütün ev uykudayken babam beni uyandırıyor ve gelişmelerden haberdar ediyordu. Tek yenilik şu olmuştu ki, Neron da bu gece müzakerelerine katılmaya başladığından babam onun kuyruğuna basmamak için gece lambasını yakıyordu. Onun gelmediği gecelerin ertesinde ben kahvaltıda ikimiz

yalnız kalıncaya kadar bekliyor ve ona soran gözlerle bakıyordum, o da başının bir işaretiyle bana yeni bir haber olmadığını anlatıyordu.

Bir gece, aptalca bir fikirle çıkageldi. Hani şu ilk anda insana dâhiyane gözüken ve daha sonra felaketle sonuçlandığında böylesine bir saçmalığın sağlıklı bir beyinde nasıl olup da filizlenmiş olabileceğine şaşırdığımız o fikirlerden biriyle.

"Bu konuyu onun sevgilisine açsan?"

"Cécile'e mi?"

"Belki o ikna edebilir."

"İki yıldır ayrılar. Franck onu çok pis bir şekilde terk etti. Askere yazıldığını ve aralarında her şeyin bittiğini onun yüzüne söylemeye cesaret bulamadı. Bana askerden ona mektup yazıp her şeyi açıklayacağına söz vermişti. Ama hiç yazmadı. Yapılacak şey değil bu. Kız artık onun adını duymak bile istemiyor. Ne zaman ona bu konuda yem atacak olsam her seferinde lafı ağzıma tıkadı."

"Kadınları hiç tanımıyorsun. Hayır dediklerinde içlerinden evet derler."

"Öyle mi?"

"İnan bana. Biliyorum da konuşuyorum. Kaybedeceğimiz bir şey yok ki. Reddederse de denemiş oluruz. Bakarsın onu kaçmayıp da kendini savunmaya ikna eder. Belki de bunu ilişkilerinin hatırına yapar. Birine yardım etmek için ona âşık olmak şart değil ki. Pek çok insan birliktelikleri bittikten sonra da arkadaş kalabiliyorlar."

"Diyelim ki kabul etti. Onunla nasıl buluşacak? Gizleniyor. Onu görmeye yanaşmayacaktır."

"Sanchez'i hatırlar mısın?"

"Emekli olan teknisyeniniz değil mi?"

"Franck onun evinde kalıyor. Sanchez, Cachan'da bir kulübede tek başına oturuyor. Ezelden beri Delaunay ailesi için çalışır. Ona güvenim tam. Bana hiç soru sormadı."

"Bana sorarsan Cécile kabul etmez."

Cécile gelip tenis kortunun karşısındaki bankta yanıma oturdu.

"Söyle bakalım Michel, ne var?"

Ona Noel akşamı evimize jandarmaların gelişini, babamın Cezayir'e gidişini, Franck'ın dönüşünü ve yaşadığı kaçak hayatını anlattım. Bana pek de sevecen olmayan gözlerle baktı. Hiçbir sitemde bulunmadı. Sonuna kadar anlattıklarımı dinledi.

"Bana bunu anlatmakla iyi ettin."

"Normal olanı bu. Sana bir şey söylemesem, bunun için ömrüm boyunca kendimi suçlardım."

Elini yanağımda gezdirdi.

"Teşekkür ederim kardeşim."

Kendimi bok gibi hissetmem gerekirdi. Size güvenen birine yalan söylemek çok alçakça bir şey. Ama hiç suçluluk hissetmedim, hatta tam tersine. Sonradan anladım ki bunu Cécile'e söylememin ya da söylemememin, bu fikrin benden ya da babamdan çıkmış olmasının hiçbir önemi yoktu, ben yalnızca bir aracıydım. Kararı veren kendisi oldu. Eğer istese omuzlarını silkerek koşmaya devam edebilirdi. Ama Cachan'a gitmeye karar verdi. *Gölgeler Ordusu*'na layık gerekçeler öne sürerek onu bundan caydırmaya uğraştım.

"Nasıl bir saçmalık bu böyle? Kes şu paranoyayı."

Sceaux trenine bindi ve benim kendisiyle birlikte gelmemi istemedi. Orada neler olduğunu bilemiyorum. Ertesi gün Cécile babamı görmek istedi. Onun evinin yanı başında, Saint-André-des-Arts Meydanı'ndaki Alsace birahanesinde buluştuk.

"Franck'la görüştüm. Gidişini sizin hazırladığınızı söyledi."

"Benden öyle istedi. Ayrıntılara giremem. Öngörülenden daha zor oluyor."

"Teslim olma varsayımını kabul ediyor. Bir avukatla görüşmek istiyor."

"Floriot'ya danışabiliriz. Ondan iyisi yoktur."

"Franck İnsan Hakları Birliği'nden bir avukat istiyor. Bu siyasi bir dava olacak."

Her ikisiyle de görüşmeye gittiler ama yine de fazla yol alamadılar. Avukatlar dosyayı incelemeden bir şey söyleyemiyorlardı

ve her ikisi de aynı çözümlemede bulunmuşlardı. İleri sürülen suçlamalar çok ciddiydi. Cinayet ve düşmanın huzurunda askerden kaçmanın cezası ölümdü. Hafifletici nedenler söz konusu olsa bile ömür boyu hapis cezasına çarptırılması ya da yirmi yıla mahkûm edilip on yıllık hücre hapsinden sonra serbest bırakılma olasılığı düşünülebilirdi. Sanchez aracılık yapıyordu. Franck kulübeden hiç çıkmıyordu. Babam bana hiçbir ayrıntı vermiyordu. Artık geceleri de odama gelmez olmuştu.

Birkaç defa Cécile'in evine gittim. Kapı duvar buldum. Anahtarlarım vardı ama kullanmayı istemiyordum. Ona telefon ediyordum. Hiç evde bulamıyordum. Bir akşam fazla umudum olmadan zilini çaldım.

"Michel! Seni gördüğüme çok sevindim."

"Ortadan kayboldun. Başına ne geldiğini merak ediyordum."

"Baban sana söylemedi mi?"

"Artık bana hiçbir şey söylemiyor. Neler oluyor?"

"Franck'la birlikte gidiyorum."

"Ne?"

"Fransa'yı terk ediyoruz."

"Sanıyordum ki sen..."

"Ben de öyle sanıyordum..."

"Çılgınlık bu."

"Başka bir avukatla görüştüm. Şimdiki askerî mahkemelerin yeterince inceleme yapmadan hüküm verdiklerine bakınca pek iyimser konuşmadı. Franck büyük risk altında. Pisliğin tekini öldürdüğü için on beş yıl hapis yatıp da hayatını çürütecek değil."

"Kendini çok zor bir duruma sokuyorsun."

"Ona eşlik edeceğim ama istediğim zaman geri dönebileceğim. Bana engel olacak bir şey yok. Suçlu iadesi uygulamayan bir ülkeye gideceğiz. Özgür bir ülkede özgür olarak yaşayacağız. Birbirimize kavuştuk. Anlıyor musun Michel? Mutlu olmak varken neden kendi hayatımızı zehirleyelim? Yok olacak değiliz. Yalnızca başka bir yerde yaşayacağız. Bizi görmeye gelebileceksin. Baban

ve arkadaşları bizi Güney Amerika'ya götürecek bir kargo gemisi ayarlamaya uğraşıyorlar. Rotterdam'dan bineceğiz."

"Ne zaman olacak bu?"

"Çok yakında. Yalnızca Pierre için üzülüyorum. Artık ona yazamayacağım. Hollanda'ya vardığımızda merak etmemesi için ona bir not göndereceğim. Birkaç aylığına uzaklaştığımı bildireceğim. Ayrıntı vermeyeceğim. Mektuplarını okuyor olabilirler. Ne kadar dikkatli olsak o kadar iyidir. Döndüğünde sen ona durumu anlatırsın. Sana güvenebilir miyim?"

13

Akşam saat ona doğru Leonid, pilotların dinlenme salonundan çıkmış. Uçakların inişini izlemekten hiç bıkmıyormuş. Milène gelinceye kadar daha iki saat beklemesi gerekecekmiş. Yavaş yavaş boşalan havalimanının içinde gezinmiş. Bir elektrikçi kablo döşüyor, iki doğramacı Pan Am standı üzerinde çalışıyorlarmış. Ortadaki duyuru panosu ertesi günkü uçuşları gösterir şekilde donmuş. Posta uçaklarının geliş gidişi duyurulmuyormuş. Issız gümrük bölümünden geçmiş ve pistin üzerine çıkarak çiseleyen yağmurdan korunabileceği bir yer bulmuş. Sıraya dizilmiş uçaklardan gümüş rengi sinyaller çıkıyormuş. Yağmura aldırmadan çevrelerinde dolaşıp onları incelemiş. Yeni Super Constellation uçağına yanaşmış ve uzman gözüyle onu hayran hayran seyretmiş. Kulak kabartmış. Doğudan tanıdık bir ses geliyormuş. İkinci pistin üzerinde, gece karanlığında iki sarı nokta belirmiş, posta uçağı Dakota yere inmiş ve hangarına doğru ilerlemiş. Yanına bir kamyon yanaşmış ve mektupların indirilmesi başlamış. Leonid, DC 3'e doğru ilerlemiş ve zaman içinde arkadaş olduğu yardımcı pilot Jean-Philippe'i görmüş. Milène'in ön kapıda belirmesini bekliyormuş.

"Nasılsın Jean-Philippe?"

"Kuzey Denizi'nin üzerinde çok sarsıldık. Yükümüz fazlaydı."

"Her zamanki gibi."

"Yapacak bir şey yok. Biz ne kadar söylensek de umurlarında olmuyor. Sanki bir davulun içinde gibiyiz."

"Tahmin ediyorum. Yukarı çıkmanız gerek. Milène yok mu?"

"Hiç görünmedi."

Leonid havalimanı binasına geri dönmüş. Mektuplar yığılıyor ve yerlerine gönderilmek üzere depolanıyormuş. Milène neden gelmemiş acaba? Hasta mıymış? Uçağı mı kaçırmış? Neden hiç haber vermemiş? Otele gidince haber alacakmış mutlaka.

Acele edip son servis otobüsünü yakalamış. Otelde hiç mesaj yokmuş. Resepsiyonistten Paris'i, Milène'in numarasını aramasını istemiş. Hattı odasına bağlamışlar. Evi cevap vermiyormuş. Leonid, boğazında daha önce hiç yaşamadığı türden bir kasılma hissetmiş. İçecek hiçbir şeyi yokmuş. Resepsiyonist barı açmaya yanaşmamış. Bir bira bile alamamış. Adama para teklif etmiş ama sonuç elde edememiş.

Leonid dışarı çıkıp mahallede biraz dolaşmış ve o zaman bu ülkede barların bile tavuklar gibi erken yattıklarını hatırlamış. Otele geri dönerek Sergey'i uyandırmış ve onun votka şişesine el koymuş. Sonra da bir kere daha Milène'in telefonunu aratmış. Arka arkaya iki defa telefonu onar dakika çaldırmış ama açan olmuyormuş. Leonid'i sıcak basmış, terlemeye başlamış. Pencereyi ardına kadar açmış ve buz gibi hava onu rahatlatmış. Koltuğa oturmuş. Endişeleniyormuş. En çok neden korkması gerektiğini bile bilmiyormuş. Uykuya dalmış. Şimşeklerin ve sarhoş resepsiyonistlerin ortasında uçakların vızıldadığı, rahatsız bir rüya görmüş. Bir de dayanılmaz bir çan sesi. Yardım sinyali veren bir gemi düdüğü gibi. Telefon kablosu boynuna dolanmış, tenini yakarak onu boğuyormuş. Hiç susmayan zil çınlaması kulak zarlarını deliyormuş. Gözlerini açmış. Telefon çalıp duruyormuş. Hemen koşup açmış.

"Ah, beyefendi," demiş resepsiyonist, "ben de uykuya daldınız diye korkuyordum. Size Paris'i bağlıyorum."

"Alo, Leonid, benim Milène."

"Nihayet. Sesini duyduğuma öyle mutlu oldum ki. Ne oldu?"

"Sana Heathrow'dan ulaşmaya çalıştım ama seni orada bulamadılar."

"Seni beklerken dolaşmaya çıkmıştım. Neden gelmedin?"

"Artık gelmeyeceğim Leonid."

"Ne?"

"Aramızda her şey bitti."

"Ne diyorsun sen?"

"Bitti diyorum."

"Olmaz öyle şey!"

"Bu düzensiz hayattan bıktım usandım artık. Daha fazla yapamayacağım."

"Durumumu biliyorsun. Başka şansım yok."

"Bu iş çok karmaşık Leonid. Ben bizim için başka şeyler ummuştum."

"Böyle ayrılamayız. Bunu bana önceden söylemeliydin."

"Aylardır bu konuyu ne zaman açacak olsam, bana söylediğin hep birbirimizi sevdiğimiz ve yalnızca şu anın önemli olduğu oldu."

"Doğru değil mi yani?"

"Hiçbir geleceğimiz yok Leonid. Birbirini seven insanlar birlikte yaşarlar. Biz bir çıkmaza girdik. Bekledikçe bu iş daha da zorlaşacak. Böyle daha ne kadar devam edeceğiz? İki yıl mı? Beş mi? Daha mı çok? Ben hayatımın her gününde yanımda olacak bir erkek istiyorum, birlikte planlar yapacağım, sağlam bir şeyler kuracağım birini. Zaman o kadar hızlı geçiyor ki onu boşa harcamaya hakkımız yok. Güzel bir yaşamımız olabilirdi. Hiçbir şeyin tadını çıkaramıyoruz. Şimdi bırakmak en iyisi olacak."

"Neden bunları yüzüme söylemedin?"

"O cesareti bulamazdım."

"Seni seviyorum Milène."

"Ben de seni seviyorum Leonid ve seni terk ediyorum."

"Bunu konuşabiliriz. Bir çözüm bulmaya çalışırız."

"Çözümü yok. Bunu ikimiz de biliyoruz."

"Bu şekilde bitemez, telefonda!"

"Bir daha Londra'ya gelmeyeceğim. Bitti Leonid, bitti. Yalvarıyorum sana, unut beni."

Milène telefonu kapatmış. Leonid uzun bir süre elinde bip bip eden ahizeyle kalakalmış. Otelden çıkıp ıssız Londra sokakla-

rında yürümüş. Günün ilk ışıkları belirmeye başlamış. Süt dağıtan kamyonlar dolaşmaya başlıyorlarmış. Bir sütçü, bir içki dükkânının vitrininin bir taşla kırıldığını fark etmiş. Birkaç şişe içki eksikmiş.

Öğleden sonra Leonid dönüş yolu için uçağa binmiş. Yüzünden keyifsizliği okunuyormuş. Sergey, teknik işlemler dışında ona hiçbir şey söylememiş.

"Bu benim Londra'ya son uçuşum olacak Sergey İvanoviç, iç hatlara atanmayı isteyeceğim. Benim için önemli olan tek şey bulutların üzerinde olmak, onlar da her yerde aynı zaten."

Sergey onu iyi tanıyormuş, yanıt vermemesi gerektiğini bilmiş. Aleksandra çay ve bisküvi getirmiş. Leonid cana yakın değilmiş. Yüzünü buruşturarak birkaç defa burnunu çekmiş.

"Bu uçak leş gibi kokuyor! Burada çürümekte olan bir ceset var! Siz kokuyu almıyor musunuz?"

"Hayır kaptan."

"Kırıtıp duracağınıza biraz temizlik yapabilirdiniz!"

14

Sonraki günlerde Cécile evinden kayboldu. Nerede olduğunu hiç bilmiyordum. Babamın bana bir şeyler söylemesini bekliyordum. O ise en sevdiği taktiği uyguluyordu: Şafak vakti evden çıkıyor, geç saatte dönüyor ve hemen yatıyordu.

Bir sabah saat beşe doğru yatağımdan kalkabilmeyi başardım. Ayakta kahvaltısını ederken onu mutfakta yakaladım.

"Ne işin var senin burada? Yatağına dön haydi."

"Neler oluyor?"

"Söyledim sana Michel, ne kadar az bilirsen senin için o kadar iyidir."

"Neden?"

"Yaşın uygun değil."

"Haksızlık bu."

"Ne sanıyorsun sen? Ben casusçuluk oynamaya bayılıyor muyum sanki? Boka batıyoruz. Seni de bu işe karıştırmak istemiyorum. Bana söz vermeni istiyorum, ne olursa olsun, her kim ki sana Franck'ı görüp görmediğini, hakkında bir şey bilip bilmediğini soracak olursa yanıt hep hayır olacak. Bak üstüne basıyorum, Michel. Kim olursa olsun. Beni duydun mu? Sen hiçbir şey bilmiyorsun. Senden erkek sözü istiyorum."

Babam erkek sözüne başvurduğu zaman durum ciddi demekti. Bu sözü çiğneyen sonsuza dek yıldırımları üzerine çeker, yeminlerin en büyüğüne ihanet etmiş olduğu için bütün insanlık tarafından aşağılanan, şerefsiz bir larva konumuna indirgenirdi. Gözlerini

gözlerimin içine dikti. Ona yemin ederek yatağıma dönmeye mecbur kaldım.

Ertesi akşam babam eve daha erken geldi ve ailece yemek yedik.

"Orada ne kadar kalacaksın?" diye sordu annem ona.

"İki ya da üç günde hallolması gerekir. Kaçırılmayacak bir fırsat bu."

"Şimdi bile müşterilerimize yetişmekte zorlanıyoruz, iki yüz banyo yerleştirmeye kalkışacak olursak hayatta yetiştiremeyiz."

"Başımızın çaresine bakarız. Eğer toplumu geliştirmeyi istiyorsak büyük inşaatlara girişmemiz gerekir."

Annem ikna olmuş gözükmüyordu. Sofrayı toplamak üzere ayağa kalktı ve mutfağa gitti. Juliette ilgilenmişti.

"Nedir bu inşaat baba?"

"İki yüz hanelik bir toplu konut alanı. Orada bunlar mantar gibi topraktan bitiyorlar."

"Nerede yani?"

"Kuzeyde."

Ben hiçbir şey anlamamıştım.

"Herhalde sen de kalkıp ta Rot..."

Masanın altından bir tekme yedim.

"Lille'in banliyösünde tatlım."

Annem salatayı getirmesi için Juliette'e seslendi. Babam bana göz kırptı ve parmağını dudaklarına götürdü.

Kahvaltıda annem, babamın ne zaman çıktığını fark etmediğini söyledi. Franck ve Cécile'i göremediğim, onlarla vedalaşamadan gittikleri için üzülüyordum. Onları Rotterdam Limanı'nda, denizcilerin, gemilerin ve turnaların arasında hayal ediyordum. Kulübe uğradım. Virgil ve Vladimir satranç oynuyorlar, diğerlerinin nerede olduğunu da bilmiyorlardı.

Gecenin bir yarısı telefon çaldı. Güçlükle kalktım. Salona vardığımda telefon susmuştu. Açtım. Kimse yoktu. Annem uykusundan uyandırıldığı için huysuzlaşmıştı.

"Babandır bu. Sabahın üçünde aradığına göre aklını kaçırmış herhalde. Bir daha uyuyamam artık. Açık bırak şunu, tekrar çalsın istemiyorum."

Ertesi akşam, hayatımın şokunu yaşadım. Liseden çıkışta karşı kaldırımda Cécile beni bekliyordu. Burada olması mümkün değildi. Onun şimdi Franck ve babamla birlikte Rotterdam'da olması gerekiyordu ya da belki başka bir yerlerde ama burada değil. Nisan sonunda soğuk bir gündü. Bizler kış ortasıymış gibi sıkı giyimliydik. O ise üzerinde incecik bir kazakla meydanda, Clovis Sokağı'nın köşesinde donuyordu. O beni görmeden ben onu gördüm. Ona el salladım. Yüzündeki gerginlikten işlerin yolunda gitmemiş olduğunu anlayabiliyordum. Tüylerim diken diken oldu. Arabalar, caddenin karşısına geçmeme engel oluyordu. O bağıra bağıra benimle konuşuyordu ama ben hiçbir şey duyamıyordum. Onun yanına gitmeyi isterken az kalsın ezilecektim.

"Franck nerede? Cachan'da değil!"

Babam kimseye bir şey söylememem için bana yemin ettirdiğinde annemi kastetmiyormuş demek. O aptal erkek sözüyle beni bağlamıştı.

"Bilmiyorum."

"Yalan söyleme Michel! Nerede o?"

Çevremizde küçük bir kalabalık birikmişti. Başlıklı montumu çıkarıp onun omuzlarına koydum.

"Gel."

Arkadaşlarımın bakışları altında Contrescarpe Meydanı'na doğru uzaklaştık. La Chope'un terasına oturduk. İki büyük kremalı kahve ısmarladım. Cécile titriyordu.

"Franck kayboldu. Baban nerede olduğunu biliyordur."

"Babam bana hiçbir şey anlatmıyor. Sorduğumda da yanıt vermiyor."

"Baban evde mi?"

Garson kahveleri getirdi. Cécile ısınmak için fincanı avuçlarının arasına aldı. Ona gerçeği söylemeli miyim diye düşünüyordum ama hangi gerçeği? Verdiğim sözü çiğneyip babamla Franck'ı tehlikeye mi atmalıydım? Yoksa yalan söyleyerek Cécile'in güvenini mi yitirmeliydim?

"Mağazadadır herhalde."

"Emin misin?"

"Bir müşterisine gitmiş de olabilir."

"Bu sabah onu gördün mü?"

"Biz uyurken çıkmış. Çok çalışıyor. Bunları neden soruyorsun?"

"Dün buluşacaktık. Gitmek üzere. Öğlen, on ikide. Pantin Kapısı yakınlarındaki bir bistroda. Bekledim ama gelmediler."

"Kimler?"

"Babanla Franck. Hollanda'ya gitmemiz gerekiyordu. Oradan da Arjantin'e giden bir gemiye binecektik. Saat dörde kadar bekledim. Telefon yoktu, arayamadım. Cachan'a gittim. Ev kapalıydı."

"Dün gece bize telefon eden sen miydin?"

"Babanla konuşmak istemiştim. Bu sabah yine oraya gittim. Hâlâ kimse yok. Nerede bunlar?"

"Saklandığı yeri değiştirdiler herhalde."

"Bana haber vermediler! Bunda bir terslik var."

"Beklenmedik bir şey çıkmış olmalı."

"Babanla konuşmam gerek."

"Görür görmez ona seni aramasını söylerim."

"Bir şey olsa bana söyler miydin?"

"Evine dön Cécile."

Elimi tutup bütün gücüyle sıktı.

"Bana bunu yapma Michel."

"Gel haydi, ben de seninle geleyim."

Babam geç saatte eve geldi. *Yıldızlar Sirki*'ni izliyorduk. Daha onun yüzünü görür görmez annem çığlığı bastı:

"Bahse girerim bu iş olmadı."

"Bizi çerez parasına çalıştırmak istediler. Dalga geçmeyin dedim."

"İyi etmişsin Paul. İşimiz başımızdan aşkın zaten."

Banyoda babamın yanına gittim. Beni başından savdı.

"Şimdi sırası değil hiç. Git yat!"

Gece, bir elin beni sarstığını hissettim. Başucu lambamı yaktım. Babam yatağın kenarına oturmuştu. Neron da yanımıza sokulup yalanmaya başladı.

"Franck gitti."

"Nereye?"

"Uzağa."

"Arjantin'e mi?"

"Senin bilmemen gerekiyor."

"Cécile'i almadan gitti!"

"Kendi öyle karar verdi. Kız onunla gitmeyi istiyordu. Ben ne sakıncası olduğunu anlamadım. Ama o fikrini değiştirdi."

"Neden ona bir şey söylemedi?"

"Onun kararı bu. Bu iş zaten yeterince karışıktı. Sanırım onu böyle bir hayata zorlamayı istemedi."

"Nasıl böyle davranabilir?"

"Son iki gündür onunla konuşmaya çabaladım. Mümkün değil. İçini açmıyor, hiç güvenmiyor."

"Kızı kuşku içinde bırakamayız. Ona telefon etmen gerek. Açıklama yapmalısın. Benim hiçbir şeyden haberim olmadığını söylemelisin."

Babam, robdöşambrının cebinden beyaz bir zarf çıkarıp bana uzattı.

"Bunu ona ver."

Zarfın üzerinde "Cécile'e" diye yazıyordu. Franck'ın el yazısını tanıdım.

"Yazması çok uzun zaman aldı. İskelenin üzerine oturup bitirdi. Karalamalarını suya atıyordu. Bir denizci ona gelmesini haykırdı. O da kâğıdı bir zarfın içine soktu. Yanıma geldi. Bunu ona vermeni söylememi istedi."

"Bana güvenme baba."

"Ona postayla yollarım."

Zarfı aldım. Babam ayağa kalktı.

"Ağabeyin çok tuhaf adam. Gemiye bindikten sonra dönüp bakmadı bile. İçeri girip gözden kayboldu. Ben de hıyar gibi rıhtımda durup bekledim. Gemi kalktı. Bana el bile sallamadı. Gözlerime inanamadım. Kendi kendime, 'Şimdi çıkacak,' diyordum. 'Bana veda etmeden gidemez.' Ondan teşekkür beklemiyordum. Bir bakış, küçük bir gülümseme, bir veda selamı yeterdi."

Cécile'in sağı solu belli olmazdı. Kendini pencereden atabilir ya da ecza dolabındakilerin yarısını yutabilirdi. O gece gözümü bile kırpmadım. Elimdeki zarfı döndürüp durdum. Ona ne yazmıştı? Zarfı buharla açıp sonra yeniden yapıştırsam bunu anlayamazdı. Belki alıştırarak söyleyebilirdim. Ya da belki bunu ona hiç vermemek daha iyiydi. Ona bir masal uyduruverirdim. Polis peşine düşünce acilen kaçması gerekmiş gibi. Başka seçeneği yokmuş ve yakında onunla temasa geçecekmiş. Zaman kazanmak için. Ona biraz umut verebilmek için.

15

Leonid, Leningrad'da yürüyormuş. Mart ayının sonunda, havanın ısınmaya başlamasıyla birlikte karlar siyahımsı bir çamura dönüşmüş. Şehir dev bir inşaat alanı halindeymiş. Her şey yıkıldıktan sonra eski haline getirilecek şekilde yeniden inşa ediliyormuş. Uçsuz bucaksız Moskovskaya Meydanı'na varıp da Sovyetler Evi'ne doğru yöneleceği sırada durmuş. Bacakları titriyormuş ve boğazında bir kasılma hissetmiş. Duraksamış ve arkasına dönmüş. Kaptan pilot üniformasının üzerine yirmi yedi madalyasını da takmış. Göğsünün sol yarısı bu madalyalarla tamamen kaplıymış, sağa ise yalnızca iki tane Sovyetler Birliği altın kahramanlık yıldızını yan yana koymuş. Yoldan geçenler ona saygıyla bakıyorlarmış. Buz tutmuş Griboedova Kanalı'nın duvarının üzerine oturmuş.

Londra dönüşünde işinden izin almış ve dört gün boyunca evden çıkmadan ömründe hiç içmediği kadar içmiş. Soluğunu kesen o pis kokuyu votkayla boğmaya çalışıyormuş. Elinde hiç okaliptüs özü kalmamış ve hiçbir yerde de bulamıyormuş. Dimitri Rovin ortalıklarda yokmuş, kimse de nerede olduğunu bilmiyormuş. Bir dikişte yarım şişe içip nefesinin normale dönmesini bekliyormuş. Birkaç dakika boyunca yayılan votka kokusu çürüme kokusunu silebiliyormuş ama sonra o leş gibi koku, sinsice, haince yavaş yavaş geri gelmeye başlıyormuş. Buz gibi suyla duşlar alıyor, esmer sabunla teni kızarıncaya dek fırçalanıyor, sonra da onu rahatlatabilen tek şifaya geri dönüyormuş. Bir bezi votkayla ıslatıp burnuna yapıştırıyor, başı dönünceye dek kesik kesik kokuyu içine çekiyormuş. Bütün pencereleri açık, alkolden sırılsıklam yatağının üzerine çırılçıplak

yığılıp kalıyor ve rahatsız bir uykuya dalıyormuş, ta ki o mide bulandırıcı koku onu çok geçmeden uyandırana dek.

Beşinci günün sabahı kapısına vuran yumruklar onu kâbusundan çekip çıkarmış. Güçlükle ayağa kalkarak üzerine bir robdöşambr geçirmiş ve kapıyı açtığında karşısında altmış yaşlarında bir kadın bulmuş. Rengârenk çiçekleri olan siyah eşarbından dışarı taşan beyaz saçları varmış. Irina Ivanovna Rovin, kendini tanıtmış. Leonid, Dimitri'nin annesini odasına davet etmiş. Kadın burnunu çekmiş ama bir koku almamış gibi görünmüş.

"Yardımınıza ihtiyacım var Leonid Mihailoviç."

Kadın oğlunun tutuklanmış olduğunu söyleyince Leonid şaşakalmış. Üç milis, askerî hastaneye gelerek onu alıp götürmüşler. On dokuz gündür kadın hiçbir haber alamıyormuş. Rastlantı sonucu, oğlunun uğursuz Kresty Hapishanesi'ne kapatılmış olduğunu öğrenmiş. Bir bankın üzerine oturup bütün bir gün beklemiş. İçişleri bakanlığından bir memure ona oğlunun elli sekizinci maddeyi ihlalden tutuklandığını bildirmiş ama daha fazla ayrıntı vermemiş. Söz konusu madde devlet güvenliğiyle ilgiliymiş. Kadının daha fazla bilgi edinebilmek uğrundaki bütün çabaları sert bir duvara çarpıp kalmış. Sırf soru sorması bile kuşkuları uyandırmaya yetiyormuş. Dimitri'nin çalışma arkadaşları bu işe karışmayı istememişler. Hastanenin müdürü resmî kurumlara sarsılmaz bir güven duymaktaymış ve bu ülkede hiç kimse nedensiz yere tutuklanamayacağına göre ortada mutlaka bir neden bulunuyor olmalıymış. Eğer onun vatana ihanet ettiğinden ve karşı devrimci etkinliklerde bulunduğundan kuşku duyuluyorsa mutlaka suçluymuş. Kadın onlarca basamak merdiven tırmanmış, yüzlerce kapı çalmış, öyküsünü yüz kere anlatmış ama daha ağzından "Elli sekizinci madde" sözcükleri döküldüğü anda hitap ettiği kişiler görüşmeyi sonlandırarak onu başka bir büroya yolluyorlarmış.

"Dimitri sizden en iyi arkadaşı olarak söz eder, bana sizin bizzat Yoldaş Stalin'in elinden madalya almış bir kahraman olduğunuzu anlatmıştı. Sizden bize yardım etmenizi rica ediyorum. İltimas

peşinde değilim. Tek istediğim onu neyle suçladıklarını öğrenmek. Bir hata yapmışsa bedelini ödesin. Ama ben onun masum olduğundan eminim. Benim oğlum bir hain olamaz."

"Bu suçlama karşısında ne diyeceğimi şaşırdım. Dimitri savaş sırasında örnek bir davranış sergilemiştir. Kırmızı Bayrak madalyasıyla onurlandırıldı. Bu madalyanın her önüne gelene verilemeyecek nitelikte olduğunu ben çok iyi bilebilecek bir konumdayım. Onu nasıl bir ihanetle suçlamış olabileceklerini hiç anlayamıyorum. Bütün yaşamını hastanesinde, görülmemiş bir bağlılık ve vicdanla hastaları tedavi etmeye uğraşarak geçirir o. Benzeri zor bulunur derecede yetkin bir hekimdir. O olmasaydı bugün benim halim ne olurdu hiç bilemiyorum. Eğer iyi bir Sovyet vatandaşı olmasaydı ben bunu mutlaka fark ederdim. Yarından tezi yok bilgi edinmeye uğraşacağım. Eğer bana yanıt vermezlerse Moskova'ya gider, halk komiseriyle görüşürüm, gerekirse de bizzat Yoldaş Stalin'e ulaşırım. Bana güvenebilirsiniz. Onu yüzüstü bırakmam. Dimitri yakın dostumdur. Bunun bir hata olduğundan kesinlikle eminim."

Irina üzerine doğru koşmuş ve daha Leonid tepki vermeye fırsat bulamadan diz çöküp onun elini yakalayarak üç defa öpmüş. Leonid onun ayağa kalkmasına yardımcı olmuş. Kadın gözyaşları içindeymiş. Leonid, onu kollarına alıp sıkıca sarılmış.

"Size söz veriyorum Irina Ivanovna, Dimitri yakında özgür olacaktır."

Erkekler ağlamaz. Hele kahramanlar asla. Leonid kanalın duvarı üzerinde oturuyorken gözlerinden aşağıya yaşlar süzülüyormuş. O ise bunları hiç silmiyor, yoldan geçenlerin madalyalarla dolu bu askerî üniformalı yabancıya bakışlarına hiç aldırmıyormuş. Milène'i düşünüyormuş. Şimdi ne yapıyordur? İşinde midir yoksa evinde mi? O da Leonid'i düşünüyor mudur? İnsan birini severken ondan ayrılabilir mi? Burnunu çekmiş. Korkunç koku kaybolmuş. Ayağa kalkmış ve Sovyetler Evi'nin güvenlik servisiyle yüzleşmeye kararını vermiş. Kendini başkalarını iyileştirmeye adamış bir adamı tutuk-

lamak da ne demek oluyormuş? Onunla son görüştükleri zamanı ve ona Milène'den söz edişini hatırlayınca ürpermiş. Ya Rovin onu ele verirse? Ya onun bu Fransız kadınıyla olan macerasını, Londra'daki gizli kaçamaklarını onlara anlatırsa? O zaman ne düşünürlermiş? Onun da bir hain olduğu sonucunu çıkarırlar mıymış? Böyle bir durumda askerî geçmişinin, madalyalarının hiçbir hükmü kalmazmış. En yüksek rütbeli, en çok madalyalı kişileri tutukladıkları, kurşuna dizdikleri olmuş. Ama Rovin onu ele vermiş olamazmış. Korkaklar beklemezlermiş, daha tutuklandıkları anda bütün dünyayı ihbar ederlermiş ve bu durumda da o, Moskova'ya döndüğünde kendisine hesap sormuş olmaları gerekirmiş. Leonid iyi bir takas unsuruymuş, küçük bir balığa karşılık kocamanı. Ama belki de Rovin'in aklına bu daha önce gelmemiş olabilirmiş. Ya o adı çıkmış Kresty zindanının dibinde yatarken kurtuluş yolu olarak bunu düşünüverirse? Direnç gösterebileceğinden kim emin olabilir ki? Hayatı söz konusu olduğunda en iyi arkadaşını, hatta kardeşini satmayacağından? Rovin, Leonid'in bağlantıları olduğunu iyi biliyormuş. Ya tutukluluğu uzadıkça kendisine arka çıkmadığı için ona diş bilemeye başlamışsa? Tam ihtiyacınız olduğu zamanda size yardım elini uzatmadıktan sonra bir dosta sahip olmanın ne yararı varmış ki? Bu durumda Dimitri, Leonid'in alçağın teki olduğu sonucuna varıp da hiç vicdan azabı çekmeden onu ele vermez miymiş? Kendisi onun yerinde olsa ne yaparmış? MGB'nin ya da herkesin korktuğu MVD'nin elinden kurtulmak için bir umudu olsa? *Gözümü bile kırpmazdım*, diye düşünmüş Leonid uzaklaşırken. Onun ne yapmış olabileceğini kim bilebilir ki? İnsanlar, geçerli bir neden olmadan tutuklanmazlar. Şimdi bulunduğu yerde ona yardım etmek için kimsenin yapabileceği bir şey yok. Müdahale edersem kendimi tehlikeye atacağım. Her koyun kendi bacağından asılır. Henüz bana ihanet etmediyse bile er ya da geç edecektir.

Leonid, Aeroflot binasına gitmiş ve işe geri dönmeye hazır olduğunu bildirmiş. Evine dönmüş ve beklemiş. Kapısı her vurulduğunda milisler geldi diye korkuyormuş. Rovin onu ele verecek

kadar kinlenmemiş olmalıymış ya da belki bunun kendisini kurtarmaya yetmeyeceğini düşünüyormuş.

Bir sabah, evden çıkmaya hazırlanırken, Irina Rovin'in merdivenleri çıkmakta olduğunu görmüş. Dairesine geri dönmüş ve kadın zili çalınca ona kapıyı açmamış. Ona söyleyecek hiçbir şeyi yokmuş. Beş gün sonra bir görev emri almış. Yeniden Londra hattına geçecekmiş. Yolculuk çantasına sahip olduğu çok az sayıda eşyayı doldurmuş, yani hemen hemen hiçbir şey. Annesinden kalmış üç mücevher, iki takım elbise, üç gömlek, madalyaları, pilot brövesi, Leica marka fotoğraf makinesi, bir tomar fotoğraf ve babasının Birinci Dünya Savaşı sırasında kazanmış olduğu madalyalar. Şehrini bir daha hiç göremeyeceğini bildiği için onu son bir kere gezmiş, dört bronz atı henüz yenilenmiş olan Aniçkov Köprüsü'ne dek inşaatlarla dolu olan Nevski Bulvarı'nı arşınlamış ve Smolny'ye varmış. Buradan geriye şimdi yalnızca çökmüş duvarlar ile içi oyulmuş kubbeler kalmış. Leonid ona bakınca savaştan önceki ihtişamını hatırlamış.

Moskova Havalimanı'nda mürettebatıyla hiçbir şey yokmuş gibi buluşmuş. Londra'ya vardığındaysa Orly'ye telefon etmiş.

"Milène, benim."

"Leonid, sesini duyduğuma çok sevindim. Nasılsın?"

"Seni düşünmekten hiç vazgeçmedim."

"Rica ederim ısrar etme."

"Londra'dayım. Batı'ya kaçacağım."

"Ne?"

"Kararımı verdim."

"Çılgınlık bu."

"Senin yanına geliyorum. Seninle birlikte yaşamak istiyorum."

"Bunu yapma. Seni tanıyorum, buna pişman olacaksın."

"Eğer beni istersen dünyanın en mutlu adamı olacağım."

"Neler olacağının farkında değilsin."

"Seninle planlar kuracağız. Bir geleceğimiz olacak. Her gün ve her gece yanında olacağım, yalnızca salıları değil artık. Tabii eğer istediğin hâlâ buysa."

"Ne diyeceğimi bilemiyorum."

"Geri dönmeme izin vermeyeceksin, değil mi? Bu ikimiz için bir şans. Mutlu olmaya hakkımız var. Beni seviyor musun? Söylesene, ne düşünüyorsun?"

Milène ahizeye bakmış.

"Beni istiyor musun? Yalvarırım cevap ver Milène."

"Seni bekliyorum Leonid."

"Seni seviyorum."

"Ben de seni."

2 Nisan Salı günü, Albay Leonid Mihailoviç Krivoşen, Heathrow Havalimanı polisine giderek İngiltere'den siyasi sığınma talebinde bulunmuş. Onu Londra'ya götürmüşler. Üç gün boyunca İngiliz özel servislerinin sorularını yanıtlamış ve onlar da onun açıklamalarının doğruluğunu kontrol ettikten sonra talebini yerine getirmişler. Daha önce hiç Sovyet ordusundan yüksek rütbeli bir subay Batı'ya kaçmamış. Normal zamanda olsa bu sığınma haberi İngiliz ve Fransız basınlarında manşetlere çıkarmış. Oysa olay iç sayfalarda beş kısa satırla geçiştirilmiş. Bu habere bütün bir makale ayırmayı aklından geçiren tek tük gazeteciler de bunun Sovyet gizli servisinin bir dikkat dağıtma taktiği olabileceğinden kuşkulanmışlar. Leonid iyi bir zaman seçmemiş. 5 Nisan 1951 günü, New York eyaletinde bir asliye hukuk mahkemesi Ethel ve Julius Rosenberg'ü SSCB adına casusluk yapmak suçundan idama mahkûm etmiş. Bu hüküm bütün dünyada dehşet ve öfke yaratmış. Moskova davalarının uğursuz bir aynası olan bu hukuk maskaralığını protesto etmek için binlerce gösteri düzenlenmiş. Ancak bu uluslararası hareketlenme de iki masum insanın elektrikli sandalyeye oturtulmasına engel olamamış.

Paris'e doğru alçalmakta olan DC 4'ün içinde Leonid, Rosenbergleri düşünmüyormuş çünkü onların adlarını bile duymamış. Onun düşündüğü Sibirya'da bir zindanda çürümekte olan Dimitri Rovin'miş. Arkadaşına yardım etmek için hiçbir girişimde bulunmadığından dolayı kendine kızıyormuş. Bunun zaten bir işe

yaramayacağını söyleyerek kendi kendini ikna etmeye çalışıyormuş. Dimitri'nin yüzü silinmiş ve yerini Milène'inki almış. Girişimde bulunmak için başarmak gerekmez derler, çok derin bir gerçektir bu. İnanç ve umuttan doğan şeyler mantığın dışında kalır. Bir insan düşünü gerçekleştirdiğinde ortada ne akıl ne zafer ne de başarısızlık vardır. Vadedilmiş topraklar kavramında önemli olan toprak değil, vaattir.

16

Cécile pencerenin yanı başında duran mektubu okumuştu. Spiralli bir defterden yırtılmış bir kâğıda, mavi mürekkepli kalemle, eğik bir yazıyla yazılmıştı. Bitmek bilmeyen beş dakika boyunca bakışlarını boşluğa dikerek öylece oturdu. Mektup elinden kaymıştı. Onu yerden alıp hiç etkilenmemiş gibi bir ifadeyle bana uzattı. Beklenmedik derecede sakindi.

"Bize kahve yapayım."

Sabahın yedi buçuğunda gelmiştim. Zili çalmamıştım. Anahtarımla kapıyı açıp girmiştim. Onu salondaki kanepeye büzüşmüş uyurken buldum. Tam karşısına, parkenin üzerine oturdum. Onu uyandırmaya kıyamadan gözümü dikmiş bakıyordum. Sonunda bir gözünü açmış ve beni gördüğüne hiç şaşırmamıştı. Tek kelime etmeden zarfı kanepenin üzerine koymuştum.

Cécile,

Yazmayı sevmediğimi bilirsin, o yüzden fazla uzatmayacağım. Benden bekleyebileceğin hiçbir şey yok. Gidiyorum. Yola sensiz çıkıyorum. Bunu senin yüzüne söylemeden. Her zamanki gibi. Birkaç gün önce beni kalmaya ikna etmiştin. Bir geleceğimiz olabileceğine, bu savaş defterini kapatabileceğimize inanmak hoşuma gitti. Şu anda seninle konuşmayı istedim ama yaptığım şeyin bağışlaması olmayacak. Kendi süreceğim hayatı sana da zorlamak istemiyorum. Sana yalan söyledim. Ben bir kahraman değilim. Keşke olabilseydim.

Cezayirli bir genç kızla tanıştım, bir Kabiliyeli. Kışlanın kantininde çalışıyordu. Sana bunu yazmak beni perişan ediyor. Seni ne kadar

inciteceğimi biliyorum. Cemile'nin ailesi görüşmemizi istemiyordu. Hamile kaldı. Birlikte kaçmaya karar verdik. Ama bu ülkede böyle bir şey mümkün değil. Babası onu zorla dağlardaki köylerine gönderdi. Fransız yetkililerine başvurduğumda bana buna hakkı olduğunu söylediler. Susmak zorundaydım. Onların benim küçük dertlerimden başka işleri vardı. Ben bunu kabul etmedim. Onu bulmaya karar verdim. Askerden kaçtım. Bir köpek gibi yaşadım. Sonunda onu bulabildim. Tilimsan yakınlarında yakalandık. Terk edilmiş bir köyde saklanıyorduk. Fas'a geçebilmek için uygun zamanı kolluyorduk. Samyeli çıktı ve bizi gördüklerinde artık çok geçti. Ucda yakınlarında bizi ele geçirdiler. Kimlik belgelerimiz yoktu. Bizi karakola götürmek istediler. Seçme şansım yoktu. Genç bir subayın dikkatsizliğinden yararlanarak makineli tüfeğini ele geçirdim. O küçük yüzbaşı bizden ne istemişti sanki? Gitmemize izin verebilirdi. Bizim terörist olmadığımızı açıkça görüyordu. Erlerine bizi durdurmalarını söyledi ama onlar yerlerinden kımıldamadılar. Beni etkisiz hale getirmek için üzerime yürüdü. Ona durması için bağırdım. Makineliyi geri almak istiyordu. Ateş ettim. Devriyenin adamları karşılık verdiler. Bir tanesini daha vurdum. Cemile yaralandı. Onu alıp götürdüler. Bense kaçtım. Bunu sana daha önce anlatmalıydım. Ama yapamadım.

Beni çağırıyorlar, gitmem gerek.

Franck

Cécile'i mutfakta dumanı tüten bir fincan kahvenin önünde buldum. Karşısına geçip oturdum. Mektubu masanın üstüne koydum. Kendime sütlü kahve doldurdum. Soğumasını bekledim. Orada, alacakaranlıkta karşılıklı oturuyorduk, aramızdaysa Franck vardı. Onun hakkında ne diyeceğimizi bilmiyorduk çünkü kaçışıyla bizi boğmuş, harap etmişti. Cécile'in yüzüne bakıyordum. Onu mu düşünüyordu? Belki de düşünmüyordu. Böyle bir durumda insan ne yapardı? Düşündüklerini ve hissettiklerini ifade ederdi. Bense

hiçbir şey düşünmüyor ve hiçbir şey hissetmiyordum. Sanırım Cécile de öyle. Bu şekilde ne kadar zaman oturduk bilmiyorum. Saatime bakmadım. Hiçbir şey söylemedik. Ben ayağa kalktım. Cécile kımıldamadı. Ben çıktım.

17

Leonid, Milène'e kavuşmuş ve bu hayatının en güzel günü olmuş. On yıl sonra bile o günü anlatırken gözleri doluyordu. Ulusal Güvenlik müfettişleri Leonid'e giriş iznini verinceye kadar Milène'in uzun bir süre beklemesi gerekmiş. Nihayet Leonid gümrük bürosundan çıktığındaysa ona doğru koşup kollarına atılmış ve uzun süre birbirlerine sarılmış bir halde kalmışlar. Beyaz 203'e binip yola çıktıklarında Tournelle Rıhtımı üzerinde Rosenberglerin lehine yapılmakta olan bir gösterinin yol açtığı trafik sıkışıklığına takılmışlar. Milène, ona bu öyküyü anlatmış. Kendi de bu hüküm karşısında isyan duyduğundan arabayı park ederek göstericilerin arasına katılmayı istemiş. İnsanların ellerinde pankartlar ve bayraklarla, hükümete, polise ve bir müttefik ülkeye hakaretler savurarak gösteri yapmaları fikri, bu yaşına dek yalnızca herkesin kusursuz biçimde örgütlenmiş olarak, hiçbir sürpriz olmadan sıra halinde yürüdüğü resmî gösterilere tanık olmuş olan Leonid'e çok yersiz görünüyormuş.

"O iki Amerikalının idam edilmelerinden siz Fransızlara ne ki?"

"Onlar masum! Büyük bir utanç bu! Bir rezalet!"

"Casusmuşlar. Ülkelerine ihanet etmişler. Kurşuna dizilmeyi hak ediyorlar."

"Böyle korkunç bir şeyi nasıl söyleyebilirsin? İğrenç bir şey bu!"

"Hüküm giymişler. Bu bir kanıttır. Özellikle de ABD'de."

Bu onların ilk kavgaları olmuş ve gelecekte de aralarında sıkça bir çatışma nedeni olarak kalmış.

"Sen Amerikalıları tanımıyorsun. Neler yapabileceklerini hiç bilmiyorsun," diye haykırıyormuş kadın.

"Bizimkilerin yanında onlar koro çocukları gibi kalırlar."

Leonid'in daha temkinli olması gerekirmiş. Son derecede gizemli rastlantılar sonucunda onun kaderi de zerre kadar umursamadığı Rosenberglerinkiyle örtüşecekmiş.

Milène, Bosquet Caddesi'ndeki güzel bir apartmanın en üst katındaki bir dairede oturuyormuş. Londra'daki suç ortaklığı günlerine geri dönmüşler ve üstelik her günü bir salıymış gibi yaşıyor olmaktan da çok mutluymuşlar. Kadın, onun burada kendini evinde hissedebilmesi için dolaplarından birini boşaltmış ve ona bir de çalışma odası vermiş. Ona Paris'i gezdirmiş, Fransızca öğretmiş, aşçılığın temel ilkelerini, alışveriş yapmayı ve para üstü vermeyi her zaman unutan Clerc Sokağı esnafına karşı uyanık olmayı da. Onu büyük mağazalara götürmüş, tepeden tırnağa giydirmiş ve o kadar çok giysi satın almış ki onun için ikinci bir dolap daha boşaltması gerekmiş. Bunlar mutluluk ve kaygısızlık içinde geçen aylar olmuş. Milène sabahtan akşama kadar saatlerce çalışıyor, Leonid ise akşamı sabırsızlıkla bekliyormuş. Akşamları ona işte olan bitenleri ayrıntısıyla anlatıyor, Leonid de ona uçaklar ve hava yolu şirketleri hakkında yanıtlayamadığı bin tane soru soruyormuş.

Air France'ın Bourget Havalimanı'nı Orly Havalimanı için terk ettiği birkaç ay boyunca Milène, sabahları evden erken çıkıp gece yarısına doğru dönüyor ve yorgunluktan Leonid'in kendisi için hazırladığı yemeğe elini bile sürmeden hemen yatıyormuş. Leonid de balkona dirseklerini dayayıp Gauloise sigaraları içerek Büyük Saray'ın camlı duvarlarını ya da başını havaya kaldırarak baktığı Eyfel Kulesi'ni seyre dalıyormuş. Sabahtan akşama dek Paris'te yürüyüşler yapıyor, trafiğe ve yayalara hiç aldırış etmeyen arabalara alışmayı bir türlü başaramayarak sistemli biçimde bütün semtleri geziyormuş. Fransa'ya geldiğinde Leonid'in üzerinde hiçbir değeri olmayan bir avuç rubleyle on beş dolar varmış. Milène bir

cüzdanın içine biraz para koyuyormuş. Leonid de buradan ihtiyacı olduğu kadarını alıyormuş. Cüzdan boşaldığında o istemeden, Milène içini tekrar dolduruyormuş. Alışverişleri Leonid yapıyor, evle o ilgileniyormuş. Milène bu konuda hiç laf dokundurmamış. Bir keresinde Leonid'den kendisine mimoza almasını istemiş. Bu çiçeğe ve kokusuna bayılıyormuş. Leonid evi bu çiçekle donatmayı alışkanlık haline getirmiş ve mevsimi olmadığında bile bir yerlerden bulmayı onur meselesi yapmış.

Ağustos ayında tatil için iki haftalığına Korsika'ya gitmişler ve Leonid, Bonifacio'ya âşık olmuş. Oradaki son akşamlarında limanda yemek yiyorlarmış. Milène'in elini tutmuş ve sıkmış.

"Artık dayanamıyorum Milène. Sıkıntıdan ölmek üzereyim. Hiçbir işe yaramıyorum. Çalışmaya ihtiyacım var."

"Sorun paraysa için rahat olsun."

"Bir erkek çalışmak zorundadır, anlıyor musun? Kadınının eve para getirmesini bekleyip onun eline bakarak yaşayamaz."

"Benim bir şikâyetim yok ki."

"Benim var!"

Bir çözüm yolu aramışlar ama eski bir Sovyet pilotu nasıl bir meslekte çalışabilirmiş ki? Milène şirketin, arkadaşı olan işletme müdürü aracılığıyla onun için personel şefinden randevu almış ve bu adam da Leonid'in özgeçmişinden etkilenerek onu fiziksel yeterlilik ve uygunluk testlerinden geçirmiş. Leonid altı ay boyunca sonucu beklemiş. Sonunda telefon edip durumunun ne olduğunu sorduğunda bir yanıt elde edememiş. O da Air France'ın merkezine giderek personel şefiyle görüşmek istediğini söylemiş. Ona kendisinin müsait olmadığı yanıtını vermişler. Sabrı taşmış olan Leonid olay çıkarmış. Ona daha fazla bir açıklama yapmadan başvurusunun kabul edilmediğini söylemişler.

Milène, arkadaşı olan müdürün kendisine söylediği gerçeği ona aktarmamış. Şirket Sovyet yetkililerle aralarının bozulması riskini göze almayı istemiyormuş. Bu yüzden o da Leonid'i, diğer büyük hava yolu şirketlerine başvurması için yüreklendirmiş.

Bunların çoğu yabancıları işe almıyormuş. Leonid, Sabena, BOAC ve KLM'yle iletişim kurmuş, bir dağ dolusu dosya doldurmuş, bir yığın sınavdan, kontrolden ve mülakattan geçmiş ve beklemiş.

Kavuşmalarının birinci yıldönümünü kutlamak üzere Milène onu La Tour d'Argent lokantasında yemeğe götürmüş ve ona servet değerinde bir Lip armağan etmiş, General De Gaulle için özel olarak yaptırılan ve onun da Başkan Dwight Eisenhower'a hediye ettiği saatin bire bir aynıymış bu. Altın kaplama pirinçten çerçevesi ve tarih göstergesinin yanı sıra bu saatin bir özelliği de kadranının görülebilirliğini artıran büyüteçli bir cama sahip olmasıymış. Bu hediyenin onu mutlu edeceğini sanmış ama tam tersi olmuş.

"Ben sana hiçbir şey hediye edemiyorum. Sana senin paranla hediye alamam."

"Hediye istemiyorum ben. Benim hediyem sensin."

Elini tutup saati onun bileğine takmış ama o sırada karşısında oturduğundan yanılarak sol yerine sağ bileğine. Leonid de bunun Fransa'da âdet olduğunu düşünerek saatini hep sağ kolunda taşımış. Karşılığında o da, muhafaza savaş uçakları alayının simgesi olan kanat açmış kartalı taşıyan ve Kızıl Ordu'da kadranında orak ile çekicin altında imparatorluk ambleminin de kazılı olduğu tek saat olan kendi kolundaki havacı saatini Milène'e vermiş. Milène kendi saatini çıkardığında Leonid, bu saati onun sağ koluna takmış. Milène bunu ömrü boyunca çıkarmayacağına yemin etmiş.

Milène ona gülümsediğinde başka hiçbir şeyin önemi kalmıyormuş. Ona savaşla ilgili bin tane soru soruyormuş. Leonid de ona, daha önce kimseye anlatmadığı en gizli ayrıntıları veriyormuş. Şafak vaktine kadar konuşuyormuş. Milène de onu tutkuyla dinliyor, en küçük ayrıntıları bile öğrenmeye can atıyormuş. Onun yaşamı hakkında her şeyi bilmek istiyormuş. Leonid ona geçmişiyle ilgili sorular sorduğundaysa yanıtlamayı reddediyormuş. Çok ciddi bir sesle, geçmişte bazı kötü yıllar yaşamış olduğunu ve artık bunları hatırlamayı istemediğini söylüyormuş.

"Yalnızca ikimizi ve mutluluğumuzu düşünelim."

Onu kollarına alıyor, öpüyor, onunla her seferinde sanki ilk defaymış gibi sevişiyormuş. Leonid uyandığında o işe gitmiş oluyormuş. Kendini sokağa atıyor, yapacak bir işi olmadan bu zengin semtte dört dönüyormuş. Yeniden içmeye başlamış. Kimse fark etmemiş. Her köşe başında bir bistronun bulunduğu ve içlerinde de kendilerine bir kadeh ısmarladığı sürece onu dinlemeye hazır sayısız anlayışlı kulak bulabildiği bir şehirde içmeden nasıl durabilirmiş ki? Her ne kadar yurtseverlik savaşında geçirmiş olduğu cehennem yıllarının anılarını anlattığında çok azı ona gerçekten inanıyor olsa bile bu Rus'un mutsuzluğunu paylaşıyorlarmış. İçki arkadaşları ona bütün bu hava çarpışması sahnelerini hangi filmde gördüğünü soruyorlarmış.

On beş aylık beklemenin sonunda Leonid, KLM'den olumlu bir yanıt almış.

"Hiç umudum kalmamıştı," diye itiraf etmiş Milène.

"Ben umudumu hiç yitirmedim. Şans her zaman döner. Beklemeyi bilmek gerekir."

Arkadaşlarıyla birlikte unutulmaz bir kutlama yapmışlar ve Leonid, bir şişe Dom-Pérignon'u bir bardak su içer gibi bir dikişte bitirdiğinde herkesin ağzı bir karış açık kalmış. Milène ona ekose bir takım elbise hediye etmiş ve işi şansa bırakmamaya karar vermiş. Tam iki gün boyunca işveren rolü oynayarak onu çalıştırmış, en hassas, utanç verici, muğlak soruları sorup, doğru yanıtları su gibi ezberletmiş.

22 Kasım Cumartesi günü onunla birlikte Amsterdam'a gitmiş. 203'ün direksiyonunu Leonid'e teslim etmiş ve yolculuk boyunca ona dersini tekrar ettirmiş. Şirketin genel merkezinde Leonid hazırlıksız yakalanmış ve verecek yanıt bulamamış. Onu Garuda Indonesian Airways için işe alıyorlarmış ve ay sonuna kadar Cakarta'da işinin başında olmasını istiyorlarmış. Koşullar gayet avantajlıymış. Teklifi kabul etmemesine şaşırmışlar. Dönüş yolu tatsız olmuş. Leonid'in ağzını bıçak açmıyormuş. Milène onun moralini yükseltmek istemiş:

"Önemli değil. Biz de aramaya devam ederiz."

"Bütün Avrupa şirketlerini dolaştık. Bu iş bitti artık."

"Belki de kabul etmeliydin."

"Benimle oraya gelir miydin yani?"

Milène bir an için dikkatini yoldan ayırmış. Araba yana savrulmuş. Compiègne yakınlarına kadar bir daha hiç konuşmamışlar. Leonid burnunu çekmeye başlamış.

"Bu arabada pis bir koku var."

"Tütündür. Camı aç da içerisi havalansın."

Leonid, benim hayatımda tanıdığım en kesin konuşan adamdı. Ayrıntılar konusunda şeytani bir titizliği vardı. Sanki her gününü dakikası dakikasına bir günlüğe yazmış sanırdınız. Yaşamış olduğu her şey belleğine kazınmış gibiydi. Milène'le birlikte geçirdiği her günü, her saati hatırlıyordu. Birlikte neler yaptıklarını, nerelere gittiklerini, birbirlerine ne söylediklerini. Ertesi gününü de. Birlikte geçirmiş oldukları iki yıl ve iki ayın her bir gününü.

"27 Kasım 1952 Perşembe günü, Amsterdam'dan dönüşümüzde ayaklarım yerden kesilmeye başladı. Ne yaptığımın farkında değildim artık. Sabahtan akşama söyleniyordum. İş bulamayacağımdan emin olduğum için aramayı bırakmıştım. Bütün zamanımı bistrolarda demlenerek geçiriyordum. Leningrad'dayken bunun bir zararı olmuyordu, hıncımı çıkarabileceğim kimsem yoktu çünkü. Paris'teyse içmek beni berbat bir adam yapıyordu. Huysuzluklarımla ona hayatı zindan ediyordum. O ise hiçbir şey söylemiyordu. Tek kelime etmiyor, hiçbir şeyden yakınmıyordu. Bana haddimi bildirmesi gerekirdi. O benim saçmalıklarıma göz yumdukça ben gitgide ne kadar katlanılmaz hale geldiğimi fark edemiyordum. İçtikçe daha da çok dibe batıyordum. Beni bu uçuruma sürüklediği için ona sitem ediyor, bütün küskünlüğümü onun üzerine yıkıyordum ve o da hiç tepki vermeden hep içine atıyordu. Belki de bağırıp çağırsa, bana haddimi bildirse ikimiz de kurtulacaktık. Ama o, sessizce katlanıyordu. Artık hiç uyuyamıyor, hep kâbuslar görüyordum. Geceleri onu uyandırıyordum. Burnuma musallat olan kokudan kurtulabilmek için pencereleri ardına kadar açıyordum.

Tedavi olmayıysa reddediyordum. 18 Nisan Cumartesi günü, sekiz arkadaşı ve Nantes'tan gelmiş olan kuzeniyle birlikte akşam yemeği yerken birden bana ne olduysa, eti fazla pişirdiği için ona hakaretler etmeye başladım, onun beceriksizin teki olduğunu, hiçbir işe yaramadığını haykırdım. Uçuş görevlisi olan bir arkadaşı araya girdi. Adamın suratına bir yumruk indirdim. Burnu kanamaya başladı. Özür dileyeceğim yerde onun gibi canımı sıkan budalaların ağzını burnunu kıracağımı söyledim. Milène bana hiçbir şey söylemedi. 12 Mayıs Salı günü, ona haber vermeden arabasını aldım. Araba kullanmamı istemiyordu. Nasıl oldu anlamadım. Frene basmakta geç kalmışım, bir kamyonun arkasına bindirdim. Tek bir sıyrık almadan çıktım. Güzelim beyaz 203 ise mahvoldu. O yıllarda sarhoş sürücülere dava açmıyorlardı. Milène'in bu sefer patlamasını bekledim ama o en küçük bir sitemde bulunmadı. Tek söylediği, 'Hiç önemli değil, sana bir şey olmadı ya...' oldu. İyi bak Michel, karşında enayilerin şahı duruyor. Dünyanın en güzel ve en iyi kadınına sahiptim. Aptallığım ve kibrim yüzünden elimdeki şansı mahvettim. Ona yaşattığım köpek hayatını sana anlatmıyorum. Bununla gurur duyuyor değilim. Sonra, 19 Haziran 1953 Cuma günü eve geldi. Yüzü bir karış asıktı. Bense kanepeye yayılmış, yeni bir şişe Muscadet şarabına saldırmakla meşguldüm. Minderin kenarına oturdu, kendine bir kadeh şarap doldurdu ve bir dikişte içti. Gözleri parıldıyordu. Daha önce hiç onu ağlarken görmemiştim. 'Rosenbergleri infaz ettiler,' dedi. 'İyi etmişler,' dedim. 'Bu söylediğin berbat bir şey, diye cevap verdi. Ona, 'Hain onlar. Hak ettiklerini bulmuşlar,' deyinceyse, 'Defol!' deyip beni evden kovdu. 'Ne?' diye sorduğumda verdiği cevap şu oldu: 'Dışarı! Seni bir daha asla görmek istemiyorum!'"

18

Bir haftadan beridir Cécile'i aramaya cesaret edememiştim. Onu Lüksemburg Bahçesi'nde bulabileceğimi umuyordum. Orada göremiyordum. O mektubu verdiğime pişman olmuştum. Eğer önceden açmaya cesaretim olmuş olsa onu yakardım. O da kuşku içinde kalırdı. Öylesi şu anki enkazdan daha iyi olurdu. Yazmaktan nefret eden ağabeyim hayatı boyunca tek bir boktan mektup yazmıştı ve onu yazacağına o gün ölse çok daha iyi ederdi. O zaman sevdiğimiz haliyle kalırdı. Yalanlarıyla, güvensizliğiyle ve ikiyüzlülüğüyle bütün hayallerimizi yıkmıştı. Eğer gerçeği söyleseydi, başka birini sevdiğini, ondan bir çocuğu olacağını, bu hiçbir şeyi değiştirmezdi, ona yine yardım ederdik, hatta Cécile bile ederdi. Bağışlanamaz olan bizi aldatmış olmasıydı. Neredeyse iki hafta boyunca. Sabah akşam Cécile'in evini arıyordum. Telefonu açmıyordu. Öğle yemeği saatinde onu Medici Çeşmesi'nde bekliyordum. *Fortune Carrée*'yi[20] okumaya çalışıyordum ama dikkatimi veremiyordum. Kafamı dağıtmak için ağaçların yapraklarını delip geçen güneş ışıklarıyla aydınlanmış heykellerin birkaç fotoğrafını çektim. Birden, gözümü Akis ve Galathea'nın heykeline dikip dalmışken anlayıverdim. Cécile benden nefret ediyordu. Bana kızıyordu. Ona kötü haberi getiren ben olmuştum, üstelik de pisliğin önde gideninin kardeşiydim. Ona ağabeyimle aramızda hiçbir benzerlik olmadığını, ne kadar farklı olduğumuzu, onun üzerinde durup düşünmeye bile değmeyecek bir değersizden başka bir şey olmadığını anlatmam gerekiyordu. Onu unutması, geride bırakması, değer verilen bir hatıra olarak değil,

20 (Fr.) Kare Talih. Joseph Kessel'in Türkçede yayımlanmayan bir romanı. (yay. n.)

bir gübre yığını olarak görmesi gerektiğini söylemem, benim de onu artık ağabeyim saymadığımı, onu yadsıdığımı, zihnimden ve hayatımdan çıkarıp attığımı bildirmem gerekiyordu. Onu sanki Franck hiç var olmamış gibi yaşamaya devam edebileceğimize, bu adı bir daha hiç ağzımıza almamaya söz vererek yaşamaya, onun çok daha iyilerine layık olduğuna, artık bu sayfayı kapatıp geleceğini düşünmesi gerektiğine ikna etmem gerekiyordu. Evine kadar koştum. On dakika boyunca zili çaldım. Anahtarlarım vardı. Kapıyı açtım. Evin içi karanlıktı. Cécile'in ne kadar zaman için evden ayrılmış olduğunu bilmeye imkân yoktu.

Dersler tekdüze ve uyku verici biçimde birbirini izleyip duruyordu. *Aslan*'ı ve *Fortune Carrée*'yi bitirip Igor'a geri verdim, o da bana yine hepsi adına imzalanmış olan daha başka Kessel romanları verdi. Bu kitaplara gözünün bebeği gibi bakıyordu. Benim fazla hızlı okuduğumu, kitapların tadını yeterince çıkarmadığımı düşünüyordu. Pazarlık yapmamız gerekmişti. Bundan sonra bana kitapları ikişer ikişer verecekti. Ben okuduktan sonra üstlerinde hararetle tartışıyorduk. Aynı görüşte değildik. O Kessel'in lirizmini ve yarattığı gizemli iklimi beğeniyordu, bense aşırı derecede katıksız belgesel üslubuyla, psikolojik çözümlemelerini. Kitabı dizlerimin üstüne koyarak derslerde de okuyordum. Zamanımı boşa harcamadığımdan emin olmayı istiyordum. Öğretmen yer değiştirdiğinde ya da benim görünüşümde bir terslik olduğunda Nicolas, dirseği ya da diziyle dürterek beni uyarıyordu.

Düzenli ritimle çalan bir çan sesi duyuldu. Okulun zili değildi bu, Clovis Kulesi'nin çanıydı. Hademe sınıfa girdi ve İspanyolca öğretmeninin kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Beyler, eşyalarınızı toplayın," dedi öğretmen ayağa kalkarak. "Bahçeye iniyoruz. Sessizce!"

Koridorlar ve merdivenler öğrencilerle dolmuştu. Gözetmenler ortaokulluları ön bahçeye, liselileriyse arka bahçeye alıyorlardı.

Herkesin bir araya toplanması iyiye işaret değildi. Son dört yıl boyunca yalnızca bir kere daha olmuştu. Okul müdürü Beynette, çevresini sarmış olan öğretmenlerin ortasında büyük bir durgunluk içinde cephede şehit düşmüş kişinin adını duyurmuştu. Koro millî marşı söylemişti. Bir dakikalık saygı duruşundan sonra yeniden sınıflara çıkmıştık.

Çan sustu. Mikrofon cızırdadı ve müdürün sesi hoparlörlerden yankılandı:

"Çocuklarım, bu tatil arifesinde sizi bir araya derin bir keder içinde topladık. Böyle üzücü bir toplanmayı bir kere daha düzenlemek zorunda kalmayı hiç istemezdim. Teğmen Pierre Vermont'un, düşman kuvvetleriyle bir çarpışma sırasında iki gün önce öldürülmüş olduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Bu vefat bizi derinden etkilemiştir. Teğmen öğrenciliğini bu kurumda tamamlamıştı. Son derecede parlak bir genç adam ve çok başarılı bir öğrenciydi, orduya katılmasından kısa süre önce de benimle öğretim kadromuza katılma isteğini paylaşmıştı. Burada herkes Pierre Vermont'un dostuydu..."

Devam ediyordu. Bense artık onu duymuyordum. Anlamam biraz zaman aldı. Sözünü ettiğinin benim Pierre'im olduğunun farkına varmam. Sıradan çıkıp bir gözetmene yaklaştım.

"Sözünü ettiği kişi Pierre Vermont değil mi?"

"Yerine dön, saygı duruşu yapılacak."

Kazık gibi kalakaldım. Gözümün önüne Pierre'in rock müziğiyle dans edişi geliyordu. Kahkahasını duyuyordum, evlilik, bayrak ve paradan oluşan kutsal üçlüye karşı sövüp sayışını, yeryüzünün bütün din adamlarının, papazlarının, hahamlarının öldürülmesi gerektiğini ve verilebilecek tek ödünün de bu ölümlerin hızlı ve yumuşak olması olabileceğini büyük bir inanç ve hararetle savunuşunu. Onu kanlar içinde, cansız hayal edemiyordum. Hiçbir tepki veremiyor, hatta üzülemiyordum. Bir ispat gibi bir ölüm. Beni asıl sarsansa saçmalığıydı. Ölmüş olması değil, bunun savaşın bitmesinden dört gün önce olması. Sanki son ölen ilk ölenden daha budalaymış gibi. Onun yokluğu beni altüst etmeliydi. Bu

haber karşısında şaşkınlığa düşmüştüm ama kayıtsızlığım da beni ürkütmüştü. Cécile'i düşündüm. Ağabeyinin ölümünü ona kim haber verecekti? O ne tepki verecekti? Millî marş çınlamaya başladı. Tepeden tırnağa tüylerim diken diken oldu. Koşarak dışarı çıktım ve kapıda beni durdurmaya çalışan hademeyi sertçe ittim. Saint-Jacques Sokağı'ndan ok gibi aşağı inerek Grands-Augustins Rıhtımı'na kadar koştum. Merdivenleri dörder dörder tırmanarak kapıyı yumruklamaya koyuldum. Kimse açmadı. En alt basamağa oturup bekledim. Karanlıkta. Uzun süre. O hiç gelmedi. Dışarı çıkarken kapıcı dairesinin kapısını tıklattım.

"Affedersiniz hanımefendi, Cécile Vermont'un nerede olduğunu biliyor musunuz acaba?"

"On beş gün önce gitti. Mektuplarını ben alıyorum."

"Strasbourg'daki amcasına mı gitti?"

"Bana bir şey söylemedi. Siz iyi misiniz delikanlı? Oturmak ister misiniz? Çarşaf gibi bembeyaz olmuşsunuz."

Denfert'e gittim. Balto'ya girmedim. Camdan içeride Samy'nin langırt oynadığını, tezgâhta Imré'nin Werner'le konuşmakta olduğunu gördüm. İçimden kimseyle konuşmak gelmiyordu. Eve döndüğümde saat geç olmuştu. Televizyonda haberleri seyrederek yemek yiyorlardı.

"Saatin farkında mısın?" diye bağırdı annem. "Sofraya oturmadan önce ellerini yıka."

"Aç değilim."

Babam koridorda yanıma geldi.

"Ne oldu Michel?"

"Pierre Vermont'u hatırlıyor musun? Cécile'in ağabeyi."

"Sana plaklarını veren mi?"

"Hayır, yalnızca ödünç vermişti. Ölmüş. Cezayir'de. Bir çatışma sırasında."

"Kahretsin! Kaç yaşındaydı?"

"Bilmiyorum."

"Kardeşi nasıl karşıladı?"

"Henüz bilmiyor."

"Çok kötü. Hem de savaşın sonunda, çok aptalca."

"Şimdi yapayalnız kaldı."

"Şanssız kızmış."

"Alçaklar kurtulur, cesur adamlar ölür derler, doğruymuş. Ben Pierre'in ağabeyim olmasını isterdim. Gerçek bir kahraman gibi davranan, herkesin arkasından saygıyla konuştuğu bir adam."

"Franck'ı yargılamaya hakkın yok. Neler yaşadığını bilmiyorsun."

"Artık ağabeyim yok benim. Benim için öldü o!"

Odama girip kapıyı çarptım. Beni rahat bıraksınlar istiyordum. Kimse bana bakmaya gelmedi. Yattım. Işığı söndürdüm. Uyuyamıyordum. Pierre'in Maubert Bistrosu'ndaki kahkahasını duyuyordum. O bana o kadar çok şey vermişti ama ben karşılığında ona hiçbir şey verememiştim. Bu borç beni çıldırtıyordu. Sonra onu çölün bir ucundaki kalesinin burcunda, bir güneş halesiyle çevrili olarak sonsuzluğa bakarken gördüm. Üniformasının rengi solmuş, yakası kalkık, açık gömleğinin kenarları rüzgârda dalgalanıyordu. Saçları beyaz, yüzü kırışıktı. Gülümsüyordu.

19

Cécile, pencereden baktığında uzaklarda ormanlarla kaplı bir dağ gördü. Başını çevirip karşısında, madenî masanın arkasında oturan beyaz gömlekli adamın yüzüne baktı. Adam bir tomar kâğıdı karıştırıyordu. Acele etmeden her birinin üzerindeki rakamları dikkatle inceliyordu. Cécile, adamın ifadesiz yüzünde en küçük bir işaret aradı. Adam hoşnutlukla dudağını büktü.

"Tetkikleriniz mükemmel, onayımı veriyorum. Yasalara uymak zorundayız. Günün sonunda ikinci bir görüş almanız için meslektaşlarımdan birinden randevu alacaksınız. Sekreterim size onun iletişim bilgilerini verecektir. Bundan sonra müdahaleyi gerçekleştirebiliriz. Sabah aç karnına gelin, öğleden sonra çıkabileceksiniz."

"Ya bir sorun çıkarsa?"

"Daha önce hiç sorun çıkmadı."

"Ne kadar erken olursa o kadar iyi."

Doktor ajandasına baktı.

"İsterseniz cuma sabahı olabilir."

"Tamam."

"Bir gün önce bu poşeti bir bardak suya boşaltacaksınız ve şu iki hapla birlikte içeceksiniz."

"Sonrasında ne yapmam gerekecek?"

"Temiz havada biraz tatil dinlenmeniz açısından iyi gelecektir. Biraz tansiyonunuz var. En az bir hafta, iki olursa daha iyi."

Cécile, çiçek açmış kestane ağaçlarıyla çevrili bir yol boyunca yürüyordu. Batan güneş gölü ve dağları aydınlatıyordu. Bir banka

oturup yerden yükselen, rüzgârın altında buharlaşan ve gökyüzünde gözden kaybolan suları izledi. Beş tane ötücü kuğu tek sıra halinde ilerliyordu. Geniş bir parkın ortasında bulunan heybetli otel binasına girdiğinde hava kararmıştı. Resepsiyona doğru yöneldi ve onu gören resepsiyonist anahtarını uzattı. Cécile asansöre doğru yürüdükten sonra bir an duraksadı, geri döndü ve yeniden adama yaklaştı.

"Paris'e telefon etmek istemiştim de. Uzun sürer mi?"

"Bugün hızlı," diye yanıtladı görevli koyu bir aksanla.

"Odéon 27 53."

"Birkaç dakika içinde bağlıyorum."

Cécile kulübeye girip eşyalarını iskemlenin üzerine bıraktı. Telefon çalınca açtı.

"Alo, merhaba, Michel'le konuşmak istemiştim."

"Ayrılmayın, çağırıyorum," diye yanıtladı genç kız.

Juliette ağabeyinin odasına girdi.

"Telefonda seni isteyen biri var."

"Kimmiş?"

"Bilmiyorum. Bir hanım."

Michel ahizeyi aldı.

"Alo?"

"Michel? Benim. Nasılsın?"

"Şey... Ben..."

"Ben iyiyim."

"Evinde misin?"

"Hayır, ben... Tatildeyim. Biraz uzaklaşmaya ihtiyacım vardı. Anlıyor musun?"

"Kapıcın bana amcana gittiğini söyledi."

"Şey... Evet... Bir arkadaşımı görmeye geldim de. Senden bir iyilik isteyeceğim Michel. Senden başka bunu isteyebilecek kimsem yok."

"Rica ederim."

"Benim eve gidebilir misin? Anahtarlarım sende mi?"

"Evet."

"Tezimi alıp bana gönderir misin? Benim odamda, çalışma masasının sağ çekmecesinde. Anahtarı da radyatörün üzerinde duran Yunan vazosunun içinde. Yeniden yazmaya başlıyorum. İlerlemem gerekecek. Şimdi onun üzerinde çalışabilmek için biraz zamanım var. Mümkün mü?"

"Sorun değil."

"Bana kitapları da gönderebilir misin? Hepsinin yenilerini almak istemiyorum."

"Bekle biraz, bir kalem bulayım."

"*Voyageurs de l'impériale*, *Kibar Semtler*, *Aurélien*, *Crève-cœur*, *Cantique*[21] ve *Elsa'nın Gözleri*'ne ihtiyacım olacak. Rafın üzerindedirler. İçlerinde notlar da var. Hepsini bir karton kutuya koyup bana postayla gönderebilirsin. İçinde fişlerimin durduğu bir kutu olacaktı. Ona da ihtiyacım var. Adresi vereceğim. Sana parasını öderim."

"Şaka mı yapıyorsun?"

"Dur biraz. *Voyageurs de l'impériale* ile *Kibar Semtler*'e gerek yok. Diğerleri bana yeter. Onları da sen oku istersen."

"Gerçekten mi? Okuyabilir miyim?"

"İstediğin bütün kitapları alabilirsin. Sana adresimi veriyorum. Yazıyor musun?"

"Söyle, seni dinliyorum."

"Koliyi benim için... Evian postanesinden teslim alınmak üzere gönderebilirsin."

"Arkadaşının adresine göndermemi istemez misin?"

"Postane daha kolay olur."

"Nasıl istersen. Hangi vilayet?"

"Şey... Savoie sanırım. Sen nasılsın? Okul nasıl gidiyor?"

"Cécile, sana söylemem gereken bir şey var."

"Evet?"

"Bir şey oldu."

---

21 Louis Aragon'un *Voyageurs de l'impériale* (Üst Zümre Yolcuları), *Aurélien*, *Crève-cœur* (Yürek Acısı) ve *Cantique* (Elsa'ya Şarkılar) adlı eserleri Türkçeye çevrilmemiştir. (yay. n.)

"Nedir?"
"Pierre."
"Pierre mi? Ne olmuş ona?"
"Şey... O..."
"O ne?"
"O... Öldürülmüş."
"Ne diyorsun sen?"
"Bir çarpışma sırasında."
"Ne?"
"O öldü Cécile."
"Sus Michel!"
"Yemin ederim."
"Olamaz!"
"Beş gün oluyor."
"Doğru değil bu! Savaş bitti!"
"Pierre öldü Cécile."

Başının döndüğünü hissetti. İçinden yükselen sıcak bir dalga yüzüne kadar çıktı ve soluğunu kesti. Soluk almaya çalıştı ve olduğu gibi yere yığıldı.

"Alo? Alo? Cécile! Cevap ver! Neler oluyor? Cécile?" diye haykırıp durdu Michel boşlukta sallanan ahizenin içinden.

20

Kulüpte Leonid eşine rastlanmayan bir vakaydı. Gregorios'la birlikte, hâlâ katıksız bir komünist, inançlı bir Sovyet olan yegâne örnekti. Bütün çalkantılara karşın önce Kruşçev'i, ardından Brejnev'i desteklemişti ve her gün La Fayette Sokağı'ndaki bir bayiden aldığı *Pravda*'yı okurdu. Onun ülkesinden kaçışı siyasi nedenlerle ya da tehdit altında değil, aşk uğruna olmuştu. Fikirlerini hep korumuştu ve onları gururla savunuyordu. Canlarını son anda kurtarmış, sistem tarafından ezilmiş olanlar da bu katılığından dolayı ona diş biliyorlardı.

Her çarşamba olduğu gibi Imré ve Vladimir, her biri derginin bir tarafından tutarak *Le Canard enchaîné*'yi okuyorlar ve başlıkları yorumluyorlardı. Gülüşmeye başladılar.

"Jeanson'un yeni fıkrasını duydunuz mu?" diye seslendi Vladimir neşe içinde. "Neden generaller hep bu kadar budala olurlar?"

Mantıklı, mantıksız, saçma, çılgınca varsayımlar ileri sürüldü. Hedefinin De Gaulle mü, Massu mü yoksa Franco mu olduğu soruldu. Sonunda pes edildi.

"Çünkü albaylar arasından seçilirler!" diye açıkladı Vladimir.

Leonid'den başka herkes gülmekten kırıldı. Onun hayatını anlattığı bir tek ben vardım. Başka kimse onu dinlemezdi. Igor, geçmişten söz etmenin insanı hüzünlendirdiğini, bunun da alkolizmin bir numaralı nedeni olduğunu savunurdu. Yazılmamış, tahmine dayalı bir kuraldı bu. İlk hüzün anında, ilk şarap kadehiyle birlikte valizleri açıp da içinden her fırsatta dışarı çıkarılmayı bekleyen

buruşuk anıları ortaya yaymamak kolay iş değildi. Leonid'inse böyle bir mazereti yoktu çünkü alkol onu etkilemiyordu.

"Salak anılarınla kafamızı şişiriyorsun! Kendine gerçek bir kadın bul da hâlâ kaldırabiliyorken bir çocuk yap," diye bağırırdı Vladimir.

"Kaçmadan önce çocuklarını düşünsen iyi ederdin sen. Senin gibi bir babaya sahip olmak şimdi işlerine ne çok yarıyordur kim bilir!"

"Burada yalnızca bugünden ve gelecekten söz edeceğiz demiştik," diye hatırlatıyordu Werner.

"Çocuk merak etti."

"Bu çocuk da canımızı sıkıyor, gitsin de langırt oynasın o!" diye homurdanıyordu Gregorios.

"O benim davetlim. Hem ben arkadaşlarımla canım ne isterse onu konuşurum."

Leonid'in arkadaşı makamına yükselmek saygı gören bir pasaporttu ve ben de bununla az gurur duymuyordum.

"Kıskanç bunlar. Kuyruklarını bacaklarının arasına sıkıştırıp kaçmışlar. Bir tek ben özgürlüğü bir kadının aşkı uğrunu tercih ettim. Kimse beni buna zorlamadı."

"Pişman değil misin?"

"Milène'i tanımış olsaydın bu soruyu hiç sormazdın. O hep benim yanımda ve onu düşündükçe hayatımın her anı benim için bir mutluluktur."

"Seni evinin kapısından dışarı attığında geri dönmeye çalışmadın mı?"

"Kendimi bir köpek gibi kapının önünde buldum. Yapılabilecek en kötü şeyi yaptım. Arkamdan koşacağından emin bir halde aşağı indim. Ne kadar aptal, ne kadar kibirli olduğumu sen hesap et artık. Apartmanın önünde yarım saat bekledim. Bana bakmaya çıkmadı. Tekrar yukarı çıktığımda eşyalarımı merdivenlerde buldum. Canımı kurtarmak için hep savaştım ben. Uçağım alev aldığında, makineli tüfeklerle tarandığımda, düşman saflarına düştüğümde

hiç pes etmedim. O anda her şeyin bitmiş olduğunu anladım, tartışmak, itiraz etmek, af dilemek, yalvarmak bir işe yaramayacaktı. Böyle bir kadın için ya hep ya hiçtir. Sorun şu ki bunu fark ettiğin zaman çok geç kalmış oluyorsun. Kırılmış olanı yeniden yapıştıramıyorsun. Hem hâlâ biraz gururum kalmıştı. Ne demek istediğimi anlıyor musun Michel?"

"Ben olsan şansımı denerdim."

Leonid, Côtes du Rhône sürahisini bitirdi ve Jacky'den yenisini istedi. Gelir gelmez iki koca kadeh doldurup arka arkaya içti. Bana da teklif etti.

"Alkol kullanmıyorum."

"Ne istersin?"

"Zencefilli gazoz."

Jacky söylendi. Siparişleri hep teker teker veriyorduk, o da çok yorgundu.

"Sana masal uyduruyorum. Aslında onu geri kazanmayı denedim. Savaştım ama o benden güçlü çıktı. Âşıksan alınganlığın falan kalmaz, özsaygı nedir bilmezsin. Eski halimize dönelim istiyordum. O akşam, söylemiş miydim bilmiyorum, bir cuma akşamıydı, kendimi eşyalarımla birlikte sokakta buluvermiştim. Onları Orsay Garı'nın emanet deposuna bıraktım. Hemen yakındaydı. Sokakta ilk gecemi onun evinin karşısında geçirdim. Saat biri yirmi beş geçe ışıkları söndürdü. Son birkaç gündür *Léon Morin* romanını okuyordu. Bu kitaba bayılmıştı. Sabah evden çıkınca ben de koştum. Az kalsın bir kamyonun altında kalacaktım. O arabasına bindi. Tamirden yeni çıkmıştı. Camına iki kere vurdum. Beni gördüğüne şaşırdı. Camı indirdi. 'Milène, konuşmamız gerek,' dedim. Camı kapattı ve arabayı çalıştırıp gitti. Kaldırımda enayi gibi kalakaldım. Bitmek bilmez beş gün boyunca onu bekledim. Hiç gelmedi. Onu kaçırmak korkusuyla oradan uzaklaşmak istemiyordum. Üzerimde metelik yoktu. Tek bir kuruş bile. İlk gün apartmanın kapıcısı halime acıyarak penceresinin kenarından bana yiyecek bir şeyler verdi. Ama bana onun dairesinin kapısını açmayı

reddetti ve sanki ben bir köpekmişim gibi eliyle gitmemi işaret etti. Tıraş olmuyor, yıkanmıyordum. Dilenmek zorunda kaldım. Suratımı görünce insanlar korkup uzaklaşıyorlardı. Öyle açtım ki çöplerden besleniyordum. İğrenç bir haldeydim. Üstümü değiştiremiyordum. Emanet deposu için gara ödeyecek param yoktu. Serserilikten dolayı polis beni karakola götürdü. Oradaki ikinci günümde adamın biri beni görmeye geldi. Çok şık bir takım elbise giymişti. Onu hiç tanımıyordum. Onbaşı onun için hücrenin kapısını açtı. Adam içeri girip yanıma oturdu. Paltosunun iç cebinde bir şişe konyak vardı. Bir yudum içip bana da teklif etti. Hafif bir aksanla konuşuyordu. Şişeyi onun elinden aldım. Bir yudum içkinin bana bu kadar çok zevk verdiği hiç olmamıştı. Çok iyi geldi. Alkolün gırtlağımdan aşağı akışını hissettim. Bütün şişeyi bitirdim. Bana bir de Winston marka sigara ikram etti. İki eski arkadaş gibi yan yana oturup sigara tüttürdük. Hakkımda her şeyi biliyordu. Kim olduğumu, neler yaptığımı. Öteki iç cebinden koca bir tomar banknot çıkardı. Bana bir pazarlık önerdi. Milène'i bir daha hiç görmemem karşılığında bu parayı bana verecekti. İlk başta ne istediğini anlayamadım. Bana koşullarını açıkladı. Onunla bir daha hiç konuşmamama karşılık yüz bin frank, o zaman için bu epey bir paraydı. Ona parayı aldıktan sonra sözümü tutmayabileceğimi söyledim. Karşılık olarak benim sadakatime güveneceğini söyledi. Seçeneklerim başımın çaresine bakabilmek için elime biraz para geçmesi ya da meteliksiz kalmaktı. Her iki durumda da onu kaybetmiş olacaktım. Bana bir sigara daha vererek düşünmem için bunu içinceye kadar zaman tanıdı. Ona söz verip parayı almaya, sonra da gidip kendimi affettirmeye çalışmaya karar vermiştim. Ona kabul ettiğimi söylediğimde, paraları sarıp bir lastikle tutturulmuş olan kâğıt parçasını çıkardı. Üzerinde, iyice anladığımdan emin olmak için hem İngilizce hem Fransızca yazılmış küçük bir metin vardı. Bana Tanrı'ya inanıp inanmadığımı sordu. 'Hayır,' diye yanıtladım. Dedi ki: 'Önemli değil. Siz Ortodokssunuz, bu belgeyi okuduktan sonra sol elinizi kaldırarak yemin edeceksiniz.'

Elimi kaldırdım. Duraksamıştım. Sözler ağzımdan çıkmıyordu. O hiçbir şey söylemedi. Ben karar verinceye dek bekledi. Hiç bu kadar sakin ve kendinden emin bir adam görmemiştim. Sol elim havada duruyordu. Sonunda pes ettim ve söz verdim. O anda onu kaybetmiş olduğumu anladım. Adam bana doğru seçimi yaptığımı, bana güvendiğini söyledi ve parayı verdi. Karakoldan çıktım. O gün bugündür de Milène'i hiç görmedim. Bir avuç para uğruna onu satmıştım. Onu hak etmiyordum."

"Ettiğin o yemin neydi?"

Leonid, siyah, deri cüzdanını çıkardı ve içinden sararmış, katlanmaktan aşınmış, buruşmuş, lekeli, yırtılıp bantla yapıştırılmış bir kâğıt parçasını çekip alarak bana uzattı. Yazıyı sökmekte zorlandım. Daktiloyla yazılmış kırmızı karakterlerden oluşan dört satır şöyle diyordu:

Ben, Leonid Mihailoviç Krivoşen, ömrümün sonuna dek Milène Reynolds'u bir daha görmeyeceğime, onunla temas kurmayacağıma ve onun iradesine saygı göstereceğime söz veriyorum. Bu, iki adet Sovyetler Birliği Altın Kahramanlık Yıldızı sahibi bir asker olarak onurum üzerine verdiğim resmî bir sözdür. Paris, 25 Haziran 1953 Perşembe.

Bana sağ koluna takılı saatini gösterdi ve camını okşadı.

"Her gün yüz defa ona bakıyorum. Konuşan saatten[22] bir saniye olsun geri kalmamıştır. Hayat nelere bağlı, görebiliyor musun? Hepsi Rosenberg denen o iki pislik yüzünden. Eğer idam cezaları müebbet hapse çevrilmiş olsaydı bugün hâlâ beraber olacaktık!"

"Leonid, onlar masumdular!"

"Suçluydu onlar! Hangi tehlikeleri göze aldıklarının farkındaydılar. Kimsenin vatanına ihanet etmeye hakkı yoktur. Amerika'da masum insanlar suçlu bulunmazlar. Kesindir bu. Gerçi olup bitenler onların suçu değildi, benim suçumdu. Buradakilerin bazıları benim ömrümü boşa harcadığım için pişman olduğuma, yarını olmayan bir serüven uğruna mevkimi yitirdiğime inanıyorlar. Sana söyledim

22 Fransa'da ve dünyanın birçok ülkesinde 1933 yılından beri arayanlara o anki güncel saati söyleyen telefon hizmeti. (yay. n.)

ya, hiçbir pişmanlığım yok. Onunla geçirmiş olduğum yedi yüz doksan dört gün öyle olağanüstü, öyle yoğundu ki bütün hayatımı doldurmaya yetti. Eğer geri dönme şansım olsaydı hiç düşünmeden yeniden başlardım. Mutsuzluğumdan yakınmıyorum. Igor'la tanışmam benim için bir şans oldu. O olmasa sokaklarda kalırdım. Onun sayesinde dostlarım oldu, dostluklar ömür boyu sürer. Eğer bir gün bir yolun kenarında yardım etmen için sana elini sallayan bir kadın görürsen sakın durma. Lastik değiştirmek araba tamircilerinin işi. Onlar buna alışkınlar. İşle duyguları birbirine karıştırmazlar. İş bölümü ve iş ayrılığına ilişkin o eski, güzel, Marksist ilkelere uymuş olsaydım, bugün burada bulunmayacaktım. Kafamızın içini kibarlık ve nezaket gibi yararsız ilkelerle dolduruyorlar ama bize en temel kuralı öğretmiyorlar: Gülümseyen kadınlara karşı dikkatli olun, gizledikleri art niyetleri vardır. Bir kadın gülümsemediğinde doğal halindedir. Eğer bir kadın suya düşmüş de imdat diye bağırıyorsa ona bir can simidi at ve yoluna devam et. Bunlar bir babanın oğlunu yaşamın tehlikelerine karşı uyarmak için ona vermesi gereken en temel öğütlerdir. Benim babam beni uyarmadı."

"Anlayamadığım bir şey var Leonid. İnsan nasıl olur da bir kadını severken onun yanında olabilmek için savaşmaz?"

"Söz verdim. Bu benim yazgım, kendimce ona sadık kalma biçimim. Sevmek için sevilmene gerek yok. Dokuz yıldır her 5 Nisan'da bir buket mimoza alıyor. İsimsiz bir buket. Bunun benden geldiğini biliyor. Eğer istese, beni bulmak onun elinde. Tek yapması gereken çiçekçiye gidip adresimi sormak. Ama istemiyor. Ben de verdiğim sözü tutuyorum. Belki günün birinde fikri değişir."

"Ayrılalı on yıl olmuş. Buna hâlâ inanıyor olamazsın."

"Sayfayı çevirebilmeyi isterdim. Sevmek ya da unutmak senin elinde değil ki. Seni hiç terk etmeyen bir fikir bu. Günümü onunla yaşıyorum, gece uyandığımda onu düşünüyorum. Ona ilk günkü gibi âşığım. Bir kadından bıkabilir, bir başkasını isteyebilirsin. Bu aşk değil, arzudur. Çünkü aşk, gerçek aşk zihinde yaşanır. Her şey kafanın içinde olup biter. Kimi zaman benim de onu unutmayı

tercih edebileceğimi kendime söylediğim günler olmuyor değil. Jacky, bana bir 102."

İster her bir hamlesini hatırladığı yüzlerce satranç oyunu sayesinde herkesin korktuğu bir oyuncu olduğu için olsun, ister Milène'le yaşadığı ve her bir ayrıntısı hâlâ canlı duran macerası için olsun, Leonid olağanüstü belleği yüzünden saygı duyulan ve gıpta edilen bir adamdı. Mutsuzluğunun nedeni de yine o bellekti. Hepimiz gibi yalnızca iki üç oyun hatırlıyor ve aşk hayatının da yalnızca ışıltılı anlarını belleğinde tutabiliyor olsaydı bu onun için çok daha iyi bir şey olurdu. Hepimiz belleğimizi yitirmekten korkarız. Oysa bütün felaketlerimizin kaynağı odur. Yalnızca unuttuğumuz zaman iyi yaşayabiliriz. Bellek, mutluluğun en büyük düşmanıdır. Mutlu insanlar unuturlar. Bu üzücü hikâye, Leonid'in Paris'te bir yolcuyu Orly Havalimanı'na götürmeyi reddeden tek taksi şoförü olmasının nedenlerini açıklıyordu. Hem de bu para getiren bir yol olduğu halde. Ama o, on yıl sonra bile ısrarla oraya gitmeye ayak diriyordu. Sanki orada yine kötü bir karşılaşma yaşamaktan korkuyormuş gibi.

21

Aile felaketlerine bir de yurda dönenler eklendi. En akla hayale gelmeyecek hikâye kurgularını yaratmasıyla tanınan Eugène Sue bile böylesi bir aksilikler silsilesini hayal edemezdi. Bu kadarını abartılı bulur, hiçbir yazgının bunca mutsuzluğu üst üste biriktiremeyeceğine karar verirdi. Delaunay ailesi Cezayir'i terk etti. Maurice, Louise ve kuzenler Thomas ile François, valizleri, Spaniel köpekleri Toby, Kara Ayak aksanları ve küskünlükleriyle birlikte, otuz iki apartmanlarını, işletmelerini, arabalarını, mobilyalarını ve güneşlerini terk ettiler.

"Sonuna dek inancımızı koruduk. Bir mucize umduk. Fransa bizi terk etti. Herkes kendi kaderine terk edildi. Ortalık telaş içindeydi. İnsanlar gemilere binmek için birbirleriyle savaşıyorlardı. Hiçbir şeyimizi alamadan yola döküldük. Çırılçıplak, elde avuçta bir şey olmadan. Her şeyimizi elimizden aldılar," diye anlatıyordu Maurice çökkün bir şekilde.

"Orada zengindin. Buradaysa yoksulsun. Senin yerinde olsam orada kalırdım," diyordu babam.

Bundan birkaç yıl önce Philippe dedem mirasını iki çocuğu arasında paylaştırmıştı. Annem bizim evi ve aile şirketini almıştı. Maurice dayımsa kendi payına düşeni Cezayir ve Oran'ın kent merkezlerindeki apartmanlara yatırmıştı. Krediler almış, karşılığında kişisel güvencesini vermişti. Daha on yıl boyunca ödemeye devam etmesi gerekiyordu ama artık kira toplayamayacaktı.

"Elimizde yalnızca borçlarımız, bir de ağlamak için gözlerimiz kaldı," diye yakınıyordu Louise.

"Biz varız ya! Aile böyle sıkıntılı zamanlarda önemlidir asıl," diyordu annem onların yıkık morallerini yükseltebilmeye çalışarak. "Burada evinizdesiniz."

Yerleştiler. Tatil için geldiklerinde ortam şenlikli olmuştu. Bolca gülüşüyor, bu durumun tadını çıkarmaya bakıp eğleniyorduk. Ama bu sefer böyle bir cümbüş havası yoktu. Evin içi düzensiz bir kamp alanına dönmüştü. Bize fikrimiz sorulacak olsa, onların başka bir yerde yaşamalarını tercih ederdik. Yola çıkmak için hiç de iyi bir zaman seçmemişlerdi. Nedenleriniyse anlatmaya yanaşmıyorlardı. Elimden geldiğince çaba gösterdim. Thomas ve François yalnızca çizgi roman okurlardı. Onlara kitap tavsiyesinde bulunduğum zaman yüzüme delirmişim gibi bakıyorlardı.

Maria, işini çok ciddiye alan, enerjik bir kadındı. Ailenin bir parçasıydı. Gündelik yaşamın dizginlerini annem onun eline teslim etmişti ve o da sabahtan akşama kadar, başını bekleyen kimse olmadan evi çekip çevirmeye alışmıştı. Derken bir anda kendini küçük parmaklarını bile kıpırdatmayan, kendilerini otelde sanan ve ona yerine getirmeyi reddettiği emirler veren Delaunay kabilesiyle karşı karşıya buluvermişti. Davetsiz misafir olarak gördüğü bu insanlardan hiç hoşlanmıyordu. Kara Ayaklar ile İspanyollar arasındaki köklü hınçlar yeniden su yüzeyine çıkmıştı. Louise onun huysuzluğundan yakınıyordu. Anneme göreyse Maria bir inciydi. Çamaşır makinesi ruhunu teslim ettiğinde çatışma patlak verdi. Maria'nın işi başını aşmıştı ve sonunda çalışmayı bırakacağını bildirdi. Annem onu vazgeçirmek için ücretini artırmak zorunda kaldı ama Maria söylenmeyi bırakmadı.

Juliette, kuzenlerin gelişine büyük umutlar bağlamıştı. Nihayet konuşabileceği birileri olacaktı. Ama çaçaronumuz hayal kırıklığına uğradı. Louise hiç durmadan ağlanıyor, bitmek bilmeyen yakınmalarıyla onu canından bezdiriyordu. Kuzenlerse onun lafını ağzına tıkıyorlardı. Bütün gün televizyonun başından kalkmıyorlar, onu da hiç konuşturmuyorlardı. Juliette tek başına konuşmaya devam

ediyor, kuzenlerden intikamını da her sabah onlar banyo yapmadan önce ısıtıcıyı boşaltıp onlara buz gibi suyu bırakarak alıyordu.

Toby ile Neron arasında yaşanan çatışmayı ise kimse önceden tahmin edemezdi. Her yere tüy döken ve yerli yersiz havlayan bu salyalı hayvanın varlığı kedimizi öfkeden kudurtmuştu. Daha ilk karşılaştıkları anda birbirlerinden nefret ettiler. Onları ayırmamız ve farklı odalara hapsetmemiz gerekmişti. Toby, Franck'ın eski odasından dışarı çıkamıyor, Neron da Juliette'inkinden ayrılamıyordu. Biz yüz defa odaların kapısını kapatmayı unuttuk, onlar da her seferinde dışarı kaçtılar. Toby, Neron'u öldürmek üzere üstüne atladıktan sonra burnunda açılan öfkeli tırmık yarası yüzünden bütün bir gece ölümüne feryat etti. Bundan sonraysa aptalın teki olduğunu sandığımız köpek, kedimizi gördüğü anda duvarlara yapışmayı öğrendi.

İnsan dertlerini asla kendine saklamamalı, dostlarına açılmalıdır. Ben de bu konuyu Igor'la satranç oynarken Leonid'e açtım. Şanslıydım. Sıkıntı, kader ve terslikler konusunda uzmanlar arasındaydım. Bana bunun matematikte diziler yasası olarak bilindiğini açıkladılar. Murphy adında bir Amerikalı bundan çürütülemez bir mantıkla kanıtlanan bir uygulama türetmişti. Eğer doğru anladıysam şöyle diyormuş: Reçelli ekmek her zaman reçelli tarafın üzerine düşer ya da tavana yapışıp kalır ve düştüğünde de bu ya halının ya suratın ya da kravatın üzerine olur.

"Eğer, çok büyük bir rastlantı sonucu ekmeğin düştüğü taraf yağlanmamış tarafsa," diye devam etti Igor, "o zaman sen yanlış tarafa yağ sürmüşsün demektir."

"Ben bunu krep ve taramayla da denedim, aynı şey oluyor," diye ekledi Leonid.

Bu şekilde açıklayarak beni Delaunay ailesinin evimize yerleşmiş olmalarının aslında tadını çıkarmam gereken bir lütuf olduğuna ikna etmeyi başardılar.

"Senin gözünü korkutmayı istemeyiz Michel. Senin yaşında insan içinde bulunduğu anın değerini bilmeyi öğrenmelidir. Önünde daha kötüsü vardır. Seni bekleyen şeylerin yanında şimdiki zaman, ne kadar kötü de olsa aslında hafif kalacaktır."

"Yalnız dikkat et, gündelik hayata karşı kayıtsız kalamazsın. Onunla arana mesafe koymalısın. Böylece hiçbir şey sana dokunamaz."

Bu sohbet beni mutlu etti. Bilimsel bir kavramı anlamış olmak çok hoşuma gitmişti. Kuzenlerime karşı tavrım değişti. Ama onlar bunun farkına varmadılar, hâlâ televizyonun başından ayrılamıyorlardı.

İki haftanın sonunda kargaşanın içinde belli bir düzen belirdi. Babam şafak vakti evden çıkıp mümkün olan en geç saatte dönme alışkanlığına geri döndü. Annem de ondan çok az farklıydı. Aile genişlemişti ve hepimiz durumu kabullenmiştik. İçimizde yalnızca Louise bu hassas dengeyi tehlikeye atmamak adına kimi soruların hiç sorulmaması gerektiğini anlayamamıştı.

"Franck'in hayatında neler oluyor?" diye soruyordu. "Nerelerde o?"

Babama sormayı denediğinde o yanıt vermeden çıkıp gitmiş, annem ona kapkara bir bakış fırlatmış, Juliette bilmediğini söylemişti. Ben onu duymazdan geliyordum, Maria ile de zaten konuşmuyordu. Bir keresinde, bir pazar günü öğle yemeğinde babam tavuğu dilimlerken yeniden denediğinde, Philippe dedem ona ağzının payını verdi:

"Bu aptalca sorularınla can sıkıyorsun Louise. Franck yolculuğa çıktı!"

Her telefon çalışında koşuyordum. Hiç bana olmuyordu. Bir akşam Cécile çıkıverdi. Geri gelmişti. Geç bir saatti. Sesi yorgun, biraz dalgın geliyordu. Görüşmek istemiyordu. Pierre'in cenazesiyle ilgilenmesi gerekiyordu, taşrada, aile mezarlığına gömülecekti.

"İstersen ben de geleyim."

"Hiç gereği yok."

"Yanında olmayı istiyorum."

"Ailem yanımda olacak. Yıllardır hiç görmediğim insanlar."

"Birlikte olalım. Ben de çok acı çekiyorum."

"Üsteleme Michel. Pierre'le baş başa olmayı istiyorum ben. Diğerleri benim için birer yabancı. Çok yorgunum, dinlenmem gerekiyor. Bir süre orada kalacağım. Dönüşümde görüşürüz. Sen burada olacak mısın?"

"Bir düşünsene, Cezayir'deki Delaunayler yurda döndüler. Bizim ev tımarhane gibi. Bu yıl tatile çıkmayacağız. Ağustos ayında zamanımız olacak. Cécile, senin kardeşin benim artık."

"Evet, sen benim küçük kardeşimsin. Seni arayacağım."

Temmuz başındaydık. Annem eve gelmemişti. Biraz meraklandık. Haber vermeden gelmediği hiç olmazdı. Akşama doğru mağazadan çıkmış, nereye gideceğini söylememişti. Dedemlerin evini aradık. Orada yoktu. Onsuz yemeğe oturduk. Sokak kapısı çarptı. Annem hışımla içeri daldı. Hepimiz sofranın başındaydık. Maria servis yapıyordu.

"Paul, bankadaki hazine bonolarında beş milyon eksik var! Nerede bu para?"

Babam ayağa kalktı. Peçetesi tabağındaki çorbanın içine düştü. Hazırlıksız yakalandığı için ağzı bir karış açık ayakta kalakalmıştı.

"Ne yaptın bu parayı?"

Annem eski frank hesabıyla konuşmaya başladı mı bir terslik var demekti.

"Şey... Ha, o beş milyon. Ben de sana onu diyecektim."

"Dalga mı geçiyorsun sen benimle?"

"Baksana, bunu sonra konuşalım. Baş başa."

"Şimdi konuşacağız!"

Cezayirli Delaunayler kavgaya tanık olmuşlardı. Juliette ve ben yerin dibine giriyorduk.

"Dinle Hélène, bunu yalnız ikimiz konuşsak daha iyi olacak."

"Bir açıklama bekliyorum!"

"Sana hiçbir şey açıklayamam."

"Nasıl yani? Benim haberim olmadan bankadan beş bin frank alıyorsun. Benim imzamı taklit ediyorsun ve bana hiçbir şey açıklayamıyorsun, öyle mi?"

"İhtiyacım oldu."

"Beş milyona mı? Ne için? Benimle alay mı ediyorsun sen? Ailemizin parası bu. Ben o parayı ağabeyime vermeyi istiyordum. İhtiyacı var. Ama hepsi gitmiş!"

"O parayı ben kazandım! Almaya hakkım vardı. Çocukların önünde benimle bu tondan konuşamazsın."

"İstediğim tondan konuşurum. Sana parayı aldığın için kızmış değilim! Bunu benden gizlediğin için kızıyorum. Üstelik de imzamı taklit ederek!"

"Yerine koyacağım."

"Sahi mi? Neyle? Kendi paramla mı yoksa?"

"Bana inanmıyor musun yani?"

"O parayı cebine atmadığını nereden bileceğim? Bir metresin olmadığını? At yarışında, kumarda kaybetmediğini?"

"Sanki bütün gün neler yaptığımı bilmiyorsun da."

"Bana gerçeği söyle!"

"Yapamam Hélène."

"Umarım Franck için değildir. Onun için miydi?"

"Hayır."

"Kuzeye gidişin de bu yüzden miydi? Beni aptal yerine koydun. Şüphelenmiştim zaten. Franck'la görüştün. Ona yardım ettin."

"Asla!"

Annem bana dönüp gözlerimin içine baktı.

"Michel, sen ağabeyini gördün mü?"

Sırtımdan aşağı bir ürperti indi. Saçlarım diken diken olmuş, yüzüm alev alev yanıyordu. Bakışımı annemin gözlerinden kaçırmadan sakinliğimi korumaya çalışıyordum. Babam başını önüne eğmişti. Birden aklıma bana verdirmiş olduğu erkek sözü geldi. Köşeye sıkışmıştım. Sözleri hâlâ kulaklarımda çınlıyordu: "Ne olursa olsun, kim olursa olsun."

"Hayır, onu görmedim," dedim kayıtsız bir sesle.

"Onunla hiç konuşmadın mı?"

"Konuşsam sana söylerdim anne."

"Ya sen Juliette?"

"Anne, yemin ediyorum. Franck'ı hiç görmedik."

Annem sert bir ifadeyle babamın yüzüne baktı.

"Eğer parayı onun için almadıysan bana bir açıklama yapman gerekecek. Beni bilirsin, kafama bir şey koydum mu hayatta peşini bırakmam. İnan bana, bu iş böyle kalmayacak!"

Babam ceketini giyip dışarı çıktı. Sabah uyandığımızda hâlâ gelmemişti. Bu olaydan sonra hazine bonolarının lafını bir daha hiç duymadık. Bu, yolculuğun masrafı mıydı yoksa babamın Franck'a idare etmesi için verdiği bir para mıydı, bilemedim. Konu hiç açılmadı.

Annem evimizde kararları Fellahların vermesine izin vermeyeceğini söylüyordu. Alışkanlıklarımız ve programlarımız hiç değişmeyecekti. Her yıl olduğu gibi yine ağustos ayında Perros-Guirec'e tatile gidecektik. Cécile'e birkaç kere telefon açtım. Hiç yanıt vermiyordu. Evine uğradım. Kapıcı kadın bana onun gelmediğini, nerede olduğunu hiç bilmediğini söyledi.

Biz valizleri aşağı indirirken kapıya bir jandarma geldi. Babam karakoldan isteniyormuş. İki müfettiş ona aynı soruları bin defa sormuşlar. Neden Fransa'ya geri dönmüş? Onlara Tanca'dan söz etmiş. Oğlu Fas'ta mı bulunuyormuş yani? Diplomasiden hiç anlamayan bir adam olduğu için onlara kendilerinin de bütün Fransız ordusunun da cehenneme kadar yolu olduğunu söylemiş. Onu iki gün tuttular. Yola çıkışımızı ertelemek zorunda kaldık.

Bretonya'ya vardığımızın ertesi günü babam Paris'te bir işinin çıkmış olduğunu bahane edip bizi yalnız bırakarak geri döndü. Bir ay boyunca aralıklı olarak buz gibi esen rüzgârlara, fırtınalara katlanmamız gerekti. Denize girmek ya da kumsalda oturmak mümkün olmadığı gibi boynunu kırma tehlikesi olmadan havuza

dönmüş yürüyüş yolunda gezinmek bile kolay değildi. Yağmurun yağışını seyrettik. Monopoly oynadık. Cezayirli Delaunayler satranç oynamayı bilmiyorlardı. Ama apartman ve otel satın almaya bayılıyorlardı. Cécile'e ulaşmak için birkaç defa çabaladım ama sonuç vermedi.

Babam bizi almaya geldi. Öngörülenden erken döndük. Okul dosyaları Bugeaud Lisesi'nde çıkan yangında kül olmuş olduğundan kuzenlerin Henri-IV'a girebilmeleri için bir sınavdan geçmeleri gerekecekti. Kabul edilmediler. Aksanları başlarına dert açmış olmalıydı. Kendilerini bir şey sandıkları için onlara pek fazla üzülmedim. Dedem bağlantılarını araya sokmayı denediyse de bir işe yaramadı. Louise onları son derecede itibarlı olan Stanislas'a yazdırmayı istiyordu ama ödeyecek güçleri yoktu. Kuzenler, Montaigne ve Buffon tarafından da reddedildiler. Sonunda kapağı, Kuzey Afrika'dan yurda geri dönenleri sınavsız kabul eden Charlemagne'a attılar.

15 Eylül günü Cécile'den bir telefon geldi. İki aydır ondan hiç haber alamamıştım.

"Sesini duyduğuma sevindim. Evine de uğradım. Kapıcın söyledi, değil mi?"

"Görüşmemiz gerek Michel."

"Yarın Lüksemburg'da buluşabiliriz."

"Hemen görüşmeliyiz."

"Cezayir'den gelen kuzenlerime ders çalıştırıyorum şimdi. Bizim okula alınmadılar. Hiçbir şeyden anladıkları yok."

"Çok acil."

"Biraz bekleyemez misin?"

"Hayır!"

Yarım saat sonra kapısını çaldım. Kapıyı açtı. Değişmişti. Pierre'in, bacaklarının ortasına kadar inen, beyaz kazağını giyiyordu. Onu ilk defa etek giymiş görüyordum. Alnında düzgün olmayan bir kâkül vardı. Siyah saçları omuzlarına dökülüyordu. Kötü günlerine özgü, suratsız bir ifadesi vardı. "Merhaba, nasılsın?"

dediğimde yanıt vermedi. Arkasını döndü ve salondaki masaya yaslandı. Masanın üzerinde bir karton kutu duruyordu.

"Bunlar Pierre'in kişisel eşyaları. Yeni gönderdiler."

Elini kutunun içine sokup bir avuç mektup çıkardı. Sinirli bir hareketle bunları attı.

"Okumak ister misin?"

Masanın üzerine saçılmış olan zarflara anlamadan bakıyordum.

"Ne var ki?"

"Sana Pierre'e tezimi bıraktığımı haber verip vermediğini sorduğumda ona hiç yazmadığına yemin etmiştin."

"Doğruydu."

"Ona yazan senin o salak ağabeyinmiş! Askere yazılmasından önce ona anlatmışsın!"

Bir defterin içinden bir zarf çıkardı. Franck'ın el yazısını tanıdım.

"Sana okumamı ister misin? Gösterdiği ilgi çok dokunaklı."

"Dur da sana açıklayayım."

"Bir de açıklaması var demek!"

Ayağa kalktı, kalın bir tomar mektup aldı ve hepsini yüzüme fırlattı. Onu kolundan yakaladım.

"Güvendiğim tek insan sendin ama sen bana ihanet ettin. Sen! Bana yalan söyledin. Siz Mariniler, hepiniz aynısınız!"

"Doğru değil bu."

"Buna hakkın yoktu!"

"Ama..."

"Defol git!"

"Benim niyetim..."

"Çık git buradan! Seni bir daha görmek istemiyorum!"

Çıktım. Kapının önünde durup beni geri çağırmasını bekledim. Kapıyı ittim. Bitmişti. Bunu kabullenemiyordum bir türlü.

Sonraki günlerde onunla karşılaşmayı, yeniden konuşmamızı umdum. Lüksemburg Bahçesi'nde ve Grands-Augustins Rıhtımı'nda çok dolaştım. Onu hiç göremedim. Sonuçlarına bakacak olursam yalan açık arayla mümkün olan en yararsız ve etkisiz çözüm yoluydu.

İnsana baş ağrısından başka bir şey kazandırmıyordu. Verdiğim o saçma sapan erkek sözüne ihanet etmiş olsaydım babam bunun için beni suçlamayacaktı. Belki annem bu sayede babamın oğluna yardım etmekten başka çaresinin olmadığını anlayacak ve onu bağışlayacaktı. Eğer Cécile'e gerçeği söylemiş olsaydım bana olan güvenini yitirmeyecekti. Kendimi düşmek üzereyken tutunacak bir yer arayan ve ayaklarının altındaki boşluğun farkına varan bir ip cambazı gibi hissediyordum.

Jeanne ninem, birkaç ay hastanede yattıktan sonra uykusunda öldü. Enzo dedem de onun yanı başındaki koltukta uyuyormuş ve hiçbir şey fark etmemiş. Bu haberi veren telefon geldiğinde babam işe gitmeye hazırlanıyordu. Kendini olduğu gibi bir iskemlenin üzerine bıraktı ve ağlamaya başladı. Ağustos sonundan beri annesiyle babasını görmeye gitmemişti. Bana onunla birlikte cenazeye gitmeyi isteyip istemediğimi sordu. Annem benim yerime yanıt vererek sınav haftam olduğunu, devamsızlık yapamayacağımı söyledi. Babama Baptiste'le birlikte gitmesini tavsiye etti. Babam ağabeyini aramayı reddetti.

"Demir yollarında çalışıyor zaten. Trenle gider."

Hemen Lens'a doğru yola çıktı. Ben dedemi aradım. Yanıt vermedi. Ona mektup yazıp yanında olamadığım için çok üzgün olduğumu, onu ve Jeanne ninemi hiç aklımdan çıkarmadığımı söyledim. Mektubu Juliette de imzaladı.

Babam on gün sonra döndü. Ona Enzo dedemin nasıl olduğunu sordum.

"Bilmiyorum. Umarım aklını kaybetmez."

"Neden öyle diyorsun?"

"Çok tuhaf fikirleri var."

Bunların ne olduğunu bana söylemeyi istemedi.

Birazcık ışık bulabildiğim tek yer kulüptü. 22 Kasım Perşembe olağanüstü bir gün oldu. Kessel Fransız Akademisi'ne seçilmişti.

Bir arkadaşımız her gün akademi üyesi olmuyordu. Aday olduğunu biliyorduk gerçi ama bu kozmopolit, Yahudi göçmen çocuğuna karşı öyle bir muhalefet vardı ki Brion'un seçileceğinden emin gibiydik. Hepimiz haber saatinde radyonun başına toplandık ve gazeteci onun seçilmiş olduğunu duyurduğunda bir sevinç patlaması yaşandı. Onun gelişinden önce şampanyalar patlatıldı ve herkesin oy birliğiyle üzerinde birleştiğine göre Balto tarihinin gördüğü en büyük kutlama yapıldı. Hatta Jacky ve Marcusot Baba bile birer tur içki ikram ettiler. Kendisi geldiğindeyse sevinç çılgınlığa dönüştü. Herkes onu kutluyor, sarılıp öpmeyi istiyordu. Sartre da aramıza katıldı ve bir şişe ısmarladı. Kessel herkesle kadeh tokuşturdu.

"Akademi üyelerinden bazılarının nefreti seçilmene engel olacak diye çok korktuk," dedi ona Igor.

"İnsan her zaman sandığından fazlasını yapabilecek güçtedir," diye karşılık verdi Kessel, koca bir gülümsemeyle.

Saat geç olmuştu. İstemeyerek de olsa eve dönmek zorunda kaldım. Bana anlattıklarına göre kutlama şafak vaktine kadar sürmüş ve Marcusot kendine yeni bardak setleri ısmarlamış.

Her geçen gün Cécile'in yokluğu biraz daha dayanılmaz hale geliyordu. Leonid umudu kesmemek, kaderi zorlamak, doğru anı beklemek gerektiği konusunda beni ikna etmeye çalışıyordu.

"Israrcı olmalısın," diye başladı. "Fikrini değiştiren ilk kadın o olmayacak."

"Kusura bakma ama sana karşı çıkacağım," diye onun sözünü kesti Igor. "Boş hayallere kapılmaya gerek yok. Önemli olan konularda fikirlerini kolay kolay değiştirmezler."

"Doğru değil bu!" diye haykırdı Leonid.

Bitmek bilmeyen, hararetli bir tartışmaya daldılar. Farkına varmaksızın Rusçaya dönmüşlerdi. Igor kendine gelerek yeniden Fransızca konuşmaya başladı.

"Bu konuda seninle anlaşamayacağız. Bekleyip umut etmek mi daha iyi yoksa kabullenip vazgeçmek mi, bunu hiç bilemeyeceğiz."

"Yarın daha güzel olacak. Bunu söylediğim için üzgünüm Igor Emilyeviç ama sen olumsuz bir adamsın. Bense iyimserim."

"Ben de iyimserimdir," diye karşılık verdi Igor. "Önümüzdeki günler daha kötü olacak, şimdi elimizde ne varsa tadını çıkaralım."

Ocak-Eylül 1963

1

Kulüpte tek başına bir adam vardı. Herkesten ayrı. Hiçbir zaman, hiç kimseyle konuşmazdı. Ayakta durup başkalarının satranç oynamasını izlerdi. Hiçbir şey söylemeden. Herkes ondan uzak duruyordu. Birkaç defa onun kim olduğunu sormuştum. Bana hep "bilmiyorum" ya da "boş ver sen onu" şeklinde yanıtlar veriyorlardı.

Kulübe zaman zaman gelirdi, bu haliyle biraz Lognon'a benzerdi. Kimse farkına varmaksızın belirir, ondan sonra yine kimsenin dikkatini çekmeden haftalarca ortalıkta görünmezdi. İnce, hatta sıska, üç günlük sakalının altında avurtları çökük, siyah saçları dalgalı, alnı ve elmacık kemikleri çıkık, çevresi halkalı kahverengi gözleri yuvalarının içine gömülmüş, burnu ince, çenesi çukurlu bir adamdı. Sigarası elinden hiç düşmezdi. Yaz kış, üzerine fazla bol gelen, rengi atmış, gri bir pardösü giyer, sol eliyle bunun kenarlarını kaldırırdı. Kollarından lime lime olmuş, lekeli naylon gömleği görülebiliyordu. Bol pantolonu ve eski püskü ayakkabılarıyla onu gören bir berduş sanabilirdi. Siparişlere ve tazelemelere her zaman çok dikkat eden Jacky ona ne istediğini hiç sormazdı. Leonid, bu adamın yanından geçerken omzuyla onu ittirmekten hiç geri kalmazdı. Adam ona bir karşılık vermiyor ve ondan kaçınmıyordu. Kessel'in seçilmesinin kutlanması sırasındaysa dikkatlerden kaçmış olan bir olaya tanık olmuştum.

Adam gruptan uzakta duruyordu. Kessel onu gördü, eline bir kadeh alıp içini şampanyayla doldurdu ve ona doğru yaklaştı. Leonid bunu fark edince çenesinin bir hareketiyle Igor'un dikkatini o tarafa çekti ve o da tam Kessel'in kadehi bu adama uzattığı anda

onun yanına gitti. Igor, elini Kessel'in kolunun üzerine koyup onu tuttu. Birkaç saniye bu şekilde kaldılar. Tek kelime konuşmadılar. Kessel vazgeçip kadehi masanın üzerine bıraktı ve geri döndü. Igor, sinirli bir hareketle kadehe vurdu. Kadeh yere devrilip paramparça oldu. Adam geri çekilip kendisini reddeden bu neşeli topluluğa baktı ve sonra gözden kayboldu.

Cécile'i özlüyordum. Ocak ayının başında artık barışmanın ve kendimi ona affettirmemin zamanının geldiğini düşündüm. Ona telefon ettim. Bir ses bana aradığım kişinin numarasının değişmiş olduğunu ve telefon rehberine ya da bilgi merkezine danışmam gerektiğini söyledi. Evine uğradım. Kimse yoktu. Kapıcı kadın onu iki aydır görmemişti. Artık mektup da gelmiyordu zaten. Bir önceki ocak ayında birbirimize iyi yıllar dilemiştik ama o yıl, yaşamımızın en kötü yılı olmuştu. Her ne kadar bir işe yaramadığını bilsek bile dilekler bunun için vardır. Geçmişi geride bırakmak için. Sanki bir reçetesi varmış gibi. Ancak belki de bizi bekleyen şeylerin yanında, geçirmiş olduğumuz yıl neşeli kalacaktı.

Her gün Medici Çeşmesi'nin başına gidip oturuyordum. Sanki kötü kaderi kovabilecekmiş gibi kendi kendimize dayattığımız bu ritüellerden daha aptalca bir şey yoktur. Cécile'i er ya da geç bulacağım yerin burası olacağına kesinlikle inanıyordum. Tek yapmam gereken sabır kuşanmaktı. Paris'i terk etmiş bile olsa günün birinde geri dönecek ve buraya gelecekti. Elime bir kitap alıp havuzun başında okumaya koyuluyordum. Zaman zaman bir fotoğraf çekiyordum. Bir ayrıntıyı seçiyor, sonra da ışığın heykellere değişik biçimler vermesini bekliyordum. Nicolas, bana tema değiştirmemi önermişti. Lüksemburg Bahçesi'nde temadan bol bir şey yoktu. Beş yıl içinde bu çeşme ve çevresinin yüzlerce fotoğrafını çekmiştim. Hayal kuranlar, ağzı bir karış açık gezenler, iskemlelere oturmuş okuyanlar, öğrenciler, emekliler, bahçıvanlar, jandarmalar. Ve kayalığın altına yatmış Akis ile Galathea. Bu heykelden açıklanması

mümkün olmayan, büyüleyici bir gizem yayılıyordu ve ben de bunun anlamını çözünceye dek tema değiştirmeye hiç niyetli değildim.

Adamı, çöküк omuzları ve yorgun yürüyüşünden tanıdım. Bir çöp tenekesinin yanı başında durup içinden bir gazete çıkardı ve bir iskemleye oturarak *France-Soir*'ı son sayfasındaki karikatürlerden okumaya başladı. Sonra gazeteyi paltosunun cebine soktu ve yüzünü solgun ocak güneşine doğru verdi. Bacaklarını uzatmış, uyuyor gibi görünüyordu. Bir iskemleci kadın elinde bilet koçanıyla ona yaklaşıp omzuna dokundu. Adam sıçrayarak uyandı, ayağa kalktı ve kadına para vermeden söylene söylene çeşmeye doğru uzaklaştı. Benim yanıma geldiğinde durdu. Beni tanımamış gibi mi yapıyordu yoksa kim olduğumu çıkartmak için belleğini mi zorluyordu, bilemedim.

"Sizi kulüpte görmüştüm," diye seslendim.

"Yüzünüz yabancı gelmedi. O ihtiyarlar yuvasına mı gidiyorsunuz siz?"

"Satranç oynamayı öğreniyorum."

"Kendi yaşınızdaki gençlerle eğlenseniz daha iyi. Hem zaten onlar oynamayı da bilmiyorlar."

"Leonid bir şampiyon. Bütün Paris'ten onun karşısına çıkmak için geliyorlar. Hiç yenilmiyor. Teknik üniversite öğrencilerine bile."

"Leonid'i tanır mısınız?"

"Hepsini tanıyorum."

"Kutlarım. Orası leş gibi emeklilik kokmaya başlamıştı. Biraz taze kan onlara iyi gelir. İzin var mı?"

Yanıt beklemeden yanımdaki iskemleye oturdu ve bacaklarını da başka birine uzatıp keyif yapmaya kaldığı yerden devam etti. Bir güneş ışığı sakallı yüzünü aydınlatıyordu. Kusursuz bir Fransızcayla konuşuyordu. Doğu ve Orta Avrupa aksanlarının eksiksiz bir yelpazesine sahip olan kulüp üyeleriyle arasındaki çok büyük bir farklılıktı bu. Ellerinin beyazlığı ve inceliği dikkatimi çekti. Onları

eskimiş paltosunun üzerinde kavuşturmuştu. İskemleci kadın yanaştı. Adam kımıldamadı. Ben her üç iskemlenin de parasını ödedim.

"Ödememeliydiniz," dedi gözünü açmadan.

"Bundan kaçış yok. Yoksa banklara oturmak gerekir."

"Üstelik yasalara da saygılıymış. Arkadaşlarınız sizi kötü etkilemişler. Bir bahçede kıçını koyabilmek için ödeme yapmak zorunda olmak utanç verici bir şey. Sizce de öyle değil mi?"

"Öyle."

"Sizin gibiler oldukça bunlar hiç utanıp sıkılmazlar. Ben ödemeyi reddediyorum. Gün gelecek soluduğumuz havanın da parasını isteyecekler."

Gözlerini hiç açmadı. Soluk alıp verişi sakin ve düzenliydi. Ben de yanımda oturana daha fazla dikkatimi vermeden okumama geri döndüm.

"Ne okuyorsunuz?" diye sordu, gözleri hâlâ kapalı.

Onu doğrulmaya zorlamak için kitabın kapağını uzattım.

"*Témoin parmi les hommes.*[23] Güzel kitaptır."

"Bizzat Kessel tarafından imzalanmış. Benim adıma değil ama bir arkadaşımın adına."

"Bana da vermişti."

"Seçilmesi kutlanırken ben de oradaydım."

"Onun adına sevindim. Hak ediyor. Büyük bir onur bu."

"Igor onun size bir kadeh şampanya vermesine engel olmuştu."

"Hatırlamıyorum."

Doğruldu ve omuzlarını kaldırdı. Paltosunun cebinden bir paket Gauloise sigarası çıkardı, bana bir tane uzattı, ben istemedim, kendisi bir sigara yaktı.

"Sizi pek sevmiyor gibiler."

"Farkında değilim."

---

23 (Fr.) İnsanlar arasındaki tanıklık. Joseph Kessel'le yapılan söyleşilerin toplandığı Türkçeye çevrilmemiş bir eser. (yay. n.)

"Sizi neden sevmiyorlar? Sizinle hiç konuşmuyorlar. Sizi görmezden geliyorlar. Leonid sizi itiştiriyor. Igor kadeh tokuşturmanıza engel oluyor ve Kessel de buna bir şey söylemiyor."

"Bir kulübe üye olmak için aidat ödemek gerekir. Ben ödemeyi istemedim. Biraz cimriyimdir."

"Bu kulübün aidatı yok ki."

"Arkadaş edinmekte hep güçlük çekmişimdir."

"Kimse sizi oraya gitmeye zorlamıyor ama."

"Günler uzun. Yağmurlu günlerde gidiyorum. Hâlâ birazcık umudum var. Ama suratım hoşlarına gitmiyor herhalde. Sizi korkutuyor muyum?"

"Hayır."

"Bana inanıyor musunuz bari?"

"Igor'u tanırım. Bir nedeni olmasa böyle davranmaz. Leonid de öyle."

"Sizin yaşınızda birinin erkeklerin birbiriyle hangi nedenlerle kavga ettiğini öğrenmiş olması gerekir. Para için: Hepimiz meteliksiziz. Onlara borcum falan yok. Bir kadın uğruna: Ben o defteri kapattım. Ya da bir fikir yüzünden ama hepimiz aynı tabelanın altına sığınmışız."

"Sizden başka kimseye böyle davranmıyorlar."

"Gerçek basit aslında. Ben bir yere girince herkes susar. Ben yürüyünce açılırlar."

"Polis misiniz?"

"Şu halime bir baksanıza, polise benziyor muyum ben? Dürüstçe söyleyin, yanınızda olmam sizi rahatsız etmiyor mu?"

"Hayır."

"Adınız nedir?"

"Marini. Michel Marini."

"Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum delikanlı."

Ayağa kalkıp uzaklaştı. Ben ona adını sormayı unutmuştum.

2

La donna è mobile geri geldi. Babam artık işe gitmiyordu. Bütün zamanını salondaki kanepede en sevdiği şarkıyı dinleyerek geçiriyordu. Pikabın kolunu "tekrar" durumuna getirip bırakıyor, şarkı sürekli kendini yineliyordu. Babam sözlerini ezbere biliyordu. Şarkıyı kendi kendine mırıldanıyor, sesi duyulmuyordu. Kimseyi rahatsız etmiyordu. Hafta içinde onu evde görmeye alışkın değildik. Kimi zaman biz farkına varmadan, plak dönmeye devam ederken çıkıp gidiyordu. Öğleden sonralarını Fossés-Saint-Jacques Sokağı'ndaki küçük kahvesinde, arkadaşlarıyla tarot oynayarak geçiriyordu. Onu orada bulduğum zaman gidip yanına oturuyordum. Kimi zaman bana fikrimi soruyordu:

"Ne oynayayım? Küçük mü, büyük mü, orta mı?"

Babam, kurnaz ve şakacı, iyi bir oyuncuydu. Bana bunu sorması aslında rakiplerini yanıltmak içindi. İçkisine oynuyorlardı. Bazı arkadaşlarının ödeyecek parası olmadığında onların yerine de babam öderdi.

"Puan başına bir franklık oynamamamız çok yazık, bugün dünyanın parasını kazanmıştım."

Her zamanki gibi saat yedi olmadan eve dönüyordum. Babam akşam yemeğinden sonra geliyor, buzdolabını tırtıklıyor ve bize hiç aldırış etmeden plağını koyuyordu. Bu iş dört aydır böyle sürüp gidiyordu. Hazine bonolarının ortadan yok oluşu beklenmedik sonuçlar doğurmuştu. Babam kendini temize çıkarmayı reddediyor, annem de bunu kabul edemiyordu. Annem iki kere saldırıya geçerek beni sorguladı. Babama vermiş olduğum söz beni köşeye sıkıştırmış

olduğundan ağız değiştiremiyordum. Annem yanıtlarımdan ikna olmuyordu. Cezayirli Delaunaylerin varlığı da iletişimi kolaylaştırmıyordu. Belki baş başa olsalar bu zorluğu aşmanın bir yolunu bulup kendilerini birbirlerine anlatabileceklerdi. Babam gerçeği söyleyecek cesareti bulabilecek, annem de bunu kabul edecek kadar makul olabilecekti. Louise, annemi olumsuz yönde etkiliyor, gücenmiş, sarsılmış pozlara girerek onu uzlaşmazlığa itiyordu. Kendi çıkarını düşünerek anneme onu bağışlamamasını, her ne pahasına olursa olsun gerçeğin peşini bırakmamasını öğütlüyordu. Babam yaz tatilinde Paris'e dönerek meydanı onlara bırakmakla hata etmişti. Yürüyüş yolunda yaptığımız ıslak gezintiler sırasında aralarında konuşmalarını duyuyordum:

"Senin onun için yaptığın onca şeyden sonra arkandan iş çevirmesi utanç verici bir şey. Hırsızlık bu. Seni budala yerine koyuyor. Benim kocam bana böyle bir oyun oynamaya kalkışsa onu asla affetmezdim. Ama senin ağabeyinin doğası başka türlü. Ne de olsa eğitim görmüş. Dikkat et de birini bulmuş olmasın. Beş milyon az para değil. Ya bu kadarla da kalmazsa?"

Ekim başında annem, ağabeyinin şirkette kendisiyle birlikte çalışmaya başlayacağını duyurmuştu. Babama söz hakkı verilmemişti. Maurice mağazaya müdür olarak atanmıştı. Başlarda apaçık bir iş ayrılığı söz konusuydu. Annemle birlikte şirketin işletmesini ve yönetimini üstleniyorlardı ve annem de biraz geride durmayı istiyordu. Babam ticari servisi yönetmeye devam edecekti. Tepkisini hemen verdi. İşi serdi. Müşteri bulmak için çırpınmak yerine onlardan telefon beklemeye başladı. Sipariş defterinin zayıflama belirtileri göstermekte olduğunun farkına varmaları üç ay sürdü. Babam onları yatıştırıyordu:

"Hepsi kriz yüzünden."

Tam bir keşmekeş içinde yaşıyorduk. Maria bizi terk etmişti. Gidişi öyle acele olmuştu ki ölenin babası mı yoksa ağabeyi mi olduğunu bile anlayamamıştık. Bir sabah, bize cenaze için İspanya'ya gideceğini haber vermişti. Valensiya'ya giden otobüse atlamıştı.

Sekiz gün sonra döneceğini sanıyorduk. Bir daha hiç görünmedi. İspanya'da yasların ne kadar sürdüğü üzerine tahminler yürütüyorduk, cenazenin ertesi günü herkesin işinin başına döndüğü Fransa'dakinden daha uzun olduğu belliydi. Annemde oradaki adresi ya da telefonu yoktu. Mahalledeki diğer İspanyol hizmetçi kadınlardan bilgi edindi. Aslında gidişi diplomatik bir hareketmiş. Maria, Cezayirli Delaunaylerden bıkıp usanınca kurtulmak için bu bahaneyi bulmuş. Ev acınacak haldeydi. Bulaşıklar yığılıyor, ne toz alınıyor ne de süpürge çalışıyordu. Kirli çamaşırlar dağ gibi olmuştu. Babam parmağını bile kımıldatmayan Louise'e çattı.

"Sağlığım hassas benim. Yaşadığımız onca büyük sıkıntıdan sonra bir de sana hizmetçilik edecek halim yok!"

Ev Aletleri Fuarı'ndan alınmış çamaşır makinesi bardağı taşıran damla oldu. Maria'dan başka nasıl kullanılacağını bilen yoktu. Annem çamaşır yıkamaya kalktığında hem bizim mutfağı hem de alt kattaki komşununkini su bastı. Havanın iyice gerginleşmeye başladığının farkına varan Maurice sofrayı toplayıp bulaşıkları yıkadı. Babama da kendisine katılmasını teklif ettiğinde babam onu başından savdı.

"Başkalarının tabaklarını en son temizlediğimde esir kampındaydım. Bana haber vermeden savaşı yeniden başlatmadılarsa beni kolay kolay bulaşık yıkarken göremezsiniz."

Düşmanlıkları iyice tetikleyen bir olay oldu. Neron ortadan kaybolmuştu. Onu her yerde aradık: yatakların altında, kimi zaman saklanmayı sevdiği dolapların içinde, mobilyalarda, çekmecelerde, çamaşır makinesinin ve buzdolabının içinde. Evin altını üstüne getirdikse de nafileydi. Sonunda kapıdan dışarı süzülmeyi başarmış olması gerektiği sonucunu çıkardık. Komşulara soruşturduk, gören olmamıştı. Gerçek bir muammaydı bu. Juliette'le birlikte mahzenleri, avluyu, servis merdivenini dolaştık. Kedi ortada yoktu. Kapıcı Bardon Baba'ya sorduğumuzdaysa gerçek ortaya çıkıverdi. Bizim kuzenleri sabahleyin Neron'u kollarının altına almış, dışarı çıkarırken görmüştü. Onlar bunun doğru olmadığına, adamın yalan

söylediğine, genel olarak hayvanları, özel olarak da kedileri çok sevdiklerine yeminler ettiler. Olan olmuştu artık. Elli tane küçük afiş hazırlayarak bunlarla bütün mahalleyi donattık. Damarına basılmış olan Juliette, onlardan nefret etmeye başlayarak hayatlarını zindan etti.

Aralık başında, XII. bölgenin ücra bir köşesinde, bir kere Vincennes hayvanat bahçesine giderken içinden geçmiş olduğumuz Daumesnil adında küçücük bir semtte bir ev buldular. Taşınmalarına yardım etmedik. Juliette de ben de yeni evi kutlama eğlencesine gitmeyi reddettik. Annem tek başına gitti. Onlar gittikten sonra ailemizin eski haline döneceğini umuyorduk ama artık hiçbir şey eskisi gibi değildi. Sofrada ölüm sessizliği vardı. Büyükler ağızlarını açmıyorlardı. Artık okulda ne yaptığımızı hiç sormuyorlardı. Televizyonu açıyorduk. Maria hâlâ dönmemişti. Annem temizliğe başlamıştı. Sabahtan akşama. Tabandan tavana. Louise onu görmeye geliyor ve çayını içerek onun yerleri ovalamasını, çamaşırları çitilemesini, üstü yapmasını seyrediyordu. Annem bütün gün önlüğünü üzerinden çıkarmıyor, canı sokağa çıkmayı hiç istemiyor, Louise'le birlikte mağazaları dolaşmaya çıkmıyordu. Yılbaşından itibaren Maurice saldırıya geçmişti. Önceden imzalanmış siparişleri yeterince kazançlı olmadıkları bahanesiyle reddediyordu. Babam kendi yaptığı işlerin bu şekilde düzeltilmesinden hoşlanmadı. Annem ağabeyinden yana çıktı. Artık yeterince müşterimiz kalmadığı için az kazandıranlarla harcayacak zamanımız olamazdı. Maurice, babamdan her gün yeni müşteri arayışı konusunda brifing vermesini ve etkinliklerini rapor haline getirmesini istedi.

"Ne verecekmişim?"

Babam ona resti çekerek işi bıraktı.

"Bir işletmede çekleri kim getiriyorsa patron odur."

Rigoletto dinliyordu. Callas'ın *La Traviata*'sını da aldı ve arka arkaya çalmaya başladı. Kahvede iskambil oynuyordu. Dizlerine kapanarak onu geri çağırmaları an meselesiydi. Maurice çözüm yolunu buldu. Komisyonla çalışacak üç tane gezici satıcı işe aldı.

Babama fikrini hiç sormadı. İşler yeniden canlandı. Babam olmadan. Geriye bakıp düşündüğümde babamın oğulları konusunda şanslı olmadığını görüyorum. Yardıma en çok ihtiyacının olabileceği zamanda ben ona hiçbir şekilde destek olmadım. Cécile'in yokluğu gözlerimi bulandırmış olduğundan hiçbir şey göremiyor, ona yardım etmek için hiçbir şey yapmıyordum. Bu konuyu hiç konuşmadık.

Bu enkazın ortasında iyi bir haber geldi. Bir kadın telefon etti. Afişlerimizden birini görmüştü. Neron bulundu. Jussieu'deki bir kuaföre sığınmıştı. İki üç kilo zayıflamıştı. Bizi gördüğünde hiçbir sevinç belirtisi göstermedi. Hiçbir minnet de. Bütün zamanını kapının önünde en küçük bir açıklıkta dışarı kaçmayı umarak geçirmeyi sürdürdü. Kısa bir süre sonra Maria İspanya'dan döndü ve işinin başına geçti.

3

Fotoğraflarımın baskısı bana bir servete mal oluyordu. Bütün haftalığım buna gidiyordu. Geleneksel ve küçücük formattan çıkabilmeme olanak yoktu. 9x11'in ötesinde fiyatlar el yakıyordu. Harçlığıma zam istemek için de uygun bir dönemde değildik. Kendimi ayda bir filmle sınırlamam gerekiyordu. Nicolas'nın babası bana, özellikle büyük formatlar için çok cazip fiyatlar uygulayan bir dükkân tavsiye etti. Saint-Sulpice Sokağı'nda, dinî ıvır zıvır satan iki dükkânın arasına sıkışmış bulunan Fotorama, aslında bir malzemeciydi. İki vitrininde, son derecede çarpıcı bir kaliteye sahip iki düzine büyütülmüş fotoğraf duruyordu. Yoldan gelip geçerken hayranlıkla seyretmek üzere bunların önünde duranların sayısı hiç de az değildi. Sağ taraftaki vitrin, geleneksel fotoğraflara ayrılmıştı: nikâhlar, komünyon ayinleri, kişisel ya da toplu portreler. Yüzlerdeki kusurları silip içlerinde gizli olan karakteri ortaya çıkarabilen özel bir ışıklandırma bu fotoğrafları sıradanlıktan kurtarıyordu. Soldaki vitrindeyse kar altında siyah beyaz kır manzaraları, bembeyaz olmuş ağaçlar, buz tutmuş telgraf telleri ve direkleri görülüyordu. Çölde çekilmiş, Tuareglerin esmer yüzlerini sergileyen başka bir fotoğraf dizisini incelemekte olduğum sırada pano açıldı. Beyaz gömlekli bir teknisyen, küçük bir şövale üzerine bir kamp yerindeki günbatımını resmeden bir fotoğraf baskısını yerleştirdi. Çökük omuzları ve yorgun tavırlarından, iki hafta önce Lüksemburg Bahçesi'nde konuşmuş olduğum, kulüpteki adamı tanımıştım. Yana çekildim, o beni görmedi. Fotoğrafları, aydınlık ve loş olanları birbirini izleyecek şekilde farklı bir sıraya dizmeye koyuldu. Ben, filmim cebimde

uzaklaştım. Senato'nun önüne vardığımda, oradan uzaklaşmakla iyi etmediğimi fark ettim. Adamı tanımak için iyi bir fırsattı bu. Geri geldim. Dükkândan içeri girdim. Takım elbiseli bir adam bir müşteriyle ilgileniyor ve ona makinesinin filmini nasıl değiştireceğini gösteriyordu. Duvardaki baskılara hayranlıkla bakarak onun işini bitirmesini bekledim.

"Ne istemiştiniz?"

Filmimi tezgâhın üstüne koydum.

"Hangi formatta istiyorsunuz? Parlak mı mat mı?"

"Teknisyeninizle görüşebilir miydim acaba?"

"Kimi kastediyorsunuz?"

"Az önce fotoğrafları vitrine yerleştiren kişiyle görüşmeyi istemiştim."

"Kimden söz ettiğinizi anlayamadım."

"On beş dakika önce buradaydı. Beyaz gömlek giyiyordu."

"Bu dükkânda yalnızca ben çalışıyorum."

"Sizi temin ederim ki onu gördüm."

"Yanılıyor olmalısınız delikanlı."

Bana filmi geri verdi. Şaşkınlık içinde dükkândan çıkıp biraz ötede bekledim. Kimsenin dışarı çıktığını görmedim. Adam ne kadar kesin konuşmuş olsa da ben yanılmadığımı biliyordum.

Üç dört aydır onu görmüyorduk. Bir pazar günü, öğleden sonra Leonid ve Tomasz Zagielovski amansız bir satranç oyununun ortasındaydılar. Masanın çevresinde oyunu izleyen altı kişi kadar vardık. Siyahlarla oynayan Leonid tehlikedeydi. Bir filini ve bir atını kaybetmişti. Tomasz taşlarını ilerlettikçe o hiç tepki vermiyordu. Igor ve Imré birbirlerine kuşkuyla baktılar. O sırada Lognon'u fark ettik. Elleri sırtında, bizim arkamızda duruyordu.

"Yine ne işi var burada bu Koca Kulak'ın?" diye söylendi Gregorios.

"Nasılsınız Bay Petroulas? Son konuşmanızdan dolayı sizi kutlarım. Yüksek yerlerde pek beğenildi. Genel ortalamayı yükseltiyorsunuz."

"Buraya niye geliyorsunuz? Bizimle boşa zaman harcıyorsunuz. Pazar günlerinizi birlikte geçireceğiniz bir eşiniz ve çocuklarınız yok mu sizin?"

"Beni görmemeye başlarsanız varlığımı unutursunuz ve canınız sıkılır. Güzel oyun Bay Zagielovski, kazanacaksınız."

"Üç hamle sonra mat olacak," diye mırıldandı Leonid.

"Mümkün değil!" dedi Tomasz.

"Üç hamle. Ne yaparsan yap."

Hepimiz gözlerimizi tahtaya diktik. Her birimiz tahmin yürütmeye ya da kestirmeye çalışıyorduk. Tahtanın üzerinde yirmi kadar taş vardı. Birkaç saniyelik düşünmenin sonunda herkesin ortak fikri bunun mümkün olmadığı yönünde oldu.

"Sizden hiçbir şey olmaz," diye bağırdı Leonid. "Hepiniz bir avuç küçük banliyö oyuncusundan başka bir şey değilsiniz."

"Uyduruyorsunuz," diye karşılık verdi Lognon.

"Bahse var mısınız?"

"Burada para karşılığında oynamadığımızı biliyorsun," dedi Igor.

"Bu kural kulübün üyeleri için geçerlidir. Bildiğim kadarıyla o buna dâhil değil, yanılıyor muyum? Kendinizden bu kadar eminseniz Bay Lognon, ortaya ne kadar koyuyorsunuz?"

"Size bir ders vereceğim. Kendini beğenmişin birisiniz Bay Krivoşen."

Cüzdanını çıkardı ve içinden üç tane yüz franklık banknot çekip alarak parayı saydıktan sonra bir bardağın altına sıkıştırdı.

"İsterseniz yüz frank daha koymaya hazırım. Üç hamlede kazandığınız takdirde."

"Bahsi görüyorum."

Leonid, birasının altlığını kaptı ve arkasına üç satır karaladı.

"Yerime Michel'in geçmesini öneriyorum. Buraya yazdığım üç hamleyi oynayacak. Bu size uyar mı Bay Lognon?"

"Uygundur."

Ayağa kalktı ve kartonu bana uzattı. Ben de onun yerine, Tomasz'ın karşısına oturdum.

"Oyna bakalım," dedi Tomasz.

Leonid'in yazılı talimatlarını yerine getirdim. Tomasz karşılık verdi. Ben uygulamaya devam ettim, onun kalesini aldım ve yüzü endişeli bir hal aldı. Çenesini yumruklarına dayayarak öyle uzun düşündü ki sonunda Gregorios dayanamadı:

"Bizi uyutmaya kararlı mısın?"

Köşeye sıkışmıştı. Atımı alamıyordu. Filinin önü tıkalıydı. Bir piyon oynattı. Ben Leonid'in öngördüğü üzere vezirimi ileri sürdüm.

"Şah mat!"

Grubun içinde bir mırıltı dolaştı. Umursamaz görünmeye çalışan Leonid'i kutladılar.

"Sağ olun dostlarım. Çok da zor bir şey değildi. Sizin de görebilmeniz gerekirdi."

Parayı eline aldı ve her bir banknotu abartılı bir zevkle mıncıkladı.

"Gelmenize çok sevindim Bay Lognon. İnsanın karşısında iyi oyuncular bulması her zaman hoşa gidiyor. Daha sık gelseniz keşke."

"İyi oynadığınızı itiraf ediyorum," dedi polis memuru dişlerini sıkarak.

"Bana yüz frank borçlusunuz. Bir dahaki sefere yanınızda getirmeyi unutmayın. Ben yoksam da Jacky'ye verirsiniz. Hemen gitmeyin, sağlığınıza kadeh kaldıralım. Valilik bize bir şişe şampanya ısmarlıyor."

"İsterseniz Cristal-Roederer'imiz var. Özel fıçıdan," dedi Jacky.

"Madem özelmiş, iki tane aç. Gidip gelmekten kurtulursun. Karton bardak da getirme sakın!"

Jacky gözden kayboldu. Bakışlarımla onu izledim. Kapının yakınında tek başına duran adamı fark ettim. Bana gülümsedi ve hafifçe el salladı. Jacky şampanya şişeleriyle geri geldiğinde kenara çekildi. Leonid, Lognon dâhil herkese birer kadeh doldurdu, bir tek

onun dışında. Herkes kadeh kaldırdı, birbirlerine sağlık dilediler, fondip yapıp kadehlerini yeniden doldurdular ve adamı görmezden geldiler. Sanki benden başka kimse onu göremiyor gibiydi. Igor ve Imré'yle kadeh tokuşturdum. Arkama dönüp baktım. İki saniye içinde yok oluvermişti. Leonid gelip sırtıma vurdu.

"İçimden sana bir şey hediye etmek geldi Michel. Ne istersin? Ne hoşuna gider? Lognon dostumuz sayesinde param var, bu fırsatı kaçırma. Elini çabuk tut."

"Bir gün benimle oynayacak mısın?"

"Çok şey istiyorsun."

"Sana bir şeye mal olmayacak."

"Kötü bir oyuncuya karşı oynamak bir işkencedir. Haydi, otur ve bir sefer olsun iyi oyna."

"Bu akşam olmaz. Başım dönüyor. Eve gitmem gerek. Başka bir sefer yapalım."

Onları Lognon'un sağlığına adanmış, bol içkili bir kutlamaya terk ederek Balto'dan çıktım. Dışarıda adamı aradım, göremedim. Port-Royal Kavşağı'na vardığımda bir bankın üzerinde otururken buldum onu. Yanına sokuldum.

"Dükkânı ayağa kaldıran siz miydiniz?" diye sordu bana.

"Neden bana sizin orada olmadığınızı söyledi?"

"Çünkü orada olmamam gerekiyor. Orada sürekli çalışmıyorum. Yardım ediyorum. Resmî değil. Dün patronun ödünü fena patlatmışsınız. Bunu bir daha yapmayın. Bu işe ihtiyacım var."

"Kaçak mı çalışıyorsunuz yani?"

"Sizden de hiçbir şey kaçmıyor."

Kadercilikle omuzlarını kaldırdı. Gözlerini bir kedi gibi kısmış, sanki gülümser gibiydi.

"İsterseniz oturabilirsiniz."

Bankta yanına oturdum. Bir paket Gauloises çıkardı ve bana da teklif etti.

"Kullanmıyorum, teşekkürler. Siz... Yabancı mısınız?"

Başıyla onayladı.

"Hiç belli olmuyor. Aksansız konuşuyorsunuz."

"Çok gençken öğrendim. Bir Fransız'dan. Ortalıkta polisler olunca Vosges ağzıyla konuşurum."

"Belgeleriniz yok mu?"

"Belgeden bol bir şeyim yok. Ama doğru belgeler değiller."

"Siyasi sığınmacı değil misiniz?"

"Bir dosya doldurmuştum. Uzun zaman önce. Kaybettiler. Ben de peşini bıraktım."

"Adınız ne?"

Hiç acele etmeden sigarasını filtresine kadar içtikten sonra onu yere atıp üstüne bastı.

"Adım Sacha," dedi gözünü tozlu ayakkabılarına dikerek, dalgın bir sesle.

"Diğerleri sizi neden dışlıyorlar?"

"Söyledim ya size, bilmiyorum. Hiçbir suç işlemedim ben. Utanılacak bir şey yapmadım. Bu soruyu onlara sormanız gerekir."

"Geçenlerde Igor'a yeniden sordum. Yanıt vermedi."

"Bizim burada özgür bir ülkede yaşayan özgür insanlar olduğumuzun farkına varamıyorlar. Herkes canının istediğini yapmakta, istediği yere gitmekte özgür. Filminizi verin bana. Basayım. Bedavaya. Size fotoğrafları getiririm. Sizi nerede bulabileceğimi biliyorum. Sık sık Medici Çeşmesi'ne gidiyorsunuz sanırım?"

Filmi ona verdim. Dudak bükerek aldı.

"Makineniz nedir?"

"Brownie Kodak."

"İdeal sayılmaz."

"Aile fotoğrafları için yalnızca."

"Size güvence veremem."

Çenesini kaldırdı. Bakışlarını takip ettim. Caddenin karşı tarafında Lognon ellerini kollarını oynatıyor, Tomasz Zagielovski de telaşla onun peşinden gidiyordu.

"Onca parayı kaybettiği için öfkelenmiş olacak," dedim Sacha'ya. "Tomasz da buna neden olduğu için utanıyor herhalde."

"Kendi dertleri. İnsan satrancı bilmiyorsa öğrenir."

"O kadar kolay değil ama. Leonid'in işin içinden sıyrılabileceğini kimse bilemezdi. Bir şampiyon o."

"Tartacover, Bernstein'a karşı, Paris turnuvası, 1937. Leonid bütün klasikleri bilir."

"Siz de biliyorsunuz."

"Hayatta kalanlara özgü seçici belleği var onun. Canımızı sıkan ya da ilgimizi çekmeyen şeyleri unuturuz. Yalnızca işimize yarayanları hatırlarız, yoksa kurtulmak için hiçbir şansımız olmaz."

Lognon söylenerek, Tomasz özür dileyerek karşıdan karşıya geçtiler ve Saint-Michel Bulvarı'nda gözden kayboldular.

"Bu herifin bu kadar büyük kulaklarının olması tuhaf şey," dedi Sacha. "Bu bir işaret, öyle değil mi?"

Bir Gauloises sigarası yaktı ve yuvarlak dumanlar çıkararak eğlendi.

4

Okuldan eve döndüğümde Enzo dedem, iki yanında birer valiz ve bir de sicimle bağlanmış bir çuvalla salonda bir koltuğa oturmuştu. Maria ona sütlü kahve yapmış, yanında da birkaç bisküvi vermişti. Dedem piposunu tüttürerek bizi bekliyordu. Geleceğini önceden haber vermemişti. Onu gördüğümüze şaşırmıştık. Paris'e üç dört günlüğüne gelmişti, birkaç işini halledecek kadar süreliğine. Babam bizde kalması için ısrar etti. Annem istemiyordu. Ne dediklerini anlayamıyorduk ama mutfakta tartıştıklarını duyabiliyorduk. Sonunda annem boyun eğdi. Dedeme Franck'ın odasını verdiler.

Dedem, Paris'e geliş nedenini bize akşam yemeğinde açtı. Şaşırıp kaldık. Fransa'yı terk ederek İtalya'ya dönmeye karar vermişti. Uzun süredir kafasının içinde kurduğu bu tasarıyı, babaannemin hastalığından dolayı ertelemiş. Babası, Parma yakınlarında bir köy olan Fontanellato'da doğmuş. Babası iki küçük kardeşiyle birlikte iş bulmak üzere Fransa'ya göç ettiğinde ülkelerinde kalmış olan akrabalarını bulmakta hiç güçlük çekmemişti. Marini kardeşlerin en büyüğünün oğlu olan kuzeni aile çiftliğinin başına geçmişti. Dedem onunla iletişim kurmuştu. Ricardo Marini de onu evine davet etmiş, odasının ve ailesinin kendisini beklediğini söylemişti.

"Hasta mısın sen? Başının üzerine mi düştün?" diye haykırdı babam.

"Paul, bunda olağanüstü bir şey yok ki."

"Sen bize hep vatanımızın Fransa olduğunu söylerdin."

"İtalya'yı özlüyorum."

"Oraya bir kerecik olsun, tatil için gitmiş olsan belki anlayacağım. Ama sen oraya adımını bile atmadın ki. Durup dururken yurdunun seni çağırdığını duydun yani, öyle mi?"

"Annenle bu konuyu hep konuşurduk. Venedik'i, Roma'yı görmeye gitmek isterdi. Hiç yapamadık. İtalyanca öğrenmeye de başladım. Gerçi pratiğim eksik ama az çok derdimi anlatabiliyorum."

"Sen oradayken ben ne yapacağım? Bana bunu da söyleyebilecek misin?"

"Ne yapacakmışsın ki?"

"Sana nasıl bakabileceğim?"

"Annenle ben seni Lens'ta da fazla sık görmüyorduk."

"Bundan sonra yardıma ihtiyaç duyabileceğin bir yaşa geldin artık."

"Sana güvenecek değilim. Ağabeyine de öyle. Sizin kendi yaşamlarınız var. Beni görmeyi istersen de Avustralya'ya gidiyor değilim herhalde."

"Ne iş yapıyormuş bu kuzen?"

"Emekli olmuş. Çiftliğin idaresini çocuklarına bırakmış. Domates ekiyorlarmış. Bir de domuz yetiştiriyorlar."

"Parma jambonu mu?" diye sordu Juliette.

Enzo dedem Franck'ın odasına yerleşti. Hiç soru sormadı.

Ertesi sabah uyandığında ben kahvaltı ediyordum. Babam evden çıkmak üzereydi. Dedem, mutfakta yanımıza geldi.

"İşe erken gidiyorsun."

"Çalışmak gerekiyor."

"Bugün ağabeyini görmeye gideceğim."

"İyi o zaman."

"Ona böyle davranarak haksızlık ediyorsun. Büyük sıkıntılar yaşadı. Anlayışlı olmak gerek."

"Benim de dertlerim var baba."

"Benim yardımım dokunur mu Paul?"

"Bir çözüm olsaydı şimdiye kadar bulurdum."

"Ben gitmeden görüşmemiz gerek. Baş başa."

"Eğer gidersen bir daha hiç görüşemeyeceğiz."

"Emekli olduğumdan beri yedi yıldır ayda bir kere Paris'e geliyorum. Eskiden annenle gelirdik, annen ağabeyinle görüşürdü. Benim aileden görüşebildiğim bir tek Michel vardı. Louvre Müzesi'ne giderdik. Seninse hiç zamanın olmazdı."

"Çalışıyorum baba. Elime bakan bir iş var. Hem ben müzelerde sıkılıyorum."

"Sana sitem ediyor değilim. Elimde kalan zamandan yararlanmaya çalışıyorum. İtalya'yı ziyaret etmek istiyorum."

"Neden?"

"Ne yapayım istiyorsun? Parka gideyim, televizyon izleyeyim, petank oynayayım, öyle mi? Burada hayat çok renksiz. Benim ışığa ihtiyacım var. Kitaplarda hayran olduğum yerleri gerçekten görmeyi istiyorum artık. Emekli olduğumdan beri canımın istediği gibi yaşamam mümkün şimdi. Acele etmeden. Şansım var ki sağlığım yerinde. Kuzen Ricardo çok iyi bir adam. Fontanellato'da kocaman bir çiftlikleri var. Sen de canın istediğinde gelebilirsin. Hiç olmazsa tatillerde."

"Bakarsın daha önce gelirim."

Çıktı.

"İşleri deli gibi yoğun," dedim onun adına özür diler gibi. "Sana kahvaltı hazırlayayım."

"Senin zamanın var mı bari?"

"Bu öğleden sonra dersim yok, istersen Louvre'a gidebiliriz."

"Yola çıkmadan önce tekrar görmeyi istediğim bir yer var."

Orléans Kapısı'nın yakınlarında, Marie-Rose Sokağı, 4 numaranın ön cephesinde mermer bir levha asılıydı: "Vladimir Ilyiç Ulyanov, diğer adıyla Lenin, Temmuz 1909'dan Haziran 1912'ye dek burada yaşadı." İçinde hoş bir balmumu cilası kokusu olan bir burjuva apartmanının içine girdik. Dedem önüme geçti. İki kat çıktık.

Dedem bir kapının zilini çaldı. Bir sürgü ve zincir sesi duyduk. Koca göbekli, yaşlı bir adam belirdi.

"Merhaba yoldaş," dedi dedemin elini sıkarak. "Gürültü etmeyin. Komşular misafirlerden pek hoşlanmıyorlar."

Kapıyı özenle kapattıktan sonra gidip pencerenin yanı başında duran bir iskemleye oturdu ve sanki biz hiç orada değilmişiz gibi kitabını okumayı sürdürdü. Evin içi loş ve eski modaydı. Dedemin bana yol göstermesini bekliyordum. O ise altın çerçeveli bir aynanın karşısında hareketsiz durmuş, sanki şifrelerini çözmeye çalışırmış gibi üzerine yapıştırılmış eski fotoğraflara ve sararmış kâğıtlara bakıyordu. Koridorda tozlu kırmızı bir bayrak ve içi nesnelerle dolu iki vitrin öyle zayıf bir ışıkla aydınlatılmıştı ki neredeyse hiçbir şey görülemiyordu. Koridorun sonundaki Lenin'in odası, kabarmış ve sökülmüş, çiçekli bir duvar kâğıdıyla süslenmişti. Yatağın üzerinde bir satranç takımı vardı. Duvardaysa Karl Marx'ın çerçevelenmiş bir fotoğrafı. Ahşap yazı masasının üstünde bir mürekkep hokkası, birkaç sayfa kâğıt, onun adını taşıyan zarflar ve bir de gaz lambası duruyordu. Kütüphane eski kitaplarla doluydu. Neler okuduğunu görebilmek için yaklaştım. Kitaplar sahteydi, içleri boş kâğıtlardan oluşuyordu. Lenin'in karısı Krupskaya'nın odasında tek kişilik bir yatak vardı, küf kokulu, ağırbaşlı bir odaydı. Duvarlara fotoğraflar ve mektup kopyaları asılmıştı. Karanlık bir nişin içinde iki çocuk yatağı bulunuyordu. Bahçeye bakan mutfakta bir ocağın üzerine dökme demirden bir kazan konmuştu. Dedem yanıma geldi.

"Michel, gidiyoruz."

Biz çıkmaya hazırlanırken yaşlı adam yanımıza gelip sordu:

"Altın kitabı imzalamak ister miydiniz? Geçen ay Bay Zhou Enlai'yı ağırladık."

Dedem başıyla hayır dedi.

"Merdivenlerde ses çıkarmayın," dedi bekçi kapıyı kapatırken.

O kapalı ve cansız daireden çıkınca dışarıda temiz havayı soluduğumuzu hissettik. Dedem hızlı adımlarla Général-Leclerc

Caddesi'ne doğru ilerliyordu. Onu takip etmekte güçlük çekiyordum. Gözleri kıpkırmızıydı.

"İyi misin? Neyin var?"

Durdu.

"Buraya hiç gelmemeliydim."

Alésia kavşağında, içinde insanların at yarışı oynadıkları duman altı bir bistroya hızla daldı. O bir kahve ve bir elma brendisi ısmarladı, ben de bir gazoz. Garson siparişlerimizi tezgâha bıraktı. Dedem kahvesine üç şeker atarak yavaşça karıştırdı.

"Franck'a ne oldu?"

Ona bunu anlatmamam olmazdı. İçerideki gürültü patırtının arasında konunun özünü anlattım. Yüzüme bakmadan dinledi ve brendisini içti.

"Şimdi iyi mi bari?"

"Bilmiyorum. Başı derde girmiş olsa haberimiz olurdu diye düşünüyorum."

"Nerede peki?"

"Babam bana söylemek istemedi."

"Evde işler ne durumda?"

"Annem hazine bonoları meselesini hazmedemedi. Babam köşeye sıkıştı. Annemin yaptıkları için Franck'ı da ona yardım ettiği için kendisini de asla bağışlamayacağını biliyor. Bir de Maurice eklenince şenlik tamam oldu."

"Bana aileden haberler ver, yaz bana çocuğum. Adres, Enzo Marini, Ricardo Marini eliyle, Fontanellato, Emilia-Romagna. Hatırlayabilecek misin?"

"Satranç kulübünden pek uzak değiliz. Hatırlıyor musun? Sana sözünü etmiştim. Oraya gidelim ister misin?"

"Canım istemiyor."

"Başka zaman."

"Ben gidiyorum Michel. Yarın değil, öbür gün."

"Kalabilirsin. Gitmek zorunda değilsin ki. Seninle satranç oynarız."

"Buradaki berbat havayı gördün. Oradaysa hava çok güzel. Sen de beni görmeye İtalya'ya gelirsin, bütün gün satranç oynarız. Kendini geliştirsen iyi edersin. Seni Floransa'ya ve Siena'ya götürürüm. Göreceksin bak, orası dünyanın en güzel ülkesidir."

Babam ve Juliette'le birlikte ona Lyon garına kadar eşlik ettik. Bir saat erken gitmiştik. Ne de olsa demir yolcuydu dedem! Lokomotifi alıcı gözle inceledi. Güzergâhı, tarifeyi, tren nakillerini biliyordu. Milano'da bir hafta konaklayarak şehri gezmeyi tasarlamıştı.

"Yok anasının nikâhı!" diye çıkıştı dedem gişedeki görevliye.

"Fransız hatlarında indiriminiz var. İtalya'da tam ödeyeceksiniz."

"Ben demir yollarından emekliyim."

"İtalyanlar bunu sallamazlar."

"Görüyorsunuz ya çocuklar," dedi üzüntüyle, "uluslararası dayanışma diye bir şey yok. Her koyun kendi bacağından asılıyor. Başımızın çaresine nasıl bakalım istersiniz?"

Babam valizlerini çıkararak onu kompartımanına yerleştirdi. Biz peronda onun pencereye çıkmasını, bize öpücükler yollamasını, veda etmek için elini kolunu kocaman sallamasını bekliyorduk. Tren hareket etti ve biz onu hiç göremeden uzaklaşıp gitti. Babam çok öfkeliydi.

"Ne halt edecek orada şimdi? Ha? Bana bunu söyleyebilecek misiniz? Yıllar boyunca bize Fransız olduğumuzu söyleyerek başımızın etini yedi. Yüzde yüz safkan Fransızız biz derdi. Bu konuda çok da alıngandı. Ona makarnacı dedi diye bir komşumuzla dövüşmüştü. Fırsatını bulduğunda yaptığı ilk şeyse ana vatanına dönmek oldu. Bu nasıl bir saçmalıktır böyle? İnsanın kökleri nerede yaşamışsa oradadır. Ayaklarını bastığın toprağın altındadır. İtalya'da değil. Orada bir yabancı olacak. Geri dönmesi için altı ay veriyorum. Evini de sattı, nereye gidecek o zaman? Ben ona bakamam, Baptiste'e gitsin. Birlikte demir yolu dergileri okusunlar. Birbirlerine sendika fıkraları anlatıp partinin son dedikodularını paylaşsınlar."

"Parti demişken, Lenin'in müzesine gittik."

"Öyle mi?"

"Dedem çok sarsılmış gibiydi. Neden?"

"Kendisine sorarsın."

"İtalya'ya gitti ya."

"Neyse o, başka türlü de olmayacak."

Enzo dedemin gidişinden iki gün sonra babam akşam yemeğine geç kaldı. Yanında beyaz kâğıda sarılmış bir paket getirmişti. Onu masanın üzerine bıraktı. Annem için bir hediyeymiş gibi.

"Bu sana."

"Nedir o?"

"Aç, göreceksin."

Annem ipi çekip kâğıdın kenarlarını iki yana ayırınca bir ayakkabı kutusuyla karşılaştı. İçinde onlarca yüz franklık banknot tomarı duruyordu. Napolyonlar.

"Beş milyon bu. Sana hazine bonolarının parasını iade ediyorum. Çocukların önünde. Artık senden herhangi bir şey aldığımı söyleyemezsin. İstersen sayabilirsin."

"Nereden geliyor bu para?"

"Diyelim ki senden ödünç almıştım ve şimdi de yerine koyuyorum."

"Sen beni fırıldak mı sanıyorsun? Bana hiç söylemeden paramı alıyorsun! Ne için kullandığını açıklamayı reddediyorsun! Sonra da hiçbir şey olmamış gibi geri veriyorsun. Beni istediğin gibi parmağında oynatabileceğin on altı yaşında bir kız mı sanıyorsun sen? Bunu kabul edeceğimi mi düşündün?"

Kutuyu da alıp odasına girdi ve kapıyı çarptı. Juliette de onun arkasından gitti.

"İnanılır gibi değil!" diye haykırdı babam. "Hiçbir şeyle tatmin olmuyor. Parayı alırım söylenir, geri veririm söylenir. Artık ben de ne yapacağımı şaşırdım."

"Ona gerçeği anlatabilirsin."

"Ağabeyinle ilgili konuyu hiç öğrenmemeli! Söz verdin Michel."

"Ben hiçbir şey söylemedim. Peki sen bu parayı nereden buldun? Franck geri vermiş olamaz."

Duraksadı.

"Deden verdi."

"Enzo dedem mi?"

"Lens'taki evi eşyalarıyla birlikte sattı. Parasını üçe böldü. Üçte birini Baptiste'e, birini bana verdi, kalanını da kendi aldı."

"Bunu annemden gizli tutman için hiçbir neden yok."

"Sen bunu anlayamazsın. O hazine bonolarını almış olmam beni katlanılmaz bir duruma sokmuştu. Bu sayede durumu burnumu sürtmeden düzeltebiliyorum."

"Ona bunu anlatman gerekirdi."

"Bir çocuktan akıl alacak değilim!"

"Ben sana yardım etmek için öyle söyledim."

"Yardım etmiyorsun, canımı sıkıyorsun!"

Paranın yerine konması işleri düzeltmeye yetmedi. Tam aksine, durum daha da kötüleşti. Babam parayı kendine saklasa daha iyi ederdi. Bu durumu Igor'a açtığımda bana babamın hata ettiğini söyledi. Bir aptallık yaptığımızda bunun telafisi olmazmış. İşin içinden sıyrılmak için biraz şansımız olmasını umarak sonuna dek gitmekten başka çaremiz yokmuş. Aksi takdirde iki kat bedel ödermişiz. Hem yaptığımız aptallık için hem de işin içinde sıyrılmaya çalıştığımız için.

Enzo dedem geri gelmedi. İtalya'yı sistemli bir şekilde geziyordu ve çok kazançlı bir dümen de bulmuştu. Sayısı bol olan manastırlarda yatıp kalkıyordu. Bunlar hem temiz oluyor hem güzelce karın doyuruyor hem de neredeyse hiç para istemiyorlardı. Papazlardan nefret ettiği için bu durumdan yararlanmak onu çok eğlendiriyordu. Bizi kıskandırmak için ziyaret ettiği her köyün kilisesinin kartpostallarını gönderiyordu. Bu ülke onun hayal ettiğinden bile daha güzeldi. Ayrıca bize doğum günlerimizde de yazıyordu. Mutluydu ve iyi ağırlanıyordu. Domates ve mısır hasadı sırasında Ricardo'nun

çocuklarına yardım ediyordu. Sanki birbirlerini uzun zamandır tanıyorlarmış gibi iyi anlaşmışlardı. Fontanellato'dan bize kemerli bir meydanda poz verdikleri bir fotoğraf da gönderdi. Arkalarında tuğladan bir şato ve bir park görülüyordu. Ailece birbirlerine benzedikleri de bir gerçekti. Geri dönüş olasılığından hiç söz etmiyordu. Tam tersine bizi de oraya gidip ülkemizi keşfetmeye çağırıyordu. Söylediğine göre İtalyanca konuşuyordu ve Romagna ağzıyla olduğunu da özellikle ekliyordu, kimsenin onun Fransız olduğunu anlayamadığını da.

5

Nicolas, Pierre'in plaklarını kendisine ödünç vermem için bana baskı yapıyordu. O üsteliyordu ama ben dayanıyordum. İnsan en iyi arkadaşına sürekli hayır diyemezmiş ya da aslında arkadaş değilmişmişiz.

"Çok adisin Michel, ben kendiminkileri sana hep veriyorum!"

"Bunlar benim değil ki. Bana geçici olarak emanet edildiler."

"Benimle kafa buluyorsun sen! Tabii ki senin onlar. Pierre öldü, kardeşi da kaçtı gitti işte!"

Bu şekilde yaşamak kolay olmuyordu. Özellikle de söz konusu arkadaş matematikte çok yetenekli olup sizin yanınızda oturduğu zaman. Onun evine her gidişimde iki üç plak götürüyordum. Sesi sonuna kadar açıp gözlerimizi yumarak dinliyorduk, sonra da ben plakları geri götürüyordum. Nicolas'nın, Fats Domino'ya karşı özel bir ilgisi vardı ve onun bütün şarkı sözlerini ezbere biliyordu.

Sonunda çok kurnazca bir yol keşfetti. Doğum gününde ailesi ona, üzerine kayıt yapılabilen manyetik kasetli bir Philips teyp hediye etti. Kayıt yapmasını reddedemedim. Yinelenen çabalara karşın kayıt kalitesi kötüyle vasat arasında değişiyordu. Dış gürültüleri önlemek için ne yaparsak yapalım, cızırtılar, hışırtılar, çıtırtılar ve çatallı bir soluk sesi kalıyordu. Nicolas'nın kardeşlerinden mutlak sessizlik istiyorduk. Pencerelerin kenarlarını tıkıyor, soluklarımızı tutuyorduk. Bahçeye bakan banyoya girip sığınıyorduk. Ben pikabın kolunu çalıştırıyordum. O da teybinin "kayıt" tuşuna basıyordu. Şarkı bitene dek heykeller gibi hareketsiz kalıyorduk. Yine de parazitleri ortadan kaldıramıyorduk. Bununla yetinmesi gerekti.

"Hiç yoktan iyidir. Bu yılın sonuna dek hepsini kaydetmiş oluruz."

Sesi belli bir düzeyin üzerine getirdiğimizde, artık cızırtı duymaz oluyorduk. Rock'n'roll'un böyle bir yararı vardı. Hiçbir şey ona karşı koyamıyordu. Plakla onun kaydını birlikte çalmayı denedik. İkisini senkronize edebilmeyi başaramadık. Ortaya bir yankı çıkıyordu.

Nicolas'nın evinden çıkarken, Maubert Meydanı'nda bir bankın üzerine oturmuş olan Sacha'yı gördüm. Ağzından dumanlar çıkara çıkara sigara içiyordu. Yüzünde belli belirsiz gülümsemesiyle benim yanına yaklaşmama baktı.

"Paris küçük," dedim ona.

"Aynı mahallede dolanıyoruz. Ben buradan beş dakikalık yolda oturuyorum."

"Bilmiyordum."

"Fotoğraflarınız bende. Beklerseniz getireyim."

"Acelesi yoktu."

"Müthiş çıktılar."

"Öyle mi diyorsunuz?"

"Ben anlarım. Beni bayağı şaşırttılar. Üç dört tanesi gerçekten çok başarılıydı. Gelin haydi, almaya gidelim."

Onun peşine düştüm. Sacha, Monge Sokağı'ndaki güzel bir apartmanda oturuyordu ama asansörsüz binanın yedinci katındaydı. Servis merdiveni berbat bir haldeydi ve yıllardır hiç temizlenmemiş gibi görünüyordu. Ahşap basamaklar sıyrılmış, duvarların nemden sıvaları dökülmüştü. Boyası kabarmıştı. Her yerden elektrik kabloları sarkıyordu. İlk iki katta ampul yanmıyordu. Tırmanış uzun ve zorlu oldu. Sacha soluksuz kalmıştı. Yukarı vardığımızda rengi kıpkırmızıydı. Eliyle yelpazelenerek soluğunu topladı.

"Sigarayı bırakıyorum."

Dar ve loş bir koridor boyunca on tane kadar hizmetçi odası sıralanıyordu. Sacha üçüncü kapıyı açtı. Yüksekte bulunan bir vasistas tarafından aydınlatılan, aşağı yukarı on metrekarelik sade

bir odaya girdik. Çarşafı şiltesinin altına sokulup gergince örtülmüş tek kişilik bir yatak, üstü kitaplarla yüklü bir raf, üzerinde bir takım oluşturmayan tabak çanaklarıyla dikdörtgen bir masa, içinde iki elmayla bir meyve kâsesi, ağzına kadar dolu bir kül tablası, bir iskemle, içinde birkaç giysi bulunan ve kapısı olmayan bir elbise dolabıyla oda hiçbir süs olmaksızın, hastalıklı bir titizlikle döşenmişti. Görünürdeki tek lüks, bir taburenin üzerinde duran eski püskü bir galen radyo ile yetmiş sekiz devirli, pilli eski bir gramofondu.

"Fazla geniş değil ama pahalıya da mal olmuyor."

"Uzun zamandır mı burada oturuyorsunuz?"

"Fransa'ya gelişimden bir yıl sonra Kessel bana bu odacığı buldu."

"Onunla tanışıyor musunuz?"

"Birazcık. Zaman zaman bize yardım elini uzatır."

Pardösüsünü çıkarıp yatağın üzerine fırlattı.

"Susadınız mı? Seçme şansımız yok. Yalnızca suyum var."

Eline bir şişe aldı ve bunu koridorun sonundaki musluktan doldurmak üzere odadan çıktı. Ben de rafa dizilmiş kitaplarına göz attım. Tanınmamış yazarlara aittiler. Geri geldi, iki bardak doldurdu ve birini bana uzattı.

"Hangi millettensiniz?" diye sordum.

"Sizce?"

"Hiçbir iz göremiyorum. Buradaki bütün kitaplar da Fransızca."

"Rusya'dan ayrılırken yanıma hiçbir şey alma fırsatı bulamadım. Paris'te Rusça kitap bulabilmek de pahalıya mal oluyor. İlgimi çeken romanları bulabilmek için belediye kütüphanesine gidiyorum."

"Sizi orada hiç görmedim."

"Sizin için orası bir uğrak yeri. Kitaplarınızı geri veriyor, yerlerine yenilerini alıyorsunuz. Christiane'la beş dakika çene çaldıktan sonra rüzgâr gibi çıkıp gidiyorsunuz. Benimse hiç acelem yok. Oturuyorum. Orada okuyorum. Sıcakta. Kapanış saatine kadar yararlanıyorum. Burada merkezî ısıtmam yok çünkü."

"Soğuk oluyordur. Özellikle geceleri."

"Leningrad'da yaşamışsanız kutup soğuğuna da alışkın oluyorsunuz. Bizim derimiz sertleşir. Fotoğraflarınızı görmeyi istiyor musunuz?"

"Zevkle."

Odadan çıkıp bomboş koridorun her iki yanını iyice gözden geçirdi. Hiçbir ses duyulmuyordu. Işık sönünceye dek bekledi. Parmağını dudaklarına götürdü.

"Benimle gelin," diye fısıldadı.

Ayaklarının ucuna basarak yürüyordu. Karanlığın içinde birkaç basamak indik. Aradaki sahanlıkta durup bir kapıyı dikkatlice açtı. Alaturka bir tuvalete girdi. Bana da peşinden gelmemi işaret etti. Bir an duraksadım. Çekindiğimi fark etti.

"Korkacak bir şey yok," diye mırıldandı.

Onun arkasından içeri girdim. Kapıyı mandalla kilitledi. Elini gömleğinin içine sokarak boynuna asılı olan ince bir kordonu çıkardı. Ucunda kenarları keskin, sivri bir anahtar duruyordu. Çimentodan pervaza bastırarak çevik bir hareketle yukarı tırmandı. Dengede durup anahtarla bir göz açtı ve madenî panoyu yana itti. Görmeden elini içeri daldırıp yoklayarak karton bir dosya buldu ve çıkardı. Bunu bana uzattı, ben de elinden aldım. Levhayı yerine koydu, gözü kapattı ve aşağı indi. Avuçlarının içini silip kordonu yeniden gömleğinin altına soktu. Tuvaletten çıktık. O hâlâ tetikteydi. Sessizliği fark edince rahatlayarak ışığı yakmadan ilerledi. Merdivenlerden aşağıya inerek sokağa çıktık. Sacha komşu sundurmanın altına girdi. Arènes de Lutèce kalıntılarına gelmiştik. Güneşin altındaki bir banka oturduk. Bana binayı işaret etti. Bir sigara yaktı.

"İşte benim evim orası. Eğer iskemleyi masanın üstüne koyup da onun üzerine çıkar ve kollarınızı çatıya dayayarak iyice yükselirseniz harika bir Paris manzarası görebiliyorsunuz."

"Bunu neden tuvalette tuttuğunuzu sorabilir miyim acaba?"

"Benim odanın kapısını gördünüz mü? Sigara kâğıdından bir yaprak gibi. Bir omuz atan olsa evime girer. O katta çalışan insanlar oturuyor. Gündüzleri ıssız olur. Odalara sıkça hırsız

girer. Monge Meydanı'ndaki fırında tezgâhtar olarak çalışan bir komşumun ütüsü ile rujunu bile çalmışlar. Benim neyimi çaldılar, biliyor musunuz? Elektrikli radyatörümü! Bir de üstelik vandal bu insanlar. Bu yüzden ben de hazinelerimi orada saklıyorum ve Alana Ivanovna gibi yapıyorum, hani şu *Suç ve Ceza*'daki ihtiyar tefeci kadın gibi kutumun anahtarını boynumda taşıyorum. Kenefi karıştırmak kimsenin aklına gelmez, değil mi ama?"

"Bana neden söylediniz?"

"Size güveniyorum."

"Gerçekten mi?"

"Bunu kimseye söylemeyin."

"Tamam."

"Kulüpteki arkadaşlarınız, birbirimizi tanıdığımızı bilmesinler."

"Nasıl isterseniz."

"Bu bizim sırrımız olsun."

Karton dosyayı eline aldı ve açtı. İçinden benim fotoğraflarımı çıkardı. Medici Çeşmesi'nde çektiklerim katı kartonların üzerine konmuş, üstüne de siyah ve beyazın ayrıntılarını iyice ortaya çıkaran bir paspartu yerleştirilmişti. Ağzım bir karış açık kaldı.

"18 x 24 bu. İyi bir formattır. Birkaç tanesi çok başarılı olmuş."

"Öyle mi diyorsunuz?"

"Yeteneklisiniz Michel. Ben bu işten anlarım. İnanın bana. Fotoğraf çekmek zor iş değil, her önüne gelen budala bir düğmeye basabilir. Ama fotoğraf eserine çok sık rastlanmaz. Çerçeveleme yapmayı, temel olanı seçmeyi, etkili bir eksen bulmayı, işe yarayacak ışığı aramayı ve doğru anı yakalamayı biliyorsunuz."

"Bunu duyduğuma sevindim. İnanmazsınız ama bunları ilk defa duyuyorum."

"Oysa aslında iltifat etmek benim tarzım değildir."

"Karton, fotoğrafları daha iyi göstermiş."

"Sakın yanılmayın. Bir tabloyu çerçeve içine koymak gibi değildir bu. Bu kartonu süs olsun diye koymuyorum. Görüntüyü yerine oturtmak için bir alan sağlıyor o. Fotoğrafı yalıtmaya yarıyor.

Hiçbir şey fotoğrafta parazit yapmamalıdır. Ama eğer fotoğraf vasatsa onu güzelleştiremez."

"Sizce fazla yakın değil miyim peki?"

"Aksine, asıl ilginç olan bu, perspektifi egemenlik altına almak isteyenlerin yaptığı acemi hatasına düşmemişsiniz. Perspektif öyle yakalanmaz. Öznelerinizi ezen, onların biçimlerini bozan yüksek ve alçak açılardan kaçınıyorsunuz. Aygıt gözün bir parçası olmalı, onun hizasında kalmalıdır. Ona jimnastik yaptırmaya hiç gerek yok."

"Bu şekilde sunulduklarında müthiş görünüyorlar. Sorun şu ki bunların parasını ödeyemem."

"Sizden para istemiyorum ki ben. Arkadaşlarımdan ücret almam."

"Neden arkadaş olduğumuzu söylüyorsunuz?"

"Arkadaş değil miyiz?"

"Öyleyiz... Ama..."

"Ne var Michel? Benim yanımda kendinizi rahat hissetmiyor musunuz?"

"Sizli bizli olmamız beni rahatsız ediyor. Ben arkadaşlarıma sen diye seslenirim. Eğer senli benli olursak kendimi daha rahat hissederim."

"Senli benli konuşmaktan nefret ederim ben. Bu şekilde devam etmeyi tercih ederim. Laubali olmadan da arkadaş olunabilir."

"Nasıl isterseniz."

"Belki zamanla olur. İzniniz olursa bir iki tanesini ben alacağım."

"Fotoğraflarımı mı istiyorsunuz?"

"Aynı temaya sahip fotoğrafları biriktirmek hoşuma gidiyor. Açık hava heykelleri üzerine küçük bir sergi düzenleyeceğim. Kabul ederseniz bunları da vitrine koyacağım."

"Çok mutlu olurum."

"Şu ikisi arasında kararsız kaldım."

Polyphemos'un büyük plan, sağ profilden iki fotoğrafına bakıyordu. Sonsuz bir acı ifadesi taşıyan bronz yüz, bir güneş lekesiyle aydınlanıyordu.

"Sanki canlıymış gibi. Bunu seçiyorum. Sergiden sonra size geri veririm."

Sacha farklıydı. Slav mizacına sahip değildi. Sinirlenmiyor, sakin ve berrak, biraz yorgunca bir sesle konuşuyor, insanın yüzüne alaycı bir gülümsemeyle bakıyordu. Böylece gizemli bir hava yaratmaya mı çalışıyor acaba diye merak ediyordum. Sanmıyorum. Mahallede geziniyordu. Onu Lüksemburg Bahçesi'nde bir banka oturmuş, çevresi yanına gelip avucunun içinden baget ekmeğinin kırıntılarını yiyen serçelerle kuşatılmış bir halde kitap okurken görüyordum. Olur olmaz yerlerde karşılaşıyorduk. Saatlerce kaldırımın üzerinde sohbet ettiğimiz oluyordu. Canı istediğinde gidip Fotorama'da çalışıyordu. İstese düzgün belgeler de çıkarttırabilirdi. Bunlara sahip olmak ya da düzenli bir işte çalışmak için hiçbir girişimde bulunmuyordu. Kulüp üyelerinin ona neden kızgın olduklarını öğrenebilmek için birkaç defa daha saldırıya geçtim. Kadercilikle omuzlarını kaldırıyordu.

"Ben onlara hiçbir kötülük yapmadım. Ben de diğerleri gibiyim, eğer canımı kurtarmak için kaçmasaydım şimdi Sibirya'nın bir ucunda olacaktım. Buzdan bir deliğin içinde. Her günümün tadını sanki bir hediyeymiş gibi çıkarıyorum. Yıllar boyunca hiç durup dinlenmeden, gece gündüz demeden, deliler gibi çalıştım durdum. Bir hiç uğruna. O bana verilmiş bir zamandı ve ben onu yitirdim. Bugünse okuyorum, uyuyorum, radyoda konserler dinliyorum, aylak aylak Paris'i geziyorum, insanlarla çene çalıyorum, sinemaya gidiyorum, öğle uykusuna yatıyorum, mahallenin kedilerini besliyorum ve meteliğim kalmadığında da çalışmaya gidiyorum. Yaşamama yetecek kadar yalnızca. Yaşamım boyunca hiç bu kadar mutlu olmamıştım. Asıl rezalet sömürü değil, bizim aptallığımız. Yüzeysel ve yararsız şeylere sahip olabilmek adına kendi kendimize dayattığımız baskılar. En kötüsü birkaç erik uğruna canını çıkartıncaya kadar çalışan güvercinlerdir. Sorun patronlar değil aslında, bizi köle yapan şey para. Büyük ayrım sırasında doğru seçimi yapan

ağaçtan inerek insana dönüşen ahmak değil, karnını kaşıya kaşıya meyve toplamaya devam eden maymundur. İnsanlar evrimden hiçbir şey anlayamadılar. Çalışan adam enayilerin şahıdır."

6

Hiçbir şeyden kuşkulanmamıştık. Juliette de ben de bize anlatılanlara inanmıştık. Bir akşam babam yemeğe gelmedi. Arada sırada gelmediği olurdu. Bütün akşamı, onsuz televizyon seyrederek geçirdik. Babam mağazadan gece geç saatlerde geliyor, mutfakta iki lokma bir şeyler yiyordu. Ertesi sabah onun aceleyle evden çıkışını görüyorduk. İşlerin normal hali böyleydi. İkinci akşam da gelmeyince abartmaya başladığını düşündük. Üçüncü akşam annem bize onun bir iş gezisine çıktığını söyledi. Sesinde tuhaf, biraz kuru bir ton vardı, sanki bize, "Üstelemeyin, keyfim yerinde değil," demek ister gibi.

Cuma akşamı eve birlikte geldiler. Babamı gördüğümüze sevinmiştik. İkisinin de suratları cenazeye gider gibiydi. Salonda oturduk. Evde konuklarımız olduğu zamanlarda yaptığımız gibi.

"Haydi söyle," dedi annem.

"Çocuklar, sizinle konuşmamız gerekiyor. Bir süreden beridir evde kimi sorunlarımızın olduğunu siz de fark etmiş olmalısınız."

"Öyle mi?" dedi Juliette.

Babam başını çaresizce iki yana sallayarak gözünü anneme dikti.

"Tatlım," diye söze girdi annem, "baban ve ben ayrılmamızın daha doğru olacağına karar verdik."

"Ne?" diye atıldı Juliette oturduğu yerde dikleşerek. "Bu da ne demek oluyor?"

"Böylesinin daha iyi olacağını düşünüyoruz."

"Boşanacak mısınız?"

"Henüz bir karar vermedik. Şimdilik yalnızca düşünüyoruz. Durumu değerlendiriyoruz. Artık büyüdünüz siz. Günümüzde ebeveynlerin ayrılmaları sıradan bir şey oldu. Bunun nedeni siz değilsiniz. Biz her zaman sizin yanınızda olacağız. Babanızı görmeye devam edebileceksiniz, yalnızca artık birlikte yaşamayacağız."

"Buna hakkınız yok!" diye bağırdı Juliette.

Koşarak salondan çıktı. Odasının kapısının çarptığını duyduk. Babam arkasından koştu. Juliette kapıyı kilitledi.

"Juliette, aç kapıyı. Sana durumu açıklayacağım."

"Açıklanacak bir şey yok!" diye haykırdı Juliette kapının arkasından.

"Mantıklı ol tatlım. Beni çok üzüyorsun."

"Peki ya ben? Ben hiç üzülmüyor muyum yani?"

"Yalvarırım yapma Juliette'çiğim."

"Senin Juliette'çiğin değilim ben!"

Bir saat boyunca kapıyı açması için ona dil döktüler. Hiç karşılık vermiyordu. Yalvarmadan tehdide, oradan öfkeye kadar bütün yolları sırayla kullanarak nöbetleşe uğraştılar.

"Artık ne yapacağımı şaşırdım," dedi babam pes ederek. "Sana alıştıra alıştıra söyleyelim demiştim."

"Bu işin kolay bir yolu yok!" diye haykırdı annem. "Ortada bir çıban varsa deşilmesi gerekir! Canını yakar ama sonra geçer gider. Ağırdan aldıkça sonuç bu oldu işte. Nasıl olsa atlatacaktır."

Babam omuz atarak kapıyı kırsa daha mı iyi olur diye düşündüler. Sonunda bunun yerinde olmayacağına karar verdiler. Ona bu haberi sindirmesi için zaman tanımaları gerekiyordu. Benim önümde, sanki bu konu beni hiç ilgilendirmiyormuş gibi konuşuyorlardı. Babam iki valiz doldurdu. Odama, beni görmeye geldi.

"Ben gidiyorum Michel."

"Nereye gidiyorsun?"

"Lyon Garı'ndaki Mimosas Oteli'nde olacağım."

"Paris'ten taşınıyor musun?"

"Otel bir arkadaşımın. Bana arka çıkacak. Kendime bir daire bulana kadar. Bakacağız, endişelenme ama biraz meşgul olacağım."

"Neden öyle söyledin?"

"Artık işsizim. O iş bitti."

"Peki ya mağaza?"

"O annenin. Benim hiçbir şeyim yok."

"Olmaz öyle şey!"

"Neyse o, başka türlü de olmayacak."

"Bu hiç normal değil ki! Bütün işi sen yaptın."

"Mağaza mesele değil. Nasıl olsa bir yolunu bulurum ben. Beni asıl endişelendiren sen ve kız kardeşin."

"Siz... Boşanacak mısınız?"

"Siz varsınız diye kararsız kaldık. Bir çözüm yolu bulabiliyor muyuz diye bir bakacağız. Bence annen haklı. Bir noktada dur demeyi bilmek gerekiyor."

"Sen ne yapacaksın?"

"Düştüğüm gibi kalkacağım. Bazı fikirlerim var. Öteki daha tek bir müşteri bağlamayı bile başaramadığına göre iflas ilan etmeleri için onlara en fazla altı ay veriyorum."

Bir elini omzuma koyup sıktı.

"Bir düzen kuracağız. Beni dinle Michel, anneni yargılama. Anlıyor musun? Başımıza gelenler hayat sadece. Bu konuda sana güveniyorum."

Beni kollarının arasına alıp öptü. Odamdan çıkıp ışığı söndürdü. Kulak kesildim. Hiçbir ses çıkmıyordu. Gecenin bir yarısı bir elin beni sarstığını hissettim. Başucu lambamı yaktım. Juliette, kızarmış gözleri ve dağılmış saçlarıyla yastığını koltuğunun altında tutuyordu.

"Senin yanında yatabilir miyim?"

Yorganımı açtım. Yanıma uzanıp bana sarıldı. Onu kollarımın arasına aldım.

"Biz de gidecek miyiz?"

"Hayır, biz evimizde kalıyoruz. Babam gidiyor. Merak etme sen."

"Annem bana bunun önemli bir şey olmadığını söyledi."

"Biliyor musun Juliette? Büyüklerin her söylediğine inanmamak gerekir. Kardeşlik ömür boyu sürer. Ben sana hiç ihanet etmeyeceğim."

"Ben de sana."

İki gün sonra annem ile Philippe dedem, yanlarında konuşurken büyük saygı gösterdikleri, koyu renk takım elbiseli bir adamla birlikte eve geldiler. Ona daireyi gezdirdiler. Bu bir mahkeme görevlisiymiş. Babamın ikametgâhını terk etmiş ve giysileri ile kişisel eşyalarını da yanında götürmüş olduğunu saptadı. Maria da beyefendinin yanına iki büyük bavul alarak gittiğine tanıklık etti. Kapıcılar bunu doğruladı. Annem tek başlarına kalırlarsa daha iyi düşünebileceklerini söylediğinde babam bundan şüphelenmeliydi. Bir çifti oluşturan kişilerin düşünmeye ihtiyaçları yoktur.

7

Pazar günleri öğleden hemen sonra Vladimir, Pavel'in de yardımıyla, içleri erzakla dolup taşan iki ya da üç tahta sandıkla gelirdi. Daguerre Sokağı'nın esnafı pazarın sonunda ona doğanın ürünleriyle ödeme yaparlardı. O da getirdiği malları Balto'nun masalarının üstüne yayardı. Çarşı açılırdı. "Bu bizi gençleştiriyor," derdi Igor, "kendimizi NEP[24] zamanına dönmüş gibi hissediyoruz."

Vladimir'in muhasebeci olarak kazandığı ürünleri aralarında Neo-Marksist ilkeye göre paylaşıyorlardı: herkesin kendi istekleri ve zevkine göre. Bu da ustalıklı pazarlıklara yol açıyordu.

"Ezmeli böreği sen al, haftaya bana jambonu bırakırsın."

"Lorraine kişini kim ister? Bana fazla geldi. Yarısını gravyere karşılık takas ederim."

Esnaf, muhasebelerini tutması karşılığında ödeme yapmak üzere ona verdikleri düşük ücreti bu şekilde tamamlamış oluyordu. Vladimir Gorenko, Planlama Komisyonu'nun belirlemiş olduğu hedefleri gerçekçilikten uzak ve ütopik olarak nitelemek gibi bir hata işlemiş ve ömründe bir fabrikaya ayak basmamış, dar kafalı bir parti kodamanı olmakla suçladığı bir komiser yardımcısıyla dalaşmıştı. Daha bu sözcükler ağzından çıktığı anda da pişman olmuş ve kaderinin mühürlenmiş bulunduğunu anlamıştı. Odesa'ya dönüşünde MVD merkezine çağrılmıştı. Bir kargo gemisinin ambarına saklanarak kaçmış ve kapağı İstanbul'a atmıştı. Paris'e geldiğindeyse

24 Yeni Ekonomi Politikası anlamında Rusça kısaltma. 1921'de Lenin tarafından ortaya konmuş olan ekonomik politikaya verilen addır. (ç. n.)

iş arayıp bir türlü bulamadıktan sonra mecburen muhasebeciliğe geri dönmüştü. Çok büyük kayıpları gizleyerek bunları proleter başarılarına dönüştürebilmek üzere hesaplarla oynamaya yatkın işletmecilik deneyimi, ona Fransız memurlarına karşı bir öncelik kazandırmıştı. İdare mekanizmalarının ve vergi düzenlemelerinin açıklarını yakalamak konusunda eşi benzeri yoktu ve bu sayede vergi ya da sosyal kesintileri ödemeyi şantaj olarak gören küçük esnaf arasında kendine bir müşteri kitlesi oluşturmuştu.

Parası olmayanlara Vladimir, getirdiklerini bedava veriyordu. Diğerlerindense fiyatlarının üçte ya da dörtte birini alıyordu. Böylece bir franga Normandiya camembert peyniri, kilosu beş franga Ardèche sucuğu, parça başına on franga Bresse kızarmış tavuğu, birkaç kuruşa lahana turşusu ve neredeyse bedavaya sardalya alabiliyorlardı.

O pazar, birkaç itiraz yükseldi.

"Ben aylardır tavşan ezmesi alamadım," diye homurdandı Gregorios.

"Lahana turşusunun sosislerini kim yürüttü?" diye sordu Pavel.

"Kuru eti Werner'in alması normal değil," diye söylendi Tomasz.

"Bu kuzu mantarlarını neden küçükken toplamak gerekir, biliyor musun?" diye sordu Leonid üzerinde jambondan bir dağ bulunan bir Bayonne budunu alırken.

Beş dakika boyunca yanıt arandı.

"Tadı mı daha iyi olur?"

"Daha mı iyi pişer?"

"Ender mi bulunur?"

"Ormana pek sık gitmemişsiniz siz herhalde," diye konuyu kapattı Leonid. "Eğer bekleyecek olursan, birileri senden önce toplar. Hayatta her zaman erken davranan malı götürür."

"Peki ya demokrasi?" diye karşı çıktı Tomasz.

"Sen onu eşitlikle karıştırıyorsun. Demokrasi adil olmayan bir sistemdir. Senin gibi sersemlere fikirleri sorulur. Sana bırakılanla yetin. Alacak hiçbir şey de kalmayabilirdi. Vladimir'e de teşekkür et."

En son gelen Imré oldu. Geriye altı yumurta kalmıştı. Vladimir bunları ona verdi.

"Fasulyeli omlet yapacağım. Güzel olur herhalde, değil mi?"

"Macaristan'da belki," dedi Vladimir.

Imré, melankolik bir bekârdı. Evine gittiği zaman içinden yemek pişirmek gelmiyordu. Kendi başına yemek yemek hiç de eğlenceli değildi. Sessizliğe katlanmakta zorlanıyordu. Komşulara hiç aldırış etmeden radyonun sesini sonuna kadar açıyordu. Montrouge'daki, 20 numaralı kara yoluna bakan iki odalı, mütevazı dairesinin pencerelerini açık tutarak cehennem gibi trafik gürültüsünden yararlanıyordu. Bu ses onun pencere açıkken uyumasına da engel olmuyordu. Bir hayalet gibi peşini hiç bırakmayan Tibor'un yerini kimse alamamıştı. O da buna boyun eğmişti. İçinde bu boşluğu taşıyordu. Çok da tatsız bir şey değildi. Imré için yemek işlevsel, tekdüze ve geçiştirmelik bir etkinlikti ve yazın sirkeli, kışınsa benmari usulü ısıtılmış mercimek ve fasulye konservelerine dayanıyordu. Evinde ya da sokakta Imré kendi kendine konuşuyordu. Tibor'la. Gerçek sohbetlerdi bunlar. Birbirlerine hayatlarını ve dertlerini anlatıyorlar, tavsiyeler istiyorlar, gülüşüyor ya da kavga ediyorlardı. Onunla karşılaşan insanlar bunu duyduklarına şaşırmıyorlardı. Buna dikkat etmez olmuşlardı. Yalnızların sayısı çoktu. Kendi kendilerine konuşmayacaklardı da kiminle konuşacaklardı sanki?

"Börülce sevmezsin, bilirim. Şişmanlatıyor. İnsan yaşlandıkça kilo alır, normaldir bu. Canım salata istemiyor. Şu sıralar domatesler ateş pahası. Hiç değişmeyeceksin."

Değişiklik olsun diye Imré, Vladimir'in kendisine verdiği yumurtaları sahanda pişirmeye karar vermiş. Tavasını almış, biraz tereyağı koymuş, bir yumurta kırmış, sonra bir tane daha. Üçüncüyü de kırdığı anda, tiz ve sürekli bir "cik cik" sesi duymuş. Bir güvercin

kendisine seslenmeye çalışıyor sanmış. Pencereye doğru eğilmiş. Göz alabildiğine uzanan arabalardan başka bir şey görülmüyormuş. *Güvercinler "cik cik" diye ötmezler*, diye düşünmüş. Üçüncü yumurtayı da tavaya boşaltacağı sırada kabuğun içinde alışılmadık bir sarı leke fark etmiş. Civcivi görmüş. Canlı! Şaşkınlıktan kolu sarsılmış ve hayvan tavanın içine düşmüş. Hiç düşünmeden hayvanı yakalayıp patileri yanmadan tavadan almış. O anda, insanın başına hayatta ancak bir ya da iki kere gelebilecek bir şey olmuş. Bir yıldırım çarpması. İkisinin arasında o anda yaşanan şeyi anlatabilecek başka bir ifade yokmuş. Uzun süre birbirlerine bakmışlar. Imré adeta büyülenmiş. Yumurtalar yanmış. Cumartesi akşamıymış. Kendine bir kutu domatesli fasulye açmış.

O civciv oraya nasıl ve neden gelmiş? Vladimir bu soruyu sorduğunda, Daguerre Sokağı'ndaki peynirci Raymond Martineau buna inanmak istememiş. Olacak şey değilmiş bu. Yirmi dokuz yıllık meslek yaşamı boyunca hiç böyle bir saçmalık duymamış.

"Eğer bunu bana fazladan bir yumurta alabilmek için anlatıyorsan çok yanılıyorsun arslanım. Martineau Baba'ya böyle numaralar sökmez."

Belki de özellikle dirençli ve yaşamaya bağlı bir hayvandı bu. Imré'ye göre bu bir mucizeydi. Gerçek bir mucize. Başka bir açıklama göremiyordu. Her gün önünden geçtiği Saint-Pierre-du-Petit-Montrouge Kilisesi'nin papazına da bundan söz etmiş. Rahip ona kendisiyle dalga mı geçiyor diye sormuş ve Tanrı'nın evinde böyle saygısızlık etmeyi kesmesini rica etmiş. Bu olay, Imré'yi Katolik Kilisesi'yle barıştırmadı. Ona göre bu, kilisenin mucizeden hiç anlamadığına ve gerçeklere, Yaradan'dan gelen işaretlere karşı kör olduğuna bir kanıttı. Ertesi gün bize bu öyküyü anlattığında bu civcivden ayrılacağına kuşkumuz yoktu. Ama o, civcivi tutmaya karar verdi.

"Bir civciv, bir köpekten daha az can sıkıcıdır. İnsan onu günde iki üç defa yürüyüşe çıkaracak diye soğuk algınlığına yakalanmaz, ayrıca bir kedi kadar yorucu da değildir. Değiştirmen gereken kumu

yoktur ve günde on iki defa yemek istemek üzere insanın sırtına da binmez."

"Madem hoşuna gitti, haklısın. Adını ne koyacaksın?" diye sordu her zaman geniş düşünen Igor.

"Hiç düşünmedim."

Bir civcive ne isim verilebileceğini düşündük. Deneyimlerimiz bizi sürekli kedi ve köpek isimlerine götürüyordu. Medor, Toby, Rex, Kiki, Mimine, Minette, Bibi, Pilou ve bu cinsten diğer isimler iş görmüyordu.

"Bir evcil hayvanın isme ihtiyacı vardır," dedi Werner.

"'Civcivim' dersin olur biter işte," dedi düş gücü fazla gelişmiş olmayan Gregorios.

"'Kokoş' nasıl? Bence mükemmel," diye araya girdi Virgil Cancicov.

"'Dilberim' de, senin için değişiklik olsun," dedi fesat Tomasz.

"Bunlar hoşuma gitmedi. Ben ona... Tibor, diyeceğim."

"Olmaz öyle şey!"

"Yapamazsın!"

"Adı Tibor olacak!"

Bir benzerlik aradık. Hiç yoktu. Hırpani tüyleri ve minicik cik cikleriyle küçük ve narin bir hayvandı bu. Imré onu birkaç defa kulübe getirdi. Aslında hayvanlar kabul edilmediği halde, Igor ve Werner onun için bir istisna yaptılar. Şefkate ihtiyacı olan ve yalnızlık çeken bir bebekti bu. Imré onu pardösüsünün cebine koyuyordu. Cevval ve hınzır bir hayvan çıkmıştı. Onu avucumuza alıp okşuyorduk, o da bize cikliyordu. Dört ayın sonunda belli bir büyüklüğe kavuştu ve Imré'nin evinde tek başına kalabilecek hale geldi.

"Bana arkadaşlık ediyor ama ileriyi de düşünüyorum. Bir kedi ya da köpek hiçbir işe yaramaz. Bir tavuksa yararlı ve üretkendir. Yumurta verir. Beklemek yeterli olacak. Tavuklar haksız yere küçümsenen hayvanlardır. Bizimkinden farklı bir zekâları vardır. Kümesin içinde çatışmaları önleyen karmaşık bir hiyerarşi bulunur.

Tavuk bir yiyecek bulduğu zaman gıdaklayarak civcivlerine haber verir. Bir tehlikeyle karşılaştığındaysa tehdidin yerden mi yoksa havadan mı geldiğine göre farklı birer çığlığı vardır. Ben ona, 'Bi, bi, bi, bi,' yaptığımda hemen koşup yemeğini yemeğe geliyor. 'Bu, bu, bu, bu,' dediğimdeyse dışarı çıkacağımızı anlıyor."

Onu kendi yemeklerinin artıklarıyla besliyordu. Hayvan bu ekmek ve fasulye parçalarını iştahla tırtıklıyordu.

"Kim ne derse desin, civciv gibisi yok. Uysal, sessiz, komik ve temiz hayvanlar bunlar. Üstelik bunun mizah duygusu ve şefkati de var. Ben üzgün olup da canım konuşmak istemediğinde sessizliğime saygı duyarak minderinden hiç kalkmıyor."

Bu şekilde beslenerek hayvan iyice semirdi ve harika bir beyaz tavuğa dönüştü ama hiç yumurta vermedi. Bu durum Imré'yi rahatsız etmiyordu. Tam tersine. Tavuğu onun peşinden hiç ayrılmıyor, bir kuçukuçu gibi sözünden hiç çıkmıyordu. Çok az sayıda insanın yaşadığı cinsten bir ilişkileri ve ortaklıkları vardı. Imré tatile giderken hayvanını da Noirmoutier'deki kamp yerine götürüyordu. Bizlerse sıkıntıdaydık. Kimse ona hayvanın hatırını soramıyordu. "Tibor nasıl, iyi mi?" demekten korktuğumuz için soru sormak bizi rahatsız ediyordu.

Bu tuhaf can yoldaşından söz açmakta duraksıyorduk. Arkasından konuşuyorduk.

"Başka bir isim bulabilirdi," diyordu Virgil.

"Doğru, bu çok rahatsız edici," diye onaylıyordu Igor.

"Bu sizin sorununuz, Imré'nin değil," diye açıkladı Gregorios. "Eşcinsel olduğu ve bir tavuğu sevdiği için onun Tibor'la mutlu olması sizi rahatsız ediyor."

"Bana kalırsa bir uzmana görünmeli!" dedi Tomasz.

"Şunu unutma ki seni dangalak Polonyalı, psikolojiyi biz Yunanlar icat ettik. Yunancada *psykhe* ruh, *logos* da bilim demektir. Eğer sevgini birine verirsen karşılığını da alırsın. Bunu bile anlayamıyor musun?"

8

Sabahlar değişmişti. Eskiden ben kalktığımda babam mutfakta, kahvaltısını bitiriyor olurdu. Radyodan alçak sesle haberleri dinlerken ilk sigarasını içerdi. Ben gidip onun yanına otururdum. Gabin, Jouvet ya da Bourvil sesiyle bana iyi uyuyup uyumadığımı sorardı. Aramızda fazla konuşmazdık. Onun keyfi hep yerinde olurdu. Beraberdik. Acelesi yoksa bana sütlü kahve hazırlardı. Hava durumunu bekler, sonra çıkardı. Aceleyle. Her gün. Bir türlü bitmek bilmeyen ve her yeri cehenneme çeviren şu lanet olasıca çevre yolu yüzünden. Paris'in her köşesinde inşaatları, banliyölerde görülecek müşterileri olurdu, beklediği İtalyan malzemeleri bir türlü teslim edilmezdi ve o da her işe birden nasıl yetişebileceğini hiç bilemezdi. *Hayat böyle. Akşama görüşürüz oğlum, sıkı çalış.*

Şimdiyse ev sessizdi. Artık tütün kokusu yoktu. Hava durumu umurumda bile değildi. Ölüm sessizliği içinde kahvemi içiyordum. Kahvaltımı atıştırıp hızlıca çıkıyordum. Kimseyi görmemek için. Kadınlar uyanmadan evden çıkabilmek için. Duş da almıyordum. Kendimi her zamankinden bir saat daha erken sokakta buluyordum. Sakin sakin kitabımı okuyordum. Kazancakis dönemimdeydim. Onu bana Christiane tavsiye etmişti. Fransa'da yayımlanmış bütün eserlerini okumamı öneriyordu. *Günaha Son Çağrı*'yı okumaya pek can atmıyordum. Onun da, kateşizm ahlakına bağlı şu tutucu Hıristiyan yazarlardan biri olduğunu sanmıştım. Christiane beni zorladı.

"Eğer bu kitabı okumazsan bir daha bu kütüphaneye adım atmaya hiç zahmet etme!"

Bu çaresiz itibarını geri verme çabasının cazibesine kapıldım. Ama kendi kendimi tanıyamıyordum. Arada sırada düşüncem bir hava akımı gibi uçup gidiyordu. O kitabı bitirmem iki ayımı aldı. Sonrasında bir boşluk oldu, sanki iştahım kaçmıştı. Okumayı bıraktım. Artık canım istemiyordu. Kendimi yorgun ve gevşek hissediyordum. Oturduğum yerde kalıyordum. Tıpkı bir pelte gibi. Dizlerimin üzerinde *Kaptan Mihalis* açık duruyordu, zihnimse başka yerlerdeydi. İlk bölümü bitiremiyordum bir türlü. Baştan başlıyordum. Tekrar bırakıyordum. İki haftadan beri babamdan hiç haber almamıştım. Birkaç gün önce anneme sormuştum.

"Ben onun bekçisi değilim. Ne yapıp ne ettiği beni hiç ilgilendirmiyor."

Lyon Garı'ndaki Mimosas Oteli'ne uğradım. Şaşırdım. Döner merdiveni olan, eski püskü, loş bir binaydı bu. Resepsiyon görevlisi babamı tanımıyordu. Kayıt defterine bakınca izine üç hafta öncesinde rastladı, iki gece kalmıştı.

"Bana patronun arkadaşı olduğunu söylemişti."

"Patron benim ve onu hiç hatırlamıyorum. Gar yüzünden buradan çok gelen geçen olur. Eğer onu görürsem aradığınızı söylerim."

Onun gitmiş olduğundan, bir trene binip gittiğinden emin gibiydim. Ama nereye? Ya Franck'ın yanına gittiyse? Onu bir daha hiç görebilecek miydim? Belki de ölmüştü, bir kaza geçirmiş ya da intihar etmişti ve bunu bize söylemek istemiyorlardı. Yoksa telefon ederdi. Bu sessizliğin başka nasıl bir açıklaması olabilirdi? Eğer ölmediyse ve bizi terk ettiyse o artık benim babam değildi. Bu bana Dickens'ın romanlarını hatırlatıyordu. Edebiyat uydurma öykülerden ibaret değildir. Temelinde gerçekler vardır.

Odamda yatağıma uzanmıştım. Tavanın boyasını seyrederek Jerry Lee Lewis dinliyordum. Annem içeri girdi, gözleri dönmüştü.

"Michel, nedir senin bu halin? Sana yüz defa yatağa ayakkabılarınla çıkma dedim. Bu kılık ne böyle? En son ne zaman üstünü

değiştirdin? Lekeli gömleklerle dolaşmanı istemiyorum. Herkes ne düşünür? Berbere de gitmen gerek. Seninle konuşurken şu yabani müziğini kapat!"

Gözlerimi devirdim ve elimden geldiğince derin bir soluk aldım.

"Bu tavırlarını değiştireceksin! Senin bu kaprislerine katlanacağımı sanıyorsan aldanıyorsun. Dedeni onurlandıracaksın."

Duvara doğru döndüm. Bıraktım devam etsin:

"Hasta mısın sen? Tekrar başlamayacaksın! Cevap ver hiç olmazsa! Artık ne yapacağımı şaşırdım ben!"

Plak, bitmek bilmez bir hıçkırık gibi inledi. Müzik durdu. Annem pikabın fişini çekmişti. Yataktan sıçradım.

"Şimdi mutlu musun? Çizildi işte! Benim plağım da değil bu!"

"Bu odayı toplayacaksın. Bir de duş al. Burası koyun kokuyor!"

"Umurumda bile değil! Doğum gününe de gitmeyeceğim!"

"Görürüz bakalım!"

Kapıyı çarpıp çıktı. Otuz üçlüğü lambanın altında inceledim. Şans eseri çizilmemişti. Yeniden platinin üzerine yerleştirdim. Komşular da yararlansınlar diye sesi iyice açtım. Juliette odama geldi. Yatağıma oturdu. Plağı sonuna kadar dinledik.

"Onun gibi piyano çalabilmeyi isterdim."

"Dedemin doğum gününe gitmeyi istemediğin doğru mu?"

"Seni annem mi gönderdi?"

Gerçeği ondan saklamaya yüreğim elvermedi:

"Gitmeyeceğim çünkü... babam öldü ve ben de onun yasını tutuyorum."

"Doğru mu bu?"

Başımı sallayarak onayladım.

"Ortada başka bir varsayım yok benim zavallı Juliette'çiğim."

Hıçkırıklara boğuldu ve bir sıçrayışta ayağa kalkıp koşarak dışarı çıktı. Kızlar hiç cesur olmuyorlar. Ben de yatağıma uzandım. *Zorba*'nın ilk sayfasını okuyordum ki annem bir hışımla içeri daldı.

"Bu hikâye de nereden çıktı?" diye gürledi.

Beni kolumdan yakaladı ve ben karşı koyamadan salona kadar sürükledi. Telefonu açtı ve bir numara çevirdi.

"Sen misin?" dedi.

Ahizeyi bana verdi.

Babamın sesini duydum:

"Alo? Alo, Hélène? Neler oluyor?"

Hayattaydı. Telefonu kapattım. Bir saniye için, içimde bir şeyin kırıldığını hissettim. Bu ölmüş olmasından daha kötüydü. Annem bir şey söyledi. Onu duymadım. Elimi tuttu. Onu ittim. Yüzüm yanıyordu. Kapıyı çarpıp çıktım. Kendimi dışarıda buldum. Hiç düşünmeden yürüdüm. Çok öfkeliydim. Babama, anneme, kendime, bütün dünyaya. Alçak! Beni unutmaya hiç hakkı yoktu. Beni terk etmişti. Eğer bana, "Uzaklara gidiyorum, bazı sorunlarım var, birkaç ay görüşemeyeceğiz," demiş olsa kabul ederdim. Onun için hiçbir şey ifade etmediğimi anlıyordum. Yaptığı seçimlerde hiçbir ağırlığım olmuyordu. Birkaç dakika önce bana inanılmaz görünen şey şimdi apaçık ve ezici bir gerçekti. Bir haber bile vermeden beni hayatından çıkarmıştı. Çevrem bir çöle dönmüştü. Sevdiğim herkes birer birer ölüyor, kaçıyor ya da beni terk ediyordu. Belki de bu benim suçumdu. Belki ben onlarda beni kendilerine bağlayacak duygular uyandırmıyordum. Hiçbir değerim yoktu. İnsan sevdiklerinden kopmaz. Bir kuyunun dibine doğru düşüyordum ve tutunabileceğim kimse yoktu.

Gobelins'den metroya bindim. Villette Kapısı'na doğru. Ortadan kaybolsaydım, kimse farkına bile varmazdı. Tren tenhaydı. Bu koşullar altında devam etmenin zahmetine değmezdi. Hiç umut, hiçbir ışık yoktu. Beni kim özleyecekti? Vagonun kapısını açtım. Tünelin kara duvarı son sürat akıp gidiyordu. Elektrik kabloları kıvrılıyorlardı. Daha fazla düşünmemek için bir saniyelik cesaret. Tam bir kayıtsızlık. Çeper ile vagon arasında ezilecektim. Geriye yalnızca parçalarım kalacaktı. Bedenimden kalanları görünce kapılacakları dehşeti düşünerek gülümsüyordum. Acıyla ve utançla

ağlayacaklardı. Suçu birbirlerinin üzerine atacaklar, tabutumun üzerinde birbirlerini parçalayacaklardı. Oğullarını bu çaresizliğin içine itmiş oldukları için herkes onları parmakla gösterecekti. Hayatlarının çok da uzak olmayacak son gününe dek suçluluk duygusu yakalarını bırakmayacaktı. Hayır, bu derdin onları içten içe kemirmesi ne kadar uzun sürerse o kadar iyi olurdu. Keder ve pişmanlık içinde yavaş yavaş yanarak öleceklerdi. Kapıyı biraz daha çektim. Yüzüme nemli ve soğuk bir hava çarptı. Elim titriyordu. Birden kimliğimin üzerimde olmadığını hatırladım. Adı olmayan, tanınması da mümkün olmayacak bir ceset bulacaklardı. Sonum isimsiz bir çukurda olacaktı. Benim bir kaçak olduğumu sanacaklardı. İnsanın kendi işini bitirmesi için kimliğini üzerinde taşıyor olması gerekir. Yoksa hiçbir işe yaramaz. Châtelet'de indim.

Grands-Augustins Rıhtımı'nın yakınlarındaydım. Eğer Cécile geri gelmişse bu her şeyi değiştirirdi. İki aydır buraya hiç uğramamıştım. Evin anahtarları hâlâ bendeydi. Bunları kullanmayı istemiyordum. Her seferinde moralim bozulmuş olarak ayrılıyordum. Kapıcı kadına soru sormama gerek kalmadı. Daha beni görür görmez eliyle olumsuz anlamda bir işaret yaptı. Yüzüme bakarak yoldan gelip geçenlere ve nehirdeki gezinti teknelerinin turistlerine hiç aldırış etmeksizin rıhtımda durdum. Kendimi Lüksemburg Bahçesi'nde buldum. Medici Çeşmesi'nin önüne geçip yüzümü çevirdim. Havuzun tam karşısına oturdum. Hüngür hüngür ağlamaya başladım. "Yalnızca karılar ağlar," derdi babam gülerek. Ağlamak istemiyordum. Hele onun için. Onun o üç kuruşluk ahlakı da akıl almaz vaatleri de salakça yorumları da hiç mi hiç umurumda değildi. İstediği kadar alay edebilir, sert adamı oynayabilirdi. Bu onun suçuydu. Onu bir daha hiç görmeyecektim. Görsündü gününü. Ben başımı ellerimin arasına almış, beynimin içindeki keşmekeşi biraz olsun düzene koyabilmeye uğraşırken bir ses duydum:

"Bu soğukta kazakla sokağa çıkarak fena bir nezleye yakalanacaksınız."

Doğruldum. Karşımda ellerini paltosunun ceplerine sokmuş Sacha duruyordu.

"Evden biraz aceleyle çıktım da."

Yanımdaki iskemleye oturdu. Hiçbir şey söylemeden öylece yan yana oturduk. Gagalarıyla havuzun içindeki tekneleri ittirerek oyun oynayan serçeleri seyrettik. Bir tanesi fışkıran su sütununun altında mahsur kalmıştı. Sacha bir Gauloises sigarası aldı, buruşmuş paketi bana doğru uzattı ve başparmağıyla altına bir fiske vurarak bir sigara çıkardı. Aldım. Bir kibrit çaktı. O avucuyla alevi korurken ben de sigaramı yakmak üzere eğildim. İşte ilk sigaramı böyle içtim. Babamın yüzünden, annemin yüzünden, bir de ısınmak için. Hem zaten bir gün başlamak gerekiyordu, ileri atılmak, ipleri koparmak, yardımcı tekerlekler olmadan ilerlemek, ağzını burnunu kırdıktan sonra ayağa kalkıp yeniden başlamak. Sigaranın damağıma yapışan ve boğazımı yakan acı bir tadı, tatsız bir yanmış kauçuk kokusu vardı. Sigaralarımızı sessizce bitirdikten sonra yere atıp üstlerine bastık.

"Yüzünüz bir tuhaf bugün Michel. Bir derdiniz var gibi sanki."

"Siz gülmek için bir neden görebiliyor musunuz?"

"Sizin yaşınızdayken hiç durmadan gülerdim. Üstelik de uğursuz bir dönemdi. Yiyecek hiçbir şey bulamazdık. Isınacak bir şeyimiz de yoktu. Arkadaşlarımla ben ise çok eğlenirdik. Büyüklerin suratları hep cenazede gibiydi, biz de bundan yararlanırdık. Biz haklıydık. Bir sorununuz mu var?"

Onu başımdan savmakta duraksadım. Ne karışıyordu sanki? Hiçbir şeyi değiştiremezdi. İyi niyetle yüzüme bakarak bekliyordu.

"Annemle babam ayrılıyorlar. Babam beni unuttu. Annemin de hiç umurunda değilim. Ağabeyim kaçtı. En iyi arkadaşım ortadan kayboldu. Onun ağabeyi de Cezayir'de öldü. Dedem İtalya'ya yerleşti. Ben de umarım kimlik kartımı kaybetmemişimdir."

"Ben tavsiye veren biri değilimdir Michel. Ancak iş baş belalarına gelince bir uzman sayılırım, bana inanabilirsiniz. Kederi ortadan kaldırmanın üç yolu vardır. Yemek gerekir. İyi bir öğün,

pastalar, çikolatalar. Sonra müzik dinlemek. Her seferinde kendimizi kaptırırız. Unuturuz. Şostakoviç'le baş başa zaman geçirmenin birkaç dakikalığına bile olsa silemeyeceği keder çok azdır. Yalnız, yemek yerken müzikten kaçınmak gerekir."

"Üçüncü yol da kafayı iyice bulmak mı?"

"Bu büyük bir hatadır. Alkol unutturmaz. Tam tersine. Benim en sevdiğim yöntem sinemadır. Bütün bir gün. Ardı ardına üç dört film. O zaman her şeyi unuturuz."

"Bu pahalı olur."

"İyi denk geldi. Benim de param yok. Gelin, sizi ben davet ediyorum."

Soufflot Sokağı'ndan Panthéon'a kadar çıktık. Ulm Sokağı'na doğru sağa döndük. Biraz daha gitsek evde olacaktım.

"Sinematek'i bilir misiniz?"

Önünden yüzlerce kere geçmiş de fark etmemiştim. Kaldırımda aralarında sohbet eden, gülüşen ya da dalaşan gruplar görmüştüm. Bu mahallede bu alışılmadık bir şey değildi. Ne buranın varlığından haberdardım ne de ne işe yaradığından. Biletler pahalı değildi. Kırk yedi sent. Kendim ödeyebilirdim ama Sacha davet etmekte ısrarlıydı.

"Ne izleyeceğiz?"

"İlginizi çekerse camda programın yazılı olduğu bir kâğıt asılı. Ben öğrenmeye gerek duymam. Hiç önemi yok. Sürpriz olur."

Geçerken, iki öğrenciyle konuşan, kocaman alınlı ve karmakarışık saçlı iri yarı bir adamın elini sıktı.

"Merhaba Henri, nasılsın?"

"Burnumdan soluyorum. Elimizde Fritz Lang'ın *Öfke*'sinin iki kopyası var. Biri altyazısız İngilizce ve kötü durumda. Sürekli kopuyor. Öteki İtalyanca dublajlı, İspanyolca altyazılı ve orijinalinden yedi dakika daha kısa."

Delilerin arasına düşmüştüm. Dil umurlarında bile değildi. İtalyanca versiyonla yetinecektik. Doğrusu ilk birkaç dakikadan sonra bunun o kadar da rahatsız edici olmadığına şaşırdığımı itiraf

etmeliyim. Diyaloğun inceliklerini bir tarafa bırakacak olursak, hiçbir şey anlamadan izlediğim o filmlerin belleğimde geçen yıl görüp de tamamen unuttuklarımdan daha derin bir iz bırakmış olması beni çok etkilemişti. Ayağa kalktığımızda çatırdayan, ahşap koltuklu küçük bir salondu bu. Hafta içinde emekliler ve mahallenin sinemalarına gidecek parası olmayanlarla, yapılması ve yapılmaması gerekenler hakkında karanlığın içinde notlar alan acemi sinemacılarla, iyi görebilmek için ön sırayı kapmak üzere birbiriyle yarışan ya da yere oturan, derslerini asmış öğrencilerle dolu oluyordu. *Unutulmuşlar*'ı Portekizce dublajlı ve Almanca altyazılı olarak izledik. Görüntü ışıltılı bir berraklıktaydı. Son olarak da Raoul Walsh'tan *Dev Adam*, görkemli bir kovboy filmi, üstelik de Fransızca: Çok şükür.

Sacha haklıydı. Sinema unutturuyordu. Bunalıma karşı en iyi şifa buydu. Mümkünse sonu iyi biten bir film, insana iyi gelen, umut veren cinsten; dostları tarafından terk edilmiş, yere diz çökmek zorunda bırakılmış, insancıl, mizah duygusuna sahip, çekici bir gülümsemesi olan kahramanın en yakın arkadaşı kollarında öldükten, bütün darbelere inanılmaz bir dirençle göğüs gerdikten sonra kötü adamları yenip onların oyunlarını bozduğu, arkadaşının dul eşi ve bütün ezilenler için adaleti sağladığı, mavi gözlü şahane bir sarışın olan sevgilisine kavuştuğu ve coşkulu bir müzik eşliğinde şehri ya da ülkeyi kurtardığı bir film. Çıkışta izleyiciler yağmur altında kaldırımda durarak ya da Contrescarpe Meydanı'nın duman altı bistrolarına girerek filmin harika mı yoksa çok harika mı olduğunu gizli düşünceler, alt metinler, söylenmeyenler ve bir tek kendilerinin görebildiği daha bir sürü küçük ayrıntılarla belirlemeye çalışıyor, bu hararetli tartışmalar yıllanmış dostlukları bitirebildiği gibi sizi bir yabancıya sonsuza dek yakınlaştırabiliyor ya dsa çok sağlam kin ve nefretler yaratabiliyordu. Kimin kendi kategorisinde en iyi yönetmen olduğuna, kimin en yaratıcı ya da en yenilikçi olduğuna karar verebilmek için kavgalar ediyorlardı. Aynı Amerikalı, Japon ve İtalyanların adları birer nakarat gibi

yineleniyordu. Sacha bana filmleri iki kategoriye ayırmayı öğretti: gördükten sonra hakkında saatlerce konuşabileceklerimiz ve üzerine söylenebilecek hiçbir şey bulunamayanlar.

9

Tomasz'a karşı kazanılan ve Lognon'un bedelini ödediği oyunun ödülü olarak Leonid'in bana bir satranç oyunu borcu vardı. Onunla karşı karşıya gelmeyi istemiş olmam aptalcaydı. Ortada ne bir gerilim ne de bir sürpriz olabilirdi. Sorulabilecek tek soru oyunun ne kadar süreceği olurdu ancak. Ona sözünü hatırlattım.

"Zamanımı senin gibi bir sidikliyle boşa harcamaya hiç niyetim yok!"

"Söz vermiştin Leonid!"

"Biraz gelişme göster ve birkaç yıl sonra gel beni bul, o zaman oynarız."

Bana teklifte bulunduğu o gün bu fırsatın üstüne atlamam gerekirdi. Onun reddedişine boyun eğmiştim. Tavrımı koymak için de artık onunla konuşmuyor, selamlarına karşılık vermiyordum. Mart başlarında yanıma sokuldu:

"Michel, sana söz verdiğim o oyunu oynayacağız ve sen beni yeneceksin."

"Bu mümkün değil!"

Gözleri parıldıyordu. Alkole olan bütün dayanıklılığına karşın acaba ölçüsüzce tükettiği Côtes du Rhône sonunda aklını başından aldı mı diye düşünmeden edemedim.

"Aklıma bir fikir geldi. Çok eğleneceğiz."

"Beni ezip geçeceksin."

"Davud ile Câlût'un öyküsünü hatırlıyor musun? Kazanan kim olmuştu?"

"Bunu bana neden soruyorsun?"

"Bu örnekten başka kazanan çok fazla Davud biliyor musun? Aslında bu kadim bir sahtekârlıktır. Bizim, Davud'un çok kurnaz olduğuna inanmamızı istiyorlar. Eşitler arası bir savaş değildi o. Zayıf adamın çok yaman bir ordusu vardı. Onları devlerle aynı ringe koy. Kim kazanır? Gerçek hayatta kazanan Câlût olurdu. Bu seferlik, gerçek bir maçta, durumlar eşitken Davud, Câlût'u ezecek."

En küçük ayrıntısına kadar düşünerek, akla hayale sığmayacak bir hile tertip etmişti. Sonsuza dek kulübün tarihçesine işlenecek bir oyun. Hileli bir karşılaşma. Bunu kimse bilmeyecekti. Herkes götü boklu bir liselinin Rusya'nın otuz üçüncü en iyi oyuncusunu yenebildiğine şaşıp kalacaktı. Çıplak elle savaşan bir tüysüzün kalaşnikoflu bir usta savaşçının karşısına çıkması demekti bu.

"Kusura bakma Leonid ama ben bunda bir fayda göremiyorum. Benim istediğim sana karşı bir oyun oynamaktı. Gerçek bir oyun. En üst düzeyde direnme niyetiyle. Zevk için. Kulüpte beni herkes tanıyor. Imré'yi ya da Tomasz'ı bile yenebilecek güçte olmadığımı biliyorlar. Seni hiç söylemiyorum bile. Buna hayatta inanmazlar."

"Michel, sen sır saklayabilir misin?"

"Sahtekâra benzer bir halim mi var?"

"Biraz para kazanmak ister miydin?"

Duraksadım.

"Kendine ne istersen alabilirsin."

"Bir bakalım."

Kazancın yem olarak kullanılması üzerine çok yazılıp çizildi. Ben de buna kendi katkımı eklemeyi isterim. Bu iş genç yaşta başlıyor. Kendimi savunmak üzere şunu da belirtmeliyim ki beni oyuna getiren bir profesyoneldi. Ben Viktor Volodin'e karşı koyabilecek güçte değildim. İşin aslı ben, hapishaneleri dolduran ve giyotinlerin, elektrikli sandalyelerin boş kalmamasını sağlayan şu meşhur bir "dizi talihsiz olay"ın gönüllü kurbanı olmuştum. Açgözlü değildim. Yalnızca bir Circuit 24'e sahip olabilmek için yanıp tutuşuyordum. Onun bir Le Mans araba yarışı modeli içinde gösterimde olduğu Bazar de l'Hôtel de Ville mağazasına gidiyor,

itiş kakış içindeki bitmek bilmez bir bekleme kuyruğuna girdikten sonra yalnızca iki küçük dakika boyunca bir Ferrari TR 60'ın kollarını tutabilme ve üç rakiple boy ölçüşme hakkına sahip olabiliyordum. Aylardan beri ailemden bu olağanüstü oyunu istiyordum. Aile içindeki sarsıntılarımız, Noel kutlama ve hediyelerinin en basit hale indirgenmesine neden olmuştu. Annem bu oyunu ateş pahası buluyordu ve zaten notlarım göz önünde bulundurulursa ben hiçbir hediyeyi hak etmiyordum.

Viktor Volodin'i yalnızca bir defa, iki yıl önce görmüştüm. Yağmurlu bir pazar günüydü. Igor ve Vladimir sıkı bir rövanş için karşı karşıya gelmişlerdi. Biz, masanın çevresini sarmış birkaç kişi oyunu izliyorduk. Sacha ayakta, biraz geride duruyordu. O sıralar henüz tanışmamıştık. Birden kapı açıldı. Viktor Volodin, sırılsıklam ve heyecanla içeri girdi. Rusça konuşuyordu.

"Viktor Anatolyeviç, biz burada Fransızca konuşuruz. Bu bir nezaket meselesi," dedi Igor.

"Seninle konuşacaklarım var. Çok acil. Benim arabaya gidelim."

"Dışarıdaki havayı gördün mü sen?"

Viktor kıpkırmızıydı ve Rusça konuşmaya devam ediyordu. Vladimir, Igor'a Fransızca seslendi:

"Patronuna söyle satranç tahtasını ıslatıyor, ayrıca beni de böyle sulamaya devam ederse o şişko patatesi kıçına bir tekmeyle dışarı fırlatmaktan büyük bir zevk duyacağım."

"Arkadaşım Vladimir Tihonoviç Gorenko'nun söylediklerini duydun. Yarın görüşürüz."

"Onun da canı cehenneme, yeryüzünün bütün komünistlerinin de! Seni uyarıyorum Igor Emilyeviç, eğer dışarı gelmezsen seni kapının önüne koyarım!"

"Umurumda bile değil. Kendine sömürecek başka şoför bulursun. Ben Fransa'dan gidiyorum zaten. Doktor diplomam Portekiz'de geçiyormuş!"

Şaşkınlıkla birbirimize baktık.

"Gerçekten gidecek misin?" diye sordu Vladimir.

"Denklik elde etmek için girişimleri başlattım. Henüz tamamlanmadı. Evrak işine gelince şampiyon bunlar."

"Portekizce bilmezsin ki sen," dedi Leonid.

"Öğrenirim. Çok zor olmamalı. Ben hekimim, taksi şoförü değil. Orada kendi mesleğimi yapabileceğim. Benim için önemli bir şey bu."

"Bana mı öyle geliyor Bay Volodin," diye sordu Imré, "yoksa sizin boyunuz mu kısaldı? Sanki on santim çekmiş gibisiniz."

"Taksi şoförlerinin hastalığıdır bu. Sürekli arabanın içinde oturmaktan kilo alır, şişeriz. Çok büyük bir derdim var Igor. Bana yardım etmen gerek. Dışarı çıkalım da anlatayım. Ben sana karşı hep iyi davrandım. Benden yardımını esirgeyemezsin."

"Kıran kırana bir oyunun ortasındayım Viktor. Eğer bana söyleyeceğin bir şey varsa çekinmeden konuşabilirsin, burada herkes arkadaşımdır."

Viktor bir iskemle kaptı. Alnındaki yağmur mu ter mi belli olmayan ıslaklığı sildi. Leonid şarap şişesini alıp bir kadehi ağzına kadar doldurarak Viktor'a verdi, o da bunu bir dikişte bitirdi.

"Teşekkür ederim Leonid Mihailoviç. Ben mahvoldum," dedi derinden gelen, çaresiz bir sesle.

"Hasta mısın Viktor Anatolyeviç?"

"Keşke... Karakola gelmemi bildiren bir celp aldım. Kalktım gittim. Bir trafik meselesi sanıyordum. Meğer felaketmiş."

"Ne oldu?" diye sordu Igor.

"Sen beni tanırsın. Ömrüm boyunca iyilikten başka bir şey yapmadım ben. Bir tek iç savaş zamanı hariç. Ama o da Tanrı ve çar uğrunaydı."

"Vicdanın temizse korkacak hiçbir şeyin de yok demektir," diye sonuç çıkardı Leonid.

"Rasputin'in hançeri yüzündenmiş."

"Hâlâ onlardan mı satıyorsun?" diye haykırdı Igor.

"Çok az. Hem de ucuza."

"O iş bitti sanıyordum ben."

"Daha önce hiçbir Kanadalıya satmamıştım. Düşündüm ki... Madem kendi istiyor..."

"Sorun ne peki?"

"Ödediği fiyata bakınca bunun gerçek olduğunu sanmış demek."

"Kaça sattın?"

"İki bin beş yüz dolar."

"Çıldırmışsın sen!"

"Kanada dolarıydı. Üstünde Kraliçe Elizabeth vardı. Torontolu bir avukatmış bu adam. İyi biriydi. Başlarda ona, gözü gibi baktığı hem tarihsel hem duygusal yadigârını satmaya yanaşmayan adam numarası çektim. Bir saat yirmi dakika boyunca taksimetre açık ısrar edip durdu. Sonunda pes ettim. Düşündüm ki bunu alır vitrinine koyar, arkadaşlarına gösterir. Her zaman olduğu gibi. Ama bu ahmak dikkat çekmek istemiş. Toronto Müzesi'ne bağışta bulunmaya karar vermiş. Onlar da aynısının New York'taki Metropolitan'da da bulunduğunu fark etmişler. Kanadalı bu durumdan hoşnut kalmamış. Hakkımda şikâyette bulunmuş. İki müze de öyle."

"Polis seni sorguladı mı?"

"İnkâr ettim. Aslı St. Petersburg'daki Rus Müzesi'nde bulunduğuna göre bunun benimle bir ilgisi olamayacağını söyledim."

"O şehrin adı Leningrad!" diye itiraz etti Igor.

"Asla! Onun adı daima St. Petersburg kalacaktır! Onu kuran çarlardı, komünistler değil!"

"Yine bunu tartışmayalım," diye araya girdi Leonid.

"Senin polis müfettişi olan arkadaşın terfi etmişti. Bu konuda bilgi edinip de bir şeyler ayarlayamaz mı?"

"Daniel Mahaut mu?" dedi Igor. "Ona hiç güvenme."

"Dikkatli ol, eğer benim başıma bir iş gelir de ehliyetimi elimden alırlarsa işin ucu size de dokunur."

"Igor, işimi kaybetmeyi göze alamam ben!" diye atıldı Leonid.

"Viktor Anatolyeviç, eğer araya girersem bunu senin hatırın için yapmam. Seni uyarıyorum bu son olacak. Soluk alıp verir gibi yalan söylüyorsun. Müşterilerinin güvenini kötüye kullanıyorsun! Ben senin suç ortağın olmak istemiyorum."

"Zavallı Igor'cuğum, hayatı hiç anlamıyorsun sen. Bir materyalist olduğuna göre hiç şaşmamak gerek. Aziz Antuan'ın kalıntıları, Corot'nun tabloları, Napolyon'un şapkaları gibi bir şey bu. Gerçek dediğin neye yarar sanki? Asıl önemli olan düş kurmaktır. Hayatta paradan başka şeyler de var!"

Igor ne yaptı hiç bilmiyorum. Konu burada kapandı. Bir daha hiç lafını duymadık. Müzeler şikâyetlerini geri çekmişler. Pavel'in söylediğine bakılacak olursa bunun bağışlar üzerinde olumsuz etki yaratacağını fark etmiş olmalılarmış. Anlaşılan Amerika'da ve Kanada'da gülünç duruma düşmek öldürücü oluyormuş. Viktor, Rasputin'i haklamış hançerleri satmaktan vazgeçmiş. Tabii eğer Kongolu bir bakanı, bir Zürihliyi, Brezilyalı bir Kâinat Güzeli'ni, De Gaullecü bir milletvekilini ve bir de Yunan armatörü saymazsak.

İki ay sonra Igor olumlu bir yanıt aldı. Diploması geçerli olarak kabul edilmişti. Bunu kutlamak üzere herkese içki ısmarladı. Tebrikler ve gülücükler zorlamaydı. Formaliteleri halletmek üzere Portekiz'e gitti. Onu bir daha görememek fikri hepimizi üzüyordu ama belli etmiyorduk. Mesleğini Lizbon'da yapabilecek olmak onu mutlu ediyordu. İstediğimiz zaman onu görmek üzere bizi yanına davet ediyordu. Üç gün sonra döndü. Kendisine hiç soru sormamayı tercih edeceğimiz bir adamın asık suratını taşıyordu. İşin aslı Portekizli yetkililer onu Angola'daki savaş sırasında sömürge birliklerini tedavi etmesi için askerî doktor olarak kabul ediyorlardı. O da bunu reddetmişti. Werner'in anlattığına göre soğukkanlılığını yitirerek ordunun hekimlerinden bir albaya hakaret etmiş. Böylece taksi şoförlüğüne geri dönerek diplomasını kabul edecek bir ülke arayışını sürdürdü.

İki yıl içinde Viktor Volodin şişmanlamış, ikinci bir çeneye sahip olmuştu. Çok yiyor ve hiç hareket etmiyordu, hayattaki ilkesi parasını bol kepçe yemeklere ve bolca içkiye, yeleği üstüne özel dikilmiş kazayağı desenli takım elbiselere, Amerikan pantolon askılarına ve timsah derisi çizmelere harcamaktı. Rasputin'in hançerleri dava-

sından sonra onu bir daha kulüpte görmemiştik. Şirketinin birkaç taksisi bulunuyordu. İstese işi bırakıp hayatını yaşayabilirdi. Ama o emekli olmayı reddediyor, günde on bir saat direksiyon sallamaya devam ediyordu. Igor ve Leonid de onun için çalışıyor ve bundan yakınmıyorlardı. Viktor, tavsiyelerinden hiçbirine kulak asmamış olan Igor'a fazla değer biçmiyordu. Leonid ise onun öğütlerinden yararlanmış ve taksi şoförü olmanın kamu hizmeti anlamına gelmediğini kavramıştı. Öncelikli hedefleri, mümkünse Fransızca bilmeyen yabancı turistleri Opera Meydanı ve Champs-Élysées'deki pahalı otellerin civarından alıp trafiğin en yoğun olduğu caddelerden geçirerek Paris'te dolaştırmaktı. Viktor, Leonid'le birlikte kurmuş oldukları dümeni bana açıkladı. Oynayacağımız satranç oyunu için o bahis açacaktı. Kimse benim üzerime bir kuruş yatırarak riske girecek değildi. Kendisiyse bana oynayacaktı. Bire karşı on. Onlar çok para kazanacaklardı. Ben de payımı alacaktım.

"Dolandırıcılık bu!"

"Abartmaya gerek yok. Bizim kendilerini oyuna getireceğimizden şüphe etmeleri gereken birilerinden onlara fazla gelen bir miktar parayı alacağız o kadar. Her zaman derim ki: Tanrı sonsuz bağışlayıcılığı içinde güvercinleri yaratmışsa, avlayalım diye yaratmıştır. Onun her şeye gücü yettiğine göre böyle yapmamızı istemeseydi onları bu kadar ahmak yaratmazdı. Senin canın ne çekiyor çocuğum?"

Utandığımı fark etti.

"Ahlaksız bir küçük hanımla bir saat geçirmek mi? Bu sana uyar mı? Senin yaşındayken beni kimse durduramazdı. Ben pek utangaç olmayan iki üç tane tanıyorum. İçlerinden seçebilirsin: Sarışın mı, zenci mi? Hangisini seversin? Yoksa ikisini birden mi, seni domuz?"

Şaşkın, telaşlı bir şekilde kızarıp kekeledim. Bu adi yaratık edepsizliği ve küstahlığıyla midemi bulandırıyordu. Ne söylesem de ona olan öfkem, küçümsemem, tiksintim, nefretim suratında bir tokat gibi patlasa diye düşünüyordum. Onu ömrünün sonuna kadar utandıracak, alçaklığını, bayağılığını, namussuzluğunu yü-

züne vuracak alçaltıcı, bozguna uğratıcı bir söz. Ona benim farklı olduğumu, dostlarıma ihanet etmeyeceğimi, onun gibi açgözlü bir gericiyle hayatta işimin olmayacağını suratına haykırmanın bir yolu. Varlığının beni iğrendirdiğini, suratına tükürmekten beni yalnızca merhamet duygumun ve onun yüz yirmi kiloluk cüssesinin alıkoyduğunu.

"Circuit 24 isterim."

10

Paris şehrinin sayısı haddinden fazla posta memurları aleyhinde çok şey söylenir. Haklı değildir bu. Benim mahallemde bir konuda onlara saldırmanın olanağı yoktu: dakiklik. Yıllar boyunca postacı, apartmanın postasını kapıcıların paspasının üzerine saat 7.38 ve 7.40 arasında bırakmıştır. Bardon Baba saat 7.45'te evden çıkarak 8.15'te işbaşı yapacağı Paris belediyesindeki odacılık işine giderdi. Her sabah dairesinin kapısını açar, mektup ve gazete yığınını toparlayıp alır, içeri bırakır ve Bardon Ana'ya, "Akşam görüşürüz miniğim," diyerek çıkardı. Bu lakap kaynağını kadının nakliyeci kollarına sahip bir bira fıçısını andırmadığı çok gerilerde kalmış bir zamanda buluyor olmalıydı. Ondan da, "İyi günler oğlağım," diye yanıt gelirdi. İçine şeytan girmiş bu aksi ve kindar adamla karşılaşan hiç kimse, onu bir keçiye benzetmek tehlikesini göze alamazdı. Beş dakikalık bir zaman aralığım vardı. Liseye 7.59'da varabilmek için evden 7.30'da çıkmam gerekiyordu. Işık sönük olarak birinci katın sahanlığına yerleşmiş, sakince kitabımı okuyabilmek üzere iç avluya bakan pencereye yapışmış olarak merdivenlerde posta memurunun postayı paspasın üzerine atıp gitmesini beklerdim. Ayaklarımın ucuna basarak oraya koşardım. Birkaç saniye içinde Henri-IV lisesinin antetli zarfını seçer, aşırır, cebime sokuştururdum. İçleri, "İstese daha başarılı olabilir ama istemiyor", "tutarsızlığında tutarlı" ya da bunlar gibi daha başka tatsız ve alaycı yorumlar içeren üç aylık karneler, ders tekrar etme tavsiyeleri, uyarılar ve öfkeli mektuplar asla annemle babamın eline geçmezdi. Okul yılının başından beri babamın imzasını taklit ediyordum. Onun kargacık

burgacık el yazısını benzetebilmek için alıştırma yapmama bile gerek kalmamıştı. Herhangi bir risk taşımayan mektupları rahat bırakıyordum. Genel bir huzura kavuşmak için bulabildiğim tek yol buydu. Okul yüzünden başıma hiç sorun açılmıyordu. Annemle babam da hiçbir şeyden kuşkulanmıyorlardı. Postacılara olan sempatim buradan gelir.

Dersler öldüresiye sıkıcıydı. Hava güzeldi. Sınıfın en arka köşesine, pencerenin yanına oturup Panthéon'un boz renkli kubbesine bakıyordum. Paris'te neden hiç deprem olmaz? Canım açık havada olmak istiyordu. Saatime bakıyordum. Bu öğleden sonranın her bir dakikası sonsuzmuş gibi geliyordu. Yanımda oturan Nicolas dersine gömülmüştü. Sadakatle not alıyor, cetveli ve dört renkli dolma kalemini kullanarak altlarını çiziyordu. Benim için o, bir bilim adamının ilgiyle keşfettiği bilinmeyen bir böcek türü gibi bir gözlem malzemesiydi. Öğrenmekten mutlu oluyor, bu usandırıcı nakaratları kana kana su gibi içiyordu. Notlarım hiç umurumda değildi, ne bir üst sınıfa geçmek ne de uzaktaki ödül olarak geleceğim. Ben yalnızca kitap okuyordum, öğretmenin bacaklarını açmak için sıraların arasında dolaşmayı istediği ender durumlara karşı hazırlık olarak çantam ayaklarımın dibinde açık, kitabım dizlerimin üzerinde. Kazancakis beni zorluyordu. Dikkatimi *Kaptan Mihalis*'in üzerinde tutabilmem mümkün olmuyordu. Zihnim başıboş dolanmaya başlıyordu. Cécile'i düşünüyordum. Neredeydi? Neler yapıyordu? Bana hâlâ kızgın mıydı? Onu bir daha ne zaman görebilecektim? İnsan ailesinden olmayan biri kaybolduğunda onu nasıl bulabilir hiç bilmiyordum. Belki Sacha'nın aklına bir fikir gelirdi. Kapıya iki kere vuruldu. İngilizce öğretmeni sustu. Hademe sınıfa girdi.

"Marini," diye seslendi. "Bay Masson'un odasına çağırılıyorsunuz."

Ayağa kalktım. Kazancakis çantamın içine düştü. Nicolas geçebilmem için yana çekildi. Bana cesaret vermek için sırtıma hafifçe vurdu. Hademenin peşine düştüm.

"Benden ne istiyor?" diye sordum.

"Dersin ortasında çağırdığında pek iyiye işaret değildir," diye yanıtladı.

Bitmek bilmeyen koridorda anladım. Ya postacı ya postane ya da annemdi. Belki de geçen hafta geldiğini duymadığım için beni merdivenlerde otururken yakalamış ve saçma sapan açıklamalarımdan hiçbir şey anlamamış olan beşinci kattaki komşuydu. Sırrım ortaya çıkmıştı nihayet. Başım derde girecekti. İnkâr etmem, mektupların kaybolmuş olduğunu öne sürmem pek kolay değildi. Bunun adı, yazışmaların kendi aptallığının tuzağına düşmüş bir zavallı tarafından engellenmesiydi. Disiplin kuruluna gönderilmem ve okuldan atılmam kesindi. Utanç ve gözden düşme, giyotine giden yol. Kendime hafifletici nedenler aramaya başladım. Belki ağlayıp sızlarsam, büyük budalalığımı ve aile içinde yaşadığım travmaları öne sürersem cezam üç gün okuldan uzaklaştırılmayla sınırlandırılabilirdi. Karşı konulmaz biçimde çişim gelmişti. Bir de kaçma isteği. Şimdi koşmaya başlasam beni kimse yakalayamazdı. Nereye gidecektim? Kaçışın en kötü yanı sizi hareket noktasından fazla uzaklaştırmayışıydı. Bumerang gibi bir şeydi bu. Yüzleşmek zorundaydınız. Büyük merdivenlerden aşağı inerken Isabel Archer'ı ve Aleksis Zorba'yı düşündüm. Belki de kadınlarla erkekler arasındaki fark buydu; kadınlar çıbanı cesaretle deşerken erkekler her zaman yaşamaya devam etmek için kötü bir neden buluyorlardı. Baş gözetmenin odasının kapısının önüne vardık. Hademe kapıyı iki kere tıklattı. "Girin," dediğini duyduk. Hademe kapıyı açtı, ben de gözlerimi kapadım. "Ateş!" emrini bekleyen idam mahkûmu gibi.

"Size neler oluyor Michel?"

Sherlock, kapının çerçevesi içinden gülümseyerek yüzüme bakıyordu. Sadist miydi bu adam? Arkadaşımmış gibi rol yaparak itiraf etmem için bana tuzak mı kuruyordu?

"Sanırım buraya neden çağrıldığınızı biliyorsunuzdur," dedi ciddi bir sesle.

Uzun listeyi gözden geçiriyordum. Ağzımı açacak olursam henüz keşfedilmemiş bir suçumu itiraf edebilirdim. Satrançtaki gibiydi. Rakibinizi tanımıyorsanız ona kendini belli etme fırsatı vermek için küçük oynayarak başlarsınız. Üzgün bir yüzle başımı salladım.

"Sanıyorum efendim."

"Herhalde sizin için kolay bir durum değildir. Eğer bu konuda konuşmak isterseniz kapım her zaman açık, beni rahatsız etmezsiniz."

İki eliyle omuzlarımı sıktı, sonra da çıktı. Masasının karşı tarafında babamın oturduğunu fark ettim.

"Sizi yalnız bırakayım," dedi Sherlock.

Kapıyı arkasından kapattı.

"Ne işin var senin burada?"

Bana doğru yaklaştı.

"Saat kaçta çıkacağını bilmiyordum. Dersin olup olmadığını da. Bilgi edinmeye geldim."

"Ödümü patlattın benim!"

"Özür dilerim Michel, sana önceden haber vermem gerekirdi."

İkimizin aynı şeyden söz etmediğimizi anlamam birkaç saniye sürdü. Öfke nereye gizlenir? Beynimizin hangi kıvrımının altına saklanır? Sevdiklerimizi incitmekten ya da onlara acı vermekten neden zevk alırız? Bunun nedeni haftalardır biriken gerilim miydi yoksa az önce hissettiğim yoğun korku mu? Yoksa ortada kabul etmeyi istemediğim daha derin ve kişisel başka bir neden mi bulunuyordu?

"Sorun şu ki sen bizi unuttun! Biz senin hiç umurunda değiliz! Bize böyle bir şey yapabileceğin aklımın ucundan geçmezdi. Bizi terk ettin sen!"

"Böyle söyleme. Çok rica ediyorum. Çok zor bir durumda kaldım ben."

"Hepsi senin suçun. Annem haklı."

"Böyle olsun istememiştim ben."

"Tek bir yaşam belirtisi göstermeden altı hafta nasıl durabildin? Sence bu normal bir şey mi yani?"

"Bu iş düşündüğümden daha karmaşıkmış."

"Ben ondan söz etmiyorum. Senin sessizliğini kastediyorum. Bir telefon etseydin daha fazlasını istemezdik. 'Sağlığım yerinde, haftaya görüşürüz,' demen yeterdi."

"Haklısın, aramam gerekirdi. Annen sana hiçbir şey söylemedi mi?"

"Sabahları birbirimize günaydın diyoruz, mağazadan eve döndüğünde iyi akşamlar, bir de iyi geceler."

"Bu durum onun için de kolay değil. Konuşmanız gerek. Ben şimdi... Bar-le-Duc'te oturuyorum."

"Neresi orası?"

"Doğuda. Meuse vilayetinin merkezi."

"Ne işin var senin Bar-le-Duc'te?"

"Orada bir iş kuruyorum. Bir ortak buldum. Niyetim Versailles'a yerleşmekti. Ortağım Bar-le-Duclü. Bana işimizi orada oturtabilirsek her yerde başarılı olabileceğimizi söylüyor."

"O delikte hiç telefon bulunmuyor mu?"

"İşim öyle yoğun ki tahmin bile edemezsin."

"Bana ne bundan? Bu bir neden değil ki. Ailemiz öldü!"

Kapıyı çarpıp çıktım. Sherlock koridorda hademeyle konuşuyordu. Babam yanıma geldi. Yanlarından somurtarak geçerken bize baktılar. Konuşmamızı takip etmek için kulak kabartmalarına hiç gerek kalmamıştı. Dışarı çıktık. Yürüdük.

"Michel, buraya seninle konuşmak için geldim ben."

"Birbirimize söyleyebileceğimiz bir şey kalmadı artık. Olan oldu bir kere."

"Sen büyüdün artık. Bunu anlayabilirsin."

"Sen bizi kendi halimize bıraktın. Hepsi bu işte!"

"Bugünlük izin aldım. Boğazımıza kadar işe ve sorunlara batmış durumdayız. Saat 17.54 trenine bineceğim. Sana bir zencefilli gazoz ısmarlayabilir miyim?"

"Canım istemiyor."

"Canın ne istiyor?"

"Circuit 24 istiyorum."

"Sana Circuit 24 almamı mı istiyorsun? Kaça o?"

Çok pahalıymış. Şimdi sırası değilmiş. Belki birkaç ay sonra olabilirmiş, işler umduğu gibi giderse. Şu an için ancak çok zorunlu şeylere yetecek, sınırlı bir bütçesi varmış ve hiçbir gereksiz harcamayı göze alamazmış.

"Benim ona şimdi ihtiyacım var. On yıl sonra değil!"

"Annenden isteyebilirsin."

"O da bana parası olmadığını, işlerin iyi gitmediğini, babama başvurmam gerektiğini söyledi!"

"İşler kötüymüş demek! Biliyordum zaten. Maurice bir işe yaramaz."

"Ayrıca senin önceden belirlediğiniz aylığı da ödemediğini söyledi."

"Neyle ödeyecekmişim? Durumumu biliyor. On beş yıllık çalışmamın karşılığı olarak tek kuruş istemedim. Aldığım borcu mirastan payıma düşen parayla ödedim. Üzerimdeki giysilerle çıkıp gittim. Durumumu düzeltebilmem için biraz zamana ihtiyacım var. Açığı kapatacağım, hem de faiziyle birlikte. Annen için endişelenme, sizin için de öyle. Hiçbir eksiğiniz olmayacak. Bizim aramızdaki meselelere sizi karıştırmasını istemiyorum."

Sinirlenmişti. Gitane sigara paketini eline aldı ve içinden bir tane çıkarıp ağzına götürdü. Ben de elimi uzattım. Bir tane almama izin verdi. Sigaraları yaktı.

"Başladın mı?"

"Bir süredir."

"Öyle mi? Bak şimdi, haftada bir kere telefon edeceğim."

"Kendini zorunlu hissetme."

"Böylece konuşabileceğiz. Pazar akşamları sana uyar mı?"

"Evde olur muyum bilmiyorum. Paris'e ne zaman döneceksin?"

"Mümkün olan ilk fırsatta. Güven bana."

"Gitmem gerek. İşlerim var."

"Daha bir saat zamanımız var."

Kocaman, yuvarlak gözleri ve banyo satıcısı gülümsemesiyle yüzüme bakıyordu. Beş saniye sonra ya Gabin ya da Jouvet sesini yapacaktı. Arkamı döndüm. Elini sıkmadım. Ona sarılmadım. Dönüp bakmadım. Herkesin sırası geliyordu.

11

Kulübün hiçbir üyesinin anlamamasından emin olmak için Leonid, fazla bilinmeyen Sverdlovsk turnuvasının 1943'teki finalinde, betondan bir savunma ile hendek savaşlarının ustası olan korkutucu Alexander Konstantinopolsky'yi alt edebilmeyi beceren yeryüzündeki tek Tanrı kulu olan Botvinnik'in kazanmış olduğu oyunu seçmişti. Rakip, ele geçirilmesi mümkün olmayan bir kaleye saldırmakla gücünü tüketiyordu. O, birkaç piyonu ile önemli taşlarından bazılarını kaybettikten sonra kendisi de silindir taktiği uygulayarak kendi taşlarını oynatıyordu. Hiçbir risk yoktu. Kodaman oyunuydu. Ölümüne sıkıcı. On beş gün boyunca bu oyunu ezberlemeye uğraştım. Onlarca kere tekrar ettim. Geceleri rüyamda görüyordum. Hata yapmaya hakkım yoktu. Botvinnik'in beyazlarla oynadığı elli iki hamleyi öğrendim ve Konstantinopolsky'nin Leonid tarafından yorumlanacak elli bir hamlesini ezberledim. Medici Çeşmesi'nde küçük, cep satranç tahtam üzerinde bunu çalışmaktayken Sacha göründü. Beni burada bulacağını tahmin etmiş, bana Sinematek'e gitmeyi teklif etti. Oyunun kâğıdını hemen cebime sokup sakladım.

"Bugün olmaz. Antrenman yapıyorum. Pazar günü Leonid'e karşı oynayacağım."

"Kazanamazsınız."

"Ben kazanacağım diyorum! Bahse girenler bile var."

"Mümkün değil. Param olsa size karşı yatırır ve kazanırdım."

"Rica ederim paranızı Leonid'e yatırmayın. Benim üstüme oynamanız gerekir. Oyununu inceledim. Zayıf noktalarını buldum. Caro-Kann savunması üzerinde çalışıyorum."

"O savunma yirmi yıldır oynanmıyor."

"Daha iyi ya işte. Hiç kuşkulanmayacaktır."

"Sizin o kadar iyi oynadığınızı bilmiyordum. Seyretmeye geleceğim."

Leonid ve Viktor oyun gününü özenle seçmişlerdi. 31 Mart, yani 1 Nisan'ın bir gün öncesi. Şimdiden gülmeye başlamışlardı bile. Leonid bu konuyu Igor'a açmamı kabul etmemişti.

"Bunlar senin dostların Leonid. Onlara böyle bir oyun oynamak seni hiç rahatsız etmiyor mu?"

"Zengin değiller. Kaybedecek fazla paraları zaten yok."

"Igor hiç içime sinmiyor. Özellikle o."

"Merak etme. O hiç bahis oynamaz."

Ertesi gün, Le Bon Marché mağazasının karşısında buluştuk. Ben onun taksisine bindim. Genel prova yaptık. Belleğimden emin olmak istiyordu. Oyunu arabanın içinde rekor bir sürede bitirdik. Yıldırım gibi. Kırkıncı hamlede bir an düşünceli bir tavırla durdu. Kaşlarını çattı, canı sıkılmış görünüyordu. Yüzünün zayıflığı, içindeki rahatsızlığı daha da belli ediyordu.

"Leonid, bir sorun mu var?"

Başını iki yana salladı ve oyuna devam etti. Elli ikinci hamlede atımı e6'ya götürdüm. Şah mat! Botvinnik kaybedilmiş bir oyunu tersine çevirerek görkemli bir zafer kazanmıştı.

"Daha yavaş oynamamız gerekecek," dedi dalgın bir sesle.

"Yolunda olmayan bir şeyler mi var?"

"Hayır."

"İstersen yer değişelim. Siyahları ben alayım. Kaybetmem sorun olmaz. Böylesi daha mantıklı."

"Bir şey değiştirmeyeceğiz!"

"Seni yenebildiğime kimse inanmayacak."

"Onlar hâlâ Komünist Parti'nin işçileri savunduğuna inanıyorlar. Hepsi yumuşak krep bunların. Ne versen yutarlar."

"Sen körkütük sarhoş bile olsan başaramam ben. Buradaki hile çok büyük. Farkına varacaklardır."

"Viktor çok kurnazdır. Her şeyi düşündü. Yarın görüşürüz."

Büyük gün geldi çattı. Hafta içinde Leonid ortamı hazırlamak üzere Viktor Volodin'in kafa üstü düşmüş olması gerektiğini duyurmuştu: Küçük Michel'in üzerine bahis oynamaya karar vermiş, hem de bire on verecekmiş. Bu durum Igor'un hiç hoşuna gitmedi.

"Bu kulüpte para karşılığı oyun oynamıyoruz."

"Viktor denen budala parasını kaybetmek istiyorsa neden bundan yararlanmayalım?" diye karşı çıktı Vladimir.

"İlke meselesi bu. İlkeler saygı gösterilmek için vardır."

"Bu bizim aramızda geçerli olan bir kural," diye karşılık verdi Pavel. "Viktor Volodin kulübün bir parçası değil ki."

"Michel'in üstüne oynaması bana hiç de akla yatkın gelmiyor. Çocuğun hiçbir şansı yok. Milyonda bir bile."

"At yarışında Viktor hep sürpriz atlara oynar," diye açıkladı Leonid. "Büyük kazanmanın peşindedir."

"Ben inanmakta zorlanıyorum."

"Michel gelişme gösterdi," dedi Leonid.

"Hiç fark etmemişim," diye karşılık verdi Igor.

"Leonid'le sen hep bu adamın hiç ahlakının olmadığını söyler durursunuz. O zaman biz de ona dersini verelim," dedi Virgil.

"İstisnalar kaideyi bozmaz madem," diye konuyu bağladı Gregorios. "Herkes Viktor Volodin'e karşı!"

Champollion Sokağı'ndaki sinemasında çalışmakta olan Werner dışında kulübün bütün üyeleri o gün oradaydı. Hatta iki aydır hiç görünmemiş olan Lognon bile. Viktor, öğleden sonra saat üçe doğru, üzerine özel dikilmiş ve biraz daralmış takım elbisesi içinde geldi. İki metre öteden kolonya kokuyordu.

"Nasılsınız Viktor?" diye sordu Pavel. "Sizi pek sık göremiyoruz."

"Pazar günlerimi tütün ve bira kokulu kapalı bir yerde geçirmeye hiç niyetim yok. Ciğerlerime oksijen dolduruyorum. Longchamp'a

veya Auteuil'e gidiyorum. Atlar gibisi yok. Bir arkadaşımla birlikte ortak bir at da aldık. Ortağım eski soylulardan bir baron. İleride bir şampiyon olacak atımız. Onu taşra hipodromlarına yarışmalara götüreceğiz."

"Parfümeri falan mı soydunuz siz?" diye sordu yine Pavel.

"Buraya gelirken önlem alıyorum."

"Duyduğumuza göre Leonid'e karşı Michel'e bahis yatırıyormuşsunuz?" dedi Virgil.

"Beni enayi mi sandınız siz? Binde bir şansı bile yok. Ringde ağır sıkletin karşısına kız çocuğu koymak gibi bir şey bu."

Şaşkın şakın birbirlerine bakakaldılar. Para kazanma umutları uzaklaşıp gidiyordu.

"Küçük Michel'in üzerine ancak iki şartla para koyarım."

"Neymiş onlar?"

"Beyazlarla oynayacak."

Balığı oltaya takmak diye buna derler. Kimsenin zaten itiraz etmeyeceği bir noktayı bir engelmiş gibi ortaya atmak. Kimseden ses çıkmadı.

"Leonid de bununla oynayacak."

Ceketinin iç cebinden gözü fışkırmalara karşı korumak için deriyle dışarısı arasında hiç boşluk bırakmayan bir kaynakçı gözlüğü çıkarttı. Camları da siyah boyayla örtülmüştü.

"Hiçbir şey görmeyecek. Gözü kapalı oynayacak. Belleğinden. Bu, onun için küçük bir handikap olacak ve dengeyi sağlayacaktır. Beyler bahisleri ancak bu koşullar altında kabul ederim. Michel'in üzerine ve Leonid'e karşı."

"Bu her şeyi değiştirir."

"Aynı şey değil."

Aralarında tartışmaya koyuldular. Leonid oyunun konumlarını belleğinde tutabilir miydi yoksa tutamaz mıydı? Daha önce bunu hiç yapmamıştı. İnsan çok büyük bir oyuncu bile olsa, karşısındaki rakip bir acemi bile olsa, hem kendi taşlarının hem de onunkilerin yerlerini hatırlayamayabilirdi. Duraksadılar, ayak sürüdüler, kılı

kırk yardılar ve eğer Leonid araya girmese bu tartışma bistronun kapanış saatine kadar sürüp gidebilirdi:

"Viktor Anatolyeviç, bugün pazar, sen bugün benim patronum değilsin, o yüzden içimden geçeni yüzüne söyleyeceğim. Kıçı kırık ödlek, pis bir faşistten başka bir şey değilsin sen. Eğer bu sefil dümenle bana oyunu kaybettirebileceğine inanıyorsan boku yedin demektir. Gözüm kapalı oyunu yüzlerce kere oynadım ve her seferinde kazandım ben. Hem de şampiyonlara karşı."

Ceketinden bir tomar elli ve yüz franklık banknot çıkardı.

"Burada sekiz yüz elli frank var. Sayabilirsin! Kaça oynuyoruz?"

"Bire karşı iki."

"Kan emicinin tekisin sen! Bir Beyaz'dan başka ne beklenir zaten?"

Parasını tekrar cebine sokmaya hazırlanıyordu ki Viktor onu durdurdu:

"Bire karşı dört. Daha fazla çıkamam."

"Madem gözüm kapalı olacak, bire karşı yedi oynarım."

"Hasta mısın sen?"

"Korktun mu? Haydi, at yarışına geri dön."

"Madem kendinden eminsin, bire karşı beş olsun. Son sözüm budur."

"Anlaştık!"

Bu diğerlerini de rahatlattı. Eller cüzdanlara gitti. Banknotlar ortaya çıktı. Herkes kendi bahsini oynuyordu. Viktor ve Vladimir bahisleri bir deftere not alıyorlardı. Lognon masanın üzerine üç tomar banknot koyup elini de üstlerine bastırdı.

"Söylesenize Bay Volodin, sizce benim kulaklarım büyük mü?"

Hepimiz birbirimize baktık. Kimse bu konuyu onun önünde konuşmamıştı. Bunu nereden bilebilirdi? O münasebetsizin kim olduğunu arıyorduk.

"Daha büyüklerini gördüm," diye yanıtladı Viktor usturupluca. "Kazakların kulakları kocaman olur."

"Tanrı bana bu kulakları uzak mesafeden işitebilmem için vermiş. Bire karşı beş mi demiştiniz?"

"Doğrudur."

"Benden üç bin o zaman. Burnum da hiç fena değildir. Siz hançerlerden iyi anlıyor olabilirsiniz ama burada dersinizi alacaksınız."

"Kendinden o kadar emin misin?" diye sordu Imré, Leonid'e.

"Kafamın içinde yüzlerce oyun var benim."

"Kaybetmeyi hiç istemiyorum."

"Köşeyi dönmenin zamanı ya şimdi ya hiç, bire karşı beş veriyor adam!"

"Çocuğun hiç şansı yok!" diye çınladı Tomasz. "Yalnız bu hafta iki kere ezdim geçtim onu ben. İsterseniz sonra bir kere de ben geçeyim karşısına."

Imré iki yüz kırk frank çıkardı. Kulüp, Leonid'in üzerine para yatırmayı isteyen Balto müşterileriyle dolup taşıyordu. Kalabalığı takip eden Marcusot Baba da bir uğradı ve fırsattan yararlanarak siparişleri topladı.

"Albert, sen de bahse girer misin? Michel kazanamayacak," diye atıldı Vladimir.

"Ben asla kumar oynamam."

"Paranız bol Marcusot Baba, buna gücünüz yeter," dedi Viktor.

"Pasta burada," dedi adam iki elini göbeğinin üzerine vurarak. "Kimse elimden alamaz. Beyler, buraya içmeye geliyorsunuz, sizi dinliyorum."

Igor iyice bunalmıştı, çenesini kaşıdı.

"Sen oynamıyor musun?" diye sordu bana.

"Şey... Benim param yok... Zaten o kazanacak."

"Michel'e ben yardım edebilir miyim?" diye sordu Igor.

"Yok artık daha neler!" diye gürledi Leonid.

Sacha yaklaştı. Tam elindeki yüz franklık banknotu masaya koyacakken Leonid onun kolunu yakaladı.

"Sen oynamıyorsun!" diye bağırdı.

"Dışarı!" diye devam etti Igor. "Sana bunu kaç kere söylememiz gerekiyor? Bu kulüpte seni istemiyoruz!"

"Burası özgür bir cumhuriyet. Herkes istediğini yapabilir, umurumda bile değilsiniz!"

Gidip oturdu, yerde sürünen bir gazeteyi eline aldı ve okumaya başladı. Gregorios, yüzünde babacan bir gülümsemeyle omzuma hafifçe vurdu.

"Merak etme Michel. Önemli bir şey değil bu."

Hepsi yüzüme sevecenlikle bakıyorlardı. Kör bile olsa, bir devin karşısında ne kadar süre dayanabileceğimi merak ediyorlardı. Leonid'e karşı en küçücük bir şansımın bile bulunmadığının hepsi farkındaydı. Yatırımları konusunda hiç endişeleri yoktu. Benim oyunu kazanabilme olasılığım düşünülmesi mümkün olabilecek bir şey bile değildi. Bu ancak aslanın önüne atılmış bir kurbanın onu yemesi ya da adamın birinin kollarını sallayarak havalanması veya Liechtnstein'ın Kızıl Ordu karşısında zafer kazanması kadar düşünülebilecek bir şeydi. Birden bir titreme hissettim ve karşı konulmaz biçimde çişim geldi. Belki de kaçmak için son fırsatım buydu. İnsan hastayken ve mesanesi patlamak üzereyken oyun oynayamazdı. Bir an gözümün önünde bir şimşek çaktı. Onları gördüm. Parıldamakta olan gözlerini. Isırmaya hazır dişlerini açığa çıkaran alaycı sırıtışlarını. Bana, çıkarıp attıkları çorapları kadar değer vermiyorlardı. Viktor denen bu keriz sayesinde beşe katlayacakları bahis paralarını nasıl harcayacaklarının hayalini kuruyorlardı. Bu şişko domuz iyice budala olmalıydı. Bunlar da ondan daha iyi sayılmazlardı. Bütün yaşam bir kumarhanedir. Bir tarafta şans diye bir şeyin var olduğuna inanıp da kaybedenler vardır, diğerindeyse buna inanmayıp her defasında kazananlar. Bugün kumarhanenin sahibi merhametli cenaze levazımatçısı tavrı takınmış olan Viktor'du, bu adamları biraz sonra soyacağını ve bunun için de içini kaplayan sevinci belli etmemesi gerektiğini biliyordu.

"Gevşe biraz," diye tavsiyede bulundu bana Vladimir.

Satranç tahtasının başına geçtim. Leonid, Tomasz'ın 102'sini bitirdi ve Jacky'ye bir şişe Côtes du Rhône ısmarladı.

"Beni gururlandırmanı umuyorum," dedi bana Igor.

"Leonid, senin üstüne oynadığımızı unutma," diye haykırdı Imré. "Bu paraya ihtiyacımız var."

"Michel, her zamanki gibi oyna," dedi Tomasz.

"Sessizce oynasak daha iyi olacak. Dikkatimi toplamam gerekiyor."

Gregorios gözlüğü eline alıp denedi.

"Hiçbir şey görülmüyor."

"Bunun için yapıldı zaten," diye açıkladı Viktor sıcak bir sesle.

İlk komünyon ayinine katılmış melekler gibi havalar takınan tombul yanaklı, sevimli, şişman ufaklıklara kuşkuyla yaklaşmak gerekir. Onlardan daha korkuncu yoktur. Leonid karşıma geçti. Şarap şişesini masanın üstüne bıraktı. Camları boyalı gözlüğü taktı. Işığı arıyormuş gibi başını yukarı kaldırdı, elini rastgele oynatıp havayı yokladı, az kalsın vezirini devirecekti.

"İstersen senin yerine taşları ben oynatayım," dedi Pavel. "Sen bana nereye koyacağımı söyle."

"Pavel de ömründe ilk defa bir oyun kazanacak," diye atıldı Tomasz.

"Benim de sessizliğe ihtiyacım olacak," dedi Leonid. "İstediğin zaman başlayabilirsin Michel."

Herkes susmuş, oyunun başlamasını bekliyordu. Düşündüm, oyuna başlarken ikinci hamlesinin ne olacağına karar vermeye çalışan bir oyuncu gibi. Oysa ben aslında dünyanın en iyi oyuncusu, Botvinnik'tim. E2'deki piyonumu e4'e aldım. Konstantinopolsky denen o koca budala buna karşılık c7'deki piyonunu c6'ya götürdü. Rekabet alışılmadık biçimde başlıyordu. D2'yi d4'e alarak yanıt verdim ve o da d7'yi d5'e koyarak önümü tıkadı. Fazla hızlı oynamamam gerekiyordu. "Doğal görünmesi gerek," demişti Leonid bir önceki gün bana birkaç defa. Her hamlede Leonid talimatını veriyor ve

Pavel de taşı onun yerine hareket ettiriyordu. Dokuzuncu hamlede küçük bir rok yaptım. Seyredenlerin arasında bir mırıltı duydum.

"Başının çaresine bakabiliyor bu çocuk."

"Hiç fena oynamıyor."

Bir gün işsiz kalırsam Comédie-Française Tiyatrosu'na başvurabilirdim demek. Satranç değil, her repliğini önceden çalıştığım, metnini avucunun içi gibi bilen bir rol arkadaşıyla üzerinden geçtiğim bir rolü oynuyordum. Birbirimize yıllanmış iki aktör gibi replik veriyorduk. Kendimizi oyunumuza iyice vermiştik. Artık rol yapmıyorduk. Karakterlerimize dönüşmüştük, bütün içtenliğimiz, doğallığımız ve yaşanmışlığımızla, küçük duraksamalar, bekleyişler, alın kırıştırmalar, atılımlar ve pişmanlıklar, şaşırmalar ve derin düşünmelerle işin yoğunluğunu artırarak. Diğerleriyse hiçbir şeyin farkında değildiler. Leonid inandırıcı bir kördü ve yirmi sekizinci hamlede atımı e2'den d4'e götürdüğümde zor duruma düştü. Kalesi, şahın bulunduğu sütunun kontrolünü terk ederek benim beyaz şahıma merkezin önünü açıyordu. Leonid oyununu yavaşlattı. Bir sorun yaşamakta olduğu hissedilebiliyordu. Elini boşluğa doğru uzattı.

"Ne oynayacaksın?" diye sordu Pavel.

"Kadehimi istiyorum ulan!"

Pavel ona kadehini verdi ve o da şarabını bir dikişte bitirdi. Gerilim artıyordu. İç çekişler, gırtlak temizlemeler, alınlardaki teri silen mendiller.

"Bütün taşları hatırlayabiliyor olması olağanüstü bir şey. Ne bellek ama!" dedi Tomasz.

"Kes sesini!" diye atıldı Vladimir.

"Susadım," dedi Leonid. "İçkimi tazeleyin."

Pavel kadehini doldurdu. Leonid yarısına kadar içti ve kadehi elinde tuttu.

"Çocuğun son hamlesi neydi?" diye sordu alışılmadık bir sesle.

"C3'teki atıyla, b5'teki piyonu aldı."

İşte o andan sonra hiçbir şey öngörüldüğü gibi gitmedi. Kırk birinci hamlede benim siyah kaleyi almam ve onu son filini çıkarmak zorunda bırakmak için kaleleri takas etmeye zorlamam gerekiyordu. Bekliyordu. Şakaklarından aşağıya ter damlaları süzülüyordu. İki eliyle yüzünü sıkı sıkı tutuyordu. Uzun dakikalar boyunca, gergin, parmakları saçlarına yapışmış, büzülmüş bir halde kaldı.

"Bu mümkün değil!" dedi.

"İnan bana öyle," dedi Pavel.

Bundan sonra olup bitenlerde benim hiçbir suçum yok. Ben aynen öngörüldüğü şekilde davranmıştım. Oyunu değiştiren Leonid oldu. Konstantinopolsky'nin yapmış olduğu gibi kalesini g1'den f1'e alacağına, vezirini c6'ya taşıdı. Buna nasıl karşılık vereceğimi bilmiyordum. Öngörülen bu değildi! Çevremizdekilerden hiçbiri değişikliği fark edemiyordu. Masanın altından ona hafif bir tekme vurdum. Gülümsedi. O anda anladım. Botvinnik'ten iyisini bulmuştu. Bu onun elinde olan bir şey değildi. Kendine engel olamamıştı. Bunun kendisine küçük bir servete mal olacağını biliyordu. Kendine karşı oynamıştı. Bu oyunu daha önce inceleyip üzerinde uzun uzun çalışmış olan binlerce oyuncudan hiçbiri Konstantinopolsky'nin kazanmasının mümkün olabileceğini görmemişti. Leonid, ustasından daha yetenekliydi. Ben bu işin içinden çıkamayacağımdan artık emindim. Botvinnik yenilecekti. Grubun içinde kimileri benim sonumun yaklaşmaya başladığını hissetmişlerdi. Igor asık bir suratla gözlerini üzerime dikmişti. Ben rezil olmamak için elimden geleni yapmıştım. Bu oyun ahlaka aykırı olmayacaktı. Câlût kazanacak ve Davud'a haddini bildirecekti.

Viktor Volodin, belleğinin derinliklerinde bu aptal oyunun kalıntılarını bulabilmek için çaba harcıyordu. Son oyununu iç savaş döneminde, 1920 Ekim'inde Vrangel'in ordusu tarafından boşaltılmasından önceki Perekop Kuşatması sırasında oynamıştı. O zaman yirmi yaşındaydı ve kırk üç yıldır da hiç oynamamıştı. Seyircileri harekete geçiren coşkulu heyecandan ve yaptıkları kırıcı yorumlardan işlerin kötüye gitmekte olduğunu anladı.

"Kaybediyor gibisiniz Viktor?"

"Biz sizi daha kurnaz bilirdik."

"Yumurcağa para yatırmak da ne akıl."

"Bir an için korkmuştum. Çocuk bayağı iyi oynadı. Leonid'i zor durumda bıraktı. Ama o işleri tersine çevirmeyi bildi."

"Parayı hazırlayın Viktor."

"Sağlığınıza içeceğiz!"

"Neler oluyor?" diye sordu Viktor. "Çocuk kazanacak."

"Üç hamle sonra mat olacak. Hiç kurtuluşu yok," diye açıkladı Vladimir.

"Mümkün değil!"

Elli ikinci hamlede, tam ben Leonid tarafından yenilmek üzereyken, Viktor büyük bir öfkeyle tahtanın üzerine elini savurup bütün taşları salonun içine dağıttı. Daha biz şaşkınlığımızı üzerimizden atamadan Leonid gözlüğü çıkardı, hasarı fark etti ve adamın üzerine atılarak suratına yumruklarını indirmeye başladı. Hiddetle vuruyordu. Onu öldürmek üzere olduğunu fark ettik. Birkaç kişi onları ayırmaya giriştiler. Leonid, Viktor'un karnına tekmeler atıyordu. Yerde yatan adamsa cüssesinden beklenmeyecek bir çeviklikle ayağa kalktı. Bir gözü mosmor olmuştu. Kaşı yarılmış, kanıyordu. Arkasına bile bakmadan çıkıp gitti. Leonid'i serbest bıraktılar. Gömleği patronunun kanıyla kıpkırmızı olmuştu.

"Onu yenecektim!" diye gürledi Leonid.

"Orası kesin. Michel'i yenmek de iş değil ki," dedi Pavel.

"Sersem! Botvinnik'i yenecektim ben!"

Kimse bir şey anlamadı. Benden başka. Oyun sona erememiş olduğu için uzun bir tartışmanın sonunda bahislerin ödenmesinin ya da istenmesinin mümkün olmayacağına karar verildi. Bu işin içinden hasarsız çıkmış oldukları için kimse çok hoşnutsuz kalmadığından konu burada kapandı.

"Demek ki aslında o kadar da kötü oynamıyormuşsun," dedi Vladimir.

"Gelişme göstermişsin," dedi Igor. "Memnun oldum."

"O da bizden biri oldu," diye konuyu bağladı Leonid.

Sonra da sinirinden gülmeye başladı, bitmek bilmeyen, bulaşıcı bir kahkahayla. Bademciklerini göstere göstere, kendini durduramadan. Soluğu kesilecek kadar. Gözlerinden yaşlar geliyor, hıçkırıklara kapılıyordu. Gülüyor mu yoksa acıyla kıvranıyor mu emin olamıyorduk.

"Benim bir kuzenim sara krizleri geçirirdi. Aynı buna benziyordu," dedi Virgil.

"Sara değil bu," diye açıkladı Igor. "Tuhaf bir gülme krizi."

Birbirlerine bazı büyük oyuncular gibi onun da aklını oynattığını söylediler. Düşüncenin, zihinsel saflığın ve dikkat yoğunluğunun öyle bir zirvesine çıkarlarmış ki sonunda öteki tarafa düşüverirlermiş. İçimizden en zeki olanlar beynimizdeki boz maddenin kapasitesinin ancak yüzde beş veya altısını kullanıyorlarmış. Bunlarsa yüzde birkaç puan daha kazanıp fanilerin çoğunun kendilerini takip edemeyecekleri bir alana geçiyorlarmış. Bu sayede de Hazreti İsa'yla, Napolyon'la, Einstein'la, hatta kendi kendileriyle oynayabiliyorlarmış. Freud'u ve Marx'ı defalarca yendikten sonra şimdi de on yedi yıldır sürmekte olan bitmek bilmez bir karşılaşmada şeytanın ta kendisine karşı oynayan bir İspanyol üstadın öyküsü anlatılırmış. Söylendiğine göre de şeytan yenilmek üzereymiş. Leonid fazla gecikmeden aramıza geri döndü. Rengi solmuş, bitkin görünüyor, titriyordu. Alt dudağı sallanıyordu. Bir çocuk gibi ağlamaya başladı.

"Botvinnik'i yendim!"

Ortalıktaki şamatadan yararlanarak sıvıştım. Dışarıda hava kararıyordu. Canım sigara istedi. Paket almaya çekiniyordum. Sacha, yaya geçidinde bekliyordu. Kapı eşiğinde durdum. Onunla konuşmayı istemiyordum. Kırmızı yandı. O karşıya geçmedi. Arkasına döndü ve beni fark edince gülümsedi. Yanıma geldi.

"İlerleme kaydetmişsiniz Michel'ciğim, kutlarım sizi. Ya da belki zavallı Leonid artık yumuşamaya başlıyor."

Bir an için onun oyunu tanımış olmasından korktum.

"Leonid mi fazla içmişti yoksa siz mi bir esin bulmuştunuz, bilemeyeceğim. Gözlerime inanmakta zorlandım. Satrançta şansın rolü yoktur. Ona karşı direnmeyi nasıl başardınız? Onu yeneceğinizi sandım. Kaçınılmazdı bu. Onu bu kadar zor duruma düşürebilmek için çok yetenekli olmak gerekir. Kırk hamle boyunca usta bir oyuncu gibi oynadınız. Sonra her şey tepetaklak oldu. O, işin içinden bir anda sıyrılıverdi ve siz de karşısında pelteye döndünüz. Sanki ne yapacağınızı şaşırmış gibiydiniz. Şu Volodin denen domuzun da, her ne kadar maskeyle bile olsa Leonid'e karşı sizin üstünüze oynamış olması gerçeküstü bir durumdu. Ötekiler ıslah olmaz derecede saf oldukları için şanslısınız."

Dudaklarının köşesinde bir gülümsemeyle gözlerini kısmış yanıtımı bekliyordu. Bana bir Gauloises sigarası ikram edip ucunu yaktı. Oyunun hileli olduğunu kabul etmem, sahtekâr olduğumu itiraf etmem demek olacaktı. Eğer ona gerçeği söyleyecek olursam arkadaşının bir hilebaz çıkması onu tiksindirecekti. Sigarayı ciğerlerimi doldura doldura içtim. Gözlerimi gözlerinden kaçırmadım. Tam ona gerçeği açıklamak üzereydim ki Igor'un gelişi beni kurtardı.

"Bu herifle ne halt ediyorsun sen?"

"Kötü bir şey yapmıyoruz. Konuşuyoruz sadece."

"Böyle olmaz Michel. Seçimini yapacaksın, ya bizimlesin ya onunla."

Bir ona bir diğerine bakıyordum. Sacha'nın yüzünde hiçbir ifade okunmuyordu. Igor kıpkırmızıydı. Onun üstüne atlayacak diye korktum.

"Nedenini söylersen belki anlayabilirim."

"Seni hiç ilgilendirmeyen eski meseleler bunlar. Sana tek bir şey söyleyeceğim: Ona karşı dikkatli ol."

Sacha seçimi benim yerime yaptı:

"Kendinizi bu eziyete sokmayın Michel."

"Seni uyarıyorum," diye tehdit etti Igor. "Seni bir daha burada görmek istemiyoruz. Bir daha buraya uğrayacak olursan suratını dağıtırım senin. Bu son uyarımdır!"

Sacha gülümsedi ve omuzlarını kaldırdı.

"Dehşete düştüm. Geceleri uyuyamayacağım," diye karşılık verdi sakin bir sesle.

Arkasını döndü ve yavaş adımlarla Denfert-Rochereau Caddesi üzerinde uzaklaştı.

"Onun yanına gitmekte özgürsün," dedi bana Igor. "Ama bir daha bu kulübe gelemezsin."

"Sizinleyim ben Igor."

Elini omzuma koydu ve beni bağrına bastırdı.

"Buna mutlu oldum Michel. Büyük gelişme gösterdin. Sana oğlumdan söz etmiş miydim hiç?"

"Pek fazla değil."

"Senin yaşında. Tanışsanız iyi anlaşırdınız. Sigara mı içiyorsun sen? Yeni mi başladın?"

"Arada sırada bir tane."

Patronla çalışanının karşılaşmalarını bize Igor anlattı. Kolu sarılı, bir gözü kapanmış, bir dudağı yarık, yüzü hoş bir eflatun renkle şişmiş, iki dişi kırılmış, ağzı çarpılmış, konuşurken peltekleşmiş olan Viktor, hiyerarşik üstünün ölümüne sebebiyet verebilecek derecede ağır darbe ve yaralara neden olmakla suçladığı Leonid'i işten çıkarmaya hazırlanıyormuş. Leonid onun sözünü bitirmesine izin vermemiş.

"Beni işten çıkaracak olursan seni hak ettiğin şekilde domuz gibi keserim. Bana hediye ettiğin o Rasputin hançerini alırım ve onunla sana yapacaklarımı söylemeye bile dilim varmıyor. Beni tanıyorsun Viktor Anatolyeviç, hiç şakam yoktur. Eskiden elimize Beyazları geçirdiğimizde onlara neler yapardık, hatırlar mısın? Can vermeden önce çok acı çekersin."

Biraz düşündükten sonra Viktor, onu işten çıkarmaktan vazgeçmiş. Sanki hiçbir şey olmamış gibi davranarak herkese, L'Haÿ-les-Roses'daki evinde merdivenlerden düştüğünü anlatmış.

12

Haziran ayında unutulmaz bir olay meydana geldi. Bu gelişmeyi nitelemek için daha başka sıfatlara gerek duyuyorum: soluk kesici, muazzam, istisnai. Yalnız bunu fark eden tek kişi ben oldum. Bundan söz edildiğini duyacağımı, hayranlık nidalarıyla, övgü dolu geri dönüşlerle karşılaşacağımı düşünüyordum. İnsanların gelip beni bulacaklarını, elimi sıkmak, omzuma vurmak isteyeceklerini bekliyordum. Sekiz gün sabrettim. Hiçbir şey olduğu yoktu. Bunun hiç fark edilmeden geçip gitmesi olacak şey değildi. Akla uzak, mantık dışı ve adaletsizdi. Kendimi katılaştırmam gerekiyordu. Ne de olsa Van Gogh hayattayken tek bir tablo bile satamamış, Kafka hiç tanınmadan ölmüş, Rimbaud kimsenin ilgisini çekemeden göçüp gitmişti.

"Olağanüstü bir şey görmek ister miydin?" diye sordum Juliette'e gevezeliğine ara verdiği bir anda.

"Nedir o?"

Kafasını bir şeye taktı mı Juliette, aynı şeyi yirmi defa isteme, farklı biçimler altında tekrar tekrar saldırıya geçme yetisine sahipti. Yıldırma taktiğini doğuştan gelen bir yetenek ve büyük bir başarıyla uygulayabiliyordu. Huzura kavuşabilmek için sonunda pes ediyordunuz. Ben direndim.

Gökyüzü berrak, hava yumuşaktı. Lüksemburg Bahçesi'ni geçip Bonaparte Sokağı'ndan Saint-Sulpice'e kadar indik. Fotorama'nın karşısına geçtik. Ben vitrinin önünde durdum. O, anlamadan bakıyordu.

"Ne var?"

"Fotoğrafları incele."

Dikkatini teşhir için asılmış baskıların üzerinde toplandı. Donakaldı.

"Olamaz!"

"Oldu!"

İki küçük şövalenin üzerine Akis ve Galathea'nın siyah ve beyaz iki fotoğrafı konmuştu. Kartonun üzerindeki beyaz bir etikete kocaman harflerle yazılmıştı: "Michel Marini".

"Bu fotoğrafları sen mi çektin?" diye haykırdı Juliette.

"İçeride dahası da var."

"Harika bir şey bu!"

"Beğendin mi?"

"Şahaneler. Nerede çektin bunları?"

"Medici Çeşmesi bu. Lüksemburg Bahçesi'nde."

Dükkânın kapısı açıldı. Beyaz gömlek giymiş olan Sacha göründü.

"Nasılsınız Michel?"

Onları tanıştırdım. Juliette, Sacha'nın ciddi sesinden, soğukkanlılığından ve narin tavırlarından etkilendi.

"Çok yetenekli bir ağabeyiniz var. Ben onun yaşındayken bu kadar güzel fotoğraflar çekemiyordum."

Juliette'in gözlerinde gördüğüm hayranlık ışığı, Sacha'yı ömrümün sonuna kadar sevmem için yeterliydi. Yanaklarım alev alev, sırtıma iğneler batarak neredeyse ağırlıksızmışım gibi bir hale gelmiştim.

"Tek beğenen de ben değilim," diye devam etti Sacha. "Eserlerinizden sattık."

Ağzım açık kalmıştı. Juliette'in de öyle.

"Bir hevesli beş fotoğraflık çeşme dizisini satın aldı. Satışı patron yaptı. Çok da sevindi buna. Ben bu iki kopyayı vitrine koydum ama bana kalırsa bunlar zıtlığı tam yansıtamıyorlar. Bu, şöhretin başlangıcıdır. Gelin de size paranızı vereyim."

Kulaklarım yanıyordu. Onun peşinden dükkânın içine girdik. Bir çekmeceden beyaz bir zarf çıkardı.

"Patron vitrindeki fiyatı istedi. Beş fotoğraf için indirim de yapabilirdi aslında ama müşteri pazarlık etmedi ve nakit ödedi. İşi bilenler tartışmazlar. Tanesini otuz franktan satın aldı. Bundan baskı masrafı ile sunum komisyonunu düşünce payınıza parça başına on sekiz frank, yani toplam doksan frank düşüyor."

Tezgâhın üzerine beş banknot sıraladı. Bir ellilik ve dört onluk. Almaya cesaret edemiyordum. Gözümü Sacha'ya dikmiştim.

"Peki ya siz? Size de ödeme yapmak isterim."

"Şaka yapıyorsunuz Michel. Ben işimin karşılığını alıyorum. Paranız sizin olsun. Daha iyi bir makine almak için ihtiyacınız olacak."

"Bana ne tavsiye ederdiniz?"

"En mükemmeli Rolleicord'dur. Ustalık gerektirir ve pahalıdır. Tek mercekliler ya da kompaktlar biraz daha ucuz oluyor, hem de kullanımları daha kolaydır. Çok uygun fiyatlarla bulunabiliyorlar."

"Kendime bunlardan bir tane satın alabilmem için kaç fotoğraf satmam gerekirdi?"

Düşündü.

"Kırkla elli arası."

"Daha başka harcamalarım da var. Bunu başaramam."

"Aceleniz yok. Paranızı iyi değerlendirin."

Tezgâhın üzerinden el sıkıştık. Banknotları topladım. Onları cüzdanıma yerleştirdim. Bize kapıya kadar eşlik etti ve çıkabilmemiz için kenara çekildi.

"Güzel fotoğraflar çekin ki satalım Michel."

"İyi bir bey bu," dedi Juliette sokakta.

Ben kafamın içinde hesap yapmaya uğraşıyordum. Bir Circuit 24, düzgün bir fotoğraf makinesi ve geride kaldığım ama hayatta kalmam için kaçınılmaz olan iki düzine albümü satın alabilmek için kaç fotoğraf gerekecekti. Ürkütücü bir rakam. İki yüz mü? Daha da mı çok? Kataloğumun beş fotoğrafla sınırlı olduğu ve iyi günlerde

yoldan geçen bir Amerikalının bunlardan iki üç tane satın aldığı düşünülecek olursa bu ölçüsüz hedefe ulaşabilmem için kaç gün gerekecekti? Belki de satışları artırabilmek için Sacré-Coeur ya da Zafer Takı'yla ilgilenmeye başlamalıydım? Kendimi kartpostal işine bırakmak hiç içimden gelmiyordu. Belki de elimdekileri gözden geçirirsem içlerinde gözümden kaçmış olan ve Sacha'nın teşhire koymak isteyebileceği bir şeyler çıkardı. Ya da belki Cécile'inkiler arasından? Acaba onları kullanmaya hakkım var mıydı? Ne olmuştu ona? Sanki onu karşımda buluverecekmişim gibi arkama döndüm.

"Michel, bir yerden sonra sinir bozucu oluyor, sana söylediklerimi hiç dinlemiyorsun!"

Juliette beni gerçeğe geri döndürdü.

"Seni dinliyorum ben."

Bir yol bulmuştu. Hem kendine hem de bana servet kazandıracaktı. Bu durumu en yakın arkadaşlarının babalarına anlatacaktı. Paralarını nasıl harcayacaklarını bilemeyen iki düzine baba tanıyordu. Hepsini gözden geçirdi.

"Nathalie'nin babasının kuaför salonu var, parası bol. Sylvie'ninki Güney Fransa'da bir malikâne aldı. Annesi dekorasyonu için mağazadan mağazaya koşturuyor. Ona senin bir fotoğraf dâhisi olduğunu anlatacağım ve eserlerin fahiş fiyatlara yükselmeden hemen koşup birkaç tane satın alması gerektiğini söyleyeceğim. Senin reklamını ben üstleniyorum. Yalnız başka bir galeri aramamız gerekecek. Burası çok müthiş bir yer değil. Arkadaşın çok kibar ama ticaret hayatında duygulara yer yoktur. Komisyonu daha az olan bir yer bulmalıyız. Sence de öyle değil mi?"

Ona yanıt vermeye fırsat bulamadım.

"Sana bir şey göstereyim mi?"

Beni Four Sokağı'ndaki bir giyim mağazasının vitrininin önüne götürdü.

"İşte burada."

Neye bakmam gerektiğini arıyordum. Bana pembe, beyaz bir saç bandı gösterdi.

"Michel, yalvarırım. O kadar çok istiyorum ki. Isabelle'de de aynından var."

Yüzü telaş içinde ve ağlamaklıydı. İçimden eğer hoşuna gidecekse ona bir saç bandı alabileceğimi geçirdim. Ona daha önce hiç hediye almamıştım. Para kazanan bir sanatçı, kız kardeşine bir saç bandı hediye edebilmeliydi.

Satıcı kadın, hiçbir şeyi devirmemeye özen göstererek onu vitrinden aldı.

"Bu elimizdekilerin sonuncusu."

Juliette onu denedi, aynada kendine baktı. Etrafında döndü. Mutlulukla ışıldıyordu.

"Nasıl buldun?"

"Sana acayip yakıştı. Alıyorum."

Boynuma atılıp beni öptü. Kasanın önüne geçtiğimde satıcı kadın bana fiyatı bildirdi. Kulaklarıma inanamadım.

"Yanılıyor olmalısınız. Olacak şey değil. Bir saç bandı otuz frank tutamaz."

"Markalı ama," diye atıldı Juliette. "Büyük bir marka için hiç de pahalı sayılmaz."

"Aşırı pahalı!"

"Sen ne anlarsın? Üstelik de cimrisin!"

Birkaç saniye duraksadım. Tuzağa düşürülmüştüm. Soyuluyormuşum izlenimine kapılmıştım. Ben bu parayla kendime on tane film ya da iki rock albümü satın alabilirdim. Juliette yüzüme bakıyordu. Bembeyaz olmuştu. Ona kızmam ve onun da kendisini geri çevirdiğim için benden nefret etmesi mi gerekiyordu? Cüzdanımı çıkardım. Gülümseyerek ödemeyi yaptım ama her bir banknot sanki bir ton çekiyordu.

"Teşekkür ederim," dedi Juliette. "Buna çok yakışacak bir de eşarp var, gördün mü?"

"Dalga mı geçiyorsun?"

"Pahalı bir şey değil."

"İzin verirseniz," diye şansını denedi satıcı kadın, "böyle kaliteli bir eşarp için..."

Başım önümde mağazadan çıktım. Juliette de peşimden geliyordu.

"Paranı başına çal! Haberin olsun, o uyduruk fotoğraflarından kimseye söz etmeyeceğim. Reklam falan yapmayacağım. Kim olduğunu kimse bilmeyecek! Oh olsun sana!"

Bu acı verici olay, kız kardeşlerin minnet nedir bilmediklerini kanıtlıyordu. "Kardeşlik" deyişi kız kardeşleri içine almıyor olmalıydı. İşin aslı kemerler, küpeler ve incik boncukla ilgili pis öyküler pek çok dehanın keşfedilemeden kalmış olmasına yol açmıştır. Özellikle de fotoğrafçılık alanında.

Bu beklenmedik zenginliğimden, grubun yeni çıkmış olan ikinci albümü *With the Beatles*'a yatırım yapmak için yararlandım. Bu ilahî müzikle saatler boyunca kendimden geçebilirdim. "All My Loving"i arka arkaya dinleyip duruyordum... "*Close your eyes and I'll kiss you, Tomorrow I'll miss you...*"[25] Ben cennette gezinirken Juliette içeri girmeyi denedi:

"Bu plak ne?"

"Dışarı!"

Şimdi büyük tasarılar geliştirebilirdim. Çeşitli harcamalarımı düştükten sonra elimde otuz beş frank kalıyordu ve bu da Circuit 24'ün onda birinden biraz daha az tutuyordu. Bütün umutlarım Sacha'ya bağlıydı. Mantıklı ve cüzi bir tempoya dayanırsam gereken parayı denkleştirmem bir tam yılımı alacaktı. Üretimi artırmam gerekiyordu. Bana, gösterilmeye değer olabilirmiş gibi görünen fotoğraflarımı ayıkladım. İçlerinden yedi tanesini seçtim. Fikir almak üzere Fotorama'ya gittim. Patronu onu bir daha hafta sonu göreceğini söyledi. Evine uğradım. Orada da değildi. Fotoğrafları kapının altından içeri kaydırıp bir de not ekledim: "Ne düşündüğünüzü söyleyeceğiniz için teşekkürler. Michel."

25 (İng.) Gözlerini kapat ve seni öpeceğim, yarın seni özleyeceğim..." (yay. n.)

Balto'da Kessel'in kılıcı[26] onuruna bir kutlama vardı. Igor bana bir kadeh şampanya verdi. Bir sonraki yıl için öngörülmüş olan Kubbe'nin altına girişine kadeh tokuşturduk. Igor kadehimi yeniden doldurdu. Herkes sırayla tanıklıklarını anlatıyor, alkışlar ve tezahüratlar arasında onun ne büyük bir yazar ve ne yürekli bir adam olduğundan söz ediyor, onun arkadaşımız olmasının bizim için ne büyük bir şans olduğunu söylüyordu. Onun gelmesi bekleniyordu. Kadehlerimizi onun sağlığına kaldırdık. Herkes bana bakıyordu. Konuşma sırası bana gelmişti. Herkesin gözleri bana çevrilince kendimi bir sersem gibi hissettim. Hazırlıksız yakalanmıştım. Şimdiye kadar söylenmiş şeyleri yinelemekle birkaç beylik laf sıralamak arasında bir tercih yapmam gerekiyordu. En kötü reflekste bulundum. Kaçış. Eğer ben de Vladimir ya da Tomasz gibi herkesin bildiği şeylerin üzerinden geçip gitseydim kimsenin bana kızacağı yoktu. Ama ben ilginç olmak istedim:

"Kessel hakkında konuşmak uzun zaman ister, onun yerine kutlamayı gerektiği gibi yapmayı tercih ederim: Onun onuruna herkese bir içki ısmarlıyorum!"

Daha ben lafımı bitirmeden alkış koptu.

"Michel içki ısmarlıyormuş!"

"Daha neler göreceğiz bakalım."

Igor kulağıma eğildi.

"Emin misin?"

"Merak etme, param var."

"Şampanya mı, köpüklü şarap mı?" diye sordu Jacky.

"Bence beyaz şaraptan iyisi yoktur."

Güzel bir kutlama oldu. Vladimir, Leonid ve Igor *Le Chant des partisans*'ı[27] Rusça söylediler. Öfke ve küskünlük dolu, biraz fazla ağır bir söyleme biçimleri vardı. İkinci dörtlükte diğerleri

26 Fransız Akademisi'ne seçilen yazarlar törenlerde yeşil işlemeli bir takım elbise giyer ve bir kılıç kuşanırlar. (yay. n.)

27 Partizan Marşı. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Fransız Direnişi'nin simgesi haline gelen marş. (yay. n.)

de Fransızca eşlik ettiler. İki versiyon milimi milimine örtüştü. Tüylerim diken diken olmuştu.

Benim şişem geldiğinde bunun bir serap ya da mucize olmadığından emin olmak istermiş gibi gelip dokundular. Nasıl bir tadı olduğuna bakmak için hepsi içmek istiyordu. Söylediklerine bakılırsa bu içtikleri en güzel beyaz şarapmış. Otuz saniye içinde şişe bitiverdi. Leonid üç şişe daha ısmarladı ve fıkralar anlatmaya koyuldu. Onda fıkra bitmek tükenmek bilmiyordu.

"Kruşçev Birleşmiş Milletler toplantısı için New York'a gittiğinde bisiklet yarışı için Kennedy'ye meydan okumuş. Kennedy hasta sırtına karşın birinci gelmeyi başarmış. Ertesi gün *Pravda*'nın manşeti: 'New York'ta Sovyet zaferi: Kruşçev ikinci oldu, Kennedy sondan ikinci'."

Kahkaha atarken neredeyse boğulup ölecektik. Pavel'in içkisi genzine kaçtı, Gregorios sırtına sertçe vurdu.

"Peki bilin bakalım, Sovyetler'in yaylı dörtlüsüne ne denir?"

Doğru yanıtı aradık. Saçmalama yarışması gibiydi.

"Batı turnesinden dönüşte senfoni orkestrası!"

Pavel dizlerinin üzerine düştü. Gözlerinden yaşlar akarak hırıldıyor, bir türlü soluğunu toplayamıyordu.

"Yeter Leonid, öldüreceksin adamı."

Werner, onun yüzüne bir sürahi su fırlattı. Jacky bana hesabı getirdi. Ismarladığım ilk içkim için yirmi iki frank ödedim. Bunu daha sonra ödediklerimle karşılaştıracak olursam en neşelisi olduğunu söyleyebilirim. Igor, Akademi kılıcına bağış toplamak üzere bir şapka dolaştırdı. Herkes elini içine sokuyor, kimse ne verdiğini görmüyordu. Bana geçmişteki servetimden on frank kalmıştı. Bir an duraksadım. Yarısını kendime sakladım. Bağış için bir beşlik bana yeterli göründü.

Babamı yitirmiş olduğumdan, onun bir daha geri dönmemek üzere erişilmez topraklara göçmüş olduğundan artık emin gibiydim. Telefon konuşmalarımız da bitmişti. Yerleştiği o ücra yerden hiç

çıkmadığı için sergilenen fotoğraflarımı da görmedi. Haberi bile olmadı. Annemin de öyle. Zaten hiç zamanı yoktu. Bir akşam odamın duvarlarını fotoğraflarımla kapladım. İyi olanlar, kötü olanlar, diğerleri. Hiç saymadım. Bir paket dolusu vardı. İki yüzlük iki kutu raptiye harcadım. Bir Medici Çeşmesi sergisiydi bu. Bütün farklı açılardan. Kusurlu ve az çok aslına uyan bir mozaik gibi. Başka bir panodaysa kırk iki defa Cécile vardı. Evinde, mutfağında, balkonunda, temizlik yaparken, koşarken, çeşmenin yanına oturmuş okurken. Onu bu kaçamak portrelerde daha çok beğeniyordum. Özellikle sevdiğim bir tanesi de vardı. Yüzüne yapıştırdığı bükülmüş dizlerinin üzerinden karmakarışık saçlarıyla gözleri ancak görülebiliyordu. Sanki poz vermiş bir film yıldızı gibiydi. Görülmeyi istemiyormuş gibi yapıyordu. Onun fotoğraflarından hiçbirini Sacha'ya vermemiştim. Bunu mutlaka beğenirdi. Ama ben bu fotoğrafı ne ona göstermeyi ne de sergilemeyi istiyordum. Hele herhangi birine satmayı asla. Onu kimse görmeyecekti. Bu sayede Cécile'e yeniden kavuşmuş olduğum için mutluydum. Artık yeniden saatlerimizi baş başa geçirebilecektik. Onun yanı başında okuyordum. O benimle birlikteydi.

Cumartesi öğle vaktinde anneme, ona bir şey göstermek istediğimi söyledim. Daha içeri girdiği anda dondu kaldı ve patladı. Odamı bu şekilde "talan" ettiğim için öfkelenmişti. Bana onları hemen toplamamı emretti. Reddettim. Seslerimizi yükselttik. Kontrolden çıkan yangınlar gibi iş büyüdü. Artık bu evde kalmak istemediğimi, onun beni boğduğunu, babamla yaşamaya gideceğimi haykırdım. Annem kahkahayla güldü.

"Yalnız bir sorun var. Artık babanın Paris'e gelecek bir tren bileti almaya bile parası yok. Eğer sana bakacak gücü olduğunu sanıyorsan çok yanılıyorsun. Bu evde kaldığın sürece de ben ne dersem onu yapacaksın. Söz dinlemeyi öğreneceksin! Hoşuna gitse de gitmese de burada emirleri ben veriyorum. Bu korkunç şeyleri derhal kaldıracaksın!"

Ben hiçbir tepki vermeyince o da hepsini teker teker sökmeye koyuldu. Raptiyeleri çıkarmadan fotoğrafları yırtıyordu. Cécile'inkilere dokunmasını istemedim.

"Ben yaparım," diye bağırdım.

Bretonya tatilinden dönüşte çok pis bir dönemden geçtim. Pusulamı şaşırmıştım. Sacha'ya uğrayıp onu Sinematek'e davet ettim. Çok işi olduğunu söyledi. Yalnız gittim. İngilizce dublajlı bir Hint filmi oynuyordu. Elinde kalan son parayla kendine özel bir konser vermeleri için müzisyenler tutan iflas etmiş bir aristokratın öyküsünü anlatıyordu. Çıkışta başıma bir kaza geldi. Birdenbire, hiç beklenmedik şekilde. Böyle bir şeyin mümkün olamayacağına, koruyucu meleğimin beni kolladığına yemin edebilirdim. Ulm Sokağı'nın kaldırımında birkaç adım atmıştım. Kitabımda hangi paragrafta kalmış olduğumu arıyordum ki yüzümü sertçe çarptım. Kendimi yerde canım acır, başım dönerken buldum. Kafamı vurmuştum. Neye çarptığımı bilmiyordum. Kendimi topladım. O kızı gördüm. Karşımda duruyordu. Kıvırcık saçlarının arkasında kaybolmuş olan alnını ovuşturuyordu. Şaşırmış, yolunu kaybetmiş görünüyordu. Issız bir adada birbirini bulmuş iki kayıp yolcu gibi birbirimizi keşfediyorduk. Blucin ve spor ayakkabı giyiyordu. O *Evrenin Sahipleri*'ni okuyordu, bense *Günaydın Hüzün*'ü. Hiç şansım yoktu.

Eylül 1963-Haziran 1964

1

Her öykünün bir başlangıcı olması gerekir. Bizimki de bir sessiz film gibi başladı. Başımıza ne geldiğini anlayıncaya kadar bir an öylece karşı karşıya kaldık. Yer hizasına küçülmüş bir dünyanın gürültü patırtısı içinde. Sinematek'ten çıkıp üzerimizden atlayarak geçip giden seyircilerin arasında. Geriye dönük olan bir korku ve sonu gelmeyen yürek çarpıntılarıylâ. Hem canımız yanıyor hem de içimizden gülmek geliyordu. "Seni sersem!" diye haykırabilir, sinirlenebilir, söylenebilir, çirkinleşebilir, "Adımınızı nereye attığınıza dikkat etsenize biraz!" diye homurdanabilirdik, tıpkı her gün metrolarda binlerce kere yaşandığı gibi. Bir grup durdu. Biz birbirimizi onların bacakları arasından görebiliyorduk. Hint sinemasında müziğin, dramaturjinin yapıcı bir unsuru olarak kullanımı üzerine bir konuşmanın kırıntılarını duyuyorduk. Aralarında şiddetle müziğin mesafe koyucu mu yoksa dâhil edici mi olması gerektiğini tartışıyorlardı. Aynı anda kahkahayı koyuverdik. Bu bizim için kartvizit görevi gördü.

"Ne okuyorsun?"

Ona kapağı gösterdim.

"İyi mi?"

"Fena değil."

"Babam boş beleş olduğunu söylüyor."

"Carné'nin *Sisler Rıhtımı*'nı gördün mü?"

"Televizyonda."

"Bir yerinde Gabin sefil bir lokantadadır. Le Vigan'ın oynadığı ünlü bir ressamla karşılaşır. Adam ona der ki: 'Elimde olmadan

nesnelerin ardındaki nesneleri resmediyorum. Benim için yüzen biri, şimdiden boğulmuş biridir.' Hatırlıyor musun?"

"Pek sayılmaz."

"Sagan da böyle işte. Sıradan, gündelik şeyleri betimliyor. Görünüşe aldanacak olursan pespembe bir roman bu. Oysa o aslında arkada gizlenen şeyleri anlatıyor. Gerçek aşk öyküleri onlardır. Bana onu okumamı kütüphaneci kadın tavsiye etti. Aslında pek benim tarzım olan bir kitap değil. Bir yazarı keşfettiğim zaman ilk romanından başlıyor ve sonra bütün yazdıklarını okuyorum."

"Çok komik, ben de öyle. Kimleri okudun peki?"

"Yunan dönemimden yeni çıktım. Kazancakis'i bilir misin? Olağanüstüdür. Bu yüzden de biraz hafifliğe ihtiyaç duydum. Peki ya sen ne okursun?"

"Hemen hemen yalnızca Amerikalı yazarları."

Gülümsedi. Daha önce hiç kimsede böyle bir gülümseme görmemiştim. Amerikan edebiyatı, kütüphanede hiç adım atmadığım bir köşedeydi, Sagan'ın rafını bitirdikten sonra oraya saldırabilirdim.

Tepemizdeki grup hareketlenmişti. İçlerinden biri filmlerde müziğin gereksiz olduğunu, çünkü gerçek yaşamda müzik olmadığını söylüyordu. Fon müziğinin etkisi üzerindeki ateşli tartışmalarını sürdürerek uzaklaştılar.

"Konuştukları şeyler çok tuhaftı," dedi.

"Sinematek'te filmleri seyretmekten daha fazla zamanı üzerlerinde tartışmak alıyor. Hakkında söylenecek hiçbir şey bulunamıyorsa o filmde bir sorun var demek oluyor."

Ayağa ilk kalkan ben oldum. Ona elimi uzattım. Tuttu. Onu ayağa kaldırmak için çektim. Hiç ağır değildi. O kaşlarını, bense burnumu ovalıyorduk. Onun kitabını da kendiminkini de yerden aldım.

"*Evrenin Sahipleri* nasıl peki?"

"Müthiş! Bir devrim. Mutlaka okumalısın."

"Daha önce de duymuştum. Kütüphanede vardır herhalde. Canını acıttım mı?"

"Benim suçumdu. Yürürken okuyordum."

"Ben de öyle, seni o yüzden göremedim. Tuhaf bir rastlantı, öyle değil mi?"

"Rastlantı diye bir şey yoktur. Bugün karşılaşacak olmamız önceden kestirilebilir bir şeydi."

"Bana daha çok bir kazaymış gibi geldi. İkimiz de adımımızı attığımız yere bakmıyormuşuz."

"Kimi karşılaşmalar olmak zorundadır, kimileriyse hiç olmayacaktır. Burcun nedir?"

"Terazi'yim."

"Yükselenin?"

"Bilmiyorum. O nedir?"

"Doğduğun yerde ve anda gezegenlerin bulundukları konum ile hayatta neler yapacağın ve başına neler geleceği arasında sıkı bir ilişki vardır."

"Gazetedeki burç falı mı bu? Şaka gibi bir şey o."

"Ben sana ciddi ve kanıtlanmış bir şeyden söz ediyorum."

"Buna inanıyor musun?"

"Bu teori demir gibi sağlamdır. Gök cisimlerinin davranışlarımız üzerinde gerçek bir etkisi var."

"Olmaz öyle şey! İnsanın kaderini değiştiren binlerce etki ve rastlantı bulunuyor. On dakika önce Sinematek'te sessiz sakin oturuyordum. İkinci bir film görmeye hazırlanıyordum, Fransızca altyazılı bir kovboy filmi. Son anda fikrimi değiştirdim ve kendi kendime dedim ki: Yetti bu kadar kapalı yerde oturduğun, çık da yürü biraz. Dışarı çıktım. Ve küt! Her şey önceden yazılmış değildir."

"En son bilimsel çalışmalar bunun tersini kanıtlıyor. Binlerce vaka üzerinde yapılan araştırmalar gösterdi ki Mars'ın konumu sporcuları, Jüpiter'inki oyuncuları, Satürn'ünki de bilim insanlarını etkiliyor. Açıklaması bulunmayan bir istatiksel anormallik bu. Bu niteliksel aşamada, söz konu bağı tek başına rastlantının kuruyor olması mümkün değil. Daha yolun başındayız, daha derinlemesine inceleme olanağına kavuştuğumuz zaman belki de yaşamlarımızı

önceden okuyabileceğiz ve işte o zaman senin fikrini değiştirmiş olmanın ve bizim tam o anda, Ulm Sokağı'nın tam bu noktasında karşılaşmamızın önceden belirlenmiş olduğunu göreceğiz."

"Çılgınlık bu! Yani benim matematikte berbat olmam da gök cisimleriyle ilgili olabilir, öyle mi?"

"Yıldız haritanı çıkarttırman gerekir. Öyle olduğunu görmek beni hiç şaşırtmaz."

"Anlamama imkân yoktu. Deliler gibi çalıştım. Ağabeyimle, en iyi arkadaşımla, bir kız arkadaşımla, hatta tek başıma da. Sonuç: tam bir felaket. O kız arkadaşıma göre sorun psikolojikmiş. Babam ve annemle olan sorunlarım yüzündenmiş. Bu bana biraz aptalca gelmişti. Şimdi, eğer bir dış etki söz konusuysa bu her şeyi açıklıyor. Hatta çok da mantıklı. Bunu daha önce düşünmemiz gerekirdi."

Kaldırımın üzerinde bir saat boyunca konuştuk ama ne hakkında olduğunu hatırlamıyorum. Her şey birbirine girdi. O ellerini kollarını oynatarak konuşuyordu ve ben de onu dikkatle dinliyordum. Başımla evet diyordum. Saatine baktı.

"Geç olmuş, gitmem gerek."

"Güle güle."

Arkasını döndü ve gitti. Onun uzaklaşmasını tam bir hıyar gibi seyrettim. Mazeretim vardı. Matematik konusundaki yetersizliğimin bir kader meselesi olduğuna dair soluk kesici keşfin yarattığı şokun içinde bulunuyordum. Panthéon Meydanı'nın köşesinde gözden kayboldu. Bu kız hakkında hiçbir şey bilmediğimi fark ettim. Adını sormayı bile akıl edememiştim. Bu fırsatı nasıl kaçırabilmiştim? Ona nerede yaşadığını sormamıştım, hangi okula gittiğini, neler yaptığını, tekrar görüşüp görüşemeyeceğimizi. Tam bir fiyaskoydu.

Koştum. Ortadan kaybolmuştu. Her yöne baktım. Sanki buhar olup uçmuş gibiydi. Hiçbir iz olmaksızın onu nasıl bulabilirdim? Rastlantı bizi yeniden karşı karşıya getirecek miydi? Ya da gezegenler? Şans insanın kapısını yalnızca bir kere çalar. Kaçırırsanız geçmiş olsun. Benzersiz ve olağanüstü bir fırsatı geri tepmiştim ve bunun için kendimden başka kimseyi suçlayamazdım. Kendime

daha önce hiç bu kadar kızmamıştım. Ama eğer her şey önceden belirlenmişse, belki de bizim birbirimizden uzaklaşmamız, benim ona adını ve soyadını bile sormadan çekip gitmesine izin vermem ve sonsuza dek onun peşinde başıboş dolaşıp durmam da zaten yazılmıştı. Belki de onunla yetmiş yıl sonra karşılaşacaktım. Kel, dişsiz, göbekli bir adam olarak. O da buruşuk, dermansız bir kadın. Ben bastonla yürüyor olacaktım. O beni yeniden gördüğüne sevinecekti. Yıllar boyunca aynı mahallede birbirimizi arayıp durduğumuzu ve hep birkaç saniyeyle kaçırdığımızı fark edecektik. O, beni sık sık düşündükten sonra çaresizliğinden evlenmiş ve altı çocuk doğurmuş olacaktı. Nihayet birbirimizin adını öğrenecektik. Onun lekelerle kaplanmış elini tutacaktım. Birbirimize şefkatle gülümseyecektik.

2

Yaz tatilinde dibe vurduğumu hissettim. Babam nihayet elektrikli ev eşyaları dükkânını 3 Temmuz'da açmıştı ve ücretli izinlerin Meuse vilayetini kırana geçirmekte olduğunu hayretle öğrendi. Issız dükkânına uğrayan tek tük meraklılar ürünlerini güzel ama pahalı buluyorlardı. İşler kesattı. Babam bize Bar-le-Duc'ü göstermeyi istiyordu. Son ana kadar kuzenlerden kurtulabileceğimi umuyordum. İki yıl önce yurda geri döndüklerinden bu yana sıkça görüşür olmuştuk. Anlaşılmaz nedenlerle bana sürekli bir bağlılık ve sevecenlik gösteriyorlardı. Bense onlara katlanamıyordum. Yalnızca kaba cehaletleri ve Fransız Cezayir'ine olan sadakatleri yüzünden değil, aynı zamanda da bir türlü kurtulamadıkları o sarsılmaz Cezayir aksanları nedeniyle. Bu aksanı korumayı ve geliştirmeyi bir onur meselesi haline getirmiş olduklarından kuşkulanıyordum. Başlarda ben de bu aksanı takınarak onlarla dalga geçiyordum. Bu onları eğlendiriyordu. Babam Meuse'de tatil yapmamız tasarısından vazgeçti. Böylece ben de 15 Temmuz'dan ağustosun sonuna dek hayatlarından memnun Delaunaylerle birlikte Perros-Guirec'e, onun on derecelik sularına, kauçuk gibi kreplerine, sürekli deniz serpintilerine, buz pistine dönüşmüş yürüyüş yoluna, bitmek bilmez Monopoly oyunlarına ve angaryaların en büyüğü olarak da tatil ödevlerine mahkûmdum. Kuzenler sayfa başına on ila yirmi hata yapıyorlardı. Ben kimsenin dikkatini çekmeden, deneme sınavımı yüzde elli birlik bir ortalamayla geçmiştim. Ancak aile dayanışması gereği her sabah zekâ özürlüler için dikte oturumlarına katlanmak zorundaydım. Onları yazım hatalarını düzeltmenin en iyi yolu-

nun her gün kitap okumak olduğunu söylediğimde yüzüme sanki Çince konuşmuşum gibi bakıyorlardı. 30 Temmuz'da daha fazla dayanamadım. Menüde, Philippe dedemin yirminci yüzyılın en büyük Fransız yazarı olarak gördüğü ve *Le Disciple*[28] adlı eseri başucu kitabı olan Paul Bourget'den "şahane bir pasaj" bulunuyordu. Onlara benden bu kadar deyip kapıyı çarparak çıktım. O gün Azize Juliette yortusuydu ve kız kardeşim isim gününü mahvettiğim için bana fena bozuldu. O günü, onu kızdırmak için özellikle seçmiş olduğumdan emindi. Annemin bütün buyruklarına karşı gelerek hatalı olduğumu kabul edip de özür dilemeyi reddettim ve durumumu daha da beter hale getirecek şekilde o günden sonra günlük dikte çalışmalarına da Monopoly'de otel satın almalara da hiç katılmadım.

Bir gün annem bana neden hiç ailenin ya da Bretonya'nın fotoğraflarını çekmediğimi sordu. Yanıt vermedim.

"Fotoğraflarını yırttığım için özür dilerim. Sinirlenmiştim. Çok yorgundum."

"Makinemi attım!"

"Neden? Onu sana doğum gününde hediye etmiştik."

"İyi fotoğraf çekmiyordu."

"İstersen sana yenisini alırım."

"Birkaç kartpostal alsan daha iyi edersin."

Bir Polaroid satın aldı. Çirkin ve üzücü renkleri olan fotoğraflar çekiyor, onlar da bunların karşısında tepinip duruyorlardı. Bütün zamanlarını kendi kendilerinin fotoğraflarını çekip sonra da bunlara bakıp gülmekten katılarak geçiriyorlardı.

"Hey Callaghan, sen neden ne zaman bir aile fotoğrafı çekecek olsak sıvışıp gidiyorsun?" diye soruyordu Maurice.

"Çünkü sizin yanınızda bir fotoğrafa çıkmayı istemiyorum."

Bir ay boyunca birbirimizle ses taklitleriyle konuşup durduk. Fırtına yüzünden kitap okuyamadan fundalıkta tek başıma başıboş geziyordum ve Bretonya'da neden bu kadar çok haç heykeli

28 (Fr.) Çömez. Bourget'nin ülkemizde yayımlanmamış bir romanı. (yay. n.)

olduğunu anlamıştım. Her gün öğleden sonra bir krepçide ikindi kahvaltısı yapılıyordu. Tonlarla krep pişiriyorlardı.

"Ay ay ay, ne güzel krep bunlar böyle anacığım!"

"Şunun tadına da baktın mı oğlum?"

"Kara Ayaksınız siz," diye fark etmişti yerel Bretonya şapkası şekerli hamura bulanmış krepçi kadın.

"Evet efendim ve bununla da gurur duyuyoruz!"

Ona hemen bir fotoğrafını çekip verdiler. Kadın gelişmenin sonunun olmadığını söyledi. Bir keresinde Paimpol'deyken, elma şarabının etkisiyle mi artık bilmiyorum neden, şarkı söylemeye başladılar: "Biz çok uzaklardan gelen Afrikalılarız..."

Liseye geri dönmek fikri bende daha önceden hiç tatmadığım bir heyecan ve coşku uyandırıyordu. Ancak dönüşte dünyam başıma yıkıldı. Nicolas ortalıkta yoktu. En eski arkadaşım. Kendi seçtiğim kardeşim. Neredeyse her şeyimi paylaştığım, doğum günlerimde evimize davet ettiğimiz insan. Babası bir perşembe akşamı moralimi yükseltmek için bana ailesinin bir parçası olduğumu ve onların evinde de kendi evimdeymişim gibi hissedebileceğimi söylemiş olan, birlikte uyum ve karşılıklı saygı içinde ders çalıştığımız arkadaşım. Yoktu. Uçmuştu. Buhar olmuştu. Ben C'den A'ya geçmiştim. O benimkinden farklı bir şubede olmalıydı. Kimsenin ondan haberi yoktu. Maubert'in yan tarafındaki evlerine gittim. Temmuz sonunda taşınmışlardı. Kapıcı kadın nereye taşındıklarından habersizdi. Hiçbir şey söylemeden gitmişlerdi. Buna inanamadım. Hemen koşup karşıma çıkan ilk bistroya girdim. Taksi telefonu için bir jeton aldım. Onun numarasını tuşladım. Bir kadın sesi cevap verdi:

"Aradığınız numara artık kullanılmamaktadır. Lütfen telefon rehberine ya da bilgi servisine danışınız."

Öfke ve çaresizlikten titriyordum. Tatile çıkışımdan sekiz gün önce onunla birlikte Little Richard ve Jerry Lee Lewis'in birer albümlerini kaydetmiştik. Bu sayede onu bir servet ödemekten kurtarmıştım ve o da karşılığında beni kirli bir çamaşır gibi bir

tarafa fırlatarak teşekkür ediyordu. Bana gideceğini bile söylemeden. Bir de üstelik ona Pierre'in koleksiyonundan bir Fats Domino plağı ödünç vermiştim. Bulunması mümkün olmayan ithal bir üründü bu. Tatilde o, dedesinin Deux-Sèvres'in ölümcül sıkıcılığı ve bitmek bilmez günleriyle ünlü, ücra bir köşesindeki evine gidecekti. Buradaki mutlak sessizlikten yararlanarak kusursuz bir kayıt alabilmeyi umuyordu. İma yoluyla bana incelikli bir şantajda da bulunmuştu:

"Gelecek yıl yine birlikte olursak matematik sınavlarında benden kopya çekmeye devam etmene izin veremeyebilirim. Sıska'yla o iş kolay oluyordu. Ama Peretti aynı şey değil. Çetin cevizdir o. Sürekli sıraların arasında gezip durur. Bilmediği numara yoktur."

İnsanı düşündüren cinsten bir gerekçeydi bu. Pes ettim. Ona *Blueberry Hill*'i ödünç verdim. Plağı verdiğimde alışılmadık bir şekilde gülümsemişti bana.

"Bana güvenebilirsin."

Fats Domino'mu kaybetmiştim. Paris'ten ayrılacağını biliyordu. Bir veda etmemişti. Hiç üzülmemiş, en küçücük bir hüzün duymamıştı. Sanki ben onun için bir yabancıydım. Bunun mümkün olabileceğine hayatta inanmazdım. Nicolas'dan böyle bir şey gelebileceğine. Sanki arkadaşlık yıllarım elimden alınmış gibi bir duyguya kapılmıştım. Buna hakkı yoktu. Er ya da geç yeniden görüşecektik. Geç de olsa günü gelecekti. O gün geldiğinde yumruğumu suratına indirecektim. En kötüsüyse bundan böyle yanımda kendi gölgesinden bile korkan, değerli sınav kâğıdını sol eliyle kapatarak koruyan, bu da yetmezmiş gibi omzuyla da engel olan Bertrand Cléry oturacaktı. Yerime her oturuşumda ya dirseğim ona çarpıyor ya da yanlışlıkla ayağına basıyordum. Peretti'nin etkisi miydi, seviye mi düşmüştü yoksa yalnızca şans mıydı, bilmiyorum ama sınıf ortalamasının biraz üzerinde kalmıştım ve ilk defa sınıfın alay konusu olmaktan kurtulmuştum.

Henri-IV'ta diğer öğrencilerden uzakta durmaktan belli bir tatmin duyuyordum. Her sabah kendime bir hedef belirliyordum. Kimseye günaydın dememek. Bütün gün ağzımı hiç açmamak.

Hiçbir soruya yanıt vermemek. Kimsenin elini sıkmamak. Görünmez adam olmaya çalışmak. Sonuç beklentimin de ötesindeydi. Artık okulda kimse bana tek laf etmiyordu. Mecburen selamlamaya devam ettiğim Sherlock hariç. Nihayet yalnız kalabilmiştim. Hiç rahatsız edilmeden kitap okuyabiliyordum. Cléry de en ön sıraya taşınmak gibi güzel bir fikir edinmişti. Nicolas'nın yeri boş kaldı. Öfkeyle küskünlük arasında gidip geliyordum. Sekiz günün sonunda artık gerçek arkadaşlarıma kavuşma zamanının gelmiş olduğuna karar verdim. Balto'ya geri döndüm.

Igor ve Leonid langırt oynuyorlardı. Çok kötüydüler. Sağa sola savruluyorlardı. Top kaleye girdiğinde kahkahalarla gülüyorlardı.

"Ne yapıyorsunuz siz?"

"İşe bakın, hortlak gelmiş, biz de taşındın sanıyorduk," dedi Igor gözünü oyundan ayırmadan.

"Biraz alıştırma yapıyoruz," diye devam etti Leonid.

"Bize oynamayı öğretsene," dedi Igor.

"Sizin yaşınızda olmaz. Gençken başlamak gerek."

"Seni küçük salak, ben senden hızlı koşuyorum be!" diye atıldı Leonid.

"Biz sana satranç dersi vermeye bayılıyorduk sanki."

Böylece onlara ilk langırt derslerini verdim. Bayıldılar. En sevdikleri eğlenceleri bu oldu. Her akşam satranca başlamadan önce iki üç el oynuyorlardı. Langırtın yaşı yoktu demek. Birkaç hafta içinde "Bolşolar" olarak bilinen ve kötü niyetleriyle, bitmez tükenmez itirazlarıyla ünlü bir takıma dönüştüler. Igor arka tarafta saygıdeğer bir kaleci olmuştu, Leonid ise ileride oynuyordu, her ne kadar sırf rakibin dikkatini dağıtmak amacıyla Rusça konuşmak ya da atış yapmadan önce topu uzun uzun gezdirmek gibi oyunun kimi yasaklarına uymakta güçlük çekiyor olsa da. Kimi zaman Leonid küçük çığlıklar atıyordu. Kendisine bunu yapamayacağı söylendiğindeyse şiddetle hapşırıp hemen arkasından da atışını yapmaya başlıyordu. Bunlar oyunun ruhuna aykırıydı. Ama kimse onlara engel olamıyordu çünkü Fransızca anlamıyormuş gibi yapıyorlardı.

"Pek kendinde değil gibisin," dedi Igor.

"En iyi arkadaşımla ilgili bir derdim var. Hiçbir şey söylemeden kaçtı gitti."

"Bu yüzden mi yüzün sirke satıyor?" diye atıldı Leonid. "Gel, birer kadeh içelim."

Onlara Nicolas'nın ihanetini anlattım. Onu sima olarak tanıyorlardı.

"Senin şu Nicolas'nın yaptığı bir şey değil. Ben çok daha kötüsünü yaptım," dedi Leonid kadehini doldururken. "En iyi arkadaşım Dimitri Rovin'i terk ettim. Hayatımı kurtarmış olan olağanüstü bir hekimdi o. Tutuklandı. Annesi bana gelip bir şeyler yapmayı denemem, bağlantılarımı kullanarak cezasını hafifletmeye çalışmam için yalvardı. Onu kurtarmayı deneyebilirdim. Uğraşmaya değmez diye düşündüm. Kendimi tehlikeye atmaya. Onu kendi kaderine terk ettim."

"Belki de zaten bir işe yaramayacaktı, sen de boş yere riske girmiş olacaktın," dedi Igor.

"Igor Emilyeviç, sen olsan ne yapardın?"

"İnsanların durup dururken ortadan kayboluverdikleri bir dönemdi o. Sözünü etmeye utandığımız bir çeşit salgın gibiydi. Ben de başkalarının yaptığını yaptım Leonid, ben de başımı çevirdim. Endişe etme. En kötüsü birkaç yıl hapis yattıktan sonra 1953'te Stalin ölünce serbest bırakılmıştır. Bugün de Leningrad'da ya da başka bir yerdeki bir hastanede doktorluğunu yapıyordur, seni de artık hiç düşünmüyordur."

Leonid kendine bir kadeh daha Côtes du Rhône koydu. Eli titriyordu. Şişenin ağzı kadehin kenarına çarpıyordu. Beni omuzlarımdan yakaladı.

"Neden tutuklanmıştı biliyor musun Michel?"

"Nereden bileceğim?"

"Leonid Mihailoviç, yeter!" diye haykırdı Igor. "Hiç gereği yok!"

"Karaborsa ilaç satın almakla suçlanmıştı."

Cebinden küçük, kahverengi bir şişe çıkarıp tezgâhın üstüne koydu.

"Bu pislikten neden sabah akşam on damla alıyorum biliyor musun?"

Başımı iki yana salladım.

"Çünkü leş gibi kokuyor! Her yer kokuyor. Dimitri bana acımıştı. Bana yardım etmek istedi. Bu yüzden tutuklandı. Sana bir şey söyleyeceğim, bunu sakın unutma: Sana ihanet etmeyen dostlar ancak ölmüş olanlardır."

Kadehini dikti, şişeyi cebine geri koydu ve tezgâhın üzerine bir banknot fırlatarak kapıya doğru uzaklaştı.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu Igor.

"Çalışmaya."

Igor bana hüzünle gülümsedi.

"İstediği zaman tam bir budala olup çıkıyor. Elinde değil. Bunları düşünüp durmadan edemiyor. Şuraya bak, daha neler göreceğiz bakalım: Leonid şişeyi bitirmeden gitti."

Şarabın kalanını ikimize eşit olarak bölüştürdü. Kadeh tokuşturduk.

"Sağlığımıza."

"Igor, birbirinize uzun isimlerinizle seslendiğinizde kendimi bir Dostoyevski romanının içinde sanıyorum."

"Rusya'da insanlar birbirlerine 'Bay', 'Bayan' diye hitap etmezler. Saygı ya da dostluk belirtisi olarak soyadı yerine 'patronim'lerimizi kullanırız. Gregorios'a sorarsan sana 'patronim' sözcüğünün Yunanca 'baba'dan geldiğini söyler. Babanın ön adını alır ve erkekler için *oviç*, kadınlar için de *ovna* eklersin. Hani olmaz ya öyle bir şey, eğer bir gün Kruşçev'le karşılaşacak olursam ona hayatta Bay Kruşçev demem. Nikita Sergeyeviç diye hitap ederim çünkü babasının adı Sergey'di. Benim babamın adı da Emil'di. Rus devletine göre benim resmî adım Igor Emilyeviç Markiş'tir. Dostoyevski'den söz ediyordun ya, onun babasının adı da Mihail'di. Rusçada tam adı Fyodor Mihailoviç Dostoyevski'dir. Senin babanın ön adı neydi?"

"Paul."
"Rusya'da olsak senin adın, Mihail Pavloviç Marini olacaktı."
"Çok şıkmış."

3

Fotorama'nın vitrininde Paris köprülerinin fotoğrafları vardı. Benimkiler yok olmuştu. Camın arkasından arayıp durdum, hiçbir duvarda görünmüyorlardı. Sacha, tezgâhın üzerine saçılmış onlarca fotoğraf arasından seçim yapmakta olan genç bir çiftle konuşuyordu. Yalnız kalmasını bekledikten sonra içeri girdim. Yüz hatları gerilmiş, yorgun görünüyordu.

"Merhaba Sacha. Acaba başka fotoğraf sattınız mı diye merak etmiştim de."

"Şu aralar hiçbir şey satamıyoruz."

"Sizce de vitrinde olsalar daha kolay gözükmezler miydi?"

"Hep aynı fotoğrafları vitrinde bırakamam. Bir zaman sonra alışılıyor. Her ay fotoğrafları değiştiririm. Endişelenmeyin Michel, sizin için iyi bir yer tuttum."

Arka duvarda beş fotoğrafımın 20 x 30 formatında büyütülmüş, pırıl pırıl kopyaları yirmi kadar başka fotoğrafın arasında yan yana sıralanmış duruyordu. Tahta çerçeveler içindeki yüzlerce baskı bir heveslinin kendilerini keşfetmesini bekliyordu.

"Patron bunları sanat sevgisinden teşhir ediyor. Paris'te fotoğrafçılık sanatı kabul görmüyor, bir fotoğrafçının bu işle geçimini sürdürebilmesi çok güç. Komünyon ayinleri ile düğünler de olmasa çoktan kapıya kilit vurmuştuk bile."

"Evinize birkaç fotoğraf bırakmıştım."

"Ben sizden güzel fotoğraflar getirmenizi istemiştim ama siz bana çekmecenizin dibindekileri getirmişsiniz."

"Elimde başka bir şey yok."

"Çalışın o zaman. Yenilerini çekin."

"Vasat bir makinem var, yenisini alacak param da yok. Hem içimden de gelmiyor. İçimden hiçbir şey yapmak gelmiyor."

"Neler oluyor Michel? Bir derdiniz mi var?"

"Dert bir tane olsa daha ne isterim? Çevrem çöle döndü."

"Benimle gelin, acil işlerim var. Saint-Sulpice'te kocaman bir düğün oldu. İki yüz yirmi davetli için hediye olarak deri albüm içinde on iki fotoğraf. Kalite istiyorlar ve fiyatı hiç önemsemiyorlar. Artık böyle aileler kalmadı."

Giriş kapısına, "Sizin için çalışıyoruz, zili çalın ve sabırlı olun" yazan bir levha koydu. Onunla birlikte dükkânın arka tarafına geçtim. Karanlık bir odada çok titiz hareketlerle kullandığı kocaman bir agrandisör yardımıyla fotoğrafları basıyordu. Bir negatifi taşıyıcının içine koyuyor, kâğıdı bir sürücünün altına yerleştiriyor, lamları düzeltiyor, objektifi bir odaklama çarkı kullanarak çıplak gözle ayarlıyor, on beş saniye kadar diyaframı açıyor, sonra da işlemi tekrar ediyordu.

Ona Nicolas hadisesini ve Leonid'in buna verdiği tepkiyi anlattım. Kendini tamamen işine vermişti. Beni dinlediğinden pek emin değildim.

"Bu Nicolas'nın hatası değil," dedi en sonunda başını işinden hiç kaldırmadan. "Sorumlusu sizsiniz."

"Böyle bir şeyi nasıl söylersiniz? Ben hiçbir şey yapmadım ki!"

"Nicolas'nın küçük bir pislik gibi davrandığını söylüyorsunuz."

"Aynen öyle söylüyorum."

"Eğer sizi arkadaşı olarak görmüş olsaydı bu şekilde davranmazdı. Demek ki o sizin arkadaşınız değilmiş. Her önünüze geleni arkadaş sanmakla asıl hatayı yapan siz olmuşsunuz. Gerçek dostları sahtelerinden ayırmayı bilmek gerekir. İnsan arkadaşlar söz konusu olduğunda çoğunlukla kendi istekleriyle gerçekleri birbirine karıştırır. Seçiminizde biraz hafif davranmışsınız. Buna karşılık Leonid kendine kızmakta haklı. Gerçeği biliyor ya da en azından bundan kuşku duyuyor."

"Hangi gerçeği?"

"Bana kalırsa Dimitri Rovin öldü."

"Igor onun serbest kalmış ve doktorluk yapmaya geri dönmüş olması gerektiğini söylüyor."

"Igor, Leonid için gerçek bir dosttur. Elinden geldiğince ona moral vermeye çalışıyor. Çok pis bir dönemdi o. Bir hiç yüzünden insanlar kurşuna diziliyorlardı. Dimitri de tutuklandıktan birkaç gün sonra kurşuna dizilmiş olmalı. Çok sık oluyordu bu."

"Leonid samimi görünüyordu."

"Umudu varmış gibi yaparak tam bir pislik olmaktan kurtulmaya çalışıyor. İçten içe gerçeği biliyor aslında. KGB, infazlarını duyurmazdı. İki nedeni vardı bunun. Şekilciydiler. Birini ölüm cezasına ancak bir mahkeme çarptırabilirdi. Öldürür ve susarlardı. Kimse onlara hesap soramazdı. Çok geçmeden asıl sorunun yaşayanlar olduğunun farkına vardılar. Onların tutuklanan yakınları için harekete geçmelerini, zarar vermelerini engellemeleri gerekiyordu. Herhangi bir kimsenin elli sekizinci madde uyarınca zorunlu çalışmaya mahkûm edilmiş olması bu kişinin hayatta olduğu anlamına geliyordu, her ne kadar bir daha ondan hiç haber alınamasa bile. Yakınları küçük bir umut taşımayı sürdürüyorlardı. Önemli olan buydu. Minicik bir umuda tutunabilmek. Bir taşla iki kuş vuruyorlardı. Bu şekilde hem canlarının istediği kişiyi ortadan kaldırmış oluyorlardı hem de aileleriyle uğraşmak zorunda kalmıyorlardı."

Bir yandan çalışmaya devam ediyor, otomatiğe bağlamış gibi baskıları ardı ardına sıralıyordu.

"Eğer gerçeği söyleseler aileler yas tutabilirlerdi."

"Siyasi polis için bunun hiçbir yararı yoktur. Leonid kendine kızmakta haklı. Eğer bağlantılarını araya sokmuş olsaydı onu serbest bıraktırabilirdi. Dimitri'nin suçu o kadar da büyük bir şey değildi. Karaborsacılık, rejime karşı gelmek kadar ağır bir suç sayılmazdı. Leonid, Stalin'i ve halk komiserlerini tanıyordu. Bir Sovyetler Birliği kahramanıydı o. Böyle bir iyilik istese büyük olasılıkla Dimitri'nin

yakasını bırakırlardı. En iyi arkadaşını yarı yolda bıraktı o. Kendisinin hayatını gerçekten kurtarmış bir adamı."

"Onun yerinde siz olsanız ne yapardınız?"

"Leonid haklıydı. Kendi canını kurtardı. Kendisi hâlâ hayatta."

"Size hiç sormadım Sacha, sizin patroniminiz nedir?"

Alacakaranlıkta onun omuzlarını kaldırdığını gördüm.

"Öyle uzun zamandır duymadım ki sonunda unuttum. Fransa'da hiçbir işe yaramıyor zaten."

Sacha, ince ve beyaz ellerine baktı. Turuncu lambanın solgun ışığında onları bir o yana bir bu yana çevirdi. Derin bir iç çekerek elinin tersiyle alnındaki teri sildi.

"Bu sosyete düğünleri de çok sinir bozucu oluyor. İnsanı sıkıntıdan öldürür. Kadın bu adamda ne buluyor acaba? Çok çirkinler, değil mi ama?"

Kâğıdın üzerine yansıtılmış olan sararmış görüntüye baktım. Belediyede evet dedikleri andı bu.

"Birbirlerine yakışmıyorlar."

"Adam bankacı."

"İsterseniz sizi Sinematek'e davet edebilirim. *Müzik Odası* oynuyormuş."

"Seve seve yeniden izleyebilirdim ama yapamam. Dağ gibi işim var. Banyoları hazırlama, kurutma... Bütün gecemi alacak."

"İngilizce altyazılı Bengalce."

"Birkaç saatlik ders yerine geçecek mükemmel bir alıştırma olur."

"Bekleyebilirim. Haftaya tekrar oynatacaklarmış. Sinemaya tek başıma gitmeyi sevmiyorum."

"Bu filmi kaçırmak için hiçbir mazeretiniz yok. Sonradan bana nasıl bulduğunuzu söylersiniz. Sizi etkilemeyi istemiyorum. Beni de bir başka sefere davet edersiniz. Ayrıca size söz veriyorum ki eğer dükkâna bir Amerikalı uğrayacak olursa onu sizin fotoğraflarınızı satın almaya zorlayacağım."

Tek başıma gittim. Her ne kadar her şeyi anlayamadımsa da çok güzel bir filmdi. Ve çıkışta... Demek karşılaşmalar böyle şeylere bağlıymış. Gösteriş meraklısı bir çiftin havai düğününe. Eğer Sacha

evet demiş olsaydı, eğer mesleki vicdan duygusu sinema sevgisine üstün gelmeseydi benimle birlikte gelecekti ve o zaman da hiçbir şey olmayacaktı. İşi vardı. Bu da her şeyi değiştirdi.

4

Bu ülkede kırk sekiz milyon insan yaşıyordu. Hesabı kolaylaştırmak adına kadınlar ile erkeklerin sayısının eşit olduğunu düşünelim. Bu durumda onunla karşılaşma şansım yirmi dört milyonda birdi. Onunla yeniden karşı karşıya gelme olasılığım piyangoda büyük ikramiyeyi tutturmaktan daha düşüktü. Karşımda durmuştu. Konuşmuştuk. Yakınlaşmıştık. Sonra ben onun uçup gitmesine izin vermiştim. Igor'a fikrini sorduğumda bana karşılaşmalar konusunda uzman olmadığını söyleyerek bu işi iyi bilen Leonid'e sormamı öğütlemişti.

"Gerçekten ahmakmışsın sen. Bu kadar bön olduğunu bilmiyordum doğrusu."

"Daha çok genç," diye hatırlattı Igor.

"Benim zamanımda başka türlüydü," diye devam etti Leonid. "Bu yeni kuşak beni kahrediyor. Adını, soyadını, zevklerini, nerede oturduğunu bilsen bile işin zor zaten. Bir dahaki sefere aklında bulunsun."

"Ama ben başkasını değil onu bulmayı istiyorum."

"Sana Milène'i anlattım, değil mi? O öyküden nasıl bir ders çıkarabilirsin?"

"Hiç şanslı olmadığını."

"Sana ibret dersi diyorum, La Fontaine'in masallarındaki gibi."

"Hayaller kurmanın ve hayallerini gerçek sanmanın doğru olmadığı mı?"

"Bu daha iyi. Sana bir şey söyleyeceğim ama sakın aklından çıkarma. Yaşam lunaparklardaki sürat trenleri gibidir," dedi Leonid

bir vecize söyler gibi. "Çok hızlı inersin, uzun süre aşağıda kalırsın ve zorlukla yukarı çıkarsın."

Bir şişe daha açtırmak istedi. Igor, Côtes du Rhône'un Rus felsefesi üzerindeki olumsuz etkisini öne sürerek onu vazgeçirdi. Bir el langırt oynadık. Onlar kazandılar ama bire karşı iki, hem de hile yapan iki kişi olunca buna pek de oyun denmezdi.

"Aramızda kalacağına güveniyorum."

"Bizi kim sandın sen?"

Kulüp bir sırrın gizli kalabileceği son yerdi. Birinin bildiği şeyi herkes öğrenirdi. Hiçbir nedenle başkasına söylenmemek üzere kulağa fısıldanan mahremiyetler karşı taraftan sonsuza dek saklanmak sözü alındıktan sonra aktarılırdı: "Beni bilirsin, can çıkar laf çıkmaz." Aynı koşul altında sırlar ortaya döküldükten sonra herkes bunu kimseye tekrarlamayacağına yeminler ediyordu. "Yoksa insan içini arkadaşına da dökemeyecek artık."

Daha ertesi gün, içeri girer girmez kendimi hararetli bir tartışmanın merkezinde buluverdim. Werner'e göre bu anlaşılabilir bir dikkat dağılmasıydı, özellikle de *Müzik Odası*'nı gördükten sonra. Tomasz, kendi ülkesinde böyle bir şeyin olamayacağını ileri sürüyordu çünkü Polonyalılar zihinlerinin çevikliğiyle ünlüydüler. Gregorios, insanın karşı cinsten birinin peşinden koşmasının doğal olduğunu düşünüyordu, Yunancada *heteros* "öteki" anlamına geliyordu ve sonu da evliliğe varıyordu, bunun da Yunancası *gamos*'tu ve bize monogami ile poligami kelimelerini veriyordu. Her yönden tavsiye yağıyordu ve ben de başımı ne tarafa çevireceğimi şaşırmıştım.

"Belki de küçük hanım seni iki saniyede unutuvermiştir," dedi Imré.

"Sana adını sormamış olması seninle ilgilenmediğini gösterir."

"Zamane kızlarının iki üç erkek arkadaşı birden oluyor."

"Belki de baş belasının tekidir. Ömrünün sonuna dek de ona rastladığına pişman olursun," diye konuyu bağladı Pavel.

Asırlardır hiç görünmemiş olan Koca Kulak'ın da ani merhametine mazhar oldum.

"Bizim gibi, kadınların görüp de görmezden geldiği erkeklerin sayısı çoktur. Cesaretin kırılmasın."

"Teşekkür ederim Bay Lognon."

"Sana bir şey söyleyeyim oğlum, yürürken kitap okuyan bir kadın bana biraz kuşkulu geldi."

Benim bir aptal mı, beceriksiz mi, utangaç mı olduğum, yoksa bunun yalnızca deneyimsizliğimin bir meyvesi mi olduğu uzun uzun tartışıldı. Hükmü yüzlerinden okuyabiliyordum. Başsağlığı dileyen gülümsemelerinden, hiç alışılmadık nezaketlerinden, moralimi yükseltmek için omzuma vuruşlarından.

"Size başka bir şey sorabilir miyim?"

"Elbette Michel. Sana yardım etmek için buradayız."

"Hangi burçtansınız?"

Görünüşe bakılırsa insanlar ikiye ayrılıyordu. Burçlara birazcık da olsa inananlar ve bunlara dangalaklık gözüyle bakan diğerleri. Bir fikir edinebilmek güçtü. Ortaya çıkan çatışmalara karşın üç kural belirgindi. Buna saçmalık gözüyle bakanlar da dâhil olmak üzere herkes burcunu biliyordu. Ayrıca yakınlarının burçlarını da biliyorlar ve belli başlı özelliklerini sayabiliyorlardı. Karşı çıkanlardan hiçbiri gazetede burç köşesine gözleri iliştiğinde bunu neden okumadan geçmediklerini açıklayamıyordu. "Meraktan," cevabı inananları güldürmeye yarıyordu.

"Ben küçük ilanları ya da borsa kurlarını okumaya hiçbir zaman kalkışmıyorum. Bunlar hiç ilgimi çekmiyor. O halde senin ne diye 'abukluk' dediğin bu şeyleri okumakla zaman yitirdiğini hiç anlamıyorum," dedi Oğlak burcu olan Imré, Boğa olan ve burçları şiddetle yeren Vladimir'e.

Üçüncü saptamaysa bu konunun sonu gelmeyen tartışmalara yol açarak insanları mantık dışına ve çelişkilere sürüklediğiydi.

"Anlıyor musunuz?" diyordu Yay olan ve burçlara inanmayan Leonid. "Milène Boğa'ydı ve yükseleni de Yengeç. İlişkimizin yürümesi mümkün değildi."

"Her ne kadar astroloji Yunanca 'yıldız' anlamına gelen *astron* ve 'bilim' anlamındaki *logos*'tan türemiş olsa bile bu türden saçmalıklara inananlar hakiki sosyalistler değil, götü boklu sağcılardır!" dedi Gregorios kararlı bir tavırla.

Neredeyse on kişi karşı çıktı:

"İşte buna katılmıyorum!"

Onları bu şamatanın içinde bıraktım. Son sözü söyleyen taraf olabilmek uğruna bıkıp usanmadan savaşabilecek gücü ve enerjiyi nereden bulabildiklerini hiç bilmiyorum. Sanki yaşamları buna bağlıymış gibi. Beni yoruyorlardı. Kuşkularım ve duraksamalarımla birlikte oradan ayrıldım. Ona bir kere daha rastlamamın olasılığı sıfıra yakındı. Belki de Paris'ten yalnızca gelip geçiyordu ve onu bir kere daha görebilmek için en küçük bir şansım bile yoktu. Başımı kaldırdım. Ay bana kafa tutuyordu. Her şeyin önceden yazılmış olduğu ve lanetimizin karanlık, dipsiz tünelinde ilerlemekte olduğumuz apaçık bir gerçekti. Kaderimin ezici ağırlığı üzerime çökmüştü.

5

İnsan gerçek dostlarının kim olduğunu zor zamanlarda anlar derler. Hesap hızlıca yapıldı. Balto'da beni alaya almışlar, tefe koymuşlardı. Hiç mizah duygusu olmayan Gregorios hariç. Ben de alın yazısı üzerine soruşturmamı başlattım.

"Neden Yunan öyküleri hep kanlı bitiyor?" diye sordum ona. "Orestes ya da Oedipus kaderlerinden kaçamazlar mıydı? Kurtulmak için hiç şansları yok muydu?"

"Bu sorduğun sorunun hiçbir yararı yok. Unutma ki Yunan tragedyasında tanrılar güçsüzdürler, insanların yaşamlarını değiştiremezler. Kimse kaderinden kurtulamaz, ne tanrılar ne de insanlar. Son daha baştan bellidir. Ne gizem vardır ne de gerilim. Eğer kahramanlar ölmüyorsa ortada tragedya yok demektir. Eğer Klytaimestra Agamemnon'u bağışlarsa, eğer Orestes annesini öldürmezse, eğer herkes birbirini affederse kurtuluşu ve Hıristiyanlığı icat etmişsin demektir. Eğer Freud daha erken doğmuş olsaydı, Oedipus da huzurlu bir emeklilik hayatı yaşayabilirdi. 'Her şey babamın ve annemin suçu,' derdi. Bu mazeretin farkında olmadığı için kendi gözlerini oydu. Iokaste da bunu bilmiyordu ve kendini astı."

"Sen burçlara inanmıyorsun ama yine de her şeyin daha baştan yazılmış olduğunu söylüyorsun, öyle mi?"

"Burç dediğin, burjuvalar için uydurulmuş bir şeydir. Bizim manevra yapabilme payımız küçücüktür. Yaşamımızı toplumsal çevremiz ve zihinsel yeterliliklerimiz belirler. Benim bütün ömrüm bir dangalaklar çoğunluğunu eğitmenin mümkün olmadığını kanıtlamakla geçiyor. İnsan, kaderini zorlayamaz."

Bana tek yardımı dokunan Sacha oldu. Bunun ne kadar önemli olduğunu bir tek o anlamış ve bu konuyu kişisel bir mesele haline getirmişti.

"Her şeyi en baştan ele alalım Michel. Eğer bir çözüm bulamadıysanız sorunu yanlış belirlemiş olmalısınız. İşin duygusal tarafını bir kenara bırakalım. Yerinizde bir polis memurunun bulunduğunu düşünün. Bu genç kadını arıyor. Elinde bulunan çok az sayıdaki nesnel unsurlardan hareket edecektir. Somut gerçekler, yalnızca onlar. Yargı yok, görüş yok, yorumlama yok. Her bir soruya yalnızca olumlu ya da olumsuz yanıt vermek zorundadır."

"Öyle diyorsanız."

"Amerikan edebiyatını sevdiğini biliyoruz, *Evrenin Sahipleri*'ni okuyor ve burçlara inanıyor."

"Evet, zaten elimizde başka bilgi de yok."

"Onunla bir saat kadar konuşmuşsunuz. Ne hakkında?"

"Hiç hatırlamıyorum. Bir ara gülmüştük."

"Birlikte mi gülmüştünüz, yoksa siz mi onu güldürmüştünüz?"

Çaresizce omuzlarımı kaldırdım.

"Nasıl komik bir şey söylemiş olabileceğimi hiç bilemiyorum."

Gözlerini kapatıp düşündü.

"Çıkardığım sonucu size söyleyeyim. Onu yeniden görmek için bir şansınız var. Ulm Sokağı'nda kitap okuyan bir kadın, gelip geçen biri olamaz. Bir öğrenci olmalı. Bu civarda yaşıyor. İnsan iyi tanımadığı bir yerde sokaklarda okuyarak gezmez. Günün birinde onu bulabilecek olma olasılığınız epey yüksek. Yapılabilecek en iyi şey stratejik bir nokta belirleyip orada kalmak olur, Soufflot Sokağı ile Saint-Michel Bulvarı'nın köşesi. Gece gündüz oradan ayrılmayacaksınız. Er ya da geç oradan geçecektir. Ne yazık ki kesin bir nokta belirlemeye olanak yok. Tarifinize bakılacak olursa kokoş bir kız değil, moda dükkânlarına ya da kuaförlere sıkça gitmeyecektir. Siz kitapçılara bakın, Sorbonne ve Contrescarpe çevresinde dolaşın."

Sacha moralimi yerine getirdi. Onu aradım. Mümkün olan her yerde. Yakın çevredeki bütün lise ve ortaokulları gezdim. Saint-Michel Bulvarı'nı ve yakınındaki ara sokakları arşınladım, mahallenin sayısız kafesine, bistrosuna, birahanesine ve kahvesine girip çıktım. Mağazalara, kitapçılara, plakçılara, parklara, bahçelere, banklara baktım. Hiçbir yerde yoktu. Araştırmalarımın sonuç vermediğini Sacha'ya da bildiriyordum. O ise devam etmem için bana cesaret veriyordu:

"Kimse size bunun çabuk olacağını söylemedi. Eğer vazgeçerseniz başarma şansınız kalmaz. Benim aklıma belki biraz daha etkili olabilecek bir fikir geldi. Eğer sonuca bir yoldan ulaşamıyorsak, o zaman bunun tam tersini denemeliyiz."

"Kusura bakmayın Sacha ama bu pek açık olmadı."

"Her sorunun bir girişi ve bir çıkışı vardır. Başından başlayabileceğimiz gibi sondan geriye doğru da gidebiliriz. Biz sizin onu bulmanız gerektiği varsayımından yola çıktık. Diğer olasılığıysa hiç hesaba katmadık."

"Neymiş o?"

"O da sizi arıyor olabilir. Paris'te yürürken kitap okuyan tek kaçıkla karşılaşıyor. Onu güldürüyorsunuz. Eğer onun yerinde ben olsaydım sizi yeniden görmeyi isterdim. Bu durumda o ne yapardı? Bizim yaptığımızın aynısını. Sizi bulabilmek için elindeki az sayıda unsurdan hareket edecektir. Belki de bu iki arayışı çakıştırmayı başarabilirsek işler hızlanacaktır."

Zekâsı aklımı karıştırmıştı. Sorunumu sanki kendisine aitmiş gibi benimseyebilmiş bir arkadaşa sahip olduğum için şanslı olduğumu anladım.

"Sizin Sinematek'i sevdiğinizi biliyor, kitaplarınızı kütüphaneden aldığınızı da. İşte, araştırmalarınızı bu iki yerle sınırlandırmalısınız."

"Ona Terazi olduğumu da söylemiştim."

"Bunun bir yararı olmaz."

"Size burcunuzu hiç sormadım, değil mi?"

"Şaka mı yapıyorsunuz?"

"Konuşmamızın somut unsurlarından biri bu."

"Daha çok şaka gibi sanki."

Sacha bu konuda istisna olmuştu. Burcunun ne olduğunu hiç öğrenemedim. O günden başlayarak bütün zamanımı, Henri-IV, beşinci bölgedeki belediye kütüphanesi ve Ulm Sokağı'ndaki Sinematek arasında bulunan, kenarları yüz elli metrelik bir üçgen içinde geçirmeye başladım.

"Nasıl biriydi?" diye sordu Sacha.

Ona tarif etmeye çalıştım. Blucin, spor ayakkabılar, kıvırcık saçlar, bunları anlamıştı. Buradan ötesini göremiyordu. Bir resmi tasvir etmenin yolu yoktu. Sözcükler yetersiz kalıyordu. Referans olarak kullanabileceğim, tanıdığımız birine benzemiyordu. Robot resmini çizmeye kalkıştım. Bu konuya atılmam için böyle bir acil durum gerekiyordu. Resim konusundaki yeteneğimin gelişimi anaokulunda durmuştu. O günden sonra hiç gelişme gösterememiştim. Sanki elimde bir uçak levyesiyle çizim yapıyordum. Onu resmedebilmeme olanak yoktu. Elimden geleni yaptım. Elime bir kurşun, bir de kömür kalem aldım. Gölgelendirmeler, tonlamalar yaptım. Bana göre yüzünü benzetmiştim. Belli bir kişisel yorumla. Robot resmi alıp kütüphanedeki Christiane'a gösterdim.

"Bu genç kadını hiç gördünüz mü?"

"Yelesi rüzgârda dalgalanan bir kısrağa benziyor," dedi resme bakarak.

"Kıvırcık saçlı bir genç kız bu."

"Kütüphanede kıvırcık saçlı genç kız bolca bulunur."

Salona baktım. Büyük masanın çevresinde oturanlar arasında birkaç tane vardı.

"Michel, biraz resim dersi alman gerek."

"Artık çok geç. Burcun nedir Christiane?"

"Oğlak, yükselenim de Akrep."

"Peki ya kocan?"

"O da Oğlak."

"İyi anlaşmak için aynı burçtan olmak mı gerekiyor?"

"Zararı olmaz. Şimdi de burçlara mı merak sardın?"

"Belgesel niteliğinde. Bir araştırma yapıyorum da. Aslında *Evrenin Sahipleri*'ni aramıştım ama bulamadım."

"Neden acaba? Pauwels'in başlığında olmalı. Onu mu okumak istiyorsun?"

"İyi değil midir?"

"Budala tuzağı. Burçlara ilgi duyuyorsun, *Evrenin Sahipleri*'ni okumak istiyorsun, sakın bana uzaylılara da inandığını söyleme!"

Sinematek'te uzun stajlar yaptım. Mümkün olan en son sınıra kadar. Beni aşırı olduğu kadar da gereksiz saatler boyunca lisenin sıralarına bağlayan kimi öğrencilik zorunluluklarım bulunuyordu. Sayısız film izledim. Olağanüstü olanları, sıkıcı olanları, savaş öncesinden kalma bayağılıkları. Bir Dreyer ve bir Ozu filminin tamamına, bir sessiz Meksika komedi filmleri toplu gösterimine özveriyle katlandım, Louise Brooks ve Fritz Lang filmlerineyse mutlulukla. Salonun en arkasında, hep aynı yere oturuyordum. Çıkış kapısının yanı başına. Eğer içeri girecek olursa onu kaçırmayayım diye. Oranın müdavimlerinden olmuştum. Beni selamlıyor, filmler hakkındaki fikirlerimi soruyorlardı. William Delèze'le de bu şekilde tanıştım. Yönetmen yardımcısıydı. Çekmiş olduğu sömürgeci karşıtı film, tekeller ve sinsi kapitalistler tarafından engellenerek hiç gösterime sokulmamış bir yönetmenle çalışmıştı. O zamandan beri kimseye asistanlık yapmıyor, bütün zamanını tartışarak, kızlara asılarak ve eğlenerek geçiriyordu. Her gittiğimde oradaydı. Uzun boyluydu ve gür saçları da diken diken olduğu için oturduğunda arkasında söylenenler oluyordu. O da bu yüzden en arka sıraya oturmaya başlamıştı. Bir keresinde benim yerimde oturuyordu. Hiç ses çıkarmadan bir yan koltuğa kaydı. Ondan sonra yerlerimiz hep öyle kaldı. İlk gelen diğerinin yerini de tutuyordu. Spiralli kalın bir deftere karanlıkta notlar alıyor, okunmaz bir yazıyla sayfaları karartıyordu. Işıklar yandığında kendi yazdıklarını okumakta güçlük çekiyordu. Satırları birbirine girmiş ya da zikzaklar çizmiş oluyordu. Zaman

zaman yazarken geride kalıyor ve benim kulağıma eğilip soruyordu: "Kadın ne dedi?", "Adam ne cevap verdi?", "Adam çıkarken ışığı kapatmadı, değil mi?" ya da "Gördün mü? İki plan birbirine uymadı, çok korkunç!" Film bitince bacaklarını açmak için hole çıkıyordu. Yanımdan geçerken, "Müthiş filmdi," ya da, "Bir sonraki daha güzel olacak", diyordu. Film oynarkense yorumların ardı arkası kesilmiyordu. Fikrini değiştirdiği de oluyordu: "Üstünde düşününce aslında boktan," ya da, "Her şey bir yana insana düşünecek çok şey veren bir film." Benim sohbet etmeye ya da tanışmaya can attığım yoktu. *Tokyo Hikâyesi*'ni gördükten sonra bana, "Dilsiz misiniz?" diye sormuştu ben de hayır demiştim. Bir daha uzun süre konuşmadık. Douglas Sirk'in *Aşk Rüzgârları*'nı izleyip de keyfim yerine geldikten sonra, bir önceki film başlamadan önce ona yanaştım:

"Fena değil, ha?"

"Sen de sinema delisisin, değil mi?"

"Özellikle öyle sayılmam. Bir genç kadının peşindeyim. Bu konudan anlayan bir arkadaşımın söylediğine göre er ya da geç buradan geçecekmiş. Onu bekliyorum."

Kaşlarını yay gibi kaldırarak yüzüme baktı. Daha fazla ayrıntı vermek istemiyordum. Cesaretimi topladım. Ona robot resmi gösterdim.

"Bu çizim sende bir şey çağrıştırıyor mu?"

Kâğıdı alıp evirdi, çevirdi. Doğru ışığı aradı. Duraksıyordu.

"Bette Davis mi bu?"

Ona maceramı hızlıca anlatmaya mecbur oldum. Salon doluyordu.

"Güzel bir hikâye," dedi. "İlk filmimi çekmek için senaryo konusu arıyorum. Bu iyi bir başlangıç. Bana devamını da anlatırsın."

Antraktın sonuydu bu ve *İstiklâl Kahramanları*'nın jeneriği başladı.

"Olur da karşına çıkacak olursa..."

"Ona ne diyeyim?"

Biri, "Sessiz olun!" diye bağırdı, başka biri, "Kesin sesinizi!" dedi. Oturdum. Ona ne demesi gerektiğini düşünüyordum. Aklıma

bir şey gelmiyordu. William kendini filme kaptırmıştı. Hakkı da vardı. Güzel bir kovboy filmiydi bu.

Üçgeni arşınlamaya devam ettim. Araştırmanın yarıçapını yüz metre daha genişlettim. Faydası olmadı. Aylar geçti. Her gün görebildiğim tek kişi William oluyor, bana ne durumda olduğumu soruyor, senaryosu tıkanmış olduğu için de pek hoşnut görünmüyordu.

"Neden bir öykü uydurmuyorsun?"

"Sinema gerçeği yansıtmalıdır. Artık ilerlemenin zamanı geldi. Hem ya başka bir kadınla tanışırsan? Biraz aksiyon fena olmazdı doğrusu. Ayrıca tek başına olursan bu, diyaloglar açısından da pek kolay olmaz."

"Burcun nedir?"

"Boğa'yım. Büyük bir sorunum var. Annem doğum saatimi hatırlamıyor. Düşünebiliyor musun? Yükselenimi hiç öğrenemeyeceğim. Ya sen?"

"Ben Terazi'yim. Ama burçlara inanıp inanmadığımı henüz bilmiyorum. Bekleyip göreceğim."

"Sinematek'e geliyor musun? Bundan sonraki seansta *Cennetin Çocukları* var. Hem de kesintisiz."

"Soufflot Sokağı'ndan aşağı yürümeyi tercih ederim."

Sanki kendini yineleyen bir öykü varmış gibi tatsız bir duyguya kapılmıştım. Oysa bu daha önce hiç başıma gelmemişti. Sonra birden hatırladım. *Beyaz Geceler.* O kitabı ne kadar da sevmiştim. Üşüyen duygusal adam tanımadığı, çaresiz bir kadınla karşılaşır, hayallere kapılır, kendine düşler kurarak ıssız St. Petersburg sokaklarında gezinir ve sonunda acımasız gerçeğe toslayarak burnunu kırar. Tek farkı benim içimdeki kesinlik duygusuydu. Yanılıyor olamazdım. Ben bir hayalperest değildim. Bekliyordum. Lüksemburg'un kavşağından, öğleden sonra binlerce insan gelip geçiyordu. Kendime olanaksız hedefler koyuyordum: Monsieur-le-Prince Sokağı'ndan gelecek on birinci kişi ya da metrodan çıkacak sekizinci kişi veya 38 numaralı otobüsten inecek on üçüncü kişi o olacak. Aptalca meydan okumalar. Belki yirmi metre uzağımda başka bir sokaktan

geçiyordu, belki de bambaşka bir ülkedeydi. İki üç kere duraksama yaşadığım oldu. Bir gölge, bir saç. Ya saçının şeklini değiştirdiyse, onu yine de tanıyabilecek miyim? Yüzünün şekli konusunda şüpheliydim. Ya yavaş yavaş belleğimde silikleşiyorsa? Ya kayboluyorsa? Zaman zaman yoksa bir rüya mı gördüm diye düşündüğüm oluyordu, onunla gerçekten karşılaşmış mıydım, yoksa bu, düş gücümün bir oyunu muydu veya *Beyaz Geceler*'in kahramanı benimle alay etmeye mi gelmişti? Çölde kum tanesi aramak gibi bir şeydi bu. Kendi kendime son bir defa daha meydan okudum: "Eğer beş dakika içinde burada olmazsa bırakıyorum."

William'ın yanına gittim. İçeri girdiğimde ışıklar sönüyordu. Yerimi tutmuştu.

Ertesi akşam yemek sırasında televizyonun hışırtısı içinde telefonun zili çaldı. Her zamanki gibi Juliette koşup açtı. Şaşırmış gibi bir hali vardı.

"Michel'i arıyorlar."

"Kimmiş?" diye sordu annem.

"Bilmiyorum. Bir bey. Michel'le konuşmak istiyor."

Annem kaşlarını çattı. Ben telefonu elime aldım.

"Michel, ben Sacha. Rahatsız mı ettim acaba?"

"Hiç de değil."

"Gazetede ilginizi çekebilecek bir haber okudum. *Evrenin Sahipleri*'nin yazarları Bergier ve Pauwels, *Planète* dergisi için bir konferans veriyorlarmış. Düşündüm ki belki..."

"Haklısınız. Neredeymiş?"

"Odéon Tiyatrosu'nda."

"Ne zaman?"

"Şimdi."

Kapıyı çarparken arkamdan, "Michel, nereye?" dendiğini duyar gibi oldum.

6

Sonradan vicdan azabı çekmemek için koşuyordum. Tanrılara karşı bir yarış. Belki de onlarla birlikte. Birazdan öğrenecektim. Odeon Tiyatrosu'ndan yüzlerce insan çıkıyor, meydanda birikiyorlardı. Arabalar polis tarafından durdurulmuştu. O burada bile olsa, bu kalabalığın içinde onu hayatta bulamazdım. Güruhun içinden bir uğultu yükseliyordu. Havada gizemli bir şeyler vardı. İnsanlar çok mutlu görünüyorlardı. Basamakları çıktım. Bu şekilsiz kütlenin içinde onu arıyordum. Birden kapının önünde pandomimci Deburau'yu fark ettim. Eğer bu da kaderin bir işareti değilse, kader bize yolumuzu buldurmak için üstümüze çakıl taşları atarak eğleniyor demekti. İnce, uzun, köşeli suratlı, narin tavırlı adam, sayısız insanın elini sıkıyordu. Onun grubuna doğru sokuldum. Heyecanla konuşmaktaydı. Durdu, bir an dönüp kara gözlerini bana dikti ve gülümsedi. Sıcacık. Sanki beni tanıyormuş gibi.

"Dün sizi Sinematek'te seyrettim."

"Hangi filmde?"

"Garance size diyordu ki: 'Çocuk gibi konuşuyorsunuz siz. İnsan kitaplarda böyle sever, bir de düşlerde. Ama gerçek hayatta!' Siz de ona şöyle karşılık veriyordunuz:..."

"'Düşler ve hayat aynı şeydir, yoksa yaşamanın zahmetine değmez. Hem zaten hayatla ne işim olur benim sanki? Benim sevdiğim hayat değil, sizsiniz!'"

"Bu filme bayıldım."

"Ben de öyle."

"Hiç değişmemişsiniz."

"Yirmi yıl geçti. Size teşekkür etmeliyim."

Birden sol omzumun üzerinde hafif bir baskı hissettim. Deburau arkasına döndü. Ben de döndüm. O buradaydı. Karşımda duruyordu. Eli havadaydı. Yüzünde keyifli bir ifadeyle yüzüme bakıyordu.

"Ne işin var senin burada?"

"Eee..."

"Seni burada bulmam inanılmaz bir şey!"

"Bir yerlerde yazılmış olmalı."

"Öyle olacak."

"Burası ne kadar kalabalık."

"*Planète*'in konferansları hep böyle olur. Senin de bu konuyla ilgilendiğini bilmiyordum."

"Her şeyle ilgilenirim ben."

"Müthişti değil mi?"

"Ne?"

"Bergier'nin konferansı."

"Evet, olağanüstüydü."

"Baksana, bunu bana imzaladılar."

Bana *Evrenin Sahipleri*'ni verdi. Kapağını açtım. İlk sayfaya eflatun mürekkeple şöyle yazılmıştı: "Camille'e, Evrenin Sahipleri adına."

"Çok güzel yazmışlar."

"Bize öyle çok sırrı açıklıyorlar ki. Birer dâhi onlar. Kitabı okudun mu?"

"Çok işim vardı. Hemen yarın kütüphaneden alacağım. Sonra hakkında konuşuruz."

"Barrault'yu tanır mısın?"

"Pek sayılmaz."

"Seni çok düşündüm."

"Olamaz! Ben de öyle."

"Birkaç defa Sinematek'e gittim."

"Ben kaç film gördüm söyleyemem bile. Neden hiç içeri girmedin?"

"Hole bakıp seni göremiyordum. Yeniden görüşeceğimizi biliyordum. Benim adım Camille."

"Çok güzel bir isim. Ben de Michel."

İki eski dost gibi el sıkıştık.

"Yalnız mı geldin?"

"Bir Rus arkadaşımla birlikte gelecektim ama son anda bir engeli çıktı. Ya sen?"

"Ben ağabeyimleydim. Seni gördüğüm sırada o kayboldu. Fénelon'da son sınıf öğrencisiyim ben."

"Ben de Henri-IV'ta."

"Henri-IV'a giden bir erkek kardeşim var benim. Birinci sınıfta. Diğer üç tanesi Charlemagne'a gidiyorlar."

"Kalabalık bir ailesiniz."

"Bir de küçük kız kardeşim var."

Tiyatro boşalmıştı. Kalabalık, bahçede birbirine yapışıyordu. Tartışmalar bir türlü bitmiyor, kimse gitmeyi istemiyordu.

"Nereye gitti acaba?"

"İstersen ben sana eşlik edebilirim."

"Eve ağabeyim olmadan dönmek istemem."

"Sorun değil ki. O nasıl olsa yolu bulacaktır."

"Daha çok babam yüzünden. Eğer eve birlikte dönmezsek olay çıkarır."

Saygısızlık etmeye cüret edemiyordum.

"Eğer bu konferansa geldiğimizi öğrenecek olursa gözlerimizi oyar. Bergier'den, Pauwels'ten ve kitaplarından nefret ediyor."

"Demek bilim konusunda çok katı."

"Nedeni başka. Biz biraz değişik bir aileyizdir de."

"Birbirimize anlatacak çok şeyimiz olacak."

Ağabeyini arayabilmek için ayaklarının ucunda yükseldi. Elini salladı. Kıpkırmızı yüzlü bir genç adam belirdi.

"Ne halt ediyorsun sen? Nerelerdeydin?"

"Gérard, seni Sinematek'ten bir arkadaşımla tanıştırayım. Michel, bu benim ağabeyim Gérard Toledano. O da bakaloryaya hazırlanıyor."

Elimi uzattım ve ilk komünyon ayinine katılan çocuklar gibi masum bir gülümseme takındım.

"Michel Marini. Tanıştığımıza çok memnun oldum."

Çocuk kaşlarını çatmış yüzüme bakıyordu. Elimi ezercesine sıktı.

"Camille, pergelleri açmak zorundayız! Budalalıklarınla bana çok zaman kaybettirdin. Bütün bu saçmalıklara nasıl inanabiliyorsun? Sinemaya gitsek daha iyi ederdik! Babama ne söyleyeceğiz?"

"Gerçeği."

"Del mis'n nes'n be?"

Bu cümleyi daha önce bir yerlerde duymuş gibiydim. Bu çocuk, Cezayirli Delaunaylerin çok hoşuna gidecek bir Kara Ayak aksanıyla konuşuyor ve konuşurken ellerini bolca oynatıyordu. Kalabalığın arasına karışıp kayboldu. Camille de peşinden gitti. Bir an durup döndü.

"Yarın saat beşte çıkıyorum."

Öykülerin devam etmesi gerekir. Bu kimin yüzünden ya da kimin sayesinde olmuştu bilmiyorum. İşin içinde yıldızlar mı vardı, rastlantı mı, irademiz mi, arzumuz mu, yoksa bir yerlerde birileri ipleri çekip kabloları birbirine dolayarak eğleniyorlar mıydı? İşin aslı açıklamanın hangisi olduğu benim için hiç fark etmezdi. Mutluydum. Kalabalığın arasında gezindim. Altı ay sonra onu aramak için bu kadar azmetmekle iyi edip etmediğimi sordum kendime. Kulübün üyelerinin akıllıca öğütlerini dinlemeli ve kaderi zorlamaya kalkışmamalıydım. O zaman elimde Ulm Sokağı'nın kaldırımındaki o ilk karşılaşmamızın anısı kalacaktı. Yoldan geçip giden ve yanımızda tutmayı bilemediğimiz o güzellerden birinin anısı.

7

Bir şans, iki değil. Elimde bir kullanım kılavuzu yoktu. Temel sorulara yanıt vermek için yakınımda olan birileri de: Nasıl yapılır? Ne denir? O benim hakkımda ne düşünür? Ertesi akşam saat beşte, Suger Sokağı'nın kavşağında, bir sundurmanın altında durmuş bekliyordum. Her yaştan yüzlerce kız, Fénelon Lisesi'nden çıkıyorlardı. Hiç bu kadar çok kızı bir arada görmemiştim. Henri-IV'ta her yıl okulun karma eğitime geçeceği söylentileri çıkar ama hiçbir şey değişmezdi. Éperon Sokağı'na saptım. Bin tane kız gözünün üzerime dikilmiş, beni süzmekte olduğunu hissediyordum. Yolumu şaşırmış gibi yaparak Saint Germain Bulvarı'na doğru dönüp kendimi kurtardım. Liseli kızlar seli dağılıyordu. Onu okulun kapısının önünde bir sağa, bir sola bakarken buldum. Başını benim tarafıma doğru çevirdiği zaman binanın arkasına gizleniyordum. Benim aptal olduğumu düşünecekti, ona anlatacak hiçbir şeyim yoktu. İlerlemeye cesaret edemiyordum. O benim hizama vardığı zaman kendimi gösterecektim. Gelmesi zaman alıyordu. Riske girip bir göz attım. Karşı tarafa doğru ilerliyordu. Hemen atıldım. Commerce Pasajı'ndan geçerek son sürat sağımdaki evlerin arkasından dolaştım ve Saint-André-des-Arts Sokağı'ndan yukarı çıktım. Onu arıyor ama göremiyordum. Arkamdan sesini duydum.

"Michel!"

Bir mağazanın vitrininin önünde durmuştu. Ben soluk soluğa kalmıştım.

"Okuldan geç çıktım da."

"Seni gördüğüme sevindim."

Ona ne diyeceğimi pek bilemiyordum. O, benden önce davrandı:

"Aç değil misin? Ben dört saatte fena acıkıyorum."

Buci Sokağı'ndaki bir fırından bir üzümlü ekmek aldı. Benim de bir tane almamı istiyordu. Söylediğine göre mahallenin en iyisiymiş. Üç lokmada bitirdi. Seine Sokağı'nın köşesindeki Bistrot du Marché'ye girdik. Salona oturduk. İki kahve söyledik. Öne doğru eğildi ve eliyle bana bir işaret yaptı. Ben de başımı masanın üzerine doğru eğdim.

"Tezgâhta kim var, gördün mü?"

"Dikkat etmedim."

Arkama döndüm. On kadar müşteriyi gözden geçirdim.

"Kıvrık yakalı ve kadife ceketli olan Antoine Blondin," diye fısıldadı.

"Tanımıyorum."

"Fransız edebiyatı konusunda uzman olduğunu sanıyordum."

"Ben öyle bir şey demedim. Ben daha çok Rus edebiyatıyla ilgiliyim."

"Bir de Yunan."

"Kazancakis'i biliyorum. Hepsi o. Blondin'i hiç okumadım. İyi midir?"

"Geçen yıl *Zorlu Kış*'ı görmedin mi?"

"Sinematek dışında fazla sinemaya gitmem. Champollion Sokağı'ndaki bir sinemada makinist olan bir arkadaşım var. Filmlerin onun salonuna gelmesini beklerim."

"Dün en çok neyi beğendin?"

Bu kötü bir soruydu. Önceden düşünüp muğlak bir yanıt hazırlamam gerekirdi. Ciddi bir tavır takındım.

"Henüz kitabı okumadım. Sana sözünü ettiğim o Rus arkadaşımla gelecektim. Bu konuyu asıl o biliyor. Onun ilgisini şey çekiyor... Yani... Büyücüler sanırım."

"Simya demek istiyorsun."

"Evet. Onun mesleği bu zaten. Fotoğraf baskısı yapıyor. Sen de bu konuda çok tutkulu gibisin?"

"*Evrenin Sahipleri*'ni okuman gerek, *Planète* dergisini de öyle. Yoksa bu konuda konuşamayız."

"Son sürat okuyacağım. Önümüzdeki haftaya bitmiş olur."

"İyice sindirmek için zamana ihtiyacın olacaktır."

"Merak etme, dört yüz sayfalık bir romanı iki günde okurum ben. Sonra da belleğime kazınmış olur. Bakalorya hazırlığı nasıl gidiyor peki?"

"O konu tabu."

"Öyle mi? Niye ki?"

"Hayat yalnızca bakaloryadan ibaret değil, öyle değil mi? Sabahtan akşama kadar tek konuşma konusu bu oluyor. Kendi yaşımdaki insanlardan hiç hoşlanmıyorum. Çok sınırlı, dar görüşlü oluyorlar. Akılları fikirleri dersleri ile anne ve babalarında hep. Sanki kapı açılsa rüzgâra kapılarak uçup gidecek gibiler."

"Ben de senin yaşındayım."

"Sen farklısın."

"Doğru, bakaloryaya karşı pek de bir saplantım yok."

"Benimse onu alabilmem hayati önem taşıyor."

Soru sormaya çekindiğimi anladı.

"Zorunluyum. Ailevi nedenlerden ötürü. Karışık bir konu. Ya sen?"

"A'ya geçtiğimden beri işler yolunda gidiyor. Sana söz veriyorum bu konuyu hiç konuşmayacağız. Bu aralar ne okuyorsun?"

Ceketinin cebinden kapağı kırışık, sayfaları aşınmış bir kitap çıkardı. Bana doğru uzattı.

"*Yolda*. Jack Kerouac. Bilmiyorum."

"Olamaz!"

"Adını bile duymadım."

"Acilen okumalısın. Günümüzün Rimbaud'su bu."

"İngilizcem yeteri kadar iyi değil. Sen aslından okuyabiliyor musun?"

Kitabı rastgele açtı ve altı çizilmiş olan bir kısmı sanki Fransızcasından okuyormuş gibi bir doğallıkla tercüme etti:

"'Ama hemen arkasından onlar sokaklarda zırdeliler gibi dans ederek gittiler, ben de onların peşinden sürüklendim, bütün yaşamım boyunca ilgimi çeken insanların peşine düşmüş olduğum gibi. Çünkü benim için gerçekten var olan insanlar yalnızca delilerdir, yaşama delileri, gevezelik etme delileri, kurtarılma delileri, tek bir anda her şeyin tadını çıkarmayı isteyenler, esnemeyi ya da ortak bir yerden çıkmayı bilmeden yananlardır, yıldızların arasında kızartma tavaları misali infilak eden ve tam ortasında ana fişeğinin mavisi parıldayan, her görenin, 'Ah!' dediği, Roma kandillerinin şahane sarı ateşleri gibi yananlardır.'"

Kitabı kapattı. Gözlerini boşluğa daldırıp sessizce oturdu.

"Çok güzelmiş. Çok beğendim. Sen... Amerikalı mısın?"

"Annem İrlandalıdır. İngilizce öğretmenliği yapıyor. Paris'e eğitim için gelmiş ve burada babamla tanışmış."

"Şanslısın. Bakalorya sınavında süper bir not alacaksın... Bir daha bu konuyu açmayacağım."

Bu onun başucu kitabıydı. Hakkında konuşurken coşkuya kapılıyordu. Tek yapacağım onu dinlemekti. Bu kitap yeni bir dünya için, konvansiyonların, önyargıların, maddeciliğin ve para peşinde koşmanın dışında kalacak yeni bir yaşama biçimi için bir manifestoymuş. Hepimiz kendimize kolay kolay kopamadığımız yapay ve yararsız gereksinimler yaratıyormuşuz. Tuzağa düşmeden önce harekete geçmek gerekiyormuş.

"Beni ikna ettin. Hangisinden başlayayım, *Evrenin Sahipleri* mi, *Yolda* mı?"

"Kerouac bekleyebilir. Okunması çok kolay değildir. Bu, okumaktan çok bir zihin durumuna geçmektir. *Evrenin Sahipleri* ise acil."

"Hemen başlayacağım. Peki başlangıç olarak hangi Amerikalı yazarı önerirsin?"

"Neden Hemingway olmasın? Ruh babası odur."

"İntihar etmiş olması çok üzücü."

"Şaka mı yapıyorsun? Öldürüldü o!"

"Kim tarafından?"

"FBI."

"Emin misin?"

"Aslında katil kesin olarak bilinmiyor. CIA de olabilir."

"Kimse bundan söz etmedi!"

"Çok normal. Sessizlik komplosu bu. Onu ortadan kaldırmaları gerekiyordu."

"Bunu neden yapsınlar?"

"Onları rahatsız ediyordu çünkü. Ölümünden sonra basının tıbbi dosyasına erişmesine izin verilmedi."

"Eğer doğruysa rezalet bu!"

"Bu konu bir süre konuşuldu, sonra konu değişti. Fazla kimseyi ilgilendirmedi. Onlar kazandılar. Kennedy'yi kim öldürdü? Ya Oswald'ı? Diğerlerini? Hemingway, Küba hakkında, kendi hükümeti aleyhine bir kitap yazıyordu. Orada yaşamıştı. Bu kitabın el yazmaları kayboldu!"

O kadar inanmış görünüyordu ki daha fazla üstelemedim.

"Michel, sana önemli bir şey söylemem gerekiyor."

"Seni dinliyorum."

"Niyetin nedir bilemiyorum ama bizim aramızda hiçbir şey olamaz."

"Pek anlayamadım."

"Sen ve ben yalnızca arkadaş olabiliriz. Eğer aklında başka fikirler varsa ortada bir yanlış anlaşılma olmaması için bunu sana şimdiden söylemeyi tercih ederim. Her şey açıkça belli olsun. Yalandan nefret ederim ben."

"Ben yalnızca seninle zaman geçirmekten zevk alıyorum."

"Ben de öyle."

"Bunu burcunda mı okudun?"

"Hayır. Aklıma gelmişken, bana doğum gününü ve saatini vermen gerekecek. Bizim için yıldız haritamızı çıkaracak bir arkadaşım var."

"Hangi saatte doğduğumu bilmiyorum ben."

"Annene sor."

"Geleceğimi öğrenmeyi canım istemiyor. Ben seni tanımayı istiyorum."

Bu ısrarım karşısında şaşırmış gibiydi. Kahvesine bir şeker attı.

"Ben seninle arkadaş olalım istiyorum. Sadece arkadaş, ötesi yok. Anlaştık mı?"

"Hayır demeye hakkım yok sanırım. Sana biraz hassas bir soru sorabilir miyim?"

"Deneyebilirsin."

"Kara Ayak mısınız siz?"

"1962'de yurda döndük."

"Ağabeyinin konuşmasını duyunca anlamıştım. Senin neden aksanın yok peki?"

"İstemiyorum da ondan. Senden önemli bir şey isteyebilir miyim?"

"Buyur."

"Bana bir daha asla yürürken kitap okumayacağına söz vermeni istiyorum."

"Aynı konuda sen de bana söz versen iyi olur."

Birbirimize verdiğimiz ilk söz bu oldu. Sonuncusu da. Belki de bu söz hayatımızı kurtarmıştır.

8

Fotorama kapalıydı. Kapıda yine o levha asılıydı: "Sizin için çalışıyoruz, zili çalın ve sabırlı olun." Beş dakika boyunca zili çaldım. Sacha beyaz gömleği içinde göründü. Camın arkasından beni fark edince yüzü asıldı.

"Michel, deli gibi işim var. Beni rahatsız ediyorsunuz!" diye homurdandı kapının aralığından.

"Sacha, çok rica ediyorum. Ciddi bir konu bu."

"Hasta mısınız?"

"Fikrinizi almam gerekiyor. Çok önemli."

"Bu akşama kadar basmam gereken üç yüz fotoğraf var. Başka bir gün gelin."

"Yalvarıyorum Sacha, bu konu FBI'la ilgili... CIA de olabilir."

Kaşlarını çattı ve kedi gibi gözleriyle beni süzdü. Saint-Sulpice Sokağı'na doğru, bir sağa, bir sola göz attı.

"Böyle bir konuda size bilgi verebileceğimi nereden çıkarıyorsunuz?"

"Kendi kendime dedim ki Sacha'nın bir fikri vardır. Eğer siz bu konuda bir şey bilmiyorsanız kulübe gideceğim. Orada bana yardım edebilecek birileri çıkacaktır."

Başının bir hareketiyle bana içeri girmemi işaret etti. Çok da gönüllü değildi. Kapıyı kapatıp levhayı yeniden yerine astı. Onun peşinden dükkânın arka tarafındaki laboratuvara geçtim. Sacha perdeyi çekti, ışığı söndürdü ve turuncu renkli loşlukta fotoğrafları agrandisöre yerleştirmeye devam etti.

"Sizi dinliyorum."

Ona Camille'le aramızda geçen konuşmayı ve onun Hemingway'in ölümüyle ilgili söylediklerini aktardım. Sacha bir yanıt vermedi. Keskin hareketlerle çalışmayı sürdürüyordu. Kâğıtları üçer üçer yıkama tankına koyuyordu. Dağıtmak için bir kıskaç kullanıyordu. Fotoğrafın belirmesini izliyordu. İki dakikanın sonunda da kâğıtları alıp durdurma banyosuna batırıyor ve sonra başka bir kıskaç kullanarak sabitleştirme teknesine alıyordu. On beş yirmi saniye sonra da onları yıkama tankına daldırıyor ve baştan başlıyordu.

"Michel'ciğim, eğer bir saldırının, kaza eseri ya da açıklanamayan bir ölümün, beklenmedik bir isyanın ya da yeryüzünde meydana gelen her türden pisliğin yarısının nedenini bulamıyorsanız, bunun FBI'ın ya da CIA'in işi olduğunu söyleyebilirsiniz."

"Olacak şey değil. Yüzde ellisi olamaz!"

"Pek ağırdan almazlar. İyi ve kötü yılları olur. Merak etmeyin, diğer yarısı da KGB'nin marifetidir. Ancak Hemingway'e gelirsek, korkarım ki zavallı kendi beynini uçurdu. Gerçi istemediklerinden de değil ama bu seferlik masumdular."

"Neden böyle söylüyor o zaman?"

Sacha kâğıtları sudan çıkarıyor, sallıyor ve yükseğe gerilmiş iplerin üzerine mandallarla asıyordu.

"Tutarsız görünen, endişe verici olgular için bu mantıklı ve iç rahatlatan bir açıklama sağlıyor. Ölüm karşısında inanmakta güçlük çekişimiz gibi. Her seferinde kabul etmekte zorlanırız. Bir ölümün doğal olmayışı bizi avutur. Canımızın istediği şeyi manidar bir tavırla, karşı çıkılma riskine girmeden anlatabiliriz. Komplo teorileri gerçeklerden çok daha heyecan vericidir. Arkadaşınız da bundan heyecan duyuyor, yaşının gereği bu."

"Teşekkür ederim Sacha. Bırakayım da işinizi yapın siz."

"Sizin içinizi sıkan nedir Michel?"

"Dertlerimle başınızı yeteri kadar ağrıttım."

"Gücenecek bir şey yok bunda. Sonuçta *Evrenin Sahipleri*'ni sevmek utanç verici bir şey değil. Demek ki düş kurmayı ve gündelik yaşamdan kaçmayı seviyor."

"Haklısınız. En sevdiği yazar Arthur Rimbaud'ymuş."

"Michel, size söylediği her şeyi bir arada düşünün. Onun sevdiği Rimbaud değil, şair. Şiirini değil, isyanını seviyor. Kaçışı seviyor. Siz de idealist ve isyankâr olursanız size başka bir gözle bakacaktır. Hayalperest genç kadınlar arasında sık görülen bir şeydir bu. Şimdi bundan yararlanmaya bakın, zamanla değişirler. Günün birinde bir ev, bir koca, çocuklar, deniz kıyısında tatiller ve elektrikli ev aletleri isterler. Şiiri öldüren de budur işte."

"Nasıl yapacağım? Hiç şiir yazmadım ki ben. Biraz isyankâr olduğum doğrudur ama bu çok da görünen bir şey değil."

"Ben bunu düşüneceğim. Siz de biraz çaba gösterin."

9

İşte insanların içinde gönül eğilimleri böyle doğuyor. Rimbaud'nun yaşam öyküsünü yazanların, onun dehasının kaynağı konusunda yanılmış olduklarından kuşku duymuyorum. Belki de onun bir sırrı vardı. Charleville yüksek sosyetesinden, Saint-Rémi'deki pazar ayinlerinde karşılaşmakta olduğu, hiç yanına gidip konuşamadığı ve bir dua kitabının içine gizlediği şiirlerini ileterek gözünü kamaştırmayı umduğu bir genç kız. Bu şırfıntı omuzlarını kaldırarak, onun eğik, güzel yazısıyla kaplı sayfayı buruşturup top yapıvermiştir. Aksak Aleksandren ölçüsü üzerinde çalışıyordum. Şiir karmaşık iş. Başınızı havaya kaldırıp aya bakarken ya da dalgalı okyanusu seyrederken kendiliğinden gelivereceğini sanırsınız. Sözcüklerin hummasını taşıyan ve onları alegorilere, heyecanlara dönüştüren bir çeşit sel gibi. Oysa aslında hiç de doğal bir süreç değildir o. Bir tahta parçasının üzerinde rendesiyle ter döken bir marangoz gibi uğraşmayı gerektirir. Şafak vaktine dek kan ter içinde çalıştıktan sonra ancak dört zavallı dizeyi doğurabilmiş olursunuz. Kendimi Balto'nun bir bankına oturmuş, kâğıt yapraklarını doldururken bulmuştum. Doldurmak derken lafın gelişi söylüyorum çünkü hiç esin bulamıyordum. En başına "1 Numaralı Şiir" diye yazdığım bir beyaz sayfanın karşısında saatlerce oturuyordum. İlk iki dizem vardı. Şöyle başlıyordu:

Bugün hava çok güzel bak,
Güneş ışıltılı, parlak...

Sonrasını getiremiyordum: ...*parlak... parlak...* Hoşuma giden bu uyak bir tarafa, güneşin ışıltılı ve parlaktan başka ne olabileceğini bulamıyordum. Gökyüzünde dolaşan bulutlar ve biraz da rüzgâr olabilir diye düşündüm. Durdum. Hava raporuna benzemişti. Bulutlardan ve meltemden vazgeçtim. Gökyüzü boştu. Rimbaud huzur içinde uyuyabilirdi. Balto, şiirsel yaratıcılık için elverişli bir mekân değildi. Gelip elimi sıkmayı isteyen, bugün nasıl olduğumu soran, bir el langırt ya da satranç oynamaya hazır olup olmadığımı bilmek isteyen arkadaşlarım tarafından rahatsız ediliyordum. Önemli bir işin tam ortasında rahatsız edilmiş bir kimse tavırları takınıyordum.

"Çok naziksin ama bugün uygun bir gün değil."

Bir de üstüne, yazı ishaline yakalanmış, devasa eseriyle üç masayı kaplamış bulunan Pavel Cibulka da sürekli olarak karşımda bulunuyordu. Ben kulübe girip çıkmaya başladığımdan beri o hep öğleden sonralarını Balto'da geçiriyordu. Akşamları, incelikli tavırları ve diller konusundaki yeteneğinin çokça rağbet gördüğü büyük bir otelde gece bekçisi olarak çalışıyordu. Bu anıtsal eserinin üzerinde yıllardır çalışıyordu. Hiç kimse ona aldırmadığı halde, kaderin bütün cilvelerine, kaprislerine ve darbelerine karşın görevini hep sürdürüyordu.

"İçlerinde kendilerini aşan, mutlaka sonuna kadar götürmek zorunda oldukları ve gün gelip de onlara insanlık tarihi içinde şöhret kazandıracak nitelikte bir şey taşıyan bütün istisnai yaratıkların ortak yazgısıdır bu," diye açıklamıştı bir gün bana kendisine bu kadar az ödül karşılığında bu kadar çok zahmet çekmeye değip değmediğini sormam üzerine. "Sendeki bu bakkal mantığıyla hareket edecek olsalar Kafka yazı yazacağı yerde gider bilardo oynar, Van Gogh ise boya tüccarı olurdu."

Bundan üç yıl önce Kessel asık bir yüzle ona, bir sicimle bağlanmış olan kalın el yazmasını geri vermişti.

"Sana söylemiştim Pavel. Günümüzde artık hiçbir yayıncı elde yazılmış bir eseri kabul etmek istemez, hele ki bu kadar hacimliyse. Bunu daktiloda temize çekmen gerekir."

"Çok büyük iş o. Ben daktilo yazmayı bilmem. İki parmakla yazabilirim ancak. Deli gibi zamanımı alır."

"Üstünde yeniden çalışabilirsin. Sana verdiğim Remington vardı ya."

"Onun da şeridi saçmalıyor. Yalnızca kırmızı yazıyor artık."

"Yeni şerit alman gerekecek."

Kessel, elini cebine atıp cüzdanını çıkardı.

"Teşekkür ederim Jef. Kendime iki üç daktilo şeridi alacak kadar param var benim."

Üç yıl boyunca Pavel, sayfalarını birer birer daktilo etti. Sol elinin serçe parmağı ile sağ elinin orta parmağını kullanıyordu. Metni sıkışık yazılmıştı. İnatla ilerliyordu. Onun diplomat eliyle yazdığı her bir sayfa, Garamond'la bir buçuk yaprağa denk geliyordu. Eserin tamamı, hepsi toplam yüz sayfa kadar tutan içindekiler, dizin ve kaynakça hariç iki bin yüz otuz dört sayfa sürüyordu.

"İşte oldu. Bitirdim."

Pavel, rahat bir soluk aldı ve gözünü önünde yığılmış duran sayfa dağına dikti. Ona dünya çapında şöhret kazandıracak olan, yaşamının eserine bakıyordu. Biz de onun sözüne inanıyorduk. *Brest-Litovsk Barışı: Diplomasi ve Devrim* savaştan sonra Çekçe basılmış ve Rusçaya da çevrilmişti. Başlangıçta bu eser, bin altı yüz seksen yedi sayfadan ibaretti. Pavel, Moskova'daki Çek büyükelçiliğinde stajını yaparken gizli ve hiç bilinmeyen arşivlere erişebilme şansına sahip olmuştu. İngiliz ve Amerikan üniversiteleri onu bu konuda önemli bir kaynak olarak gösteriyorlardı. Pavel, tamamlanmamış olarak gördüğü metnini yeniden ele almış ve içine Sovyetler'i kızdırmamak için sansürlemiş olduğu kimi gelişmeleri de eklemişti. Söz konusu anlaşmanın ne derecede kesin bir önem taşıdığını bize sürekli hatırlatırdı. Versailles'dan, Viyana'dan ya da gezegenimizin tarihindeki başka her türlü antlaşmadan çok daha

büyük bir değeri vardı. Kessel ve Sartre onunla Paris'in yayıncıları arasında bağlantı kurmuşlardı. İkisi bir araya gelince yayıncıların tamamını tanıyorlardı. Onların tavsiyeleri yeterli olmamıştı. Nazik ve kibar davranmışlardı. Hatta kimileri sevecendi de. Yayıncılık çevresi eserin önemini ve olağanüstü belgeselliğini kabul ediyordu, ancak iş her seferinde en sonunda tepetaklak oluveriyordu. Igor, bin sayfanın üzerindeki bir tarih kitabının yayımlanabilir olmadığını öne sürüyordu.

"Hele bütün dünyanın kullanılmış bir mendil kadar bile umursamadığı bir konuda olursa," diyordu Tomasz, Pavel ortada yokken.

İnsanüstü çabalardan, sonu gelmeyen ikilemlerden, vicdan sorgulamalarından, pişmanlıklardan ve yıllar boyu süren sonsuz çalışmalardan sonra Pavel metni özüne indirgemişti. Şimdi artık geriye daha fazla sıkıştırılamayacak bin iki yüz otuz iki sayfa kalmıştı.

"Daha kısası mümkün değil. Teknik ayrıntıları, hukuki açıklamaları, diplomatik rapor ve telgrafları çıkardım. Tarihsel ve toplumsal bağlamı, temel siyasi ve askerî hedefleri korudum. Metni iskeletine indirgedim. Bundan ötesi tarihsel operet olur artık. İsteyen alsın, isteyen bıraksın."

Bıraktılar. Ona ilk önce eseri İngilizceye çevirmesini önerdiler. Eğer kitap Birleşik Devletler'de tutarsa sonrası sorun değildi. Pavel metni tercüme etmeye girişti. Kessel'in bir nüsha göndermiş olduğu genç bir yayıncıdan yanıt bekliyordu. Artık cesaretini kaybetmeye başladığını ve bunun da temposuna yansıdığını hissediyorduk. Sıkıldığımız, konuşacak bir şey bulamadığımız zamanlarda ona kitabın ne durumda olduğunu sorduk mu makine hemen çalışmaya başlardı. Bu konuda söyleyecekleri asla tükenmiyordu.

"Biraz ilerleyebildin mi?" diye sordum ona.

"Okuyup bana fikrini söylemek ister misin?"

Ona bir çırpıda *Evrenin Sahipleri*'ni, on dört sayı *Planète* dergisini ve bir de *Yolda*'yı okumam gerektiğini itiraf etmekte duraksadım.

"Bak Pavel, ben bakaloryaya hazırlanıyorum. Çok fazla işim var. Tatilde okuyayım."

"Orada ne yapıyorsun şimdi? Bakaloryana mı çalışıyorsun?"

"Bu başka... Şiir üzerine bir çalışma yapıyorum."

"Ödev mi?"

"Aynen."

"Lise son müfredatında Birinci Dünya Savaşı ve Rus Devrimi de vardır."

"Büyük bir parçayı oluşturuyor hem de."

" O halde sen de Brest-Litovsk Barışı üzerine bir ödev hazırlamayı önersene."

Bin iki yüz küsur sayfalık tuğlayı önüme itti.

"Derslerine yardımcı olur. Yalnız çok dikkatli ol Michel, elimdeki tek nüsha bu çünkü."

"Diyelim ki kaybettim, evimde yangın çıktı ya da sel bastı. Beni ölünceye kadar bağışlamazsın. En iyisi burada okuyayım. Söz veriyorum."

Pavel'in etekleri zil çalıyordu. Nihayet yeteneği kabul görmüştü. Genç yayıncı ona cevap yazmıştı. Eseri dikkatini çekmişti. Bu konuyu konuşmak üzere ilk fırsatta kendisiyle bir araya gelmeyi istiyordu. Pavel, Balto'dan telefon etmişti. Ender bulunur derecede sevecen bir sekreter kız hemen o gün için kendisine randevu vermişti. Bu kadar hızlı bir temas kurulmasına hiçbirimiz daha önce tanık olmamıştık. Hepimiz onun adına seviniyorduk. Pavel, olayı kutlamak için bir şişe köpüklü şarap açtırdı. Herkes ona tavsiyeler veriyordu: Koşullar konusunda kararlı olmalı, bu sonucu Mesih'in gelişini bekler gibi beklemekte olduğunu hiç belli etmemeliydi.

Ben güneşin sıfatları üzerinde düşünmeyi bırakmış, başka bir konuyu ele almayı düşünmeye başlamıştım, örneğin duraksayan kırlangıçlarıyla ilkbahar ya da altın rengi başakları ve kırmızı gelincikleriyle yakıcı yaz gibi. O sırada Pavel'in solgun ve asık bir suratla geri geldiğini gördüm. Uyurgezer gibi yürüyordu. Bir bankın üzerine kendini bıraktı ve tahta onun ağırlığı altında gıcırdadı.

"Bir bira ister misin Pavel?"

"İsterim."

Jacky'ye siparişi verdim. Pavel hâlâ bitkin duruyordu. Yüz hatlarından okunan bozgun hakkında soru sormaya çekiniyordum. Jacky, biraları masanın üzerine koydu. Pavel şişeyi bir dikişte bitirdi ve çok susamış olduğu için benim gazozumdan da içti. Hafifçe geğirdi.

"Beğenmedi mi?"

"Tam tersine. Hepsini bir çırpıda okumuş, beni kutladı. Hiç bu boyutta bir eser okumamış olduğunu söyledi."

"Sorun nerede?"

"1914 savaşında. Herkesin aklı fikri Cezayir Savaşı'ndaymış."

"Peki sana neden o mektubu göndermiş?"

"Roman Stachkov yüzünden."

"O kim?"

"Kitabımı okusaydın bilirdin."

"Rica ediyorum Pavel."

"Olay 1917 Kasım'ının sonlarında geçiyor. Kara bir devir. Ayın başında Bolşevikler darbelerinde başarılı olmuşlar ve Kerenski hükümetini devirmişler. İktidarları pamuk ipliğine bağlı. Devrimi başarabilmek için Almanlarla barış imzalamak zorundalar. Bedeli her ne olursa olsun. Dizginler Troçki'nin elinde. Pazarlıkların başlatılmasını istiyor. Almanlar için bu, Rus cephesinde takılıp kalmış olan birliklerini geri getirip buradan batı cephesine yönlendirerek bu önemli takviye sayesinde savaşı kazanmak üzere bir fırsat oluşturuyor. Müzakereler Alman genelkurmayının bulunduğu Brest-Litovsk'ta açılmak zorunda. Kamenev'in öncülüğündeki Rus heyeti asker, kadın ve proleterlerden oluşan sembolik bir seçkiden oluşuyor. İstasyonda, tam hareket edilecekken Kamenev, heyette hiç köylü bulunmadığını fark ediyor, oysa köylüler Rus nüfusunun yüzde seksenini oluşturuyorlar. Bolşevik hükümeti, Rus halkının tamamının arkalarında olduğu izlenimini vermeyi istediği için bir köylü arayışına girişiyorlar. Karla kaplı, ıssız Petrograd'da, sakallı, karmakarışık saçlı, hırpani giyimli, kir pas içindeki parmaklarıyla ringa balığı fümesi yemekte olan yaşlı bir köylüye rastlıyorlar. Onu

da devrim köylülerinin temsilcisi olarak heyete dâhil ediyorlar. Adı Roman Stachkov olan bu adam, diplomatların verdikleri yemek daveti sırasında kaba saba tavırları, taşkınlıkları ve yersiz neşesiyle dikkat çekiyor. Şampanyaya ve bol yiyeceğe hiç alışkın değil. Yemeği elleriyle yiyor, sonra onları peçeteye siliyor, herkesin ürktüğü General Max von Hoffman'ın omzuna vuruyor ve gümüş yemek takımlarını ceketinin altına saklayarak gözü pek Prens Ernst von Hohenlohe'yi güldürüyor. Almanlar, başlarda onun kendilerinin ağzından sır almak üzere Makyavelci dalaverelerin peşinde olan ileri düzeyde bir numaracı olduğunu düşünüyorlar. Yalnızca yolunu şaşırmış bir köylüden ibaret olduğunu anlamaları iki ay sürüyor. İşin komik tarafıysa çekip gitmekle tehdit ettiği Kamenev'den para sızdırıyor olması. Savaşın içeriği hakkında hiçbir şey bilmiyor oluşu onun bu antlaşmanın müzakerelerini yürüten taraflardan biri olarak tarih kitaplarına girmesine engel olmamış. Adam benden onun öyküsünü yazmamı istiyor."

"Hakkı var. Bundan olağanüstü bir kitap çıkar."

"Sen de mi öyle diyorsun?"

"Eğer bu kitabı yazarsan, sonra ötekini de yayımlatabilirsin."

"Öyle mi dersin?"

"Eminim. Sen ona ne dedin?"

"Siktirip gitmesini!"

10

Dersler bitince görüşüyorduk. Başlarda okuldan ilk çıkan diğerini görmeye gidiyordu. O, kardeşiyle karşılaşmamak için Henri-IV çevresinden uzak durmayı istiyordu. Bana da onunla hangi bahaneyle olursa olsun hiç konuşmamamı, altında korkunç bir ikiyüzlülük saklamakta olduğu sevecen tavırlarına güvenmememi öğütlemişti. Öte yandan bense, yandan bakış ve sırıtışlardan kaçınmak için Fénelon'a fazla yaklaşmayı istemiyordum. Yarı yolda, École-de-Médecine Sokağı'nda bulunan Viennoise Pastanesi'nde buluşmaya başladık. Birer kremalı kahve ısmarlıyor ve önümüzde bir tabak elmalı payla, iki saat boyunca konuşuyorduk. Hava güzel olduğunda Saint Germain Bulvarı'nı ya da rıhtımları arşınlıyorduk. Bilinmeyen nedenlerle bana telefon numarasını vermeyi reddediyordu. Ben de numarayı bilgi servisi aracılığıyla edinmiştim. Onu arayabileceğimi söylediğimde benden kendisini hiçbir zaman evinden aramamamı rica etmişti. "Karışık iş," demişti, ben de nedenini sormamıştım. Camille bir konuda "Karışık iş" dedi mi, bunu böylece kabullenmek ve soru sormamak gerekiyordu. Açıklanmaz ve aşılamaz bir engel olarak. Ailesinin fazla sert ve eski moda bir ahlak anlayışına sahip olduklarını düşünüyordum. Gözümün önüne ilkeleri konusunda çok titiz, katı ve püriten bir İrlandalı anne geliyordu. Bu biraz eskimiş bir davranış biçimiydi belki ama ne de olsa genç kızların eğitimi bir sorun teşkil etmese Viktorya Çağı romanı diye bir şey de olmazdı. Hâlâ toyluğumun ve hayallerimin içinde bata çıka yürüyordum.

Mümkün olduğunda, yani evde yalnızken o beni evden arıyordu. Her zamanki gibi telefonu açmaya Juliette koşuyordu. Birbirlerini

tanımaları fazla zaman almamıştı. Kimi zaman benden çok onunla konuştuğu oluyordu. Kimi zaman Camille konuşmayı kısa kesiyor ve, "Ben gidiyorum," diyerek kapatıyordu. Onun nasıl biri olduğunu, birlikte neler yaptığımızı, nerelere gittiğimizi merak eden Juliette'in sorularına her gün maruz kalmak zorunda bulunuyordum. Ben bu soruları geçiştirdiğimde, onları Camille'e soruyordu. Onunla tanışmayı istiyordu. Buna şiddetle karşı koymam gerekti.

Okul çıkışları dışında görüşmemiz çok karmaşık oluyordu. Perşembeleri zordu. Kardeşlerinden biri mutlaka ortalıkta oluyor ve hiçbir pazarlık yapılamıyordu. Cumartesileri çok karışıktı. Pazarlarıysa mümkün değildi. Çeşitli doğrulama, çıkarım ve varsayımlarla Leonid ve Sacha'nın yetkin fikirlerine de bakılacak olursa mutlu, birbirine düşkün ve müdahaleci bir ailede yaşıyor olmalıydı. Birbirine bağlı ailelerin en büyük sakıncası da buydu. Ortak mutluluğun kanıtı olarak bütün bireylerin bir arada bulunması isteniyordu. Bir öğleden sonra, Bonaparte Sokağı'nda yan yana yürürken birdenbire iki arabanın ortasına dalıverdi. Bir saniye içinde gözden kaybolmuştu. Yanımızdan geçip giden üç genç adam gördüm. İçlerinden birinin *Planète* konferansında tanışmış olduğum ağabeyi olduğunu fark ettim. Yaşı en küçük olanları, soran gözlerle yüzüme bakıyordu. Sanki onu daha önce Henri-IV'ta da görmüş gibiydim. Aralarında çene çalarak geçip gittiler. Camille, gergin ve heyecanlı bir halde belirdi.

"Beni gördüler mi?"

"Sanmıyorum."

"Seni gördüler mi?"

"Sorun nedir?"

"Bizi birlikte görürlerse iş büyür."

Bu tavır içimi bulandırmıştı. Ama Sacha'yı hiç rahatsız etmiyordu:

"Endişelenecek bir şey yok. Sizi artık görmek istemediğini söylemedi, öyle değil mi?"

"Hayır."

"O halde hâlâ hayattasınız. Buna alışmanız gerekecek, kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler her zaman karmaşık olmak zorundadır. Bana ürettiğiniz eseri gösterin."

Cebimden bir kâğıt çıkardım ve ona verdim. Üç saniyede okudu.

"Siz buna şiir mi diyorsunuz?"

"Sizi uyarmıştım."

"Resim konusunda da yetenekli değildiniz. Sanattaki geleceğiniz bana tehlikeli görünüyor."

"Büyük bir şairden bir metin ödünç alsam nasıl olur?"

"Tanırsa bu hoşuna gitmeyebilir. Kendinizi ahmak durumuna düşürmüş olursunuz. Size daha iyi bir önerim olacak."

Sacha, şiir konusundaki stratejimizi işte böyle geliştirdi. Şiirleri bana o sağlayacaktı. Ben de onları Camille'e okuyacaktım. Yalan söyleyip de bunları benim yazdığımı bildirmeme bile gerek kalmayabilirdi. Üstlerinde fazla konuşmamam yeterli olurdu. Gerisini onun düş gücüne bırakırdım. Hiçbir açıklama yapmaksızın. Bir sanatçı kendini kanıtlamak zorunda bırakılamaz.

"Olur da eğer size, sizi güç durumda bırakacak bir soru sorarsa hiç yanıt vermeyin. Yalnızca gülümseyin. Mümkün olursa elini tutun ve gözlerinin içine bakarak sıkın. Gülümsemenizden yararlanın Michel."

Bir zarfın arka tarafına bir şiir yazdı. Son derecede süratli. Hiç düşünmeden, başını hiç kaldırmadan. Yazı elinden, çeşmeden akan su gibi dökülüyordu. Karaladığı on kadar dizeyi bana uzattı. Bunu ezberlemem gerekiyordu, zarfı bana vermeyi reddediyordu.

"Şiir yazamadığınız gibi ezberleyecek belleğiniz de yoksa vay sizin halinize. Bunu iyice öğreninceye kadar burada kalacaksınız. Benden kontrol etmemi de beklemeyin. Edebiyat sınavında değiliz."

"Unutmaktan korkuyorum."

"Kızı düşünürseniz unutmazsınız. Eğer beceremiyorsanız onu hak etmiyorsunuz demektir. Size tek bir şart koşuyorum. Bir virgü-

lünü bile değiştirmeyeceksiniz. Size güveniyorum. Eğer bu hoşuna giderse daha başkalarını da verebilirim."

"Bir kerede birden fazlasını da öğrenebilirim."

"Fazla üretken bir şair kuşku uyandırır. Şiir zaman ister. Seri üretimle çıkmaz. Bir yazar sabah uyandığında kendine, bugün elli satır yazacağım diyebilir ya da beş yüz veya bin sözcük. Ama eğer bunu bir şair söylüyorsa o sahtekârın tekidir demektir. Şiir elmas gibidir. Kürekle toplanabiliyorsa hiçbir değeri yoktur: Olsa olsa kömürdür o."

Düşünmek için zaman istemek, reddetmek ya da şiirler hoşuma gidecek mi diye bir bakmak üzere çeyrek saniye bile duraksamadım. Hayatımı kurtarıyordu. Hemen kabul ettim. Hiç soru sormadım. Vazgeçer de beni yarı yolda bırakır diye korktum. Ya da Camille bir şairle karşılaşabilir diye, gerçek bir şairle.

Dükkâna bir müşteri girdi. Sacha onunla ilgilenirken ben de şiiri okudum. Berraklığı beni hayrete düşürdü. Yeniden okudum. Gözlerim kapalı tekrar ettim. Camille'i görüyordum. Elini elime alıp gülümsüyordum.

"Oldu mu?" diye sordu Sacha.

"Çok güzel bir şiir bu."

Sacha gülümsedi. Zarfı aldı, yırttı ve parçalarını da çöpe attı.

"Yaptıklarınız için teşekkür ederim Sacha."

Lüksemburg Bahçesi'nden geçerken bir duraksamaya kapıldım. Ya şiiri unutursam? Önlem olarak bir izini korumam gerekmez miydi? Bir kâğıt çıkarıp şiiri yazdım. Böyle bir şey yapmayacağıma söz vermiş değildim. Sacha'yı düşündüm. Şiiri bir kere daha yineledim. Beynime kazınmış olduğunu biliyordum.

11

Yıllar boyunca koruyacağım tarzı bu dönemde benimsedim: hırpani bir kılık, buruşuk bir kadife pantolondan çıkmış gömlek, siyah spor ayakkabılar ve darmadağın saçlarla bugün çok pişman olduğum bir görünüş. Annemin iğnelemelerine göğüs germem gerekti:

"Bugün yıkandın mı sen? Pek sık duş aldığını duymuyorum. Bu saçların hali ne böyle? Hemen berbere gideceksin!"

Onun karşısında görünüşü kurtararak çatışmadan kaçınıyordum. Daha kaldırıma adım atar atmaz da saçlarımı dağıtıyor, giysilerimi bozuyordum. Yataktan yeni kalkmış gibi bir tipe bürünüyordum. Ta ki Sherlock'un kapısında nöbet tuttuğu liseye varıncaya dek.

"Siz kendinizi nerede sanıyorsunuz Marini? Burası sirk değil. Belki de beyefendi kendini Beatleslardan biri sanıyordur, ha? Unutmayın ki bu ayakkabılar spor yapmak içindir, ayrıca bakaloryanın sözlü sınavı da var. Bu nasıl bir tarz böyle?"

Kulak arkası hizasında saç kesiminin diktatörlüğünden kurtulabilmek için kurnazlık etmek, düş gücünü çalıştırmak ve akıllı olmak gerekiyordu. Bu konuda tek başıma değildim. Salgın başka öğrencileri de ele geçirmişti. Aramızda buluşuyorduk. Direniş başlatmıştık. Kendimizi bir düdüklü tencerenin içinde yaşıyormuş, soluk almamız engelleniyormuş gibi hissediyorduk. Isınıyorduk ama kapak dayanıyordu. Bitmek bilmez bir bilek güreşiydi bu. Alanımızı koruyabiliyorduk. Her bir ilerleme bizim için küçük bir zaferdi. Her bozgunsa azmimizi güçlendiriyordu. Sonunda kazanan

tarafın biz olacağını biliyorduk. Biz onlardan daha gençtik ve her geçen gün sayımız artıyordu. Er geç pes edeceklerdi.

"Sana bir hediyem var."

Camille şaşkınlıkla yüzüme baktı.

"Neymiş o?"

En uygun yerin neresi olabileceğini çok düşündüm. Kendimi, herkesin birbirine yapışmış olarak oturduğu Viennoise Pastanesi'nin gürültü patırtı içindeki arka salonunda, önümde bir fincan sıcak çikolatayla şaircilik oynarken göremiyordum. Rıhtım ile Fürstenberg Meydanı arasında kararsızdım. Bunu önceden düşünmüş olmam gerekirdi. Hiçbir hazırlık yapmamıştım. Bizi adımlarımız götürdü. Medici Çeşmesi'ne. Bir mıknatıs gibi. Havuzun kenarına vardık. Derin bir soluk aldım ve... Boşluk. Hiçbir şey gelmiyordu. Kafam bir pinpon topu gibi boş ve hafifti. O lanet şiiri hatırlayabilmek için çaresizce çabalıyordum ama kaçıp gitmişti. Belki de ben gerçekten de onu hak etmiyordum. Bu bana bir şiir için başlık fikri verdi: "Kayıp Şiire Yakarış". Geriye bir tek şiiri yazmak kalıyordu. Belki de ustalık böyle başlıyordu. Benim kasılıp kalmış olduğumu o da fark etti.

"Neyin var Michel?"

Gözlerinin içine bakıyordum. Dudaklarım titredi:

"... *Sarp ışıklar ve geri gelen tebessümler*
Gözetleme kuleleri yüreklerimizin, sonsuz
Çökmüş tapınakların üzerinde boğuk sözler
Belirsiz dönüşler ve üşüyen hevesler
Kanlı gölgelerimiz uykuya dalmış
Feryatlarsa ezilmiş
Gecikmiş anıların ağırlığıyla
Kararsızlıkla nakşedilmiş bakışlar
Ayrılan yollarda darmadağın
Solgun ışıklar, yarıda kalmış danslar
Soluklarımızsa daha ağır dağlardan... "

Eli korkuluğun üzerinde, dudakları aralık, hayret dolu gözlerle yüzüme bakıyordu. Hafif bir rüzgâr çıkıp saçlarını uçurdu.

"Bu şahane Michel."

"Evet."

"Senin mi?"

Bu sefer hazırlıklıydım. Elimi onun elinin üzerine koydum. Gözlerimi büyülü çeşmeye daldırarak düşünceli bir tavırla gülümsedim. Kapanış saatine kadar orada kaldık.

Şairlik kariyerim işte böyle başladı. Çok şanlı sayılmazdı belki ama en kötüsünden kurtulmayı başarabilmiştim. Kendimden başka biri olamamaktan kurtulmuştum. Her zaman gerçeği söylemiş olan, hayır diye düşünürken hiç evet dememiş olan, yetersizliğinin, cahilliğinin, yeteneksizliğinin bir parçasını hiç gizlememiş olan varsa bana ilk taşı o atsın. İçlerinden gelmediği halde gülümsemiş olanlar, kendilerine anlatılan şeyler umurunda bile değilken çok ilgilenmiş görünenler için de aynı şey geçerli. Buna ilk pişman olan ben oldum. Seçme şansım var mıydı? Bu belirsizlik hiç hoşuma gitmiyordu. Kendi kendime asıl önemli olanın şiir olduğunu, hissedilen ve paylaşılan duygu olduğunu yineleyip duruyordum. Daha başka muğlak girişimlerde de bulundum. Sanki kalemimin ucunda bir örs vardı ve saçmaladıklarım hep çöpü boyluyordu. İnsan sınırlarını kaderi olarak kabullenmeli midir? Elimdeki silah takımıyla idare etmek zorundaydım ve çok da fazla ağır değildiler. İnsan hangi silahı varsa onunla savaşır ve kurduğu düş, başvurduğu yolları haklı çıkarır.

"Gerçekten hoşuna gitti mi?"

"Bayıldı. Bunu sizi sevindirmek için söylüyor da değilim."

"Çok mutlu oldum Michel. Ne kadar çok olduğunu tahmin edemezsiniz. Bunlar başka bir çağın şiirleridir. Biraz kuşkum vardı. Değerini anlayabileceğinden emin değildim."

Sacha fotoğraf banyosuna ara vermiş, sonuncuları kurumaları için asmıştı.

"Bunu kutlayalım."

Onun bir çeşit mutfak olarak kullanmakta olduğu küçük bir köşeye geçtik. Bir şişe Pastis çıkararak iki büyük bardağı doldurdu.

"Bu bana çok."

"Sevgili Michel'ciğim, bütün şairler içerler. Ne kadar çok içerlerse o kadar iyi yazarlar."

"Öyle mi diyorsunuz? Zorunlu mudur?"

"Benim sevdiğim şairler çok içerlerdi. Yoksa acı çekiyorlardı. Eğer acı çekilmemişse ya da birazcık baş dönmesi yoksa şiir yavan olur. En iyi şairler çok çile çekmiş ve çok içmişlerdir. Bu kuralın istisnaları çok enderdir."

Şiire ve şairlere kadeh tokuşturduk. Onu hiç bu kadar sevinçli ve güler yüzlü görmemiştim.

"Bir tane daha alayım mı?"

"Sizi uyarmıştım Michel. Dozu kaçırmayalım. Her bir şiirin bir çarpışma sonucu ortaya çıktığı izlenimini vermeliyiz. Ona hediye ettiğiniz şey ayakkabı değil. Biraz gizem gerekir."

Eline bir zarf aldı, arkasını çevirdi ve geçen defa olduğu gibi yine bir dakikada bir şiir yazdı. Hiç zorlanmadan, duraksamadan, pişmanlık duymadan. Bunları o anda uyduruyor olmasına olanak yoktu. Belleğinde kaç şiir vardı acaba? Zarfı bana uzattı.

"Hemen ezberleyeceğim."

Evde, akşam yemeğinden sonra Sacha'nın kuramını denemeden geçirdim. Kendime bir viski koydum. Babam cumartesi akşamları bundan içmeye bayılırdı. Ona hep neşe verirdi. Oysa bu içeceğin ilaç gibi bir tadı vardı ve boğazımı yaktı. Kadehi bitirmek istiyordum. Başaramadım. Yarısını evyeye döktüm. Midemde yangın çıkmış gibiydi. Beyaz bir sayfanın başına oturup bekledim. Başım dönüyor, midem bulanıyordu. Müthiş bir duyguydu bu. Sarhoşluğun rahatsızlığını hissetmeye ve acı çekmeye başlıyordum. Gecenin önemli bir kısmını berbat bir halde geçirdim. Sacha'nın sözünü ettiği örnekler özel vakalar olmalıydı. Kural doğrulanmamıştı. Esin hiç gelmedi. Kalemimin kâğıdın üzerinde gezinmeye başlamasını, onu sihirli dizelerle doldurmasını beklemiştim. Oysa elime yapışıp kalmıştı. Öbür elimse midemde duruyordu. Kişisel olarak

viskinin hiçbir işe yaramadığını ve şiir konusunda bana en küçük bir fayda sağlayamadığını bildirebilirim. Yaratıcılığın sırrı başka yerlerde olmalı.

Günün son ışıklarında Pont des Arts Köprüsü. Fenerler yanmış. Uzunca bir süredir buradan şehrin öteki ucundaki Pont-Neuf Köprüsü'nü, Notre-Dame Kilisesi'nin kulelerini, gümüş rengi suların üzerinde çınarların akışkan yansımasını, sessiz mavnaları izliyorduk. Burada sanki şehrin dışında, mucizevi ve korunaklı bir yerdeydik. Buna kimse karşı koyamazdı.

"... Ruhumuzun kuşlarına ne oldu?
Uzun yayladan havalanırlardı
Merhametsiz çığlıklarıyla
Bir de o amansız topaç gibi çılgınlıklarıyla
Alevlerimizin aklı başından gitmiş
Gözleri sarılı, kırmızılı
Nefretlerimizin unutuşunun
Sessiz kayınlar
Geceye sesleniyorum
Kaçıp giden sislere
Sonsuzluk bir gündür..."

Daha önce hiç görmediğim bir dikkatle yüzüme baktı. Bakışında berraklık ve bir çeşit ateş vardı. Bana soru soracağını sandım. Hiçbir şey söylemedi. Elimi tuttu ve sıktı. Konuşmadan öylece durduk. Sözlere gerek duymuyorduk.

Dişli çark böyle bir şeydi. Bir kere parmağını, elini, kolunu kaptırdın mı bütün bedenin geçip gidiyordu. Artık geri çekilmenin, başa dönmenin bir yolu yoktu. Başlarda bunu hiç düşünmüyorsun. Sonra birden tutsak olduğunu fark ediyorsun. Hatanı kabul etmek, "Yanıldım," demek kolay. "Ben yalnızca bir yanılsamadan ibaretim. Hiçbir niteliğim yok, dikkat çekici ya da özgün hiçbir yanım yok,"

diye itiraf etmek mümkün değil. Kendini inkâr etmek olur bu. O yüzden de susarız. Ve devam ederiz. O gün, saat 18.45'te kısır döngü ne demekmiş anladım.

12

Bir kereliğine Sinematek'e gittik. Çarpışmamızın anısına kaldırıma doğru eğilerek bir dakikalık saygı duruşunda bulunduk. İlk gülen biletleri alacaktı. Ben aldım. Yağmur yağıyordu. Programa bakmadan salona sığındık. Çok az kişi vardı. Işıklar söndü. Jenerik belirdi. Bu filmin yıldızını tanıdığımı fark etmem birkaç dakika aldı. Tibor Balazs, aklımdan tamamen çıkmıştı. Kırışıkları gitmiş, birkaç kilo vermişti ve on yaş gençleşmiş görünüyordu. Macaristan'ın Marlon Brando'su diye anılan aktör, bu filmde bir treni havaya uçuran, bir Gestapo subayının gırtlağını kesen, şebekesinin üyelerini kurtarabilmek uğruna kendini feda eden, işkence altında hiçbir şeyi itiraf etmeyen, kararlı bir direniş kahramanını oynuyordu ve filmin sonunda kurşuna dizilirken yürek parçalarcasına, "Yaşasın özgür Macaristan!" diye haykırıyordu. Sansür bu kadarına izin vermişti.

Camille'e bu oyuncuyu tanıdığımı söyledim. Onun kaçışını ve ülkesine geri dönüşünü anlattım. Onu çok yakışıklı ve "hayvani bir erkeksiliğe sahip" bulmuştu. Sinema yalanın ve hayallerin sanatıydı. Ona Imré'den, imkânsız aşklarından ve civcivden söz etmedim. Yıldızlar, kadınların gönlünde sınırsız bir krediye sahip olmalılar.

"İstersen bir gün kulübe gidelim, seni arkadaşlarımla tanıştırayım."

"Ben satrancı çok sıkıcı buluyorum."

Sinematek'ten çıkışta William Delèze'e rastladık. Koyun gibi saçlarından sular akıyordu. Sırılsıklam olmuştu. Beni görmekten

duyduğu mutluluğu göstermek üzere sırtıma kocaman bir yumruk indirmesinden kaçınmayı başaramadım.

"Ortadan kayboldun. Nerelerdeydin? Artık sana yer tutamıyorum."

"Camille, seni William'la tanıştırayım. Arkadaşım sinemacıdır."

"Film mi çekiyorsunuz?"

Karşı koyamadı. Filmlerden konuşma isteği film görme arzusuna üstün geldi. Yandaki bistroda bir kahve içmeye gittik.

"Michel bana tanışmanızı anlatmıştı. Başlarda iyi gidiyordu ama sonradan bana biraz sürünmeye başladı gibi geldi. Hareketlilik olması gerekir. Yoksa insanlar filmimden sıkılırlar. Benim aklıma daha iyi bir fikir geldi. Başı aynı ama sonra adam başka bir kızla karşılaşıyor ve onu ilkiyle karıştırıyor. Bu kız Hollandalı. Birlikte yola çıkıp bisiklet üzerinde dünyayı gezmeye başlıyorlar. Senaryoyu bir ayda yazdım. Adı da *Yaz Vaatleri* oldu. Okuyan herkes bayılıyor. Bakanlık yardımı için başvurdum, yanıt bekliyorum. Umudum var. Gelecekteki yapımcım komisyon üyelerinden birini tanıyor. Jean-Claude Brialy'den yanıt bekliyoruz. Film çekerken okumaya fırsat bulamıyormuş. Bir sonraki filminde asistan olmaya çalışacağım. Böylece onunla konuşabilirim. İşte senaryo burada. Oku da bana nasıl bulduğunu söyle. Bu yedinci versiyonu oluyor."

Masanın üzerine, Camille'in önüne yüz elli sayfalık bir kitapçık bıraktı. Daha önce ondan birkaç defa bana okumam için bir senaryo vermesini istemiştim, nasıl yazıldığını görmek üzere. Sayfaları gözden geçirdim. Kimi zaman iki diyalog arasında bisikletten iniyorlar ama yan yana yürürken konuşmaya devam ediyorlardı. William'ın devrim yaratacak fikri, hiçbir kesme ve ekleme yapmadan, bütün filmi gerçek zamanda, tek bir plan-sekans halinde çekmekti. Bu gerçek bir teknik başarı demek olacaktı.

William bir kere başladı mı onu susturamazdınız. Bütün Fransız sinemasını bilir, tüm oyuncuları, yapımcıları, yönetmenleri tanırdı. Bize basında okuyamayacağımız bir yığın heyecan verici ayrıntı anlatıyordu. Bir film çekmenin bu kadar karmaşık bir iş olabileceğini

hayatta düşünemezdiniz. Burada sinemamızın tarihi yazılıyordu. Camille'in elini tuttu ve gözünün içine baktı.

"Gerçek hayatta çok daha güzelsin."

"Bunu nereden bilebilirsin ki?" diye sordu Camille.

"Michel senin bir robot resmini çizmişti de. Sana komik bir yüz vermişti."

Masanın altından ona bir tekme savurdum. Ama ıskaladım.

"Benim resmimi mi yaptın?"

"Öylesine bir fikirdi. Seni bulabilmek için," diye kekeledim.

"Görmek isterdim."

"Sana pek benzemiyordu. Yırttım zaten."

"Bir şey kaybetmiş sayılmazsın," diye onayladı William. "Epey kübist bir çalışmaydı."

Bu defa ıskalamadım.

"Çok yazık," dedi Camille. "Görsem çok sevinirdim."

Ortamı yumuşatmak için William, sinek yakalamaya çalışıyormuş gibi yapmaya başladı. Hayvanın havada yaptığı dönüşleri başıyla izliyor, onu uçarken yakalamayı başarıyor ancak yumruğunu açtığı anda sinek kurtuluyor ve her şey baştan başlıyordu. Camille buna kahkahalarla güldü.

"Bisiklete binmeyi biliyor musun?" diye sordu William ona.

"Evet."

"Filmimde oynamayı ister miydin? Harika olursun."

"Zamanım yok ki. Bakaloryaya hazırlanıyorum."

"Daha sonra. Yazın. Müthiş bir rol bu."

"Yapamam."

"Sana telefonumu vereyim. Senaryoyu da oku. İstediğin zaman beni ararsın konuşuruz."

William ayağa kalktı ve kâğıtlarını topladı.

"Aklıma gelmişken Michel, Saint-Sulpice'teki fotoğraflarını görmeye gittim. Hiç fena değiller."

"Beğendin mi?"

"Yeni başlayan biri için bayağı iyi iç çıkarmışsın. Acaba senin şu fotoğrafçı arkadaşın benim için birkaç film basabilir mi?"

"Kendisine sorabilirsin."

"Benim için biraz pahalıya mal oluyor."

"Benden para almadı. Satışlar üzerinden pay kazanıyormuş."

William gitmek için acele ediyordu. İçtiklerinin parasını ödemeyi unuttu.

"Sen fotoğraf mı çekiyorsun?"

"Deniyorum."

"Bunu bana hiç söylememiştin. Görebilir miyim?"

"İstiyorsan."

"Arkadaşın William beni tavlamaya mı çalıştı?"

"Sen ona aldırma. Kendini tutamıyor."

Fotorama'nın camından, dükkân sahibinin raflara film yerleştirmekte olduğunu görüyordum. Sağ taraftaki vitrinde öfkeden kudurmuş bir denizin kıyısının, rıhtıma vuran köpük demetlerinin ve fırtınalı rüzgâra karşı direnmeye çalışarak yoldan geçenlerin siyah beyaz fotoğrafları sergilenmekteydi.

"Bunlar senin fotoğrafların mı?" diye sordu Camille.

"Benimkiler içeride. Bir ay boyunca bu vitrinde sergilendiler. Birkaç tane de satıldı."

Kapıyı ittim ve içeri girdik. Dükkânın sahibi beni tanıyınca gördüğüne sevinmiş gibi kocaman gülümsedi. Bize doğru yanaştı.

"Nasılsınız?.."

Adımı aradıysa da bulamadı.

"Fotoğraflarımı arkadaşıma gösterebilir miyim acaba?"

"Bu işi bunun için yapıyoruz. Sacha'yı görmek istiyor musunuz?"

"Perşembeleri çalışmaz ki."

"Bu aralar her gün çalışıyor. Kültür Bakanlığı'ndan yüklü bir sipariş aldık. Chagall'ın tavanının ilk fotoğrafları için. Sacha, en sevdiğiniz fotoğrafçınız geldi," diye seslendi kapının arkasına doğru.

Sergi salonuna geçtik. Camille ortaya yürüdü ve çevresinde döndü. Bakışlarıyla duvarlarda asılı fotoğrafları tarıyordu. Sağ köşede durdu.

"Seninkiler bunlar."

Bu bir soru değildi. Medici Çeşmesi'nin beş fotoğrafına doğru ilerlemişti. Hepsini dikkatle inceledi.

"Muhteşemler Michel."

"Öyle mi diyorsun?"

"Gerçekten. Bu fotoğrafları senden başkası çekemezdi. Param olsa hepsini satın alırdım."

"Hiç sorun değil küçük hanım."

Sacha gri önlüğüyle göründü. Uykusuz bir adam gibi yüz hatları çekilmiş, gözleri kıpkırmızıydı.

"Bende fazladan birer kopya var. Size hediyem olsun."

"Beni utandırırsınız."

"Bu fotoğrafları beğenmediniz mi?"

"Şahaneler."

"Fotoğrafçının aramızda bulunmasından da yararlanabiliriz. Sizin için onları imzalasın. Kabul eder misiniz Michel?"

Benim yanıt vermemi beklemeden masanın arkasına geçti ve bir çekmeceyi açarak içinden beyaz bir zarf çıkardı. İçindeki beş tane baskıyı tezgâhın üzerine yaydı. Ben de her birinin beyaz kenarlığına, "Camille'e," diye yazarak imza attım.

"Bunları iyi saklayın. Yirmi otuz yıl içinde bir servet değerinde olacaklar."

"Buna hiç şaşırmam," diye yanıtladı Camille. "Biliyorsunuz ya, Michel gerçek bir sanatçıdır. Aynı zamanda şahane şiirler de yazıyor."

"Bundan bana hiç söz etmemiştiniz," diye haykırdı Sacha, dudağının köşesinde bir gülümsemeyle. "Doğrusu bir gün okumayı isterim."

"Bu mümkün olmayacak," diye atıldı Camille. "Michel şiirlerini yazmayı reddediyor. Onları bana kendi okuyor."

"Hakkı var. Dinlemek çok daha güzel olur."

İmzalı fotoğrafları bir zarfın içine koyarak Camille'e uzattı.

"Müessesemizden."

"Size çok teşekkür ederim. Bu hediye beni çok duygulandırdı. Michel bana sizin de *Evrenin Sahipleri* ile ilgilendiğinizi söylemişti."

"Öyle mi dedi?"

Nereye gireceğimi bilemedim. Başımla ona bir işaret yaptım.

"Hiç ona benzer bir kitap okumadım ben!" diye atıldı Sacha.

"Ben de öyle. Michel hâlâ okuyamadı."

"Söyledim ya Camille, bakalorya yüzünden yalnızca ders kitaplarını okuyabiliyorum. Tatilde zamanım olacak."

"Ona ne kadar heyecan verici olduğunu siz de söyleyin."

"O kitabın en ilginç yanı," diye açıkladı Sacha, "yazarlarla aynı fikirde olmasanız bile konformizme karşı duruşları, arı kovanına çomak sokmaları."

"Ya, gördün mü?"

"Biz sizi daha fazla tutmayalım," diye araya girdim. "İşiniz çokmuş."

"Michel, Camille sizin için çok güzel bir fotoğraf konusu olabilir. Ne bekliyorsunuz?"

"Fotoğrafının çekilmesinden hoşlanmıyor ama."

"Camille, size Camille diye seslenmeme izin verir misiniz?"

"Elbette."

"Onunla bir pazarlık yapın. Sizin bir fotoğrafınıza karşılık ondan bir şiir. Bir şey kaybetmiş olmazsınız, öyle değil mi?"

"Kabul eder mi bilmiyorum."

"Michel, siz bu alışverişe ne dersiniz?"

Eğer yanımızda Camille olmasaydı herhalde Sacha'yı öperdim.

Camille'in fotoğraflarını çekmeye işte böyle başladım. Başlarda benden şiirleri yazıya dökmemi istedi. Ben de hepsini yazdım. Tek bir dize bile değiştirmeden. Elimdeki şiirlerin sayısı sonsuz değildi. Çok geçmeden fotoğraflara karşı verebilecek şiirimin kal-

madığı an geldi. Sacha bana şiir ikmali yapmakta aşırı tutumlu davranıyor, Camille'in fotoğraflarını da o banyo ediyordu. Onları büyük formatta, güçlü ve kontrastlı grenlerle basıyordu. Benden hiç para kabul etmiyordu. Bir keresinde ona şiirlerini kullandığım, kendiminkileri yazmayı beceremediğim için utanç duyduğumu söylediğimde bana şiirlerin kendilerini seven kişiye ait oldukları ve bu şiirleri bana verdiği için çok mutlu olduğu çünkü şiirlerin bu işe yaraması gerektiği karşılığını verdi.

Camille çok fazla fotoğraf çekip karşılığında yeterince şiir yazmadığımı ileri sürüyordu. Ona bunun çok fazla zaman aldığını, bu yüzden de bir şiirin birkaç fotoğrafa bedel olması gerektiğini açıkladım.

"... *Ölüm beni hakladığını sanıyor*
Oysa bedenim hiç yok benim
Üç müzik notasının içindeyim ben
Cılız bir tebessümde
Yorgun bir anıda
Ve ufka uzanan yollardayım
Bu biçimsiz rüzgâr tarafından unutulmuş
Bu sarsılmaz dizelerin içindeyim
Belleklere kök salmış
Mırıldanan ve gizlenen
Yinelenen ve aktarılan
Dertlerim dönüp duran danslar gibi..."
"Michel, bu harika."
"Biliyorum."
"Şiirlerin hep hüzünlü."
"Bu şiire karşılık bir fotoğraf istiyorum. Yalnızca bir tanecik."

13

Şu anki durum içinde, Bay Marini'nin aile yuvasını terk etmesinden sonra görevlendirilmiş olan mahkeme kâtibinin saptamasına ek olarak çalışanlarınızın ve tanıdıklarınızın yeni sunulan tanıklıkları bana mahkemeden olumlu bir karar elde edebilmemiz açısından yeterli gözüküyor. Şimdiki halde karşı taraf herhangi bir başvuruda bulunmuş değil. Kocanızın lehine hiçbir tanıklığın bulunmayışı tamamen ondan kaynaklanan nedenlerle boşanma kararı elde etmenizde belirleyici olacaktır. Savunma oturumuna yalnızca bizim belgelerimizle çıkıyor oluşumuz son derecede önem taşımaktadır...

Mektup, aile avukatı Bay Fournier'den geliyordu. Kapıcı dairesinin paspasının üzerindeki postayı ayıklarken rastlamıştım. Henri-IV'tan okulda sigara içerken yakalandığım için gönderilmiş bir ceza mektubu bekliyordum. Avukatın antetini tanıdım. Bu bizim eve ondan gelen ilk mektup değildi. O sabah o mektubu hangi nedenle açıp okuduğumu bilmiyorum. Belki de sessizlik yüzündendi. Aylardır, sanki ortada hiçbir sorun yokmuş gibi suskun bir ortamda yaşıyorduk. Annem sorularıma son derecede doğal bir tavırla ve gülümsemesi kadar inandırıcı, sakin bir sesle yanıt veriyordu:

"Hiçbir şey olduğu yok tatlım. Her şey yolunda. Merak etme sen."

Babam pazar akşamları telefon ediyordu. Juliette ve ben onunla sırayla konuşuyorduk. Annem koltuğunda oturup başını *Paris Match*'in üzerinden hiç kaldırmıyordu.

"Okul nasıl gidiyor?"

"İyi."

"Sevindim."

"Sen nasılsın?"

"İşler kesat. Asılmam gerekiyor."

Başlarda ona Bar-le-Duc'te havanın nasıl olduğunu soruyorduk, o da yanıt olarak ya, "Kıçımız donuyor," ya da, "Berbat bir hava var", diyordu. Konuşmalar kısa sürüyor, "Öpüyorum canım, haftaya görüşürüz," diye bitiyordu.

Paris'e rüzgâr gibi gelip gidiyordu. Tedarikçilerle görüşmek için. Otel masrafı olmasın diye sabah ilk trenle geliyor ve akşam sonuncuyla geri dönüyordu. Bana bir bistroda randevu veriyor, bir saat gecikerek geliyordu. Bir keresinde ikimiz de Cumhuriyet Meydanı'ndaki farklı kahvelerde oturduğumuzdan birbirimizi görememiştik. Metroda ona Doğu Garı'na kadar eşlik ediyordum. Babam uzun süre her şeyin bitmiş olmamasını, ailemizi kurtarmak için hâlâ bir şans olabileceğini ummuştu. Bir çiftin arasında işler yürümeyince ideal olanı durumu aydınlığa kavuşturmak için bir süre ayrılmak gibi görünüyordu ona.

"Hava durumu gibi, anlıyor musun? Fırtına geçinceye kadar beklersin, sonra gökyüzü yeniden mavileşir."

Sonuca bakılırsa bu yöntem doğru değil gibiydi.

Bir gün, tuhaf ve tatsız bir duyguya kapıldım. Babam yanıma soluk soluğa, cehennem gibi trafiğe, egzoz gazlarının kokusuna ve sokakların pisliğine söylene söylene geldi.

"Bildiğin delilik bu. Yıllar boyunca bu şehirde yaşamaya nasıl katlanmışım, hiç bilmiyorum. Artık soluk bile alamıyorum."

Ona bir yabancıymış gibi baktım.

Bu mektubu okuduğumda kanım dondu. İçimden geri dönüp yukarı çıkarak anneme davranışı hakkında düşündüklerimi sayıp dökmek geçti. Babamı kendisine karşı kurulmakta olan komplodan haberdar etmeli, harekete geçip kendisini savunması için ona fırsat vermeliydim. Onu dükkânında bulabilmeyi başardım:

"Bir sorun var baba. Çok acil olarak görüşmemiz gerekiyor."

"Konu nedir, söylesene."

"Telefonda anlatamam. Çok ciddi."

"Aptalca bir şey mi yaptın?"

"Benimle ilgili değil. Annem hakkında."

Paris'e gelebilmek için bir yol ayarlayacaktı. Boulogne'daki yeni bir tedarikçiyle görüşmeyi fırsat olarak kullanacaktı. Doğu Garı'nın karşısındaki, kalabalık bir birahanede buluştuk. Babam yanında bir paket dolusu İtalyan avize kataloğu getirmişti. Kalitesini görmem için bir tane de bana verdi. Bu firmayı Lorraine'de temsil etme hakkını elde etmişti.

"Ne düşünüyorsun?"

"Avizelerden pek bir şey anlamam."

"İtalyanlar bizden yirmi yıl ilerideler. Bu sayede para kıracağız. Sakın annene bir şey söyleme. Sigara içmeye mi başladın?"

"Epeydir içiyorum baba."

"Bana da bir tane versene."

Bendeki Gauloises paketini bir kutu kibritle birlikte ona verdim.

"Pekâlâ, neler oluyor?"

Ona avukatın mektubunu uzattım. Gözünü kırpmadan okudu.

"Bu aşağılık herife ne çok para kazandırdım üstelik."

"Henüz kazanmış değiller. Kendini savunacaksın, değil mi?"

Omuzlarını kaldırıp bir süre daldı, gitti.

"Tanık bulmak gerekecek. Hiç bana göre iş değil. Yıllardır görmediğim insanların kapısını çalıp onlardan annen hakkında pislikler anlatmalarını istemek hiç içimden gelmiyor."

"Annem yapıyor ama."

"Bu benim hatam Michel. Aile yuvasını terk ettim. Artık her şey mahvoldu. Eskiden güzel bir ailemiz vardı. Ama sonra çatladı. Her evlilikte olduğu gibi zor bir dönemden geçiyoruz sanmıştım. Farkına vardığımdaysa artık çok geç olmuştu."

"Franck'ın yüzünden mi oldu bunlar?"

"İşin aslı annenle ben aynı çevreye ait değiliz. Aradaki fark hiç kapanmadı. Bunu başarabilenler oluyor. Biz yapamadık."

"Boşanmadaki sorumluluğu paylaşabilirsiniz."

"Nasıl? Onun bana karşı on tanığı var, bir de mahkeme görevlisinin tutanağı. Boşu boşuna kendimizi harap etmiş olacağız. Sana bir sır versem saklayabilir misin?"

"Bana bunu yine mi yapacaksın?"

"Anneni toplum içinde rezil edebilirdim. Ama anlaşmak için bir yol bulduk."

"Nasıl bir yol?"

"Sizi aramızdaki meselelere karıştırmamaya karar vermiştik. Senden erkek sözü vermeni istiyorum."

Kurtuluş yolu yoktu. Söz verdim.

"Bütün sorumluluğu benim yüklenmeme birlikte karar verdik. Ben ona karşı hiçbir şikâyette bulunmayacağım. Velayet hakkını paylaşacağız. Onunla kalmaya devam edeceksiniz, mümkün olunca ben de iki hafta sonundan biri ile tatillerin yarısını alacağım. Annen ikiniz için benden küçük bir nafaka alacak ve buna karşılık bana şirketten bir mali ödeme yapacak."

"Olamaz! Bizi para karşılığında terk ettin yani, öyle mi?"

"Abuk sabuk konuşma Michel! Böyle olmasa savaşmamız gerekecekti ama benim buna yetecek gücüm yok."

"Buna hakkın yoktu! Mücadele etmeliydin!"

"Hayat böyle işte oğlum, başka türlü olmuyor."

"Sonuç olarak, işin içinden iyi sıyrılmışsın."

Ayağa kalktım. Sigaralarımı topladım. Birkaç adım uzaklaştıktan sonra geri döndüm.

"Bana Franck'ın yerini söyle."

"Bilmen gerekmiyor."

Avukatın mektubunu kapı girişindeki masanın üstüne bıraktım. Annem şaşırdı. Ona mektubu yanlışlıkla açtığımı söyledim. Pazar

akşamı babam telefon ettiğinde Juliette cevap verdi ve beş dakika konuştular. Sonra ahizeyi bana doğru uzattı.

"Ona evde olmadığımı söyle."

Babam bunu duymadı. Annem başını *Paris Match*'tan kaldırdı. Hiçbir şey demeden gülümsedi ve okumaya devam etti. Sonraki pazarlarda da onunla konuşmayı reddettim. Uzun süre böyle gitti. Bu mesele aramızda bugün bile duruyor.

Camille'e ailemden de hiç söz etmemiştim, Franck'la Cécile'in öyküsünden, ortadan kayboluşlarından, ailemizin parçalanışından ve babamın uzak bir taşra vilayetine sürgününden de. Bunları her gün düşünüyordum. Zaman yaraları sarar derler. Gidenleri belleğinizden silmeniz için onları çok fazla sevmemiş olmanız gerekir. Baskın çıkan duygu öfke ve siz bastırdıkça sizi boğan ve karşısında güçsüz kaldığınız çığlık atma ihtiyacı oluyordu. İçime bir çeşit nefret yerleşmişti. Bilmediğim nedenlerle Camille de kendi ailesinden söz etmeye yanaşmıyordu. Eşit durumdaydık. Yetimlerin sessizliğini paylaşıyorduk.

14

Kaçabileceğimi düşünüyordum. Gücümü gözümde büyütmüşüm. Mümkün olan en son sınıra kadar direndim. Ancak hiç kimsenin aşamayacağı bir nokta geliyor. Dünyayı yöneten yasalara karşı irademiz etkisiz kalıyor. Benim akıbetim de evrenin bir köşesinde, Andromeda Galaksisi'nin yakınlarında, Orion ve Aldebaran arasında bir yerlerde mühürlenmişti. Camille yıldız haritamı çıkarttırmayı istiyordu. Tam doğum saatime ihtiyacı vardı. Bu istek bana çok saçma görünüyordu. Bunu onu yüzüne söyleyemiyordum. Onun bu konuya olan inancı demir gibi sağlamdı ve hakkında çok alıngan olabiliyordu. Bahane olarak annemin doğum sancısından dolayı doğumumla ilgili hiçbir ayrıntıyı hatırlayamadığını, üstelik doğumun ailesi ve kocası tarafından terk edilmiş bir halde, ıssız bir hastanede gerçekleşmiş olduğunu öne sürmüştüm.

"Paris'in göbeğinde, Port-Royal Hastanesi'nde doğmuşsun sen!"

Ayrılık da işleri kolaylaştırmamıştı. Ne de olsa boşanmanın bellek için zararlı olduğu bilinen bir gerçekti. Saati bilmeyince doğum anımdaki gökyüzünün haritasını çıkarabilmek mümkün olmayacaktı, dolayısıyla da ay düğümü, evler, yükselen burç belirlenemeyecekti. Bütün bu abuk sorulardan kurtulabilmiş olduğumu sanıyordum.

Annemle olan ilişkim bir gün içinde olağanüstü biçimde iyileşmişti. Bir denge sağlamıştık. Bir çeşit yasal asgari olarak üç kurala saygı gösteriyordum. Görünüşüme dikkat etmeliydim, lisede ortalamayı tutturmalıydım ve aile yemeklerini kaçırmamalıydım;

özellikle de Philippe dedemin evinde Delaunay ailesini tam kadro bir araya getiren pazar öğle yemeklerini. Bunun karşılığında o da beni diğer konularda rahat bırakıyordu. Bu beklenmedik değişim kendini "Kazan-kazan çözümü sayesinde pazarlıkta başarı" konulu seminerden sonra göstermişti. Babam, onca alay ettiği bütün bu eğitim etkinliklerine annemle birlikte gitse çok daha iyi edermiş. Belki o zaman bugün yaşamakta olduğu Berezina bozgunundan da kurtulmuş olurdu. Bir akşam yemek sırasında kötü bir sürprizle karşılaştım.

"Aklıma gelmişken, seni Camille aradı," dedi annem havuç rendesini bana uzatırken.

"Öyle mi?"

"Çok tatlı kızmış. İstersen eve davet edebilirsin, tanışmayı çok isterim."

"Daha on dakika önce ayrıldık. Neden aramış ki?"

"Doğum saatini merak ediyormuş."

"Ne dedin peki?"

"Akşam tam yedi buçuk dedim. Söylediklerine bir anlam veremedim ama. Senin doğumun gayet rahat geçmişti. Kız kardeşininkiyse tam bir kâbustu. Kızlar annelerinin canını çok daha fazla yakıyorlar. Keşke benim de yıldız haritamı çıkarsa. Ben 28 Ocak'ta doğdum, sabah dördü on geçe."

"Ya ben saat kaçta doğdum?" diye sordu Juliette.

Camille'in bazı kusurları vardı gerçi ama kindar değildi. Yakında haritamı görebilecek olmanın verdiği heyecanla yalan söylemiş olmama hiç kızmadı. Annesinin bir arkadaşı, Montsouris Parkı üzerindeki bir apartman dairesinde bir yıldız falı dükkânı işletiyordu. Bizim burç haritalarımızı karşılaştıracaktı ve böylece biz de geleceğimizi öğrenmiş olacaktık.

"İnanmıyor musun? Ben seni inandırmasını bilirim."

"Camille, gelecekte olacakları önceden kestiremeyiz. Böylesi çok kolay olurdu."

"Bunu bilen insanlar var, vâkıf olanlar, onlar bize yol gösterebilirler."

"Ben hiç bilmemeyi tercih ederim."

Birkaç gün sonra bana bir aksilik çıktığını, beklenmedik bir nedenle haritamın çıkarılamadığını haber verdi. Holmes Kuyruklu Yıldızı, milyonlarca kilometrelik bir yoldan sonra birdenbire ortaya çıkıvermiş ve Yengeç ile Boğa takımyıldızlarının arasında yelpaze gibi kuyruğuyla küçük, parlak bir leke halinde belirmişti. O görünür halde olduğu sürece kimi hayatlar altüst olacaktı.

"Kadının söylediğine göre birbirlerini seven insanların kuyruklu yıldızıymış bu, onun sayesinde birbirlerine kavuşurlarmış."

"Camille, bu uydurmacaya inanıyor olamazsın!"

"Senin de bundan etkileneceğini söylüyor."

"Biz birbirimizi kaybetmiş değiliz ki. Şu senin medyum, bize bakaloryamızı alıp alamayacağımızı söyleyemiyor mu?"

"O yalnızca genel yolları belirliyor. Yoldaki durakları değil. Yakında bunu sana kanıtlayacağım."

Bu konuda en küçük bir kuşku ya da duraksama taşımıyordu. Onun bu coşkusu benim kendimden eminliğimi de ortadan kaldırıyordu. Katı mantıkçı insanlar can sıkıcıdırlar. Onun fantezisiyse güzeldi.

Birbirimizi pazar günleri çok nadir görüyorduk. Onun ailesiyle ilgili kurtulamadığı zorunlulukları vardı. Kendisine bu konuda soru sorduğumda beni şöyle yanıtlıyordu:

"Bana nedenini sorma! Elimde olsa görüşürdük. Yapamıyorum işte!"

Ben pazar günleri öğleden sonralarımı kulüpte geçiriyordum. SSCB'den, Baltık ülkelerinden, Yugoslavya ve Romanya'dan gelmiş, aksanları kırık, giysileri savaş öncesinden kalma, yüzleri güvensizlik ve belirsizlikten çökmüş yeni insanlar beliriyordu. Kaçak olduklarını, ülkelerinden tutuklanmaktan ya da hapisten kurtulabilmek için acilen ve telaşla kaçmış olduklarını kanıtlamak için evrak-

lar, dosyalar ve deliller gösterebilmek adına mücadele ediyorlardı. En eski olanlar onların sorumluluğunu üstleniyor, onlara yatacak yer buluyor, sahte belgeler hazırlayabilecek kişilerle bağlantılarını sağlıyorlardı. Bu işler pahalıya mal olduğundan bedelini ödeyebilmek için lokantalarda ve inşaatlarda kaçak olarak işe giriyorlardı. Kimileri Fransa'ya göre daha konuksever olan Kanada'ya geçmek için bir göç yolculuğuna başlıyorlardı. Pazar günü kalabalıkların günüydü. Kulübün salonu artık yeterli olmadığından yavaş yavaş yan taraftaki lokanta kısmı da ele geçirilmişti. Zorunlu olarak Fransızca konuşma kuralı unutulmuştu. Neredeyse bütün dilleri duyabiliyordunuz. Uzun süredir alçak sesle konuşmak zorunda kalmış olduklarından şimdi içlerini döküyorlardı. Kulübün salonu da Balto'nun geri kalanı kadar gürültülü hale gelmişti ve sessizlik isteyenler, kulüp üyelerinin sayısının iki elin parmaklarını geçmediği o eski güzel günleri hatırlayarak iç çekiyorlardı.

"Tedarikçilerimizin önemini ve iyi niyetini göz önünde bulundurursak müşteri kaybetmeyi göze alamayız," diye savunuyordu Igor. "Gelişmeye mahkûmuz."

Sacha arada bir uğruyordu. Onu dikkatle gözlemliyordum. Kendisine karşı düşmanlığın farkındaydı, bunu kışkırtarak eğleniyor gibiydi. Gürültü etmeden gelirdi. Başımızı kaldırdığımızda orada durmuş, bizi izliyor olurdu. Biraz Koca Kulak gibi. Diğerleri onu görünce kendilerini tutuyorlar, onu küçümsemeye uğraşıyorlar ve görmezden geliyorlardı. Yeniden başımızı kaldırdığımızda gitmiş oluyordu. Çıktığını kimse duymuyordu. Ben görünüşü kurtarmak için ona karşı kayıtsız davranmaya özen gösteriyordum. O da böylesini tercih ediyor, benim araya girmemi, bu işe bulaşmamı istemiyordu.

Satrançta ciddi bir gelişme kaydetmiş ve aranan bir oyuncu haline gelmeye başlamıştım.

"İyi bir oyuncu olmak göreceli bir kavramdır," diye açıklamıştı bana ortalıkta başka kimse olmadığında benimle bir oyun

oynamayı kabul etmeye başlamış olan Leonid. "Yeni başlayanlar her zaman berbattır."

Imré ile Pavel arasındaki bitmek bilmez bir rövanş karşılaşmasını izliyordum. Pavel, saatin yokluğundan yararlanarak, kazanmak için zamanını iyi değerlendirmeye çalışıyordu. Igor, heyecanlı, gözlerinden alevler çıkarak belirdi.

"Arkadaşlar, son iki saattir kiminle sohbet ediyorum hayatta tahmin edemezsiniz."

Onun bu heyecanından, söz konusu kişinin hepimizin ismen tanıdığı bir şöhret olması gerektiği sonucunu çıkardık. Şarkıcıları, film yıldızlarını, televizyon sunucularını, ünlü siyasetçi ve sporcuları yokladık. Paris'in yarısını saydık ama bulamadık.

"Fransız mı?" diye sordu Gregorios.

"Hayır. Malesherbes Bulvarı'nda bana seslendi. Kendi kendime dedim ki, 'Igor, şanslı günündesin.' Dikiz aynamdan ona bakıp durdum. Gözlerime inanamıyordum. O, benim taksimdeydi! Birkaç saniye duraksadıktan sonra kendimi bıraktım ve onunla Rusça konuştum."

"Tebdilikıyafet gezen Gromiko muydu?" diye önerdi Pavel.

"Yaşayan bir tanrıydı!"

Hepimiz aynı anda "Nureyev!" diye haykırdık.

"Başta ona, 'Ben sizin en büyük hayranlarınızdan biriyim,' gibisinden beylik bir laf etmek istemedim, günde yirmi defa bunları duyuyordur zaten. Biraz tetikte gibiydi. Ona 1961'de Leonid ve Vladimir ile birlikte seyrettiğimiz *La Bayadère*'den söz ettim. O büyülü geceyi ve ayağa fırlayıp bravo diye haykırarak hiç durmamacasına alkışlayan o büyük kalabalığı o da hatırlıyordu. Ne kadar altüst olmuş olduğumu hissetti. Çok açık yürekliydi. Onu opera binasında, sanatçıların giriş kapısında bıraktım. Acelesi olduğu halde konuşmaya ve gülmeye devam ediyordu. Dünyanın en yakışıklı adamı o, aynı zamanda da en büyük sanatçısı. Arabada oturduk. Kirov'u, Leningrad'ı yâd ettik. Gözleri doldu. Geç kalmıştı. Ondan para almadım. O da beni içeriye davet etti, İngiliz

Kraliyet Balesi ile yaptıkları provanın bir bölümünü izledim. Olağanüstüydü. Öteki dansçılar durup onu izlediler. Yeryüzüne inmiş bir melekti sanki. Ben çıkarken yanıma gelip bana teşekkür etti. Düşünebiliyor musunuz? O! Bana teşekkür ediyor! Ona yurdunu hatırlattığım için!"

"Ne güzel bir karşılaşma," dedi Imré.

Bu sözcüğü duyunca kulak kesildim. Acaba ben de Holmes Kuyruklu Yıldızı'ndan söz etmeli miydim? Buna zaman bulamadım.

"Arkadaşlar," diye tekrar söz aldı Igor, "bugün çok özel bir gün. Rudolf Nureyev aramıza katılacak!"

Bunu şaşkınlık ve inanmazlık dolu bir ünlemler karmaşası izledi.

"Takside ona kulüpten söz ettim. Bana bin tane soru sordu. Elimi sıkarken benden adres istedi. Bu akşam prova çıkışında gelecek."

Bir telaş ve heyecan nidası koptu. Herkes yerinde dört dönüyor, ceketini sırtına geçiriyor, gömleğinin yakasını kapatıyor, kravatını düzeltiyor, giysilerindeki sigara külleri ile kepekleri temizliyor, aynada saçını tarıyordu. Çiş yapmak ve el yıkamak için tuvaletin önünde kuyruk oluşmuştu.

"Onu bu karışıklığın içinde ağırlayamayız!" dedi Vladimir.

Masalar boşaltıldı, üstleri havlularla silindi, kül tablaları temizlendi, yerlerde sürünen kasalar toplandı, bankların tozu alındı, yerler süpürüldü. Madeleine, harekâtı yönetiyordu ve yeni gelenlerden olan Goran ve Danilo'ya fırsattan istifade camları sildirdi. Birden Igor'un gözü, beyaz bir bez parçasıyla tezgâhın çinkosunu parlatan Sacha'ya takıldı. Hemen onun yanına koştu.

"Ne halt ediyorsun sen burada?"

"Ben de katkıda bulunuyordum çünkü..."

Igor, onun cümlesini tamamlamasına fırsat vermedi. Onu ceketinin astarından yakalayarak sarstı. İkisi de aynı boydaydılar. Ama Sacha daha zayıftı. Karşı koyabilirdi. Ama hiç direnç göstermedi. Igor onu şiddetle dışarı fırlattı.

"Bu sonuncu oluyor! Seni uyarmış olayım!"

Sacha, hiç yanıt vermeden uzaklaştı. Igor içeri geri döndü. Öfke içindeydi.

"Ne bekliyorsunuz? İş başına!"

Balto yepyeni, gıcır gıcır bir bistroya benzemişti. Tomasz, üst katta oturan bir oyun makinesi oyuncusundan hemen fotoğraf veren bir makine ile yepyeni bir film ödünç aldı. Hepimiz dışarı çıktık. Hava güzeldi. Raspail Bulvarı'nın kaldırımı ile Denfert-Rochereau Meydanı'nın kenarında bir karşılama komitesi oluşturmuştuk. Gözlerimiz taksilerdeydi. Hepsi durmadan geçip gidiyordu. Keyifle bekliyorduk. Bir süre sonra bazıları dinlenip birer kadeh içmek üzere içeri girdiler.

"Saat kaçta gelecekti?"

"Provaya geç başladılar," diye açıkladı Igor.

Vladimir, kararlılık ruhunu kanıtladı. Bilgi servisini arayarak opera yönetiminin telefon numarasını öğrendi. Hepimiz onun çevresine toplanmıştık. Mayıs ayının bu pazar akşamında kimse telefonu açmıyordu. Onun geleceğine dair umudumuz soğuk bir sufle gibi sönüvermişti. Herkes birer birer gidiyordu. Kimse tatsız bir yorumda bulunmadı. Tomasz, fotoğraf makinesini geri verdi. Biz, ilk çemberin üyeleri olarak kalmıştık.

"Belki de unutmuştur," dedi Pavel.

"Taksi bulamamış da olabilir," diye ekledi Gregorios, "pazar günleri zor oluyor."

"Ya da belki çok yoruldu ve erken yatmak istedi," diye önerdi Imré.

Madeleine yanımıza geldi.

"Bana sorarsanız artık gelmez. Yine de temizlik yapmanız çok hoştu. Patron size birer içki ısmarlıyor."

Ben, hâlâ vazgeçmemiş olan Igor'un yanında kaldım:

"İşi uzamış olmalı. Provalar çok uzun sürebilir. Gelecektir."

Uzun süredir bir araya gelmemiştik.

"Derslerin nasıl gidiyor?"

"Fena değil."

"Ya kız arkadaşınla aran?"

"Pazarları görüşemiyoruz. Ailesinden ayrılamıyor."

"Kendini annesiyle babasının yerine koy. Bütün hafta çalışıyorlar. Çocuklarıyla pazar gününü de geçiremezlerse onları hiç göremezler."

"Nereye kadar? Bütün hayatını onlarla geçirecek değil ya."

"Siz gençler, hepiniz aynısınız."

"Sana bir şey sorabilir miyim? Neden Sacha'ya böyle davranıyorsunuz?"

"Eski defterler bunlar. Sen hiç bulaşma. O adam en küçük bir ilgiyi bile hak etmiyor... Daha bekleyecek miyiz?"

"Gelip de kendisini karşılayacak kimseyi bulamadığını bir hayal etsene, kim bilir ne düşünürdü?"

"Haklısın. Bekleyelim. Sanatçılar dakik olmazlar. Benimle arkadaşıymışım gibi konuştu. Beni unutmayacaktır. En büyük düşü neymiş, biliyor musun?"

"Hayır."

"Kimseye söylemeyeceğine söz verir misin? Bana bunu sır olarak anlattı. Prokofyev'in *Romeo ve Juliet*'ini sahneye koymak istiyormuş. Düşünebiliyor musun? Dünyanın en güzel operasıdır bu. Bilir misin?"

"Operadan pek anlamam ben. Babam Verdi'ye ve *Rigoletto*'ya bayılır."

"O halde bunu da sevecektir. Ailenden iste de sana plağını alsınlar. *Şövalyelerin Dansı* benim en sevdiğim parçadır. Onu dinlerken gökyüzüne taşınmış gibi olursun. Prokofyev neden Rusların en sevdikleri bestecidir, biliyor musun?"

"Yetenekli olduğu için."

"Yalnızca o değil."

"Büyük operalar, çok güzel müzikler bestelemiş."

"Bu yetmezdi."

"İyi yürekli ve cömertmiş."

"Bizde bunlar iyi nitelikler sayılmaz."

"Pes ediyorum artık Igor."

"Prokofyev'in Ruslar tarafından taparcasına sevilmesinin nedeni Stalin'i öldürmüş olmasıdır."

"Ne dedin?"

"5 Mart 1953'te, Stalin'i, Prokofyev'in ölüm haberini vermek için uyandırmışlar. Milyonlarca insanı katletmiş o adam bu haberle altüst olmuş. Özellikle de ona çok kötü davranmış, aşağılamış, adamcağızı derinden yaralamış olduğu için. Stalin, ömründe ilk defa vicdan azabı duymuş. Aynı gün bir kalp krizi geçirmiş ve ölmüş. Prokofyev yüzünden."

"Bunu bilmiyordum."

"Moskova'da anlatılan bir fıkradır bu Michel. Eminim ki Prokofyev, ölümünün bizi Stalin'den kurtaracağını bilseydi seve seve intihar ederdi."

Raspail Bulvarı'nın giriş kapısı önünde duruyorduk. Banka oturup beklemeye devam ettik. Hava güzeldi. Diğerleri evlerine dönüyorlar, bize de el sallayarak artık gelmeyeceğini, burada kök salacağımızı söylüyorlardı. Gün yavaş yavaş batıyordu. Biz de pes ettik. Son bir sigara içiyorduk ki her iki eli de birer sargı beziyle sarılmış olan Leonid'in şaşkın şaşkın yürümekte olduğunu gördük.

"Hey yoldaş, buradayız!" diye seslendi Igor. "Ne oldu sana?"

Sersemliğinden sıyrılması biraz zaman aldı.

"Bir derdin mi var?"

"Susadım."

Onunla birlikte içeri girdik. Sanki bayılacakmış gibi duruyordu. Yüzü kasılmış bir halde burnunu çekmeye başladı. Şişmiş ve beceriksiz elleriyle cebinden şişeciğini çıkardı ve kapağını açıp burnunun iki deliğine birkaç defa götürdü. Bir 102 ısmarladı, içine iki santim su ekledi ve bir dikişte bitirip Jacky'den üç tane daha istedi.

"Benimki 51 olsun," diye ekledim.

"Başıma ne geldiğini dünyada tahmin edemezsiniz," dedi sesi titreyerek. "Onu gördüm."

"Kimi?"

"Milène'i."

15

"Pazar günleri çalışmayı seviyorum," diye başladı Leonid. "İnsanlar gevşemiş oluyorlar. Bahşişler daha bol oluyor. Ritz'den İspanyol bir çift almıştım. Büyük tur istediler. Bütün bir gün. Malmaison Şatosu, Auvers-sur-Oise, Versailles. Amma güzel bir yol. Maillot Kapısı'nda bir motosiklete çarpmamak için direksiyonu kırdım ve kaldırıma çıktım. On yıllık taksi şoförlüğümde ilk defa lastiğim patladı. Sempatik İspanyol bana, 'Mesele değil, lastiği değiştirir, devam ederiz,' dedi. İster inanın, ister inanmayın ama lastiği bir türlü yerinden çıkaramadım. Cıvataları ölümüne sıkışmış. Çılgınlar gibi zorladım. Boğa gibi kuvvetli İspanyol da elleri yerinden çıkıncaya kadar denedi. Mümkün değildi. Sanki mühürlenmişlerdi. Onlar başka taksiye bindiler. Ben de koduğumun krikosuna abandım. Bir saatin sonunda nihayet başarabildim. Ter içinde kaldım. Avuçlarım kanadı. Sıyrıklar, makine yağları... Pazar günü eczaneler de kapalı. Ben de kötü bir gün oldu, eve döneyim bari dedim. O sırada kocaman bir valiz taşıyan bir kadın yanaşıp benden kendisini Orly'ye götürmemi istedi. Ona oraya gitmeyi istemediğimi söyledim. New York'a gidiyormuş. Benden kendisini Invalides Terminali'ne kadar bırakmamı rica etti, oradan servise binecekmiş. Hiç yoktan iyiydi bu. Biraz votkam kalmıştı. Onunla ellerimi dezenfekte ettim. Kadın çığlıklar attı. Sanırsın ki benden çok onun canı yanıyor. Her bir elime birer mendil sardım ve arabayı öyle kullandım. Kadının valizini alıp Air France'ın tezgâhına taşıdım. Bana yüklü bir bahşiş verip hastaneye giderek tetanos aşısı yaptırmamı söyledi. Tam uzaklaşıyordum ki biri bana adımla seslendi. Ürperdim. Arkama

döndüm. Oydu. Karşımda duruyordu. Hiç değişmemiş. Hâlâ o çok güzel Amerikalı aktrise benziyor. Adı neydi onun Igor? Hani şu filmdeki?"

"Deborah Kerr."

"Aynı gözler. Aynı saçlar. Kraliçe gibi. Kafamın içinde sanki birbirimizden o sabah ayrılmış gibiydik. Öyle yüz yüze ne kadar zaman durduk bilemiyorum."

"Nasılsın, Milène?"

"İyiyim."

"Formda görünüyorsun."

"Sen de öyle."

"Hâlâ çok güzelsin."

"Görünüşe aldanmamak gerek. Kırışıklarım içimde."

"Artık Orly'de çalışmıyor musun?"

"Buraya atandım. Evime beş dakika mesafede. Yürüyerek gelip gidiyorum."

"Uzun zamandır mı?"

"Beş yıla yaklaşıyor."

"İnanılır gibi değil. Seninle karşılaşma riskine girmemek için Orly'ye hiç müşteri götürmüyordum. Buradan onlarca defa geçtim. Seni hiç görmedim."

"Yolumuzun kesişmesi gerekiyormuş."

"Gitmem gerek. Taksiyi kötü bir yerde bıraktım. Ceza yiyeceğim."

"Taksi şoförlüğü mü yapıyorsun?"

"Evet."

"Memnun musun?"

"Şikâyetim yok. Neyse. Hoşça kal. Bundan böyle Invalides'den uzak dururum."

Uzaklaştım. Mutluydum. Onunla karşılaşmak hiç umulmadık bir hediye olmuştu. Bundan fazlasını isteyemezdim. "Leonid," dediğini duydum. Arkama döndüm.

"Seni gördüğüme sevindim."

"Ben de öyle."

"Sana ne olduğunu sık sık merak ettim."

"Görüyorsun işte. Fazla bir şey olmadı. Hâlâ bana verdiğin saati takıyorum."

"Ben de. Eline ne oldu?"

Mendiller kıpkırmızı olmuştu. Her tarafından kan sızıyordu. Yerini bir arkadaşına bırakarak beni terminalin revirine götürdü. Ecza kutusundan pamuk ve oksijenli su çıkardı. Yaralarımı temizledi. Onun dikkat ve titizlikle benimle ilgilenmesini izledim. Büyük bir mutluluktu bu. Hiç canım yanmıyordu. Yine o hoş parfüm kokuyordu. Adı neydi, unuttum.

"Nasıl oldu bu?"

"Arabanın... Bir arızası oldu da."

Bana bu pansumanları yaptı. Terminalin kafeteryasına gittik. Çok az kişi vardı. Birer kahve aldık. Konuştuk, ne konuştuk hiç hatırlamıyorum. Eskisi gibiydik. Zaman zaman sessiz kaldık. Birbirimize baktık. İnsanın sahip olamadığı zamanın parçalarını yapıştırması kolay olmuyor.

"İşinin başında olmaman başına dert açmaz mı?"

"Pazar günleri sakin geçer. Ya senin araban?"

"Umurumda değil!"

"Beni görmeye hiç kalkışmadın mı?"

"Milène, söz vermiştim. O adama."

"Tanıdığım erkekler arasında verdiği sözü tutan tek sen varsın."

"İnsan yalnızca kusurlardan ibaret olamaz. Seni her gün düşündüm."

"Kendi kendime sık sık, Leonid bir pilotluk işi bulmuştur mutlaka, dedim. Belki yukarıda, gökyüzünden geçen şu uçağın içinde o vardır. Mutludur. Bundan emindim."

"Doğrusu bana sonumun taksi şoförlüğü olacağını söyleseler inanmazdım."

"Yine görüşecek miyiz?"

"Bilmem. Verdiğim söz ne olacak?"

"Biriyle birlikte misin?"

"Kuş kadar özgürüm. Ya sen?"

"Neden pazar günü çalışıyorum dersin? İstersen bir akşam yemek yiyelim."

"Bir şartla: Ben ısmarlayacağım."

"İşte böyle. Yarın akşam buluşuyoruz. Saat sekizde uğrayıp onu evinin önünden alacağım. Hayatım yeniden başlıyor."

"Senin adına sevindim," dedi Igor.

"İlk randevusuna gidecek bir liseli gibi ödüm patlıyor. Ne diyorsun Michel?"

"Artık Orly'ye müşteri götürebileceksin."

Igor, bu mucizevi karşılaşmayı kutlamak için bir şişe köpüklü şarap açtırdı.

"Mucize değil bu. Kuyruklu yıldız yüzünden oluyor."

"Amma da saçmalık ha!" diye bağırdı Igor. "Şans işte."

"Belki bu defa her şey farklı olur," dedi Leonid. "Çok dikkat ettim. Rosenbergler aleyhine hiçbir şey söylemedim."

"Leonid, onlar masumdular!" diye atıldım.

"Bana göre suçluydular! Ama neyse, artık susuyorum."

"İyi edersin," diye konuyu bağladı Igor. "Mutluluğun sırrı budur."

Biz rastlantılardan, duygularımızın girdabından, yıldızların taksi şoförleri üzerindeki etkilerinden ve yaşamın gizemlerinden söz ederken içeriye bir kurye girdi. Elinde bir kâğıt tutuyordu. Igor'un övünmek için yalan söylemiş olmadığı kanıtlandı. Rudolf Nureyev, kendini bağışlatmak için ona, Margot Fonteyn'la birlikte dans ettikleri *Kuğu Gölü* için iki bilet göndermişti. Chagall'ın tavanının açılışı onuruna Paris Operası'nda, bizzat sanatçının, General'in, Malraux'nun ve bütün Paris sosyetesinin katılımıyla bir gala gecesi düzenleniyordu. Igor sevinçten çılgına döndü. Leonid hiç tepki vermedi. Igor anlamıştı. İçi giderek de olsa biletleri ona verdi. Leonid, Milène'i davet etti. Ona biletleri kendisine Nureyev'in

göndermiş olduğunu söyledi. Milène seve seve kabul etti. Leonid kendisine bir smokin kiralayıp bir çift rugan makosen satın almak zorunda kaldı. Buna hiç pişman olmadı.

16

Balto'dan çıkarken, eğer bugün kavuşmaların günüyse benim de Cécile'le karşılaşmam gerektiğini düşündüm. Onun Camille'le tanışmasını çok isterdim. Haber vermek için evi aradım. Annem çok geç kalmamamı söyledi. Grands-Augustins Rıhtımı'na gittim. Buradan geçmeyeli aylar oluyordu. Artık vazgeçmiştim. Kapıcı kadın yerinde yoktu. Posta kutusunda mektup görünmüyordu. Işığı açmadan üç katı çıktım. Kapı zilini çaldım. Uzun uzun. Kimse açmadı. Yaşamımızın sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden devam edeceğine kesinlikle inanıyordum. Bir gürültü duydum. Kulak kesildim. Kimse açmadı. Anahtarlığımda hâlâ bu evin anahtarı duruyordu. İstese bunu benden geri alabilirdi. Bende bırakmıştı. İçeri girdim. Ev karanlıktı. Açık duran kepenklerden ışık kırıntıları içeri sızıyordu. Lambaları ve avizeleri yaktım. Her zamanki dağınıklık, bir de üstüne toz. Mutfağa gittim, buzdolabı bomboştu ve fişi çekilmişti. Cécile'in odası, Pierre'in odası, her yer cansızdı. Salona geri döndüm. Son gelişimden beri hiçbir şey yerinden oynatılmamıştı. Gözüm masanın üzerindeki bir karton kutuya takıldı. Üzerine konmuş bir fotoğraf, bir yığın cep kitabının önüne yaslanmıştı. Bunlar geçen sefer burada yoktu. Kutunun üzerinde duran, benim Medici Çeşmesi fotoğraflarımdan biriydi. Fotorama'da satılmış olan o beş taneden biri. Yakın plan Akis ve Galathea'nın karşısında taş kesildim. Buna hiç kuşku olamazdı. Yine de emin olmak için fotoğrafın arkasını çevirdim. Fotorama'nın kaşesi görülüyordu. Demek o gizemli alıcı Cécile'di. Bu fotoğrafları satın alan ondan başkası olamazdı. Bunları neden böyle ortada bı-

rakmıştı? Buradan geçmiş olduğunu bildirip bana dostça bir işaret göndermek için mi? Bana seni unutmadım ve fotoğraflarını çok beğendim ya da başka bir şeyler demek için mi? Benim buraya geleceğimi biliyordu. Fotoğrafı masanın tam ortasındaki kutunun üzerine koyup kitaplara özellikle yaslamıştı, fark etmeden yanından geçip gitmeyeceğimden emin olabilmek için. Belki de benim için bir yerlere bir not gizlemişti? Kitapların içlerini yokladım, çekmeceleri karıştırdım, üst üste yığılmış gazete, dergi ve evrak tomarlarını gözden geçirdim. Hiç önlem almıyordum. Tıpkı bir polisin araştırmasını imzalaması gibi çevreye izimi bırakıyordum. Çöp tenekesinde yanmış kâğıt külleri ve kömür olmuş kartpostal kırıntıları vardı. Çöpü halının üzerine boşalttım. İçinden hiçbir şey çıkaramadım. Karton kutunun içinde Pierre'in eşyaları vardı. Sevgililerinden gelen mektuplardan bir paket, kimileri hiç açılmamış, bir adres defteri ile cüzdanı, içinde birkaç banknot ve bozukluk, fermuarlı özel bir bölmesinde spiralli bir defterden koparılıp sekize katlanmış bir yaprak, üstünde Molotof kokteyli tarifi, ayrıca karmakarışık bir halde fotoğrafları, askerî kimliği, öğrenci kartları, içleri notlarla ve sayfalarına yapıştırılmış gazete kupürleriyle dolu defterler, Cezayir defterleri, yazdığı mektuplar ve Cécile'in cevapları, onun Aragon üzerine yazdığı tezin ilk altı bölümü, bir lastikle bağlanmış olarak Lüksemburg Bahçesi'nde çektiğim fotoğraflarından on tane kadarı. Cécile'i tanıyordum. Bu bir rastlantı olamazdı. Burada bir hazırlık vardı. Oturdum. Bir sigara yaktım. Bana göndermek istediği mesajın şifresini çözmeye çalışıyordum. Sonunda anladım. Her şeyi bana veriyor, bana bırakıyor, hediye ediyordu. Sessizliğinin ve ortadan kayboluşunun telafisi olacak bir hediye. Ya da bir takas. Bana bu çeşme fotoğraflarıyla artık onun yanında olduğumu, birlikteliğimizin bir belirtisi olarak diğerlerini de kendisinin yanında götürdüğünü söylüyordu. Kutuyu içindekilerle birlikte aldım. Kitapları masanın üstüne koyup çeşme fotoğrafını imzaladıktan sonra yine onlara yasladım. Buraya uğramış olduğumu ve bir gün yeniden görüşeceğimizi bilsin diye. O ne zaman isterse.

Bugün Pierre'i hatırlayan kim kalmıştı? Ondan geriye kalan ne vardı? Onun o kocaman gülümsemesinden, çalkantılı fikirlerinden, bütün pislikleri öldürerek dünyayı değiştirme isteğinden geriye kalan? Kendisine bağlanmasınlar diye uzaklaştırdığı o narin fetihleri onu hâlâ düşünüyorlar mıydı acaba? Şimdi o bir taşra mezarlığında unutulmuş olarak dinleniyordu. Kollarımda dört beş kiloluk bir koli taşıyordum, onun bütün eseri, yalapşap silinmiş bir kara tahta gibi. Birden sesini duydum:

"Hey, küçük aptal!"

Oydu bu, hiç kuşkum yoktu. Arkama döndüm. Kimseyi göremeyeceğimi biliyordum, yalnızca yoldan geçen isimsiz yabancılar, bir de benim eğri büğrü belleğim. Kutuyu bir arabanın kaportasına bıraktım.

"Gerçekten de tam bir küçük aptal olmuşsun! Sana böyle mi öğrettim ben? Böyle devam edersen yakında küçük bir bok olacaksın. Tıpkı diğerleri gibi. Anlamazdan gelme. Aynada kendine bir bak, kusmak isteyeceksin. Buna hakkın yok. Senin yok. Yoksa ben hiçbir işe yaramamışım demektir."

Ona soru sormama gerek yoktu. Neden söz ettiğini biliyordum. Her dilde tehlikeli sözcükler vardır. Örneğin küçük. Güzel bir sıfattır bu, büyük olmayanı, sevimli olanı anlatır. Ama fiil haline getirilip de küçümsemeye dönüşünce iş değişir. Pierre haklıydı. Camille'e yalan söylemeye, gerçekte bir sahtekârdan başka bir şey olmadığım halde onu bir şair, bir sanatçı olduğuma inandırmaya devam edemezdim. Ona gerçeği söylemeye karar verdim. Onunla yaşamım berrak olmalıydı, işin içinde yalan ya da küçümseme, küçük düşme olmadan. Camille'e telefon ettim. Saat geç olmuştu. Koyu bir Kara Ayak aksanıyla konuşan bir adam telefonu açtı.

"Merhaba efendim, Camille'le konuşmak istemiştim de. Önemli bir konu."

Bir homurtu duyuldu ve uzun bir sessizlik oldu. Ahizeden şunu duydum:

"Camille, seninle konuşmak isteyen biri var."

Uzaktan Camille'in sesini tanıdım, kim olduğunu soruyordu.

"Bilmiyorum. Telefonla konuşulacak saat değil bu kızım."

"Alo?"

"Benim. Seni aradım çünkü..."

"Çıldırdın mı sen? Saatin farkında mısın?"

"Yarın görüşmemiz gerek."

"Yarın pazartesi. Saat altıya kadar dersim var. Görüşemeyiz."

"Çok önemli bu Camille. Seni bekleyeceğim..."

Telefonu kapattı. Omuzlarımdan bir yük kalkmıştı. Pierre'in kutusuyla birlikte eve döndüm. Kutuyu odamın bir köşesine bıraktım. Üstüne de kocaman harflerle "Açmayın!" diye yazdım.

Çeşmenin başında bekliyordum. Saat altı buçuktu. Fénelon Lisesi'nden Lüksemburg Bahçesi en fazla on dakika sürerdi, acele etmeksizin. Demek gelmeyecekti. Belki bir sorun çıkmıştı, ya da belki geç saatte telefon etmemden hoşlanmadığı için bana kızmıştı. Belki de birbirimizi bir daha hiç görmeyecektik. Kalbim küt küt çarpıyor, boğazım düğümleniyor, omuzlarım ağırlaşıyordu. Bakışım kolunu havaya kaldırmış Polyphemos'a ve perspektifi bozan o yarım kalmış hareketine takıldı. Tam o anda önceden hiç bilmediğim bir hisse kapıldım. Bir çeşit ikiye bölünmeydi bu. Alışık olmadığım bir hafifleme. Sanki içimde bir başka kişi daha varmış gibi. Önceden kestiremeyeceğim bir şeydi. Bunun bir gün başıma geleceğine hayatta inanamazdım. Hemen bir kâğıt çıkardım. Soluğumu tuttum. Ürperdim ve döküldü. Bir kerede. Kendi kendime tek bir soru bile sormadan. Sekiz dize yazdım. Son süratle. Tıpkı Sacha gibi. Yazdıklarımı okumaya fırsat bulamadım. Başımı kaldırdım, kalemim havada kaldı. Camille karşımda duruyordu.

"Kusura bakma. Felsefe öğretmenim geç bıraktı."

Ona kâğıdı uzattım. Eline aldı ve okudu.

"... *İstiyorum ki mermer sarayında oturan hükümdar*
Gözleri sönmüş avizelerinde ve alev alev mumlarında
Benden başka bir şey göremesin, benim koca gölgemden başka

Tutsak kulelerdeki gizlenmiş tutku
Patlayarak bir anda sarsın bütün ruhumu
Ağacından havalanan sarhoş bir kuş misali
Seni arıyorum, seni yitiriyorum, yok oluyor kederim
Bu çeşmenin başında seni bekliyorum bir meczup gibi..."

"Michel, bu çok güzel."

"Gerçekten mi?"

"Bayıldım. Hem diğerleri kadar hüzünlü de değil."

Ayağa kalktım. Onu kollarıma aldım. O gözlerini yumdu. Onu öptüm. Hiç karşı koymadı. Tam tersine. Bana sıkı sıkı sarıldı. Sarmaş dolaş öylece kaldık, birbirimizi ele geçirmişiz gibi.

"Dün akşam neden aradın?"

Duraksadım. Ona gerçeği söylemeli miydim? Belli ki kadınlar şairleri seviyorlardı. Gözlerinin içine baktım ve gülümsedim. Sonuç olarak ona hiçbir şey söylemedim ve kuyruklu yıldız hakkında hiçbir yorum yapmadım.

17

Geri sayım başlamıştı. Bakaloryaya otuz gün. Umurumda bile değildi. Sonucun ne olacağı konusunda en küçücük bir endişe ya da kuşku taşımıyordum. Edebiyat bölümüne geçtiğimden beridir matematikte daha iyiydim. Önceden de Peretti gibi bir öğretmenim olsa her şey çok farklı olabilirmiş. Uyguladığı alışılmadık pedagojik yöntemleri, hiç kimseyle alay etmemeyi gerektiriyordu. Küçümseyici, alaycı, kendini beğenmiş ya da sabırsız değildi. Bir şeyi anlayamadığımızda bunu söylemekten korkmuyorduk. Yüzünde bir gülümsemeyle başa dönüp yeniden anlatıyordu. Bundan hiç rahatsız olmuyor gibiydi. Tam tersine hoşuna gidiyordu sanki. Hiç acelesi yoktu. Öte yandan Camille ise çok kaygılıydı. Onun aklını başına getirmeye uğraşıyordum:

"Senin medyum sana başaracağını söyledi mi?"

"Evet."

"Eğer o da onaylıyorsa endişelenmen için hiçbir neden yok demektir. Kazanacaksın. Hem kazanamazsan ne olur sanki? Hiç. Tekrar edersin. Bu ilk senin başına gelen bir şey olmayacak ki. Bir felaket sayılmaz."

"Babam gözlerimi oyar."

"Bu baskı çok aptalca. Oysa tam aksine seni rahatlatması gerekirdi. Bu bakış açımı onunla da paylaşacağım."

"Sakın ha! Haydi bana bir şiir oku, çok rica ediyorum."

"Şu an daha çok ders çalışma zamanı, anlıyor musun?"

Gülümseyerek bana başıyla evet diyordu. Tükenmiştim. Hiç şiir yazmayan bir şair nasıl bir şeydi? Bu işin içinden sıyrıldığımı

sanmıştım ama ne zaman önüme bir kâğıt ve kalem alacak olsam hiçbir şey olmuyordu. Hiçbir şeyin fışkırdığı yoktu. Kendimi ne kadar zorlasam, başımı iki yana sallasam, gözlerimi yumsam, çeşme başında uzun uzun yoğunlaşsam ve bütün duygularımı, sezgilerimi harekete geçirmeye uğraşsam da kupkuru ve verimsiz kalıyordum. O kadar ki bütün yaratıcılığımın o bir tek şiirle sınırlı kalacağına inanmaya başlamıştım. Her ne kadar Camille onları hüzünlü ve karamsar buluyor olsa da yeniden Sacha'nın metinlerine başvurmak zorunda kaldım. Küçülmek ile küçümsenmek arasında gidip geliyordum. Ona yalan söylemekten, onu aldatmaktan iğreniyordum. Yine faydasız kalan son bir girişimin ardından gerçeği ona açıklamaya karar verdim. Ödenecek bedel ne olursa olsun.

Her akşam olduğu gibi yine École-de-Médecine Sokağı'ndaki Viennoise Pastanesi'nde buluşmuştuk. İki sıcak çikolata siparişi verdim.

"Camille, sana söylemem gereken önemli bir şey var."

"Benim de öyle. Benim de seninle konuşmam gerekiyor."

"Sahi mi? Sen başlamak ister misin?"

"Benim sana söyleyeceğim hayati bir şey."

Benim yalanlarımdan daha ciddi ne olabileceğini merak etmiştim. Herhalde medyumu ona yeni bir kuyruklu yıldızın gelişini haber vermiş olmalıydı.

"Seni dinliyorum."

Konuşmuyordu. Başını önüne eğmişti. Yüzünde, vicdanında bir ağırlık taşıyan ve bundan nasıl kurtulacağını bilemeyen biri gibi bir ifade vardı. Endişelenmeye başlıyordum.

"Sana gerçeği söylemedim ben Michel."

Durdu. Parmaklarım banka gömülmüştü. Kendimi en kötü olasılığa hazırlıyordum. Bunun mümkün olabileceğine inanamazdım. Kabullenmem gerekiyordu. Başka biri vardı.

"Sana iki kötü haberim var."

"Dışarı çıksak mı? Burası çok sıcak oldu."

Seine Nehri'ne doğru indik. Rıhtımlar boyunca yürüdük. Bir banka oturduk. Size yakında öleceğinizi, bunun üzücü bir şey olduğunu ve cesur olmanız gerektiğini söylemeye hazırlanan bir doktor gibi uygun sözcükleri arıyordu sanki.

"Bundan daha önce hiç söz etmedim çünkü bunun ikimizin arasında bir önemi olabileceğini hiç düşünmüyordum... Ben Yahudiyim."

"Bu kötü haber sayılmaz ki."

"Benim ailemde öyle."

"Anlayamadım."

"Aramızda bir şey olması mümkün değil Michel."

"Yahudi olduğun için mi? Bu benim umurumda bile değil. Biz fazla dindar bir aile sayılmayız."

"Bizse tam tersiyiz."

"Ortaçağ'da yaşamıyoruz ki."

"Sen benim ailemi tanımıyorsun."

"Birlikte iyiyiz biz. Bakaloryayı geçeceğiz. Sen karşılaştığım kızlar içinde bir şey hissettiğim ilkisin. Bundan ailene söz etmene hiç gerek yok. Bekleyip neye varacağını görebiliriz."

"Hiçbir şey göremeyeceğiz Michel. Temmuz ayında Fransa'dan ayrılıyoruz biz."

"Ne?"

"İsrail'e yerleşeceğiz."

"Mümkün değil!"

"Burada olmaktan memnun değiller. Babam bizim yerimizin orası olduğunu söylüyor. Bakalorya sınavını geçmemi bekliyorlar. Asıl kötü haber bu işte. Ben bu yüzden seninle arkadaş kalmayı istiyordum."

"Gitmeye zorunlu değilsin ki. Seni zorla götüremezler."

"Reşit değilim ben Michel."

"Burada akrabaların var. Eğitimini Fransa'da yapman gerektiğini söyleyebilirsin. Amcalarından birinin yanında kalabilirsin. Tatillerde de annenle babanı görmeye gidersin."

"Bütün aile birlikte gidiyor. Biletlerimiz ayırtıldı bile."

"Bakaloryayı kazanamazsan ne olacak peki? Kimsenin kazanacağı kesin değil ki. O zaman bir yıl daha burada kalman gerekecek."

"Ailem için kazanmayı istiyorum. Onlar için çok eski bir düş bu. Seni tanıyıncaya kadar gitmek fikrinden ben de hoşnuttum. Ne de olsa yeni bir ülkede her şey mümkündür. Bir kibutzda yaşamak: mülkiyetin, toplumsal sınıfların, maaşların olmayacağı, çocukların aile kozasının dışına çıkabilecekleri bir yerde yaşamak, toplum için çalışmak, bütün kararları birlikte almak. Bunu sen de anlayabilirsin."

"Aptalca fikirler bunlar! Hayatta yürümez!"

"Artık görüşmememiz daha iyi olacak Michel."

"Ne?"

"Burada bitirelim. Artık istemiyorum... İçimden gelmiyor..."

"Gideceğini bana en başından söylemeliydin! Başından kısa kesmeliydik."

"Ben yalnızca arkadaş olalım istedim, daha fazlası değil."

"Arkadaşlığın umurumda değil benim! Ben buna inanmıştım."

"Aramızda bir şeyler olsun istemedim ben. Hepsi senin suçun."

"Öyle mi? Peki ben ne yapmışım? Ha? Söyler misin lütfen?"

"Bir şairle karşılaşacağımı hiç tahmin etmemiştim."

Hıçkırarak ağlamaya başladı. Ayağa kalktı. Koşarak uzaklaştı. Bense kafamdan geçenleri bir düzene koymaya çalışıyordum. Zihnimde her şey birbirine giriyordu. Yanılmıştı. Bu bir yanlış anlama, bir yanılgı, bir karışıklıktı. Sersemlemiş gibiydim. Ayağa kalkıp arkasından haykırdım:

"Ben şair değilim! Anlıyor musun? Ben şair değilim!"

Uzaklaşmıştı. Beni duymamış olmalıydı.

Kendi kendime konuşmaya başladım. Görünmeyen düşmanlara tekmeler savurdum. Yahudilere, kibutizme, sosyalizme, kuyruklu yıldızlara, şairlere, kadınlara sövüp saydım. İçimden feryat etmek geliyordu. Turistlerle dolu bir vapur geçiyordu. Fotoğraflar çekiyorlardı. Onlara küfrettim. Beni anlamadılar. Gülüyor, el sallıyorlardı.

Bundan sonra değişmeye, bir daha bu hale düşmemeye yeminler ettim. O gün güzel havaların son günü oldu. Kutuplardan gelen bir alçak basınç bize kışı geri getirdi. Gökyüzü kapkara oldu. Bardaktan boşanırcasına seller aktı. Bu hava benim durumuma tamamen uyuyordu.

18

Hepsi bir anda geri geliverdi. Bedenimde karıncalanmalar. Ciğerlerimin havasız kalışı. Pierre'in eski şortu ile PUC ragbi üniformasına yeniden kavuşmuştum. Lüksemburg Bahçesi'ne geri dönmüştüm ama bu sefer o lanet olasıca çeşmenin başında kasılıp kalmak için değil. Yeniden koşmaya başladım. İlk günlerde antrenman yapmakta olan bir grup itfaiyecinin peşine takıldım. Ama onlara ayak uydurmakta zorlanıyordum. Arayı fazla açmamayı onur meselesi yapıyordum. Sonradan onları arkamda bırakmaya başladım. Bir yarış temposuyla tur üstüne tur atıyordum. Onlardan birini gördüğümde hemen hızımı artırarak onu geçiyordum. Yağmurla birlikte çamurlu yollar havuza benzemeye başlıyordu. Islak toprak üzerindeki bu ayak seslerine, adımların bu patırtısına bayılıyordum. Eski rekorumu paramparça ettim. Artık kaç tur attığımı bile saymıyor, hiç aralıksız iki saat koşuyordum. Bahçenin kapanış saati geldiğinde ya da kalbim şakaklarımda küt küt atmaya, bacaklarım titremeye başlayacak kadar tükenmenin eşiğine geldiğimde duruyordum. Eve döndüğümde kemiklerime kadar sırılsıklam oluyordum. Sorulara ancak kısa sesler çıkararak yanıt veriyordum. Kaynar bir duş alıp kendimi odama kapatıyordum. Zaman zaman Juliette gelip yatağıma oturuyordu. Havadan sudan konuşup duruyor, Camille hakkındaysa hiçbir şey sormuyordu. Onu düşüncelerimden hiç çıkaramıyordum. Aklımı başıma toplamam kolay olmuyordu. İnsan beynine söz geçiremiyor. Bir kereden fazla içimden Fénelon'a gitmek geldi. Onu görmeye, onunla konuşmaya. Her seferinde vazgeçtim. Bir yararı olmayacaktı. İşlerin gidişatını değiştirebilmenin bir yolu yoktu.

Kaderi zorlamanın da öyle. Dayanılmaz olmaya başlayınca hızımı artırıyordum. Soluksuz kalıncaya dek. Bir an geliyor ve kafa pes ediyor, sizi rahat bırakıyordu. İnsan on yedi yaşında kalp krizi geçirebilir mi? Ne kadar çok zorlarsam onu o kadar çok düşünüyordum. Hüngür hüngür ağlıyordum. Saklanmama da gerek kalmıyordu. Gözyaşlarımı yağmur sularından kimse ayıramazdı. Onu unutuncaya kadar daha kaç tur atmalıydım?

İki büklüm olmuştum. Ciğerlerimde yangın vardı. Dalağım şişmiş, batıyordu. Soluyordum. Tükürüyordum. Terliyordum. Yağmur çiseliyordu. Haziranda olduğumuz halde havaya bakan kasımdayız sanırdı. Bomboş tenis kortunun yakınlarındaydım. Doğruldum. O buradaydı. Karşımda duruyordu.

"Ne işin var senin burada?"

"Seni arıyordum."

"Ne oldu?"

"Dinle... Geçen günden beri... Ben... Yani ben..."

Saçları ile giysilerinden yağmur suları damlıyordu, yüz hatları gergin, gözleri kırmızıydı. Alt dudağı titriyordu.

"Michel, artık dayanamıyorum."

"Yemin ederim, ben de hiç iyi durumda değilim."

"Michel... Kaçalım."

Ne demek istediğini anlayamamıştım. "Nasıl?" demek için ağzımı açtım. Hiç ses çıkmadı.

"Hemen gidelim. Yalnız ikimiz."

"Nereye gidelim istiyorsun?"

"Nereye olursa. Uzaklara."

"Aklında neresi var?"

"Kimsenin bizi bulamayacağı, kimsenin bizi aramayacağı bir diyar."

"Öyle bir yer yok ki."

"Hindistan. Amerika. Dünyanın bir ucuna gidelim."

"Yani temelli gitmeyi mi kastediyorsun?"

"Evet. Öyle. Hiç geri dönmeyelim."

"Ne diyeceğimi bilemiyorum."

"Her zaman beraber olacağız. Bunu istemez misin?"

"İsterim tabii."

"O halde gidelim."

"Olacak şey değil bu Camille. Sınav var. Gelecek hafta."

"O zaman çok geç olacak. Kaçamayacağım. Cesaretim kalmayacak. Şimdi yola çıkmalıyız."

"Bu ancak düşlerde olur. Gerçek hayatta değil."

"Eğer beni seviyorsan götür beni Michel. Oraya gitmeme izin verme."

"Aklımıza estiği anda kaçıp gitmek iyi bir fikir değil."

"İtalya'ya gidelim, dedenin yanına. Bana demiştin ki o hep..."

"Reşit değiliz biz! Sınırı geçemeyiz! Bilet alacak kadar paramız da yok."

"Otostop yaparız. Bu yolla dünyayı dolaşan insanlar var."

"Bakaloryayı geçelim. En önemli şey bu, hem senin hem de benim için. Sonra bir çözüm yolu buluruz. Salim kafayla."

"Yani mümkün değil mi diyorsun?"

"Sanmıyorum."

Birkaç kere başını salladı, sanki bu fikri kafasının içine sokmak istermiş gibi. Elini tutmaya çalıştım. Geri çekti.

"Böyle yapmana..."

"Şaka yapıyordum Michel. Ne tepki vereceğini görmek için."

"Sana eşlik edeyim."

Başıyla hayır dedi ve uzaklaştı.

"Camille, bunu düşüneceğiz."

Şans kapıyı bir kere çalar derler, fırsatı zamanında değerlendirmek gerekirmiş. Sonra iş işten geçmiş olur. O başka bir yere gitti ve bir daha da hiç geri dönmeyecek. Pişmanlığı olmayan insanlar yalnızca belleğini yitirmişlerdir. Bu sahneyi milyon defa aklımdan geçirdim. Her seferinde de aynı sonuca vardım. Ben

enayilerin şahıydım. Tam bir ödlek. Çapsız bir adam. Limanda durup da gemilerin uzaklaşıp gidişlerini seyredenlerden biriydim. Gidebilmek için cesaret gerekir. Hakkımda ne düşünmüştü? Evet deseydim bugün nerelerde olurduk? Afrika'nın hangi ülkesinde? Aden'de mi? Puduçeri'de mi? Markiz Adaları'nda mı? Montana'nın bir köşesinde mi? İsyankârların boyu maceranın uzunluğuyla ölçülür.

Sacha'yla konuşmam, onun fikrini almam, bana moral vermesi gerekiyordu. Fotorama'nın patronu bana onun hasta olduğunu söyledi. Kötü bir gribe yakalanmış. Bu berbat havalarda hiç de şaşırtıcı değildi. Evine gittim. Oraya neredeyse bir yıldır gitmiyordum. Apartmanın servis merdivenlerinin bu kadar kirli, basamaklarının bu kadar çürük, duvarlarının bu kadar çatlak ve elektrik kablolarının bu kadar sarkık olduğunu unutmuşum. En üst katta her iki ampulden biri çalışmıyordu. Kapısının hangisi olduğunu hatırlamıyordum. Üzerinde hiçbir isim ya da baş harf bulunmayanın o olması gerektiğini düşündüm. Kapıyı birkaç kere tıklattım. İçeriden sesini duydum:

"Ne var?"

"Benim Sacha, Michel."

Bir dakika sonra sürgü çekildi. Kapı aralığında Sacha'nın gözü belirdi.

"Yalnız mısınız?"

"Evet."

Kapıyı açtı. Çıplak teninin üzerine mavi yünden bir robdöşambr giymişti. Benzi solgun, saçları fırça gibiydi, sakalı bir haftalık uzamıştı. Koridorda bir sağa, bir sola göz attı.

"Ne istiyorsunuz?"

"Hatırınızı sormaya geldim."

"Paris'te benim hayatta olduğumu hatırlayan tek insan sizsiniz. İçeri girmek ister misiniz?"

Geri çekildi. Hizmetçi odasından içeri girdim. Kapıyı arkamdan kapatıp sürgüyü çekti. Bir öksürük nöbetine tutularak sarsıldı. Kül

tablası izmaritlerle dolmuştu. Bir lambadan solgun bir ışık yayılıyordu. Yapılmamış yatağın yanı başındaki küçük masanın üzerinde Rusça bir kitap duruyordu. Duvarlar nemden leke içinde kalmıştı.

"Berbat bir soğuk var!"

"Ben de o yüzden şifayı kaptım ya. Ev sahibi haziran ayında kaloriferi yakmak istemiyor."

"Keşke küçük bir elektrik sobası koysanız."

"Evet, keşke."

"Bizim evde bir tane olacaktı. Gidip getireyim."

"Zahmet etmeyin. Bu havalar fazla uzun sürmeyecektir. Sizden bir iyilik isteyebilir miyim Michel?"

"Elbette Sacha."

"Bana biraz ilaç alırsanız çok sevinirim. Benim aşağı inmeye dermanım yok. Bronşit ve öksürük için bir şeyler. Şöyle güçlü bir ilaç."

"Doktorunuzu çağırayım."

"Doktorum yok benim! Monge Meydanı'ndaki eczaneye gidip İngiliz fuları takan dik saçlı adamla konuşun. Ona sizi benim gönderdiğimi söyleyin, beni tanır. Benim sayemde olağanüstü biriyle tanışacaksınız. Veresiye veren bir eczacı!"

"Size biraz alışveriş de yapayım mı? Bakkala uğrayabilirim. Bana çok zayıflamış göründünüz. Gücünüzü toplamanız gerek."

"Pek iştahım yok. Çok düşüncelisiniz Michel. Gerçekten."

Onu bu halde görünce, kendi dertlerimle canını sıkmak istemedim. Eve uğradım. Bizim apartmanda kaloriferler yakılmıştı. Artık hiç kullanmadığımız, bir dolabın içinde öylece yatan bir elektrikli radyatör vardı. Onu dışarı çıkarırken kimseye görünmemeye dikkat ettim. Sokağa çıkınca onu tekerlekleriyle çektim. Eczacı bana bir yığın ilaç verdi ve nasıl kullanılacaklarını da kutuların üzerine not etti. Tutarı bir deftere yazdı. Bakkaldan birkaç elma, biraz jambon ve biraz da gravyer peyniri aldım. Radyatörü yedinci kata

çıkarmam biraz zor oldu. Fişe taktık. Isı hızla yükseldi. İçerideki buz gibi hava kırıldı.

"Çok elektrik yakacak."

"Orasını merak etmeyin siz."

Elektrik sayacının içinde, ancak toplu iğne başı büyüklüğünde, minicik bir delik açmıştı. Bunun içinden de bir tel geçirerek dişli çarkı durdurmuştu.

"Bunu bana komşu kadın öğretti. Bizim katta herkes böyle yapıyormuş. Rusya'da olsa hayatta cesaret edemezdik. Büyük sahtekârlıktır. Burada durum farklı. Elektrik idaresinin görevlisi gelmeden bir hafta önce teli çıkarıyoruz. Sayaç bir miktar dönüyor. Adam anlıyor sanki ama bir şey söylemiyor. Söylesenize, Camille'in güzel fotoğraflarını çektiniz mi?"

"Bu aralar bakaloryaya hazırlanıyoruz. İlaçlarınızı almanız ve sigara içmemeniz gerek."

"Sizden onu istemeyi unuttum işte. Sigara."

Ertesi gün bizim apartmanın kalorifer kazanı arıza yaptı. Sıcaklık on dört dereceye düştü. Elektrikli radyatör yerinde yoktu.

"Buhar olup uçmadı ya bu!" diye haykırdı annem kuşkulu bir tavırla.

"Daha geçen hafta buradaydı. Eminim," diye karşı çıktı Maria.

"Bana çok tuhaf geldi."

"Yemin ederim hanımım."

"Michel, sen radyatörü gördün mü?"

"Ne işim olur benim onunla?" dedim apaçık bir saflıkla.

Ortadan kayboluveren radyatörün gizemi bizi haftalarca uğraştırdı. Annem onun durduğu dolabı bütün aileye gösterdi. Her yeri aradılar. Komşulara, kapıcılara sordular. Annem onu babamın gizlice alıp soğuk vilayetine götürmüş olmasından kuşkulanıyordu. Kocaayak, Loch Ness Canavarı ya da uçan daireler gibi kimi gizemler insan kavrayışına meydan okuyarak çeşitli tartışma

ve atışmaları beslerler. Oysa gerçekte gizem falan yoktur ortada. Yalnızca yalancılar, sahtekârlar ve avanaklar vardır.

"Birazcık ısınamayacak mıyız biz?" diye söyleniyordum. "Bu barakada böyle donuyor olmamız inanılır şey değil. Sanki Sibirya'dayız. Ders çalışmanın imkânı yok. Bakaloryayı geçemezsem kimse şaşırmasın!"

19

Gecenin bir vakti uyandım. Apaçık görülüyordu. Gemiye binmem gerekiyordu. Palamarı çözmem. Uzaklaşmakta olan kıyıya hiç bakmadan, tanımadığım okyanusla yüzleşmem ve burnu geçmem. Kararımı vermiştim. Onunla gidecektim. Onun yanında olacaktım. Kimse beni durduramayacaktı. Geriye yalnızca birkaç küçük teknik ayrıntıyı yoluna koymak kalıyordu. Bakaloryadan önce mi yoksa sonra mı harekete geçeceğime karar vermeliydim. Duraksıyordum. Çıbanı bir an önce deşmek, daha fazla ayak sürümemek gerekiyordu. Camille'in babasının işten eve hangi saatte döndüğünü biliyordum. Bu işi başarabilmek çok kolay olmayacaktı. Ne pahasına olursa olsun dayatmalıydım. Baskı kurmalı ve sonuç elde edene dek de kararlılığımı korumalıydım. Son dersi asarak gidip kapısını çaldım, istediğimi elde edebilmek için satrançtan kazandığım deneyimi kullanmak niyetindeydim. Elli yaşlarında, atletik yapılı ve zarif tavırlı bir adam kapıyı açtı. Derinden gelen sesinden onu hemen tanıdım.

"Merhaba Bay Toledano, ben Michel Marini."

"Merhaba Michel, nasılsın?"

Bu sıcak karşılama, samimi gülümseme ve bana uzattığı el beni şaşırtmıştı.

"Camille evde yok."

Bildiğini bilmiyordum.

"Ben sizi görmeye gelmiştim."

"Peki o zaman, içeri gel."

Eve girdim. Kapı girişine karton kutular yığılmıştı. Birbirlerinden ayırmak için üzerlerine etiketler yapıştırılmıştı. Bay Toledano, o sırada da yemek odasında bunlardan birini hazırlıyordu.

"Yolculuk yakın mı?"

"Bu koliler bizden önce gidiyor. Kahve ister misin?"

"Teşekkür ederim efendim. Canım istemiyor."

Yüzüme bakarak bekliyordu. Kendine büyük bir fincan doldurdu.

"Yanlışın var. Bu soğuklarda insanın içini ısıtıyor. Mesele nedir çocuğum?"

Konuşmakta güçlük çektiğimi görüyordu.

"Gel otur. Burada rahatça konuşabiliriz. Kurabiye sever misin? Karım yaptı."

Masanın başına oturduk. İçi kuru pastalarla dolu demir bir kutunun kapağını açtı.

"Al haydi. Böylesini hiç yememişsindir."

Nezaketen iki tane aldım.

"Çok lezzetliler."

"Fark ettin mi? İçinde portakal kabuğu var. Annemin tarifidir, Constantine güvencesi."

Bir noktada kendini atman gerekiyor. Su buz gibi de olsa, yüzmeyi bilmesen de. Yoksa gemi batacak.

"Bay Toledano, ben de sizinle geleceğim."

Kurabiyesini çiğnemeyi bıraktı, fincanını masaya koydu. Şaşırmış ya da kızmış görünmüyordu.

"Bizimle, İsrail'e mi?"

"Evet."

"Tatil yapmak mı istiyorsun?"

"Hayır. Temelli."

"Camille için mi?"

"Evet."

"Peki, o bu konuda ne düşünüyor?"

"Bana veda etti, her şeyin bittiğini söyledi."

"Doğru söylemiş. Sizin aranızda bir şey olamaz."

"Neden?"

"Çünkü sen Yahudi değilsin."

"Bu benim için hiç sorun değil. Dini hiç umursamıyorum. İnançlı değilim."

"Sempatik bir çocuksun sen Michel. Şairleri severim."

"Bunu nereden biliyorsunuz?"

"Kızım bana her şeyini anlatır. Gençken ben de şiire bayılırdım. Özellikle de Apollinaire'e. Onu tanır mısın?"

"Pek sayılmaz."

Belleğini yokladı.

"Tam hatırlayamıyorum. Çok uzun zaman oluyor..."

Gözlerini yumdu...

"... *Ne çok severim ey mevsim senin seslerini*
Toplanmadan yere düşen meyvelerini
Ağlayan rüzgârı, ormanı
Yaprak yaprak güzün bütün gözyaşlarını..."

"Burada bir yerlerde işte," dedi muzip bir tavırla parmağını şakağına dayayarak. "Düşününce, insanın kafasının içinde nelerin durduğu inanılır gibi değil. Sana karşı hiçbir kişisel itirazım yok. Yalnızca kızımın bir Yahudiyle evlenmesini tercih ediyorum, o kadar. Böylesi çok daha iyi."

"Neden?"

"Çocuklar için! Çocukları hiç düşündün mü?"

"Henüz değil."

"Sorun burada. Sen çocuklarının sinagoga gitmelerini ister miydin?"

"Belki de çocuklarım hiçbir yere gitmezler."

"Sen kendi çocuklarınla ne istersen yapabilirsin. Ama benim kızımın çocukları kiliseye gitmeyecekler. Huzuru ancak kendi benzerlerinin arasında kalırsan bulabilirsin. Yahudiler Yahudilerle, Katolikler Katoliklerle."

"Neden gidiyorsunuz peki? Fransa'da da Yahudi olabilirsiniz."

"Eğer Çinli olsaydım, Çin'de yaşardım. Böylesi olağan olmaz mıydı?"

"Evet."

"Ben Yahudiyim ve o yüzden de İsrail'e gidiyorum. Çok karmaşık bir şey değil bu. Sen Fransız'sın. Fransa'da yaşıyorsun. Katoliksin, İsrail'de yapabileceğin hiçbir şey yok. Bu, dost olmamıza engel değil. Ama herkes kendi evinde. Kızımın artık seni görmek istemediğine sevindim. Bu işin sonu kötüye varacaktı."

"Ben Camille'in gitmekten mutlu olduğunu sanmıyorum."

"Ben kimseyi zorluyor değilim. Çocuklarım özgürdürler. Eğer bana kalmak istediğini söyleseydi, onu Montreuil'deki kardeşimin evinde bırakabilirdim. Ama o İsrail'e gitmeyi istiyor çünkü onun yurdu orası, ailesi yurduna dönüyor. Biz bir elin parmakları gibi birbirimize bağlıyızdır. Hem söylesene, senin annenle baban gitmene razılar mı? Ülkeden çıkmana izin veriyorlar mı?"

"Hayır."

"Verseler bile ben seni istemem. Çok gençsin Michel, hayatının tadını çıkar. Kızların köküne kıran girmedi. Benimkini rahat bırak, anlaştık mı? Seni başımdan savıyor değilim. İki kutu daha bitirmem gerekiyor. Biraz daha kurabiye al. Şiirlere de devam, inan bana yeteneğin var."

Elimde bir paket kurabiyeyle, kendimi kaldırımın üzerinde buldum. Bay Toledano çok güçlü çıkmıştı. Çıkarken ona, "Teşekkür ederim efendim," demiştim. Bab El Oued aksanıyla şiir okuyup bana kahve ile kurabiye ikram eden bir adama karşı savaşabilecek donanıma sahip değildim ben. Küçücük de olsa bir başarma şansıyla tartışmaya girişebilmem için diyalektiğe tamamen egemen olmam gerekiyordu. Yirmi otuz yıllık komünist parti deneyimi. Gerçeğinden. Duvarın öte tarafından.

İki saat sonra Balto'nun kapısını açtım. Vladimir, satılmamış erzakı dağıtıyordu: parçalara ayırmakta olduğu dört kızarmış tavuk,

volovan börekleri, turtalar, kekler, börekler, jöleli yumurtalar, kelle, jambon ve mortadella. Herkes alışverişini yapıyor ve iki üç öğünlük malzemeyle ayrılıyordu.

"Sen de bir şey ister misin Michel?"

"Teşekkür ederim Vladimir."

"Sütlacım var."

"Aç değilim."

"Oyuna var mısın?" diye sordu Igor.

"Canım istemiyor."

"Neyin var senin?"

"Küçük bir derdim var. Fikrini almak istiyordum."

Büyük hata. Ama kendimi savunmam gerekirse, bu konularda henüz acemi sayılırdım. Konuşmadan önce düşünmem gerekirdi. Igor'dan ulu orta fikir istemek demek, aynı zamanda Leonid'in de fikrini dinlemek demekti, Vladimir'in de, Pavel'in, Imré'nin, Tomasz'ın, Gregorios'un... Gizli gizli konuşarak alınganlıkları uyandırmaya hiç gerek yoktu. Hepimiz burada birbirimize yardım etmek için bulunuyorduk, öyle değil mi? Lokanta kısmındaki banklı masanın iki yanına sıralandılar. Leonid iki şişe beyaz şarap ısmarladı. Onlara öykümü anlattım. Tamamını değil, en son gelişmeleri. Kurabiyeleri köpüklü şarabın eşliğinde tadarken beni dinlediler. Bitirdiğimde düşüncelere daldılar.

"Bu kurabiyeler çok güzelmiş," dedi Gregorios. "Bizde de aynı böyle yaparlar."

"Jacky, şunu tazelesene," diye seslendi Igor.

"Bu işin zorluğu nerede?" diye sordu Pavel.

"Anlattım ya. Babası Katolik olduğum için beni istemiyor."

"Haklı," diye karşılık verdi.

"Ayrımcılık bu!"

"Kızının bir Yahudiyle evlenmesini istemek adamın hakkı."

"Kızı tanıyorum ben. Ailesinin oyununa geliyor."

"Kızını zorla götürmüyormuş ki. Onların yeri orası gerçekten de."

"Pavel, sen Yahudi misin?"

"Elbette. Gerçi sittin senedir Tanrı'ya inanmıyorum ama yine de hâlâ tepeden tırnağa Yahudiyimdir."

"Neden İsrail'e gitmiyorsun?"

"Benim asıl gitmek istediğim yer ABD. Biliyorsun ya Slansky Yahudi olduğu için idam edildi. Onunla birlikte asılanların çoğu öyle."

"Ben sana Yahudi olmadığım için kızını görmeme engel olan bir babadan söz ediyorum burada!"

"Seni istememesi çok doğal. Tersi olsaydı asıl o zaman tuhaf olurdu," dedi Vladimir.

"Bunu kabul ederse Yahudi olmaktan çıkar," diye araya girdi Igor.

"Sen de mi başlayacaksın?"

"Nereden geliyorsun sen? Mars'tan falan mı düştün? Bizi kim sanıyorsun? Evinden kovulmuş komünistler mi? Halk düşmanları mı? Bu kulüpte hepimiz Yahudiyiz!"

"Ben değilim!" diye bağırdı Gregorios. "Ateistim ben. Temelde Ortodoks olarak vaftiz edildim. Kiliseye de sırf karımın gönlü olsun diye gidiyorum."

"Ben pek ibadet etmem," dedi Leonid.

"Gördüğün gibi temel yüzde oranına da uyuyoruz," diye devam etti Igor. "Onda iki."

"Bunun bir yobazlar kulübü olduğunu bilmiyordum ben!"

"Unutma ki Michel, her ne kadar Yahudilerin çok azı devrimci idiyse de devrimcilerin çoğu Yahudiydi. Ama hepsi bunu unutmuşlardı. 1921'de Lenin'in halk komiserleri arasında sayıları yirmi ikide on yediydi. Stalin bunu onlara hatırlattı. Biz bile bunun ne anlama geldiğini unutmuştuk. Artık ibadet etmez olmuştuk. Sinagoga adım bile atmıyorduk. Bizim için hiçbir önemi olmayan bir özelliğimizdi bu sadece. Kendimize rağmen Yahudi olmuştuk."

"Bunun ben ve Camille'le ne ilgisi var, anlayamıyorum. Eğer yanlış hatırlamıyorsam senin benim yaşlarımda bir oğlun ve daha küçük bir kızın vardı, öyle değil mi?"

"Ben ayrıldığımda kızım iki yaşındaydı. Bugün on dört yaşında."

"Eğer kızın ya da oğlun sana bir Katolikle evlenmek istediğini söyleseydi, bu seni rahatsız eder miydi?"

"Çocuklarımı bir daha hiç göremeyeceğim ben. Yaşayıp yaşamadıklarından bile habersizim. Uzun zaman boyunca bu konu beni hiç ilgilendirmedi. Artık var olmayan ve yok edilmeyi hak etmiş bir dünyanın mirasıydı bu. Din karşıtıydım ben. Her iki taraf da bizim belleğimizi tazelediler. İnançlı oldukları için değil, sırf Yahudi doğmuş oldukları için öldürülmüş doktorlar tanıdım ben. Kız arkadaşının babasını anlayabiliyorum. Sen onun neler yaşadığını bilmiyorsun."

"Sorumu yanıtlamadın. Bugün senin kızın olsa bu bir sorun olur muydu?"

"Birazcık. Oğlumla daha fazla. Çocuklar yüzünden."

"O büyük ilkelerini unuttun mu? Her zaman söylediklerinin tam zıddı bu!"

"Belki de değiştim ya da yaşlandım."

"İsrail'de yaşamaya gitsek daha iyi ederiz," dedi Vladimir. "Orada rahat rahat çalışabiliriz."

"Bunu ben de düşünüyorum," diye karşılık verdi Igor. "Hiç olmazsa orada doktorluk mesleğimi uygulayabilirim."

"Din halkın afyonudur sanıyordum ben."

"Siyonist olmak dindar olmak demek değildir," diye açıkladı Tomasz.

"Siz hepiniz, birer... Birer..."

Dilimin ucuna sözcükler üşüşüyor, hiçbiri dışarı çıkmıyordu. Hepsi bu saldırganlığım karşısında şaşırmış, yüzüme bakıyorlardı.

"Sinirlenmeye gerek yok Michel," dedi Leonid. "Laf olsun diye konuşuyoruz."

İçimden hüngür hüngür ağlamak geliyordu. Onlarla aramda bir şeyler kırılmıştı. Artık gruplarının bir parçası değildim ben. Beni dışlamışlardı. Buraya biraz avuntu bulmak için gelmiştim ama moralim tamamen çökmüş olarak çıktım. Nasıl bu kadar kör,

bu kadar aptal olabilmiş de hiçbir şey fark edememiştim? Onlara ölümüne kızgındım. Bu kulübü terk etmeye, buraya bir daha hiç adım atmamaya karar verdim. Devrimcilerin er geç baskıcılara ya da sapkınlara dönüştüğünü söyleyen her kimse haksız değilmiş. Yalnızca içlerinden bazılarının da yobaz dincilere dönüştüğünü eklemeyi unutmuş.

Bakaloryadan bir gün önce sinemaya gittim. Gevşemenin en iyi yolu bu gibi gelmişti. Haftalardan beridir Werner beni, Igor ve Leonid'in sesleri titreye titreye yüzyılın filmi olarak baş tacı yapmakta oldukları filmi görmeye çağırıyordu. Werner bana salonda bir yer buldu. İçerisi fazla kalabalık değildi. *Leylekler Uçarken* benim için bir şok oldu. Yalnızca lirizmiyle bizi girdabına katıp götüren duygusu arasındaki kusursuz uyum nedeniyle değil, aynı zamanda son derecede yalın ve insani olan öyküsüyle de. Savaş yüzünden birbirinden ayrılmış olan annemle babamı hatırlattı bana ama bizimkiler sonradan kavuşmuşlardı. Bakalorya bir formaliteden ibaret oldu. Bizler bu sınava panayır yarışlarına hazırlanan hayvanlar gibi hazırlanmıştık. Sanki öğretmenlerimiz sınavda çıkacak konuları önceden biliyormuş gibiydi. Bundan sonraysa, endişelenmemiz mi yoksa rahatlamamız mı gerektiğini bile bilmeden sınav sonuçlarını beklediğimiz o kararsız ve gevşek dönem başladı. Ona telefon etmeli ya da onunla görüşmeye çalışmalı mıydım bilemiyordum. En iyisi sabırsızlığımı belli etmemekti. Bir cehennem temposuyla Lüksemburg Bahçesi'ni turlayıp duruyordum. Sabit bir fikirden kurtulmak hiç kolay bir şey değildi. Hâlâ ufacık bir umudum vardı. Camille sınavı geçemeyebilirdi. Eğer ayrılmamızı istemiyorsa ne yapacağı belliydi. Seçim onun ellerindeydi Ya ben ya ailesi. On iki gün sonra her şey belli olacaktı. İdam mangasının karşısına çıkarılan mahkûm da hâlâ içinde bir umut taşıyor ve tıpkı benim gibi kendi kendine, şimdilik her şey yolunda, diyor olmalıydı.

20

Kendi kendime kulübe gitmeyi yasaklamıştım ama Balto'ya değil. Langırt arkadaşlarıma ve eski alışkanlıklarıma geri dönmüştüm. Hiç olmazsa onlar kılı kırk yarmıyorlar, sanki kendilerinden önce hiçbir şey yaşanmamışçasına tarihi hiç umursamadan şimdiki anı yaşıyorlar, dünyayı değiştirmeyi değil, onun tadını çıkarmayı umuyorlar ve kafalarının içinde hiçbir lanet sürüklemiyorlardı. Bütün sohbetleri cumartesi akşamları kızlar, pazar günleri futbol ve her gün rock müziği üzerine oluyordu. Bu bana kocaman bir temiz hava soluma fırsatı verdi. Hâlâ eskisi kadar korkulan Samy ile oynuyordum. Kulüp üyelerinin selamlarını karşılıksız bırakmaktan gerçek bir zevk alıyordum. Onların merhabalarını, "Nasılsın Michel?"lerini duymazdan geliyordum. Onlar geçen haftaki tartışmamızı çoktan unutmuşlardı bile. Kendi aralarında her zaman bağrışır, birbirlerine hakaretler savurur, on dakika sonra da gülüp eğlenerek birbirlerine içki ikram ederlerdi. Bense ağzımdaki o acı tattan kurtulamıyordum bir türlü. O güç bende yoktu. Omuzlarımı kaldırıp da sanki onlar beni hiç tanımadıkları bir yabancının uğruna terk etmemişler gibi gülümseyemiyordum. Eğer dostluk inançlardan daha üstün gelemiyorsa hiçbir değeri de yok demektir. Ben olsam bütün dünyaya karşı onları savunurdum. Camille'in babasına bile Igor'a ve ilkelerine kızdığım kadar kızmıyordum. Langırt masasına yanaştı. Ben gözümü inatla oyuncularımdan ayırmıyordum.

"Bir el oynamaya zamanın var mı?"

"Igor, oynadığımı görmüyor musun?" diye karşılık verdim hiç başımı kaldırmadan.

"İstersen senin konuyu konuşabiliriz."

"Senin yardımına ihtiyacım yok benim. Sen kendi çocuklarınla ilgilensen daha iyi edersin!"

"Bu söylediğin çok adice."

Kulübün kapısına doğru uzaklaştı. Yanaklarım yanıyordu. Hıncımı rakiplerimden çıkardım. On kadar el kazandık. Hiç yenilmeden oyunu bıraktık. Ter içinde, bitap düşmüştük. Kendimizi tezgâhın başında bulduk. Marcusot Baba bize birer zencefilli gazoz getirdi. Samy ile Jacky, Stade de Reims'in anlaşılmaz stratejisine veriştiriyordu. Ben de tek kulağımla onları dinliyordum.

"Sen bunu nasıl açıklıyorsun Michel?"

"Yaman bir mesele bu."

"Ya da belki hepsi satılmıştır."

"Kime?"

"Belli mi olur?"

Yanımızda oturan bir inşaat işçisi, hepsinin Real Madrid'in suçu olduğundan emindi. Meşhur yumurtalı sandviçinden hazırlamakta olan Marcusot Baba'yla birlikte hararetli bir tartışmaya daldılar. O aynı fikirde değildi:

"İşin aslı şu ki Reimsliler bir işe yaramıyorlar! Racing onları yine yerle bir etti."

Beni aşan düzeydeki bu teknik atışmada oyun dışı kalmıştım. Karikatürlerine bakmak için ortalıkta sürünen *France-Soir* gazetesini elime aldım. Burcumu okumak gibi bir hatada bulundum. Pek de şanslı bir döneme girmiyormuşum. Eğer bir gün önce doğmuş olsam çok mutlu, mesut olabilecektim. Bir günle ayvayı yemiştim. Marcusot Baba, bize kuzenlerinden birinin imalatı olan Aubrac salamlarından ikram etti. Tadına baktık. Müthişti. Birkaç dilim keserek kendine bir kadeh de Bordeaux şarabı doldurdu. Birbirlerine fıkralar anlatmaya koyuldular. Tek ödülü kahkaha olan bir çeşit yarışma gibiydi.

"Şunu biliyor musun peki?" dedi Samy'nin arkadaşı. "Papazın biri Afrika'nın çalılıkları arasında gezinirken vahşi bir aslanla burun buruna gelmiş. 'Tanrım, şu aslanın aklına Hıristiyanca bir

düşünce gönder,' diye yalvarmış papaz. 'Tanrım, şükürler olsun verdiğin nimetlere,' demiş aslan da."

Aynı anda kahkahayı patlattık. Giderek bu bir gülme krizine dönüştü. Gözlerimizden yaşlar geliyordu. Bundan sonra neler olduğunu tam ayrıntısıyla hatırlayamıyorum. Ben iki büklüm olmuştum. Biri üstüme çıkmıştı. Çığlıklar duydum. Doğrulduğumda Marcusot Baba sol eliyle boğazının alt tarafına sarılmış, sağ elini de göğsüne bastırmıştı. Çeneleri kasılmış, soluk alamıyordu. Yüzü birkaç saniye içinde kıpkırmızı oldu. Başı titriyordu. Yere yığıldı. Jacky tezgâhın arkasından onu kaldırmaya uğraşıyordu. O çok zayıftı, Marcusot Baba'ysa en az yüz kilo geliyor olmalıydı. Bir türlü adamı yerden kaldıramıyordu. Mutfaktan çıkmış olan Madeleine telaşa kapılmıştı. Kocası hıçkırmaya başladı. Hepimiz yanına koştuk. Tezgâhın arkasındaki daracık alanda birbirimizi itiştiriyorduk. Samy onu kollarının altından kavradı ve birbirine yapışmış insanları itiştirerek salonun ortasına doğru çekti. Büyük bir telaş vardı. Marcusot Baba hırlıyordu. Göğsü aralıklarla inip kalkıyordu.

"Hemen koşup apartmandaki doktora haber ver!" diye bağırdı Madeleine, Jacky'ye.

Marcusot Baba boğuluyordu. Samy, gömleğinin yakasını açmaya çalıştı. Boğazını sıkan papyon yüzünden beceremiyordu. Eline bir mutfak bıçağı alıp yakayı bir hamlede kesti. Ben her zamanki sessizliği içindeki kulübe koştum.

"Igor, koş!" diye haykırdım. "Marcusot Baba kalp krizi geçiriyor!"

Igor, Leonid'le birlikte koşarak dışarı çıktı. Kesik kesik hırıltılar çıkaran Marcusot Baba'nın yanına diz çöktü. İki parmağını onun boynunun ortasına dayayarak nabzına baktı.

"İtfaiyeyi çağırın!" diye bağırdı Leonid. "Acele edin! Sesinizi de kesin!"

Görmek için birbirlerini sıkıştıran grubu sert bir hareketle ikiye ayırdı. Madeleine, yere çömelmiş kocasının elini tutuyordu.

"Endişe etme," diyordu.

Igor kalp masajına başladı. İki eliyle sertçe göğsüne, sinir ağının üzerine bastırıyordu. Bir an duruyor, sonra yine başlıyordu.

Güçlü ve düzenli bir şekilde göğsüne bastırıp bırakıyordu. Marcusot Baba iki kere sallandı. Igor onun başını tutup geriye attı ve burun deliklerini tıkayıp çenesini açarak suni teneffüs yapmaya başladı. Yerde yatan bedenin çevresinde birbirimize sıkı sıkıya yapışmış bir oval oluşturuyorduk. Leonid kollarını iki yana açarak karşı kuvvet uyguluyordu. Herkesin yüzü korku dolu ve kederliydi. Ben Igor'un onu kurtaracağından emindim. Onun ciğerlerine hava üflüyordu. Marcusot Baba'nın göğsü çok az hareket ediyordu. Yaklaşık on dakika kadar Igor bir göğüs masajı, bir suni teneffüs yapmayı sürdürdü. Soluğunu duyabiliyorduk. Bütün enerjisiyle bastırıyordu. Bir kere daha nabzına baktı, eğilip ağzına önce kulağını, sonra da yanağını dayadı. Marcusot Baba hiç tepki vermiyordu. Igor ayağa kalktı ve çaresizlikle başını iki yana salladı.

"Sanırım artık bitti."

Madeleine onun yüzünü okşuyordu. Eğildi ve onu bağrına bastırdı.

"Albert, geçecek. Yardım gelecek. Seni iyileştirecekler."

"Artık kimse onun için bir şey yapamaz Madeleine."

"Olamaz Igor! Doktor nerede?"

"Acı çekmedi, biliyorsun değil mi? Hiçbir şeyin farkına varmadı."

Madeleine gözlerini kocasının yüzüne dikmişti, elini uzattı ve titreyerek onun gözlerini kapattı. Igor ve Leonid, kadının ayağa kalkmasına yardım ettiler. Onların kollarına yığılarak ağlamaya başladı.

Bazı müşteriler kargaşadan yararlanarak hesabı ödemeden sıvıştılar. Paris bistrolarında bu hep böyledir, patron gözünü kasasından ayırdığı anda kasa, arkadaşları kadar çabuk ortadan kaybolur.

Balto, Albert Marcusot'nun cenazesinin memleketi Saint-Flour'dan kalktığı gün olan çarşamba günü açılmadı. Hayatta tanıdığım en kurnaz adamdı o. Bolca içer ve yemek yer, günde bir paket Gitanes sigarası tüketirdi ve hiç kimse onun arada sırada oyun makinesinin başında bir oyun oynamak dışında en küçük bir egzersiz yaptığına tanık olmamıştı. Mesleğini çok sevdiğinden ömrü boyunca canla

başla çalışmıştı. Keyfi yerindeyse kocaman göbeğinin üzerine vurarak, "Pasta burada, kimse onu benden alamaz," diye gülerdi. Haklı çıktı. Onunla birlikte gitti.

21

2 Temmuz Perşembe, çok pis bir gün oldu. Bakalorya sonuçları açıklanacaktı. Bakmaya gitmedim bile. Bir arkadaşım bana iyi dereceyle geçtiğimi haber verdi. Normal bir yaratılışa sahip olan herkes bu haberi aldığında mutlu olur, sevinçten havalara uçar, koşup bayram yapmaya başlardı. Benimse hiç umurumda değildi. On beş gündür Camille'den hiç haber almamıştım. Ne bir telefon ne bir mektup ne bir karşılaşma. Sınavlar bitince ortaya çıkacağını ummuştum. Bu zamanı birlikte geçirebilirdik. Her geçen gün bizi birbirimizden biraz daha uzaklaştırıyordu. Ben soluğum kesilene dek Lüksemburg Bahçesi'nin çevresinde koşuyordum. Öğleden sonra Fénelon Lisesi'ne gittim. Kimseler yoktu. Panolara geçenlerin ve kalanların listeleri asılmıştı. O da pekiyi dereceyle geçmişti. Seçimini yapmıştı. Akşam, yüzümün halini görünce annem çaktığımı düşündü. Gerçeği öğrenince kutlama yapmak üzere bir şişe şampanya açtı. Kadeh tokuşturmayı reddettim. Oyunbozanlık yaptığımı söylediler. Annem bana ertesi yıl ne yapmak istediğimi sordu.

"Beden eğitimi öğretmenliği."

"Sen mi? Şaka mı bu?"

"Hayatımda hiç bu kadar ciddi olmamıştım."

Yağmur hiç dinmeden yağıyordu. İnsan durmak zorunda kalıncaya dek ne kadar süre koşabilir? Antrenman yapan itfaiyeciler bana yetişmeye çalışıyorlardı. Ben hızımı artırdığım anda onları geride bırakıp gidiyordum. Neden itfaiyeci olmuyorum? Bunun için diploma gerekiyor muydu? Bunu onlara soracaktım. Bir alay dolusu gevşeğe spor yapmayı öğretmektense böylesi çok daha iyiydi.

Delacroix heykelinin önünden geçerken onu fark ettim. Camille, sırtını bir ağaca dayamıştı. Yağmurdan kaçmak üzere bekçilerin mantar şeklindeki sundurmalarının altına sığındık.

"Evini aradım. Juliette seni burada bulabileceğimi söyledi. Sırılsıklam olmuşsun."

"Yağmurda koşmayı seviyorum."

"Bana beden eğitimi öğretmeni olmayı istediğini söyledi. Onlarla dalga mı geçtin?"

"Fikrimi değiştirdim. Artık itfaiyeci olmak istiyorum."

"Delirdin mi sen?"

"Bütün erkek çocuklarının düşünde bu vardır, bilmiyor muydun? Cır cır öten o kırmızı kamyonun gerçeğinden. Benim geleceğimden sana ne ki?"

"İyi dereceyle geçmişsin. Memnunsundur herhalde?"

"Juliette'le konuşmaya bir kere başladın mı bitiremezsin."

"Henri-IV'a uğradım. Sonuçları kendim gördüm. Senin adına çok sevindim... Benim kardeşim kazanamadı."

Bir anda idam mangasının karşısındaki mahkûmun gözleri açılıverdi. Dostoyevski'ye bağışlandığı haberi verildiğinde neler hissetmiş olması gerektiğini o an anladım. O da benim yaptığımı yapmış. Birkaç derin soluk almış. Soluk almak harika bir şey. Bunun farkına her zaman varamıyoruz. Ter içindeydim. Hava bugün ne kadar güzeldi. Bu kız ne kadar güzeldi.

"O halde yeniden girmesi gerekecek, değil mi?"

"İsrail'de girecek. Yarın gidiyoruz."

Atış yapıldı. Bir an sarsıldım. Kaç atıştan sonra vurulursun? Neden hâlâ ölmüyorum?

"Hadi be Camille! Neden kalmıyorsun?"

"Kalamam Michel."

"Baban bana istersen Montreuil'deki amcanın yanında kalabileceğini söyledi."

"Sana böyle mi söyledi?"

"Yemin ediyorum."

"Benim amcam Ürdün sınırında bir kibutzda yaşıyor."

"Benimle eğlendi mi yani?"

"Annemin kurabiyelerini nasıl buldun?"

Bankın üzerine çöktüm.

"Buraya hiç gelmeyecektin Camille. Keşke bıraksaydın da koşsaydım."

Yanıma oturdu. Elimi tuttu. Tuhaf bir ifadeyle yüzüme baktı.

"Michel, seni seviyorum. Senden başka kimseyi sevmedim. Gece gündüz hep seni düşünüyorum. Her anımda. Dayanılmaz bir şey bu. Daha fazla katlanamayacağım. Seninle yaşamak, senin yanında olmak, senden hiç ayrılmamak istiyorum."

"Ben de öyle."

"Kendimi sana öyle yakın hissediyorum ki, anlıyor musun?"

"On beş gündür neden bana hiçbir işaret göndermedin? Kendimi çok kötü hissettim."

"Sana her gün iki mektup yazdım."

"Ben hiçbir şey almadım."

"Göndermedim ki."

"Neden geri geldin?"

"Elimde değil."

"Camille, gitme. Bir yol buluruz."

"Yapamam Michel. On altı yaşındayım ben. Ailemin yanında olmalıyım. Onlara bunu yapamam. Köşeye sıkıştım."

"Ben seninle birlikte gelmeye hazırım."

"Olacak şey değil o. Ailelerimiz bunu istemeyecekler."

"O halde ikimiz gidelim. Nereye olursa. Sen bana teklif etmiştin ya, hatırlıyor musun? Ben gidebileceğimiz bir yer biliyorum. Bizi orada kimse bulamaz."

"Michel, beni dinle. Beni seviyor musun?"

"Bana bunu nasıl sorabilirsin? Kuşkun mu var yani?"

"Sen beni bekleyeceksin, ben de seni bekleyeceğim."

"Ne kadar sürecek bu?"

"Bilmiyorum. Uzun süre. Aşmamız gereken bir engel bu."

"Bir işkence."

"Başarabilirsek kendimizi daha güçlü hissedeceğiz. Hiçbir şey bizi ayıramayacak. Ömür boyu birlikte olacağız. Hem dünyanın öbür ucuna gidiyor da değilim. Belki tatillerde birbirimizi görebiliriz. Kabul ediyor musun?"

"Seçme şansımız var mı?"

"Ben seni bekleyeceğime yemin ediyorum."

"Ben de öyle. Ben de bekleyeceğim."

Bana gülümsedi, ayaklarının dibinde duran çantasını aldı ve içinden bir kitap çıkarıp bana uzattı.

"Bunu sana veriyorum."

Bergier ve Pauwels'in imzaladıkları *Evrenin Sahipleri*'ydi bu.

"Bu benim en değerli varlığım. Okurken beni düşünürsün."

"Sana söz veriyorum. Onu yanımdan hiç ayırmayacağım. Benimse sana verebilecek hiçbir şeyim yok."

"Sorun değil. Bana yazacak mısın?"

"Her gün. Dur."

Cüzdanımı çıkardım. İçinden sekize katlanmış bir kâğıt parçası bulup aldım. Ona verdim. Kâğıdı özenle açtı ve kendi robot resmiyle karşılaştı.

"Yırtıp atmadığını biliyordum zaten."

"Sana pek benzemiyor."

"Benim çok hoşuma gitti."

Orada sessizce oturduk. Bu an sonsuza dek sürsün isterdik. Ayağa kalktık. Gözleri kıpkırmızıydı. Onu kollarıma alıp sıkıca sarıldım. Bütün gücümle. Dudaklarıma uzun bir öpücük kondurdu. Tepeden tırnağa ürperdim. Gözlerimi kapattım. Açtığımda gitmişti. Sular seller gibi yağmur yağıyordu.

22

Madeleine Marcusot, daha pazartesi günü geri dönmüştü. Auvergne'e daha fazla dayanamamıştı. Çocukları yanından çoktan ayrılmış olduğundan, Balto da bir kadının tek başına idare etmesi için fazla büyük bir işletme olunca bistroyu kuzenlerinden birinin oğluna satmaya karar vermişti. Birlikte belgeleri ve bira toptancısının kredilerini hazırlıyorlardı. Bize Patrick Bonnet'yi tanıştırdı. Genç bir adamdı bu, otuzdan fazla yoktu. Bundan böyle patron o olacaktı. Terası genişletmek, akşam yemeklerini geliştirmek ve genel kaliteyi yükseltmek için fikirlerle doluydu. Oyun makinelerini değiştirecek ama langırt masalarına dokunmayacaktı. Bir boya badana fena olmazdı. Gelişinin şerefine herkese birer içki ısmarladı. Kadehlerimizi Albert'in şerefine kaldırdık. İlk başlarda Madeleine ona yardım edecekti. Ekim ayındaysa, Levallois'daki küçük bir lokantayı devralacaktı. Artık kızının yakınında yaşayacaktı.

Ben langırt masasında sıra beklerken Sacha geldi. Bir şeye ihtiyacı olup olmadığına bakmak için evine üç kez uğramıştım. Yanakları hâlâ çöküktü. Gözlerinin altında mor halkalar ve iki haftalık sakalı vardı.

"Dışarıda ne işiniz var sizin? Bu berbat havada asla iyileşemezsiniz."

"Hiç sigaram kalmamıştı."

"Size hiç iyi gelmez Sacha. Sigarayı bırakmanız gerek."

"Michel, çok naziksiniz ama birazcık da baş belasısınız."

Tütün tezgâhına gidip iki paket Gauloises aldı. Madeleine, mutfakta günün yemeğini hazırlıyordu. Onu görünce çıkıp yanına geldi. Sarılıp öpüştüler.

"Kusuruma bakmayın Madeleine, daha önce gelemedim."

"Önemli değil Sacha. Yorgun bir haliniz var. Keşke hiç rahatsız olmasaydınız."

"Size başsağlığı dilemek istedim. Bir de Albert'in ölümünün beni ne kadar sarstığını söylemek. Onu ne kadar çok severdim bilirsiniz."

"O da size çok değer verirdi."

"Gerçek bir dosttu. Güzel bir insandı. Bu iş çok ani oldu."

"Kendime kızıyorum, biliyor musunuz? Çok şişmandı. Onu rejime sokmak mümkün olmuyordu. Belki daha fazla çaba harcamalıydım."

"Sizin bir suçunuz yok. Çok mutlu yaşadı."

Birden arkamızda bir feryat koptu:

"Ne işin var senin yine burada?"

Arkamıza döndük. Igor öfkeden kıpkırmızıydı.

"Seni uyarmıştım. Buraya adım attığını görmeyeceğim demiştim!"

"Ben buraya Madeleine'i görmeye geldim."

"Bu bistroya girmen yasak senin!"

"Hadi oradan!"

Igor onun üstüne yürüdü. Zincirlerinden boşanmış gibiydi. Ona okkalı bir tokat atarak olduğu yerde döndürdü. Sonra da yakasına yapışıp onu dışarı, Denfert-Rochereau Caddesi'ne sürükledi. Bedenine ve kafasına yumruklar yağdırıyordu. Hepimiz taş kesilmiştik. Camın arkasından onun adamın pestilini çıkarışını izliyorduk. Sacha hiçbir direnç göstermiyordu. Kendini korumaya çalışmıyordu. Dizlerinin üzerine düştü. Igor onu paltosunun astarından yakalayıp yüzüne öfke dolu yumruklar indirdi. Sacha'nın yüzü kanla kaplanmıştı. Kendini hiç savunmuyordu. Ben Igor'un üzerine doğru koştum. Arkadan beline sarıldım. Benden daha iri, daha güçlüydü ve çırpınıyordu. Onun kollarına asıldım, Sacha'yı

bırakmak zorunda kaldı. Sacha yüzüstü yere yığıldı. Igor onun böğrüne şiddet dolu tekmeler vuruyordu.

"Yeter! Delirdin mi sen?"

Onu iki metre uzaklaştırmayı ve o mesafede tutmayı başarabildim. Kimse bana yardım etmeye gelmiyordu. Igor onu öldürmek istediğini haykırıp duruyor, beni ittiriyordu. Karnına bir yumruk attım. Bütün gücümle. Bunu hiç beklemiyordu. İnanmaz gözlerle şaşkın şaşkın yüzüme baktı, nefes almak ister gibi ağzını açtı. Midesini tutarak geri geri yürüdü. Ben yüzü kanlar içinde, yerde baygın yatan Sacha'nın yanına diz çöktüm. Bağrışlar duyuyordum. Madeleine, Igor'un Balto'ya girmesine engel olmaya çalışıyordu:

"Çıkın dükkânımdan!" diye haykırıyordu. "Duydunuz mu? Dışarı!"

Patrick Bonnet'ye döndü:

"Satışa şart olarak bu hayvanın bir daha buraya ayak basmamasını ekliyorum!"

"Seni bir daha görmek istemiyorum!" diye bağırdı adam, Igor'a onu parmağıyla tehdit ederek. "Yoksa senin için hiç iyi olmaz!"

Igor, Denfert-Rochereau Meydanı'na doğru uzaklaştı. Sacha'dan cılız bir inilti yükseliyordu. Mendilimle alnındaki kanı sildim. Madeleine ve Jacky yanıma geldiler.

"Polisi aramamız gerek," dedi Madeleine,

"Hayır!" diye homurdandı Sacha inleyerek.

Güçlükle doğrulup ayağa kalktı. Yüzü şişmiş, bir gözü kapanmış, burnu çarpılmış, bir dudağı yarılmış, sersemlemiş bir haldeydi. Her yerinden kan akıyordu.

"Beni yandaki hastaneye götürün. Çabuk!"

Kolunu omzumun üzerine attı ve ilerledik. Zaman zaman tökezliyordu. Onu güçlükle tutabiliyordum. Topallıyor, kaburgalarını tutuyordu. Hayatımda yürüdüğüm en zorlu üç yüz metre oldu. Yoldan geçen insanlar yüzümüze dehşetle bakıyorlardı. Sanki vebalıymışız gibi bizden kaçıyorlardı. Sacha güçlükle soluk alıyordu. Kan damlaları yere akıyordu ve benim üzerim de onunki kadar

lekelenmişti. Port-Royal'e vardığımızda yere serildi. Trafiğe bakan bir polis memuru bana yardım etti ve her birimiz bir kolunun altına girerek onu Cochin'in acil servisine sürükledik. Polis memuru gitti. İki hasta bakıcı onu bir sedyeye yatırdılar.

"Ne oldu size?" diye sordu daha yaşlı olanı.

"Merdivenlerden düştüm," diye mırıldandı Sacha.

Hasta bakıcı dudak büktü.

"Ben nöbetçi stajyere haber vereyim. Hemen gelir."

Uzaklaştı. Ben Sacha'nın yanında kaldım. Gözleri açıktı. Eliyle bana yaklaşmamı işaret etti.

"Michel, hiçbir şey söylememeniz gerek. Beni sokakta buldunuz siz. Tanımıyorsunuz."

"Nasıl isterseniz Sacha."

"Böylesi daha iyi. Beni tedavi etsinler ama ameliyat etmesinler."

"Doktoru beklememiz gerek. Bakalım o ne karar verecek."

Bir doktor geldi. Kaşlarını çatarak yüzüme baktı. Sacha'nın bedenini eliyle yokladı, o da çığlığına engel olamadı. Doktor, dikkatle onun yüzünü muayene etti. Parmakları bir körünkiler gibi hassasiyetle onun derisinin her bir santimetresinin üzerinden geçti.

"Ameliyat olmak istemiyorum!"

"Röntgeninizi çekeceğiz beyefendi, endişe etmeyin. Canınız acımayacak."

Bir hasta bakıcı sedyeyi itti. Sacha bir açılır kapanır kapının arkasında gözden kayboldu. Oturdum. Yine merhametli polis ve itfaiyecilerin fazla yüklü kargolar gibi boca ettikleri, kan revan içindeki, yaralı bedenlerin, korku kokusu yayarak önümden geçişleri... Dört yıl önce, Cécile'in intihar girişiminin ardından kendimi acil servisin giriş kapısında oturmuş beklerken bulmuştum. O şimdi neredeydi acaba? O da beni hiç düşünüyor muydu? Şimdi yanımda olmasını, elimi tutmasını nasıl da isterdim. Bir gün yine görüşecek miydik? Belki de o zaman onu kurtarmış olan da yine aynı doktordu. Camille olsa benim kendimi tekrar burada bulmuş olmamın bir işaret, bunun yıldızların bir yerlerinde yazılmış olduğunu söylerdi.

Eğer o şimdi burada olsaydı, ona kader diye bir şey yok diye haykırırdım. Bütün mesele benim bu lanet mahallede oturuyor olmam ve arkadaşlardan yana şansımın pek açık olmamasıydı, o kadar. Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Küçük bir çocuk gibi, koca bir salak gibi. Bu insan çöplüğünde bulunuyor olmamın tek yararı kimsenin buna aldırmıyor, hatta farkına bile varmıyor olmasıydı.

Bir saatin sonunda Sacha'yı geri getirdiler. Ona yeşil bir pijama giydirmiş, bir de gri battaniyeye sarmışlardı. Onu koridorda bıraktılar, gidip gelen diğer sedyelerin de geçebilmesi için benim biraz uzakta durmam gerekiyordu.

"Size ne söylediler?"

"Arkanızı dönün ve kımıldamayın."

Yüzünü arnikayla temizlemişlerdi. Doğrulmaya çalıştı. Acıyla yüzünü buruşturdu. En küçük bir hareketle çığlık atıyordu. Kesik kesik, küçük küçük soluk alabiliyordu. Sesi boğazının dibinden çıkıyordu:

"Buradan gitmem gerek Michel. Bana yardım etmelisiniz."

"Sacha, bu halde gidemezsiniz."

"Beni irademe dışında burada tutmaya hakları yok."

"Yürüyebilecek durumda değilsiniz. Gidip de ne yapacaksınız?"

"Burada kalmak istemiyorum. Gitmek istiyorum."

Koluma asıldı ve hiç beklenmeyecek bir güçle beni kendine çekti. Ayağa kalkmayı denedi ama sancılar yüzünden vazgeçti. Çenesi kilitlenmişti. Bir sedyeci gelip onu doktorun bizi beklemekte olduğu bir odaya itti. Doktor, karşısındaki ışıklı ekrana dizilmiş olan röntgen filmlerine bakıyordu.

"Burun direğinizde, ön sinüs ve etmoid kemik hizasında bir göçme görülüyor. Ameliyat etmek zorundayız."

"İstemiyorum."

"Kemik parçacıkları var. Zamanla bir pıhtı oluşacak. Çok acı çekeceksiniz. Burnunuz havalandırma yapamayacağından soluk almanız gitgide güçleşecek. Boynuzcuklar ezilmiş. Enfeksiyon yapma riski var. Sizi hemen ameliyata alabiliriz. Anestezi altında hiçbir şey

duymazsınız. Büyük bir operasyon olmayacak ama zorunlu. Üç gün içinde çıkabileceksiniz. Ayrıca kaburgalarınızda da iki kırık var."

"Yalnızca burnumu düzelteceksiniz, hepsi bu mu?"

"Bugünlük bu kadarı yeter. Gerisine daha sonra bakarız. Gidelim mi?"

"Başka hiçbir şeye dokunmayacaksınız ama?"

"Söz veriyorum. Adınız nedir?"

"Gauthier. François Gauthier."

Doktor bu adı not aldı.

"Nerede oturuyorsunuz Bay Gauthier?"

"Bagneux'de. Gambetta Caddesi. Numara 10."

Sacha'nın sahte adresini de giriş formuna kaydetti.

"Kimliğim üzerimde değil. Beni cüzdanımı çalmak için dövdüler."

"Merak etmeyin. Biz sizi iyileştireceğiz. Anestezist birazdan gelip sizi görecek."

Röntgen filmlerini toplayarak çıktı. Sacha uyuyormuş gibi gözlerini yummuştu. Açtı. Yanağından aşağıya bir damla yaş süzüldü.

"Çok inatçı çıktı bu doktor."

"Sizin iyiliğiniz için Sacha."

"Benim adım François Gauthier. Ve siz beni tanımıyorsunuz."

"Sokakta bulduğum bir yabancısınız siz, cüzdanınızı çalmak isteyen bir serserinin saldırısına uğradınız."

"Gerçek bu."

"Gevşeyin artık biraz. Doktor size bunun basit bir ameliyat olacağını söyledi ya."

"Sizin istediğiniz olacak Michel, sigarayı bırakmam gerekecek. Bana bir iyilik yapın. Kolumu kıpırdatamıyorum. Paltomun sağ iç cebinde bir göz var. Onun içindekini bana getirin."

İstediğini yerine getirdim. Dörde katlanmış bir yüz franklık banknottu bu. Tek sağlam eli olan solla bunu aldı ve açtı.

"Bu yüzlüğü alın Michel."

"Ne yapıyorsunuz Sacha?"

"Size bir şey veriyor değilim. Bunu benim için saklamanızı istiyorum. Bir dahaki görüşmemizde bana geri verirsiniz. Bu bizde gelenektir. Ameliyata girecek olana sağ çıkıp onu alması için bir neden verir. Eğer paramı sizde bırakacağımı sanıyorsanız aldanıyorsunuz."

"Size bunu yarın geri vereceğim."

"Öyle umarım. Artık geri gelmek için iyi bir nedenim var."

Güçlükle gülümsedi. Elini tuttum. Buz gibiydi.

"Dinlenin biraz Sacha."

Gözlerini kapattı. Bir süre sonra, biraz ısınmış olan elinin baskısının hafiflediğini hissettim. Uykuya dalmıştı. Beyaz gömlekli bir adam içeri girdi. Onu muayene edeceklerdi. Sacha'yı uyandırmadan alıp götürdü. Yüz franklık banknotu cüzdanıma koydum.

Hastaneden çıktığımda yağmur hâlâ yağıyordu. Madeleine'i haberdar etmek üzere Balto'ya geri döndüm. Bistro kaynaşıyordu. Patrick Bonnet, kulübün kapısını kapatıp anahtarla kilitlemiş, kocaman bir asma kilit ve bir de afiş asmıştı: "Bu alan kesin olarak kapatılmıştır. Şans oyunları yasaktır. Salonda tüketim zorunludur ve her saat başı yenilenmelidir." Leonid, Vladimir, Pavel, Imré, Tomasz ve Gregorios, onu kararından döndürmeye çabalıyorlardı. Yeni patron yola gelmedi.

"Onu dövmeye hakkı yoktu. Ben polisle başım derde girsin istemiyorum."

"Yaptığında haklıydı! Tek pişmanlığım bu işi kendim yapmamış olmamdır!" dedi Leonid.

"Ondan çok daha önceleri kurtulmamız gerekirdi. Yıllardan beri canımızı sıkıp duruyor!" diye devam etti Vladimir.

"Burası normal insanlar için bir kafe-lokanta. Aşırı heyecanlıları istemiyorum. Satranç kulübü bitti artık! Igor buraya bir daha gelecek olursa polis çağıracağım!"

"Eğer kulüp yoksa, Igor da buraya giremeyecekse hepimiz başka yere gideriz!" dedi Pavel.

"İyi edersiniz!"

Hepsi başlarını dimdik tutarak, sıra halinde dışarı çıktılar. Patrick Bonnet'nin Igor ve Sacha'nın arasındaki kavga yüzünden kulübü kapattığına gerçekten inanmıştık. Bana Jacky'nin sonradan anlattığına göreyse, kulübün kapanışına aslında daha Saint-Flour'da satış yapılırken karar verilmiş. Bonnet, bu sayede mekânın kalitesini ve kazançlılığını artırmayı umuyormuş. Kimse Igor'a kızmadı. Kulübü kuran da oydu, kapatılmasına neden olan da o oldu. Yorumcular bu 6 Temmuz Pazartesi gününü kulübün resmî sona eriş tarihi olarak kabul ediyorlar, en azından çoğunun bugün bile hâlâ hakkında konuşurken seslerinin özlem ve duygusallıkla, sanki "Nerede o eski güzel günler?" demek istercesine titrediği o büyük devrin sona erişi. Yakınlarda kendilerini kabul edecek, uygun bir kafe aradılar ama bulamadılar. Havalar yeniden güzelleştiğindeyse Lüksemburg Bahçesi'nin portakal ağaçlarının çevresine yerleştiler. Oyunlarını yaz kış burada oynamayı alışkanlık edindiler. Onlar kutup soğuklarının yaşandığı ülkelerden geliyorlardı. Saatlerce açık havada oturmanın onlar için hiçbir sakıncası yoktu. Söylediklerine göre bu hem beden hem de zihin için canlandırıcı bir etki yapıyormuş. Zaten içlerinden bazıları bugün bile hâlâ orada oynuyor.

23

Sabahın üçünde, göğsümü sıkıştıran bir kaygıyla uyandım. Hiç ses yoktu. Dışarıda yağmur yağıyordu. İğrenç bir temmuz ayıydı bu. Sacha nasıl acaba diye merak ettim, burun ameliyatı iyi geçti mi diye. Ertesi gün onu ziyarete gidecektim. Igor'un öfkeden kudurmuş bir halde ona vuruşu ve onun da kendini hiç savunmayışı gözümün önünden gitmiyordu. Nasıl olup da Igor böylesine bir hayvana dönüşebilmişti? Neden hepsi birden ondan nefret ediyorlardı? Hiçbir koşul altında açıklamaya yanaşmadıkları hangi sır onları bir araya getiriyordu? Neden Sacha adının François Gauthier olduğunu söylemişti? Neyi saklaması gerekiyordu? Birden onun yalnızca ön adını bildiğimi fark ettim. Soyadını hiç duymamıştım. Ünlü ve korkulan birinin oğlu olabilir miydi? Yoksa polisin dünyanın her yerinde izini sürdüğü ve sahte isimler altında kendilerini unutturmaya çalışan şu savaş suçlularından biri miydi? Belki de hiçbir açıklaması yoktu ve bu yalnızca onun kaprislerinden biriydi, o kadar. Kulübün diğer üyeleri adlarını ortaya dökmeye ne kadar meraklılarsa, o da kendininkini gizlemeye o kadar özen gösteriyordu. Bu konuda artık kafamı rahatlatmak için onun evine uğrayarak bir yanıt bulmaya karar verdim. Mutlaka bir yerlerde soyadı yazılı olmalıydı.

Sabah olunca onun Monge Sokağı'ndaki evine gittim. Kapıcı odasının arkasındaki camda apartman sakinlerinin adları katlara göre listelenmişti. Yedinci katta on kadar isim bulunuyordu. İçlerinde ne Sacha ne Gauthier ne de Rus ya da Slav'a benzer başka bir isim vardı. Servis merdivenlerini tırmanıp en üst kata çıktım. Kapısında

isim yoktu. Kapı aralık duruyordu, kilit, muhtemelen pervazın ahşabını çatlatmış olan bir çivi sökeceğiyle yerinden çıkarılmıştı. Odaya hırsız girmişti. İçi tamamen altüst olmuş durumdaydı. Şiltenin ve yastığın içi dışına çıkarılmıştı. Her yerde kuş tüyleri vardı. Dolap boşaltılmış, giysiler dışarı yığılmıştı. İki raf duvardan sökülmüş, kitaplar yere fırlatılmıştı. Tabak çanakları da yerde duruyordu. Polise mi gitmeliyim, yoksa hastaneye koşup Sacha'ya mı haber vermeliyim bilemedim. Bir ses duydum. Genç bir kadın evinden çıkıyordu. Bir önceki hafta erzak getirdiğimde de onunla karşılaşmıştım. Ona içerideki hasarı gösterdim.

"Dün gece olmuş. Ama ben hiçbir şey duymadım."

"Sacha için bazı eşyalar almaya gelmiştim. Şimdi hastanede yatıyor da," diye açıkladım kendimden emin bir şekilde.

"Ciddi bir şey değildir umarım?"

"Üç dört güne kadar çıkacak."

"Hiç şansı yok. Bu onun ya dördüncü ya beşinci soyuluşu oluyor. Geçen yıl benim de ütümü götürmüşlerdi. Kapıcı kadının hiçbir şeye baktığı yok."

"Sacha'nın soyadı nasıl yazılıyor, biliyor musunuz?"

"Hiç bilmiyorum. Ben ona hep ön adıyla seslenirim."

Ortalıktaki bir naylon torbayı aldım ve içine birkaç çamaşır koydum.

"Ben odayı toparlayıp yeni bir kilit taktırırım," dedi kadın.

Aşağı indiğimde kapıcı odasının ışığı yanıyordu. Camı tıklattım. Kapıcı kadın göründü.

"Ne vardı?" diye sordu kapısını aralayarak.

"Beni tanıdınız mı? Sacha'nın arkadaşıyım. Onun giysilerini almaya gelmiştim. Birkaç günlüğüne hastaneye yatırıldı. Dün gece odası soyulmuş."

"Yine mi? Bu hizmetçi odalarında çalınacak bir şey bulunmaz ki. Benim zamanımda hırsızlar yoksullara musallat olmazlardı."

"Soyadının tam olarak nasıl yazıldığını biliyor musunuz?"

"Soyadını bana hiç söylemedi."

"Mektupları hangi isme geliyor peki?"

"Ben bu apartmanda yedi yıldır çalışıyorum ve şimdiye kadar ona tek bir mektup bile gelmedi."

"Ya elektrik faturası?"

"Sayaç hâlâ mal sahibin adına kayıtlı."

"Kirasını nasıl ödüyor peki?"

"Üç ayda bir tutarını bana nakit olarak getirir. Üstüne de elektriği öder."

"Ona makbuz kesmiyor musunuz?"

"Burada makbuz vermiyoruz. Ödemesi biraz geciktiğinde de onu sıkıştırmıyoruz."

"Bu odayı nasıl tutmuş?"

"Benim gelişimden önceymiş. Sanırım bir arkadaşı ona yardım etmiş."

"Sacha'nın arkadaşı yoktur."

"Benden önce burada çalışan kadının bana söylediğine göre tanınmış biriymiş bu. Kimdi hatırlamıyorum şimdi. Bana bu soruları neden soruyorsunuz?"

"Bu adamın bir soyadının olmaması ve yalnızca onun odasının soyulmuş oluşu size de biraz tuhaf gelmiyor mu?"

"Polis değilim ki ben. Kirasını ödediği, gürültü etmediği, ortalığı kirletmediği sürece gerisi beni ilgilendirmez."

Monge Meydanı'ndaki eczacıyla da şansımı denedim. İngiliz fularlı ve dik saçlı olanıyla. Vereceği yanıtı önceden biliyordum.

"Sacha'nın mı? Bilmem. Ben ona hep böyle seslenirim. Nasıl o? Bendeki hesabını hatırlıyor mu?"

Var olmayan adamdan bu sefer bir yanıt almaya kesin kararlı olarak Cochin'in yolunu tuttum. Kulüp üyelerinin ona karşı besledikleri bu nefretin nedenlerini bana açık ve belirgin biçimde açıklaması gerekecekti. Bu defa onun kaçamak bir gülümseme ya da bir kıvırma hareketiyle kurtulmasına izin vermeyecektim. Artık kimsenin oyununa gelmemeye kararlıydım.

Hastanenin kabul masasında, camın arkasında oturan görevli kadına yanaştım.

"Bana Bay François Gauthier'nin hangi binaya yatırılmış olduğunu bildirebilir misiniz lütfen?"

Kadın yüzüme baktı, telefonunu açtı ve kısa bir süre konuştu.

"Oturabilirsiniz. Birazdan biri gelecek."

"Ben yalnızca oda numarasını öğrenmek istiyorum. Ziyaret etmek için."

"Sabırlı olmalısınız. Odasına tek başınıza gidemezsiniz."

Bekleme salonunda oturdum. On dakika sonra, bir gün önce Sacha'yı muayene etmiş olan doktor belirdi. Benden kendisiyle birlikte gitmemi istedi. Hastanenin içine girmek yerine, karşılama masasının hemen yanındaki bir odaya girdik. İçeride, bir yazı masasının başında etine dolgun bir kadın oturuyordu. Kendini tanıtmadı.

"Bay François Gauthier'yi görmeyi hangi sıfatla istiyorsunuz?" diye sordu bana.

"Dün burnundan ameliyat oldu. Nasıl olduğunu öğrenmek istemiştim."

"Onu tanıyor musunuz?"

Konuşma biçiminde düşünceli bir yavaşlık vardı. Her sözcüğünü ölçüp biçiyor gibiydi.

"Ona bir şey mi oldu?"

"Rica edeceğim, soruma cevap verin lütfen. Kendisiyle ilişkiniz nedir?"

"Dün onu kaldırımda baygın yatarken buldum. Saldırıya uğramış ve soyulmuştu. Kanlar içindeydi. Onu alıp buraya getirdim."

"Bay Gauthier'yi önceden tanımıyor muydunuz?"

"Hayır."

"Onunla neden bu kadar ilgileniyorsunuz?"

"Zavallı adamcağıza acıdım. Yasak mı bu? Bu mahallede oturuyorum. Geçerken durumunu sorayım dedim. Bir sorun mu var? Öldü mü?"

"Kayboldu," dedi doktor.

"Olamaz! Nasıl oldu bu?"

"Operasyon gayet başarılı geçti. Uyandı. Her şey yolunda gidiyordu. Onu başka bir hastayla birlikte bir odaya yerleştirmiştik. Nöbetim bittiğinde durumuna bakmaya gittim. Biraz çene çaldık. Bana teşekkür etti. Akşam yemeğini yemiş. Hemşire gece boyunca üç kere odasına uğramış, uyuyormuş. Sabahın beşinde hastaneyi terk etmiş. Uçmuş gitmiş."

"Buradan çıkmak bu kadar kolay mı? Hiç kontrol yok mu?"

"Hastane burası, hapishane değil."

"Ortadan kaybolduğunu polise bildirmek zorundaydık," dedi kadın. "Yasa gereği. Sorun şu ki bize verdiği adreste yaşayan Gauthier adında biri yokmuş. Bana kimliğinizi verebilir misiniz? Eğer polis sizi sorgulamak isterse..."

Ona kimlik kartımı verdim. Kadın bilgilerimi dosyasına kaydetti.

"Aslında onlara söyleyebilecek daha fazla bir şeyim yok."

Kadın kimliğimi geri verdi. Ayağa kalkıp doktorun eşliğinde dışarı çıktım.

"Bu adamın geçirdiği ameliyattan sonra bakıma gerek duyacağını söylemem," dedi, "tıbbi gizliliğe ihanet sayılmaz. İlaçlarını alması şart. Geçici bir atel taktık, dikişleri de var. Enfeksiyon tehlikesi taşıyor. Eğer onu görürseniz buraya dönmesini söyleyin. Ona hiçbir şey soracak değiliz. Kan tahlillerinin sonuçları da geldi. Bir sorun var. Acilen bir uzmanla görüşmesi gerekiyor."

Benimle konuşma biçiminden, öyküme inanmadığını hissettim. Herhalde yeterince inandırıcı olamamıştım. Her ne olursa olun bir şey kanıtlayamazlardı. François Gauthier diye biri yoktu.

Balto'da artık kulüp üyelerinden hiçbiri bulunamıyordu, yenilerse onu tanımıyorlardı. Fazla bir şey beklemeden Jacky ve Madeleine'i sorguladım.

"Sacha'nın mı?" dedi Jacky. "Ne bileyim soyadını? Bak, şu Samy. Bardaki öteki ayyaş Jean. Sen de Michel'sin. Benim adımı da öğrenmek istiyor musun?"

"Sacha'nın mı?" diye karşılık verdi Madeleine. "Adı Sacha işte. Rus. Herhalde bir Rus soyadı vardır. Diğerlerine de hep ön adlarıyla seslenirdik. Onların soyadlarına kolay kolay dil döner mi?"

Onlara Sacha'nın ortadan kaybolduğunu ve kesinlikle bakıma ihtiyacı olduğunu bildirdim. Onu görürlerse bir şeyler yapacaklarına söz verdiler. Vicdanım rahat olsun diye, soruşturmamı tamamlamak üzere Fotorama'ya gittim. Patronu onu on beş gündür görmemişti.

"Olağanüstü bir laboranttır o. Otuz yıllık meslek hayatımda ondan daha yeteneklisine hiç rastlamadım. Buraya geldiğinden beridir işlerimiz epey arttı. Onu maaşa bağlayıp durumunu yasal hale getirmeyi çok istedim ama o buna yanaşmıyor. Neden mi? Hiç bilmiyorum. Soyadı mı? Çok tuhaf, hiç sormamışım."

Onun ortadan kayboluşunu nasıl yorumlamam gerektiğini bilemiyordum. Bir köşede rahatça dinlenip kendini toplamak için bir yerlere gitmiş olabilirdi. Canı istediği zaman da dönecekti belki. Hiç beklenmedik zamanlarda, durup dururken belirip ortadan kaybolmak onun tarzıydı zaten. O beni merakta bırakmazdı. Er ya da geç bana bir haber verecekti.

Bir ara, on beş günlüğüne Bar-le-Duc'e gitmemiz söz konusu olmuştu. Ancak babamın henüz ikimizi birden ağırlayabilecek genişlikte bir dairesi yoktu. Bakalorya hediyesi olarak tatilde nereye gideceğime kendim karar verebilecektim.

"Neresi hoşuna gider Michel?" diye sordu bana annem. "İngiltere mi? İspanya mı? Yunanistan mı?"

"İsrail'e gitmek isterim."

"Ne tuhaf bir fikir! Neden?"

"Kibutzlarda hayatın nasıl olduğunu öğrenmek istiyorum. Çölde domates yetiştiren o insanlarla tanışmak çok heyecan verici olmalı. Günümüzde artık böyle öncüler kalmadı."

"Tehlikeli olmaz mı?"

Bu işin zorlaşmaya başladığını seziyordum. Onu nasıl ikna edebileceğimi buldum.

"Hem ayrıca Nasıra ve Beytüllahim'e de gitmek isterim. Kutsal toprakları ziyaret etmek çok hoşuma giderdi."

Maurice araştırdı ve bunun pahalıya mal olacağı ortaya çıktı. İşlerin pek de harika gitmediği düşünülecek olursa bunun çok da sırası sayılmazdı. Hem zaten nasıl olsa ağustos ayında Perros-Guirec'e gidecektik.

24

Patrick Bonnet hiç oyalanmadı. Fikirleri çok boldu. Bütün zamanını ideal çözüm yolunu bulabilmek üzere mimari planlarını gözden geçirmeye harcıyordu. En son versiyonda bar ve lokanta kısımlarını farklı girişlerle birbirinden ayırıyor, şimdiki mutfağı ortadan kaldırarak bistroyu genişletiyor, eski kulüp salonunu her iki tarafı da açık bir mutfağa dönüştürüyor, masaları değiştiriyor ve lokantanın salonunu da Bastille'deki kuzeninin yerinde olduğu gibi birahane şeklinde dekore ediyordu. Hayatından memnundu ve bize de fikrimizi sordu. Madeleine, çok taşkın bir sevinç göstermiyordu. Mekânını zamanından önce terk etmesi gerekecekti.

"Her şeyi kırıp dökmek sana çok pahalıya mal olacaktır."

"Akşamları yüz masamız olacak."

"Akşam yemeğine buraya yalnız müdavimler gelirler. İnsanların çoğu Montparnasse'a gitmeyi tercih ediyorlar. Biz daha çok öğlenleri iş yaparız."

"Müşteri kitlesi mevcut, onlara ulaşmaya çalışacağız. Sen de tatil yapabileceksin."

Madeleine'in gidişi onuruna herkese içki ısmarladı. Çalışmaların başlaması da kutlanmış oluyordu. Tarihinde ilk defa Balto, ağustos ayında kapanacak ve bütün hazırlıklar eylülde geri dönülebilecek şekilde tamamlanacaktı. Ertesi gün işçiler geldiler. Eski bank ve masaların yerlerinden sökülerek kamyona yüklenmesinde Samy ile ben de onlara bir el attık. Ustabaşı, kulübün kapısını bir türlü açamıyordu. Küçük anahtar asma kilide girmiyordu. Ben de denedim

ama sıkışmıştı. Adam Patrick'i getirmeye gitti. Bir tornavidanın arka tarafıyla anahtarın üstüne vurdu ama yine sonuç alamadı.

"Zorlamamız gerek. Asma kilide yazık olacak."

Eline bir kerpeten aldı, vidaya asıldı ve bir döndürme hareketiyle onu kapıdan söktü. İçeri girdi, ışığı yaktı ve dehşet dolu bir çığlık kopardı. Biz de onun arkasından içeri girdik. Sacha odanın ortasında asılmış duruyordu. Kısa bir ipin ucunda sallanan bedeni kendi çevresinde dönüyordu. Ayakları yerden ancak otuz santimetre yüksekteydi. Hâlâ hayatta olduğunu düşünerek onu aşağı indirmek üzere yanına koştuk. Tahta gibi sertti. Patrick'in birinin polisin aramasını emreden çığlığını duydum. Sacha'nın yüzü boz renkte, neredeyse siyahtı. Açık gözleri tavana bakıyordu. Boynu kocaman görünüyordu. Burnunda bir atel vardı ve çenesi de çarpılmıştı. Ayaklarının dibinde tersine devrilmiş bir iskemle duruyordu. Birkaç saniye içinde oda, telaş halinde, çığlık çığlığa işçiler ve müşterilerle doldu. Jacky, elini omzuma koydu. Ben Sacha'nın bacaklarına asılıp onu kaldırdım. Yana doğru açıldım. Bedeni birkaç santim aşağı düştü. Gözlerimi, parmakları katılaşıp kalmış ellerinden ayıramıyordum. Samy herkesi dışarı çıkardı. İçeride Patrick ve Jacky'yle ben kalmıştık.

"Kim bu adam?" diye sordu Patrick.

"Geçen gün suratı dağıtılan," diye yanıtladı Jacky.

"Bu işi neden burada yapmış? Çalışmalar konusunda boku yedik şimdi."

Benim gözlerim dolmuştu. Öfkeden mi yoksa acıdan mı olduğuna karar veremiyordum. Kendi kendime tekrar edip duruyordum: Olacak şey değil bu! Sacha, çok rica ediyorum. Yapma. Kes saçmalamayı! Giderek yükselen ve dayanılmaz olmaya başlayan bir polis sireni duyduk. Neden Sacha? Bir yolunu bulurduk. Her zaman bir çözüm vardır. Neden bana hiçbir şey söylemedin? Bana güvenmiyor muydun? Ben senin arkadaşın değil miydim? Ha, neden? Kahretsin be Sacha, neden yaptın bunu? Polisler bizi odadan çıkardılar.

Sacha'nın ölümü, sarı odanın esrarı[29] gibi kaldı. Hem kapının hem de asma kilidin anahtarları, Patrick Bonnet'nin belinden hiç çıkarmadığı kemerine takılı anahtarlıkta dururken Sacha'nın nasıl olup da kulübün salonuna girebildiğini kimse bilemedi. Kapıyı kim açmıştı? Kim kapatmıştı? İçeride bulunamadıklarına göre kullanılan anahtarlar nerede olabilirdi? Polis bu muammayı aydınlatmayı başaramadı. Hepimizi sorguladılar. Kimse hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey duymamıştı. Polis, üst üste yığılı taburelerin arkasında elli santimetrelik bir ayakkabı bağı buldu. Sacha'ya mı aitti, başka birine mi, orada yıllardan beridir duran bir şey miydi, kimse bilmiyordu. Polis memurlarından birine göre Sacha asma kilidi bir demir tel ya da firkete kullanarak açmış (ama böyle bir şey bulunamamıştı), sonra da kapının aralığından ayakkabı bağıyla çekerek kapatmıştı. Söylediklerine göre serserilerin kullandıkları bir hileymiş bu. Hepimiz denedik ama mümkün değildi. Raspail Bulvarı'nın kaldırımı üzerinde, pencerenin yakınlarında bükülmüş bir çivi buldular. Kapı kilidini bu çiviyi kullanarak yerinden oynatmış, sonra içeriden tekrar kapatmış olmalıymış. Sonra da çiviyi pencereden dışarı atıp kendini asmış. Bunu da denedik, yine kimse beceremedi, hatta gençliğinde kimi karanlık insanlarla düşüp kalkmış olan Samy bile. En akıl almaz polisiye filmlere layık olan bu sahne düzeninin gerçek olabileceğine kimse inanmadı. Mantıklı olan açıklama birinin Sacha'nın ölmesine yardımcı olmuş ya da onu öldürmüş, sonra da dışarı çıkıp kapıyı anahtar ve asma kilitle kapatmış olmasıydı. Bu varsayım kabul görmedi.

"Denfert-Rochereau'da asılan adamın esrarı." *France-Soir* ertesi gün haberi, beşinci sayfada, sütunun altında bu başlıkla duyurdu. Soyadı bilinmeyen, ön adının da gerçekliği şüpheli olan, kaçak olarak yaşayan bir adamdı bu. Ertesi gün konu artık konuşulmuyordu. Unutulmuştu bile. Geri çekilip de kumsalı her türlü izinden temizleyip pürüzsüz bırakmış bir dalga gibi. Ölümü hiç

29 Gaston Leroux'nun 1907 yılında yayımlanan polisiye romanı. Roman daha sonra birçok kere film ve dizilere de uyarlanmıştır. (yay. n.)

aydınlatılamadı. Pek çokları onu KGB'nin ya da başka bir gizli servisin öldürtmüş olduğunu düşündü. Polis, yüzünde ve bedenindeki morlukların Igor'la kavgalarından mı kalmış olduğunu, yoksa ölümü sırasında mı oluştuğunu belirleyemedi. Başka biriyle daha dövüşmüş olabilir miydi? Kafatasının arka tarafında bir yara vardı. Hastaneden kaçarken mi düşmüştü? Yoksa onu asmadan önce bayıltmışlar mıydı? Ölümünün iki gün önce gerçekleşmiş olduğu anlaşılmıştı ve bu da hastaneden kayboluşuyla çakışıyordu. Tıbbi dosyası başka bir yarası olmadığını gösteriyordu. Polis dosyayı takipsizlikle kapatmıştı. Sanki gerçeği bilmeyi istemiyormuş gibiydiler. Ben onun uzun zamandır kaçmakta olduğu insanlar tarafından bulunup ortadan kaldırılmış olduğundan emin gibiydim ve böyle düşünen bir tek ben de değildim. Onu asıldığı yerden çıkardıklarında masaların üzerine yatırdılar. Bir polis memuru gözlerini kapattı. Her zaman boynunda taşıyıp hiç yanından ayırmadığı anahtar da ortada yoktu. Bu da bana, gizli tuttuğu şeylerin ele geçirilmesi için bu anahtarı çalıp Sacha'yı öldürdükten sonra ölümüne intihar süs verilmiş olduğunu kanıtlıyor gibi görünüyordu. Ama bütün bunlardan söz edemiyordum.

Üç gün sonra, yapışkan kâğıtla ağzı kapatılmış kahverengi bir zarf aldım. Üstünde Sacha'nın yazısını tanıdım. İçinde beyaz bir kâğıt yaprağına sarılmış olarak kordonun ucundaki anahtar duruyordu. Ne bir not ne bir imza. Zarfın üzerinde kırmızı bir parmak izi seçiliyordu. Muhtemelen kan lekesi. Postanenin damgası okunmuyor, büyüteçle bakıldığında bile postaya verildiği tarih seçilemiyordu. Eğer bunu gönderen, kan lekesinden tahmin edildiği gibi Sacha idiyse ertesi gün ya da en geç iki gün sonra gelmiş olması gerekirdi. Bir kilometrelik yolu alması neden beş gün sürmüştü? Bu soruyu sorduğumda postacı yanıt veremedi.

Akşam, herkes uyuyuncaya kadar bekledim. Saat on bire doğru evden çıktım. Monge Sokağı'na gittim. Apartman sessiz ve sakindi. Hiç gürültü etmedim. Bir kedi gibi bahçeyi geçip karanlıkta tı-

rabzanlara tutunarak servis merdivenlerini tırmandım. En üst kata varınca tuvalete girip kapıyı arkamdan kapattım ve ışığı yaktım. Daha önce Sacha'nın yaptığını gördüğüm şekilde pervazdan destek alarak duvarın üstüne çıktım. Anahtarı borunun arkasındaki gözün kilidine soktum. Ağır, madenî levha yana kaydı. Elimi boşluktan içeri daldırarak içindekileri boşaltmaya koyuldum. Bu kadar çok şeyle karşılaştığıma şaşırmıştım. İçi eski fotoğraflarla dolu, hacimli bir klasör, bir kayışla bağlanmış karton dosyalar, içi Kiril harfleriyle dolu üç kalın defter, çeşitli büyüklüklerde iki düzine kadar not defteri, küçük bir Hemingway kitabı, tek mercekli bir Leica fotoğraf makinesi ile küçük bir çanta dolusu objektif, üzerinde "Michel Marini'nin dikkatine" yazan beyaz kalın bir zarf. İçeride başka hiçbir şey kalmamış olduğundan emin olunca levhayı yeniden yerine yerleştirdim. Çıkardıklarımın hepsini taşıyabilmek için, bahçede atılmış duran bir sebze kasasından yararlandım ve apartmandan ayrıldım. Evime dönüp odama girince Sacha'nın hazinelerini keşfetmeye koyuldum. Mektubu açtım. Arkalı önlü yirmi kadar sayfaya, özenli bir yazıyla yazılmıştı...

Michel,

Sen bu mektubu okuduğunda, ben nihayet huzura kavuşmuş olacağım...

Leningrad 1952

1

Şöminenin tepsisi üzerinde duran iki şamdanın yanmış mumları, salondaki aynadan yansıyordu. Irina, bir an kırışmış yüzüne ve beyaz saçlarına bakarak yorgunlukla iç geçirdi. Çok özel bir geceydi bu. Kocasının devrimden önce almış olduğu balıksırtı nakışlı peçetelerini, Baccarat marka kristal bardaklarını, Limoges porselenli yemek takımlarını çıkarmıştı. Uzatma tahtalarıyla genişletilmiş olan masanın tam ortasına, Odesa trenine binilerek İstanbul'a gidilebilen devirlerde Kapalıçarşı'dan almış olduğu altın kaplama, dövme bronzdan kocaman tepsiyi yerleştirmişti. Sofra on beş kişilik hazırlanmıştı. Her bir davetlinin iki kadehi olacaktı, şarap içmeyen çocuklar da dâhil. Başka bir çağda olsa, üçüncü bir kadehin içine de toplanmış çiçekler koyardı. Don yüzünden taş kesmiş bu şehre bir çiçekçi uğramayalı asırlar oluyordu sanki. O da renkli kâğıtlardan çiçekler kesmiş ve bunlarla çelenkler, burma buketler yapmıştı. Gerçek gibi görünüyorlardı. Dolapların içlerinde, bir zamanlar göz zevki için edinilmiş ancak zamanla yararsız ve üstelik tehlikeli hale gelmiş ve sonunda unutulmuş nesneler bulmuştu. Bunca zahmete girişmeye, bunca riski göze almaya değer mi diye de düşünüyordu. Kimse onu bir şeyle suçlayamazdı. O yalnızca yapılması gerekeni yapmış olacaktı. Kız kardeşi, görümcesi ve kuzenleriyle birlikte, artık yasak olmasına karşın mayasız ekmekler pişirmişlerdi. Bir kadının bu yasağa karşı gelmek zorunda kaldığı ilk durum bu olmuyordu. Kabarmasına fırsat verilmeyen bu yassı ekmekler olmaksızın Mısır'dan kaçışı kutlamaksa asla düşünülemeyecek bir şeydi. Yine

bu yıl da unu, tavuğu, otları, salatalığı, kerevizi, siyah turpu ve dana kemiğini bulabilmek için çok eski zamanlardan kalma bir hayal gücünü çalıştırmak gerekmişti. Kadınlar haşlama köftesini, balık dolmasını ve bu bayram yemeğini gizli servislere yaraşır önlemler alarak hazırlamışlardı. Hiçbir komşu ne bir şey görmüş ne bir şey duymuş ne de bir koku almıştı. Kocası Emile'in ölümünden önce, kuşatma sırasında sofrada yemek olarak katı yumurtalar ile bayat ekmekten başka hiçbir şey olmadan kutladıkları, birlikte geçirdikleri son Hamursuz sırasında anlattıklarını hatırlıyordu: "Engizisyon zamanında, Sevillalı Yahudiler, son derecede görkemli Hamursuz sofraları hazırlamak gibi intihar anlamına gelebilecek bir alışkanlık benimsemişler. Oysa yapmaları gereken ses çıkarmamak, kalabalığın içine karışıp gitmek ve kendilerini hiç belli etmeden sonunda gözden kaybolmakmış. Ama onlar diyorlarmış ki: Bu Hamursuz sofrası hayatımızda gördüklerimizin en güzeli olsun, bakarsınız birlikte kutlayacaklarımızın sonuncusu olur." İşte o zamandan beridir Irina da bu bayramı kurallara uygun biçimde kutlamayı bir onur meselesi haline getirmişti.

Yürüme zorluğu çeken kız kardeşi Valentina, şömineye bir odun atarak ateşi canlandırdı. Kuzeni Vera, masanın üstüne içi otlarla dolu bir tabak koydu. İnsan bir huzurevinde olduğunu sanabilirdi. Savaş ve tasfiyeler yüzünden, evin içinde birbirini kovalayan, masaların altına, koltukların arkasına gizlenen ve kahkahalarla gülen çocuklara bakmak için geriye yalnızca yaşlılar kalmıştı.

"Yavaş olun çocuklar, fazla gürültü etmeyin. Koşmayın. Komşular bizi fark etmesinler."

Irina kulak kabarttı. Kilidin içinde dönen anahtarın tanıdık sesini duymuştu. Igor, Nadejda'yla birlikte içeri girdi. Irina onlara doğru ilerledi ancak iki küçük çocuk koridorda onu sollayıp geçtiler. Küçük Ludmila, Igor'un kucağına atıldı ve o da kızı kaldırıp havaya fırlattı, sonra tutup bir kere daha zıplattı. Piyotr ise Nadejda'nın kollarına sığındı.

"Nasılsın canım?"

"Resimler çizdik anne."

"Uslu durdular mı?" diye sordu Nadejda.

"Her zamanki gibi."

"Senin evin sıcacık anne," dedi Igor, Irina'ya onu alnından öperken. "Metroda küçük bir arıza oldu. İki saat yürümek zorunda kaldık. Bu mevsimde böyle kar görülmüş şey değil."

"İçeri gelin de ısının."

"Irina Viktorovna," dedi Nadejda o da kaynanasını öperken, "bütün iş sana kaldı. Çok özür dilerim."

"Hiç önemli değil. Bizim zamanımız bol nasılsa. Her şey hazır."

Irina şöminenin ateşinde ellerini ısıtmakta olan Igor'un yanına sokuldu.

"Akşam yemeğine Anna ile birlikte Sacha geliyor."

"Ne? Bana bunu haber vermedin."

"İki gün önce hatırımı sormak için telefon etti. Yemeğe davet etmesem olmazdı."

"İnanılır gibi değil! Hiç gelmez ki. Onu nasıl davet edebildin?"

"Geri çevireceğinden emindim. Ama kabul etti."

"Bayramımızı mahvedecek."

"Igor, önemli bir konumda bulunuyor o. Diplomatik davranman gerek."

"Lev için parmağını bile kıpırdatmadı. Ya Boris için ne yaptı?"

"Kararlar onun elinde değil ki. O da bizim gibi işte, elinden ne gelirse onu yapıyor."

Igor, bir şişe Kırım şarabı açtı ve bunu gümüş bir maşrapanın yanına bıraktı. Biraz sabırsızlıkla saatine baktı.

"Bütün gece onları bekleyecek halimiz yok. Biz başlayalım mı?"

"Bu berbat havada bir aksilikle karşılaşmış olmalı," diye açıkladı Irina. "Kanallar yine buz tuttu."

Kapı çalındı. Çocuklar oldukları yerde durup sustular. Nadejda, mekanik bir hareketle boynunda örülmüş olan saçlarını kaldırdı,

biraz endişeyle Igor'un yanına sokuldu ve elini onun omzuna koydu. Ludmila, koşarak Igor'un bacaklarına sarıldı. Igor onu kucağına aldı.

"Bir şey yok canım. Nadia, açar mısın?"

Genç kadın koridoru aşarak kalın bir kahverengi kumaşın arkasında gizli olan kapıyı açtı.

"Hoş geldiniz," dedi Sacha ve Anna'ya onları öperken.

"Metro durdu. Karda yürümemiz gerekti," dedi Anna.

"Çocuklar nerede?"

"Evde bıraktık. Onlara ablam bakıyor."

Nadejda, onun sırılsıklam olmuş şalını ve parkasını çıkarmasına yardımcı oldu. Hamile olan Anna, bu daracık holde çevresinde dönmekte güçlük çekiyordu. Irina yanlarına gitti.

"Ne durumdasın Anna Anatolyevna?"

"Olabileceğim kadar iyiyim. Bacaklarım ağrıyor. Çok fazla yürüdük."

"Bu göbekle sen kız doğuracaksın," dedi Irina. "Gel de dinlen haydi."

Nadejda ve Anna uzaklaştılar. Irina, Sacha'nın siyah, deri paltosunu ve üzerinden ıslak karlar damlayan kırmızı şeritli mavi kasketini çıkardı. Sacha da onun yanağına bir öpücük kondurarak gülümsedi.

"Burası sıcacıkmış. Dışarıyı gören aralık ayındayız sanır. Sen nasılsın?"

"Seni gördüm daha iyi oldum. Gelmenize çok sevindik. Ah, ellerin donmuş."

"Herkes burada mı?"

"Oturmak için sizi bekliyorduk."

Sacha acele etmeden salona girdi. Valentina'yı, Vera'yı ve çocukları öptü. Ellerini şöminede yanan ateşe doğru uzattı. Igor ona yaklaştı.

"Hiç olmazsa üstünü değiştirseydin! Hamursuz sofrasına üniformayla oturmak da ne demekse!"

"Bakanlıktan geliyorum. Bir selam verseydin önce!"

Sacha, hâkî renkli ceketini çıkarıp Igor'a uzattı.

"Dikkatli ol. Umarım ellerin temizdir. Lekelenmemesi, buruşmaması gerek."

Igor ceketi aldı. Sacha ceketten tutup Igor'u kendine doğru çekti.

"Seninle yalnız konuşmam gerekiyor," diye fısıldadı kulağına. "Önemli bir şey var."

Nadejda, içinde küp şeklinde kesilmiş beyaz peynirli pasta bulunan bir tabak getirdi. Igor uzaklaşıp ceketi bir iskemleye astı.

"Peynirli pastayı nasıl bu kadar hafif yapabildiğine şaşıyorum. Anna bunun tarifini alsana sen de."

"En zor tarafı peynir bulmakta," diye karşılık verdi Nadejda.

"Hiç durmadan şikâyet eden insanlar oldukça bu ülkeyi nasıl değiştirebileceğiz? Yakınmaya en çok hakkı olan sizler değilsiniz," dedi Sacha.

"Benden itiraz duydun mu? Geçen hafta hastanede yetmiş beş saat çalıştım. Igor daha bile fazla. Hem de dayanılmaz koşullar altında. Artık maaşımız da ödenmiyor. Para istediğimiz yok. Bir aydır birlikte geçirebildiğimiz ilk akşam bu. Yiyecek bir şey bulamadığımızı söylememiz komünizm karşıtı olduğumuz anlamına gelmiyor, yalnızca kimse neler olup bittiğini anlayamıyor. Hiçbir yerde satın alınacak hiçbir şey yok. Hiç uğruna saatlerce kuyruk bekliyoruz. Devrimden önce yoksulların kendilerine peynir alacak kadar paraları vardı. Bugün para olsa bile peynir yok. Çok yorulduk Sacha."

"Erzak tedarikinde sorunlar var, hükümet bu sorunun üzerinde çalışıyor. Başaracağız."

"Sofraya oturalım mı?" diye çağırdı Irina. "Çocuklar huysuzlanmaya başladılar."

Nadejda, Piyotr ve Ludmila'nın da yardımlarıyla her biri işlemeli birer havluyla örtülü üç mayasız ekmeği getirdi ve bunları tepsinin üzerinde, içinde katı yumurtaların durduğu bir kâsenin, içleri kereviz sapları ve siyah turplarla dolu çerez tabaklarının, koyu renkli bir elma kompostosunun, ızgara dana kemiğinin ve içine biraz tuz katılmış bir fincan suyun yanına koydu. Herkes oturduğu zaman sofrada üç kişilik boş yer kaldı.

"Bu akşam kaç kişi olacağız?" diye sordu Sacha servisleri sayarak.

"İki eksik var," diye açıkladı Igor.

"Ben yoksullar için yalnızca bir boş yer bırakıyoruz sanıyordum."

"Geçen yıl Boris ve Lev de aramızdaydılar."

"Şimdi de olmaları gereken yerdeler," diye yanıtladı Sacha. "Bir suçları olmasa çoktan serbest bırakılmış olurlardı."

"Duamızı etsek ya?" diye araya girdi Irina.

"Bu iki tabağı kaldırmak gerek."

"Ama Sacha, onlar Boris ve Lev için!" diye üsteledi Irina. "Eksikler için geleneğimiz böyledir. Yeniden aramıza dönsünler diye. Bulundukları yerde Hamursuz'u kutlayabildikleri ne malum?"

"Kafalarınız taş kadar kalın mı yoksa aptal mısınız siz? Bu akşam bir araya toplanmamız yasak aslında! Ortaçağdan kalma bu âdetlerin hepsi yasaklandı! Bu mayasız ekmek de yasak! Üstüne bir de karşı devrimcilerle dayanışma içine mi giriyorsunuz?"

"Sen bize onların neden tutuklandıklarını söyleyebilir misin?" diye sordu Igor. "Bir çocuk doktoru ve bir müzik öğretmeni! Nasıl korkunç suçlar işlemişler ki? Peki ya en küçücük bir nedenle ortadan kayboluveren yüzlerce başkalarına ne demeli?"

"Hem kendimin hem karımın canını tehlikeye atarak buraya bir alay dolusu gerici yobazdan ders almayı mı geldim ben?"

"Bize neden hakaret ediyorsun Sacha? Senin bakanlıkta neler yaptığını biliyorum, hiç de gurur duyulacak şeyler değil."

"Yurdum için çalışıyorum ben, devrimin zaferi uğruna!"

"Size yalvarıyorum, duamızı edelim çocuklarım," diye üsteledi Irina sesi titreyerek.

"Bu iki tabağı kaldır anne."

"Delirmişsin sen!"

"Boris itiraf etti. Hüküm giydi!"

"Olamaz! Bir doktor o!" diye bağırdı Igor. "Mesleğini yerine getirmekten başka hiçbir şey yapmadı."

"Suçlu o. Lev de öyle!"

"Derhal çık git evimden!" diye feryat etti Irina ayağa kalkarak. "Senin gibi bir oğlum olduğu için utanıyorum! Defol git! Seni bir daha görmek istemiyorum! Haydi, gidin!"

Sacha ayağa kalktı. Başıyla Anna'ya işaret etti, o da yanına geldi. Sacha onun parkasını giymesine ve şalını sarınmasına yardım etti. Kendi de giyindi ve arkasına bile bakmadan çıktı. Kapının kapandığı duyuldu.

"Haggadah'ı okuyalım çocuklarım," dedi Irina. "Ve ailemiz için dua edelim."

2

Tarnovski Hastanesi'nin pek de iyi bir şöhreti yoktu. Bunun tek nedeni uğursuz zührevi hastalıklar binasında fahişelerin zorla tedavi ettiriliyor ya da milislerin Leningrad sokaklarından topladıkları serserileri, ayyaşları ve bunak ihtiyarları buranın dispanserine getiriyor oluşu değil, aynı zamanda da toprağın donmuş olması nedeniyle gömülmeleri mümkün olmayan ölüleri beş altı ay boyunca içinde taşıyabilecek büyüklükte kocaman bir morga sahip olmasıydı. Borusu çatı kiremidi boyunca uzanan ve içeride on beş derecenin üzerinde bir sıcaklığı korumaya yeterli olamayan bir sobanın ısıttığı, hava akımlarına açık, otuzlu yıllardan kalma ahşap barakalarıyla buranın çok da sevimli bir yer olmadığı bir gerçekti. Gerçi hakkında hep kötü konuşulurdu ama burada şehrin öteki hastanelerinde olduğundan daha çok da ölünmüyordu. Adına Saray denen ve dışarıdan bakıldığında, parmaklıklı pencereleri yüzünden bir hapishaneyi andıran üç katlı, beton bir yeni binası da bulunuyordu. Burası, tek kişilik odaları, merkezî ısıtması ve hastanenin geri kalanından ayrı olan özel mutfağıyla parti ileri gelenleri ve bunların ayrıcalıklı muameleden yararlanan akrabalarını ağırlıyordu. Diğer bütün binalar patolojiye göre uzmanlaştırılmışken burası partinin saygıdeğer üyelerinin her türlü hastalıklarının tedavi edildiği bir yapıydı. Burada çalışanlar çeşitli avantajlara sahip olabiliyorlardı ve bunlardan biri de yemeklerin bolluğuydu. Igor Markiş, kardiyolojide uzmanlığına başlamıştı. Gerçi savaş yüzünden diplomasını alabilmesi mümkün olmamıştı ama uzman doktorların sayısı az olduğundan yine de görevlendirilmişti.

Profesör Etinguer'in tutuklanması tedavi ekibinin arasına umutsuzluk tohumları ekmişti. MVD üniformaları taşıyan dört adam, onu ameliyathaneden çıkışta sorguya çekmiş ve üzerini değiştirmesine bile fırsat vermeden alıp götürmüşlerdi. Bir haftadır ailesi ondan hiçbir haber alamıyordu. Hastanenin müdiresi Larissa Gorçkov, kendisine masal anlatılmasına göz yumacak değildi. Açıklama istemek üzere bakanlığa telefon açtı. Yanıtların en kötüsüyle karşılaştı:

"Jacob Etinguer adında biri servisimiz tarafından tanınmamaktadır."

Doktorlardan oluşan bir heyet, Etinguer'in ağır bir enfarktüs vakasından kurtarmış olduğu, partinin bölge sekreterlerinden birine başvurdu. Heyetin üyeleri, Profesör'ün, servisinde vefat etmiş olan çeşitli hastalar nedeniyle cinayetle suçlanarak tutuklanmış olduğunu öğrendiklerinde şaşırıp kaldılar. Kimileri üç ya da dört yıl öncesine kadar uzanan bu vakaların doğal ölümler olduğuna yeminler etseler de Profesör suçunu itiraf etmiş bulunuyordu. Dava savcının ellerine geçmişti artık. *Pravda* gazetesinde, şeytani doktorların kurmuş oldukları bir komplonun açığa çıkarıldığı ayrıntılı makalelerle açıklandı. Hepsi Yahudi olan birkaç düzine doktor tutuklandılar. Çok sayıda yöneticiyi öldürmüş olmakla delillerle kanıtlanmış olarak suçlanıyorlardı ve bizzat Yoldaş Stalin'e saldırmaya hazırlandıkları iddia ediliyordu. Büyük bir dava açılmaya hazırlanıyordu. *Pravda* iki tam sayfasını, bu siyonist suçlular çetesinin tutuklanışını alkışlayan yabancı devlet adamları ve bütün dünyanın kardeş partilerinin nefret dolu tepkilerine ayırmıştı.

Igor, işine ara vermiş, sıcak çayını içerken bir kadının telefonda acilen kendisini istediğini haber verdiler. Zemin kata indi. Kabul hemşiresi telefonu ona verdi.

"Alo, buyurun."

"Igor Markiş siz misiniz?" diye sordu genizden gelen, keskin ve belirsiz bir ses.

"Ne istiyorsunuz?"

"Size tutuklanacağınızı bildiriyorum."

"Ne? Ne diyorsunuz siz?"

"Yarın. Hastanede."

"Neden?"

"Etinguer'le birlikte çalışmış Yahudi bir doktorsunuz siz."

"Ben hiçbir şey yapmadım."

"Diğerleri de yapmamışlardı. Ama tutuklandılar. Hüküm giyip kurşuna dizilecekler. O kadar şanslı olmayanlarsa Sibirya'ya gönderilecekler."

"Beni neden uyarıyorsunuz?"

"Önemi yok. Biraz zaman kazanmış oldunuz. Önleminizi alın. Ladoga Gölü'nden kaçın."

"Karımı ve çocuklarımı terk edemem."

"Kurşuna dizildiğinizde bunun onlara bir faydası olacak mı?"

"Kimsiniz siz?"

"Hiç önemli değil."

"Bunun bir tuzak olmadığını nereden bilebilirim?"

"MVD'nin sizi tutuklamak için ne bir stratejiye ne de bahaneye ihtiyacı var. Eğer kaçmazsanız sersemin tekisiniz demektir! Ailenizi düşünün!"

Hat kesildi. Igor'un yüzü darmadağın olmuştu. Tir tir titriyordu. Hemşire yanına sokuldu.

"Bir sorun mu var Doktor Markiş? Size yardım edebilir miyim?"

"Tutuklanacakmışım!"

Igor bir iskemlenin üzerine çöktü ve başını ellerinin arasına aldı.

Vitebsk Garı'ndaki telefon kulübesinde Sacha, burnunu sıkmakta olan sağ elini gevşetti. Ağzının içine sokmuş olduğu çay kaşığını çıkardı ve ahizenin çevresine dolamış olduğu eşarbı da çözerek telefonu kapattı. Birkaç kere soluk alıp verdikten sonra bir süre dalgınca durdu. Mendilini çıkarıp telefonu sildi. Üniformasını düzeltti ve kulübeden dışarı çıktı. Holde çevresine iyice bakındı. Bu Yeni Sanat üslubundan, çiçekli bezeme kıvrımlarından, altın kaplı fazla süslü fenerlerden, soğuk renkli fresklerden hiç hoşlanmıyordu. Sanki bu aşırı göz alıcı dekoru ve Eyfel benzeri cam işçiliğini hayranlıkla seyrediyormuş gibi yaparak camlı duvarlar

boyunca bir tam tur döndü. Dikkatini çeken olağan dışı bir şey olmadı. Dışarıda fırtına daha da şiddetleniyordu.

Aynı anda Igor da Saray'dan çıktı. Üzerinde yalnızca beyaz gömleği vardı ve açık havaya çıkınca ürperdi. Kar iri iri yağıyordu. Karısını bulmak için bütün hastaneyi aştı. Nadejda, doğum servisinde ebe olarak çalışıyordu. Şimdi de çalışma salonundaydı. Igor birkaç saniye kapıda durdu. İçeriden kadın çığlıkları geliyordu. Nasıl davranması gerektiği konusunda kararsız biçimde, bir saate yakın bir süre sabırla bekledi. Nadejda, onu karşısında görünce şaşırdı.

"Hasta mısın Igor? Rengin sararmış."

"Konuşmamız gerek Nadia."

Soğuğa karşın onu dışarı sürükledi. Bir saçağın altına sığındılar. Igor ona biraz önceki telefon konuşmasını aktardı.

"Sence ciddi miydi?"

"Ne demek istiyorsun? Biri bana şaka mı yapıyor yani?"

"Kafam öyle karıştı ki... Sesi tanımadın mı?"

"Kadın mı erkek mi olduğunu bile anlayamadım. Belki de tedavi ettiğim hastalardan biriydi ve minnet duygusuyla beni uyarmak istedi."

"Ne yapacaksın peki?"

"Kalırsam beni tutuklayacaklar. Gitmem gerek!"

"Ben de seninle geliyorum Igor."

"Peki ya çocuklar?"

"Babaanneleri var. O onlara bakar."

"Eğer ikimiz birden kaçarsak onları bir yetimhaneye verirler. Bu ne demek biliyor musun?"

"Onları da götürelim."

"Nadia, yanımızda çocuklarla kaçamayız. Karelya Körfezi'nde geceleri sıcaklık eksi otuz derece olur. Hayatta kalamazlar. Tek başına bir adam belki başarabilir. Hep birlikte olursak başaramayacağımız kesin."

"Beni terk mi edeceksin?"

"Bana başka bir çözüm yolu göster. Eğer Finlandiya'ya varmayı başarabilirsem bekleyebiliriz. İşlerin nereye gideceğine bakarız."

"Nereye varacağını biliyoruz. Ben de seninle gelmek istiyorum."

"Çocuklara bunu yapmaya hakkın yok Nadia. Onları düşün. Eğer sen burada olursan gidişimi anlayabilirler. Ama ikimiz birden gidersek onları terk etmiş olacağız. Bu yaşta annesiz kalamazlar."

"Sana yalvarıyorum Igor, beni bırakma. Ölürüm ben. Sana öyle ihtiyacım var ki."

Kocasının boynuna sarıldı. Igor onu kollarının arasına aldı. Uzun süre böylece kaldılar. Nadia'nın yüzü yaşlarla sırılsıklam olmuştu.

"Sen işinin başına dön Nadia. Hiçbir şey olmamış gibi. Ben eve gidiyorum. Yanıma biraz giysi alacağım, birkaç kuru bisküvi, biraz kurutulmuş ringa balığı, sonra da hemen yola çıkacağım. Sen bu akşam komşulara benim eve dönmediğimi söylersin. Endişelenirsin. Yarın beni burada bulamayınca evi aramaya geleceklerdir. Beni kınamalı, onaylamadığını açıkça belli etmelisin, yoksa işinden olursun. Beni mahalle komitesine ihbar etmekten çekinme. Eğer üç ay boyunca benden hiç haber alamazsan boşanma davası aç."

"Benden bunu isteme. Öyle bir şey yapamam ben."

"Güçlü olmak zorundasın Nadia. Kendini düşün. Çocukları düşün. En önemli onlar."

"Çocuklar umurumda bile değil! Igor, sana yalvarıyorum!" diye mırıldandı.

Igor onu kollarından sıkıca tutup çaresizlikle sarstı.

"Bana söz vereceksin! Sizi kurtarmak için gidiyorum ben. Yarın, bizim servisteki hasta bakıcı Ivan, anneme bir haber iletecek. Annemin evine beş dakika mesafede oturuyor. Bundan sonra annemi görmeye, ona yardım etmeye çalışma sakın. Bütün köprüleri atmalısın. Bütün ailemle öyle. Bu işin içinden sıyrılabilmenizin başka yolu yok. Kolay olmayacak. Bunun böyle sona ereceğine hayatta inanmazdım. Sana söyleyebileceğim tek şey şu ki hayatta senden başka kimseyi sevmedim ben. Sen de biliyorsun sevgilim, sen benim hayatımın tek kadınısın. Bundan sonra da başkası olmayacak. Ve sana yemin ediyorum ki eğer hayatta kalmayı başarırsam bir gün yeniden görüşeceğiz."

Her insanın yaşamında katlanmak zorunda kalacağını tahmin bile edemeyeceği anlar vardır. Sevdiği kadını ağlatmak, onu acımasızca geri çevirmek, o kendisine tutunmaya çalışırken ondan uzaklaşmak ve onun feryadını, karların üzerine çöküşünü duyduğu halde dönüp de bakmamak gibi. Bu çığlıklar, bu gözyaşları, Igor'un bedenini yaralıyor, içinde donup kalıyorlardı. Uykusuz geceler boyunca duyacağı tek ses bunlar olacaktı.

3

Leningrad'ın kuzey banliyösünde, Devyatkino metro istasyonuna on dakika uzaklıkta, üç katlı, isimsiz, kocaman bir apartman blokuydu. Giriş duvarının üzerindeki madenî bir levhada iki satır yazılıydı: "Belediye hizmetleri – Giriş yasaktır." Savaşın sonunda inşa edilmişti. İçine girmeyi istemek ya da içeride ne yapıldığını merak etmek kimsenin aklına gelmezdi. Kimi genç insanların buraya girip çıktıkları görülüyordu. Bunlar, fakülte kapılarında bağırıp çağırarak aralarında konuşan üniversite öğrencilerinin olağan neşesini ve canlılığını taşımazlardı. Sessiz ve dikkat çekmeyen tiplerdi. Bir direğin ucunda sallanan kırmızı bayraktan anlaşıldığı kadarıyla burası idari bir bina olmalıydı. Bilinmeyen bir nedenle beyaz bir şerit, bayrağı ortasından boydan boya ikiye bölüyordu ve bundan dolayı da burası herkes tarafından "Kızıl Bayrak" olarak biliniyordu, bu adı taşıyan madalyaya tıpatıp benzediği için. İçeriye girebilmek için üç aşamalı bir korumayı aşmak gerekiyordu. İçerisi bir Benedikten manastırı gibi ciddiydi ve bir hapishane gibi de bölmelere ayrılmıştı. Her yerde parmaklıklar vardı. İçişleri Bakanlığı üniforması giymiş memurlar, betonarme nöbetçi kulübelerinde durarak, önlerindeki kocaman kayıt defterlerinden geçiş izinlerini denetliyorlar ve giriş çıkışlarda elektrik düğmeleriyle yönettikleri parmaklıklı kapıları açıp kapatıyorlardı. İçeri girdiklerinde sayısı az olan kimileri, bu önlem bolluğu karşısında hayrete düşüyor, bekçilere kendilerinin buradan sabah akşam geçmekte olduklarını hatırlatıp her defasında izinlerini kontrol etmenin neden gerekli olduğunu soruyorlardı. Bekçiler hiçbir soruya yanıt vermiyorlardı.

Yoksa sağır ya da dilsiz miydiler? Öğrenciler er ya da geç buradaki bir numaralı yasanın sessizlik olduğunu anlıyorlardı. Gecikmeler yüzünden kimi öğrencilerin belgelerde yer almadığı da oluyordu. Bu durumda görevli, bir yetkiliye telefon ediyor, ondan aldığı yanıta göre girişe izin veriyor ya da vermiyordu. Bu kurala çabuk alışılıyordu. Belki biraz zaman kaybettiriyordu ama mutlak bir güvenlik sağlıyordu. Burada zamanın hiçbir önemi yoktu. Buna karşılık güvenlik onların mesleğiydi. Dershanelere girilirken de yine aynı izlek uygulanıyordu. Öğretmen sınıfa öğrencilerinkinden farklı olan ve içeriden açılan bir kapıyla giriyordu ve bu da dolaşım eksenini iki katına çıkaracak olan bir iç koridorlar sisteminin de var olduğunu düşündürüyordu.

Gün bir saat jimnastikle açılıyordu. Derslerse saat yedide başlayıp saat onda on beş dakikalık bir ara verilerek on ikiye kadar sürüyordu. Öğrenciler yemeklerini bodrum katında bulunan bir yemekhanede yiyorlardı. Çoğunlukla pratik alıştırmalardan oluşan dersler öğleden sonra üçte yeniden başlıyor ve akşam yedide son buluyordu. Akşam yemeğinden sonra da yine bir saatlik fiziksel aktivite vardı. Pazar günleri öğrencilerin derslerini tekrar etmelerine izin veriliyordu. Ülkenin geri kalanını yönetmekte olan ilkeler burada uygulanmıyordu. Personel sayısız, olanaklar sınırsızdı. Burası bir MVD enstitüsüydü. Bunlardan biri Moskova, diğeri Kiev'de olmak üzere iki tane daha mevcuttu. Bunların içinde yalnızca Leningrad'dakinin propaganda, dezenformasyon ve manipülasyon gibi önemli bazı konuları da içeren bir ders müfredatı bulunuyordu. Bu müfredat bakanlığın iç düşmanlarla ilgilenen meşhur ikinci şubesine bağlıydı. Bu eğitimden faydalanabilmek için ilk iki yıl boyunca son derecede seçici olan kimi sınavlarda başarılı olmak gerekiyordu. Kızıl Bayrak'ın böylesine kusursuz bir itibara sahip olması da bundan ileri geliyordu. Öğrencilerin yalnızca en iyi olanları sadece birer öğretim görevlisi değil, aynı zamanda onaylı uygulayıcılar da olan ve içlerinden bir kısmı başlıca etkinliklerini binanın güney ve batı kanatlarında sürdüren en iyi öğretmenlerin

derslerinden yararlanabiliyorlardı. Her devrenin birincisine, hangi kolda çalışacağına dair istek bildirme hakkı veriliyordu. Biraz şans ve çokça bağlantının yardımıyla bu ikinci şubenin üçüncü ya da dördüncü bürosuna girebiliyorlardı. Propaganda servisi bunların en saygını olarak görülürdü. Bu sayede bu binadan hiç ayrılmamış olurlardı. Başka bir kapıdan girip çıkmaya başlarlar ve öğretmenlerinin buyruğu altında çalıştıktan sonra günü geldiğinde de onların yerini alırlardı.

Hepsi yirmi ile otuz yaş arasında, beş erkek ve üç kadından oluşan sekiz üniformalı asker, fotomontaj dersinin başlamasını bekliyorlardı. Arkadaki kapı açıldı. Komutan Sacha Markiş içeri girdi. Disiplinli öğrenciler hemen ayağa kalktılar ve hazır ola geçerek onu selamladılar. Bir ekrandan slaytlar geçiyordu. Sacha kürsünün üzerinden dersini anlattıkça, salonun en arkasında bulunan bir başçavuş da projektörü çalıştırıyordu. Sacha elindeki tahta sopayla ekranın üzerinde anlattıklarını destekleyen kimi noktaları işaret ediyordu.

"...Yapacağınız çalışma, halk düşmanlarını göründükleri her türlü fotoğraftan temizlemek olacaktır: sınıf ya da arkadaş grubu fotoğrafları, aile toplantıları, ziyafetler. Bireysel fotoğraflarla işimiz yok. Onlar imha edilir. Hüküm giymiş kişi ortadan tamamen kaldırılmalıdır. Varlığından geriye hiçbir iz bırakılmaksızın. Bir fotoğrafın üzerinde hile yapmak için, negatifler pozitif üzerinde büyütülmeden önce iki fotoğraf tek bir taneymiş gibi bir araya getirilebilir. Çok hassas bir işlemdir bu ve negatiflerin aynı kontrasta ve aynı poz süresine sahip olmalarını gerektirir. İki fotoğrafı birleştirmek için bir çeşit mat, karşı mat oyunu yaratmamız gerekiyor. İlk negatifin üzerinde fotoğraftan çıkarılacak olan kişiyi renklendirirsiniz, ikincideyse karşı tarafı. Pozitifin üzerine iki negatifi arka arkaya bindirirsiniz. Böylece, orada bulunmaması gereken şahıs fotoğraftan çıkmış olur. Kullanılan filmin, aslından daha büyük grenli olmasına dikkat etmelisiniz. Böylece, ince olan greni örtecek ve görüntü daha berrak hale gelecektir. Size belli

durumlarda uygulamak üzere sülfit solüsyonları kullanmayı da öğreteceğim, böylesi daha kolaydır. Çoğu zaman elimizde negatif bulunmayabilir. En kolayı banyo edilmiş fotoğraf üzerinde çalışmaktır. Sivri bir neşter kullanarak, ortadan kaldırılacak kişinin, yüzün ya da nesnenin kenarlarını düzgün biçimde takip eden bir kesik oluşturursunuz. Elinizin titrememesi için onu yan tutulmuş bir kurşun kaleme bastırabilirsiniz. Bir tüp yapıştırıcı yardımıyla kesikleri üst üste bindiririz. Yanılsamanın tam olabilmesi için de fotoğrafın fonuyla bitiştirme yerleri üzerinden birazcık boya ya da mürekkeple geçmek yeterli olacaktır. Yapıştırmadan önce kesilmiş kâğıdı bütün kalınlığıyla renklendirin. Eğer kişiyi, siyah ya da gri bir fon üzerine oturtmanız gerekiyorsa fonla tamamen aynı renkte bir boya kullanmanız gerekecektir, aksi takdirde belirgin bir beyaz kenarlık oluşur. İyi bir iş çıkarmak ve kusurların üzerini örtmek için boya püskürteci kullanmalısınız. Bir kompresör, akış hızını ayarlayacağınız komprime bir hava silindiriyle çalıştırılan bir tabanca aracılığıyla hafif bir mürekkep bulutu fışkırtır. Boya en yüksek düzeyde seyreltilmiş, basınç da mümkün olan en alçak hale getirilmiş olmalıdır. Bir kere daha en açık renkten en koyu renge doğru gidilmeli ve mat kullanmaktan çekinilmemelidir. Püskürtme ne kadar inceyse sonuç da o kadar iyi olur. Bu bizim, yaşlandırma, kirletme, gölge etkileri, ışık ve hareket efektleri elde etmemizi sağlar. Üzerinden birkaç kat geçmek ve renk geçişleri kullanmak tavsiye edilir. Fotoğrafın üzerinde kişiyi ya da nesneyi doğrudan buharlaştırmak da mümkündür ancak bunun için alıştırma yapılması gerekir. Elde edeceğiniz sonuçlar biraz gerçekten uzak ve fazla temiz olacaktır. Ne gibi durumlarda bunun yararımıza olabileceğini göreceğiz. Çözücü maddelerin buharlaşmış parçacıklarından korunmak için bir maske ya da gözlük kullanılması önerilir. Kenarlara yakın olan bitimler ve bitiştirme yerleri elle ve fırça kullanılarak yapılmalıdır. Rötuşlanmış bu fotoğrafın negatife dönüştürülmesi zorunludur. Bir taşla iki kuş: Hem sonsuz kez tekrar üretilmesini sağlar hem de varlığını kanıtlar. Eğer titizlik

ve ustalıkla çalışmışsanız negatifin sahte olduğu kanıtlanamayacaktır. Neden?"

Sacha öğrencilerine sordu. Bakışları her birinin üzerinde dolaştı. Hepsi donmuş gibi yanıtı arıyorlardı. Başlarını önlerine eğiyor, notlarını karıştırarak çözümü bulmaya çalışıyor ama bulamıyorlardı.

"Neden? Hiçbir şey anlamamışsınız sizi ahmaklar sürüsü! Çünkü bir negatif her zaman gerçektir! Üzerinde oynanmış olan, onun üstüne basılmış olandır. Sizin müdahaleniz sayesinde gerçeklikten kuşku duyulmayacaktır. Gerçek olan, gözle görülendir! Şimdi kendinizi bu fotoğrafın yararı konusunda sorgulamalısınız. Siyasi anlamı hakkında. Nasıl bir mesaj iletmek istiyorsunuz? Eğer amaç bir gıdıyı, sarkıkları ya da kırışıklıkları ortadan kaldırmaksa, çalışma Hollywood'daki rötuşçuların yaptıkları gibi görünmez olmalıdır. Yaşla birlikte yok olan saçları yerine koymamız, akları karartmamız, zamanın yıkıcı etkilerini silmemiz mümkündür. Yöneticilerimizin onların değerine yaraşır olmayan fotoğraflarının gazetelerde çıkması kabul edilebilir bir şey değildir. Kırışık, çiçekbozuğu ya da şişkin bir yüzü rötuşlamak, sivilceleri yok etmek, yara izlerini silmek deneyim ister. İnandırıcı ve güven verici olmalıdır. Fotoğrafın öznesi gençleşmemeli, yalnızca bizlerden daha yavaş yaşlanmalıdır. İdeal olanı bir gülümseme ya da gözlere bir ışık eklemektir. Servisimizin gözle görülür, hatta kaba ve çirkin rötuşlar yapmakla suçlandığı olmuştur. Tarihsel maddeciliğin teknik ve pratik bir uygulamasıdır bu. Benden çoğu zaman kusursuz rötuşları yeniden ele alıp görünür hale getirmem istenmiştir. Tıpkı usta sahteciler gibi yaptığımız iş sanat bile olsa bunu kimse göremeyecektir. Ancak burada amaç açık bir mesaj vermektir: İşte hainlerin başına gelecek olan budur! Onlar ortadan yok olurlar. Silinirler. Sanki hiç var olmamışlar gibi. Kaba ve gülünç biçimde rötuşlanmış bu fotoğraflar aslında kasten böyle yapılmışlardır. Söz konusu kişinin yakınlarını iyi örneği izlemeye, hainleri kendileri de bizzat fotoğraflardan kesip çıkararak, aile albümlerinden ve salonlarındaki çerçevelerden yok ederek, devrime olan bağlılıklarını göstermeye teşvik ederler. Kaç bin kadın tutuklanmış

olan kocalarını ya da kardeşlerini silmişlerdir? Kaç kız babalarını sonsuza dek hayatlarından çıkarmıştır? Onlardan geriye sadece gölgeler, boşluklar, usturayla açılmış oyuklar kalmıştır. En fazla bir el, bir omuz, bir çizme, daha fazlası değil. Böylece bize hangi tarafta bulunduklarını kanıtlamış ve canlarını kurtarmış olurlar. Aksi takdirde bir halk düşmanıyla evlenmiş olmaları gerçeği bağışlanabilir mi? Bir alçağın oğluna güven duyulabilir mi? Temizlik yapmayı unutanlar ortadan kaybolmak zorundadırlar. Bir düşmanın fotoğraflarını saklamak suç ortaklığının kanıtıdır. Okullarımızda öğretmenler çocuklarımıza ders kitaplarından henüz çıkarılmamış olan suçluların fotoğraflarını makasla kesip çıkarmayı öğretiyorlar. İnsan küçük yaşta daha iyi öğrenir ve böylece yeni kuşaklar daha etkili olacaklardır. Sonunda, ortadan kaybolanlardan geriye kalacak olan yegâne fotoğraflar cepheden ve yandan çekilecek olanlardır. Tutuklanma anında temizlik yaparız. Bütün fotoğrafları, mektupları, not defterlerini, hatıra defterlerini, yazı defterlerini, kimlik kartlarını toplar ve hepsini bakanlığın kazan dairelerinde ateşe veririz. Düşmanlarımızdan geriye hiçbir iz kalmamalıdır. Yalnızca onları öldürmüş olmakla yetinemeyiz. İsimleri de silinmelidir. Onları kimse hatırlamamalıdır. Onlar yok olacaklar ve biz de kazanmış olacağız. Mutlak yaptırım işte budur. Onların kitaplarını kütüphanelerden toplarız. Düşünceleri ortadan kalkacaktır. Ayrıca onlarla mücadele etmiş olan düşmanların eserlerini de ortadan kaldırmayı unutmamak gerekir. Eğer Troçki var olmasaydı, Troçki karşıtlarının var olması için de hiçbir neden bulunmayacaktı."

4

Albay Yakonov eli titreyerek telefonu kapattığında ter içindeydi. Gecenin bir vaktinde bakanlığından tehditkâr bir telefon geldiğinde yürek çarpıntısı yaşamamak mümkün değildi. Bu olay Moskova'ya kadar çıkmışken, onun kendi servisleri tarafından hiçbir şeyden haberdar edilmemiş olması nasıl mümkün olabilmişti? Emin olduğu tek bir şey vardı. Bu bir rastlantı olamazdı. Ne MVD'de ne de MGB'de rastlantı diye bir şey olabilirdi, tıpkı NKVD ya da OGPU zamanında da olmadığı ve eğer kendisi o günleri görebilecek kadar yaşayabilirse gelecekteki bakanlık döneminde de olmayacağı gibi. Hizip savaşlarından, tasfiyelerden, hatların ve ittifakların tersine dönüşlerinden geçerek otuz yıl boyunca Sovyet gizli servislerinde görev yapmış bir kimsenin hayatta kalmanın en temel ilkelerine iyice egemen olmamış olması düşünülemezdi. İşleyişteki bu aksaklığın icabına daha sonra bakacaktı artık. Şimdi zaman karar verme zamanıydı. Bunun için yalnızca birkaç dakikası vardı ve bütün yaşamı buna bağlıydı. Emirlerini yalnızca ve doğrudan Halkların Babası'ndan alan Abakumov bir kimseye yirmi dakika boyunca telefonda zaten biliyor olması gereken şeyleri anlatma zahmetine girişmişse, bu kişi bir ahmak ve beceriksiz konumuna düşmüş demekti ki bu tek başına, bu yönetim sistemi içinde hayatta kalabilmeye bir engel oluşturmuyordu. Derinden gelen buz gibi bir sesle konuştuktan sonra telefonu, "Bu sorunu çözmen için sana kırk sekiz saat veriyorum," gibi müphem bir ifadeyle kapatmasıysa hiç iyiye işaret değildi. Geri sayımın başlamış olduğunu anlamak için

uzun yıllar boyunca çalışmalar yapmış olmaya bile gerek yoktu. Tekrar telefonu açtı.

"Ben Yakonov. Komutan Markiş hâlâ burada mı yoksa servisten ayrıldı mı?"

"Bir saniye albayım, hemen bakıyorum... Komutan Markiş makamında bulunuyor."

Telefonu kapattı. Kendini rahat hissetmiyordu. Yakonov içgüdüsel bir adamdı. Sezer ve bilirdi. Diploması yoktu. Safların arasından çıkmış ve basamakları birer birer tırmanarak zirveye ulaşmıştı. Bütün gücü altıncı hissinden geliyordu. Yükselişini de üstlerinin ya da meslektaşlarının sağ çıkamadıkları çok sayıda tuzağın içinden sıyrılmayı başarmış olmasını da hep buna borçluydu. Sacha Markiş'i uzun zamandır tanıyordu. Arkadaş değildiler. MVD ya da MGB'de çalışanların arkadaşı olmazdı. Yalnızca eski tanıdıktılar, her ikisi de hayatta kalanlar arasındaydılar. Bu rütbede bulunan memurlar arasında yirmi beş yıldan fazla süredir görev yapmakta olanların sayısı çok yüksek değildi. Markiş dürüst ve vicdanlı bir ajandı. Yakonov onun masum olduğu, hiçbir suç işlememiş olacağı ve onu araştırmanın zaman kaybından başka sonuç vermeyeceği konusunda canını ortaya koyabilirdi. Buna zorunlu bırakılmadıkları halde gecenin saat onuna kadar işinin başından ayrılmayan sorumluların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Ama ona fikrini soran yoktu. Kendisinden yalnızca sonuç bekleniyordu. Markiş'e yazık olacaktı belki ama yok yere yakalananların da ne ilki ne de sonuncusu o olacaktı. Yakonov'un seçme şansı olabilir miydi? Ya kendi kellesi gidecekti ya da bakanlığın ikinci şubesinin dördüncü bürosunun fotomontaj servisi şefinin. Oyunu sıkı tutmak zorundaydı. Markiş, bilindik hilelerin tuzağına düşmeyecek derecede deneyimli biriydi. Gelişine bir neden uydurmak ve onun kuşkusunu uyandırmamak için kendisine bir bahane sağlamak üzere Aeroflot dosyasını eline aldı. Güvenlik servisinden iki çavuşu arayarak onlara kendisiyle

birlikte gelmelerini emretti. Tutuklama sırasında işe yarayabilirlerdi. Yakonov'un hataya yer bırakma hakkı yoktu.

Solgun, sarı bir ampulün aydınlattığı fotoğraf laboratuvarında Sacha, üzerinde gri bir önlükle, bir grup fotoğrafın üzerine eğilmişti. Beyaz gömlekli on beş kadar kadın ve erkek ahşap bir binanın önündeki üç basamağın üzerine sıralanmışlardı. Bir çeşit doktorlar ve hemşireler toplantısına benziyordu. Güzel bir haziran gününde Tarnovski Hastanesi'ydi bu sanki. Elleri ceplerinde, hepsi rahat biçimde gülümsüyorlardı. Kiminin ağzında bir sigara vardı, kimi kolunu yanındakinin omzuna atmıştı. Igor Markiş, ikinci basamakta, soldan üçüncü olarak boynunda bir stetoskop, sağ elinde ağzından çıkarıyormuş gibi havada tuttuğu bir sigara, sol eliyse saçları rüzgârda uçuşurken gülümseyen Nadejda'nın omzundayken görülüyordu. Sacha sağ gözüne büyüteçli bir gözlük yerleştirdi. Igor'un yüzünü şimdi daha büyük olarak görebiliyordu. Eline bir neşter alıp ucunu kontrol ettikten sonra bunu, Igor'un beyaz gömleğinin yakasına bastırdı. Onu yaka boyunca yukarı çıkararak yüzünün çevresinden dolaştı. Kesik o kadar incecikti ki görülmüyordu bile. Bıçak, beyaz gömlek boyunca ilerlemeyi sürdürerek basamağa kadar indi ve sonra da aksi yöne doğru ilerledi. Sacha fotoğrafı kaldırarak kesiğin üzerine bastırdı ve kesilen parça parmağının altında kayboldu. Igor'un silueti tahtanın üzerinde kaldı. Sacha bir ayakkabı kutusunu açtı ve elini içine daldırarak onlarca kesilmiş yüz çıkardı. İçlerinden beş tane seçerek bunları arkadan Igor'un yüzünün yerine oturttu. Dudağını büktü. Başka yüzler çıkarıp yeniden denedi. Hiçbiri uymuyordu. Kesik yüzleri yeniden kutunun içine kaldırdı. Fotoğrafı mermer bir levhanın üzerine yerleştirdi ve neşterle enine kesti. İki parçayı Igor olmadan yeniden çerçevelemeyi denedi. Kazıdı, toz aldı, dışarı taşan bir ayağı çıkardı ve iki parçayı bir hizaya getirdi. İnce bir fırçayla bunları yapıştırdı, her şey birbirinin üzerine tam oturuncaya kadar ayarladı ve yapışkanın üzerine üfledi. Eline biraz daha kalınca bir fırça alıp ucunu bir kâse beyaz boyaya batırdı. Kesik-

lerin üzerini düzgün bir çizgiyle örttü. Siyah boya tüpüne batırıp çıkardığı başka bir fırçayla tahta basamağı ve arka planda görülen kapı kanadını yeniden oluşturmaya girişti. Fotoğrafın iki yarısı birbirine bitişince doğruldu. Kapı doğru mesafedeydi. Basamak yerini bulmuştu. Nadejda'nın omzunda başka bir doktorun eli duruyordu. Yenilenmiş fotoğrafı dik bir şövalenin üzerine yerleştirdi ve birkaç lamba yakarak bunları karşı etki oluşturacak biçimde koydu. Bir Rolleiflex fotoğraf makinesinin süratini ve mesafesini ayarladı ve birkaç kare çekti. Fotoğrafı eline aldı. Hem aslını hem de rötuşlu halini karton bir dosyanın içine soktu. Kocaman, siyah bir kayıt defteri açtı ve son yazılan ismin devamına Kiril harfleriyle iki sayfa üzerindeki on kadar sütunu doldurdu. Defteri kapatıp yaklaşık üç metre yüksekliğinde, her iki tarafı da açık onlarca madenî raf üzerinde her biri üstünde kendi etiketini taşıyan ve birer kayışla bağlanmış binlerce gri karton dosyanın bulunduğu arşiv içindeki yerine geri koydu. Tam Igor'un dosyasını da yerine koymaya hazırlanıyordu ki kapının vurulduğunu duydu.

"Kim o?" diye sordu.

"Benim, Yakonov."

Kilidi açtı. Yakonov kolunun altında bir dosyayla tek başına içeri girdi.

"Şaşırmış görünüyorsunuz Sacha Emilyeviç?"

"Buraya pek sık gelmezsiniz siz Anton Nikolayeviç. Hele bu saatte. Neler oluyor?"

"Tahmin edemiyor musunuz?"

"Neyi?"

"Konu kardeşinizle ilgili."

"Igor mu?"

Yakonov yanıt vermeden başını salladı.

"Ne olmuş ona?"

"Bilmiyor musunuz yani?"

"Aramız soğuk, bunu siz de biliyorsunuz."

"Tutuklanmadan önce kaçmayı başarmış."

"Bilmiyordum. Artık ailemle iletişimim yok."

"Gerçekten mi?"

"Yıllardır görüşmüyoruz. Yalnız Kirov'un yeniden açılışı sırasında bir kere tesadüfen karşılaşmıştık. Üç kelime bile etmedik. Ülkemi savunduğum ve NKVD'nin bir parçası olduğum için o beni hiç bağışlamadı."

"Kaçmış! Ortadan yok olmuş! Bunun ne anlama geldiğinin farkında mısınız?"

"Ben ağabeyimden sorumlu değilim. Onunla bağlarımı uzun zaman önce kopardım."

"Tutuklanacağını bildiren bir telefon almış."

"Ben onun tutuklanacağından bile habersizdim. Nereden bilebilirdim ki? Sizin de çok iyi bildiğiniz üzere bu karar bizim servisimize ait değildir. Hem zaten duymuş olsaydım bile onu uyarmak için hiçbir nedenim, hiçbir çıkarım, hiçbir isteğim olmazdı. Benim sadakatimi bilirsiniz siz Anton Nikolayeviç."

"Telefonu açmış olan hemşire bize arayanın kadın mı yoksa erkek mi olduğunu söyleyememiş. Kadın olduğunu tahmin ediyormuş."

"Ah, gördünüz mü?"

"Bu aramayı yaptıracak bir kadın bulmuş da olabilirdiniz."

"Böyle bir mesajı iletmeye kim yanaşır ki?"

"Karınız."

"Benim eşim altı aylık hamile. Onu böyle bir tehlikeye sokabilir miyim sanıyorsunuz? Çıldırmış olmam gerekirdi! Ağabeyimi ve ailesini tutuklamaları beni hiç ilgilendirmiyor."

"Aramanın yapıldığı saatte siz dışarıdaymışsınız, sesinizi değiştirmiş olabilirsiniz."

"Siz beni iyi tanırsınız, eğer böyle bir arama yapacak olsaydım, kendime mutlaka bir tanık ayarlardım ben."

"Ortada bir kuşku var. Bizde de kuşku kesinlik anlamına gelir."

"Benim kim olduğumu biliyorsunuz siz. Neler yaptığımı biliyorsunuz. 1927'de hizmete girdim ve rejime olan bağlılığımı bin kere kanıtladım."

"Bir kere daha kanıtlamanız gerekecek Sacha Emilyeviç."

"Daha ne yapabilirim ki?"

"Beyaz Önlüklüler davasında tanıklık edebilirsiniz."

"Ben doktor değilim ki. Neye tanıklık edeceğim?"

"Ağabeyinizin ve uyarılan diğer kişilerin suçlu olduklarına. Bu hekimlerin rejime karşı komplo kurmuş olduklarına ve tedavi edilmek üzere kendilerine güvenmiş olan çeşitli sorumluları ortadan kaldırmak için hazırlıkta bulunduklarına. Liderleri bizzat genel sekreterimizi zehirlemeye hazırlanıyordu. Onların konuşmalarını yakalamış olduğunuz, bunun üzerine de bir soruşturma yürüterek araştırmalarınızın sonuçlarını üstlerinize bildirmiş bulunduğunuz söylenebilir."

"Ben bunda bir sakınca göremiyorum. Size söylediğim gibi aramızdaki her türlü ilişkiyi kesmiştik. Yani bu adam artık benim ağabeyim değildir. Kimse ülkesine ihanet etme hakkına sahip olamaz."

"Tanıklık etmeye hazır mısınız o halde? Davada? Moskova'da?"

"Elbette Anton Nikolayeviç. Hainlerin maskelerini düşürmek her birimiz için bir vatandaşlık görevidir."

"Bundan kesinlikle emin misiniz?"

"Sizin de sık sık söylediğiniz gibi: Bizler birer askeriz, savaşırız ve emirleri uygularız."

"Bunu yüksek makamlara ileteceğim. Abakumov sizin bunu kabul etmeyeceğinizi düşünüyordu. Onu yarın sabah arayacağım. Çok sevinecektir. Bu kararınız bizim işlerimizi kolaylaştıracak. Bu dosyada çok fazla kanıt bulunmuyordu. Doğrusu konuyu bu şekilde ele almış olmanız içimi rahatlattı. Omzumdan bir yük kaldırdınız."

"Benim İçişleri Bakanlığı'nda komutan olmamın, tanıklığımın yargıçların gözündeki inandırıcılığını azaltma tehlikesi olmaz mı?"

"Onun kardeşi olmanız daha önemli. Hiçbir zorunluluğunuz olmadan kendiliğinizden tanıklık etmiş olacaksınız. Bu konuyu yarın yine konuşalım. Ah, unutuyordum: Aeroflot dosyası geri geldi. Bazı ihmaller olmuş."

Sacha karton kaplı dosyayı eline aldı ve kenarına iliştirilmiş olan notu dikkatle inceledi.

"Anlıyorum, dosya ikinci şube tarafından incelenmiş. Bu bir daha tekrarlanmayacaktır. Hemen ilgileniyorum."

"Çok büyük bir acelesi yok."

"Servisin hatasını düzeltmem gerekecek. Bu işi derhal yoluna koyacağım."

"Ah, keşke herkes sizin meslek ahlakınıza sahip olabilse Sacha Emilyeviç, o zaman bu ülkede işler çok daha yolunda giderdi," dedi Yakonov laboratuvardan çıkarken.

Anlaşılması mümkün olmayan nedenlerle, bir manipülasyonun ya da talihsiz bir kafa karışıklığının veya bir dizi insan hatası ve beceriksizliğin sonucu olarak Aeroflot'un 1948 yılı personel turnuvasının galibi, yarışmaya katılanların pilot ya da uçuş görevlisi üniformaları veya sivil takım elbiseleriyle çektirmiş oldukları bir fotoğrafta görülebiliyordu. Bu kişinin yıllar önce grubun portresinden çıkarılmış olması gerekiyordu. Oysa o, en ön sırada duruyordu. Şirketin başkanı ona zafer kupasını sunuyordu. Sivil Havacılık Bakanlığı'ndaki iç güvenlik müdüründen gelen ilişikteki not, işlenmiş olan suç ya da cezası hakkında herhangi bir bilgi vermiyordu. İkinci gelmiş olan kişinin kazanan ilan edildiğini bildiriyordu. İdeolojik doping nedeniyle birincinin ortadan kaldırılması mantıklıydı. Karmaşık bir iş olacaktı bu. Eğer zamanı olsaydı Sacha, Leonid Krivoşen denen bu adamın siluetini maket bıçağıyla çıkarır, yaklaşık yirmi kişilik sırayı da soldan sağa doğru kaydırırdı. Ancak dakikaları sayılıydı. Bu yüzden de adamın yüzünü kare şeklinde kesmekle yetindi. Ayakkabı kutusunun içinde onun yüzünün yerini tutacak isimsiz bir surat aradı. Uygun düşecek bir yüz bulamadı. Gülümsedi, cüzdanını çıkardı ve içinden parti kartını aldı. Başında MVD kasketiyle cepheden çekilmiş kimlik fotoğrafını yerinden çıkardı ve az önce kestiği yüzün yerine yapıştırdı. Üzerine fırçayla birkaç darbe siyah boya vurdu. Hem anakronik hem de uyumsuz olacaktı gerçi ama hileli fotoğraflar arasında bunun ne ilk ne de son örneği

oluyordu bu. Notun üzerine servisin kırmızı mührünü bastı ve imzalayarak, "Dördüncü büro servis şefi tarafından görülmüştür," diye yazdıktan sonra dosyayı "Göndericiye iade" dolabına koydu. Gri gömleğini çıkardı. Bir çekmeceden iki düzine kadar defter aldı. Hepsini bir çantaya doldurup çantayı omuzlarına astı ve üzerine de subay ceketiyle pardösüsünü geçirdi. Ceketin altında bir şeyin gizli olduğu hiç belli olmuyordu. Kasketini taktı, ışığı söndürdü ve bu laboratuvarı sonsuza dek terk etti.

Anlaşılması aynı derecede imkânsız olan kimi nedenlerle bu fotoğraf yoluna devam etti. 1952 turnuvası için Areoflot'un dağıttığı kataloğun içinde basıldı. 1948 yılının kupasını elinde tutan, yüzü seçilmez bu subayın kim olabileceği konusunda kimse bir soru sormadı. Sacha, gitmeden önce geride bir yadigâr bırakmayı istiyordu. Onun için bu çaresizce küçük bir şaka, alaycı bir göz kırpıştı. Bu fotoğrafın onu ömrü boyunca takip edeceğini ve kendisine Leonid'in katıksız nefretine mal olacağını hayatta tahmin edemezdi.

Paris Temmuz 1964

1

...Hatamı telafi etmeden gitmeyi istemedim. Leonid'e ona geri gitmesi gereken fotoğrafı verirsin, gerçeğini. Ona benim adıma kendisine kızgın olmadığımı söyle. Onu anlıyorum. Eğer onun yerinde olsam ben de aynı şeyi yapardım. Ben de bağışlamazdım. Ben iyi tarafta değildim...

Sacha'nın mektubunu okumaya ara verdim. Zarfın içinde, Leonid'i kupasını kazanırken gösteren, Aeroflot'un 1948 turnuvasının grup fotoğrafı bulunuyordu. Bunun fotoğrafın aslı mı yoksa rötuşlu hali mi olduğunu anlamaya olanak yoktu. Parmağımı iki yana doğru oynattığımda hiçbir kesme ya da yapıştırma izine rastlayamıyordum.

...Bitmek bilmez, ıssız koridorlarda ilerlerken Kızıl Bayrak'ı terk edebilmeyi başarıp başaramayacağımı hiç bilmiyordum. Tanıklık etmeyi kabul ederek işin içinden sıyrılmıştım. Ama bu geçici bir çözümdü. Daha sonra olacaklar konusunda hiçbir kuşkum yoktu. Ortada yalnızca iki varsayım bulunuyordu ve ben her iki durumda da kaybediyordum. Tanıklık etmezsem komplonun suç ortağı olduğumu kabul etmiş olacaktım. Komplocunun kardeşi de sırf onun kardeşi olduğu için suçludur. Tanıklık etmekse komployu kabul ederek suçumu itiraf etmek demek olacaktı. Onların nasıl akıl yürüttüklerini çok iyi bildiğimden geleceğim konusunda herhangi bir hayale kapılarak avunamazdım. Onlar suçlu ile masum arasında bir ayırım gözetmezlerdi. Dava bittikten sonra ben artık hiçbir işlerine yaramayacaktım, benden kurtulmayı isteyeceklerdi. Tanıklar rahatsız edicidirler ve mahkemeye çıkarılmayı hak etmezler. Onlara bir kurşun yeterlidir. Yakonov'un yerinde olsaydım ben bu riski göze almaz, beni tutuklatarak Moskova'ya göndertirdim. Parmaklıklar açıldı. Kendimi dışarıda buldum. Buz gibi gecenin içinde. Şans insanın

ayağına yalnız bir kere gelir Michel. O anda hiç düşünmez, üzerine atılırsın. Evime döndüm. Daireme kadar çıkmadım. Tutuklanmış olan bir komşumun mahzeninde kendime bir gizleme yeri kurmuştum. Oraya sakladığım şeyleri toparladım. Kızıl Bayrak'tan getirdiklerimle birlikte elimde yeterli miktarda delil bulunuyordu ve işime yarayabilecek her şeyi alıp bir heybenin içine doldurarak yola çıktım.

Karımla vedalaşmadım. Anna Anatolyevna uyuyor olmalıydı. Kocasının onu terk ettiğini haber vermek için uykusundan uyandırmak neye yarardı? Altı aylık hamileydi. Sırtında ve bacaklarındaki dayanılmaz ağrılar yüzünden yataktan kalkamıyordu. Ona veda etmek için kapının altından bir not attım. Beni yargılama Michel, hakkımda, tam bir pislik gibi davranmış, diye düşünme. Karısıyla konuşması, ona durumu açıklaması gerekirdi, deme. Belki günümüzden bakıldığında bu şekilde düşünmekte haklı olabilirsin. O kapkara yıllarda Leningrad'da yaşamış olsaydın, başka bir çözüm yolu bulunmadığını bilirdin. Onu benim yüzümden başının derde gireceği, en kısa zamanda benden boşanması gerektiği konusunda uyardım. Bizim orada on dakikada evlenip beş dakikada boşanabilirsin. Asıl öncelik çocukları korumaktı. Onlara böyle durumlarda anlatılan beylik laflardan yazdım: yurtdışına kaçmak zorunda olduğumu, hep onları düşündüğümü, bu zorluğun üstesinden gelebilmek için çok cesur olmalarının gerekeceğini ve onları hiç unutmayacağımı. Babası kendisine onu bir daha hiç göremeyeceğini açıkladığında bir çocuğun bunu anlayabilmesi mümkün müdür? Bir gün senin de çocukların olacaktır, işte o zaman bir erkeğin onları öpmeden, onları son bir defa kollarının arasına alıp da sıkı sıkı sarılamadan çekip gitmesinin ne demek olduğunu anlayacaksın. Bir hırsız gibi kaçtım. Ne kadar hızlı olursa bu kaçışın o kadar az acı vereceğini sanmıştım. O an için güçlüydüm. Acı beni daha sonra, canımı güvenceye aldığımda yakaladı. Yürek parçalayıcı oldu. Onlardan bir daha hiç haber alamadım. Karım beni boşadı mı, hâlâ hayatta mı yoksa kurşuna mı dizildi, oğlu mu yoksa kızı mı oldu hiç bilmiyorum. Duvar yıkıldı. Herkes kendi mezarlığında ama hâlâ yaşıyor.

Finlandiya, Leningrad'a yetmiş kilometre mesafededir. Igor ve ben, gençliğimizde bolca arşınladığımız bu Karelya bölgesini iyi tanıyor-

duk. Devrimden önce babamızın Ladoga Gölü kıyısında bir yazlığı vardı. Yazları burada balık tutardık. Dünyanın hiçbir yerinde, haziran ayında güneş ufukta kaybolup da gece olmadan önce bu gölün üzerinde görünen kadar güzel bir ışık bulunamaz. Yıllar boyunca Ladoga ile Finlandiya Körfezi arasında bulunan yolları, ormanları ve binlerce gölü gezip durmuştuk. O yıllarda bu bölge henüz ilhak edilmiş değildi. Sınır, yalnızca haritanın üzerinde mevcuttu. O nisan ayında yerde bir metre kar, havadaysa kutup soğuğu vardı. En kısa yol Vyborg'dan geçiyordu gerçi ama çok sıkı denetlenen bir yoldu bu. Ben de daha az bildiğim kuzeydeki yolları tercih ettim. Gündüzleri terk edilmiş binalarda uyuyordum. İlk dört gece boyunca donmuş gölden aşağı doğru uzanan bir patikayı izledim. Priozersk'e gelmeden önce ormanların içine saptım. Sınır bekçileri gece nöbete çıkmazlar. Devriye gezilerini ve kontrol noktalarını iyi bilecek bir konumda bulunuyordum. Sekiz gün sonra Finlandiya'ya varmıştım. Öyle sanıyorum ki Igor da benimle aynı yolu izlemişti.

Hamursuz Bayramı'nda kendimi anneme davet ettirmemin nedeni ne inançlarım ne de onun gönlünü yapmaktı (bu türden batıl inançları hakir görüyorum), amacım Igor'u Yahudi doktorlar listesinde bulunduğundan ve tutuklanacağının kesin olduğundan haberdar etmekti. Ama daha ben bir şey söyleyemeden beni kapının önüne koydular. Ona telefon etmeye mecbur oldum. Igor'a hayatını kurtaranın ben olduğumu hiç söylemedim. Bu onun bana beslediği hıncı yok etmeye yetmezdi. Bu olasılığı hiç düşünmemiş olduğundan emin gibiyim. Onun beni hayatını kurtarmış olduğum için değil, kardeşi olduğum ve beni sevdiği için bağışlamasını isterdim. Böyle bir pazarlığa girişmeye hiç niyetim yoktu. On iki yıl boyunca onun beni bağışlamasını bekledim. Bunun hiç olmayacağını anladım. Ona kızmıyorum. Her şeyin tek ve biricik suçlusu benim. Öyle çok suç işledim ve üstelik çok daha fazlasına da ortak oldum ki hiçbir lütfu hak etmiyorum. İnsanın hatalarının bedellerini ödemesi gerekir. Hem zaten artık fazla zamanım da kalmamıştı. İyileşmeyi istemiyordum ve hastalığımın tedavisi de yoktu.

Yıllar boyunca haklı olduğumuza, düşmanlarımıza karşı savaşıp onları yok etmemiz gerektiğine içtenlikle inanmış, sadık bir hizmetkâr oldum. Ya onlar ya bizdik. Ortada bir savaş varsa hiç soru sormaz, yalnızca itaat edersin. Çarpışırsın. Her asker yerini bilir. Biz bir devrim yapıyorduk. Bütün dünyayı ve onun çürümüş örgütlenmesini değiştiriyorduk. Sömürüye son verecek, sömürenlerin hakkından gelecektik. Direnişle karşılaşmamız olağandı. Düşmanlarımız tarihin kendini gerçekleştirmesine karşı gelebilmek için elbette ki ellerinde bulunan her türlü olanaktan yararlanacaklardı ve biz de onları yok etmek üzere kendi silahlarımızı kullanacaktık. Artık tartışmanın, uzlaşmanın, bir orta yol bulmanın, karşı tarafı ikna etmenin bir yolu kalmadığındaysa öldürmek zorundaydık. Başka bir seçenek yoktu. Kazanan taraf hayatta kalanlar olacaktı. Bize karşı yükselen nefret de uluslararası işçi hareketinin yaratmış olduğu umutla aynı ölçüde olmuştu. Sonu gelmeyen bir fırtına. Biz yalnızca kendimizi savunmak ve karşılık vermekle yetiniyorduk. Bütün dünyanın kapitalistleri bizi etkisiz hale getirebilmek için seferber olmuştu. Canları ve malları için korkudan titriyorlardı. Birinci Dünya Savaşı 1918'de bitmemişti. Asıl savaş o yıl başlamıştı. Bizim ülkemiz, devrimi ezmeye çalışanların saldırısına uğradığında. Bir iç savaş hazırladılar. O savaşı kaybettiler. İçerideki düşmanları manipüle ederek yollarında devam ettiler. Bunların öldürülmeleri gerekti. Aristokratları, çarlık subaylarını, sosyal demokratları, Menşevikleri, bankacıları, sanayicileri, mülk sahiplerini, burjuvaları, rahipleri, ayrıcalıklarına sıkı sıkıya tutunmuş olanları ve bize karşı çıkan çok sayıda daha başkalarını öldürdük. Buna hâlâ inanıyorduk. Derken bize kendi aramızda da halk düşmanlarının bulunduğu söylendi. Onları da ortadan kaldırdık. Troçki ve çevresindekileri. Kazakları. Gulagları. Mühendisleri. Ve daha başkalarını. Biz onları kurşuna dizdikçe yenileri türüyordu. Saflarımızda bunların köklerini kurutmamız gerekiyordu. Onların suçları bizim midemizi bulandırıyordu. Ama bu işin sonu gelmiyordu.

Benim işim silmekti. Başlarda Lenin'in göbeğini, çizmelerindeki çamuru, pantolonlarındaki buruşukluk ve yırtıkları, gömleklerindeki lekeleri,

Stalin'in Amerikan sigaralarını, sarkmış etlerini, gözlerinin altındaki torbaları, yüzündeki küçümseyici ve solgun ifadeleri, burjuvazinin işaretleri olan kravatını, yeleğini, kol saatini, tablolarını ve gramofonunu yok etmek beni hiç de rahatsız etmiyordu. Daha sonra ilk zamanların yoldaşlarını silmem gerekti: Kamenev, Zinoviyev, Bukarin, Radek, Tukaçevski, Lenin'in kız kardeşi ve daha az ünlü binlercesi, hatta bütün halk için bir ikon olan Gorki'yi bile. Yavaş yavaş olan bitenin farkına varmaya başlıyorduk. Hiçbir şey söyleyemezdik. Korkuyorduk. Hayrete kapılanlar hemen ortadan kayboluyorlardı. Biz devam ettik. Birini tutukladıkları zaman boşluk yoluyla temizlik yapıyorduk. Çantalar, sandıklar doluyordu: Kitaplar, mektuplar, kâğıtlar, bunların hepsi kazanları besliyordu. Her şey yakılıyordu. Ressamları tutukluyorlar, tablolarını, çizimlerini yakıyorlardı. Yazarların el yazmaları, karalamaları, notları, defterleri yok oluyordu. Mandelstam'ı tutuklayıp da uzun süre hayatta kalamayacağı Sibirya'ya gönderdiklerinde bir şairi neyle suçlayabilirler acaba diye düşünmüştüm. Ondan nasıl bir zarar gelebilir? Neden şiirleri imha ediliyor? Onun şiirlerinden geriye hiçbir şey kalmadı. Oysa şaheneydiler. Şairler ve ressamlar olmayınca dünyamız neye benzeyecekti? Yüzlerce sanatçıyı, romancıyı, oyun yazarını, şairi kurşuna dizdiler. Karşı devrimci değildi onlar. Tek suçları Yahudi olmaktı ya da Katolik veya Polonyalı, Ukraynalı, Baltık ya da köylü. Nasıl karşı koyacağımı bilmiyordum. Şiirleri eriten ateşle nasıl savaşabilirsin? Tek bir çözüm yolu bulabildim: onları ezberlemek. Hepsini kafama kazıdım. Onları orada bulamaz, oradan çıkaramaz, silemezlerdi. Müsadere çantaları geldiğinde birkaç defteri alevlerden kurtarabiliyordum. İçlerindekileri belleğime aktarıyordum. Her gece onları yineliyordum. Sonradan başkalarının da aynı şeyi yapmış olduklarını öğrendim. Kadınlar, ölmüş kocalarının şiirlerini ezberleyerek hiç olmazsa eserlerini kurtarabilmişler. Hayatta olduğumuz sürece onları kurtarabilmek için de bir şansımız var demekti.

Sana verdiğim ve senin de Camille'e okuduğun o metinlerin yazarı ben değilim. Onlar öldürülmüş şairlerin eserleridir. Ben onları sana

aktardım. Burada fırsatım vardı. Hepsini teker teker defterlere yazdım. Tek bir sözcüklerini bile değiştirmedim. Tek sınır benim belleğimdi. Bu kadar çoğunu aklımda tutabileceğime hayatta inanamazdım. Yüzlerce vardı. Tek bir dize bile bana ait değildi. Şiir yazmayı hiç bilemedim ben. Hatırlayabildiklerime şairlerinin adlarını da not ettim. Çoğunun sahiplerini hiç bilmiyorum. Şiiri kurtardım ama şairi kurtaramadım. Hep anonim olarak kalacaklar. Belki araştırmacılar ve akademisyenler bu korkunç yapbozun parçalarını bir araya getirerek onları gerçek sahiplerine mal etmeyi başarabilirler. Sana güvenebileceğimi biliyorum. Seni seçtim çünkü sen bizim yaşadığımız dehşetlerin el süremediği bir kuşaktansın. Biz onların hiçbirinden kaçınmayı bilemedik. Bütün o suçları işledik. Bizi hiçbir şey bağışlatamaz. Unutuluştan kurtarılmayı hak edenlerin anısını korumak için ne yapman gerekeceğini sen bilebilirsin. Hatırlamaya değer tek anı güzel olanıdır. Gerisiyse tozdan ve rüzgârdan ibarettir.

Hiç kimse, sana gelip de, "Bilmiyordum," demesin. Panayır eğlencelerinde patronun döndürdüğü büyük bir çark vardır. Bir numaranın üstüne bahis koyarsın ve bir ikramiye kazanırsın. "Büyük koyun, büyük kazanın," diye bağırır adam yoldan geçenlerin iştahını kabartmak için. Onlarca yıl tek korkumuz çarkın bizim üzerimizde durmasıydı. Komşumuzun üstünde dururdu. Of, derdik. Bir kere daha ben yakayı sıyırdım. Beni hedef almaları için bir sebep yok ki. Ben masumum. Komşumsa suçlu. Suçunun ne olduğunu bilmiyorduk. Ama tutuklandığına göre mutlaka suçlu demekti. Bu kurbanlar, bu şehitler, hâlâ soluk alıyorken kimsenin en küçük bir ilgisini çekmiyorlar, bir ağaç yaprağından daha fazla hüküm taşımıyorlardı. Harekete geçebilecek olanlar onlara yardım etmek için parmaklarını bile kıpırdatmıyorlardı. Onlar öldükten sonraysa haklarında konuşmadan duramıyorduk. Neden yaşayanlardan çok ölülerle ilgilendiğimizi merak ediyor insan. Belki de ölüler bizi uykularımızdan uyandırıp da adalet istedikleri içindir. Uzun zaman önce Gorki, Romain Rolland'a şöyle yazmış: "Yirminci yüzyılda tek bir 'aldatılmış halk' bile yoktur." "Bilmiyorduk," demek iç rahatlatıcı ortak bir yalandan başka

bir şey değildir. Tıpkı Almanlar, Fransızlar, Japonlar, Türkler ve daha başkaları gibi Ruslar da kendi evlerinde neler olup bittiğini biliyorlardı. Kimse aptal değildir. Tutuklamalar, ihraçlar, müsadereler, işkenceler, sınır dışı etmeler, infazlar, propaganda, hileli fotoğraflar. İtiraz eden ortadan kayboluyordu. Biz de susuyorduk. Igor, Leonid, Vladimir, Imré, Pavel, ben ve diğerleri her şeyin farkındaydık. Bir gün çark bizim karşımızda durdu. Bizler canımızı kurtaracak kadar şanslıydık. Ellerinden kurtulduğumuz o cellatlardan daha masum değiliz biz de. Ben kendi suçlarımı kabul ediyorum ve Lady Macbeth kadar vicdan azabıyla doluyum. Kurşuna dizildiğinde hiç olmazsa bir kahraman olarak ölüyorsun ve adın mermer bir anıta kazınarak onurlandırılıyorsun. Yılda bir kere ellerinde küçük bir gül ya da karanfil buketiyle gelip seni yâd ediyorlar. Çiçeği getirenler hoşnut kalıyorlar. Ben inançlarımla hareket ettim. Gerçekten de enayilerin şahı olmalıyım, öyle değil mi? Ağabeyimi sildim! Arkadaşlarımı sildim! Masumları sildim! Sanki böylece kendi kendimi de silmiş oldum.

Cenazemde hiçbir dua okunmasını istemiyorum. Cesedimi ne yapacakları hiç önemli değil. Bunu dert etme. İsimsizler çukurunu da boylasam bir sakıncası yok. Belki senden başka gelip de mezarıma çiçek koyan çıkmayacaktır. Sen de dikkatli ol Michel, yaşadığım hizmetçi odası altı kere soyuldu. KGB'de çıraklara öğretilen ilk dersi sakın unutma. Rastlantı diye bir şey yoktur. Bu mektubu bitirmekte güçlük çektim. Daha söyleyecek o kadar çok şeyim var ki. Tam gitmek üzereyken acaba tanıklık etmek üzere kalmak daha mı iyi olurdu diye düşünüyorum. Sanırım burada keseceğim.

Sahip olduğum çok az şeyi sana bırakıyorum. Odamda kütüphaneye geri götürülmesi gereken üç kitap var. Bütün eşyalarımı, Leica'mı ve objektiflerini, kitaplarımı, plaklarımı, arşivlerimi, fotoğraflarımı, şiir defterlerimi sana veriyorum. Kiril harfleriyle doldurulmuş üç büyük, siyah defter bulacaksın. Silmiş olduğum insanların sonu gelmez listesi ve siyah beyaz fotoğraflardan oluşan bir klasör. Öncesi ve sonrası. Bütün kurtarabildiğim bunlar. Onlarla ne istersen onu yapabilirsin. Tasarruf-

larım toplam 1583 frank ediyor. Onları kahverengi zarfta bulabilirsin. Ev sahibine bu ayın kirasını, elektrik faturasını ve Monge Sokağı'ndaki bakkala, köşedeki fırına ve meydandaki eczacıya olan borçlarımı öde. Mezarımın üzerine bir demet papatya koy ve paranın kalanını da sen al. Bana son bir iyilik daha yapıp Prokofyev'in Romeo ve Juliet*'ini satın al ve dinlerken beni düşün. Güzel fotoğraflar çek. Gerçek fotoğraflar.*

2

İğrenç bir yazdı. Kasım gibi bir temmuz ayı. Sürekli yağmur yağıyordu ve donuyorduk.

Igor evinde değildi. Posta kutusuna not bırakmak istemedim. Champollion Sokağı'na, Werner'i görmeye gittim. Igor'la birlikte güvenebileceğim tek kişi oydu. Gittiğimde projeksiyon kulübesinin basamağına oturmuş, yağmurdan korunarak sigara içiyordu. Beni gördüğüne sevinmiş gibiydi. Salonda *Amerika Amerika* oynuyordu ve beni içeri, filmi izlemeye davet etti. İçimden film seyretmek gelmiyordu. Ona her şeyi anlattım.

"Pis iş," diye mırıldandı. "Bana anlatmakla iyi ettin."

Werner ve Igor, her şeyle ilgilendiler. Bütün işler üç günde halloldu. Anlayabildiğim kadarıyla zorlukların aşılabilmesi için Daniel Mahaut devreye girmiş. Montparnasse Mezarlığı'nda ona bir cenaze töreni yapmak için kulüp üyeleri aralarında para topladılar. Belki ellerini ona daha önce uzatsalar daha iyi ederlerdi. Anlaşılan bağışlamak diye bir şey mümkün olamıyor. Herkes kendi tuzağı içinde hapis kalıyor. Tuzaklar işlerini görüyor.

Cenaze sabahı uyandığımda yine gökyüzünden seller iniyordu. Hava muhalefeti yüzünden cenazeler ertelenir mi? Her bir kavşak bana hararetli bir tartışmayı, her bir bistro başka bir zamanı hatırlatıyordu. Camille, Cécile, Pierre ve Franck geri gelmişlerdi. Kesik kesik hareket edebilen, parçaları kopmuş kuklalar gibi ya da kâbus mu yoksa iyi bir şey mi olduğuna karar veremediğimiz o karmaşık,

huzursuz rüyalar gibi. Aramızdaki şey sonsuza dek, onlarca yıl sürmeli, içinden aşklar ve ayrılıklar, bütün ömürler ve çocuklar geçmeliydi. Oysa her şey saman alevi gibi sönüp gitmişti. Her ne kadar nerede olduğunu bilmesem de Franck'ın güvende olduğunu biliyordum ve babam er geç bana onun nerede gizlendiğini açıklayacaktı. Cécile'e gelince, onunla olan öykümüz burada kalamazdı. O zaman Igor ve Sacha'nın farklı farklı zamanlarda bana sürekli yineledikleri şeyi hatırladım: "Hayattasın ya, yakınma. Senin için her şey mümkün."

Edgar-Quinet Bulvarı'ndaki cenaze evinde buluştuk. Sacha'nın mezarlığın Yahudi bölümüne gömülmesi için kulübün bütün üyeleri bir araya toplanmıştı. Eskiler ve yeniler. Madeleine de Jacky, Samy ve daha başka birkaç müşteriyle gelmişti. Ayrıca Sacha'nın komşuları, kapıcısı, Monge Sokağı esnafı, Fotorama'nın patronu ve tanımadığım birkaç kişi daha vardı. Nereden haber aldıklarını bilmiyordum. Lognon bile gelmişti. Biraz açıkta duruyordu. Her zaman olduğu gibi. Koca Kulak burada görevli olarak mı bulunuyordu, yoksa kendine ve bize rağmen artık o da kulübün bir üyesi halini almış olduğundan mı gelmişti, bunu bilemedik. Herkesin yüzü bir tuhaftı. Sacha cenazesine bu kadar çok insanın gelmiş olmasına hayatta inanamazdı. Ölüm söz konusu olduğunda uzlaşıyoruz çünkü orada eşit olduğumuzun farkındayız. Yağmurdan dolayı herkes bir yerlere sığınıyordu. Ortalık bir şemsiye ormanına dönmüştü. Güçlü rüzgâr şemsiyeleri tersine döndürdüğünden onlar da aslında pek bir işe yaramıyorlardı. Oluklar, kaldırımları işgal eden öfkeli sularla dolup taşıyordu. Hepimizin üzerinden dereler akıyor, çamurun ve su birikintilerinin içine batıp çıkarak yürüyebiliyorduk. Gökyüzü kapkaraydı ve gök gürültüleri duyuluyordu. Igor ve Werner önde, Imré ve Vladimir arkada, tabutu cenaze arabasından indirdiler ve kollarında taşıyıp getirerek yere bıraktılar. Cenaze evinin çalışanları bileklerine halatlar bağlayarak çukurun içine girdiler. Çukur suyla dolmuştu. Sacha'nın tabutu çamurlu

bir kütlenin içinde gözden kayboldu. Igor, suların içine gömülmüş olan mezarın karşısına geçti. Rüzgâr takkesini uçurdu. Werner kocaman bir şemsiyeyle onu koruyordu. Igor, cebinden küçük bir kitapçık çıkardı ve bilmediğim bir dildeki bir metni sözcüklerin üzerine bastıra bastıra okumaya başladı. Kulübün diğer üyeleri de onun iki yanına sıralanarak ona eşlik ettiler.

"Kadiş bu. Ölülerin duasıdır," diye kulağıma fısıldadı Gregorios.

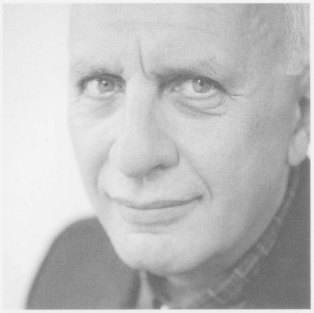
Kendilerini sırılsıklam eden yağmura hiç aldırış etmeksizin, ciddi ve yavaş bir sesle, kesik kesik, her bir heceyi iyice vurgulayarak devam ettiler. Sacha'nın bağışlanmasıydı bu. Geçmişin, nefretlerin ve yapılan hataların unutulması. Artık bir araya gelmiş olduklarının ve bundan sonra hiçbir şeyin onları ayıramayacağının vaadiydi. Hepsi aynı anda bitirdiler, geriye doğru üç adım attılar ve eğildiler. Igor ağlıyordu. Hâlâ Werner'in şemsiyesinin koruması altında mezarın önünde tek başına durmuş, taziyeleri kabul ediyordu. Herkes tek sıra olmuş onun elini sıkıyor, sarılıp onu öpüyor, ona nazik bir şeyler söylüyordu. Son geçen ben oldum. Onu öpmedim. Birkaç saniye yüz yüze kaldık. Gözlerim yaşlarla dolmuştu. Ona bir çanta uzattım. İçinde Sacha'nın Kiril harfleriyle dolu üç defteri ile fotoğraf klasörleri vardı. Igor içini karıştırdı. Bana hüzünle gülümsedi, yüzünde altüst olmuş bir ifadeyle elini saçlarımda gezdirdi ve bugün bile hâlâ kulağımda çınlayan bir, "Teşekkür ederim," dedi. Bu hepsini bir arada son görüşüm oldu.

Sacha'nın cenazesinden sonra hava güzelleşti ve yaz başladı.

En sevdiğin ne varsa hepsini bırakacaksın;
bunun, gurbet yayının attığı
ilk ok olduğunu anlayacaksın.
Başkasının ekmeğinin ne denli tuzlu,
başkasının merdiveninden çıkmanın
ne denli zor olduğunu göreceksin.[30]

DANTE, *Cennet,* On Yedinci Kanto

30 Çeviren: Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları, 2013. (yay. n.)

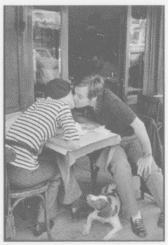

Paris'teki hukuk eğitiminin ardından 1974 yılında avukatlık yapmaya başlayan Jean-Michel Guenassia 1980'li yıllara kadar ticaret ve ceza hukuku alanında çalıştıktan sonra hukuku bırakıp senaristlik yapmaya başladı. Çeşitli film ve dizilerin senaryolarını yazmasının ardından 1986 yılında yazdığı polisiye romanı ödüllere layık görüldü ve sinemaya uyarlandı.

2002 yılında hayatının romanını yazmaya karar veren Guenassia altı yıllık yazım sürecinin ardından *İflah Olmaz Optimistler Kulübü*'nü yayımladı ve bu kitapla Fransa ve Avrupa'da çeşitli ödüller kazandı.

İflah Olmaz Optimistler Kulübü'nün aldığı ödüller:

Goncourt des Lycéens Ödülü, 2009
Notre Temps Okuyucuları Ödülü, 2010
Le Livre Poche Okuyucuları Ödülü, 2012

Kapak görseli : © Henri Cartier-Bresson / Magnum Photos.

UMUDUN YEŞERTTİĞİNİ YIKMAYA KİMSENİN GÜCÜ YETMEZ

Michel Marini rock'n'roll ve Cezayir Savaşı'nın hüküm sürdüğü 1959 yılında on iki yaşında bir çocuktu. Michel yaşıtlarının aksine amatör olarak fotoğrafçılıkla ilgileniyor, dur durak bilmeden kitap okuyor ve Denfert-Rochereau Meydanı'ndaki Balto adlı kafede kendisinden yaşça büyükleri langırtta yeniyordu. Bir gün uzun süredir içinde ne olduğunu merak ettiği ama hiç girmediği arka odaya girdiğinde ise bambaşka bir dünyayla tanışacaktı. Bu odada İflah Olmaz Optimistler Kulübü adıyla toplanan, Demir Perde'nin ardındaki ülkelerden kaçıp canlarını kurtarmak için sevdiklerini ve ideallerini arkasında bırakmış insanlarla tanıştı; Igor, Leonid, Sacha, Imré, hatta dönemin ünlü yazarları Joseph Kessel ve Jean-Paul Sartre. Bu odada eski anılar, Sovyet yılları, çarpıcı hayat hikâyeleri ve güçlü dostluklarla karşılaşan Michel, bir yandan hayatı öğrenmeye, diğer yandan da kendine bu dünyada bir yer edinmeye çalışacaktı.

Ancak bu kulübün üyelerini birbirine bağlayan korkunç bir sır vardı ve Michel bu sırrı öğrendiğinde hayatının kontrolü ellerinden kayıp gidecekti. Çünkü o da diğerleri gibi iflah olmaz bir optimist olarak kalacaktı.

"Büyüleyici bir dönem kitabı... Sizi arada ağlatacak, çoğunlukla da gülümsetecek bir roman."
Le Figaro

"Lüksemburg Bahçesi'ni ve Paris'i hiç görmemiş olsanız bile bu romanı okuduktan sonra içinizde tuhaf bir nostalji hissinin doğmasına engel olamayacaksınız."
Die Welt

"Kısaca söylemek gerekirse okuduğum en iyi kitaplardan biri."
L'Express

www.pegasusyayinlari.com
ISBN: 978-605-299-211-1